ARTIS NOTARIATVS,

HOC EST, DE OFFICIO EXERCITIOQVE TABELLIONVM TOMI DVO: QVORVM PRIOR THEORICAM OMNEM EXPLICAT, ALTER IPSAM PRAXIM TRADIT, ET OMNIS GENERIS PRAESCRIPTIS FORMVLIS DOCET. VTERQVE EO ORDINE QVEM SEQVENS PAGINAE FACIES INDICAT.

*

Cum INDICE copiosiss.

Cum gracia & priuilegio Cæsareo.

FRANCOFORTI, *Apud Christianum Egenolphum Hadamarium.*

xxiij. gross.

TOMI PRIMI CONTENTA.

Explicatio totius Theoricæ artificij Tabellionatus, circa cognitionem Iurium, quæ ad Contractus, Vltimas uoluntates, & Iudicia attinent. folio 1.

Nouella Constitutio D. Imperatoris Iustiniani, de Tabellionibus. fo. 61.

Diui Imperatoris Maximiliani Constitutio, super exercitio officij Notariatus. fo. 62.

Variarum Quæstionum quę circa Notariatus exercitium incidere solent & possunt, Liber, Bartholi cuiusdam nomine iam olim euulgatus, nunc uero ingenti accessione ex Baldo, Lanfranco, Iasone, Felino & alijs locupletatus. fo. 66

Tractatus Clausularum quæ ex more in Instrumentis, Contractibus, Testamentis, alijsq; Vltimis uoluntatibus, Iudicialibus item actibus inseruntur, per Celsum Hugonem Dissutum Burgundum, V. I. Doctorem, ex uarijs Doctorum scriptis collectus. fo. 77

TOMI SECVNDI CONTENTA.

Explicatio Instrumenti, Substantialiũ & requisitorũ eiusdem. fo. 1.

De Refectione & Exemplatione Instrumentorum. fo. 5.

Formulæ omnis generis Instrumentorum, super Contractibus, Vltimis uoluntatibus, & Iudicialibus actibus. fo. 7.

Miscellanea, seu Sylua diuersorum omnis generis Instrumentorum. fo. 46.

Instrumentorum quæ Cęterata uulgò uocant, & ut in ipsis Notariorum Protocollis concipiuntur, Libellus fo. 83.

Instrumentorum super Ecclesiasticis negocijs & actibus conficiendorum, Liber unus. fo. 86.

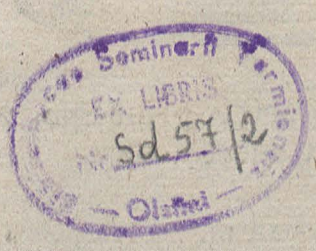

mr. inv. Sd 57/2/86

PRAEFATIO.

CANDIDO LECTORI. S.

VO rectius omnem uoluminis huius rationem, Lector accipias, pauca de me, institutiq; mei consilio mihi præfanda esse duco. Et quidem in primis hoc uerè profiteri possum, nulla me neq; gloriæ cupiditate, neq; scribendi (ut ferè sit) libidine, sed boni tantum publici studio ad hunc qualemcunq; Artificij Tabellionatus componendi laborem accessisse. Non ignorabam enim humiliorem hanc esse materiam, quàm ut aliquam dignam ex ea laudem sibi quis pollicèri posset: cum non obscura sit ea suspitio, quid causæ fuerit, quòd præter ueteres illos Odofredum, Aegidium Fuscarū, & Rolandinum Bononienses, & Stephanum Marcillettum ex recentioribus, nullius nomen in hoc scripti genere extare uidemus. Ego uero, quòd animaduerterem Tabellionum artificium summè necessarium ac utile semper fuisse, his autem nostris temporibus magis etiam atq; magis increbescere, quanto illud ab alijs scriptoribus desertius esse comperi, tanto maiori studio ad id excolendum subueniri debere iudicaui. Cæterum huiusmodi opera Notariorum professionem planè opus habere, notius esse arbitror, quàm quòd ullis uerbis indigeat: quandoquidem negari non potest, tam Rolandinum quàm Marcillettum, (quorū de hac re scripta sola nūc extant) non nunquam parum utilia prosecutos esse, nonnunquam uero necessaria etiam prætermisisse. quanquam uterq;, ne quem sua laude fraudemus, benè de Tabellionatus arte promeritus sit. Nos igitur hanc eandem, ad pleniorem aliquam perfectionem perducere cupientes, ab ipso inde initio repetitam eam, & per singulas suas partes iurium ratione explicatam, formulis tandem ipsis demonstrauimus.

PRIMO namq; Tomo quicquid ad scientiam Tabellionatus, & cognitionem eorum iurium pertinet, quę circa officium atq; exercitium eiusdem consistunt, quanta pro angustia temporis potuimus diligentia collegimus. In qua quidem tractatione etsi multa ex multis sumpta à nobis sint, atq; huc relata, factum tamen id est liberaliter, cum nomenclatura nempe eorū Authorum quorum sententijs, aut aliquando etiam uerbis sumus usi. Quanq; eò iam deuentum sit in tanta cōmentatorū iuris ciuilis ubertate, ut nescias ferè quę quibus authoribus accepta feras: cum eadē sæpe dicta sint à multis, repetita à pluribus. ut porrò illud quoq; Comicum in nostrorū hominum scriptis rectissimè locum habeat, Nullum est iam dictum, quod non dictum sit prius. Quòd enim quidam dum egregiè uarieq; multa interpolant, latere se opinantur, eos ego longè spe sua frustrari, doctorumq; & studiosorum iudicia minimè fallere posse

sentio. Præterea & ipsa legum Authorumq; loca singulis doctrinis adiecimus, non ad ostentationem hoc quidem, ut aliquando fit, sed fidem maiorem, inde etiam ut amplius inuestigandi ansam si qui uellent, habeant. Quæ uero in nostris libellis (de quibus hactenus fumus locuti) uel non commodum habuere locum, uel ab alijs abunde iam antea cõscripta erant, ad Tabellionum aũt noticiam nihilominus pertinebant, ea separatim nostris subiecimus, quales sunt Diuorum Imperatorum Iustiniani & Maximiliani de Tabellionibus Costitutiones. quibus omne illorum officium quàm exactissimè præscribitur. tum quoque uariarum Quæstionum quę circa Tabellionatus exercitium incidere solent & possunt, Consuetarũ item Clausularum, quibus Tabelliones quotidie in Instrumentis utuntur, Libelli.

ALTERO autem Tomo totam Instrumentorum uim, naturam, atque formam circa qualescunq; tam ciuiles quàm Ecclesiasticos actus, diligenter explicuimus. Formulas porrò ipsas non ex uno aliquo authore hausimus, uerum ex multis non sine delectu collegimus, potissimum uero Rolandino, Speculatore, Marcilletto, tum Romano Florentinoq; perfectioribus formularijs. Cęterum de illis hic breuiter admonendi Tabelliones sunt, quanquam bona pars earum formularum Italiæ magis quàm Germanię nostræ conuenire uideatur, tamen ob id eas minimè reijciendas esse. Cum enim illæ rerum serie, uerborum proprietate ac copia, necessariarum deniq; clausularum uarietate commodissimè omnium cautissimeq; conceptæ sint, sumet ex his Notarius proposito suo conuenientia, in reliquis uero cõmunem regionis stilum retinebit. Sic enim & in uniuersum omnes formulę, qualescunq; tandem sint, prę scribuntur Tabellionibus: ut ex illis conuenientia tantum sibi sumant, non ut ad uerbum eas in Instrumenta sua describant.

Quod igitur reliquum est, à te candide Lector, maiorem in modum peto, ut hoc studium meum, quo Tabellionibus, nulla prorsus nominis mei habita ratione, gratificari commodareq; uolui, bonam in partem & benigniter accipias. talem porrò te mihi censorem præbeas, ut & primę editioni nonnihil condones, & posteriora meliora speres: aut si minus hoc possis, ita prę sentia corrigas, ut eruditionem candore coniunctam in te laudare, non autem insectandi libidinem iure improbare queamus. Tantum est,

Index

INDEX. QVAE HOC

primo Artis Notariatus Tomo continentur.

a. priorem, b. alteram chartæ faciem notat.

A.

Accidentalia quæ dicantur. 18 a
Actio iniuriarum an cedi possit. 25 b
Actio ex naturali obligatione non datur. 6 b
Actiones criminales aut publicæ quatenus cedi possint. 25 a
Actiones in contractibus innominatis quæ competant. 11 b
Actiones in iudicium deductæ cedi non possunt. 25 b
Actus definitio. 5 b
Adoptioni finitur substitutio pupillaris. 3 b.
Affinitatis in successionib. defunctorum nulla habetur ratio. 57.
Agnati & cognati quando uocentur ad successionem. 59
Alienares quō possit legari. 43 a
Alienatio ex fideicommisso quib. casibus sit concessa. 40 a
Alienationis prohibitio in perpetuum sine causa fieri nō potest. 45 a
Alienationis prohibitio an fieri possit à testatore. 45 a
Alienationis prohibitio quib. uerbis & qua forma fiat. 45 a. & b.
Anabaptistis & Apostatis interdictus est oīs usus testamētorū. 28 b
Annus Dñi debet apponi in instrumento. 2 b
Antidoron quid. 15 b
Ascendentes quō succedant. 58 b
Assis & partium eius declaratio. 31 b. & 32 a
Assis & partium eius uocabulis hodie non utuntur testatores in testamentis condendis. 32 b

B.

Bannitus an cedere possit actiones. 25 a
Bannitus seu excommunicatus an testari possit. 29 a
Bella inter Christianos Ciuilia potius quàm publica sunt. 28 a
Beneficium duorum correorum quale. 22 b
Beneficium ne quis amplius quàm facere potest cōdemnetur, quib. competat. 21 a
Beneficium S. C. Macedoniani, quib. casib. procedat, quib. uero minus. 21 b
Beneficium S. C. Velleiani quib. casibus non detur mulieribus. 21 b
Beneficia renunciabilia 20 b

C.

Cæcus qua forma testari possit. 28 a
Cæsaris Maximiliani de Notarijs ordinatio. 3 a
Cancellatio Imbreuiaturæ quomodo facienda. 4 b
Capacitas donatarij causa mortis, nō tempore donationis, sed mortis inspicitur. 55.
Captiuus cur non possit testari. 28 a
Cessio simulata quib. coniecturis præsumatur. 25 b. & 26 a
Cessio actionū quib. sit permissa 25 a
Cessio quomodo fieri debeat. 25 b
Cessio simulata iure reprobatur. 25 b
Cessionis bonorum beneficium quale. 21 a
Cessionis titulus an debeat inseri in instrumento. 25 b
Christiani belligerantes inuicem ius postliminij nō habent. 28 a
Ciuilis obligatio quæ sit. 6 b
Ciuilis obligatio qua ratione tollatur. 7 a
Ciuilis obligatio imbecillior est naturali. 7 a
Ciuilis obligatio inter quas personas contrahatur. 7 a
Clausula codicillaris & eius forma. 48
Clausulæ Codicillaris effectus. 49.
Clausula Codicillaris si omittatur an

an nihilominus testamentum ualeat iure fideicommissi uel codicillorum. 49
Clericus possidens bona indubio censetur de bonis ecclesiæ acquisiuisse. 28 b
Clericus beneficiatus æquiparatur usufructuario. 28 b
Clerici an possint esse Notarij. 2 a
Clericorum ære alieno grauatorum beneficium. 21 a
Codicillis hæreditas neque datur neque adimitur. 50
Codicilli à testato & ab intestato quemadmodum fiant. 50
Codicilli an possint fieri sine scriptis. 51.
Codicilli quæ mandari rectè & utiliter possint. 51.
Codicillos plures potest, quis relinquere omnes ualidos, secus in testamento, cũ prius tollatur per posterius. 50.
Codicilli quemadmodũ differant à Testamento. 50.
Collaterales quõ succedant. 59
Comitum Palatinorũ dignitas. 1 b
Commodatum quid. 9 b
Compendiosa substitutio unde dicta & quib. uerbis fiat. 38 a. & b
Cõpendiosæ substitutiones effectus. 38 b
Condictio sine causa & ob turpem causam quibus competat. 23 a
Coniectura non nisi in dubio locum habeat. 26 a
Contractus quid. 5 b
Contractus innominati quomodo cognoscantur 10 a
Contractus innominati qui dicantur. 9 b
Cõtractus nominati qui dicũtur. 9 a
Contrahere qui non possint propter ætatem. 12 b
Contractus innominati in continenti pariunt actionem, nec opus est oblatione, secus in innominatis. 11 a
Conditio impossibilis in legatis pro non scripta habetur. 43 b
Consuetudo plurimum operatur in instrumentis. Tom. ij. 4 b
Contractus innominati regulantur secundum naturam nominatorum. 12 a
Conuertionis uerbũ generale est. 5 b
Creditores tacitas siue expressas hypothecas in bonis debitorum suorum habentes cęteris debitoribus præferuntur. 23 a
Cui bonis interdictum est, qui reipsa, tamen prodigus non erat an testari possit. 27 b
Curator in testamento indifferenter ab omnibus, inutiliter datur, nisi à iudice confirmetur. 48.

D.

Damnatos ad perpetuos carceres an possit condere testamentum. 29 a
Descendentium hæredum qui ntuplex est differentia. 57.
Descendentium in successionib. prima habetur ratio. 57.
Descendentib. non extantibus ascendentes instituendi sunt. 33 a. & b
Dies est de substantia instrumenti Tom. ij. 3 b
Dies & hora in uncias diuidun tur.. 32 b
differentiæ nominatorum & innominatorum contractuum, & eorum cognitionis utilitas. 11 a
Distractus quid. 6 a
Distinctio Bartoli inter contractus. (10 b
8 a
Distinctio pactorum.
Dolus ex proposito & dolus reipsa differunt. 15 a
Dolus in fraudem hominis quomodo adhibeatur. 14 b
Dolus in fraudem legis quõ fiat. 15 a
Donatio causa mortis non requirit insinuationem, quemadmodum simplex donatio. 55
Donatio causa mortis quib. ex causis reuocari possit. 56
Donatio causa mortis si reuocetur, an liceat reuocare fructus ex redonata per ceptos. 56
Donatio causa mortis quomodo fiat hodie. 55
Donatio causa mortis quomodo fiat inter absentes, & in quem finem. 55

Donatio mortis causa quid sit. 55.
Donationis cā mortis tres species. 55.
Donare causa mortis qui possint. 55.
Donatio quando & quib. casib. re uocari possit. 23 b
Donatarius restituens rem dona tam ex causa ingratitudinis, non tenetur fructus restituere. 56.
Donatio utrum sit contractus nominatus uel innominatus. 10 b
Dupondij & Tripondij declaratio. 32 a

E.

Epistolæ Diui Hadriani beneficium. 22 b
Error in corpore hæredis uitiat institutionem. 31 a
Exceptio non solutæ pecuniæ cui competat. 22 a
Exceptio non numeratæ pecuniæ cui & quomodo competat. 22 a
Exceptio non solutæ dotis. 22 b
Exemplatio Instrumentorum sine iudicis autoritate, nulla est. tom. ij 6 a
Exemplatio Instrumentorū quomodo fienda. tom. ij. 5 b. & 6 a
Exemplaris substitutionis forma effectus, & quomodo expiret. 37 b
Exemplaris substitutio quib. fieri possit & quo ordine. 17 a
Exemplaris substitutio ab utroq; parente facta si sit, utra præuale bit. 37 a.
Exemplariter substituere potest tam mater quam pater. 37 a
Exemplaris substitutio quæ, & unde dicta & eius requisita. 36 b & 37. a
Exemplaris substitutio in quib. differat à pupillari. 36 b. & 37 a
Exhæredatio an possit fieri ob similes causas, enumeratis ff. aliud quoque in. Aut. ut cum de appell. cog. 41 a
Exhæredationis causæ in testamento debent exprimi. 41 a
Exheredatio & præteritio liberos duntaxat & parentes respicit, non etiam remotiores agnatos 40 b
Exhæredatio filio substituens ecclesiam à Diuo Augusto damnatur. 40 b
Exhæredans filium, instituere debet ex eo nepotes. 42 a
Exhæredationes non nisi magnis de causis ad mittendæ. 40 b
Exheredatio quando q; ualet sine Cā ingratitudinis inserta. 41 b. & 42 a
Exhæredare quid sit. 40 b
Exhæredari ut possint liberi, sunt causę quatuorde im. 40 b
Exhæredari ut possint à liberis parentes sunt causę septem. 41 a
Exhæredatio ut ualeat, quæ requirantur. 40 b. & 42 a
Ex pacto unde nulla datur actio sed exceptio tantum. 8 a
Extensio & imbreuiatura quomodo est facienda. 4 a

F.

Falcidia detractio an prohiberi possit à testatore. 44 b
Falcidia & Tabellianica quomodo differant. 44 b
Falcidia quæ sit. 44 b
Fauor ultimarum uoluntatum. 26 b
Fideicōmissarius cautionē ab hęrede grauato quicquid mortis suę tempore superfuerit, restituere, & exigere debet. 40 a
Fideicōmissaria nunc q; continet uulgarem nisi sit expressa. 39 b
Fideicōmissaria substitutio quæ, & quib. uerbis fiat. 39 a
Fideiussor creditorem à quo conuenitur compellere potest ad cedendas sibi actiones contra reum principalem. 22 b
Fideiussor conueniri non potest antequ excutiatur reus principal. 22 b
Fideiussor pro dote seruanda uxori cur dari non possit. 23 b
Fideiussor sine stipulatione non intelligitur. 18 b
Filiorum appellatione ueniunt nepotes in fauorabilib. 22 a
Filijs & reliquis descendentibus hæreditas parentum iure naturę debetur. 57.
Filius fam. donare causa mortis potest, licet testanti non possit. 55.
Filij fam. in peculio castrensi censentur patres fam. 13 a
Filius fam. in quibus Testamentum facere possit. 27 b

Filius fam. donare causa mortis potest. 27 b
Filij fam. quatenus obligantur. 12 b
Filij fam. quomodo possint cedere actiones. 25 a
Filius grauatus à patre de restituendo utrum possit detrahere duas quartas, & legitimam & Trebellianicam. 39 b
Filij naturalium filiorum auo paterno non succedunt, secus in matre. 57.
Filius patri & frater fratri exemplariter non potest substituere. 37 a
Filia quæ inscio uel inuito patre nupsit, an exhæredari possit. 41 b
Fiscus postremus omnium, si nemo sit qui succedat, uocatur ad successionem. 59
Formulariorum & Pragmaticorum nomen unde. tom. ij. 1 a
Forma dat esse rei. 19 a
Forma non potest impleri per æquipollens. 19 a
Forma in contractib. quæ? 18 b
Frater contra tacitam pupillarem non admittitur. 36 b
Fratres utrinq; coniuncti concurrentes cum ascendentib. pariter admittuntur ad successionẽ defuncti. 58.
Fratres uterini quõ succedant. 59.
Fraus legi quot modis fiat. 15 a
Fraus quot modis in contractibus cõmittatur. 14 b
Fructus percepti quando in Trebellianicam computentur. 39 b
Fundus dotalis quando alienari possit. 13 b
Fungibiles res quæ dicantur. 9 b
Furiosus, mutus, surdus, nõ possunt testari, nisi casu aliquo tales facti sint, non natura. 27 b. & 28 a

H.

Hæres ab hero dictus. 30 b
Hæreditas quid sit. 30 b
Hæreditas Dña est & defuncti locum obtinet. 30 b
Hæreditas apud ueteres per assem & eius partes diuidebatur. 31 b
Hæres grauatus de restituenda hæreditate detrahit quartam Trebellianicam. 30 b
Hęredis institutio caput & fundamentum testamenti. 30 b
Hæredes institui qui possint, & qui minus. 32 b
Hæreditas quamdiu ex testamento adiri potest, ab intestato non defertur. 56.
Hæreditas quatuor modis ad causam intestati recidere solet. 56.
Hæreditas nominis celandi mod9. 52.
Hęredes tot, quot uoluerit, testator instituere potest. 31 b
Hæretici & eorum fautores non possunt condere testamentum. 28 b
Hora an sit de substantia Instrumenti tom. ij. 3 b
Hostium res legari possunt. 43 a

I.

Imperatoris uel Papæ omissio in Instrumento an uiciet. tom. ij. 4 a
Impuberes testari non possunt. 27 b
Inæqualitas iuri ciuili exosa. 38 a
In contractu facio ut des, cur detur actio de dolo. 11 b
In contractib. innominatis principaliter agi potest ad interesse. 11 b
In contractib. innominatis reus liberatur præstando interesse. 11 a
Indictione erronea Instrumẽto inserta, an uicietur instrumentũ. to. ij. 3 b
Indictio quõ sit inuenienda. to. ij. 3 a
Indictio quid sit. 2 b
Indictio tempus ẽ xv. annorũ. to. ij. 32
Ingratitudinis causæ, ob quas donatio reuocari possit. 23 b
Inhonesti lucri nulla habeẽ ratio. 17 a
Instrumenti appellatione quid ueniat tom. ij. 1 b
Instrumentum ex duob. consistit, facto uidelicet & forma. tom. ij. 1 b
Instrumenta non debent noctu fieri, nisi necessitate exigente. to. ij. 3 b
Instrumenta non debent nisi in membranis conscribi. tom. ij. 5 a
Instrumenta plura super eodem negocio possunt confici. tom. ij. 5 b
Instrumentum potest scribi etiam per non Notarium, modo notarius subscribat. 4 c
Instrumentum quid. tom. ij. 1 b
Instrumentum refectum quando origi-

orignale dicitur. tom. ij. 5 b
Instrumenti requisita nouem sunt Tom. ij. 2 a
In Instrumentorũ refectione quid requiratur. Tom. ij. 5 a. & b
In Instrumento super contractu inter Iudęos, an inuocatio nominis Christi requiratur. Tom. ij. 2 a
In omnibus contractibus licitè stipulamur interesse à principio, excepto mutuo. 17 b
Institutio ad tempus incertum ualida est. 31 a
Institutiones conditionales quomodo debeant fieri. 31 a
Institutio ex certo tempore, uel ad certum tempus, temporis adiectione sublata, pura censetur. 31 a
Institutio hæredis quomodo fieri debeat. 31 a
Institutus in re uel quantitate certa, loco legatarij habetur nec subit onus æris alieni, secus in certa quantitate instituto. 31 b
Institutionis titulus honorificus, legati uero munificus. 33 b
Institutio uel purè uel sub conditione fieri potest. 31 a
In successione descendentium propinquior nõ excludit remotiorẽ. 58
Interesse quid sit. 17 a
Interesse certum in principio contractus mutui taxari non potest. 17 b
Interesse in contractu mutui quando possit stipulari. 17 a
Interesse certum & indubitatum licitè petitur. 17 a
Interesse lucri cessantis etiam iure canonico licitè petitur. 17 a
Interesse quomodo probetur. 17 b
In testamento conscribendo quæ requirantur. 5 a
Inuentarij conficiendi omissio potest concedi à patre testatore. 47.
Inuocatio nominis dñi an sit necessaria in instrumento. Tom. ij. 2 a
Iudex suspectus quomodo possit recusari. 23 a
Iuri sanguinis seu naturæ renunciari non potest. 20 a
Iustinianus primus numerauit tempora indictionibus. Tom. ij. 3 a

L.

Legatum quid sit. 42 b
Legata, donationes causa mortis, & fideicommissa, quõ differant. 42 b
Legare qui possint, & quibus legari, & quæ res & quo mõ. 42 b. et 43 a
Legatorum species, & de electione eorum. 42 b
Legitima quæ sit. 33 b
Liberorum appellatione etiam Nepotes & pronepotes intelligũt. 35 b
Liberis & parentib. & si minus legitima portione relictum sit, nihilominus ualebit testamentum, & quod deest, ab hæredibus supplebitur. 33 b
Liberis & parentibus institutionis titulo nõ legati relinquendũ est. 33 b
Liberam testamenti factionem sibi ipsi auferre nemo potest. 46
Liberi ex iustis nuptijs procreati nõ possunt exhæredari, nisi ingrati in parentes extiterint. 33 a
Locus loci an sit specificandus in instrumento Tom ij. 4 a
Locus in instrumento de substantia est. Tom. ij. 4 a

M.

Maiores qui sint, item minores. 12 a
Mariti bona tacite obligantur uxori pro dote. 23 a
Maritus & uxor quõ sibi inuicem succedant. 59.
Mater & similes personæ, atq; etiam remotiores, tutores in testamento non possunt dare. 47. & 48.
Mater excludit in successione auum paternum. 58.
Mater quando non possit substituere exemplariter. 37 a
Miles aut Doctor, mutuans pecuniam. an petere possit aliquod interesse. 17 a
Militum priuilegia in substitutionibus. 39 a
Monachus ante professionem factam propriè monachus non est, & ideo testari poterit. 28 b
Monachi non possunt testari. 28 a
Monachi quatenus obligentur. 13 a
Monachi ęquiparantur seruis. 13 a

Monachi pro mortuis habentur. 2 a
Monachus quicquid acquirit, acquirit monasterio. 13 a
Mulier in Codicillis potest esse test. 50
Mulieres contrahentes quatenus obligentur. 13 a
Mulier quando possit esse testis in Testamento. 29 b
Mutuum quid. 9 b

N.

Nati ex damnato coitu non succedunt parentibus. 58
Nati ex nephario coitu an possint legitimari, & inde succedere. 58
Naturalia contractus per pacta tolli posse, quomodo intelligendũ 18 a
Naturalia duplicit̃ considerãtur. 18 a
Naturales liberi an debeant hæredes instituí. 33 a
Naturales tantum, quatenus possint hæredes, instituí, & quatenus succedant ab intestato. 57.
Naturalis obligatio quæ sit. 6 a
Naturalia quæ dicantur. 18.
Naturalis obligatio inter quos contrahatur. 6 a. & b.
Nemo sibi potest ponere legem, à qua non liceat recedere. 46.
Nepotes quõ debeant instituí hæredes. 33 a
Non entis nulla sunt qualitates. 19 a
Notariorum ab Imperatore, seu Comitib. Palatinis creatorum, & eorum qui ab inferiorib. princ. creantur differentia. 1 b
Notarij æstimatio apud ueteres. 1 a
Notarius an possit mutare signum tom. ij. 4 b
Notarius an teneatur scire iura & leges. 2 b
Notarius à notis scribendis dictus. 1 a
Notarij apud ueteres qui dicebantur. 1 a
Notarius à quo habeat officium suum: 1 a
Notariatus artis quis sit finis. tom. ij. 1 a. & b
Notarius cauere debet ne leuissima quęq; omittat in Instrumento. tom. ij. 2 a. & b
Notarius conficiens Instrumentum usuarium periurus habetur, 15 b
Notarius creare qui possint. 1 b
Notarium cuiusrei in primis oportet esse peritum. 2 a
Notarius negligens quõ puniatur. 3 b
Notarius notario partes suas delegare non potest. 3 b
Notariatus officium quale. 1 a
Notæ quæ dicantur. 1 a
Notario quæ sint specialiter considerãda circa celebrationem contractuum. 4 b
Notarij qui iam creari possint. 1 b. 2 a
Notarius quis dicatur. 1 a
Notarius quomodo subscribere se debeat in Instrumento. tom. ij. 4 b
Nuncupatiuum testamentũ an per testatorem subscribi & consignari expediat. 54.
Nuncupatiue testari uolens, an possit dictatam uoluntatem à Tabellione coram testib. prælegi facere, ne is testandi modus suspectus sit. 52. & 53.

O

Obligatio naturalis quomodo tollatur remanente Ciuili, & econtra. 7 a
Obligatio quid. 6 a
Obsides testari non possunt. 28 a
Officium & ars notariatus circa quæ potissimum uersetur. 1 c
Officium notarij. 3 a. & b
Omnes actiones cedi possunt tam reales quam personales. 25 a

P.

Pactum quid. 1 b
Pacta adiecta. 18 a
Pacta incontinenti adiecta dicuntur inesse contractui. 8 a
Pacta tacita exceptionem tantum pariunt. 8 b
Pacta Realia & personalia quæ dicantur. 8 b
Pacta nuda quib. modis uestian tur. 8 b
Pacta expressa & tacita quæ. 9 a
Mutus quomodo possit paciſci. 9 a
Pacta ad alias res seu personas, quam de quib. & inter quas actum est non debent extendi. 9 a

Pacta

Pacta quando extendantur ad tertiam. 9 a
Pactum aliãs usurarium ratione incertitudinis tolleratur. 15 b
Pacta contra leges & bonos mores inutilia sunt. 14 b
Pactum legis commissoriæ in pignoribus cur reprobatum. 23 b
Pacta nuda legis autoritate uestita. 8 a
Pactum nudũ quod dicatur. 8 a. et b
Pactum procuratoris quando prosit uel noceat domino. 9 a
Pacta sunt triplicia. 16 b
Pactum unde dicatur. 5 b
Papa non potest alienare res ecclesiasticas. 13 b
Permutatio cur sit contractus innominatus remissiue. 10 a. & b
Personarum diuisio. 12 a
Personæ quæ non possunt contrahere. 12 b
Pœna in contractu mutui sine suspitione Vsurarum non apponitur. 16 b
Pœna in contractu mutui ultra legitimarum Vsurarum modum nõ debet extendi. 16 b
Pœna mortis & pœna carceris perpetui æquiparantur. 29 a
Pœnitentia quando locum habeat in contractibus. 11 a
Pœna petita an peti possit interese. 17 b
Posthumi debent hæredes instituí. (32 a
Potentioribus cedi actiones & iura non possunt. 25 a
Praxis difficilior est cognitu quàm ipsa theorica. Tom. ij. 1 a
Præteritio cum causa ingratitudinis inserta, an operetur exhæredationem. 14 b
Præterire quid sit. 40 b
Præcarium quid. 9 b
Priuatæ res nonnunquam prohibentur alienari. 13 b
Prodigus cui bonorum suorum administratio interdicta nõ est, testari potest. 27 b
Prodigus cui bonis etiam interdictũ est, testari adhuc inter liberos suos potest. 27 b
Pro parte testatus, pro parte intestatus nemo potest decedere. 31 b
Prothocollo nõnunquam magis standum quam extracto. 3 a
Protocollum Notarij quale esse debeat. 3 a
Pupilli contrahere possunt sine tutoris autoritate, modo faciunt conditionem suam meliorem ipsi autem non obligantur alijs. 12 b
Pupillari cum exemplari substitutione concurrente, exemplaris non habet locum. 37 a
Pupillus nullam rem alienare potest. 14 a
Pupilli quatenus obligentur alijs 12 b
Pupillares res quando possint alienari. 13 b
Pupillaris substitutio quibus modis expiret. 36 b
Pupillaris tacita an excludat matrem. 36 b

Q.

Quæ pacta dicantur inutilia. 14 b
Quę res in cõtractũ uenire pñt. 13 a
Quibus casibus detur actio ex pacto nudo. 8 a
Quis ordo sit seruandus circa publicationes instrumentorũ. To. ij. 4 a
Qui tenetur ad dandum præcise dare compellitur, secus in eo qui tenetur ad tradendum seu faciendũ (11 b

R.

Reciproca substitutio comprehendit uniuersales hæredes tantum, non etiam speciales. 38 a
Reciprocæ substitutionis formula & eius effectus. 37 b
Reciproca substitutio quando in se contineat plures uulgares, seu pupillares. 37 b
Reciproca substitutio cur dicta. 37 b
Reciproca substitutio coniunctos tantum respicit, si in eodem testamento sint, & coniuncti & disiuncti. 38 a
Refectio & exemplatio instrumentorum differunt. Tom. ij. 5 a
Reipublicæ interest ut sint liberæ testantium uoluntates. 26 b

Renunciatio in quibus casibus non procedat. 20 a. & b
Renunciationes. 19 b
Renunciatio generalis non ita præiudicat ubi specialis requiritur, quemadmodũ specialis. 24 a
Renunciacio generalis quæ. Item quæ specialis. 23 b
Renunciatio quæ fit iuri de futuro. 24 a. & b
Renunciatio iuris nondum competentis. 24 b
Renunciatio est stricti iuris in qua non ueniunt nisi clarè expressa. 24 b
Rerum diuisio. 13 a
Res litigiosa non potest alienari. 14 a
Res ecclesiasticæ quando alienari possint & quomodo. 13 b
Restitutio in integrum perinde successoribus minorum quàm ipsis minoribus conceditur. 36 a
Restitutio in integrũ, quib. & quando competat. 22 a
Retentio species est defensionis. 7 b
Retrouenditio quid sit. 18 a
Reus perduellionis testari non potest. 28 b
Romani consulib. non indictionib. tempora numerabant. Tom. ij. 3 a

S.

Sacerdotes sub prætextu cognationis alunt concubinas. 15 a
Sacerdotum contemptus unde procedat. 2 a. & b
Serui quatenus obligentur. 13 a
Si mutuo ut uicissim mihi mutues, an sit Vsurarium. 15 b
Signũ Notarij est de substantia publici instrumenti. Tom. ij. 4 b
Solennia testamenti quæ. 29 b
Solennitas obseruari debet, quia omissa, uiciat. 11 b
Solennitas in contractib. quæ. 18 b
Solennitas quando præsumat. 19 b
Solutum ex naturali obligatione repeti non potest. 6 b
Spurij matri dumtaxat succedunt. 57.
Spurij ex dãnato coitu nati omnino non hæredes instituí possunt. 33 a
Statutum ut filia nubat inscijs parentibus sub priuatione dotis, an ualeat. 41 b
Stipulatio omnium obligationum est firmissima. 9 a
Stipulatio quid. 9 b
Stipulationes inutiles quæ dicantur. 14 b
Substantia deficiente deficit totus effectus. 19 a
Substantia quid sit. 17 b
Substantialia quæ dicantur. 17 b
Substantialia pactis tolli non possunt. 19 a
Substituti directè accipiunt hæreditatem fideicommissarij per manum hęredis. 39 a
Substitutionum quinque species. 34 b
Substitutus non potest separare hæreditatem pupilli ab hæreditate paterna. 36 a
Substitutio uerbis merè obliquis facta proprie fideicommissum dici potest. 38 b. & 39 a
Substitutio compendiosa per paganum facta uerbis directis statim ab initio obliquatur. 38 b
Substitutio pupillaris quæ, & quæ sint eius uerba. 35 b
Substitutionis pupillaris requisita. 35 b. & 36 a
Substitutionis pupillaris effectus. 36 a
Substitutus pupillariter succedit ipsi pupillo in omnibus bonis tàm à patre quàm aliunde ipsi pupillo quæsitis. 36 a
Substitutio quid? 34 a
Substitutio est duplex. 24 a
Substitutio directa, item obliqua quę sit. 34 b
Substitutio obliquata quæ. 34 a
Succedendi modi duo. 42 a
Succedens ex pupillari bona tàm patris quàm filij accipit. sin aũt ex fideicommisso succedat, bona testatoris duntaxat ab hæredibus ab intestato accipiat. 38 b

T.

Tabelliones uel Tabularij quondam dicebantur, qui hodie Notarij. 1 b
Tem-

Tempus quadrimestre datur cõdem natis. 23 a.
Tempus quo modo sit Instrumento inserendum. tom. ij. 3 a
Testamenta citra Iuris solennitatem quę possint fieri. 29 b.
Testamentorum duæ species. 27 a
Subtilitas nimia & scrupulositas ueterum circa Testamenta confi cienda. 27 a
Testamenta solemnia in desuetudinem ferè abierunt. 27 b
Testamenta qui facere possint. 27 b
Testamentorum materia omnium in iure difficillima. 26 b
Testamenti ordo quis. 30 a.& b
Testamentum prius habens Clausulam derogatoriam,an possit re cari per posterius. 46 b
Testamenti substantiam uel tenorem respicientia. 30 a
Testator disponere non solum enunciare debet,ut Testamentum ualeat. 44 a
Testator pœnam adjicere potest in Testamento ut aliquid fiat,uel non fiat. 44 a
Testatoris præcepta circa funeris impensam & modum sepulturæ, quatenus sint obseruanda. 44 b
Testator quod non expressè dispo suit,nõ uoluisse præsumitur. 44 a
Testamentum in scriptis tutius ne sit & securius Nuncupatiuo. 53
Testes in Instrumento quomodo ad hibendi tom. ij. 4 a
Testamentum nuncupatiuum quod dicatur. 51
Testamenta nuncupatiua cur in scri pturam redigantur. 52
Testes qui possint esse in Testamento. 29 a
Testamentum quinque omnino, aut etiam tribus duntaxat uerbis fieri potest. 30 a
Testamento corruẽte corruũt & legata ex eo. nisi uicietur Testamentũ ex causa exhęredationis uel prętitionis, quo casu cętera firma permanent. 42 a.& 43 b
Transactio quid? 5 b
Transactio super testamento non inspecto est probibita. 23 b
Trebellianicę detractio an prohiberi possit in testamento. 45 a
Tutores an dari possint Codicillis. 51
Tutores in Testamento & Codicillis dari possunt. 47
Tutorum testamentariorum prærogatiua. 47.

V.

Verba directa, Obliqua, Communia quæ sint. 34 b
Vsura quid. 15 b
Vsurarij Contractus quomodo cognoscantur. 16 a
Vsura iure Canonico in uniuersum prohibita. 15 b
Vsura in solo mutuo est non in reliquis contractib. 16 a
Vsurarij quomodo testari possit. 29 a
Vulgaris substitutio cur dicta est quottuplex. 34 b
Vulgaris substitutionis effectus, qui sint. 35 a
Vulgaris expressa quando continet tacitam pupillarem. 35 a
Vulgaris substit. aditione hæreditatis expirat. 35 b

ERRATA.

Fol.19.b.linea 28.pro parata.lege Paradox.
Fol.20.b.lin.41. pactum.lege factum.
Fol.22.a.lin.13.commodo,lege incommodo.
Fol.22.b.lin.5.enu.lege cauta.
Fol.24.b.lin.10.tit.lege ff.
Fol.34.a.lin.19. Saloninus. lege Salamonius.
Fol.46.b.lin.25.uocauit,lege uocatur.
Fol.46.b.lin.8.à fine,mansit,lege sit.
Fol.47.a.linea 6.lege, Sic enim IC.inquit &c.& lin.10. inuersa est tota sententia,ubi (sic lege.d.l. Si quis,in prin. Ex quibus sequitur derogationem quæ fit sequenti Testamento,ualere;quatenus scilicet uoluntatem ipsam respicit,(illi enim præiudicare potest) libertæ autem facultati uoluntatis derogare uel præiudicare neminem posse.

QVAE TOmo Secundo, (Qui praxin Artis Notariatus solam habet) ordine continentur.

Instrumentum quid, & quæ Substantialia eiusdem Folio 1 b
Indictio in Instrumentis 2 b
Refectio & Exemplatio Instrumenti 5 a
OMNIS Generis Formulæ Instrumentorum selectiss. Ex ordine ciuilium Contractuum 7 a
Contractuum Realium formulæ.

MVTVVM.

Mutui alias debiti recognitio in forma Cameræ
Mutui debitoris unius, & unius creditoris, breuis formula 8 b
Solemne mutui Instrumentum, duorum debitorum, & duorum creditorum, diuersis fulcitum pactis 9 a
Debiti, & causa Cambij, à Scholaribus Clericis contracti. 10 a
Obligatio fideiussoris ex prędicto Instrumento aliquando substituti, & dati aliquando ibi. b
Debiti super materia fideiussoris addita cautione 11 a
Mutui Instrumentum ibi. b

COMMODATVM.

Commodati Instrumentum 12 a

DEPOSITVM.

Depositi. Simplex, sine promissione de restituendo ibi. b.
Depositi pro utilitate & gratia Depositarij facti, cum promissione de reddendo
Depositi Instrument. in publica forma. 13 a

CONTRACTVVM QVI ex consensu descendunt, formulæ. ibi. b.

EMPTIO. VENDITIO.

Venditionis actus & itineris 16 b
Venditionis & Concessionis Iuris lignorum immittendorum, in pariete uel muro uicini 17 a
Venditio plurium uenditorũ emptorũq; ac rerũ diuerso Iure tradi. ibi. b.
Venditio partis pro indiuiso rei alicuius 18 a
Venditio partis pro diuiso
Venditio ædificij uel domus, facta ab aliquo pro se ac nomine alterius absentis, alicui Procuratorio nomine emente ibi. b
Fideiussio uenditionis ex interuallo post uenditionem 19 a
Pacta consueta apponi in uenditione
Venditio cũ pacto de reuędendo 20 a
LOCATIO Et conductio ibi. b
Concessionis Locatiõis ad affictũ 21 a

PERMVTATIO.

Permutationis & pro parte uenditionis 22 b
Rei pprię cũ conductiõe ꝓmuta. 23 a
Emphioticæ rei ꝓmutationis forma

CAMBIVM.

Protestatio literarum Cambij facta præsenti 24 a
Fides sensalis ibi. b
Prędictio literarũ Cãbij facta absenti
CONTRACTVS Matrimonialis
Sponsaliorum & matrimonij contrahentium 25 a
Sponsalitij Instrumentum ibi. b.
Dotis constitutę in re immobili, inextimata, & in pecunia & reb. mobilibus 26 a
Dotis constitutæ in re immobili extimata & pecunia & rebus mobilib. extimatis ibi. b
Dotis constitutæ in pecunia & rebus mobilibus 27 a ibi. b.
Dotis augmentum
Donationis propter nuptias 28 b
Confessio Dotis in pecunia
Dotis confessio in re immobili inextimata, & sic p fundo Dotali 29 b
MANDATVM 31 a
Procuratoriũ & mandatũ plenissimũ ibi. b
Ad agendum
Ad intrandum in tenutam 32 a
Ad petendum insolutum
Ad faciendũ capi. Ad exigendum
Ad exigendum credita montis
Ad faciendum sumirationes ibi. b.
Ad accusandum. Ad excusandum
Ad petendum abolitionem 33 a
Ad locandum
Ad uendendum. Ademendum ibi. b
Ad donandum
Ad nominandum in Iudicio Ad ac

Ad acceptandem Nominationem
Ad conducendum
Ad petendum consignari Dotē 34 a
Ad cedendum Iura
Ad contrahendum matrimonium.
Ad confitendum dotem
Ad compromittendum ibi. b.
Ad ratificandum laudum
Ad petendum compromissum 35 a
Ad acceptandū & renūciandū officia
Ad Transigendum
Ad Recipiendum mutuō ibi.b.
Ad faciendum pacem
Ad reuidendum & recalculandum rationes
Ad Cambiendum
Ad consentiendum filio 36 a
Ad petendum beneficium restitutionis in integrum
Ad Baptizandum
Ad recognoscendum scriptam
Ad petendum Instrumenta ibi.b.
Ad Componendum
Ad Recurrendum
Ad comparendum coram Dominis & dandum petitiones
Ad reuocandum Procuratorem 37 a
Ad notificandum Instrumenta
Ad præstandum fideiussores
Ad fideiubendum ibi. b.
Ad acceptandum beneficium
Ad resignandum beneficia
Ad impetrandum licentiam
Ad præsentandum
Ad petendum dari Tutorem
Ad recipiendum depositum 38 a
Ad cōsentiendum cuicunq; negocio
Ad exigendum à Camera
Ad finiendum
Ad substituendum ibi.b
Substitutio
Procuratio duratura post mortē 39 a
Reuocatio Procuratoris ibi. b. 40 a

SOCIETATIS FORMVLAE

Societatis Instrumentum 41 a.b.

EMPITHEVSIS Formulæ.

Datio in Emphiteosin siue ad liuellū
Renouatio Emphitheosis 43 a
Emphitheosis Instrumentum ibi.b.
Concessionis in Emphiteosim factæ à Monasterio 44 a
Renouationis concessionis Emphiteoticæ ibi.b
Solutionis pensionis pro multis annis 45 a

FEVDALIA.

Feudi concessio
Feudi confirmatio à prædecessoribus concesso. ibi.b.

MISCELLANEA SIVE

Sylua omnis generis Instrumentorum 46 b.
Appellationis Instrumentum coram Notario Insinuationis appellationis nō à tergo, sed instrumēto speciali sine insertione Appellationis.
Insinuationis appellatiōis Instru. 47 a
Instrumenti Transactionis forma
Finis, refutationis, Transactionis, pacti de ulterius non petendo 48 b
Finis generalis & refutatōis. ibi. 49 a
Finis Specialis
Cessio Iurium ibi.b.
Cessio Iurium facta pro liberatione bonorum 50 a
Cessio Iuris & Actionis ex causa uenditionis factæ 51 a
Cessio facta in quantitate. Quod debetur ex residuo debiti ibi.b.
Cessio facta debitori, contra unum ex debitoribus suis.
Cessio ex titulo Donationis facta contra plures debitores: scilicet contra unumquemq; pro suo debito 52 a
Cessionis Iuris habiti in re ex obligatione uel hypotheca 52 b
Solutionis seu simplicis confessionis debiti soluti 53 a
Solutionis partis debiti
Datio in solutum
Datio inter uiuos ibi.b. 54 a.b. 55 b.
Donationis Instrumentum 56 b.
Donatio causa mortis 57 a
Depositionis pecuniæ Instr. ibi.b.
Delegatio 58 a
Executionis à tergo executorialium
Executionis inhibitionis 59 a
Promissionis de conseruatione indēnitatis ab obligatione, quam quis fecit in Instrumento, alterius precibus & mandatis
Cōcordię sup expensis puerperij 60 b
Quietationis 61 a
Reuocatōis iniuriarū uerbaliū. ibi.b
Compromissi 62 a.b. 63 b

Compromissi prorogatio. 65a
Diuisionis capitulum ibi.b.
Diuisionis Instru. 67a.
Inuentarij 68a.
Legalitatis Notarij literę testimoniales.

TESTAMENTVM.

Legata 69a.
Exhæredatio 70b.
Hæredum institutio, prohibitio.
Tutorum datio 71b
Creatio executorum fideicõmissorũ.
Mulier relicta usufructuaria 72a.
Substitutionum materia 72b.
Testamentum iacentis in agone 73a.
Codicillus ante Testm̃ ibi. b. 74b.
Codicillus post testamentum 74b
Testamentum cæci 75a.
Institutio hæredis 75a.
Subscriptiones Testium in Testamento ibi.b.
Testamenti forma, complectens uarias cõditiones & dispositiões 76a
Testamenti reuocatio 77a.
Emancipatio 78a.
Adoptio ibi.b.
Arrogatio
Exoneratio Testamentarij 79a.
Extractio Instrumenti à Prothocollo Notarij defuncti, uel absentis ex commissione ibi.b
Refectio instrumenti deperditi ibi. 82a.
Transcripti siue Vidimus alicuius publici Instrumenti 80a. 82b.
Recognitionis annui casus 80b.
Diminutionis siue reductionis annui census 81a.
Transsumptum certorum Instrumentorum per auditorem cameræ 83a.
Transsumptum in forma Vidimus ibi. b.

CAETERATA INST.

Mundualdi Instrum. Cęteratum.
Procuratio prout fit in Prothocollo
Venditio 84a.
Locatio ibi.b.
Cessio dotis in pecunia
Cessio Iurium 85a.
Finis
Compromissum ibi.b.
Pacis

ECCLESIASTICA.

Nominationis, præsentationis & possessionis per Procuratorem 86a.
Præsentatio Iuris beneficij patronatus laicorum ibi.b
Acceptandum & nanciscendum possessionem 87a.
Capiendum possessionem
Possessionis per Notarium traditæ, uigore translationis ibi.b.
Possessionis translationis
Inductio in possessionẽ Episcopatus in uim literarum Apostolicarũ 88b.
Inductio in possessionẽ parrochialis collatæ autoritate ordinaria, per executorem 89a.
Possessionis præbendæ, uigore nominatiõis in capitulo p̃ Canonicũ ibi.b.
Receptionis ad Capitulum 90a.
Collatio Canonicatus præbendæ per liberam resignationem ibi.b.
Collatio p̃ simplicẽ resignationẽ 91a
Collatio Parrochiaꝝ per resignationẽ ex causa permutationũ ibi. b. &c.
Mandatum Syndicatus generale, ad omnes causas 92b.
Cõstitutio ad acceptandũ bñficia 93a.
Constitutio Procuratorum ad capiendum possessionem, & appellandũ ab intrusione &c. 93b.
Constitutio Procuratorum ad prosequendum mandatum 94a.
Constitutio ad impetranndũ literas Aposto. & processus in Camera.
Constitutio ad recipiendum collationem ibi.b
Requisitionis & receptionis Termini, quo ad possessionem. 95a.
Inductionis in possessionem 96a.
Admissionis ibi.b.
Donatio fructuũ certorũ &c. ibi.b.
Institutiones 97a. &c.
Prouisiones ibi.b.
Resignatio Renunciatiões 98b. 99a.
Constitutio ad pertractandũ causam beneficialem 99b.
Relaxationis Instrumentum 100a.
Testamentum pro infirmis
Constitutiones Testamentorũ ibi.b.
Transsumptum. Cessiones 102a.
Iuriarum 103b. 104a.

Finis.

THEORICAE

THEORICAE NOTÁRIATVS, TOMVS PRIMVS.

NOTARIATVS DEFINITIO, QVID SIT Notarius, à quo creari, & qualis creari possit.

CAPVT PRIMVM.

QVONIAM prima cuiusq; tractationis pars est, earum rerum, quæ explicandę summuntur, Definitio, rectè atq; ordine faciemus, si ab ipsis Notariatus & Notarij definitionibus pręsentem de arte Notariatus tractatum exordiamur. Est igitur Notariatus, officium publicum quo uaria hominum negocia diuersiq; actus in solennem, Publicam & Autenticam scripti formam rediguntur: atq; ita digna plenaq; fide ad perpetuam posterorum memoriam referuntur. Notarius uero dicitur is, qui eiusmodi officium exercet: & ab ijs qui contrahunt, rerumq; suarum satagunt, eo nomine requiritur, ut super eorum negocia ipsis ad perpetuam fidem, publicam autenticamq; scripturam conficiat, habens eius officij sui authoritatem à Papa, Imperatore, Rege, uel ijs, quibus illi suam ad eam rem potestatem sunt impartiti, puta Comitibus uel uice Comitibus Palatij Lateranensis. Cæterum hic admonendi sunt imperitiores, Notarij uocabulum non satis intellectum hactenus, & huic officio abusiue improprieq; attributum fuisse. Notarij nanq; olim dicebantur illi qui Notis ut plurimum inter scribendum scitè celeriterq; utebantur, erantq; plerique librarij. Notæ uero certæ sunt quædam literæ, quibus singulis singula uerba significantur. Exempli gratia, C. R. C. P. Istæ notæ significant: Cuius rei causa promittit. Et, X. T. C. Intra tempus constitutum. Et, Q. S. S. S. Quæ suprà scripta sunt. Et, Q. NQ. A. NQ. N. Quando neq; ais neq; negas. QVAEVE. C. P. D. L. Significãtur hęc uerba. Quęue eius causa parata, do, lego. Et similes infinitæ, quas discere est apud Valerium Probum & Petrum Diaconum, quorum de Notis libelli ex compluribus olim ea de re scriptis, soli hodie extant. Librarij itaque & amanuenses ueterum Romanorum nobilium utiq; prædiuitumq; hominum, quòd ut plurimum eiusmodi notis uterentur, Notarij dicebantur, tantumq; abfuit ut eo tempori in dignitate autoriteq; publica tales essent, ut maxima ex parte seruuli hanc notandi artem exercerent, & æstimabatur seruus Notarius Iustiniani Imperatoris tempore, quinquaginta solidis, hoc est, aureis. Vnde etiam eueniebat, ut Romani plerumq; plures numero seruos Notarios in

l. si duobus C. cõmunia delega.

famulitio suo, prout cuiusq; facultas ferebat, aut dignitas ususq; exposcebat, apud se alerent. Verum collapsa tandem Imperij Romani maiestate, cum omnis splendor publicarum priuatarumque rerum iam obsoleuisset, quamuis Notariorum quoq; usus conquiesceret, ipsum tamen nomen in memoria remansit, & à recentioribus ijs tantū tributum est, qui publica instrumenta conficiunt, idq; eam ob causam puto, quòd & ipsi certis Notis uterentur, ut uidere licet infrà in Libello de Instrumentis cæteratis. Tabellionis autem uel Tabularij nomen huic officio pecularius olim fuit: atque ita Iustiniani Imperatoris temporibus dicebantur: cuius extat etiam Elegans Autenticum de Tabellionum officio. Hæc breuiter de intellectu horum uocabulorum dixisse sufficit, nam altius Tabellionum prima initia, uel uaria eorundem nomina hic repetere, operę precium sanè non est.

NOTARII autem, siue Tabelliones creantur, authoritatemque publici officij sui recipiunt tantum à Papa, uel Imperatore. Sed & ab illis quibus Papa Imperatorue eam potestatem speciali Priuilegio, impartiti sunt, ut Tabelliones creare possent. Quales hodie sunt, Sacri Lateranensis Palatij, Aulęq; & Imperialis consistorij Comites atque uice comites, quorum sanè haud quaq; mediocris est dignitas, cum illi & inter spectabiles referantur, & Proconsulibus Imperatoris Gratiani constitutione adęquentur, tum omnibus quo que in agendo & excipiendo Priuilegijs decorentur, quibus Principes Scholarum Agentium in rebus, erant ornati. Vtrum uero & reliqui Principes, Comites, Ciuitates & Vniuersitates creare ppria authoritate Notarios possint? Et receptum est, id posse. Cæterum inter utroslibet hæc est differentia, quod à Papa, Imperatore, Comitibusue Palatinis creati, ubiq; omnino locorum etiam in Gallia, Anglia ipsiq; Hispanijs officio suo uti, Instrumentaq; fidedigna confi. cere possunt, modo si à Comite Palatino creati sunt, is priuilegiū creandi generale, nō restrictū habuerit. Verū qui ab inferiori Principe, Episcopo, Comite, Ciuitate aut uniuersitate creati sunt, tales etiamsi simpliciter essent cōstituti, tamen extra iurisd. ipsorū constituentiū seu creantiū Instrumenta conficere nō possunt. Neq;. n. ea authoritas quæ quantum ad iurisd. constituentis publica receptaq; est, mox etiam quantū ad aliorū Iurisditiones publica & recepta est. Nā Comes aut Ciuitas subditis ciuibusq; suis qualē uellet tanq; fidedignū constituere posset: alijs nō suis, illius fidē autoritatēq; inuitis obtrudere nō posset. De forma aūt creādi notarios uid. Spe. in alleg. loc.

Comitum Palatinorum dignitas.

l. i. & ij. C. de Comit. Consisto. lib. xij.

Vide Specula. Tit. de Instrum. editione §. 8. uers. Sed quis.

ORDINARI porrò creariq; Tabelliones non promiscuè indifferenterq; oēs possunt, quū officiū ipsorū publicam adeò fidem & authoritatem, pindeq; quandā etiam dignitatē habeat coniunctam, quam

quam utramque sanè à contemptu, calumniaque hominum tueri, publicè interest. Sunt igitur non paucæ personę, quæ ad tale officium propter sui uel uilitatem, uel inhonestatem, uel insufficientiam, aliasque ob causas non recipiuntur. Primo enim nemo seruus Tabellio ordinari potest. l. general C. de Tab. lib. xij. Libertum tamen posse tradunt per l. fi. C. de Ser. Reip. manu. Item, Fœminini sexus personæ excluduntur. Cum enim publicum & uirile sit Tabellionatus officium, constat à publicis uirilibusq; officijs mulieres repelli l. cum prætor. ff. de Iudic. Item, Decuriones Notarij esse non possunt l. uniuersos C. de decurio. Vnde alij dicunt quòd consiliarij ciuitatum, alij quòd Aduocati à Notariatu excludantur: ego tamen eius legis intellectum alijs disceptandum relinquo, postquam id obscurissimum est, quos hodie in Germania nostra Decurionum ordini comparare possimus. Item, infames, aut Falsarij ad hoc officium aspirare non possunt, est enim ut suprà dictum est, dignitas & authoritas officium Tabellionatus, & à dignitatibus infames repelli, uulgo notum est, l. ij. C. de digni. Item, Monachi & religioni dediti, ad hoc officium aspirare nec debent nec possunt: cum pro mortuis habeantur, arg. l. generali: Quod adeò uerum est, ut si quis etiam Notarius fuerit, monasteriumq; postea ingrediatur, nihilomagis Instrumenta conficere possit, cum expresse sancitū sit, in sacris constitutos Tabellionatus officium exercere non posse. c. sicut te. ex. Neclerici uel Monachi secularibus negocijs se immisceant. Hoc tamen illi conceditur, ut si aliquem actum instrumentandum in se recepisset, aut instrumentare iam cœpisset, eum post ingressum quoq; monasterij absoluere possit. Noua aūt negocia non recipiet. Eadem igitur ratione neq; Clerici in sacris ordinibus constituti, Tabelliones esse possunt. Quamuis in hoc uariæ sint Doctorum sententię, dū alij hoc pręcise negant, alij distinguant inter negocia spiritualia, & secularia: & in illis quidem Notaria tu fungi possint, in his uero non possint: alij dinstinguunt, an sit ipsis interdictum publicè & solenniter, & tunc instrumenta eorum non recipiuntur: an uero occultè, & recipiuntur. Veteres tamen plericq; omnes, qui nimirum, ut ex multis colligere possumus, longè fuerunt & sanctiore & incorruptiore iudicio prædi ti, quàm recentes (qui ueteri Catholicæ Ecclesiæ seuera disciplina penitus emarcescente, iamq; indies magis atque magis Romanæ curiæ auara uafriq; Practica econtrà inualescente, suo seculo blandiri, quàm odiosè uerum dicere maluerunt) illi ueteres, inquam, pleriq; omnes hoc asseueraue runt, Clericos Tabelliones esse non posse. Ita senserunt Innocentius. Goffredus, Roffredus, Odofredus, Speculator. Et ne dubitemus de ipsorum sententia, expressam & in terminis (ut dicunt) legimus de-

Clericis interdictum esse officium Notariatus.

Veteres Iure consulti incorruptiores

» cisionem in decretali d. c. sicut te. Vbi Innocẽtius PP. iij. ita mandat
» Aestulensi Episcopo. Mandamus Fraternitati tuę, quatenus Cleri-
» cis in sacris ordinibus constitutis, Tabellionatus officiũ, per benefi-
» ciorum subtractionem, appellatione postposita, interdicas. Cuius
» Decretalis ratio reddi potest ex l. repetita. C. de Epi. & cler. ubi ho-
» nestissimè inter cætera his uerbis rescribitur: Absurdum etenim est
» imò etiam opprobrium Clericis, si peritos se uelint disceptationũ
esse forensiũ ostendere. Quę grauissima uerba non temerẽ repetun
tur in l. consulto diualia, C. de Testa. Cæterum quàm hoc hodiè
passim negligatur, dum uersutissimi & astutissimi quiq; Notarij,
ijdem sunt & Clerici, nemo non nouit. Verum enimuero dum ipsi
Clerici & in hoc & alijs multis peccant, consequitur id, quod sæpe
dicere solitus sum, ut ipsi sacras constitutiones, ex quibus adeò o-
mnis eorum dignitas dependet, negligendo, nos uulgares, easdem
contemnere etiam doceant, & Sacerdotalem suum honorem istis
quæstuarijs operis prophanando prostituendoque, eundem no-
bis deridendum, porrò propinant, idq; ut faciamus, ultro nos adeò
assuefaciant. Vnde quanta tandem (o Deus bone,) rerum sacra-
rum Prophanorumque hoc infelici tempore, confusio, & contem-
ptio? Sed iam ad reliqua. Item Hęretici Notarij creari non pos-
sunt, cum & infames illi habeantur, & omnes actus legitimi sint ijs-
dem interdicti. l. quoniam. C. de hęret. Quod tamen intellige de Hę
reticis notorijs, eoque nomine condemnatis. Item, ad hoc officiũ
recipi non debent, qui ob aliquorum sensuum defectum, integrum
non habeant percipiendarum rerum quę coram ipsis geri debent,
Iudicium. Quales sunt Furiosi, Stulti, Cæci, Surdi. Eadem ratio
ne nec illi sunt admittendi, qui quamuis sensibus exterioribus nul-
lum patiantur defectum, interioribus tamẽ aliquo modo orbi sunt,
puto, mediocri prudentia, intelligentia, iuditio. Quantum enim in-
terest quęso, oculis non uideas quę agantur, an animo non uideas?
auribus non percipias quę dicuntur, an intellectu iudicioq; non per-
cipias? Debet igitur uir cordatus & intelligens esse Notarius, qui
sciat lepram à lepra iudicare, dignoscere quid agatur à partibus,
quid simuletur, quos actus coram se admittere, quos item tanquam
uir bonus reijcere debeat. Solet autem hoc loco, istud etiam quæ
ri: Vtrum ipse Tabellio Iura quoque & leges scire debeat? Et
Accursius quidem in d. l. generali. Et post eum Speculator loco
præallegato, sentiunt quòd scire debeat, ne inquit facientes illici-
tos contractus, pœnam subeant. l. iubenus. C. de sacros. Eccles.
l. fi. C. de eunuch. &c. Quod ego tamen non ita intelligo, ac
si necesse sit magna ipsum Iuris scientia præditum esse. Aliud
est, inquit Antonius apud Ciceronem, artificem cuiusdam artis
esse, duila

esse, aliud non rudem. Nam perinde ut illi qui rustica habent prædia, eademq; interdum inuisunt procurantq;, non necesse habent, propterea omnes ueterum de Agricultura libros perdidicisse, sed satis habent earum rerum mediocrem aliquam tenere notitiam, quæ postea ipsa per se usu temporiq; augetur: ita non protinus necesse est artificem esse eius artis, quæ non propter se, sed propter aliam addiscitur, alteriq; adhibetur. Tabellioni igitur, etsi perutile sit, si quantam possit maximam iuris scientiam sibi comparet, tamen satis fuerit, si mediocrem quandam notitiam eorum iurium quæ de Contractibus hominum, de ultimis uoluntatibus, & de Iudicialibus obseruationibus statuta sunt, consequatur & habeat. Ad quam adeo consequendum, ut præsenti opere ipsum adiuuem, sanè studebo.

DE OFFICIO NOTARII IN GENERE.

CAPVT II.

QVAE ad officiũ Tabellionũ pertineant, ex Autentico Imperatoris Iustiniani, de Tabellionib. Collat. iiij. & ex nouissima Diui Cęsaris Maximiliani ordinatione Notariorũ, in Comitijs Colonienſib. Anno M. D. XII. edita, colligere discereq; Notarij possunt. Et eam sanè ordinationẽ, quia plenissimè Notarios officij sui admõet & instruit, Latinè uersam huic operi adiunxi, in gratiã eorũ qui superioris Germaniæ linguam, qua ea conscripta est, non benè intelligunt: aut Germanicè omnino nesciunt. Verum nos quoq; hic summatim, & per capita rem eam totã percurremus. Primum igitur Tabellionis officium est, ut post comparatam artis huius, quam exercere instituit, notitiam, paret sibi Protocollum, in quod omnes illos siue contractus siue actus, qui coram ipso fiunt, protinus inscribat, inde solenni debitaq; forma extendendos. Curabit aũt ut tale Protocollum quàm maximè sit fide dignum, quod fiet, Si illud competenti in fronte titulo inscribat, quo tempore, & ad quid confecerit, & in eius fidem, nomen cognomenq; suum subscribat, & signum quo usurus est, uel utitur, apponat. Item, si in reliquis quoque per totum librum obseruet bonum ordinem, legibiliter & scribat in eo, & descripta cancellet. Neq; frustratoria ociosaq; hæc est obseruatio, quandoquidem sæpe accidit ut casu aliquo deperdito Instrumento, ad Protocollum seu Imbreuiaturã fiat recursus, & tũc perinde probat Protocollum atq; ipsum Extractum. Imò si dubium esset seu controuersia inter Protocollum & Extractum, tunc magis statur Protocollo, modo illud sufficienter omnia substantialia illius negocij contineat. De quo uide Lanfrã. in repet. c. quia cõtra. uers. Instrumentorum productiones, uers. Quęro ulterius, cũ ibi apostill.

Vbi & idem Lanfrancus ex uerbis Baldi tradit, Si Notarius non conficeret Imbreuiaturam, cum sit consuetudinis, Imbreuiaturam confici, quod tanq; transgressor consuetudinis poterit puniri. Et si de fide instrumenti dubietas oriretur, quòd Notarius posset poni ad torturam, si nõ reperiatur Imbreuiatura. Ex quibus facile liquet, quantam curam Tabellio Protocolli sui habere debeat. Proximum eius officium erit, quòd partes coram se uenientes, ad aliquem actum celebrandum, ipse per se diligenter auscultet, eorum intentionem & mentem probè percipiat. Super dubijs obscurisq; eorum dictis latius interroget. Atq; hic notandum est quòd hęc auscultatio usq; adeò est de officio ipsius Notarij, ut eam alteri, etiam Notario, delegare non possit, puta si diceret: Ego equidem hac hora alijs sum occupatus, tibi igitur Marce Notarie rogationem delego, ut ipse Partes audias, & postmodo ad me referas, ut deinceps ego de illis quæ tu audiueris, conficiam Instrumentum. Hoc enim esset mera nullitas. Vide Lanfran. in d. ℣ uers. Vlterius quæro. Tertium eius officium est, ut in omni seu contractu seu actu, illius Substantiam, qualitates, solennitatesq; consyderet, quæ necessaria sunt interuenire sedulo faciat, & ipse tanq; peritior atque in his exercitatior, in omnem partem prospiciat, ne actus coram se celebratus, ex aliquo defectu aliquando tanquã nullus & frustratorius impugnari annihilariq; possit. Vbi igitur certo numero Testium opus erit, curabit ut illum Partes integrum adhibeant. Si renunciatione, curabit ut fiat. Si cautione, si fideiussione, si iuramento: si propinquorum, Liberorum, Tutorum & similium interuentu uel assistentia opus erit, admonebit, ut adhibeantur: & ita de similibus. Quæ autem circa singulos Contractus illi specialiter prouidenda & obseruanda sint, proximo capite latius explicabo. Quartum officium est, ut his omnibus ita sedulò ornatis, totum Actum ipse sua manu in Protocollum referat & inscribat, Imbreuiaturamq; conficiat. Vbi rursum notandum est, quòd Notarius perinde non potest istam in Protocollum inscriptionem, uel Imbreuiaturæ confectionem alteri, etiam Notario, committere, atque ipsam rogationem non potuit. Exempli gratia. Si ego Notarius partes quidem auscultassem, Nomina, locum, tempus, Contractum &c. ut moris est, in carta annotassem, deinde ad Titium Notarium dicerem: Quæso Titi, accipe hanc cartam, & ex ipsa Imbreuiaturam tute confice, & signum in fine meum apponito &c. Hoc enim non possum. Vide Lanfrancum in d. ℣ Vlterius quæro. Quintum Notarij officium est, ut antequã discedant Partes, illis pacta, facta, renunciationes, cessiones, & clausulas insertas intelligibiliter prælegat, de illis sufficienter admoneat: & si minus intelligant, etiam instruat

Bal. in. Rub. C. de fide instr.

instruat & plenè edoceat. Maximè uero si Partes in scriptis contrahere intendunt, non ante Instrumenti Extractionem conficiat, quàm Partibus in præsentia Testium Imbreuiaturam de uerbo ad uerbum prælegerit, ut si addere quid demereue uelint, ante absolutionem ipsius scripturæ faciant, Bar. in l. si quis ex argentarijs §. initium. ff. de eden. Feli. c. 1. de fid. Instr. Scriptura enim ipsa absoluta, deinceps mutare Partes, etiam ex mutuo consensu, non possent. De nouo tamen alioqui Instrumento, ex uoluntate eorum conficiendo, Notarium requirere possent, priore in Protocollo ut est inscriptum remanente. Postremum officium Tabellionis est, ipsam Imbreuiaturam secundum formam debitam extendere, & ex ipso Instrumentum extrahere, descriptumque manu sua in membrana ex more & per se subscriptū, solitoque signo signatum, partibus impartiri. Eam autem solam Instrumenti descriptionem, siue, ut uocant, ingrossationem, si Notarius ipse præ occupationib. fortè tempus ad id non haberet, alij committere posset, etiam non Notario. Ita tamen ut ipse manu sua semper ponat subscriptionem, & signum suum. In qua subscriptione, cautè faciet, si dicat & attestetur dedisse se præsens Instrumentum ad scribendum tali, quia iusto impedimento ipse fuerit in eo impeditus. Et ita in Practica semper obseruatur. Sed quęritur: Quomodo erit facienda illa extensio ex Imbreuiatura? Lanfran. in d. §. uers. Attendite tamen, uerbis Bal. in d. Rubr. C. de fid. Instru. dicit, quòd Notarius possit facere extensionem circa circumstantias negotij, & ea quæ sunt de consuetudine Instrumenti extendendi, non tamen poterit extendere circa substantiam negocij, unde in Instrumento extensionis extrahendo nō posset, quo ad principale negocium, aliquid immutare in tali instrumento, aliter quā in Imbreuiatura inueniretur. Et addit dictum (quod ipse reputat pulcherrimum) Bartho. in l. Gallus §. ff. de liber. & posth. quòd positum in Imbreuiatura denotat & exigit extensionem secundum consuetudinem aliorū Instrumentorum, extensorum in simili materia. Itaque si fienda esset extensio Imbreuiaturæ in causa Depositi, tunc fieret secundum consuetudinem aliarum Imbreuiaturarum in causa Depositi: secundum consuetudinem Notariorum. Quòd si de tali consuetudine minus constaret, fiat secundum consuetudinem generalem.

Quomodo fienda extensio.

Cęterum hic notandū est, si talis Imbreuiaturæ extensio non per ipsum Notarium, sed aliquem alium fieret, ille alius, etiamsi esset Notarius, non posset eodem modo extendere, quo ipse author, nec uel in uno minimo uerbo Imbreuiaturam immutare. Sed teneretur

præciſè ſtare iuxta uerba Imbreuiaturæ. Idem dixit Bal. in d. Rubr, ut allegat eum Lanfran. in ℣ uerſ. hic eſt notandum. Si tamen iſte cui cõmittitur, fortè amplius extendiſſet: reliqua per id in inſtrumento non uiciarentur, ſed ea tantum quæ per extenſionem ſuperadditа fuiſſent, ut per Lanfran. & allegata per eum, in iam dicto uerſiculo. Vtile enim per inutile non uiciatur. Poſtremo, quia moris eſt ut Notarij poſt factam extractionem, Imbreuiaturam cancellent: uel aliàs notent, ut dignoſcere poſſint, extractum ex ea factũ, partibuſq; communicatum, admonendi ſunt Notarij ne unq̃ ita cancellent Imbreuiaturam, ut in poſterum legi, recognoſci, & reuideri non poſſit, Sed ut ſemper ad illam regreſſus eſſe poſſit, maxime ſi eſſent ipſa Inſtrumenta talia, quæ uenerint aliquando reficienda. De quo amplius uide apud Bal. in d. Rubri. C. de fide Inſtru.

Cancellatio Imbreuiaturæ quomodo facienda.

DE OFFICIO NOTARII, IVXTA DIVERSAS SPECIES. CAPVT III.

ATQVE hæc quidem in communi ita habent, & Tabellioni iuxta quamuis Inſtrumenti confectionem pariter ſunt obſeruanda. Specialiter aũt ille in celebratione eorum Actuũ qui corã ipſo fiunt, hæc porrò conſyderabit. Primo ſiquidem ad Contractum aliquem celebrandum Partes corã ipſo uenient, conſiderabit ante omnia ipſius Contractus, quẽ gerere intendunt, naturam, quid illa expoſcat, quid uiciſſim nõ admittat, utrum talis contractus per ſe ſit legittimus, fieriq; & ſubſiſtere iure poſſit. Et ſi de mutuo agatur, utrum ab uſuraria prauitate purus ſit. Conſyderabit perſonas contrahentium, utrũ ratione patriæ poteſtatis, ætatis, ſexus, ſani integriq; intellectus, Item, ratione ſeruitutis, ſubiectionis (ut Monachi,) ſtatutorum, conſuetudinis, firmiter contrahere, & quatenus poſſint. Conſyderabit res ſuper quibus contrahitur, utrum in cõmercium hominũ uenire, alienari, oppignerari, grauari &c. poſſint, & quatenus poſſint. Item, ſi conſuetudo loci haberet, ut certæ quædam clauſulæ inſererentur, illas nullo modo omittere debet, alioquin em̃ ob defectum talium clauſularum, cõmuniter opponi conſuetarum, ipſum Inſtrumentum ſuſpectum atq; ficticiũ reputari poſſet, ſecundum Bar. in l. general. C. de tab. lib. x. Item conſyderabit ſi Contractus ille uel actus plures fortè teſtes requireret quàm duos, ut tot faciat adhiberi, & ſi neceſſe ſit, etiã rogatos eſſe, faciat rogari, quot opus fuerit. Vt in renunciatione Senatusconſulti Velleiani, tres teſtes adhiberi debent, l. antiq̃ ℣ fi. C. SC. Velleia. Item, in confeſſione creditoris confitentis ſe recepiſſe tale debitum, cuius obligatio præceſſerat in ſcriptis. Item, in confeſſione debitoris abſentis, ſibi ſolutum eſſe tale debitũ confitentis, in utroque caſu

Circa celebrationem Contractuum ſpeciatim Notario conſideranda.

requiruntur

requiruntur quinq; Testes. Auten. Rogati. C. de Testib. Item, in Repudio requiruntur vij. Testes. Et in posterioribus tribus casibus, necesse est Testes etiam rogatos esse. Circa ultimas uoluntates, siue illæ in Instrumento scripto, siue Nuncupatiuo fiant, considerabit Notarius, Primum personam Testatoris, utrum ille sani sit sensus, & intelligibiliter uel loqui uel scribere possit. Si enim ab intellectu illum alienum esse uideat, aut impeditæ linguæ, quę uoluntatem illius referre exprimereque non queat, non debet illius nomine, qui mortui loco habetur, ullam ultimam uoluntatem conscribendã suscipere. Deinde consyderabit an adsint vij. Testes, qui ad hoc sint rogati. Item, consyderabit an ipsi Testes idonei sint. Multi enim in testamentis pro testibus non admittuntur, qui tamen aliàs idonei essent, quod infrà suo loco latius declarabitur. Item, probè notas habere debet, & institutionis, & cuiusuis substitutionis, siue ea uulgaris, pupillaris, Exemplaris, siue Breuiloqua, aut Compendiosa fuerit, similiterq; Fideicommissorum diuersorum, Legatorum, conditionum, & similium propria uerba, peculiaresq; formulas. Verborum quoq; directorum, cõmunium, & obliquorum uim ac differentiam scire debet, cum permultum in illis situm sit. Quottidie enim uidemus magnas exoriri de ultimis uoluntatibus quæstiones, dubitationes, controuersias, sola imperitorum Notariorum culpa, qui uulgares formulas sequentes, sæpenumero totam defuncti uoluntatem peruertunt, interdum & subuertunt. In Iudicialibus quæ obseruare considerareq; debeant, non est quòd hic pluribus admoneam: ipsorum Consistoriorum usus id illos admonebit, qui quoniam diuersus uariusq; est, ad certam considerationem adduci non potest. Porrò quæ in Executione Literarum omnis generis à Consistorio Imperiali emissarum: item, in constitutione Procuratorum coram ipsis factorum, in Fidimatione Literarum aut Priuilegiorum, in Instrumentis Appellationum, & similibus obseruare debeant, satis in subsequenti Cęsaris Maximiliani Ordinatione expositum est. Quare cum istic ea omnia, qui uolet, inuenire possit, nihil opus est hic ea pluribus attexere.

DE PARTIBVS ARTIS NOTARIATVS. CAPVT IIII.

Officium & totũ Artis Notariatus exercitiũ circa tria potissimũ uersat, Contractus, vltimas uolutates, Iudicialia. Quòd enim quidam in partes Notariatus, & Instrumentorum confectionem annumerant, tam communis illa est, adeòq; singulis prædictis generibus inhæret, ut per se ipsa partem non consti-

constituat, sed saltem in consequentiam istorum generum ultro ueniat. Quamcp igitur, ut suprà diximus, optabile sanè, & percp utile sit Notarium in uniuerso adeò iure ciuili, quantū potest fieri maximam scientiam aut notitiam comparare, tamen ille officio suo satisfacere omnino poterit, si saltem ea iura, quæ ad prædicta tria genera pertinent, diligenter didicerit. Quæ quidem ego breuiter & quantum fieri potest dilucidè, illis præsenti opere exponam.

DE CONTRACTIBVS GENERALIVM VOCABVLORVM DEFINitiones, qualia sunt, Conuentio, Pactum, Transactio, Actus, Contractus, Obligatio, Distractus. CAPVT V.

l. 1. ff. de pact.

QVOD suprà dixi ad explicationem quarumcunqre rum plurimum conferre, si principio statim res ipsæ clarè definiantur, hic quoq; obseruabo. Vt igitur illa generalia nomina quæ in contractuum materia uersantur, cognoscantur, & distinctim internoscantur, hæc notanda sunt. Conuentionis uerbum generale est, inquit Iureconsultus Vlpianus, ad omnia pertinens de quibus negocij contrahendi transigendiq; causa consentiunt qui inter se agunt. Nam sicuti conuenire dicuntur qui ex diuersis locis in unum locum colliguntur, & ueniunt: ita qui ex diuersis animi motibus in unum consentiunt, id est in unam sententiam decurrunt. Et adeo generale est nomen Conuentionis, ut eleganter dicat Pedius, nullum esse contractum, nullam obligationem, quæ non habeat in se conuentionem.

Pactum à pactione dicitur. Est autem pactio duorum pluriumue in idem placitum, & consensus, dicit idem Vlpianus in d. l. 1. Hoc quoque generale nomen est, strictius tamen quàm Conuentio. Transactio est de re dubia liteq; incerta, neq; dū finita, non gratuita pactio, id est aliquo dato, & aliquo retento. Actus generale est uerbum, ut Labeo definiuit, siue uerbis quid agatur, ut in stipulatione: siue re, ut in pecuniæ numeratione l. Labeo. ff. de uerbo. signif. Contractus autem, ut idem Labeo definiuit, est ultrò citroq; obligatio, quod Græci συνάλλαγμα uocant, ueluti emptio, uenditio, locatio, conductio, Societas. d. l. Labeo. Vbi Bar. post glossam ibi dicit, Contractum proprie esse quando ultro citroque oritur obligatio, ut Labeo definiuerat. Improprie uero quando ex altera tantum parte oritur obligatio, uel altera pars tantum obligatur, ut in contractu mutui, ubi recipiens solus obligatur. l. ñ. ff. si cer. pet. & in contractu donationis, ubi donans solus ad traditionem obligatur rei donatę, l.

Si quis

Si quis argentum. ℣. fin autem. C. de donat. Quidam (ex quibus & Rolandinus fuit) adijciebant impropriſſimè eſſe contractum quando neutra pars obligatur, ut in ſolutione, & liberatione. Sed certè hoc ultimum dictum nihil ualet, & eſt reuera impropriſſimum. Soluere enim non eſt contrahere, ſed diſtrahere. Sequitur ergo. Diſtractus, quando partes hinc inde mutuo conſenſu à contractu antea inito diſcedunt, contractumque ipſum reſoluunt. Vt in ſolutione, Acceptilatione, Aquiliana Stipulatione, Nouatione. Et generaliter quacunq; contraria uoluntate utriuſque partis, in omnibus obligationibus quę conſenſu contrahuntur. Vt ſi Titius & Seius inter ſe conſenſerint, ut fundū Tuſculanum emptū Seius haberet centum aureis: deinde re nondum ſecuta, id eſt, neq; precio ſoluto, neq; fundo tradito, placuerit inter eos, ut diſcederetur ab ea emptione, & uenditione, inuicem liberantur. Idem, in conductione & Locatione, & in omnibus contractibus ex conſenſu deſcendentibus, ut iam dictum eſt. Inſtit. quibus mod. tollit. obligat. per totum.

QVID OBLIGATIO, QVOTTVPLEX EA, quæ Naturalis, quæ Ciuilis ſit, deque effectu utriuſque.

CAPVT VI.

OBligatio eſt iuris uinculum, quo neceſſitate aſtringimur alicuius ſoluendæ rei, ſecundum noſtræ ciuitatis iura. Inſt. de obliga. in prin. Eius diuiſiones potiſſimum tres ſunt. Omnium obligationum, (inquit tex. in iam allega. tit.) ſumma diuiſio in duo genera deducitur, namq; aut ciuiles ſunt, aut prætoriæ. Ciuiles ſunt quę aut legibus conſtitutę, aut certo iure ciuili comprobatę ſunt. Prætorię ſunt, quas prætor ex ſua iuriſdictione conſtituit. Sequens diuiſio in quatuor genera deducitur. Aut em ex contractu ſunt, aut ex quaſi contractu: aut ex maleficio, aut ex quaſi maleficio. Tertia diuiſio eſt obligatio, aut eſt naturalis, aut ciuilis. Nos igitur omiſſa hoc loco priorum diuiſionum declaratione, de poſtrema ſolū, quę obſcurior eſt, neq; uulgò tam expedita, tractabimus. Sciendum igitur eſt obligationis duas eſſe qualitates, ueluti & Poſſeſſionis, Naturalis altera, Ciuilis altera Naturalis eſt ea, qua contrahentes mutuo conſenſu iuriſgentiū, id eſt, naturalem obæquitatem, bonamq; fidem quam alter in altero ſequitur, inuicem ſibi in aliquid obligantur. Ita enim Lex dicit. Is natura debet, quē iure gentium dare oportet, cuius fidem ſecuti ſumus l. non amplius, in fi. ff. de uerb. ſignifi. Et alibi dicitur, uinculo æquitatis ſolo hanc ſuſtineri. l. Stichum. ℣. naturalis. ff. de ſolut. Quę quia ex communi naturaliq; tantum æquitate conſyderatur, etiam in ijs perſonis agnoſcitur, conceditur q; inter quas alioqui nullum eſt cōmercium, nullaq;

a gloſſ. in l. ex hoc iure. inuer. obligationes ff. de iuſt. & iur.

Sic & alibi legitur, præcarium ex iure gentium deſcēdere, quod cum naturalē habeat in ſe æquitatem, ex natura æquū ſit &c. uidel. 1. & ij. ff. de præca.

nullaq̃; obligatio Iure ciuili. Contrahitur igitur etiam inter patrem & filium, fratrem & fratrem in ijsdem sacris constitutos, l. fr. à fratre. ff. de condict. indeb. Item, inter Dominum & Seruum l. si id quod. ff. eo. Qui idem Seruus eodem modo naturaliter obligatur omnibus alijs secum contrahentibus. Ciuiliter enim nemini obligatur. Item, inutilis. Inst. de inuti. stipula. Et generaliter, quicquid omnino ex bona fide tantum debere nos agnoscimus, in hanc naturalem obligationem uenit, ut ea legata uel fideicommissa, quæ in minus solenni testamento à nobis relicta sunt. l. fidei commissum. ff. de condict. indeb. Et secundum hunc sensum intelligo uerba in l. sed & si lege ℔ consuluit. ff. de petit. hæred. quamuis ad remunerandum sibi aliquem naturaliter obligauerint, (loquitur IC. de donantibus) licet gl. ibi. intelligat, de naturali obligatione, quæ uenit ex instinctu naturæ, & alia sit ab hac naturali, non tam fortis. Similiter intelligo quòd in l. si pignore. ff. de furt. dicitur, Species enim quædam furti est, ex alieno lucrari, & beneficij debitorem sibi acquirere. Cęterum ex hac obligatione naturali nisi quatenus lege uel Senatus consulto confirmatur adiuuaturue, actio nulla generatur. l. legittima. ff. de pact. Nam iuris ciuilis consideratione, taliter obligati, naturales debitores, & impropriè debitores dicuntur, & ita per abusionem intelliguntur. l. fideiussor ℔ fideiussor. ff. de fideiusso. Hanc tamen uirtutem habet ista naturalis obligatio, ut si quid ob eam solutum fuerit, eius non concedatur repetitio. d℔ fideiussor. etiamsi enim tale debitum impropriè intelligatur (ut dictum est) debitum tamen uidetur, ut in. d℔ fideiussor. cum allegat. ibi. in gloss. Et proinde si quid eius respectu in stipulationem deductum fuerit, pręstandum est, nec condictione indebiti recuperatur. d. l. fidei commissum. Talis autem naturalis obligatio, quia mutuo potissimum consensu inducitur, rursus mutuo dissensu dissoluitur & tollitur, & quidem ipso iure, quum nihil sit tam naturale quãunumquodq; eodem genere dissoluere, quo colligatum est &c. l. nihil tam naturale. ff. de reg. iur. Itaque & solutione, & pacto de non petendo, & iure iurando ipso iure tollitur d℔ naturalis, quia, ut ibi. tex. ait, Vinculum æquitatis, quo solo sustinebatur, conuentionis æquitate dissoluitur. Quemadmodum enim antea æquum erat naturaliter iureq; gentium, pactis placitisq; ex bona fide stare, ita rursum æquũ est eadem ratione, his secundis conuentis insistere. Et quemadmodum æquitas naturalis & iusgentium approbat contractum obligatorium ex bona fide, ita & liberatoriũ ex bona fide.

CIVILIS autem obligatio est, quæ ex legibus, Senatus consultis, iureq; ciuili tantum descendit, ut obligatio literarum. Hæc per se sola perinde non potest actionem producere, ut naturalis, Instit. de lite-

delitera. obliga. Et quidem multo imbecillioris naturæ est quàm naturalis. Quod enim ex ea sola debitum est, rectè indebitum uidetur, quare neque in constitutum uenire potest. l. i ℔ fi. i. l. iij ℔ i. ff. de constit. pecu. Vtrum igitur solutum condictioni indebiti sub iaceat? Et interest utrum quis per ignorantiam facti, an iuris soluerit, hoc enim ultimo casu repetitio locum non habet. l. cum quis. C. de Iur. & fact. ignor. Quia igitur hęc ex ciuili tantum iure descendit, non cadit in eas personas inter quas neque commercium, neque Iudicium est iure ciuili, ut inter Patrem & Filium, l. Lis. nulla. ff. de Iudicijs d. l. frater à fratre: neque cadit in seruos, cum respectu Iuris ciuilis illi nihil sint, & pro mortuis habeãtur, l. quod attinet, de reg. iur. & d ℔ inutilis. Tollitur autem ciuilis obligatio contrario ciuili actu, ut Acceptilatione, ut Instit. quib mod. tolli. obliga ℔ Item per Acceptilationem. Item, per sententiam, remanente naturali. l. Iulianus. ff. de condict. indeb. Sententia enim iuris ciuilis est. An & solutione? Et quidam dixerunt quòd non tollatur propter. l. qui hominem ℔ fi. i. ff. de solut. Vbi dicitur, qui perpetua exceptione tueri se potest, solutum repetit, & ideo non liberatur (quod ultimum intellige, & nihilominus manet obligatus, ne una solutio duos diuersos effectus generet, liberationem & repetitionem.) Sed gloss. Instit. quibus mod. tolli. obliga. tenet quòd etiam solutione ipsa ciuili tollatur, per d. l. fidei commissum. Cui tamen responderi posset, malam esse consequentiam de naturali obligatione ad ciuilem. Nam debitum naturale adeo debitum est ut constitui possit, l. i ℔ natura. ff. de constit. pecu. quod non est in ciuili. Quare hactenus cum priore sententia stare malo. Ex his itaque sequitur, Omnem eam obligationem ex qua actio oriri debet, has ambas qualitates naturalem & ciuilem integras in se continere debere. Naturalis enim substantiam: Ciuilis autem, faciem, formam & robur confert & tribuit, ut per gloss. in uerb. obligatio. & uerb. necessitate. Instit. de obligat. l. legittima. ff. de pact.

Accidit autem nonnunq; ut ex integrali illa & effectuali (ut Accursius uocat) obligatione, altera tantum tollatur, & altera remaneat, ut per pactum de non petendo, Et, per Iuramentum tollitur naturalis, remanente ciuili. d. l. Stichum ℔ naturalis. ff. de solut ℔ cum præterea, cum seq. Instit. de except. Item, ciuilis tollitur, remanente naturali, per sententiam, d. l. Iulianus. ff. de condict. indeb. Et quomodo istud? Consyderatione utriusque obligationis. Substantiæ naturalis obligationis est consensus, qui contrario consensu facile extinguitur. Et ita est si paciscar ne petas, uel te uolente & deferente, iurem me non debere. Nam de uoluntario tantum hoc iuramentum intelligendum est ℔ æque si creditor, Instit. de except.

Sed interim Ciuili obligationi nondum est satisfactum, quæ ut supra dictum est, non tollitur nisi per contrarium actū ciuilem, non naturalem, ut dixit gloss. in uerb. necessitate. Instit. de obliga. in prin. puta per Acceptilationem, Stipulationem nouantem, sententiam. Econtra cum Ciuilis obligatio tollitur remanente naturali, ut in d. l. Iulianus, hic ciuili quidem obligationi satisfit: sed non naturali, neq; em̄ mutuo consensu contrario ab obligatione discedit, qui inuitus propter sententiam succubuit, itaque illa naturalis adhuc manet. Et quidem regula est, quòd quicunq; perpetua exceptione tueri se potest, licet solutum repetere possit, ideo tamen non liberetur, l. qui hominem ℣ fi. i. ff. de Solut. l. qui exceptionem. ff. de condict. indeb. quam ex prædictis intelligi posse puto.

Et pro his uideatur ℣ præterea, cum duobus seq. Instit. de Except.

PACTORVM DIVISIO, ET IVRA.

CAPVT VII.

PActum est duorum pluriumue in idem consensus, l. i. ff. de pact. Hoc quia mutuo consensui & bonæ fidei tantum innititᵉ, ex naturali æquitate, cui nihil tam congruum uidetur quàm ea placuerunt, seruare. d. l. i. iure gentium naturalem obligationem inducebat, quæ tamen, quòd priscis temporibus adhuc nullæ essent actiones, executioni mandari non poterat: ad solam uero retentionem, quæ defensionis species quædam est, proficiebat. Cæterum constitutis deinde actionibus ex iure ciuili, cum Legislatoribus Pactorum usus retinendus esse uideretur, ipsa uero pacta inter se multum plerumque differre comperissent, certa quadam in his distinctione usi sunt, ut illa quidem quæ iustiora integriora, plenioraque essent, ipsi etiam in iure ciuili agnoscerent, & priori naturali, ciuilem quoque obligationem contribuerent, atque ita confirmarent, adiuuarent, & legis actione instruerent. l. legittima. ff. de pact. reliqua uero quæ arridiora nudioraque uiderent, in sua natura relinquerent quam olim habuissent, ut obligationem scilicet naturalem parerent, & ad tuitionem siue exceptionem tantum prodessent. Nam ad Prætorem quod attinet, nihil ille amplius Pactorum naturam auxit, Sed ea in sua tantum uetere ui reliquit. Sic enim accipienda sunt illa uerba: PACTA CONVENTA SERVABO, atque ita Alciatus quoque lureconsultus hac ætate eminentissimus, intelligit.

In rub. C. de pact. ubi uide.

intelligit. Iureconsultorum igitur distinctio inter pacta, quò ad Legis actionem tribuendam hæc fuit. Primum quæ pacta in suo nomine non starent, Sed in proprium alicuius contractus specialeque nomen transirent, ut Emptionis, Venditionis, Conductionis, Locationis, Societatis, Commodati, Depositi, Pignoris, Mandati, Stipulationis, & similium, non naturalem solum, sed & ciuilem obligationem, & consequenter Actionem quoque parerent l. i. l. iurisgentium in prin. ff. de pact. Item, quibuscunque pactis subesset uera aliqua solidaque causa, quamuis illa in generali conuentionis pactique nomine consisterent, neque in specificum aliquod contractus nomen transirent, nihilominus propter illam causæ subsistentiam etiam ipsi omni iure approbarentur. Talia sunt illi contractus, DO VT DES, Vel, FACIAS. FACIO VT FACIAS. FACIO VT DES. Itaq; in tribus prioribus actio ciuilis præscriptis uerbis, in posteriori actio prætoria de dolo datur. Si conuentioni non stetur d. l. iuregentium, Ea uero pacta quæ extra prædictorum naturam conditionemq; essent, NVDA uocauerunt. Et nulla actione dignati sunt. Sed pristinam tantum exceptionem, quam Iuregentium pariebant, illis reliquerunt, d. l. iuregentium ℔ igitur nuda. Exceptis paucis speciebus, in quibus singulariter cõcessum est ut parerent actionem, ut in Dote, Constituta pecunia, Donatione, Nautico fœnore, Pollicitatione Reipublicæ facta, & similibus per Azonem in Tit. de pact. & glo. in d ℔ igitur annotatis, quas tamen species Recentiores uocant uestitos legis authoritate. Itaque cum nulla subesset causa propter conuentionem, non poterat constitui obligatio d. l. iuregentium, sed cum nulla. Quod intelligo, nisi stipulatio subiecta ex uerborum obligatione quæsierit partibus actionem, ut d. l. ex placito. C. de rer. permut. quod non mirandum est de stipulatione, quæ omnium obligationum est perfectissima, & firmissima l. cum de certo. C. si cert. petat. Nihilominus tamen hæc actio exceptione doli eliditur l. ij ℔ circa primam. ff. de except. dol. Item, Pacta quæ uocantur Adiecta, ipsa quoque ad actionem parîendam sufficientia iudicabant. Sed hac distinctione. Si quidem ea pacta contractui in continenti adijcerentur, tum ea ad actionem proficere, eamque informare uoluerunt, id est, ampliori quadam forma instruere, d. l. iuregentium, ℔ quinimo l. in bonæ fidei, & Bart. in l. ex placito, C. locat. ubi confutat Vltramontanos, qui ibi dabant præscript. uerb. Vt si in emptione aliqua specialiter conuenta fuerint, ageretur ad illa conuenta seu pacta adiecta ex empto. & ita in similibus. Sin autem ex interuallo adijcerentur, actionem illis denegarunt, & solam Exceptionem reliquerunt, quia tunc non inesse contractui, aut illi cohærere, Sed separata, & ita

Pacta adiecta.

nuda uidentur, ex quo genere certum est actionem non oriri. d. ℔ quinimo. Quæ quidem eò amplius declaranda sunt, ut dicamus, quoties re adhuc integra in contractibus aliquid ex interuallo adiiciatur substantiæ Contractus non alienum, tunc inesse potius contractui, & propterea ad Actionem proficere. Si uero ex interuallo aliquid alienum à Substantia, uel extra naturam Contractus, ut dicit Lex. conueniat, tunc illud ad exceptionem tantum admittatur ℔ idem responsum, cum ℔ seq. in d. l. iuregentium.

Pacta tacita. Porrò mentionem faciunt Iureconsulti & Tacitorum Pactorum, de quibus in l. ij. & iiij. ff. eo quæ & ipsa exceptionem pariunt, ut in d. l. ij. & similiter l. ij. C. eo. Sed quæ in his obligatio oritur? Dn. Alexan. Imol. in l. si unus ℔ Pactus ne peteret. nu. 7. ff. eo. tit. de Pact. dicit, quòd ex ipso pacto tacito non oriatur naturalis, Sed tamen propter ipsum pactum ex æquitate naturali oriatur naturalis obligatio, quæ quis teneatur &c. Vbi latius uide.

Præterea distinxerunt Pacta in Realia, & Personalia. In rem sunt, quoties generaliter paciscor ne rem petam. In personam sunt quoties ne à Persona petam, id est, ne à Lucio Titio petam. Ita declarat Vlpianus in l. Iurisgentium ℔ Pactorum autem. ff. eo. & addit. Vtrum autem in rem uel in personam Pactum sit, non minus ex uerbis, quàm ex mente conuenientium æstimandum est. Plerumque enim (ut & Pedius ait) persona pacto inseritur, non ut personale pactum fiat, sed ut demonstretur cum quo pactum est factum. Personalia sanè pacta ad aliam non pertinent, quemadmodum nec ad hæredem. l. Idem in duobus. ff. eo. Et hæc quidem Veteres.

Recentiores Iureconsulti Pacta uariè diuiserunt, & primo, in Vestita & Nuda. Et dixerunt uestimentum pactis accedere ex sex materijs. Re, Consensu, Literis, Verbis, (quibus quatuor complectuntur Contractus nominatos) Interuentu rei, (quo innominatos complectuntur, ubi Iureconsulti ueteres dicunt causam subsistere) Cohærentia Contractus, Sub quo intelligunt pacta adiecta. Nuda uero Pacta appellabant, cum partes hoc ita uoluissent: Sponsio facta non sit: nulla præcedente interrogatione: stipulatio inutilis fuerit: nullum uestimentum interuenerit. gloss. in ℔ Igitur, in uerb. quinimo. d. l. Iuregentium. Item, diuiserunt in gratuita, & non gratuita. Gratuita, qualia sunt ubi nullo dato uel, pmisso debitum remittitur. Non gratuita, qualis est Transactio quę fit aliquo dato, & retento. Item diuiserũt in Tacita & expressa,

de quibus

dē quibus & suprà dictum est. Expressa sunt, de quibus expressis clarisq; uerbis conuenit. Tacita uero, quæ uerbis quidem expressa non sunt, ex tacito tamen quodam consensu, ueri similiterque præsumpta animi uoluntate, descendunt. Vt si quis debitori suo cautionem reddat, uidetur inter eos conuenisse, ne debitum petatur. l. iij. ff. de pact. Item, urbanis habitationibus locatis, tacitè conuentum uidetur, ut illata & inuecta, pignori sint locatori. Et secundum hoc mutus quoque pacisci potest. l. iiij. ff. eo.

Postremo notandum est, quòd pacta ad alias res, seu personas extendi non solent. Ita enim dicit Lex. in l. si unus §. Ante omnia. Ante omnia enim aduertendum est, ne conuentio in alia re facta, aut cum alia persona facta, in alia re, alij ue personæ noceat. Sunt tamen casus in quibus pactum uel Transactio inter certas personas facta, ad alias quoque personas extenditur, illisque prodest. Vt pactum factum cum uenditore, uel Donatore prodest Emptori: puta, Emptor domum emerat sub certis inducijs, ut solueret talibus & talibus terminis: anteq; solueret, alteri eandem domum reuendidit. Certe huic tertio proderit illud pactum inducierum, licet secum non fuerit factum. Item, pactum filij uel serui, prodest patri uel domino. Item, pactum Procuratoris, dño prodest, econtra tamen non præiudicat, nsi in tribus casibus, si uidelicet ille ad hoc speciale mandatum habuerit, si in rem suam constitutus sit, Si generalem domini habeat administrationem, similiter pactum Tutoris uel Curatoris prodest pupillo uel adulto. Item, pactum de non petendo factum reo Principali, prodest eius Fideiussori. Item, regulariter, quotienscunque principaliter interest pacisc entis, hoc pactum tertio ad exceptionem proficere. Item, quoties cunque una persona reputetur, ut l. si cum emptore. ff. eo. Et uide de his Glossas in dictis §. pactorum, & §. ante omnia, suprà allegatis.

Pacta quando prosint tertio.

DE CONTRACTIBVS NOMINATIS.
CAPVT VIII.

Contractus nominati dicuntur qui excedentes cōmunia & generalia illa nomina conuentionis, Pacti, contractus, proprium ipsi specificumque nomen habent, per quod à reliquis contractibus discernuntur, quodque adeo ipsis peculiare est, ut nulli alteri contractui attribui possit. Vt cum aliquid emo, licet propter consensum nostrum mutuū, de re & precio conuentio sit, in genere, Specificè tamen Emptio dicitur, hocque proprium eiusmodi contractus nomen est, quod de nullo alio prædicari potest, non Locato, non mandato, non Societate, & similibus.

Sunt autem potissimi contractuum nominatorum, Mutuum, Commodatum, Precarium, Depositum, Pignoratio, Stipulatio, Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, Emphiteosis, Feudum, Societas, Mandatum. Et alij plures, de quibus in sequenti capite disputabitur. Sed ex his quidam breuiter explicandi sunt. Mutuum est creditum consistens in rebus fungibilibus tantum, ubi non eadem species, sed idem genus recipitur. Dicuntur autem res Fungibiles omnes illæ quæ Pondere, numero & mensura consistunt, ut sunt Oleum, uinum, frumentum, Aromaticæ species, pecunia, & similia, quia talia in genere suo functionem recipiunt per solutionem magis quàm per speciem, dicit I C. in l. ij, ff. si cer. peta. Omnes igitur aliæ res, dicuntur non fungibiles. Commodatum autem est quando ea ipsa res quæ gratis utenda data est, siue mobilis ea, siue immobilis sit, restituenda uenit in specie, non genere: ut libri, arma, uestes &c. atque eo interest inter Mutuum & Commodatum. Precarium uero ab utroque ita differet, quòd qui precario dat, quandocunque eam rem repetere potest. Est enim precarium, ut diffinit I C. in l. i. ff. eo. tit. quòd precibus petenti utendum conceditur, tamdiu quamdiu is qui concessit, patitur. Stipulatio est uerborum conceptio, qua aliquid nobis dari fieriue stipulamur, præcedente interrogatione, & subsequente consentiente responsione, ut: Promittis soluturũ te mihi decem ad Calendas Martias? Promitto. Huius autem tractatus diffusissimus est, & non præsentis loci, quare iam ad alia progrediamur.

Mutuum.

Res fungibiles.

Commodatũ.

Precarium.

Stipulatio.

DE CONTRACTIBVS INNOMINATIS, ET Iuribus eorum, quibusque modis à nominatis differant. CAPVT IX.

Contractus innominati illi dicuntur, qui in nomine suo generico consistunt, neque in aliquod specificum aut proprium nomen transeunt. l. iurisgentium, in prin. ff. de pact. Eorum autem potissimum quatuor sunt genera (species appellat I C. Paulus) uidelicet, Do ut Des. Do ut Facias. Facio ut Facias, Facio ut Des. l. naturalis. ff. de præscrip. uerb. Vbi Paulus Iureconsul. hæc singula diligenter declarat. Possunt autem hęc uerba etiam in futurum concipi, ut Dabo ut Des, Faciam ut Des. Item sub simplicibus mixti comprehenduntur, puta, Do ut facias & des. Ita docet Bart. in d. l. naturalis ℣ sed si facio. Est autem adsubstantiam horum contractuum diligenter respiciendum. Fit enim nonnunquam ut nominati sub illis comprehendantur, ut si do pecuniam

niam ut des mihi equum: hic uenditionem eum contractum nominabimus: & ita erit iam nominatus. Si autem do rem ut des aliam rem, erit permutatio, & innominatus contractus. Permutatio enim non habetur quo ad hoc pro nomine specifico, de quo miratur & rationem reddit gloss. in d. l. iurisgentium, in prin. in uerb. facias. Item, si do pecuniam ut pingas mihi tabulam, erit locatio, & ita Contractus nominatus. Et sic de similibus. Sic in facio ut facias nonnunquam mandatum interuenisse uidetur &c. d. l. naturalis, per totum. *Vnde iudicentur contractus innominati.* Vtrum uero isti contractus innominati à modo ineundi uel à modo complendi iudicari debeant, apud Iuris interpretes controuersum est. Glossæ (quæ allegantur per Bar. in d. l. naturalis, ℣ sed si facio) ubique tenent quod à modo ineundi, & non à modo implendi. Quare si contractum fuit Do ut facias, etiamsi tum in faciendo præueneris, tamen contra me morantem non detur Actio de dolo, Sed præscriptis uerbis. Ergo iudicatur tantum esse Do ut facias, Tex. clarus pro hoc in l. mota. C. de transact. Vltramontani dissenserunt, uolueruntq; quod etiam à modo implendi cognoscerentur, quorum opinionem Bar. ubique sequitur & asserit in d. ℣ sed si facio, in l. ex placito, in fi. C. loca, & pluribus locis allegatis per Alex. in d. l. mota, in prin. ubi ad argumenta Bartoli respondet quidem, ipse tamen nihil firmat aut conludit. Inter alia autem Alex. ibi refert, quoniam innominati contractus ad naturam nominatorum regulentur, quòd quemadmodum in uenditione & locatione, ab una parte uenditio & locatio, ab alia emptio & conductio sit, ita hic ab una parte do ut facias, ab alia facio ut des. Et cum hac opinione Paulus Castrensis ut Alexan. in præallegato loco dicit, transijt, ipse tamen motis hinc inde disputatiue dubijs, in suspenso eam quæstionem relinquit. Cum glossis tamen senserunt Iacob. Butr. Bal. Ric. Barth. Salice. ut refert eos Alex. in d. loco. Et mihi uidetur d. l. mota. multum urgere contra Bar. & l. iuregentium, in prin. iuncta l. naturalis ℣ at cum do, uers. si dedi, quanquam illam Alexan. pro Bart. allegat: Sed non citra cauillationem. Apparenter tamen Bart. opinionem suam tuetur, & est dubium disputabile.

Consequenter quæri potest, cum uaria inueniantur & in Iuribus scriptis & municipalibus Conuentionum uocabula, ut: Permutatio, Diuisio, Donatio, Constitutū, Feudum, Fictū, Cottimum, Emphyteosis, dos, & similia, Vtrū in iure ciuili hoc nomen contractum nominatū faciat, uel innominatū? Et Bar. quidē in d. l. iuregentiū ℣ quinimo, De his q̄ ex consuetudine uel statuto noīa habēt, doctrinā

dedit, quam dn. Alex. ſimpliciter repetit, & cum ea ibidem tranſit, & eſt talis. Quod ſtatutum uel conſuetudo aũt dedit non ſolum nomen ſed etiam formam, ſecundum quam debeat contractus ille celebrari: puta in ſcriptis, coram actis &c. tunc erit nominatus, ut in Feudo, in quo introductum eſt, ut interueniat inueſtitura & Iuramentum. Aut eſt ſolum nomen contractui datum, tunc non habetur pro nominato, niſi ſtatutum expreſſe uelit eum nominatum eſſe. Sicut dicitur in Sponſalitia largitate, quæ primum ex Auten. eo decurſum, C. de donat. aut nupt. cœpit eſſe ſpecificus & nominatus contractus, cum dudum antea nomen ipſum fuerit. In Legalibus autem nominibus obſeruatur, quòd à principio dictum eſt, ut ea tantum quæ ſpecifica ſunt contractuum nomina (moderni elegantia nomina uocant, Alex. d. in d. l. iuriſgentium col. ij.) nominatos faciant contractus: quę uero generica ſunt, & ad plura diuerſaq; trahi poſſunt, non faciant nominatos, ut Diuiſio. Bar. in l. diuiſionis. ff. de pact. & Permutatio, gloſſ. in d. l. iuregentium in prin., in uerb. facias, ubi gloſſa miratur, & rationem reddit. Sed meliorem & uerã (ut dicit Alex. in d. l. iuregentium col. i.) reddit, in Rubr. C. de permuta. uidelicet, quòd permutatio ſit nomen generale, extendens ſe ad emptionem, uenditionem, Locationem, & omnem contractũ ubi hinc inde aliquid accipitur, & inde dici innominatum contractum, cum retineat nomen generale, & careat nomine ſpeciali. De Donatione dubitatum fuit, nam innominatum contractum, & olim & nunc eſſe uoluit Iacob. Bart. & auxit eam dubietatem Fulgoſius. Sed prævaluit ut & olim & hodie ſit nominatus ſecundum Bar. & Alex. in d. l. iuregentium. Et reſpondet ibi Bar. ad obiectum, quare cum olim nominatus eſſet, actionem tamen non pepererit, diſtinguens inter contractus, quorum alij denominãtur à quęſtione, ſeu ab actu paciſcendi, qua conuentione facta ſtatim nomen accipiunt, & actionem generant, ut Emptio, Venditio, Locatio, Conductio. Alij uero ab actu exequendi, qui facta demum executione nomen ſuum accipiunt, ut in his obligationibus qui re contrahuntur, puta, depoſitum, commodatum, mutuum, donatio: quæ per traditionem olim quoq; perfecta fuerit, ipſum uero pactum de donando olim nudum fuiſſe, & propterea actionem parere non potuiſſe. Itaq; uoluit Bart. aliud eſſe donationem .i. doni dationem, & pactum de donando. Similiter reſpondet & de Dote, in l. legittima, ff. de pact. Dos eſt elegans nomen, & ualidatur iuregentium per ſe. Dotis autem promiſſio, lege robor accipit. Item, in pignore, pignus, id eſt, pignoris datio eſt contractus nominatus & ualidus per ſe. Sed pignoris promiſſio nuda eſt, ergo iure prætorio roboranda fuit. l. ſi tibi ℔ de pignore, ff. de pact. Dotis igitur contractus nomina-

Permutatio quare non ſit Contractus nominatus.

Diſtinctio Bartoli inter contractus.

ctus nominatus est. Bar. in d. l. legitima. Item constitutum, idem in d. l. iuregentium ℣ igitur. Item Feudum, & Emphyteosis. Bar. & Alex. in d ℣ quinimo.

Sed quærat aliquis, quem in finem hæc omnia disputentur, aut quid referat utrum Nominatus siue Innominatus ipse contractus sit & dicatur? Sciendum igitur est notabiles esse inter hęc duo contractuum genera differentias, quarum potissimas saltem hic breuiter ascribam.

Differentiæ Nominatorũ & Innominatorum Contractuum,

PRIMA, quòd in contractibus innominatis licet pœnitere. l. si pecuniam. ff. de condit. ob ciui. Innominatis aũt pœnitere non licet. l. sicut. C. de actio. & obliga. Quod utrumq; dictum tamen limitabis secundũ sequentes regulas. Nam primum in Innominatis non licet pœnitere, re non amplius integra. Item, accipienti pœnitere non licet cum alter impleuerit iam contractũ ex sua parte, ut per gloss. in d. l. si pecuniam. Item, nisi contractus Innominatus ordinaretur ad Nominatum, ut si promitto uendere ob certam causam uel conditionem. Nam licet hęc promissio sit contractus innominatus, cũ pariat actionem prescriptis uerbis, tamen non habet locum pœnitentia. Ista est limitatio Bal. in l. quamuis. C. de transact. per l. Labeo scribit si mihi bibliothecam, aliàs incipit, si mihi ff. de contrah. empt. & idem in d. l. quamuis plures casus ponit in quibus non habet locum pœnitentia in contractibus innominatis. Econtra in Nominatis pœnitere licet in quatuor casibus. Primo, in Mandato. Instit. manda ℣ rectè. Secundo in Societate, l. sed & socius ℣ fi. i. ff. pro Socio. Tertio, in Deposito. l. i ℣ pe. ff. deposit. Quarto, in omnibus omnino contractibus re adhuc integra, ex mutuo partium consensu à contractu recedere, & pœnitere licet. l. ab emptionib. ff. de pact. & de his habes gloss. in d. l. si pecuniam.

Pœnitentia quando locũ habeat in contractibus.

SECVNDA differentia est, quòd in Nominatis non est opus oblatione, quo ad producendam actionem, quia contractus nominatus in continenti parit actionem d. l. iuregentium. ff. d. pact. & l. ex placito. C. de permu. quamuis uerum sit quòd agenti obstaret exceptio, si non præstitisset id ad quod ex sua parte tenebatur, l. Iulianus ℣ offerre. ff. de ad stupr. In Innominatis autem opus est oblatione & præstatione, nisi enim in effectum impleti fuerint contractus innominati, non producunt obligationem ciuilem. & sic nec; actionem, d. l. ex placito. Bart. in d. l. si secum. col. ij. Alex. in. l. iurisgentium, col. iij. Nota tamen quòd ipsa oblatio sola non habet uim implementi, ut pœnitentiam in altera parte prohibere possit, uel efficere quo minus alteri pœnitere liceat, ut per gloss. in d. lege iurisgentium, in uerb. facias in fi. & du. Alexan. in d. col. iij.

TER-

TERTIA, quòd debitor in Innominatis contractibus non potest præcisè cogi ad rem dandam, imò si magis ex re sua esset dare interesse, tunc perinde liberaretur, l. cum præcibus iuncta gloss. C. de permuta. Sed in Nominatus qui ad dandum tenetur, præcisè dare compellitur, nec liberaretur per oblationem interesse l. ubi autem ℣ fi. i. ff. de uerbo. obligat. Hic tamen considera uerbum dandi, aliàs enim qui ad tradendum, uel præstandum, uel faciendum teneretur, potest se præstando interesse liberare. Iura habes allegata in gloss. d. l. ubi autem & Bar. in l. stipulationes non diuiduntur, col. v. de uerbo. obliga.

QVARTA, quòd in Innominatis contractibus Interesse est in obligatione, Secus in alijs Nominatis. Igitur principaliter in contractibus Innominatis ad Interesse agi potest, si Actoris interest, potius interesse petere quàm rem l. naturalis ℣ sin autem do, & per totam legem, ff. præscrip. uerb. Potest tamen & rem petere, si hoc mauult, omisso interesse.

QVINTA, quòd alij Contractus Nominati, habent sibi consimilia & consonantia actionum nomina, ut ex Empto, Vendito, Locato, Mandato &c. Innominati autem tantum actionem prescriptis uerbis, quę quidem omnibus adeo petitionibus, ubi proprium actionis nomen deficit, communis est. l. ij. ff. prescript. uerb.

Quærat porrò aliquis, quæ Actiones pro his Innominatis contractibus concedantur? Et traditur, quòd in tribus prioribus, Do ut Des, Do ut Facias, Facio ut Facias, detur Actio Ciuilis præscriptis uerbis, d. l. naturalis, per tot. In ultimo autem contractu, scilicet, Facio ut Des, de dolo prętoria d. l. naturalis ℣ quòd si faciam. Vnde uero hęc differentia? Azo. (ut allegat eum gloss. quę eius opinionem retinet in d ℣ quod si faciam.) dixit, quòd imò in hac etiam specie (cum ratio diuersitatis reddi non possit) detur præscriptis uerbis, nisi in casu quando scilicet mihi abesset, & tibi nihil adesset per hoc factum, ut in l. proponas, C. de dolo. Quam opinionem dicit Bart. ueram & ab omnibus teneri, in d ℣ Sed si faciam, & ita ipse declarat. Quando facio, ut Des, ex quo facto nihil tibi adsit, uel accedat, cessat ęquitas que habet producere actionem prescriptis uerbis. Cęterum quia tu decepisti me, inducendo ut aliquid facerem, & tu deinde nō uis dare id quod promisisti, & cuius causa ego feci, recurritur ad actionem de dolo. Et ideo si ex facto meo aliquid tibi adesset, perinde daretur actio præscriptis uerbis, atq; ex contractu, Do ut facias, uel Do ut Des. Et quòd dicitur dari actionem de Dolo, quādo ex facto meo mihi abest, & alteri nihil adest, extendit Bar. etiā ad contractum, Facio ut facias, in d ℣ quòd si faciam nu. 3. Ergo in summa, pro his cōtractibus datur Actio prescriptis uerbis, uel ad

uel ad contractum implendum, uel ad intereſſe præſtandum tota l. naturalis: uel datur condictio ad rem repetendam, quaſi ob rem data tam re non ſecuta, d. l. naturalis, & gloſſ. in uerb. præſcriptis uerbis. ibidem. Poſtremo tene menti, quòd Contractus Innominati regulantur ſecundum naturam nominatorum, eis ſimiliũm. Et actio quæ ex eis oritur, datur ad ſimilitudinem nominatorum, quibus comparantur. Et ideo in eis uenit culpa leuis & lata &c. Bart. in d. ℌ ſed ſi faciam, ubi allegat plures leges, & idem Bart. in. l. mota. C. de tranſact. & aliis pluribus locis. Idem quoq; Bar. refert caſum quem dicit neque Nominatum, neque Innominatum eſſe, ſcilicet. Poſuiſti librum tuum apud Bibliopolam, ad uendendum: nihil fuit dictum, quid ipſi uenditori deberes dare, aut ſoluere. Quo caſu, inquit, ageretur nihilominus præſcriptis uerbis. Ita docet in l. ex placito. C. de loca. quòd nota.

DE PERSONIS QVAE CONTRAHERE poſſunt. CAPVT X.

MVltiplex eſt perſonarum in Iure ciuili diuiſio. Breuitatis autem gratia potiſſimas tantum, & noſtro propoſito conuenientes, explicabo. Prima igitur Perſonarum diuiſio eſt, quòd omnes homines, aut Liberi ſunt, aut Serui. Liberi autem ſunt qui uel nati ſunt liberi (hoc eſt, ex matre libera, cum de patre non curetur. l. & ſeruorum ℌ ingenui. ff. de ſtatu hominum) qui ingenui propriè dicuntur, uel ex ſeruitute manumiſſi ſunt, qui propriè Libertini uel Liberti appellantur. Similiter, Serui ſunt, qui uel naſcuntur Serui, puta ex parentibus ſeruis, uel facti ſunt Serui, ex captiuitate aut ſponte a ſuiipſius uenditione, aliàs in ſeruorum conditione nulla eſt differentia ℌ fin. Inſtit. de Iure perſo. Secunda diuiſio eſt, quòd omnes perſonæ uel ſui Iuris ſunt, uel alieni, hoc eſt, uel in ſua ipſorum ſunt poteſtate, aut aliorum poteſtati ſubiectæ. Itaque ſerui cum Dominis ſuis ſubditi ſint: item filiifamiliàs cum in poteſtate ſui patris ſint, alieni Iuris eſſe dicuntur. Reliqui uero omnes qui neq; ſub Dominis, neq; ſub parentibus, patre, puta, uel auo, agunt, ſui iuris appellantur. Tertia diuiſio eſt, quòd omnes aut Maiores, aut Minores ſunt. Maiores in Iure Ciuili dicuntur, qui legitimam habent, & iam perfectam ætatem: quæ xxv. anno exacto incipit: præſumuntur enim eius ætatis homines, ipſi iam ex ſeſe quantum ſatis eſt ſapere, ſuiſque rebus utiliter præeſſe poſſe. Minores uero dicuntur, qui xxv. annum nondum egreſſi, Sed intra illum adhuc ſunt conſtituti, qui & ipſi ſecundum ætatis interualla, aliis atque aliis nominibus appellantur.

Infantes

Infantes enim dicuntur, anteqũ viij. annum attigerint, l. si infanti. C. de Iure delibe. Impuberes ante. xiiij. annum: qui & Pupilli nominantur si desierunt in potestate patris esse, uel morte uel emancipatione. l. Pupillus. ff. de uerbo. signifi. Puberes xiiij. anno completo uocantur ℣ nostra autem. Instit. de quib. mod. tute. fieri. Adulti uerore. liquo tempore usq; dū maiores sunt facti, hoc est, xxv. annum egressi, appellantur. l. si prædium in prin. C. de præd. & alijs reb. immo. Generaliter autem omnes isti Minores dicuntur. His prȩmissis pro euidentia, sciendum est quasdam personas ætate, quasdam natura, quasdam lege, quasdam denique more prohiberi à contrahendo.

Ætate prohibentur contrahere, qui adhuc intellectu carent, quales infantes sunt & infantiæ proximi, qui neque naturaliter, neque ciuiliter obligantur, cum ut dicit tex. non multum à furioso distent, nullumq; habeant intellectum l ℣ Pupillus, Instit. de Inuti. Stip.

Natura prohibentur, Surdi, muti, perpetuò furiosi, aut alioqui dementes, quia illi partim consentire non possunt, cū sensum nō habeant: partim consensum quem habēt, expromere respondendo aut promittendo nequeunt, nec eiusmodi hoīes aliorum fraudibus sunt exponendi. Lege prohibentur, Prodigi, quibus bonorū suorum interdicta est administratio: quia non obligantur. Item, Apostatę, & Hæretici, qui contrahere omnino, in pœnam adeo, prohibentur dicente constitutione. Huic hominum generi nihil ex moribus, nihil ex legibus cōmune sit cum cæteris. l. Manichęos, in prin. & ℣ præterea non donandi. C. de hæreti. l. hi qui sanctam. cum. l. seq. C. de Aposta. Similiter prohibentur & Perduelliones hoc est, rei læsæ Reipublicę, aut maiestatis. Nam offensione supremi numinis, nullum crimen grauius censetur atq; punitur, maiestatis Perduelli. onisue crimine. l. i. in prin. ff. ad l. Iuliam maiest. More autem non contrahunt qui sub Tutela siue cura sunt, non quòd lege prohibeantur illi, cum permissum sit illis quocunq; modo possint conditionem suam meliorem facere, etiam sine tutoris autoritate: & propterea qui cum illis contrahunt, obligentur, licet econtra pupilli non obligentur illis. Instit. de autori. Tuto ℣ namq;, cū seq. sed quia communiter sibi quisq; ab illis cauet: cum, ut dictum est, eiusmodi contractus cum illis initi claudicent, & pro pupillis tantum, non autem contra eos ualeant atq; stringant. Obligantur tamen ipsi pupilli naturaliter, in quantū locupletiores sunt facti. l. pupillus, post prin. ff. de auto. Tuto. Aliud est in Filijsfamiliàs, qui etiamsi in patris aut aui potestate sint, tamen cum eis perinde ut cum patribusfamiliàs agi potest, & ex omnib. causis obligant̃, excepto mutuo & uoto. l. filiusfamiliàs, cum gl. ff. de actio. & oblig. quod intellige, si cū extraneis contrahunt. Cęterū si cū ipso patre aut auo suo, in cuius potestate sunt, contrahunt,

contrahant, ciuiliter, & ita efficaciter, non obligantur, cum una censeantur persona cum patre uel auo §. ei qui Instit. de inuti. stipula. & l. fi. C. de impub. substi. nisi fortè hoc fuerit de peculio castrē si, in quo censentur patresfamiliàs. l. ij. ff. ad Macedo. Eadem quę de pupillis diximus, & de seruis iustę seruitutis, dicta sint: qui similiter & ipsi non obligantur ex contractu, quanquam dominis suis, (ex quorum persona stipulandi ius & facultatem habent) alios obligent. §. Item inutilis. Instit. eo. tit. Quantum. n. ad ius ciuile attinet, serui pro mortuis habentur, l. quòd attinet. ff. de reg. iur. Si tamen ipse seruus aut peculium haberet, aut in rem domini, quod accepit conuertisset, aut illius iussu gessisset: in his casibus teneretur ipse Dominus, & ex contractu serui obligaretur. Quid autem de Monachis? Certè idem de illis respondemus, quod proximè de seruis diximus, ut sibi nihil acquirant stipulando aut contrahendo, sed monasterio, uel Abbati: eosdem uero non amplius obligant quàm in quantum eos locupletiores fecerint. Innoc. in c. cum olim de priuileg. Par. n. esse uidetur seruorum & monachorum conditio, cum & Canon dicat: Certum est eos nihil habere, possidere, dare, uel accipere sine superioris licentia debere. xij. q. i. non dicatis. Vnde Bar. in l. cum fundus §. fi. in fi. ff. si cer. peta. Et Bal. in l. seruus. C. commu. de successio. hanc quasi regulam collegerūt, quòd omnia iura loquentia in seruo, locum habeant etiam in monacho, in his quæ possunt monacho adaptari. Dicit tamen idem Bal. in l. i. in x. q. C. qui admittit, quòd monachus æquiparetur uel seruo uel filio, pro ut magis expediuerit monasterio. Adde quòd monachus æquiparetur infanti, quia consensu caret. Alex. in l. si cum dicatur. ff. de condi. fur. & est tex. in d. c. non dicatis. Omnes igitur isti more, quòd imparitatem obligationis fugere solemus, nec tam cum ipsis quàm eorum Dominis, uel superioribus contrahimus, à contractu excluduntur, non lege aut iure. Mulieres autem tametsi in contractibus ipsę tanq̄ testes ex more non adhibeantur, tamen contrahere, posteaquam maioris ætatis sunt, obligare & obligari possunt: Sola fideiussione excepta, quam pro alijs suscipiunt, in qua beneficio Senatusconsulti Velleiani, quo minus ei satisfaciant, adiuuantur: in hoc igitur casu obligari non possunt.

DE REBVS QVÆ IN CONTRACTVM uenire possunt: & quæ non possunt. CAPVT XI.

PRoximum est ut de rebus etiam quæ in contractū & cō mercium uenire possunt, aut non possunt, breuiter annotemus. Illarum autem cum quædam cōmunes sint ut mare, littoraq̄; maris: quędā publicę, ut flumina et por- Rerū diuisio

tus: quædam Vniuersitatis, ut theatra, stadia, prætoria: quædam sacræ, ut ædes sacræ, & reliquæ res deo dedicatæ: quædam Religiosæ, ueluti sunt ea loca, in quibus corpora defunctorum funerantur, & ipsa sepulchra, quia religionis interest (dicit IC. in l. i. ff. de mor. infe.) monummenta extrui, & exornari: quędam sanctę, ueluti portæ & muri ciuitatis: quædam deniq; singulorum, uidelicet, quæ à singulis personis possidentur: Sciendum est in prioribus illis generibus, prohibitum esse earum rerum inter priuatos uulgaresq; homines cõmercium, & omnem super illis contractum, cum in nullius esse bonis dicantur. l. i. ff. de rer. diuis. Res tamen sacrę uel ecclesiasticę certis ex causis, et sub forma data legitimę solennitatis, in commercium uenire, & alienari possunt: ut puta si alienentur causa redimendorum captiuorum, et fame publica oppressorũ l. sancimus. C. de sacros. eccles. Item propter alia pauperum alimẽta. xij. q. ij. aurum habet ecclesia. Item propter æs alienum quod ecclesia debet, exoluendum §. & hoc etiam Auten. de reb. eccles. non alie. aut permu.. Item propter quancunq; aliam meliorem utilitatem ipsius ecclesię. c. sine exceptione, d. xij. q. ij. ubi & forma præscribitur Episcopis, quòd aliter alienare res ecclesiasticas non possunt, nisi tractatu cũ clericis habito, & illis cõsentientibus atq; subscribentibus. Alia forma datur in d. Auten. de non alienan. aut permu. &c. Et legitur in Auten. ius porrectum. C. de sacros. eccles. quæ tamen non obseruatur. In omni itaq; ecclesiasticarum rerum alienatione requiritur, primo causæ cognitio, secundo diligentis magnæq; deliberationis, cum capitulo tractatus: tertio consensus unanimis ipsius capituli: postremo authoritas superioris. Alioqui adeo interdicta est ecclesiasticarum rerũ alienatio, ut nec ipsi quidem Papæ liceat prædiũ ecclesiæ quoquo modo alienare, etiam pro aliqua necessitate, ut dicit Canon in c. non liceat Papæ. xij. q. ij. qui tamen Canon perinde seruatur ut reliqui. Priuatarum quoque rerum multæ à lege prohibentur alienari, ut ecce. Fundus dotalis per legem Iuliam prohibitus est alienari, etiam si uxor in alienationem consentire uellet, Inst. quib. alie. lic. nisi in quibusdam casibus, uidelicet, quando ipse Fundus æstimatus ipsi marito datus esset. l. i. §. & cum lex. C. de rei uxo. actio. Item ex necessitate contingente, ut si Fundi indiuisi & inæstimati portio data sit in dotem, & maritus postea à socio ad diuisionem prouocatur. l. fi. C. de Fun. dota. Item quia ex necessitate. l. i. C. de liber. caus. Item quia conuertitur in aliam utilitatem uxoris, l. fi. ff. de Iure dot. Similiter prohibita est à lege alienatio prædiorum minoris, alienarumque rerum ipsius, quæ seruando seruari possunt, ut auri, argenti, gemmarum &c. nisi fiat ipsa aliena-

Res ecclesiasticæ quando alienari possint, & quõ.

Fundus dotalis quãdo alienari possit.

Res pupillaris.

alienatio, cum debitis, legitimisque solemnitatibus, utpote, quòd fiat ob æs alienum Minoris. Item ut fiat cum authoritate Tutoris, & decreto Iudicis. l. lex quæ prohibet. C. de admi. Tuto. Cæteræ autem res quæ seruando seruari non possunt, & tempore corrumpuntur, sine decreto iudicis, à Tutore alienari possunt. d. l. lex. non tamen ab ipso pupillo, qui nullam rem alienare potest. ℣ nunc admonendi. Instit. quib. aliena. lic. Item lege prohibita est alienatio rei litigiosæ, hoc est, res de qua iam controuersia mota est possessori. Neque enim litigiosa statim res fit. postquam simpliciter possessori denunciatum est à petitore, ut non uendat, ne oppigneret, ut sibi restituat &c. l. i. ff. de litigio. & l. i. ff. eo. Sed postquam petitor in iudicio contra possessorem actionem instituit, & libellum obtulit. Auten. litigiosa res. C. eo. Et pœna est in scienter contrahentibus rem litigiosam esse: quòd uterq; eam amittit & tantundem quanti distracta est fisco soluit. l. censemus. C. eo. Hæc tamen fallunt, in his casibus, quando dotis uel antè nuptias donationis, uel transactionis, uel diuisionis hæreditatis, uel legati aut fideicommissi nomine res litigiosa alienata est. d. l. censemus. Sed & funeris gratia, & solutionis æris alieni defuncti, & alendę familię eius causa, & quia tales res de facili periturę essent, alienatio talium rerum procedit, & à prętore (causa tamen cognita) promittitur. l. diuus Pius. ff. de petit. hęred. Item alienare non possunt, nec obligari res quę à testatore in ultima uoluntate cum causa prohibitę sunt alienari. l. filiusfamilias ℣ Diui. de leg. i. uel quę restitutioni subiacent, nisi fortè talis alienatio dotis, aut donationis propter nuptias gratia fiat. Auten. res quę. C. communia de lega. Denique prohibita est omnis rei alienę, alienatio uel obligatio, sine consensu illius cuius est: regula enim iuris est: id quòd nostrum est, ad alium sine facto nostro transferri non posse. l. id quod. ff. de reg. Iur. & neminem plus iuris in alium transferre quàm ipse habeat. Et quamuis in prædictis rebus Contractus factus non ualeat ipso Iure, si tamen altera pars ignorans, & consequenter decepta fuerit, integrum est illi ad id, quod ipsius interest, contra partem decipientem agere, & id quidem diuersis actionibus, pro ipsius contractus conditione & qualitate.

DE INVTILIBVS PACTIS STIPVLATIONIbus & Contractibus. CAPVT XIII.

EX prædictis colligi potest quæ pacta uel Stipulationes de iure non ualeant, & propterea per Notarium publico Instrumento minime sint comprobandi. Quando cunq; enim uel illę personæ, uel res in contractu ueniũt,

quæ obligationis incapaces, & suprā partim enumeratæ sunt, tūc inutilem uel Contractum uel pactum, uel stipulationem dicemus. Neque uero ex prædictis tantum causis inutiles redduntur cōuentiones & pacta, sed & alijs multis rationibus. Generaliter enim quocienscunque pacta, uel contra leges, uel contra constitutiones uel contra bonos omnino mores facta sunt, inutilia sunt .l. iuris gentium ℣ pacta conuenta. ff. de pact. Itaq; pactum ne liceat creditori pignus distrahere: uel ut illud ipsius creditoris sit, si mutuum statuto termino non soluatur: uel ne dolus prestetur: uel ne præcarium reuocetur: uel ut in societate apud alium lucrum, apud alium damnum sit: & similia infinita quæ passim in iure ciuili colligūtur, non ualent, tanquam legibus, bonis moribus, & substantiæ cōtractus contraria. Stipulatio autem, quia singulare iuris ciuilis inuentum est, eò pluribus etiam modis inutilis redditur: ultra namq; prædicta omnia, si uel rem quæ in rerum natura non est, uel rem nostram, uel impossibilem, aut impossibili saltem conditione adiecta, uel turpi ex causa stipulemur, Stipulatio non ualet, Similiter si diuerso sensu Stipulemur, puta, ego de auro intellexi, tu de argento: aut si ad interrogationem, non consentanea subsecuta fuerit responsio, ut si ego purè stipulabor, tu uero sub conditione respondebas. Item si inter absentes stipulatio erat concepta. Item quia stipulati sumus alteri, aut factum alienum, non adiecta pœna. Ex his & similibus causis inutilis redditur stipulatio, pro ut hæc habentur & declarantur, Instit. de inutilib. stipu. per totū tit. Itaq; Notarius qui adhibetur ubi aliquod prædictorū impedimentorum animaduerterit intercurrere, fideliter eo contrahentes admonere debet, modisq; omnibus studere, ut eiusmodi nullitates caueantur.

DE PACTIS VEL CONTRACTIBVS IN fraudem factis. CAPVT. XIIII.

Dolus in fraudem hominis.

TRaus siue dolus in contractibus dupliciter fieri potest: aut in fraudem hominis, aut uero in fraudem legis. In fraudem hominis tunc adhibetur dolus, quando hoc agimus, ut alterum subdola uafrique calliditate decipiamus, quod quidem & ipsum bifariam accidere potest, siue quòd consultò studioseq; alterum decipimus, siue quòd re ipsa (etiam si propositum defraudandi absit, alterum decipimus, puta ultra dimidium iusti precij. Et isti duo doli, uidelicet dolus ex proposito, & dolus re ipsa, & si in quibusdam differant, utpote quòd propter dolum ex proposito in contractibus stricti iuris datur actio: propter dolum uero reipsa, tantum exceptio, ut uult Alexan. con-

consil. liij. uol. iij. in pleriſque tamen æquiparantur, per eundem Alexand. in conſil. xlij. uol. i. & d. conſil. liij. & ad reſciſſionem Contractus idem operantur. l. ij. ff. de Excepti. dol. l. ſi quis cum aliter. ff. de uerb. obliga. Petrus Anchoni. conſil. xxxix. Cæterum in fraudem legis, tunc dolus adhiberi dicitur, quando neuter contrahentium hoc agit, aut intendit, ut alterum decipiat, ſed ut magis ipſi ſeſe inuicem adiuuent, Legem uero ſiue ſtatutum quod ipſorum uoluntati et inſtituto aduerſatur, impedimentoque eſt, defraudent. Circumuenitur autem lex multis modis, quorum ſeptem colligit Stephanus de Phedericis in commentario. i. de interpretatione iuris. Primus eſt, ſi fraus fiat Legi de re ad rem. Exemplum. Senatus C. Macedoniano prohibitum eſt filiofſamiliàs mutuare pecuniam. Fœnerator igitur ut hanc legem circumueniat, mutuat uinum, oleum, aut pannos, quibus diuenditis habere poteſt pecuniam. l. Iulianus §. mutui. ff. ad Macedo. Secundus, ſi de perſona ad perſonam fraus fiat, ut prohibitum eſt Magiſtratui ſubditis impreſſionem facere, Magiſtratus ipſe per ſuam perſonam hanc non facit, ſed per amicos, aut alios. l. pen. C. quòd met. cauſ. Tertius, de contractu ad contractum, ut prohibita eſt donatio inter coniuges conſtante matrimonio, ſed coniuges non donant ſibi, ſed donandi animo uendunt inuicem quæ uolunt. Similiter, mulier ex mutuo obligatur, ſed non ex fideiuſſione: aliquis intendens Titio mutuare, & fideiuſſionem in muliere certam habere, mutuat ipſi mulieri, & Titium in fideiuſſorem recipit. Quartus, de nomine ad nomen, ut, Sacerdotibus interdicta eſt cohabitatio mulierum, auia, matre, ſorore & ſimilibus exceptis: ipſi concubinas ſuas iiſdem nominib. appellatas ſecum alunt. de quo eſt tex. in l. cum qui probabilem, in prin. C. de Epiſco. & cleri. Sic etiam uulgò ſub nomine Intereſſe, uſuras ſtipulantur. Quintus per additionem, ut ſi Statutum uetet, menſuram uendi ultra VI. denarios, & caupo tribus nucibus adiectis, uendat pro x.

Dolus in fraudem legis.

Sextus, De modo ad modum. Nam prohibita diſponi, non poſſunt ſub conditione uel pœna poni. l. ſtipulatio hoc modo cõcepta. ff. de uerbo. obliga. Septimus, de quantitate ad quantitatẽ. Finge. Statuto prohibetur, ne pœna exigatur: Quidam promiſit centũ cum hoc pacto, ut ſi intra annum ſoluat xl. tunc à reliquo ſit liberatus. Hic ſatis relucet, illa xl. reliqua pœnam non ſortem fuiſſe. Eiuſmodi fraudes infinitæ excogitatæ ſunt ab uſurariis, ut ait Bal. in l. i. C. de his quæ pœ. no. ut alle. Stephan. in allegato loco. Omnes igitur tales defraudationes, cum deprehenſæ ſubuertant Contractum, minime ſcriptis ſuis informare Notarius, ſed indig-

nas omnino fidei atque existimationi suæ iudicare debet.

DE CONTRACTIBVS VSVRARIIS, & Vsuris. CAPVT. XV.

Pœna notarij Vsurariũ instrumentũ cõficientis.

QVandoquidem iure cautum est, ut Notarius qui conficit Instrumenta usuraria, periurus habeatur, & propterea ab officio Tabellionatus remouendus sit, & infamia notandus. Hostien. in summa de usuris §. an aliquo. Bald. in c. Imperialem §. callidis in fi. & ibi in additionibus Andreas Barbatia. de prohib. feu. alie. per Frede. Vt talem pœnam non incurrat, notitiam habere & iudicium Notarius debet, qui Contractus Vsurarij censeantur. Ad quod declarandum,

Vsura.

sciendum est Vsuram esse omne illud lucrum siue commodum, quod propter mutuum, ex pactione ultra sortem percipitur. Si enim aliquid ultro nobis à gratis hominibus, qui ex nostra pecunia ipsis mutuata, rem fecerunt, obtrudatur, certè non usura dici meretur, Sed antidoron potius ex gratitudine profectum.

Qualecunque autem sit illud commodum, quod propter mutuum percipio, siue sit species aliqua, ut pecunia, uinum, oleum & similia, siue factum. puta si mutuaui, ut tu commodes mihi equum tuum, ut patiaris uti me horto tuo, Vsurarium censetur. Quòd Canonistæ adeo affirmant, ut & illud esse Vsurarium putent, si mutuo tibi cum hoc pacto, ut tu uicissim mihi mutues. Illi enim simpliciter iudicant de Vsura, ex illo dicto Christi: Mutuum dantes, & nihil inde sperantes. Cæterum hæc opinio nunquam mihi placuit. Neque enim sententiæ Christi aduersum est, si quis necessitati suæ in futurum prospiciat, gratitudinemque fratris sui speret, nam si uerbis illis solis inhæreamus, nec ipsum quidem mutuum exigendum foret, quod absurdum est. Puto igitur tale pactum ualere. Nam & sine pacto naturaliter ad remunerandum alios obligant, qui de ipsis benè merentur .l. sed & si lego §. Consuluit .ff. de petit. hære. l. si pignore .ff. de fur. & in hac quæstione cum uersetur incertitudo, an uidelicet tantum temporis superuicturus sim, ut ex tuo mutuo uel aliquod lucrum facere, uel illo omnino indigere possim, non uideo quid mihi interim accedat. Regula est enim in usuræ materia, quòd ratione incertitudinis pactum, aliàs Vsurarium toleratur, & admittitur. text. sunt in c. in ciuitate, & c. fi. in fi. extra de Vsur. l. si ea pactione .l. si ea lege. L. si oleum. C. de eo tit. Exemplum:

Adde Bal. in repe. l. Iusiurandũ. col. 32. ff. de iureiu.

Ven-

Vendidi tibi hoc mense Iulio dolium uini, quod communiter ualuisset x. cum eo pacto, ut Calendis Octobribus, pro eo mihi solluas xñ. aut xiñ. Hic cum incertum sit, an uinum dictis Calendis minus aut amplius ualiturum sit, certè illa duo uel iñ. quæ amplius in præsenti paciscor, ratione huius incertitudinis Vsuraria nõ censentur, dictis textibus. His adde aliam singularem limitationem in materia Vsurarum, quam docet Iason post Salycetum in l. petens ex stipulatione. C. de pact. ubi dicit, quòd licet Vsuræ omni iure sint prohibitæ, tamen illud procedit, quando Vsuræ simpliciter promittuntur. Sed quando creditor earũ gratia per pactum se onerat ad aliquid æquale faciendum, hic enim non erit Vsura, nisi nomine: & ista est licita, quia uim habet permutationis &c. Quamquam ut uerum fatear, ego pro simplicitate mea hanc limitationem non intelligo, quam puto manifestè Vsuram olere.

Vsura porrò soli mutuo accedit, & non alijs Contractibus, quæ re si commodo tibi equum meum, ut pingas mihi tabulam, non erit hoc Vsurarium. Hostien. in d. summa de Vsu. §. quid sit Vsura. Sed quomodo discernendi sunt Contractus Vsurarij, cum sæpe lateat dolus & Vsura: pro ut communiter fœneratores solent palliare & tegere pacta Vsuraria? Et satis dici potest, hoc in iudicio & prudentia Notarij potissimum esse situm: qui ex circumstantijs personarum, rerum, & Contractus colligere potest, utrum Vsuraria subsit intentio. Nam alioqui Contractus Vsurarius esse probatur, ex præsumptionibus, argumentis, indicijs, & coniecturis (sicut & dolus,) propter occultas fraudes Vsurariorum, dicit Bald. in Rubri. ex de offi. Iud. Iason, & ibi allegata in l. prætor. ait §. prætor ait cocum. iij. ff. de æden: & idem in l. licent. Imperator. in ij. colum. de leg. i. Vt si fiat emptio, pro modico precio, cum pacto de retrouendendo, à persona solita Vsurari, hic facile coniecturare potest Notarius hunc Contractum esse Vsurarium, & non hoc agi, ut consistat emptio, sed ut sub in uolucro pacti de retrouendendo, lateat ipsa Vsura. De quo per Iaso. in l. quoties. C. de Iudi. Attamen cum non sunt perspicua indicia, aut argumenta, contractus non præsumitur, aut iudicatur Vsurarius, sed talis qualis ex sua forma apparet, etiam si subesset suspicio Vsurarum. Canonistæ in c. in ciuitate. extra de Vsu. ut c. illo uos, ubi maximè Imola, in i. not. & col. iij. seq. de pigno. qui textus melior est ad hoc de Iure Canonico.

Cõtractus usurarij quõ deprehendendi.

DE POENIS IN CONTRACTIBVS Appositis,& Interesse.

CAPVT XVI.

SAEPE fit ut callidi fœneratores in fraudem usurarum interdum pœnam, interdum interesse stipulentur: aut paciscantur, ita dicentes: si ista ducenta mihi hoc anno non persolueris, uolo quòd obligatus mihi sis ad pœnam xx. aureorum, uel, quòd obligatus mihi sis ad x. pro interesse meo, & istis nominibus pœnæ uel Interesse, ipsas usuras palliant.

Quare de utroque separatim paucula dicamus, non quidem quando committantur (nam hoc ad Iureconsultos propriè attinet, latioremque tractatum habet) Sed quando apposita ualeant, quod Notariorum interest non ignorare. Et quidem si in Contractu mutui apponantur pœnæ, non leuis suspitio est, eas in fraudem usurarum apponi. l. cum allegas. C. de usu. Bald. in repet. l. Iusiurandum. colum iij. iiij. ff. de Iureiur. maximè si creditor ille solitus fuerit aliàs fœnerari. l. semisses. ff. de usu. l. Item Iulianus ℣ Iulianus. ff. de actio. empt. quare ex circumstantijs personarum & negocij, Notarius mentem contrahentium coniecta re potest. Consultius autem facerent contrahentes, si propter prauam hanc suspitionem, ab huiusmodi pacto pœnarum in contractu mutui abstinerent. Attamen si paciscuntur pœnas intentione recta, scilicet ut pareatur placitis, & non ad usuras, ualet pactum, & exigi talis pœna licitè potest, etiam si Interesse excederet. Secundum Innoc. in c. suam in fi. ex. de pœnis. Secundum legem autem talis pœna ultra legitimarum usurarum modum in hoc Contractu extendi non potest. d. l. cum allegas. Cæterum in alijs contractibus citra suspitionem pœna apponitur, cum autem pactorum quædam sint secundum leges, quædam præter leges, quædam contra leges, sciendum est quòd quando promittitur pœna in pacto, quod est secundum leges (id est, quod lex permittit) tunt potest aut res, aut pœna peti, scilicet alter utrũ ex illis: nisi cõueniisset cp pœna soluta uel non, ratum maneat pactum, quia tunc utrumq; peti posset. l. cum proponas. C. de pact. Si autem fit præter Leges ipsum pactum (id est, quòd directè & omnimodo à lege non prohibetur) ut si promitto factum alienum: & si non fiat, promitto pœnam, tunc etiam si principale non ualeat, cum factum alienum promittere non possim, tamen ipsa pœnæ promissio ualet. Instit. de uerbo. obliga. in fi.

Denique si fiat pactum contra leges, (scilicet cum lex expresse & omnimodo prohibet,) ut si promittatur res sacra, religiosa

religiosa aut similis, tunc nec principalis, nec pœnæ promissio ualeat. Contra legem enim facta non solum inutilia, uerum etiam infecta habentur .l. non dubium .C. de legibus. Et notandum est, quòd huiusmodi pœnæ conuentionales nunquam applicantur fisco, nisi hoc expressum esset in Contractu: Sed parti seruanti, etiam si hoc expressum non esset. Bald. in l. si maior .C. de pact.

Porrò Interesse (quod est æstimatio damni dati uel lucri cessantis, ut Fumæus diffinit, uel, lucrum cessans, aut damnum datum, ut communiter Doctores diffiniunt) Similiter in solo mutui Contractu suspectum est, si apponatur. Et sanè si uel propter futurum interesse fieret promissio annuæ præstationis ultra quantitatem debiti, aut si ipsum interesse, quod in stipulationem propter mutuum uenit, à principio statim ad certam summam definiretur, tunc Contractus ille censeretur manifestè usurarius. ratio est, quia non potest certum interesse taxari in principio, ut per Fel. in c. cum uenerabilis colum. ij. extra de proba.

Similiter tamen Interesse in Contractu mutui stipulari possumus: idemque postea licitè quoque exigere, uidelicet si de illo constat: hoc est, probare possumus tantum interfuisse nostra, quòd pecunia nostra tamdiu caruimus. Interesse enim certum & indubitatum, licitè petitur & soluitur, ut nota. in .l.i. C. de sum. trinitat. Si autem incertum est, licitè neque petitur neque soluitur: quia usura est. In dubio autem considerandæ sunt qualitates personarum. Nam si Miles sit aut Doctor legum, qui pecuniam mutuauit, qui non consueuerunt negociari, cum suis pecunijs, uerisimile est ipsos cum illa pecunia nihil lucraturos fuisse: quapropter neque Interesse nomine quicquam petere possent citra usuram. Sin uero mercator aliquis diligens & industrius mutuasset, uerisimile est eum cum ea pecunia lucraturum fore, quapropter etiam contra rationem non est, si eisdem hoc interesse promittatur, & soluatur ex quo promissum est, eatenus tamen quatenus interest. Ita dicit Bal. in d. repet. l. iusiurandum. colum. xxxiij.ff. de Iureiu. Nota tamen si aliàs soleret ille mercator fœnerari, & ita ex illa pecunia certum fœnus habere potuisset, quòd hoc non consyderatur. Inhonesti enim lucri siue Interesse non est habenda ratio. Bald. in allega. loco per no. in .l. si quis uxori .§. fi. ff. de fur. Et scias quòd etiam de Iure Canonico licitè petitur Interesse lucri cessantis, ut per Feli. & ibi allegata in d. c. cum uenerabilis. col. ij. quod tamen intelligendum est de lucro cessante post moram debitoris,

& non

& non antea, quia tunc usura esset manifesta, ut ibidem Feli. In alijs autem Contractibus licitè Stipulamur Interesse, & à principio quoque, ne postea dubium sit, quanti nostra interfuerit, id taxare, adq; certam summam deducere possumus. l. fi. ff. de præto. stipula. & tale interesse Conuentum uocatur. Quomodo autem probetur Interesse, tractant Docto. cõmuniter in .l. i. C. de senten. quæ pro eo quod interest. Postremo quæri posset, an utrumque simul & pœnam & interesse in contractu stipulari liceat? uidetur enim quòd qui pœnam recepit, interesse petere non possit, cũ electione unius, tollatur aliud, & eo minus interfit, quo plus ex pœna perceptum fuit. Barthol. in l. lucius. ff. de actio. emp. dicit: si petatur pœna, non posse peti interesse, nisi quatenus est ultra concurrentem quantitatem: aliàs non nisi ad concurrentem quantitatem. Et quòd in illa l. habetur, pœnam & interesse peti posse, dicit intelligendum esse in eo, in quo interesse pœnam excederet. Vide plenius Imol. in .l. si insulam xxxi. col. de uerbo. obliga.

QVÆ SINT SVBSTANTIALIA, ET NATURALIA in Contractibus: & quid dicatur Substantia, Natura, Forma, Solemnitas.

CAPVT. XVII.

PLenius rogo quæ ad hæc spectant attingas: quotidiana enim sunt, scribit ille ad Paulum Iureconsultum, in l. legaui. ff. de libe. leg. Itaque cum hæc quoque uocabula quotidiana sint usitata, nec tamen perinde intellecta omnibus, ut sunt usitata, minimè præteriri debent. Ego uero etiam operam dabo, ut ultra alios hæc capita ex ordine quàm dilucidissimè declarem.

SVBSTANTIA, igitur est, ut Baldus in l. etiam. C. de execu. rei iudi. diffinit, quæ primam rei essentiam præstat, sine qua res esse subsistereque non potest. Quare Substantialia contractus ea sunt, ut alibi idem Baldus declarat, quæ naturam eius immutabiliter & necessariò amplectuntur, quæ uero immutari uel detrahi possunt, ea qualitatis sunt. Dominus meus Zasius in intellectibus suis sic declarauit. Substantialia sunt quæ dant esse contractui ex seipsis et absolutè, ut pręcium in emptione: communio in societate: Facultas reuocandi in præcario. Vnde aũt cognoscantur ipsa Substantialia. Bal. in l. cũ quis in 4. col. C. de iur. & fact. ig. tali regula docuit: ut ea quæ in definitione dicuntur, eius dictionis Substan-

in l. prolatã C. de Senten.

Substantialia esse putentur, quam sententiam Aretinus & Iasoñ approbauerunt. Alciatus tamen probabiliter tantum hoc dictum non necessario concludere existimat. His Substantialibus accedunt Naturalia, & Accidentalia.

NATVRALIA sunt, ut diffinit Zasius, quæ ad contractum naturalem quadam habitudine accedunt, & ex contractu uelut concomitanter dependent: nec Contractus ex ipsis, sed ipsa ex Contractibus consistunt. Vt euictio ultro accedit & concomitatur Emptionem: Participatio lucri & damni Societatem. Item naturale stipulationis est, ut aliam alia tollat. Bald. in .l. pacta .ff. de contract. empt. Naturalia diffiniuit esse, quæ & si non exprimantur à partibus, tamen sui natura insunt contractui: ut euictio in emptione. Hæc autem Naturalia dupliciter consyderantur, secundum Zasium: Quædam enim sunt quę natura ita cohærent, ut ex uisceribus ipsius contractus dependeant, & intrinseca quadam inseparabilique qualitate ei insint, quare Naturalia inseparata illi uocantur. Quædam rursum sunt quæ tantum ex consuetudine contractibus assunt: & ideo tantum Naturalia dicuntur, quòd frequentiori & assidua consuetudine, (quæ in naturam transit) contractibus accedunt, de quibus glos. est in .l. pacta conuenta .ff. de contrah. empt. Et isti us distinctionis magnus est effectus. Cum enim regulariter Naturalia contractus tolli per pacta possunt, tamen id in Naturalibus inseparatis non procedit. Quare pactio fieri non posset, ut in contractu Emptionis dominium actu uel habitu in Emptorem non transiret. Item in contractu Societatis, ut ad alterum ex socijs lucrum tantum, ad alterum damnum ueniret, esset enim hæc leonina societatis. Item in contractu Depositi, ut dominium rei depositę in depositarium transiret. *In allegato loco.*

Sunt enim ea singula, intrinseca naturalia: & ab ipso contractu inseparabilia: quare pacta nihil contra ea proficiunt. Monet tamen Zasius aduertendum esse ne in hoc tractatu inseparabi lia Naturalia cum Substantialibus confundantur.

ACCIDENTALIA porro sunt, quæ uel post contractum adijciunttur, uel præter naturam contractus inducuntur, ut per Bald. in d.l. pacta. Ego pono exemplum in pacto retrouenditionis, id est, & si emptor rem aliquando uendere uelit, mihi aut meæ familiæ antè omnes primo offerre. uel etiam pro eo dem præcio (melioratiõibus saluis) tunc reuendere teneantur: quæ pacta crebra sunt in Germania nostra. Hæc enim abesse uel adesse possunt, contractu in se nihilominus semper saluo & integro.

FOR-

FORMA est ordinata series &c. ad substantiam deducens. Bal. in c. i. de no. for. fidel. Vnde Alciatus quandam Ioannis Andreæ distinctionem non approbat, quum, ut inquit, secundum hanc Bald. diffinitionem, illud tantum de forma sit, quod seriem quandam ordinemq; denotat. Quæ tantæ est efficatiæ, ut si in aliquo actu requiratur, & non interueniat actus, ipso iure deficiat, quod extenditur secundum Alciatum, etiam si contractus alio qui fauorabilis esset. In quo tamen distingendum est. Alia enim Substantialis, alia Accidentalis, uel leuis forma est. Substantialis est illa, quæ est de substantia, simulq; producit rem: productam sustentat & alit. Vt uoluntas defuncti est forma substantialis Testamenti. Barto. in l. i. ff. de conductio. indeb. col. ij. hæc Forma abesse non potest citra rei ipsius aut actus corruptionem. Accidentalis uel leuis est, quæ abesse potest, reipsa salua. Baldus in Rubri. prœmij Decreta. leuem formam nominat, quæ etiam alteri actui, quàm illi cui adhibetur, conuenire potest. Alciatus hoc exemplo declarat. In Doctorum declarationem, libri datio iustæ formæ est: osculum, & annuli datio, leuis formæ.

Adde quod dixit idē Bal. in rub. de re diui. col. fi. ꝙ Ordo dicitur forma in actibus hominū.

POSTREMO SOLEMNITAS ita diffinitur à Baldo. in d. l. etiam C. de execu. rei iud. Est modus seu qualitas quædam rei accidens, qua actus fit solemnis. Ea similiter in duas species diuiditur: Substantialem & leuem. Substantialis est quæ omissa facit mutationem circa substantiam eius, de quo agitur. Leuis autem quæ id non habet mutare, exemplum habetur in l. i. ff. de uentr. insp. & in signo crucis, quod hæredis manu Inuentario cōscribendo præponi debet. l. scimus §. subscriptionem. C. de Iur. deli. Ita Barto. in l. i. §. Si plures. ff. de exer. & in l. cum hi §. Si prætor. ff. de trans. Baldus autem in l. ad exactionem cir. fi. C. de dotis promiss. ita declarat. Quandocunque requiritur aliqua solemnitas qua non adhibita, obligatio naturalis non oritur, illa solemnitas dicitur de substantia. Si uero est aliqua solemnitas, qua circumscripta, id est, non interueniente, nihilominus oritur obligatio naturalis: illa solemnitas non debet dici de substantia: sicut est solemnitas numeri testium, & sicut est solemnitas extrinseca circa authoritatem Tutoris: sicut etiam esset si ex forma statuti requireretur præsentia coniunctorum, ubi statutum annullaret utramq; obligationem. Hactenus Baldus, qui tamem sanè in duobus posterioribus exemplis est intelligēdus: alioqui. n. aliter docemur per Bar. in l. cum lex. col. ij. in mod. ff. de Fideiusso. Item Bartholus in l. sciendum. ff. de uerbo. obligat. amplius distinguit inter solemnitatem intrinsecam, & extrinsecam. Intrinseca, inquit, est, quæ sine prolatorum uerborum natura non potest uerificari, ut Fideius-

deiussor non potest intelligi nisi cū stipulatione. Extrinseca, quam uerborum prolatio non comprehendit, ut emptio & uenditio, esse potest sine Tutoris autoritate. Quanq; autem solemnitas interdū cum substantia, interdum cum Forma summam habeant coniunctionem, ut ægre discerni possint (sicut uidemus etiam Bart. & Bal. quasi æquiuocare, dum hic numerum vij. testium Solemnitatis leuis esse dicit, in d. l. ad exactionem: ille uero Formę leuis, in d. l. i. ff. de condictionib.) propriam tamen separatamq; naturam habet, quæ ex effectu cognoscitur. Defectus enim substantialis etiam solemnitatis ad naturalem obligationem producendam non impedit: ut uidemus in pupillo, qui sine autoritate tutoris contrahit, quod secus est in Substantia & Forma. Item solemnia indistinctè possunt iure ciuili tolli, secus de substantialibus. Iunoc. in. c. cum dilectus, de consuetud. His summatim dictis Regulas aliquot colligemus & subijciemus de singulis Capitibus.

SVBSTANTIA.

Deficiente Substantia, deficit omne accidens, & totus effectus. l. i. C. de contradict. ob cauſ. Aliàs dicitur, Non entis nullæ sunt qualitates. l. eius qui ℣ fi. ff. si cert. peta.

Substantialia pactis tolli non possunt. l. Iurisgentium ℣ adeo. l. ab emptione. ff. de pact. Sed ne consuetudine quidem, gloss. in. c. nō putamus, de cōsue. in vi. neq; lege. per nota. in l. ij. ff. de usufr. ea. ret.

Naturalia pactis tolli possunt, constante ualentiq; nihilominus ipso contractu. l. pacta conuenta. cum gloss. ff. de contrah. empt. quod tamen intellige de Inseparabilibus Naturalibus.

FORMA.

Forma dat esse rei. l. Iulianus ℣ sed & si quis. ff. ad exhi. Ex Forma quælibet dispositio essentiam capit, quę cū in eadem materia diuersa est, diuersum quoq; actū cōstituit. Bal. in c. i. de no. for. fide.

Forma non potest impleri in æquipollenti, per not. in l. i. ff. de libe. & posthu. Late Moder. in . c. rescripta, de rescrip. quare communiter dicitur quòd, Forma data à lege uel statuto non est arbitraria, sed ad unguem obseruari debet, per Scrib. in alleg. locis. Similiter dixit Bal. in l. si institorem. ff. si cer. peta. quòd ubi est defectus formę, non sufficit effectus, quia ibi refert quid fiat ex æquipollentibus. Hoc tamen Decius in l. si mater. in prin. ff. de uulga. limitat, nisi illa forma respiceret certum effectū, quia tūc posset per æquipollens impleri per l. illam, & l. iubemus. C. de Testa. ubi de forma est ut nomen exprimatur à Testatore, & tamen sufficit si quomodocunque illud declaretur.

Formę nihil addi uel detrahi potest. Bal. in l. fi. col. ij. C. de suis & legit.

Quicquid Principi placuit ut sit Ordo, est Ordo Substantialis. Bal. in l. prolatum, col. pe. C. de senten. Dec. in l. hac consultissima. C. qui testa. face. poss.

Forma Substantialis omissa, nequidem naturalem obligationem producit, quare ex testamento pupilli seu furiosi neque naturaliter quidquàm debetur. Bart. in l. i. ff. de condict. indeb.

Forma à lege data in dubio pro Substantiali habenda est. Are. ti. & Iason. in l. ij ℣ si prius, ff. de Vulga.

SOLEMNITAS.

Solemnitas obseruari debet in forma: & omissa uiciat, nota. in l. i. ff. de uentr. inspic. quod intellige de solemnitate Substantiali, non de leui, ut per Bart. in l. cum hi ℣ cum præter. ff. de transl. Feli. c. 2. col. 3. in fi. extra de Sponsal.

Solemnitas non præsumitur. l. quęcunq; ℣ fi. i. ff. de publ. quod intellige de intrinseca, non extriuseca. Bar. in l. sciendum. ff. de uerbo. obliga. & declarat etiã Cy. in l. i. C. de commit. uel contrah. stip.

Solemnitas extrinseca ex diuturnitate temporis præsumitur. Feli. in c. i. de lit. contesta.

Solemnitas requisita in actu conficiendo, requiritur similiter in eo reficiendo. l. si ut proponis animi concord. C. de nup. & per Feli. in c. accedens. i. extra ut lite non contesta. Adde, in Actu etiam reuocando. Auten. econtra. C. de repud. Bart. in l. quod iussit. ff. de re. iud.

Solemnitas (proprie accepta) omissa, naturalem tamen obligationem non impedit, quo circa pupillus sine Tutoris autoritate obligatur. l. obligati ℣ Tutor. ff. de author. Tuto. ubi Doct.

Solemnitati Substantiali renunciari à partibus nõ potest: quod limita secundum Alciatum in. c. xvi. lib. v. parata, i. nisi in fauorem renunciationis esset introducta. Ergo filij consensus ut exhæredetur: Item remissio Iuramenti testium ab eo facta contra quem producuntur, faciunt actum non irritum siue nullum.

DE RENVNCIATIONIBVS QVAE FIVNT in Contractibus: & quibus renunciari possit, uel non possit. CAPVT XVIII.

LAtissima est Renunciationum materia, & à Doctoribus cum alijs multis in locis, tum in .c. si diligenti, extra de foro competen. Et l. si quis in conscribendo. C. de pact. ordinariè diligenterq; explicata. Ad quos quidem locos qui harum uim atq; naturam cognoscere satagunt, remittere possem, nisi hoc iam

hoc iam inde ab initio propositum mihi fuisset, in hoc commentario, non tam indicare Iurium loca quàm exponere atque referare: maximè in uulgarium Notariorum gratiã, quibus neq; librorum copia, neq; inquirendarum Decisionum ocium est. Eo sanè consilio multa ex receptis authoribus (minime tamen dissimulatis illis) integra nonnunquam retuli, quæ alioqui satis fuisset saltem suis locis indicasse. Corpus enim hoc Notariatus si non perfectum, saltem plenum exhiberi Lectori studui. Itaq; ex scriptis Doctorum in hac materia, more meo, breuiter ea colligam atque hic referam, quæ & instituto nostro conuenientissima sunt, & usu suo frequentiora.

Et principio sciendum est ueterem esse Iuris regulam: Omnes licentiam habere his quæ pro se introducta sunt, renunciare. l. si quis in conscribendo .C. de episco. & cleri. & eadem l. C. de pactis. Quam quidem regulam Paulus Castrensis & post eum Iason, in d. l. si quis in conscribendo ij. quatuor concurrentibus seu Requisitis declararunt. Primo, quòd Ius cui renunciatur, sit positiuum, & sic non naturæ uel sanguinis. Secundo quòd sit inductum mero fauore renunciantis. Tertio quòd renunciatio non inducat aliquid contra bonos mores: uel ad delinquendum. Quarto quòd persona quæ renunciat, talis sit quę liberè possit renunciare, puta quòd non sit minor, aut mulier. Dominus Alciatus in eadem l. ad supradictam regulam, Omnes Licentiam &c. colligit sex fallentias, in quibus non locum habet neque ualet renunciatio. Prima si Ius cui renunciatur, respiciat bonos mores, & futura delicta excludat. Secunda si renunciatio aduersus Ius publicum fiat, siue naturale: Item, contra Ius ciuile, quod formam aliquã inducat uel solemnitatem, uel aliud quod priuatæ facultatis non sit. Tertia quum Lex propter uarias subditorum utilitates aliquid constituit, quod ad publicum Ius aliquo modo pertineat. Quarta quando Lex pactum prohibet fauore priuato renunciantis, cuius fragilitati uult esse succursum, ut in minore, aut muliere. Quinta quum propter odium certę personę Lex exceptionem introduxit, non ualebit renunciatio, ut in S C. Macedoniano. Sexta quum renunciatio ex re, materia, uel præsumpta uoluntate deficit, id est, si renunciatio aduersaretur substantiæ uel naturæ Contractus. His generalibus locis præmissis, referam potissimas species in quibus renunciatio Iure non ualet: idq; promiscuè faciam, ut liberum cuique sit sub quem prędictorũm uelit locum colligere. I. Non renunciatur cessioni bonorum. II. Beneficio, ne quis amplius condemnetur quàm facere potest. III. Iuri alimentorum. IIII. Defensionibus in causa criminali, nisi esset defensio Statutaria, & modici præiudicij. V. Doti non renunciatur. VI. Reductioni ad arbitrium boni uiri. VII. Vt dolus non

Quibus renunciari non potest.

præstetur. l. contractus §. i. ff. de reg. Iu. VIII. Solemnitatibus Iudicij, quia non sunt in potestate partium. IX. Solemnitati statutoriæ circa contractum mulieris. X. Solemnitati Insinuationis nisi iuraretur, licet aliquid dissentiant. XI. SC. Velleiano, nisi mulier iurasset, aut certificata esset de hoc beneficio, quod tamen in dubio non præsumitur. XII. Beneficio restitutionis, à minore non renunciatur, quia qua facilitate decipi potest, eadem & ad hanc renunciationem induci potest. XIII. Priuilegio fori à clerico non potest renunciari. XIIII. Facultati prescribendi renunciari non potest. XV. Statutis factis pro bono publico principaliter. XVI. SC. Macedoniano non renunciare potest filiusfamilias. XVII. Libertati prouocandę diuisionis nō renunciatur: quod intellige si fiat ad perpetuum, non si ad tempus tantum. XVIII. Regressui de euictione cōtra uenditorem. XIX. Iuri reuerentiali debito à persona personę: secus si ex contractu. XX. Exceptioni simulationis. XXI. Exceptioni non numeratę pecunię, quod intellige si renunciatio fieret in ipso contractu, secus si ex interuallo, uel si iuraretur. XXII. Priuilegio apto prodesse tertio, eo inuito non renunciari potest. XXIII. Facultati reuocandi Procuratorem, est enim contra naturam mandati. XXIIII. Vbi Lex disponit aliquid pro solemnitate uel forma actus. XXV. Ferijs repentinis, uel in honorē dei. XXVI. Legi habenti clausulā annullatiuā, non potest renunciari. XXVII. Legi scripturas. C. qui potio. in pigno. hab. quamuis in hoc contrariū quidā tenuerint. XXVIII. L. Apertissimi. C. de Iud. XXIX. Titulo, Ne fideiusso. dotiū dentur. XXX. L. si unq; C. de reuo. dona. de quide Iaso. in d. l. si quis col. 3. in prin. XXXI. L. de his. ff. de Transt. XXXII. Iuri disponenti, Ne quis ex duabus causis lucratiuis eandem rem consequatur, uide Iaso. in allega. loco col. 7. in fi. XXXIII. L. fi. C. de pact. pig. uidelicet ut legis cōmissorię pactum in pignore locum habeat. XXXIIII. L. fi. C. de reuocan. dona. XXXV. Omni legi quæ est inductiua facultatis publicę: ut testandi, testificandi, eundi per uiam publicam &c.

Beneficia renunciabilia.

His igitur & similibus exceptis, omni prętera Iuri uel beneficio, quod solo priuato fauore inductum est, aut cuius priuata utilitas à publica saltem separari potest, renunciari licet, ut Iuri Appellationis. Iuri dicendi nullum. Benefitio purgandę morę. Constitutioni nouę, de duobus reis debendi. Beneficio Nouę Constitutionis, de Fideiussoribus. Epistolę Diui Hadriani de Fideiussoribus. Beneficio cedendarum actionum. Exceptioni non solutę dotis. Exceptioni non solutę pecunię. Condictioni indebiti. Condictioni incerti. Condictioni sine causa. Actioni in pactū. Beneficio Iuris Hypothecarū, qđ competit uxori in bonis mariti. Beneficio Hypothe-

carum

carum, quod competit Creditori. Dilationibus. Interrogationibus. Ferijs messium. Iuramento Testium, Beneficio Quadrimestri. Exceptioni Doli uel Metus de præterito. Exceptioni: Non sic celebrati contractus: Rei non sic gestæ, & alijs similibus.

DECLARATIONES SVMMARIAE BE-neficiorum & Priuilegiorum Iuris. CAPVT XIX.

POST enumeratas Iurium & Beneficiorum species, quibus renunciari non potest, & quibus potest: in gratiam rudiorum breuiter Summarias quasdam obscuriorum iurium & beneficiorum declarationes, hoc capite subijciemus, quare ut hinc exordiamur.

BENEFICIVM CESSIONIS, Est quo subuenitur obæratis, & qui soluendo non sunt. Illi enim, quàm primum omnibus bonis suis cesserunt creditoribus, hoc beneficio tueri se deinceps possunt: non in hunc quidem finem, ut si postea ad meliorem fortunam peruenerint, reliqua non soluant: sed ne iudicati in carcerem detrahantur. l. i. C. qui bo. ced. poss. Item, ne deinceps singulis temporibus amplius persoluere cogantur, quàm quatenus facere possunt. Itaq; etiamsi postea rursum tantum acquisiuissent, quo creditores soluere omni modo possent, non coguntur id omne expendere, sed solummodo tantum quantum commode facere possunt, id est, habita ratione ne egeant. Hoc beneficium renunciabile non est, secundum cõmuniorem opinionem. Bart. in l. aliam §. eleganter. ff. solu. ma. Bal. Inst. de Actio. in fi. & ibidem Ias. remissiue.

BENEFICIVM C. ODOARDVS DE SOLVTIO. Simile Beneficium concessum est personis Ecclesiasticis, in hoc Capitulo: Odoardus. ut si ære alieno grauati, soluendo non sint, & iuratoriam præbeant cautionem, si ad pinguiorem uenerint fortunã, q̃ creditoribus suis satisfacere uelint, ab ijsdem interea neq; excõmunicationibus, neq; alijs censuris uexari possint. Huic beneficio, cum non tam singulis personis quàm ipsi ordini concessum sit, renunciari non posse arbitror, quemadmodum neq; superiori beneficio, secundum communem opinionem, renunciari potest.

BENEFICIVM, Ne quis amplius quàm facere potest condemnetur: subuenit & competit sequentibus personis, hæredibusque eorum: Donatori contra donatarium. Parentibus, contra liberos. Marito contra uxorem. Socero cõtra generum. Patrono contra libertos. Socio contra socium. Et cedenti bonis. Si enim quis temere donauit plusquam præstare potest, donatario non amplius tenetur, beneficio hoc, quàm facere potest, id est, habita ratione

ne egeat, aut exulet. Idem dicemus, si pater conuenitur à liberis, maritus de dote ab uxore. Socer de donatione propter nuptias, à genero. Patronus à liberto suo. Socius à Socio suo &c. quod scilicet non possunt conueniri neque damnari, nisi in quantum facere possunt. l. sunt qui, cum iij. III. sequentibus. ff. de re iudica.

BENEFICIVM SC. VELLEIANI, Introductum est in fauorem mulierum, propter sexus illius imbecillitatem, ne uidelicet blandimentis & subdolis persuasionibus inducantur, ut se pro alijs obligent, intercedant, aut fideiubeant. Quoties igitur alieno nomine fideiusserint, aut intercesserint, hoc beneficio indemnes constituuntur, & obligatę non sunt, cuius beneficij exceptio etiam hæredibus earum competit. Excipiuntur tamen aliquot casus, in quibus mulieres hoc S C. non adiuuantur: Vt cum mulier expresse huic beneficio renunciauit, in qua tamen renunciatione certiorata esse debet, quid priuilegij competat ipsi ex dicto S C. alioqui si ignara huius renunciaret, nihil impediretur, quin quandocunque rursum ad hoc beneficium confugere posset. Item, si intercessit in rem suam, puta pro eo qui mandato suo obligationem susceperat. Item, si accepit precium, uel aliquid loco precij pro intercessione. Item, si pro dote alicuius mulieris intercessit. Item cessat, si ex interuallo biennij rursum sese obligauit, quia sibi imputari debet quod ultrò firmauit, quod sæpe cogitare & euitare poterat. Si hæres ex post facto fieret eius personæ, pro qua fideiussit. Item, quotiescunque fraudem & dolum in tali intercessione cõmittunt, cum infirmitati, non mulierũ calliditati hoc S C. consultum sit. l. si sine C. eo. tit.

BENEFICIVM SC. MACEDONIANI, Competit filijsfamiliàs, parentibusque eorum, qui pecuniam mutuam accipiunt, patribus inuitis uel insciis. Hoc olim constitutum fuit in odium Macedonis cuiusdam fœneratoris, qui Romanam iuuentutem perditè mutuis suis pecunijs & fœnore, in perniciem suam & parentum ipsorum exhauriebat. Habet autem locum in sola pecunia, non etiam alijs rebus fungibilibus: nisi fortè in fraudem huiusmodi alię res fungibiles essent filijs mutuatę, ut diuenditis illis corraderent pecuniam. Hoc S C. similiter in aliquibus casibus non subuenit. I. Si filiusfamiliàs per mendacium se patremfamiliàs dixerit. l. i. C. eo. II. Si credebatur filius esse paterfamiliàs, puta quòd fungebatur publicis muneribus. l. Zenodorus. ff. eo. III. Si à pupillo filiusfamil. recepit mutuum, non interueniente Tutoris ipsius autoritate. IIII. Si mutuam illam pecuniam conuertit in usus utilitatemque patris. V. Si accepit mutuum causa legationis uel stu-

uel studij. l. Macedoniani. C. eo. VI. Si pater ratum habet, uel consentit postea: aut presens fuit, & non contradixit. VII. Si filius-familiàs, factus paterfamiliàs soluit partem debiti. Et quæ de Filiofamiliàs dicta sunt, intellige similiter de nepotibus. Cum semper in fauorabilibus, nomine filiorum, etiam nepotes comprehendantur. l. liberorum §. sed & Papyrius. ff. de uerbo. signif.

BENEFICIVM RESTITVTIONIS IN INTEGRVM, Duplex est, Alterum Minoribus XXV. annis, alterum Maioribus ex CLAVSVLA: SI QVA IVSTA MIHI CAVSA VIDEBITVR, competit. Minores autem hoc beneficio non adiuuantur, nisi de his quæ intra minorem ætatem, hoc est, XXV. annum gesta sunt, nec aliter, quàm si dolo alterius, aut sua facilitate (de quo rum altero saltem constare debet) decepti, & magno cõmodo fuerint affecti. l. quod si §. non semper, & l. non omnia. ff. de mino. Sed & si iuramento contractum firmauerint, similiter hoc beneficio nõ adiuuantur. Constit. sacramenta puberum. C. si aduer. Vend. Cæterum Maiores hoc beneficio ex d. Clausula tunc demum utuntur, si iustam habent petendæ restitutionis causam, quales aliquot recensentur in l. i. ff. ex quib. ma. Hoc tamen interdictum ut dicit IC. in l. ij. ff. eo, minus in usu frequentatur.

EXCEPTIO NON NVMERATAE PECVNIAE. Competit illi qui cũ crederet se mutuam pecuniam recepturum, ei à quo rogauit mutuum, syngraphum seu Chyrographum suũ dedit, quasi accepisset: postea uero non accepit. Quapropter infra biennium opponere potest hanc exceptionem, ne condẽnetur ad solutionem. Et huic exceptioni renunciari non potest. Ad quid igitur apponitur illa quottidie Instrumentis? Responderi potest ex sententia Speculatoris & quorundam aliorum, quòd saltem illum effectum operabitur renunciatio huius exceptionis, quòd transfert onus probandi in ipsum renunciantem, quæ responsio & sequentibus duabus exceptionibus conueniet, quę & ipsę cum nõ renunciabiles sint, tamen Instrumentis nonnunquam apponi solent.

EXCEPTIO NON SOLVTAE PECVNIAE, Competit è conuerso illi, qui cũ crederet se mutuum suum recepturum esse, debitori apocham aut quietantiam, ut uocant, dedit, cum tamen mutuum non receperit. Quare intra XXX. dies debitum repetere, & hac exceptione se tueri potest. l. in Contractibus. C. de non numme. pen.

EXCEPTIO NON NVMERATAE DOTIS. Similiter si quispiam Chirographũ suũ spe futuræ numerationis Socero suo dederit, in quo numeratã ab eo dotem sibi fuisse confiteret, cũ tamẽ

numerata non esset, hanc habet exceptionem, limitato tamen tempore. Si enim solutum fuerit matrimonium ante biennium, tunc infra annum competit genero hæc Exceptio: Sin uero solutum fuerit post biennium, intra tamen decenniū, tunc infra tres menses tantum proponi potest. l. fi. C. de dote. enu. & non nu.

BENEFICIVM EPISTOLAE DIVI HADRIANI: Competit Fideiussoribus. Et quamuis huius Epistolæ tenor integer hoc tempore desyderetur, sententia tamen eius habetur in l. fi. C. de constit. pecu & si plures. Instit. de fideius. Summa est, quòd quamuis aliqui in solidum sese fideiubendo alio, obligauerint, tamē huius epistolæ beneficio nihilominus postulare possunt (dummodo præsentes omnes & soluendo sint tempore litis contestatæ) ut diuidatur actio inter eos, ita unusquisq; pro uirili tantum parte conueniatur, alioqui enim nisi hoc beneficium esset, quilibet in solidum conueniri posset, non considerato an haberet plures confideiussores, nec ne.

BENEFICIVM NOVAE CONSTITVTIONIS DE Fideiussoribus, de quo habetur in Auten. de Fideiusso. Similiter fideiussoribus concessum est, hoc modo, ut si aliquis pro altero fideiussit, & postea fideiussorio nomine conueniatur, petere possit principalem suum prius excuti, & conueniri, qui tamen principalis tunc temporis præsens & soluendo esse debet. Olim uero ante hanc constitutionē editam, liberum erat creditori utrum mallet principalem an Fideiussorem in solidum prima actione conuenire.

BENEFICIVM CEDENDARVM ACTIONVM, de quo in l. Fideiussoribus. ff. de fideiusso. Hoc tertium beneficium est quod concessum est Fideiussoribus: quo petere possunt ut creditor (à quo ad solutionem compelluntur) cedat ipsis actiones suas tam aduersus principalem debitorem, quàm reliquos fideiussores eius: quod si creditor facere recusaret, & cedere actiones nollet, potest ipse fideiussor solutionem quoque recusare. Et scias hanc cessionem fieri debere, uel ante solutionem, uel statim post solutionem. Sin autem ex interuallo fieret, non ualeret. l. Modestinus. ff. de Solutio.

BENEFICIVM NOVAE CONSTITVTIONIS, DE duobus Reis, de quo in auten. De duobus reis. Competit duobus aut pluribus reis debendi, id est, qui sese insolidum obligauerunt ad solutionem. Si enim unus ex illis conueniatur in solidum à creditore, & alij correi præsentes sint & soluendo, potest ipse petere, ut pro sua tantum parte conueniatur, & pro reliquo correi sui, cum ante hanc constitutionem in solidum citra exceptionem conueniri poterat. Istis igitur quatuor beneficijs si expresse renunciatur, constitutur renuncians in eo iure quod ante edicta hęc beneficia obtinuit.

Beneficium

BENEFICIVM QVADRIMESTRE. Hoc beneficium à lege indultū est illis, qui in actione personali ad solutionem condemnati sunt, ut ad ipsam solutionem quatuor habeant mensium dilationem, quod tempus etiam si à Iudice breuius statutum esset, tamen ex hoc beneficio legis, condemnato repletur, l. iiij §. si quis condemnatus. ff. de re iud. Cæterum si renunciatum sit huic beneficio, cogitur præcise & statim lapsis Appellandi diebus, rei iudicatæ parere.

BENEFICIVM IVRIS HYPOTHECARVM, QVOD competit uxori in bonis mariti: Est, quod ipsi uxori statim dote tradita marito, omnia illius bona tacitè obligata sunt, quodque ipsa omnibus creditoribus, etiam anterioribus, & expressas hypothecas habentibus, præfertur, l. fi. cum gloss. mag. ibi. C. qui potio. in pig. Huic beneficio renunciare potest, dummodo sit plene de eo certificata. Et competit pro dote tantum, non autem pro donatione quoque propter nuptias. d. l. fi.

BENEFICIVM IVRIS HYPOTHECARVM COMpetens creditoribus, similiter subuenit ipsis creditoribus, tacitas uel expressas hypothecas in bonis sui debitoris habentibus, ut ipsi omnibus alijs debitoribus anteferantur. l. ij. C. qui potio. in pigno.

CONDICTIO INDEBITI, competit illis qui soluerunt quod non debuerunt: quapropter etiam hac condictione repetere possunt. Quale autem indebitum solutum repeti possit, & quibus in casibus omnino non repetatur, cum ampliorem habeat distinctionem, breuitatis gratia omitto. Hoc tamen notandū est quòd Bart. in l. fi §. item quæsijt. ff. eo. tit. dicit se per illum textum putare, quòd huiusmodi renunciationum clausulæ quales sunt Condictioni indebiti, exceptioni non numeratæ pecuniæ &c. nihil aut parum prosint, cum qui indebitè promisit, indebitè renunciauit.

CONDICTIO SINE CAVSA. EX INIVSTA CAVSA. OB TVRPEM CAVSAM. Si res tua tibi absit, & apud alium sine causa, id est, ex nullo contractu uel quasi, retineatur, competit Condictio sine causa, ut si debito soluto Creditor Syngraphan restituere nolit, quoniam causa iam finita est propter quam accepit, hac condictione tenetur debitori eam restituere. Similiter si ex Iniusta aut turpi causa, quid ab altero possideatur quod nostrum est, pro re petendo eo prædictæ condictiones dantur. Quæ tamen & ipsæ latiorem tractatum habent.

LEX APERTISSIMI C. DE IVD. Cuilibet permittit suspectum Iudicem, maximè delegatum, ante litis contestationem recusare, & porrecto ei recusationis libello ad alium recurrere. Cui propterea nō renunciatur, quòd naturalē continet defensionis æquitatem.

L. DE

L. DE HIS FF. DE TRANS. uetat de ijs controuersijs quæ ex testamento proficiscuntur transigere, nisi inspectis prius, cognitisq; uerbis testamenti.

TIT. NE FIDEIVSSORES DOTIVM DENTVR, (intellige à marito uel patre eius uxori pro dote ipsius seruanda) ratione absurdi, & quòd contra bonos mores esset, renunciabilis nõ est. Si enim, inquit l. fi. eo. tit. credendam sese suamq; dotem patri mariti existimauit, quare fideiussor uel alius intercessor exigitur, ut causa perfidiæ in connubio eorum generetur?

L. SI VNQVAM. C. DE REVOCAT. DONA. Hoc beneficium tribuit Donatoribus, ut ille susceptis liberis factam à se donationem, siue ea omniũ bonorum, siue aliquorũ tantũ fuerit, reuocare possit. Huic igitur legi generaliter non renunciatur. Semper enim durat præsumptio legis, patrem de prole non cogitasse: & si cogitasset, aut extituram sibi speraſſet, non tanta facilitate res suas in alios profusurum fuisse. Cæterum si specialiter huic legi renunciatum esset, quia iam cessaret talis præsumptio, ualeret etiam renunciatio. Iason & Alciatus in d. l. si quis, & allegata ibi per eos.

L. FINALIS C. EO. TIT. Similiter tribuit Donatoribus reuocandæ donationis potestatem, Si ingratus erga ipsum Donatarius existat. Recensentur autem quinq; causæ ingratitudinis, in ea l. ex quibus solis huiusmodi reuocatio fieri potest. I. Si Donatarius in Donatorem iniurias atroces effundat. II. Si manus impias illi inferat. III. Si Donatorem in insignem aliquam substantiæ suæ iacturam inducat. IIII. Si uitæ illius periculum struxerit. V. Si conuentiones, propter quas donatio in eum collata fuit, implere nolit. Huic igitur l. renunciari non potest, ne aperiatur fenestra ingratitudini, & consequenter delicto.

L. FIN. DE PACTIS PIGNORVM. Hac l. reprobatur pactum legis Commissoriæ in pignoribus, hoc est, ut nisi intra certum diem pignus luatur, creditoris fiat: quod pactum quia in pignoribus contra bonos mores est, merito reprobatur: & adeo, ut nec quidem sanctioni huius l. renunciari possit, ut superiori capite dictũ est.

DE RENVNCIATIONE GENERALI, ET Speciali. Item, quæ fit Iuri de futuro. CAPVT XX.

HIS summariè declaratis, ulterius sciendum est, Renunciationum aliam esse Generalem, aliam Specialem. Generalis est quæ uerbis fit generalibus, ut quando renunciatur omnibus Iuribus, Exceptionibus, Beneficijs, Omni legum auxilio &c. Specialis uero est, quando certis & expressis quibusdam Iuribus,

Iuribus, aut Beneficijs renunciatur. Inter utrumcp autem magna est differentia. Generalis enim renunciatio in hisce casibus facta ubi Specialis à lege requiritur, nihil præiudicat, & id propterea ne quis uerborum inuolucro seu tectorio decipiatur, aut propter talem generalitatem ad ea postmodum cogatur, quæ uerisimiliter non fuerãt in intentione aut cogitatione renunciantis. Quemadmodum enim alias Generalis dispositio uel obligatio non comprehendit ea quæ Specialiter non præsumitur l. obligationes. ff. de pig. & quemadmodum transactio generaliter ad non cogitata, uel ea quæ uerisimiliter quis non esset remissurus non trahitur, l. cũ Aquiliana. ff. de transa. Sic necp renunciatio generalis ad ea trahitur, quibus consideratis uerisimiliter quis non erat renunciaturus. l. scire oportet §. sufficit. de excu. Tuto. Liberalitatẽ enim captiosam interpretatio prudentum fregit, dicit Papinianus, in d. l. cum Aquiliana. Specialis autem renunciatio omnino præiudicat, & animum renunciantis clarè indicat talem fuisse, qualem ipsa uerba exprimunt. Quare etiam regula Iuris est: expressa nocere, non expressa non nocere. Exemplum utriusque intelligentissimè poni potest (quod & Alciatus affert in d. l. si quis) in l. si uncp, de qua suprà. C. de reuoca. dona. Si enim quispiam qui maximam partem substantiæ suę donauit, promisisset talem se donationem nunquã reuocaturum, & in eo generaliter omni legũ auxilio renunciasset, per hoc nõ uideretur renunciasse. d. l. si unquam. nec phibetur quo minus reuocare possit. Hoc enim reuocandi beneficium cum potissimũ in fauorem patris concessum sit, qui uerisimiliter non donaturus erat, si sciuisset aut existimasset prolem sibi nascituram: prẽsumitur eum in tam generali renunciatione non magis de prole cogitasse quàm si renunciationem non adiecisset. Cęterum si expressẽ huic legi renunciasset, quia iam planè de animo ipsius constat, & manifestum est de filijs eum cogitasse, valet omni modo huiusmodi donatio & renunciatio, secundum cõmunẽ opinionem, ut per laso. in d. l. si quis in conscribendo. C. de pact. & ibi post eum Alcia. Ex quibus patet maioris efficatię specialem esse renunciationem, quàm generalẽ, & hoc intellige de renunciationibus beneficiorum quæ fiunt in consequentiam alterius contractus: non autem alijs, ut iam dicetur. Altero modo differt Generalis & Specialis renunciatio, Aliquando enim principaliter & cum pacto fit renunciatio, ut cum iuri alicui competenti nobis aut competituro renunciamus, puta successioni aut hæreditati. Et hoc similiter aut generalibus uerbis fit, aut Specialibus. Sed in hoc genere tutior est Specialis renunciatio generali, uel simplici. Hinc est quòd Angelus in l. suũ. C. de Iur. delib. dixit, Si quis hereditati simpliciter renunciauit, tunc si ex mille capitibus possibile esset eum succedere, omnibus renun-

bus renunciatum intelligeretur. Quod & Decius Consilio cclxvi. latius firmauit, ubi allegat Bal. in l. pactum quod dotali. q. xvi. C. de coll. admonentem Renunciantes ne utantur uerbis generalibus, & Alex. consil. xi. col. ij. uol. ij. Ad hæc tamen ponderabis ea quę inferius dicam. Sed quæritur, an simpliciter omni Iuri renunciari possit, etiam futuro? cum multis in ore sit illud: Ius futurum remitti non potest, & Renunciatio Iuris nondum competentis, non ualet, ut & Decius dixit. Consil. xxxi. allegando l. si ita scriptum §. si sub conditione, de leg. ij. & l. qui superstitis. ff. de acqui. hæred. Et eleganter mihi discernere uidetur Dn. Alciatus in l. i. tit. fi. C. de pact. inter Renunciationem quæ pacto fit, & Repudiationem: ut Renunciatio quidem futuri Iuris fieri possit, non autem repudiatio, nisi quibusdam in casibus, ibi recitatis, nam & leges à Decio, & cõmuniter allegatæ in repudiatione tantum loquuntur. In Renunciatione igitur cum pacto facta, dicit, pro regula traditum esse, omne Ius seu sola spe, seu re competens renunciari posse. Renunciationem porrò eatenus intelligi factam, quatenus uerba actum fuisse indicant, uel quatenus causa ipsa renunciationis declarat. Quare si quis renunciaret omni iuri sibi competenti, non intelligeretur ei renuncia re, quod ex noua causa acquiri posset, etiam si dixisset omne Ius se remittere quod habet uel habere sperat, intelligitur enim ex præsenti causa. In huiusmodi enim generali renunciationi semper subaudiuntur istę clausulæ, Ex præsenti causa, Rebus sic se habentibus, sic stantibus & remanentibus &c. Noua autem causa superueniens, aut Ius postea uel dispositione legis, uel ex contractu quæsitum, renunciationi non comprehensum censetur. Itacz si Pater filios habens, eorum consyderatione faciat filiam renunciare, & illi se uiuo omnes præmoriantur: filia non obstante renunciatione succedet. Intelligitur enim, rebus sic remanentibus, id est, quòd successio possit ad filios masculos peruenire, saltem ad unum. Paul. Castren. in l. pactum dotali. C. de colla. l. Paulo Callimacho §. i. de lega. 3. tex. & ibi Bart. in l. cum Tutoribus. ff. de transact. Postremo notandum est, Renunciationem stricti iuris esse, & in ea non uenire nisi expressa, Roma. Consil. clxvij. Dec. Cons. ccclxxix. Quare renuncians hæreditati paternæ, uon uidetur renunciasse hæreditati fraternæ, si ille postea adeat hæreditatem patris, ut idem Cons. ccccxix. & Cons. dli. Vbi quidam renunciauerat auiæ, patris, & patrui hæreditati, sed non aui: quare concludit, quòd illi, non obstante tali renunciatione, poterat succedere.

DE CESSIO.

DE CESSIONIBVS ACTIONVM. CA. XXI.

REstat ut Cessionis actionum materiam breuiter percurramus, quoniam & ipsa Notarijs non rarò usu uenire solet. Atq; ut ordine illud aliquo faciamus, primo sciendum est omnes illos cedere actiones suas & transferre posse, qui obligare se contrahendo possunt. Cum omnia censeantur iuris permissione esse concessa, quę non reperiuntur prohibita. uulgata l. nec non ff. quam eis. ff. ex quibus cau. maio. Ex quo colligitur, quòd illi qui obligari nõ possunt, neq; cedere possunt, quales sunt Infans. Furiosus, Pupillus sine Tutoris autoritate. Adultus sine Curatoris, Surdus, Mutus. l. i. in prin. ff. de uerbo. obliga. Istorum tamen Tutores uel Curatores cedere possunt. Filiusfamiliàs autem cum ex omni contractu obligetur, præterquam mutui & uoti, l. filiusfamiliàs. ff. de actio. & obliga. cedere posset, cum consensu tamen parentis sui. Quid autem econtra, an pater tanquam legitimus administrator filij, possit actionẽ ei acquisitam cedere? Respondetur quòd non, nisi filius infans aut absens sit, aut consentiat, arg. l. fi ff. ubi aũt C. de bonis quæ liber. De Bannito uero uariæ fuerunt Doctorum distinctiones. Ioan. de Grassis in tractatu suo cessionum, tenuit, indistincte posse cedere iura & actiones Bannitum, ex causa ex qua bona non ueniunt publicanda: nec exceptionem Banniti autoris obstare cessionario, cum sit personalis, nec personam egredi debere. Et quia nulla lege cedere phibiti inueniantur Banniti per statutum. Porrò cedi potest omnibus personis, exceptis quæ acquirere non possunt, ut infanti, furioso, muto, surdo. Tutoribus autem & Curatoribus eorum cedi posset. Exceptis item potentioribus, quia lege prohibentur. C. ne lice. potentio. siue illi ratione officij (puta quia in magistratu sunt) potentiores sint, siue aliàs, quanquam Speculator in hoc Tit. intellexerit tantum de potentioribus ratione officij terribilis, non alijs. Sed utraque Lex d. Tit. ne lice. poten. indistinctè loquitur, quare neque nos distinguemus. Et ratio constitutionis ita sibi locum uendicat in uno potentiore ut in altero: est autem ne liceat quoquo modo duriorem aduersarij conditionem facere. l. fi. ff. de litigio. Pupillis aũt & adultis cedi potest etiã sine Tutorum autoritate: citra quam illis aliàs permissum est rem suam meliorem facere. Cedi autem possunt omnes actiones tam ciuiles quàm reales, cum quantum ad cessionem inter eas nulla sit differentia, l. fi. C. cohęre. uel actio. uend. Similiter & partis debiti cessio fieri potest, l. quęsitum ff. sed cum ex parte. ff. de pecu. Sed criminalis aut publica aut popularis, in quibus simplex Procurator interuenire nequiret, cedi non posset: nisi quantum ad priuatum cõmodum pertineret. Actio quoq; iniuriarum cedi non potest ante litem contestatam, se-

Qui possint cessionem facere.

Quibus cessio fieri possit

Quæ actiones cedi possint.

cundum Io. Grassium, postea autem efficitur litigiosa, ut no. C. de hęred. uel actio. uen. l. fi. Prętereà litigiosę actiones, id est, in iudicio iam deductę cedi non possunt. l. lite pendente. C. de litigio. Immo pœna insuper plectit tam cedens quàm cessionarius, hic ut actionẽ emptam restituat, nec prętium repetat, (si sciens fuerit) quod deinceps cedens tantundem addito, fisco soluit. Si uero cessionarius in ignorantia fuerit, tunc licet illi precium repetere, & cedens ultra illud in tertia eius parte, cessione irrita manente, mulctat. l. censemus. C. eo. tit. Attamen in quinq; casibus cessio rei uel actionis litigiosæ, ualet, nempe si dotis noie, si donationis ppter nuptias, si transactionis, aut diuisionis rerum hæreditariarq; factæ, aut legati, fideicõmissiue noie cedatur. d. l. censemus. Ipsa porrò cessio fieri potest tam inter

Quomodo fieri debeat Cessio.

prętentes quã absentes, ad exemplũ simplicis Procuratoris. l. i. & no. in l. in causę ℣ si Procurator. ff. eo. tit. Et in tali cessione non requiritur consensus aut scientia debitoris, aut eius cõtra quẽ cedetur. l. nominis. C. de hęre. uel actio. uend. Item fieri debet cessio semper alio titulo uero, & non simulato, interueniente, quicunq; tandem is sit, ex quo rei dominiũ transferri possit, ut sunt, donationis, dotis, solutionis, aut dationis in solutũ, societatis, uẽditionis, legati, fideicõmissi, & similes tituli. Sed an necesse sit ipsum titulũ in Instrumento cessionis inserere? Bar. in l. p diuersas. C. mãdati, dicit simulatã uideri cessionẽ, nisi appareat titulus. Io. de Grassis uerò cõcludit sufficere causam quare cessio facta sit, & ex qua titulus colligi possit, in cessione insertã esse, etiamsi titulus specificè non exprimat. Cętерum titulo uenditionis & donationis simul iuncto, non ualeret cessio, qa prętumit simulata. l. fi. C. man. Simulata em̃ cessio iure reprobatur, d. l. per scripturas, & l. fi. quod uerum est si constet eam esse simulatam. Quid aũt si dubitetur, simulata ne sit an non? Hic ex circũstantijs contractus cessionis & personarq; inuestiganda cõiecturandaq; erit ueritas. Et sunt aliquot casus à Doctorib. obseruati, ex quibus simulatio deprehenditur & prętumit. I. Si actio magnæ quantitatis sit, uendita pro modica summa. d. l. per scripturas, & l. cum ij ℣ modus. ff. de transt. II. Quum cessio pro parte uenditur, pro

Ex quibus causis aut coniecturis præsumatur cessio simulata.

parte donatur. l. fi. C. manda. III. Quando solus titulus donationis appositus est Instrumento cessionis, & tamen dam aliquid datum sit nomine precij. His casibus em̃ non amplius exigit, quàm quatenus re ipsa persoluit, cedens etiam propter fraudem suã actione priuatur. d. l. fi. C. mandati. IIII. Si in Instrumento non exprimatur ex quo contractu, causa uel titulo facta fuerit cessio, de quo etiam suprà dictum est. V. Si ille in quem cessio facta est, sit homo litigiosus, & consuetus redimere lites, & exercere, Specu. hoc tit ℣ i. uers. item etiam præsumitur. VI. Quando nulla esse

præsumptio

prę̃sumptio alicuius cauſę̃ poteſt, propter quam ceſſio facta ſit, niſi ut reus uexetur. arg. l. in fundo. ff. de rei uend. Quemadmodum autem ex prædictis & ſimilibus coniecturis contractus ſimulatio colligitur, ita uiciſſim alijs coniecturis contractus aut ceſſionis ueritas præſumitur. I. Vt ſi pauper ſit ille, qui cedit, nec habeat unde actiones competentes ſibi proſequatur, talis enim potius uerè quàm fictè ceſſionẽ feciſſe prę̃ſumeretur. arg. l. alienationes. ff. famil. herc. II. Item ſi palam & publicè facta ſit ceſſio. arg. d. l. fi. cum in aperto geſta, fraudis ſuſpitione careant. III. Si cedens habeat alia negocia quibus occupatus & aſtrictus ſit, ut liti adeſſe & uacare non poſſit. arg. l. non exiſtimo. ff. de admi. tuto. IIII. Si reus potens ſit, & Actor ab eo ius ſuum conſequi non queat. arg. l. ordo. C. de execu. rei iud. V. Si actionem ſuam etiam alijs redimendã aliquoties obtulerit, & à nemine amplius habere potuerit. VI. Si fiat inter cohæredes. VII. Si fiat creditori pro debito. VIII. Si fiat poſſeſſori pro munimine ſeu tuitione rerum quas poſſidet. IX. Si fiat ab hæredibus Legatarijs. X. Poſtremo, quotiescunque cedens ius ſuum, aut uendens, eſt homo honeſtus, & integræ exiſtimationis, qui lites fugere conſueuit, ut potius remittere aliquid ex debito ſuo malit, quã forum & lites ſequi. arg. l. ſi reus §. ij. ff. de alie. mut. iud. cauſ. fact. Prædictę autem in utramque partem coniecturæ tunc locum habent, quando ex aliqua cauſa de ceſſionis ueritate dubitatur, cum & aliàs communis ſit regula: coniecturis non niſi in incertis locum eſſe. l. conntinus §. cum ita ſtipulatus. ff. de uerbo. obliga. Si enim certum eſſet ceſſionem non eſſe ſimulatam, tunc indiſtincte ualebit, nec ad præſumptiones eſſe deſcendendum. Sin uero certum eſſet eam ſimulatam eſſe, tunc omnino non ualeret, & locum haberet Tit. C. Plus ualere quod agitur, quàm quod ſimulatè concipitur. Hæc breuiter de ceſſione actionum annotaſſe ſufficiat. Si plura quis requirat, habet Speculatorem in hoc Tit. Docto. in l. pec. & l. fi. C. manda. & Ioannis à Graſſis de hac materia Tractatum.

Quibus coniecturis ueritas Ceſſionis præſumitur.

FINIS PRIMAE PARTIS THEORICAE.

LIBER SECVNDVS.

DE VLTIMIS VOLVNTATIBVS.

DE VLTIMIS VOLVNTATIB. In Genere. CA. I.

VLtimarum uoluntatum materia difficillima ferè omniū est, quę tota Iuris ciuilis disciplina continentur, idq; tum ob plurimam earum diuersitatē, tum ipsam quoq; incertitudinem. Cum em̄ perobscurum plerumq; sit, quomodo Testator ea quę scripsit, senserit aut uoluerit, atque ea ipsa uoluntas eius non aliter quàm ex ꝓbabilibus argumentis coniectari potius quàm colligi possit, sępe fit ut benè à Testatore dispositа, malè à posteris aut superstitibus intelligantur, & in longe diuersissimas sententias distrahantur. Quę quidem uoluntatis obscuritas non modo uulgaribus, uerum etiam peritis hominibus nonnunq; imponit, ut diuersi mode de eadem quæstione pronuncient, quodq; unus uoluisse defunctum asserit, alter neget. Vt exemplum huius inter cætera uidemus, in hac uoluntatis quęstione, Titium quidam in xij. uncijs instituit, Meuium deinde in vi. uncijs. quanta portio primo hæredi, & quanta secundo debeatur? Nam Imperatori Iustiniano uisum est, in hoc casu manifestam esse testatoris uoluntatē, qua uidelicet à priore uoluntate recedere, eamq; in sex uncijs minuere, utriq; aūt æquam partionē, hoc est vi. uncias relinquere uoluerit. l. cū quęstio. ibi cum enim manifestū. C. de legat. Aliter aūt uisum fuit Iureconsulto Vlpiano, qui in l. interdum ℣ sed si alter. ff. de hęre. Instit. ita tradit. Si excesserit quis in diuisiōe xij. uncias, eque ꝓ rata decrescere, utputa me ex xij. uncijs hęredē, te ex vi. scripsit. ego hęreditatis habebo bessem, tu Trientē: ex hoc apertè cognoscis quā diuersam uoluntatis rationē inierint Iustinia. & Vlpian. ut si nobis etiam hodie iudicare liceret uter ueri simiiorē interpretationē attulisset, nō facilè de hoc ꝓnunciare possemus, citius fortasse Vlpiani, quā Imperatoris rationē secuti. Hęc aūt ꝓpterea dicere uolui, cū difficultas oīs in ultimis uoluntatib. ex ipsius uoluntatis obscuritate, q̄ uel in uerbis uel sententijs sita est, potissimū ꝓfiscatur, ut singulari cura & studio notarius qui testamentis adhibet, caueat, & omittat oīa ea quę aliquando uel nō intelligi satis, aut dubie interpretari possunt: genuinū aūt & ipsum uerū testatoris sensum ita exprimat, ut quā maximè fieri potest clarum & manifestū sit quid ille uoluerit, quid senserit. Quanquā ut etiam obscura sit defuncti uoluntas, tamen benigna interpretatione semper ita accipienda est, ut si ullo modo potest sustineri & ualere, sustineatur & ualeat, quapropter etiam regulariter dicimus, plenius uoluntates testantium esse interpretandas. l. in Testamentis. ff. de reg. Iu. Et singulariter ultimis uoluntatibus fauendum esse, cum nihil sit (ut rescripsit Impe. Constantinus in l. i. C. de Sacro Eccles.) quod magis hominib. debeat, quàm ut supremę uoluntatis, post quā iam aliud uelle non possunt) liber sit stylus, & licitū quòd amplius nō re-

Fauor ultimarum uoluntatum.

dit arbitrium. Neque tam id humanitatis intuitu fieri debet, quàm etiam Reipublicæ, nam & Paulus I C. ait, Publicè expedit suprema hominum iudicia exitum habere l. uel negaret. ff. quemad. testa. aperian. Istarum uerò ultimarum uoluntatum, tres sunt Species, Testamentum, Codicilli, Donatio causa mortis: quibus omnis Testati materia continetur. Nos hoc secundo libro, breui atq; simplici tractatione singulas exequemur, omissis anxioribus & intricatioribus quęstionibus: quum illę ad Iure consultos potius quàm Notarios pertineant. Nonnullas tamen usu frequentiores inseremus, cum hoc nobis iam inde ab initio institutum sit, tam imperitorum, quàm peritorum rationem habere, eaq; de causa nonnunq; libuerit difficilia leuioribus commiscere.

DE TESTAMENTO SCRIPTO, ET Solenni. CAPVT II.

TEstamentum est uoluntatis nostræ iusta sententia, de eo quod post mortem nostram fieri uoluerimus, l. i. ff. eo. Iustam uero sententiam intellige solennem, non perfectam, ut cõmuniter intellexerunt: cum ea ratione & Codicilli (qui & ipsi iusta sunt sententia) Testamentum dici possent, idq; Zuichemus, uir Iuris prudentia hæc ætate longè pręstans nulliq; secundus, admonuit in doctiss. commentarijs suis Instit. eo. in prin. per l. i. ff. de iniusto rupto. Eius duę sunt Species. Solemne siue scriptum, & Nuncupatinum, siue non scriptum. Testamentum scriptum siue solenne magna apud ueteres cura obseruabatur, quæ postea tamen in nimiam subtilitatem scrupulositatemq; (ut Vlpianus dicit in l. posthumus. ff. de iniusto rupto.) abijt, ut non immerito Iustinianus plus uno in loco has fraudem & pernitiem Testatorum fuisse, impiasq; differentias induxisse quæratur, propterea q; reprobet. l. si quis in fi. C. de Instit. & Substit. l. Sancimus. C. ad Trebell. l. lege xij. Tabularum. C. de legit. hæred. Quis enim totis illis titulis. De Testamentis. De hæredibus instituendis. Legatis. Caducis tollendis, & similibus, non uidet quàm anxia olim in Testamentis fuerit Iuris & solemnitatum obseruatio? ut non iniuria ille scripsisse uideatur: Lucius Titius hoc meum Testamentum scripsi, sine ullo Iurisperito, rationem animi mei potius secutus, quàm miseram & niniam diligentiam: & si minus aliquid legitimè, minusue peritè fecero, pro iure legitimo haberi debet hominis sani uoluntas &c. l. pe. ff. Lucius de leg. ij. Quanquam autem in multis correcta sit illa niniia testandi subtilitas, & ex diuersis iuribus una tandem & certa testandi forma constituta, (de qua inferius dicetur) tamen eadem illa forma ita etiam ipsa solemnitatibus suis circumscripta est, ut ob me

tum, ne rite expediatur, similiter in desuetudinem ferè abierit, cum ut Iason scribit in l. si ita ascriptum. de lega. i. rarissimè aut quasi nun quam testamenta fiant in scriptis. Et sanè uidemus uulgo Nuncupatiuum propè solum in usu restare. Sed utrem propius aggrediamur, in primis dicendum est, qui Testamentum conficere possint. Et quidem cum nihil magis hominibus debeatur, quàm ut supremæ uoluntatis liber sit stilus, & licitum arbitrium. l. i. C. de sacros. eccle. omnibus testamenti factio permissa est, nisi quibus Specialiter lege interdictum est, uel quòd Iure ciuili inhabiles sint, uel aliquo defectu laborent interno externōue, uel in pœnam denicp prohibeãtur. Vt autem singulos enumeremus: in primis testari prohibetur Filius familiàs adhuc in sacris, id est, Potestate patris constitutus, adeo ut ne permittente quidem patre & uolente, possit. l. qui in potestate. ff. de testa. Excepto castrensi & quasi castrensi peculio, in quo testari potest. Instit. quibus nō est permiss. fa. testa ℣ præter hos. Quanc autem testari non possit Filiusfamiliàs: donationē tamen causa mortis facere potest, patre permittente, l. tam is qui ℣ i. ff. de dona. caus. mor. Item, prohibetur Impubes, id est, minor xiiij. annis, si masculus sit: aut xij. si fœmina. Instit. eo. tit. quibus non est per. qui tamen non computantur de momento ad momentū, cum in fauorabili simus materia, sed sufficit ultimum diem saltem attigisse, per gloss. in l. 3 ℣ minorem, in uerbo. momentum. ff. de mino. prohibentur autem, quòd nullum huius ætatis homines Iudicium habere consueuerunt. Eadem ratione prohibetur etiam Furiosus, & quicunque mente captus, quamdiu scilicet furor aut morbus durat, nam si ad mentem redierint, licitè testantur. Instit. eo ℣ Item furiosi. Item, prohibetur prodigus, cui scilicet à Iudice bonorum suorum administratio interdicta est. Instit. eo ℣ item prodigus. Nam etiamsi quis manifeste prodigus esset, nec tamen illi bonorū administratio interdicta, nihilominus posset cōtrahere, alienare, testari, ac si prodigus non esset, omneq; id quod ante Iudicis interdictum gessit, ratum firmumcp manebit, gloss. in l. is cui. in uerbo. interdictum. ff. de uerb. oblig. & gloss. in l. si quis cum sciret. in uerb. luxuriose. ff. pro empto. Quid autem econtra? puta interdictio erat cuidam facta à Iudice, qui reuera prodigus non erat, an talis testari possit? Gloss. in d ℣ item furiosus, in uerb. ratum, concludit quòd nō possit, etiamsi enim sit contra Ius litigatoris (inquit) tamen non est contra Ius legis, & hoc secutus est Ioan. Andr. in ad. Spe. in tit. de Instr. edit ℣ compendiosæ. col. i. ibi. Tertio Prodigus tamen cui interdicta etiam esset bonorum àdministratio, inter liberos suos testari posset, ita consuluisse fertur Bald. Consil. ccxxxv. lib. i. Item prohibetur Mutus, & Surdus, utique qui reuera tales sunt, idque à natura.

Illi enim

Qui instrumentum facere possint.

Filiusfamiliàs.

Impubes.

Furiosus.

Prodigus.

Mutus & Surdus.

Illi enim qui tardè difficulterque uel loquuntur uel exaudiunt, pro mutis aut surdis non habentur. Cæterum qui casu aliquo muti surdiue facti sunt (ut & literatis aliquando uiris accidit) testari possunt, hoc modo, si quidem scribere ipsi norunt, sua manu Testamentũ conscribent: Sin autem nesciant, per alium: facultate tamen eius à principe prius impetrata .l. mutus .ff. eo. Item Cæcus testari nequit, nisi seruata forma l. hac consultissima .C. eo. nempe ut coram vij. Testibus & Tabellione, uel alio, loco eius, si Tabellio non inueniatur, uoluntatem suam exprimat, nomina hæredum Specialiter, cum dignitatibus eorum & alijs indicijs, recitet, tum partes ex quibus singulos sibi succedere cupit: item quæ legata uel fidei commissa relinquere uelit. Quibus omnibus peroratis uno eodemque loco & tempore, & conscribi illa per Notarium, & subscribi per hæredes, atque etiam consignari per utrosque tale Testamentum debet. Quæ forma non solum in Testamento Cęci, uerum etiam in Codicillis quibus legare uel Fideicommittere intendit, obseruanda est, d. l. hac consultissima ℣ quæ in eundem. *Cæcus.*

Item, prohibetur testari qui Captiuus apud hostes detinetur, quia pro seruis aut qua si, reputantur ℣ si. cum gloss. Instit. eo. Hostes autem sunt, qui Imperio Romano, aut quibus Imperium Rom. publicè bellum decreuit. Cęteri enim latronum aut prædonum loco habentur. l. hostes. ff. de uerbo. signif. quam legem ibi Alciatus uir Doctiss. ita interpretatur: ut cum Antonini constitutione, omnes qui in orbe Romano erant, ciues Romani effecti sint, & ita omnes Christiani hodie sint populus Romanus, quod consequenter illi pro hostibus iudicari debeant qui fidem Christi non agnoscunt, quales Turcæ, Sarraceni & alij infideles sunt, cum quibus indictum nobis bellum est. Inter Christianos autem ipsos quæ bella mouentur, ciuilia potius sunt, quàm publica, quare qui utrinque in partibus existunt, neque pro hostibus habentur, neque iura captiuitatum, aut postliminiorum inter hos locum obtinent, ut de hoc clarus est textus, in l. si quis ℣ in Ciuilibus. ff. de capti. Quapropter cum qui in nostris regionibus Christiani à Christianis captiui tenentur, libertatem minime amiserint, sequitur etiam eos testari pleno iure posse. *Captiuus.*

Item, prohibentur obsides, pro captiuis populi Romani dati. l. obsides .ff. de Testa. quod similiter intellige secundum prædicta de obsidibus, qui apud hostes & infideles sunt, & econtra, non autem de his qui apud nos uulgò principi à principe, aut ciuitati à ciuitate dantur, per nota. in d. l. obsides, & Panor. in Rubr. de Testam. *Obsides.*

Item prohibetur Monachus, & quilibet Regularis, cum ex uoto à se omnium rerum proprietatem abdicauerint, & nihil suum *Monachus et Regularis.*

possideant, xij. q. i. non dicatis, & ingressu monasterij, se suaq; Deo dedicauerunt, Auten. ingressi. C. de sacro. Eccles. Monachus autem quis dicitur, nõ statim atque ipsum monasterium ingressus est, habitum, uestesq; monasticas sumpsit, sed tunc demum, quando uouit, & in ea religione perstiturum se solemni ritu professus est. c. ad apostolicam, de regula. & c. i §. qui uero eo. tit. lib. vi. Ad hanc professionem faciendam, habet ingressus annum integrum, intra quem deliberat, & sui iuris remanet: quapropter etiam id temporis adhuc testari posset. Cæterum si intra hunc annum deliberationis seu probationis professus fuerit, quanquam citius neque profiteri, neq; ad profitendum anniti debeat, d. c. ad apostolicam, tamen si professionem fecerit, deinceps uere monachus est censendus, & ad omnẽ regularem obseruationem astrictus est. d. c. ad apostolicam. Cum multa fieri prohibeantur, quæ tamen facta tenent, ut ibi dicitur. Quid de reliquis clericis? an illi testari possint? Et scias posse eos in omnibus rebus suis, quas alicunde quàm ex Sacerdotio suo acquisiuerunt, liberè testari, quales sunt quæ ex donationibus, legatis, hæreditatibus, successionibus, & similibus causis illis obuenerunt, Auten. licentiam. C. de Episco. & cler. & fa. c. i. ex. de testa. ubi Panor. De rebus autem & fructibus beneficij sui testari non possunt. secundum Panor. in c. i. & c. fi. de pecu. l. clerici, & plenissimè in repet. c. cum essent. in uers. ij. de testa. Cæterum Ioan. Andreæ in c. præsentio, & gloss. uerbi, reseruari, de off. ordina. lib. vi. tenuit personaliter & simpliciter beneficiatum comparari usufructuario tam in uita quàm morte, & quòd propterea de fructibus perceptis & iam reconditis licitè testari possit. Et dicit eam distinctionem, quam posuit Hostiensis, in c. si quis sanè, de pecu. clerici, inter clericum habentem administrationem, & non habentem, sed simpliciter beneficiatum, ut uidelicet de fructibus ab ecclesia perceptis, hic testari possit, ille non possit, consuetudine generali quasi ubiq; esse approbatum, & sanè rationem habere uidetur. Vbi autem in dubio sumus quomodo bona Clerico sint acquisita, ibi præsumitur de bonis Ecclesiæ & sacerdotio suo illi obuenisse, per nota. in. d. auten. licentiam. Porrò testari quidam in pœnam prohibentur, quales sunt condemnati de crimine famoso, l. is cui §. fi. & l. cum lege. ff. de testa. Item Rei perduellionis, id est, Reipublicæ, & lesæ Maiestatis rei. l. si quis, & l. fi. C. ad l. Iuliam maiest. Item Hæretici, tam ipsi quàm receptatores, defensores & fautores eorundem. l. credentes §. sit etiam intestabilis. C. de hæret. Specialiter autem Anabaptistæ, quæ pestis hominum nec dum sopita satis est his temporibus, per l. fi. C. de sanct. bapt. reiter. Et Apostatæ, quibus omnes alienationes & contractus interdicti sunt, l. Apostatarum. C. de apostat.

Clerici.

Prohibiti in pœnam.

apostat. Item incestas nuptias contrahens. l. si quis incesti. C. de Incest. nupt. Item, publicus usurarius, nisi prestet cautionem secundum formam. c. quanquam de Vsu. lib. vi. uidelicet, quòd de restituendis usuris sufficienter caueat illis quibus facienda est restitutio, si presto sint: uel eis absentib. loci ordinario, uel uicario, uel parocho, idq; coram aliquibus fidedignis uiris de eadem parochia: & si manifesta sit usurarum quantitas, semper illã in cautione exprimat, quæ aliàs in recipientis cautionem moderatione erit. Item damnatus ad mortem uel naturalem uel ciuilem, testamentum facere prohibetur. l. eius qui §. i. ff. eo. Quid de damnato ad perpetuos carceres? Panor. in d. rub. extra de testa. (prout eum refert Gerardus Mulert in utilissimis additionibus suis ad Rolandinum) dicit communiter teneri, Si de Laico queramus, intestabilem uideri, per nota. in l. ij. ff. de pub. lud. Si uero de Clerico quæramus, dicit uariè consultum fuisse. Quosdam enim constituisse quòd non posset Testari, cum talis pœna æquiparetur pœna mortis, seu deportationis secundum Inno. in c. qualiter & quando de accusa. Alios autem consuluisse, quòd possit testari, ea ratione motos, quòd Ius Canonicum perpetuũ carcerem clericis imponit, nõ ad pœnam, sed ad pœnitentiam. c. nouimus in fi. de uerbo. signif. c. quamuis de pœnis, lib. vi. quapropter ex pœnitentia non inducenda sit hæc pœna inhabilitatis testandi, & ibi tandem Panormitanus concludit, posteriorem hanc opinionem mitiorem quidem esse, priorem tamen sibi ueriorem uideri, quum negari non possit quin ibi sit quasi mortuus. Porrò autem quid de Excommunicato, uel Bannito iuris est hoc casu? Dic excõmunicatum testari posse secundum Panormitatũ in d. Rubr. de test. ubi dicit hoc hodie tenendum esse. Similiter etiam Bannitus testamenti factionem de iure cõmuni habet, licet secundum iura & statuta eius ciuitatis unde relegatus est seu exbannitus, testari non possit: quare secundum Ius cõmune rectè testabit. Bar. l. eius qui §. fi. de testa. & late in Dispu. sua quæ incipit, Lucanę ciuitatis statuto.

Vsurarius.

Damnatus ad perpetuos carceres.

Excõmunicatus.

Bannitus.

Enumeratis personis quæ testamenti factionẽ actiue non habent, id est, testari non possunt, uideamus quæ porrò testamenti factionẽ passiue non habeant. i. testes in testamento esse nõ possunt. Et puto hanc loquendi formulã, uidelicet testamenti factionem habere, propterea tã passiue quã actiue in iure usurpari, quòd plerę́q; personæ quæ testari prohibent, eędem etiam testes in testamentis esse prohibeant. Quapropter neq; Seruus, neq; Impubes, neq; Furiosus, neq; mutus, surdus, Cui bonis interdictũ est, ĩprobus intestabilisq;, testes esse possunt §. Testes aũt. Instit. de testa. Sunt tñ q̃dam psonę q̃ etiã si testari possint, tñ testes in testamẽto esse non possunt. Nã nec mulier nec hęres scriptus neq; is q̃ in potestate eius est, neq; pater qui in

Quæ personæ testes esse possint.

potesta

poteſtate eũ habet, aut fratres in eiuſdẽ patris poteſtate conſtituti, teſtes adhiberi poſſunt. His adde de iure Canonico, uſurariũ manifeſtum, per d.c. quanquã in fi. de uſu. lib. vi. Econtra filiusfamilias pubes, hæretici leuioris notæ, & multo magis Monachi, teſtes in teſtamento eſſe poſſunt, licet teſtari non poſſint. Miror autem de Monacho quoſdam dubitare, quum etiam hæreticis talia teſtimonia propter utilitatem neceſſarij uſus, ſine ulla diſtinctione (ut inquit Lex) permiſſa ſint, ne facultas probationum anguſtetur. l. pe. C. de hæret. Sed & Legatarius & Fideicommiſſarius ſingularis teſtes in teſtamento eſſe poſſunt, in quo ipſis legatur & fideicommittitur. l. tit. eo ℔ legatarijs, multo magis igitur illi qui in eorũ ſunt poteſtate.

Mulier quãdo teſtis eſſe poſſit in Teſtamento.

Mulier quoq; in ijs teſtamentis quæ citra iuris ſolemnitatem confici poſſunt, pro teſte admittitur, Sunt autem, militare teſtamentũ, inter liberos, ad pias cauſas, in ditione põtificali & alijs municipijs, ubi iuris ciuilis ſolemnia abrogata ſunt, confectum. Similiter & in donatione cauſa mortis, & Codicillis, in teſtimonium adhiberi poſſet. per. not. in l. fi. C. de Codi.

Solemnia Teſtamenti.

Omnia autem quæ in Teſtamento interueniunt aut ſolemnitatem reſpiciunt, aut ſubſtantiã & tenorem ipſius ultimæ uoluntatis. Solemnitas fidem atque probationem Teſtamenti, Tenor uero uoluntatis declarationem continet. Solemnitatis autem ſunt, quæ ad præſcriptam Teſtamenti formam pertinent, quæ quidem forma ex diuerſis iuribus (ut ſuprà dixi) compoſita atque conſtituta eſt. Teſtes enim, & eorum præſentia, & unus contextus teſtamenti celebrandi à iure ciuili. Subſcriptiones autem teſtatoris, & teſtium, ex ſacris conſtitutionibus: numerus deniq; teſtium, & obſignationes eorundem ex edicto Pretoris ſumptæ ſunt, quibus illud per Iuſtinianum poſtremò adiectum eſt, ut ad omnem fraudem excludendam, manu Teſtatoris uel alterius amanuenſis nomen hæredis uel hæredum Teſtamento inſcribatur aut ſubſcribatur. Solemnia igitur Teſtamenti hęc ſunt: ut adhibeantur ſeptem Teſtes rogati, & puberes, ac coram illis præſentibus Tabulæ teſtamenti, uel conſcribantur, uel antea conſcriptæ, proponantur, quas ſuum eſſe Teſtamentum Teſtator profitea ri, teſteſq; ut ſubſcribant & ſignent, rogare debet. Poſtea manu ſua coram ipſis teſtibus ipſe Teſtator ſubſcribet ſeſe, (ſi quidem ſciat literas: aut ſi neſciat ſcribere, alium octauum ſubſcriptorem adhibebit. Cum autem ſubſcribet Teſtator, debet ſimul & hæredis uel hęredum noĩa quos inſtituit, exprimere, niſi teſtamentum ab ipſo ſcriptum eſſet, & in alia quadam parte, dicta nomina expreſſiſſet, tunc opus non eſſet repetitione hac in ſubſcribendo. Deinde ſubſcribent ſinguli teſtes, quilibet pro ſe, non unus pro alio: qui poſtremò Sigilla quoq; ſua Teſtamento apponent: quæ ſi ad manum non habeant,

beant, alieno uti, adeoq; uno etiam annulo omnes signare possunt.

Hæc autem omnia uno eodemque tempore, uno contextu, nullo extraneo actu intercurrente fieri & confici debent, nisi fortè necessitas naturę paululum ab hoc actu diuertere cogat: tunc enim intermittere quidem aliquantisper licet, cęterum expedito eo, statim ad testationem est redeundū, prout hęc singula prędscribuntur in l. hac consultissima. l. cum antiquitas. l. iubemus, cum autem. ibi. C. de Testa. & Instit. eo. tit. per totum. Ex quibus facile colligere licet quantæ obseruationis, quantiq; negocij sit solemniter & in scriptis testari, de quo tamen infra latius dicemus.

Substantiam uel tenorem Testamenti respicientia seu partes illius.

Porrò quæ substantiam tenoremque Testamenti respiciunt, ea sex capitibus à Rolandino includuntur, quorum priora tria doctrinæ causa præcipit nunquam esse omittenda, tria uero postrema arbitraria esse dicit, & Testatoris uoluntati libera. Sunt autem hęc: Proęmium, Hęredis institutio, Clausula generalis uel codicillaris, Legata, Substitutiones, Generales Testatoris dispositiones & prouisiones. His enim sex capitibus omnis testamenti materia, quæ quocunque casu incidere potest, continetur. Quanquam autem si propriè loqui uelimus, ex istis capitibus Institutio sola sit de substantia Testamenti, cum ut dicit I C. in l. i. ff. de hære. instit. quinq; omnino uerbis Testamentum quis facere possit, ut si dicat: Lutius Titius mihi hæres esto, uel etiam tribus uerbis, ut Lucius hęres esto: & ita appareat reliqua quinq; capita non esse necessaria; tamen sequendam Rolandini sententiam atq; doctrinam censeo, ut si secundum Testatoris conditionem posteriora tria capita (quæ sanè arbitraria sunt & accidentia) etiam omittantur, priora tamen tria, uidelicet proęmium, Institutio hęredis, Clausula Codicillaris, semper inserantur Testamento, maximè quando & scripturæ decor id ita exigere uidetur, & generali consuetudine ita semper hactenus obseruatum fuit. Nam citra omnē p̄fationem ultimam dispositionem exordiri, hoīs inconsiderati: in eadem porrò citra solemnem puisionem desinere, temerarij etiā uidetur. Alioqui de ordine parū refert, quo loco quis instituat, leget, p̄cipiat, aut aliquid disponat, cum omnē ordinē testandi, (ueterū scrupulositate & anxia subtilitate reiecta) uerborumq; itē solēnitatem etiā Principū constitutiōes testatoribus liberum reliquerunt: q inciuile uideret scripturæ quidē ordinem sequi, sperni aūt testatoris uoluntatem. Inst. de lega ℌ. sed qa in ciuile. l. ambiguitatē. l. prępositeri, l. quoniā indignū. C. de testa. Rectissimè tn faciet, qui ordinis quā maxime obseruans atq; studiosus fuerit, cū ille & plurimū lucis inferat testamento, & omni in re summè sit cōmendatus. Neq; em ineptū est illud Horatij præceptum: Singula quæq; locū teneant sortita decenter. Quare Rolandino uisum

Ordo Testamenti.

fuit ut

fuit, ut hic ordo in ultimis uoluntatibus conscribendis obseruetur, Primo ut ponatur præfatio. Secundo Legata. Tertio institutio. Quarto substitutiones. Quinto reliquæ Testatoris dispositiones, (inter quas & exhęredationes referas,) Sexto & ultimo clausula generalis, quem ego sanè commodissimum semper iudicari, & à peritis Notarijs obseruari etiam passim animaduerti. Quare non temere ab hoc recedendum esse puto. His igitur generaliter dictis, singulorum capitum declarationem aggrediamur.

DE INSTITVTIONE HAEREDVM.

CAPVT III.

INstitutio hæredis caput & fundamentum est totius testamenti, sine qua illud inutile est, qualecunq; tandē sit. Inst. de fidei. hęredit. ℣. in primis. Instituere autem hęredem nihil aliud est quàm aliquem iuris successorem nobis nominare atq; constituere, qui post mortem nostram omni in re nostra, rerumq; nostrarum plenè potiatur. Hæres enim dicitur quasi herus (ueteres enim hæredes pro dominis appellabant. Instit. de hæred. quali. & diff. in fi.) successor uidelicet iuris & uniuersorum bonorum qui deinceps eiusdem omnino potestatis iurisque est, cuius defunctus fuit. l. hæredem. ff. de regu. Iur. Hæreditas uero est successio in uniuersum Ius quod defunctus habuit tempore mortis. l. hæreditas. ff. eo. tit. quæ uerba non intelliguntur de hærede succedente, sed de iure quod statim post defuncti mortem iuris intellectu succedit & surrogatur, quod interim donec hæres adeat, locum defuncti repręsentat, cui accrescunt & decrescunt ea quæ postea accidunt. Vnde dixit Caius I C. in l. non minus in fi. ff. de hæred. instit. creditū est hęreditatem Dominam esse, id est defuncti locū obtinere. Itaq; dicit diffinitio, successionem esse hæreditatem, non Ius succedendi defuncto, quod ad hæredem referri posset. Hęc igitur hęreditas, uel hoc Ius uniuersale succedens, in intellectu maximè atq; separatis etiam singularibus consistit: Quare licet nihil corporale sit in hæreditate, tamen hæreditas est iuris intellectu, ut dicit. l. hęreditas. ff. de petit. hæred. & l. iij ℣. hęreditas. ff. de bono. possesso. neq; enim res hæreditariæ hæreditas sunt, sed Ius ipsum. l. bonorum. ff. & l. regulariter. ff. de petit. hæred. quapropter appellatione hæreditatis neq; legata neq; fideicommissa continentur. l. si Titius. de lega. iij. Quælibet tamen pars hæreditatis, est hæreditas, cum sint Homogeneæ ipsius partes, ut per Dominum Zasium, in ℣. bonę fidei. Instit. de actio. & fa. gloss. in l. hæres. ff. de acqui. hæred. & l. i. ℣. item si cum. ff. si pars hæred. peta. & nos in commentario de Iuris & facti ignorantia, copiosè tractauimus. Huius igitur Iuris po-

Hæres.

Hæreditas.

stea suc-

stea successores sunt hæredes, qui si plures instituantur, diuidi inter eos Ius oportet, dicit I C. in l. quotiens §. hæredes. ff. de hæred. Inst. His pro terminorum declaratione præmissis, quomodo institutio fiat uideamus. Et olim quidem certa erant & solemnia uerba quibus Institutionem facere necesse erat, quę hodie tamē sublata sunt, licet enim quibuscunq; uerbis uoluntatem animi clarè exprimentibus, certumq; significantibus hæredem facere, seu instituere, nec interest si dicatur: hæredem facio, uel instituo, uel uolo, uel mando, uel cupio, uel esto, uel erit. l. quoniam. C. de testa. Satis em̄ est quacunq; forma uerborum de uoluntate Testatoris constet, quòd & hæredem instituere uelit, & quem uelit. Hæredis enim declaratio uel demonstratio certa esse debet. l. quotiens §. hęres autem. ff. de hęre. Instit. Si enim erratum fuerit in corpore, aut non constet quis institutus sit hęres, nulla est institutio, nisi ex alijs apertissimis argumentis colligi possit de quo testator senserit. d. l. quotiens, in prin. Quę causa fuit Iustiniano, cur præceperit in Testamento cęci (ubi maius periculum timetur) non solum exprimi deberi nomina hęredum, uerum etiam dignitates singulorum, ne sola (inquit) nominum cōmemoratio quicquam ambiguitatis pariat. l. hac consultissima. C. de qui testa. face. poss. quam sanè cautelam in alijs quoque omnibus Testamentis obseruare ualdè consultum fuerit. Hęc institutio pro arbitrio Testatoris uel purè fieri potest, utputa: Titius mihi hęres esto. uel sub conditione, una uel pluribus, coniunctis aut separatis, possibilibus tamen: ut Titius mihi hęres esto si nurum meam in uxorem duxerit, uel Titius mihi hęres esto si illud & illud, uel, si illud aut illud fecerit, in quo hęc est differentia, quod hęres ex coniunctis omnes. ex alternatiuis autem, uel separatis alterutram tantum implere tenetur §. si plures, Instit. eo. tit. Cæterum ex certo tempore, uel ad certum tempus non potest fieri institutio, ut si quis ita uelit instituere: Titius mihi ex Calendis Augusti & in posterum hęres esto, uel Titius mihi usq; ad viij. annum proximè uenientem hęres esto, neq; enim rectè sic substituitur, sed uitio temporis sublato, manet institutio, id est, perinde habetur ac si purè facta esset institutio. l. hęreditas. ff. de hęre. Instit. Si tamen institutio fieret ad tempus incertum, put: uxorem meam quàm diu uixerio, & ea mortua, Seium hęredem instituo. ualet talis institutio, & in hoc quidem proposito casu quando Testator sibi in euentum illius incerti temporis de alio hærede prospexit, trahetur institutio ad causam fideicommissi. Sin uero de nullo alio hærede in eum euentum sibi prospexit, tunc prior institutio est perpetua & transmisibilis, ne uidelicet pro parte Testatus pro parte uero intestatus decedat. De quibus uide in l. filius à patre ij. responso. ff. de liber. & posthu. & Bald. in l. ex-

Quomodo fiat institutio

traneum. C. de hære. Instit. Fieri autem institutio potest, uel in omnibus bonis, uel certa aliqua parte bonorum. Imò in re quoque certa, uel quantitate certa, ut Titium in fundo Tusculano, uel in C. libris hęredem instituo. Sed diuerso iure censentur huiusmodi instituti. In uniuerso enim institutus, in uniuersum quoq; subit onus æris alieni quod in hæreditate inuenitur: in certa autem parte institutus, pro ea tantum parte in qua institutus est, tenebitur. l. fi. C. de hę re. actio. Verũ in re uel quantitate certa institutus, loco legatarij habebit, nec subit onus æris alieni. l. quotiens. C. de hęre. instit. Quamquam si in Testamento nemo alius hæres scriptus esset, eo casu qui alias loco (ut dictum est) legatarij censeretur, erit hæres in uniuersum, idque ne Testator pro parte testatus, pro parte uero intestatus decessisse inueniatur ℣ non autem utique. Instit. de hęre. Instit.

Similiter unum uel plures instituere Testator potest, etiam usq; in infinitum ut tex. dicit. Instit. eo ℣ & unum. Et quidem si plures instituat, ex æquis uerò partibus hæredes esse nolit, tunc necesse erit definire ipsum, in quanta parte singulos succedere uelit, puta, Titius mihi ex Semisse hæres esto, Seius ex Triente, Meuius ex reliquo sextante, commodioris enim explicationis gratia apud ueteres Romanos, Hæreditas quoque per Assem, eiusque partes diuidebatur, ita ut singulæ portiones in Testamento illis propriis nominibus, quæ sub Assis continentur appellatione, hæredibus ascriberentur. Sic namque tum usus erat, quòd Asse & partibus eius omnes omnino res, & omnia corpora quæ pondere & mensura constabant, metirentur, atque distinguerent: unde & ad latitudines longitudinesque, similiter tempornm quoque sectiones, unciarum & assis uocabula usurpata uidemus. Sic apud Plinium, quadrantes, trientales, quincuntiales herbas aliquoties legimus. Item sub Diuo Claudio Principe, Gabbaram quendam ex Arabia aduectum ix. pedum & totidem unciarum longitudinę: Et alibi lydium lapidem, quaternas uncias longitudinis, binasque latitudinis non excedere. Et rursum, lucere Lunam dodrantes semiunciarum horarum &c. Quare falluntur qui hæc propria Iureconsultorum, & familiæ herciscundæ peculiaria uocabula opinantur, cum ea non magis hæreditatis, quàm omnium aliarum rerum mensurabilium partibus conueniant. Hæreditas igitur ut reliquę res uel corpora, commodè diuiditur per duodecim uncias, quæ Assis apellatione continentur, Instit. de hęre. Instit ℣ hęreditas. Assis autem partes & nomina sunt & significant ut sequitur.

Assis & partium eius declaratio.

Lib. 7. c. 16.

Lib. 11. c. 8.

Lib. 2. c. 14.

AS-

AS.

I. XII.	I.
Vncia, quanꝯ à Seſcunce ordiantur Iureconſulti, obſcurū qua ratione, cum tamen unciam & dimidiam ſignificet.	Deunx, xi. unciæ.
II.	II.
Sextans. ij. unciæ.	Dextans. x. unciæ.
III.	III.
Quadrans iij. unciæ.	Dodrans. ix. unciæ.
IIII.	IIII.
Triens, iiij. unciæ.	Bes. viij. unciæ.
V.	V.
Quincunx. v. unciæ.	Septunx, vij. unciæ.
VI.	VI.
Semis, vi. unciꝫ.	Semis.

Ex his igitur duodecim Aſſis partibus facile inire licet ſupra cita torum locorū rationem. Si enim loquimur de rebus numeralibus, tunc tot partes ſignificamus quot uncias ipſa uocabula ſignificant. Sin de menſurabilibus loquimur, ubi longitudo & latitudo conſide ratur, ſingulæ unciꝫ ſingulos pollices ſignificant, idque ſupputatio ne facta ad pedem Romanum, cui perinde inerant xij. pollices, ut in Aſſe, uel Libra, uel pondo (hęc enim tria idem ſignificant) xij. un ciæ. Similiter quoque dies in xij. uncias, id eſt, horas: ipſa hora rur ſus in xij. uncias, id eſt, horę partes diuiditur. Quare poſterior Pli nij locus ſuprà adductus intelligendus eſt ita, Lunã tres horę quar tas, & uigeſimam quartam horę partem lucendo adijcere &c.

Sed curioſius fortaſſe hęc de uaria Aſſis & eius partium ſignificatio ne tractamus: uerum hoc iam antea quoque profeſſus ſum, me hac opera illis potiſſimum inſeruire conſtituiſſe, quibus neque libri in promptu ſatis ſunt, neque talia excutiendi ocium ſuppetit. Vt igi tur ad rem redeamus, ubi Teſtator ex diuerſis & inęqualibus par tibus Hęredes inſtituere cogitat, partietur hæreditatem in xij. par tes, & eas poſtea pro ut uolet intra hæredes diuidet, poteſt tamen etiam plures uncias conſtituere, & Aſſem uſque ad alterum Aſſem, quod tum uocatur Dupondium, uel ad tertium Aſſem, quod Tri pondium dicitur, excedere: uerū inanis hęc eſt magnificentia, cum ipſa Dupondia & Tripondia ſemper ad Aſſem ipſum reuocen tur ℔ etſi plures. Inſtit. eo. tantumque hæredibus in ipſo Aſſe dece det ratione calculi, quantum Dupondio uel Tripondio As exceſ ſus fuit. l. ex unciꝭ ſex. ff. de hæred. Inſtit. Sed deſino, cum hęc magis ad intellectum Iuris ueteris, quàm conſuetam Teſtandi for-

Dupondium. Tripondiū.

mam pertineant. Hodie enim desuetum est, (imperitia Notariorum credo, & ignorantia Latini sermonis) Assis aut partium eius uocabulis in Testamento uti, quarum loco partium designationes ponuntur. Puta, Titium in tribus partibus, Meuium in una instituo. quod idem est ac si dixisset Titium ex Dodrante & Meuium ex Quadrante instituo. Cęterum ubi pluribus hęredibus institutis, nulla mentio partium esset facta, tum ex ęquis partibus hęredes eos esse scriptos, sine dubio colligitur, Instit. eo §. si plures.

Est autem quemadmodum in uniuersum testandi, sic etiam instituendi facultas libera, ut possimus, & quotquot, & quoscunque, etiam ignotos homines, instituere hęredes. Quapropter hac parte nihil refert utrum filiusfamilias, seruus, mutus, surdus, furiosus, prodigus, aut similes fuerint qui instituuntur. Sed & fiscus, Imperator, Augusta, Ecclesia, & Respublica hęredes institui possunt nostro iure, quamuis Plinij tempore nec institui Respublica, nec pręcipere poterat, ut ipse ad Caluisium Iureconsultum lib. v. Epistolarum testatur. Sed hoc postea correctum fuit, ut ex rescripto Impe. Leonis uidemus, l. hęreditatis. C. de hęre. Instit.

Qui non possint hæredes instituí.

Quanquam autem regulariter hæc ita habeant, tamen certę quędam personę sunt à Iure exceptę, quę institui non possunt, econtra, quę plane instituendę sunt, & pręteriri nequeunt. Instituí igitur prohibentur, Deportati in Insulam, Hæretici qualescunque, Collegia prohibita, Improbi intestabilesque, lesæ maiestatis rei, & eorum filij. Fratres minores, c. exiui de paradiso, de uerbo. signif. in cle. Spurij, quos intellige ab patre ipsorum instituí non posse. auus enim ex legitimo filio nothum, aut ex notho nepotem instituere posset. per nota. in l. gallus §. quid si is. ff. de libe. & post. multo magis igitur alij. Peregrini quoque, hoc est, qui Ius Romanæ ciuitatis non habebant, olim inutiliter instituebantur, arg. l. i. C. de hære. Instit. Hodie tamen cum alia sit rerum facies, hęc prohibitio non consideratur, nisi fortè Iure aliquo municipali ciuibus ex integro esset prohibitum, ne peregrinos & non ciues instituerent, quò uidelicet hæreditates in muncipio permanerent.

Qui omnino sint hæredes instituendi.

Econtra sunt, ut dixi, personæ quæ omnino instituí debent, & prætériri à Testatoribus, nisi ex causis, non possunt. Tales sunt, primo quidem liberi nostri, ex iustis nuptijs nobis procreati, neque procreati tantū, uerum etiam futuri, ut posthumi, id est, qui in utero adhuc tempore conditi Testamenti geruntur. Instit. de libe. exhęre §. nostra uero. Et posthumi quidem semper instituendi sunt, cum nón possit ulla ratione erga parentem ingratitudinis insimulari. l. si quis §. i. C. de inoff. testa. Filij autem iam nati interdum ex

dum exheredari possunt, quando uidelicet ingrati in parentem extiterunt, easque ingratitudinis causas commiserunt, quæ in Auten. ut cũ de app. cognosci §. aliud uero. & inferius in Capite de exheredatione referentur. Vbi uero nulla extat ingratitudo, aut non eius generis, qualis in d. Auten. enumerantur, tunc omnino instituendi sunt liberi, alioqui Testamentum non ualeret. Quanquam autem taliter institutis liberis iustum & firmum habeatur Testamentum, nec opus sit ulterioris gradus liberos, nepotes aut neptes puta, instituere; tamen quia casu fieri potest ut uiuo Testatore auo, filius moriatur, & tum nepos in eius locũ succedens suus inueniatur Testatori. cũ uero præteritus sit quasi agnascendo testamentũ rumpat, consultũ est ut auus ex Galli & Vellei lege hũc quoq; instituat. Et dicet, Titiũ filium meũ, & eo premoriente, nepotẽ uel neptem ex eo heredes instituo §. posthumorũ. Instit. de exhere. lib. & l. Gallus, per totum. ff. de libe. & posthu. Hæc autem similiter etiam in nepotibus ex filia locum habent, quia hodie nouissimo iure perinde succedunt & præteriti Testamentum rumpunt, ut nepotes ex filio. in d. Auten. ut cum de appella. cognosc §. aliud quoque.

Liberi secundi gradus:

Quid autem de Naturalibus liberis? Dic patrem nullo iure teneri ut tales instituat, si nolit, maximè si alios habeat legitimos. l. ult. C. de natu. libe. Si tamen cupiat Pater eos aliquo instituere, tunc distinguendi sunt casus. Aut enim legitimos & naturales liberos habet, tunc naturalibus tantum, non potest amplius uncia, hoc est, duodecima bonorum suorum parte relinquere. Sin autem non habeat legitimos descendentes, sed parentes aut alios ascendentes, tunc cogitur illis Trientem, hoc est tertiam partem bonorum suorum pro legitima portione relinquere, & in reliquo Naturales instituere potest. Si uero neque descendentes neque ascendentes habeat, tunc in tota hæreditate ipsos naturales instituere potest, Vt in Auten. quibus mod. nat. eff. sui. Et hæc quidem patri obseruanda sunt. Mater autem & ascendentes lineæ maternæ perinde tales liberos instituere tenentur ac si essent legitime nati. nisi mater esset Illustris, aut essent isti non naturales, sed incestuosi potius. Sequitur ergo eos qui Spurij generali uocabulo dicuntur, id est, ex incestuoso damnatóue congressu, stupro aut adulterio fortè natos, non modo hęredes instituí non debere, sed ne quidem posse, etiam in minimo, cum tales ne matri quidem succedant, imò etiam alendi non sint, ut dicit Auten. ex complexu. C. de Incest. nupt.

Naturales liberi.

Cæterum cum in medio non sunt Descendentes, sed ascendentes fortè, tum proximè illorum Testatori habenda est ratio, quos

eodem omnino modo instituere tenetur, quo liberos, si habuisset, debuerat. Nisi fortè iusta aliqua ingratitudinis causa interueniat, quam propter eos exheredare meritò queat. In d. autē. ut cum de appell. cog ℌ Et hæc quidem.

Vsque adeo autem necessariò instituendi uel liberi, uel parentes sunt, ut si etiam altero tanto plus legati titulo, illis à Testatore relictum esset, tamen nihilomagis Testamentum ualeret: econtrà, si institutionis nomine multo etiam minus debita sibi legitima portione habeant, nihilominus Testamentum ualeret, quanquam eo casu ad supplementum ipsius legitimæ portionis actio competeret. Sola enim (inquit Iustinianus in d. Auten. ut cum de appella ℌ hæc autem.) est nostræ serenitatis intentio, à parentibus & liberis iniuriam præteritionis & exhæredatinois auferre. Ex quo notauerunt Doctores legati titulum munificum quidem, institutionis autem honorificum uideri. Debetur uero ille honor in primis liberis & parentibus nostris, ut ipsi potissimum Testamento nostro ad uniuersale illud omnium bonorum nostrorum Ius (quod hæreditatem appellamus) uocentur, inque eo à nobis cæteris extraneis non postponantur.

Sed quærat aliquis in quanta hæreditatis parte sint illi uel liberi uel parentes instituendi? Dic in legitima ad minimum, institui deberi: nam etsi, ut supra dictum est, Testamentum ualeat etiam si in minori quàm legitimæ partis portione sint instituti, tamen cum omne illud quod minus est legitima, reliqui hæredes supplere teneantur, consultius est eam gratiam inire atque promereri Testatorem ipsum, & id parentibus aut liberis largiri, quod antea leges illis concesserunt.

Legitima quæ sit.

Legitima autem pars olim quidem quarta erat totius hæreditatis: hodie uero nouissimo iure Autenticorum, tertia est, tum uidelicet, Si quatuor sunt uel pauciores liberi. Sin autem plures sint, Semis est, hoc est dimidia pars omnium bonorum quæ citra omne grauamen libera & salua esse liberis debet. Aut. nouissima. C. de inoff. testa. quod hoc ueteri disticho continetur.

Quatuor aut infra dant natis iura Trientem.

Pluribus aut suprà dant natis iura Semissem.

Hæc legittima consideratur ex tempore mortis Testatoris, nempe quantum facultatis illius tum ualebant. l. cum quæritur. C. de inoff. testa. Et fit eius æstimatio deducto ære alieno, & funeris impensa. l. Papinianus ℌ quarta. Auten. ff. eo. tit. Vide Philipp.

Cor.

Cor. Consil. cclj. col. vi. uol. ñ. & Philipp. Dec. Consil. lxxxix. in fi. & Communis ccxxxi. cum locis concordantibus ibi per eos adductis, in quibus diffusse legitimæ supputatio declaratur.

DE SVBSTITVTIONIBVS. CAPVT IIII.

LAtissimus est Substitutionum campus, in quo multi mehercules uiri clari atque docti decertarunt, sed tam uaria fortuna, ut perpaucis contigerit illo, qui nimirum quàm maximè lubricus est, non aliquando lapsos esse. Ego uero qui me pro ingenij mei imbecillitate inter illos pancratiastes immiscere non cogito, præsentem materiam ita breui atque simplici uia percurram, ut eandem uulgaribus quoque Notarijs apertam atque planam efficiam. Quapropter in præsentia non disputabo, quę tamen quibusdam contrauerti poterant, neque tam mea, quàm aliorum: in primis autem pręceptoris Zasij, sum allaturus & docturus, maximè uero cum Notarium deceat non hic tantum sed & in reliquis omnibus receptas sequi sententias, & iuris obseruatorem nõ innouatorem esse, quod aliàs de Iudice dixit Marius Saloninus.

SVBSTITVTIO igitur est secunda hęredis institutio, dicit I C. in l. i. ff. eo. hoc est sequenti loco hæredis facta subordinatio. Et ea duplex est. Directa & Obliqua. Directa est cum hæres directè uel immediatè, suo iure, succedit Testatori. Obliqua est, cum is ad quem pertinet hæreditas, non ex se ipso succedit, sed hæreditatem ex manu alterius accipit. Quæ quidem obliqua rursum duplex est. obliqua à principio, cum Testator substitutum Titium grauat restituere hæreditatem Seio. Iste Seius est obliquè institutus, quia capit hæreditatem per mediantem Titium, hæcque est quam ab initio dicunt fidei commissariam. (Quanquam non ignorem quosdam hanc Fideicommissarię speciem inter substitutiones non admittere, cum, ut inquiunt, notabilis differentia inter substitutionem & fideicommissum sit, nos tamen, uti paulo ante sumus præfati, communes Doctrinas in hoc tractatu sequemur) Altera obliquata dicitur, quæ continetur in compendiosa: ut quando Testator instituit filium impuberē, & ei quandocunque decedenti substituit Flaccum. Nam talis substitutio post pupillarem incipit obliquari in fideicommissariam, quod infrà suo loco declarabitur.

Directa substitutio.

Obliqua duplex.

Supradicta uero differentia inter Directam & Obliquam substitutionem ex uerbis dignoscitur, quibus conceptæ sunt substitutiones. Ipsa namque uerba in triplici sunt differentia.

Verba directa. Obliqua.

Quædam enim sunt Directa, ut hæres esto, Dominus esto, hæredem instituo, & similia, quædam obliqua, quibus scilicet per mediam personam, & ministerium alterius succedimus, ut cum Testator dicit, Rogo, iubeo, committo, mando. Restituantur bona mea, diuidantur bona mea, discribuantur, partiantur &c.

Communia.

Quædam denique communia sunt, quæ utrique significationi conueniunt. Et in his regula datur: Cõmunia uerba adiecta uniuersitati bonorum, directa sint: adiecta autem rei certæ, sint obliqua, ut si dicat Testator, Titius hæreditatem meam accipiat, uel, hæreditas mea ad Titium perueniat: hic uerbum Accipiat, perueniat, directa intelligimus. Sin autem dicat: fundum capiat, hortus ad Titium perueniat, tunc obliqua censentur, & hoc quidem regulariter. Verba communia numerantur multa, ut substituere, capere, accipere, peruenire, pertinere, remanere, reuerti, deuolui, dèferri, decurrere, habere, consequi, &, Deputo, relinquo, uolo, competat, cum similibus.

Sunt autem Substitutionum quinque species, secundum communem doctrinam. Vulgaris, Pupillaris, Exemplaris, Breuiloqua, Compendiosa. Quanquam si proprie loqui uelimus, tres tantum sint species, uulgaris scilicet, Pupillaris, & Exemplaris. Reliquæ enim quantum ad materiam nihil differunt à prioribus, sed tantum quo ad modum introducendi, & formam. Neque etiam ob id quod posteriores, Reciproca nempe & Compendiosa, duas aut tres interdum substitutionum species continere in se possunt, propter mixturam tertia seu distincta species constituitur. Cum oporteat (secundum Fumeum) ad hoc ut specierum coacervatio uel confusio tertiam aut nouam speciem conficiat, suam quanque naturam speciem perdidisse, atque ita confusas esse, ut ad se integræ redire non possint. In his uero substitutionibus non mutatur inclusarum substitutionum natura, sed semper uel uulgaris uel pupillaris est, licet non eo modo, quo per se sola esset. Qualitatem aũt per se solam non constituere separatam speciem, notum est. Doctrinæ tamen gratia expedit illas quinq; substitutionum formas, tanquam separatas species distinctim tractare, quapropter communi more retento, singulas illas species ex ordine explicabimus.

Expressa & tacita uulgaris.

VVLGARIS igitur substitutio est subrogatio quædam hæredis in locum prioris hæredis, si ille deficeret, facta, ideo uulgaris dicta quòd uulgo à quolibet idoneo, cuilibet idoneo fieri potest. Ea duplex est. Expressa & tacita. Expressa est quę uerbis exprimitur, qualiacunq; tandem illa sint, generalia, specialia, singularia. Tacita aũt est, que uel ex uerbis (& sic ex uoluntate Testatoris) colligitur, cum ui-

cum uidelicet uerba hoc non dicunt, significare tamen uidentur, ut in l. Titius, cum l. seq. ff. de hęre. Instit. Titius & Seius, uterue eorum uiuet, hęres mihi esto: hic inest tacita, ex significatione uerborum. Vel ex pręsumpta tantum mente Testatoris, non aliquo modo ex uerbis sumitur, ut in l. iam hoc iure. ff. de uulga. Pater instituto pupillo, alium quendum substituerat, si intra pupillaria is moreretur, pupillus non fiebat hęres, & decedebat intra pupillaria, hic substitutus ex pręsumpta mente Testatoris admittitur. Et fit uulgaris substitutio huiusmodi ferè uerbis. Titium hęredem instituo, & si hęres non sit: uel, si hęreditatem non adierit: uel, si nolit adire hęreditatem: uel, si non possit adire: uel, si Titius me uiuo moriatur, uel, si filius mihi non nascatur, tunc substituo Caium, uel Caius hęres esto, & similia. Itaque duo hic sunt extrema. Primum est negatiuum, & respicit hęredem, cui substituitur, ut si Titius hęres non erit, Si filius mihi non nascatur. Alterum est affirmatiuum, & hęredem substitutum respicit, ut, tunc Caium substituo, Flaccus mihi hæres esto. Huius autem uulgaris potissimum septem effectus numerantur à Zasio. I. Quòd uulgaris in uno casu expressa, trahitur ad alium casum non expressum, ut, si Titius hęres esse nolit, trahetur ad hunc etiam, si non possit. II. Quòd per substitutionem uulgarem de suo & necessario, fit uoluntarius, iura tamen suitatis non tolluntur. III. Quòd ista uerba hęres non erit, comprehendant non solum ipsos institutos, sed etiam alios qui ex eorum persona descendunt, ut subintelligatur, & alios hæredes non fecerint. IIII. Quòd suus uel minor repudians hęreditatem pœnitere potest, & intra tempora restituitur, excluso substituto: quod intelligendum est, si omnia adhuc essent integra, nec hęreditatis status esset immutatus. V. Quòd Testamentum si destituatur primo gradu, uires accipiat à secundo gradu, scilicet substitutionis, nisi fiat ruptum per agnationem, aut nullum per exhęredationem aut præteritionem. VI. Quòd uulgaris expressa contineat pupillarem tacitam. Quę tamen regula quinque casibus fallit. I. Si mater pupilli, uel Pater, uel auia, sint in medio, quia tunc non pręsumitur Testatorem extraneos suę posteritati pręferre uoluisse. Quidam dicunt hic esse quidem tacitam pupillarem, sed nihil operare. II. Si Testator uteretur uerbo aliquo Taxatiuo, puta, duntaxat, aut tantum, ut, instituo Amodeum impuberem, & in eo tantum casu quo hęres non erit, substituo Caium. III. Si ex alijs qualibuscunque rationabilibus coniecturis appareat, Testatoris uoluntatem refragari. IIII. Si Testator utrumque casum pręuidisset. Sic: Instituo Ti-

Verba Vulgaris.

Effectus uulgaris qui sint.

Fallentiæ, quando in expressa uulgari non ueniat tacita pupillaris.

tuo Titium, & si non erit, substituo Meuium. Sin hęres fuerit & intra pupillaria moriatur, substituo Sempronium. V. Si inęqualibus personis facta sit substitutio. puta maiori & minori filio. Quemadmodum enim tacita pupillaris non potest locum habere in maiori filio, ita nec in minori locum habebit. l. quamuis. C. de impub. & alijs sub. & hoc propter inæqualitatem euitandam, quæ moribus & lege exosa est. Septimus effectus est, quòd per uulgarem expressam succedit substitutus Testatoris, per tacitam uerò pupillarem pupillo cui facta est substitutio, si decedat is intra pupillaria, nondum hęres factus. Postremo sciendum est hanc uulgarem substitutionē, siue tacita sit, siue expressa, expirare seu finiri statim adita hęreditate, ut deinceps substitutus non admittatur, quamquam hoc dictum in expressa, quibusdam in casibus fallat, quos hic tamen breuitatis gratia non refero. Habes iam summariam ipsorum capitum huius uulgaris substitutionis explicationem. Sequitur.

PVPILLARIS Substitutio est quæ à patre fit filio impuberi, in potestate sua constituto, in eum euentum, si is impubes decesserit. Et ea similiter duplex est, Expressa & Tacita. Expressa est quæ fit uerbis expressis. Tacita quę in expressa uulgari continetur, non ui uerborum, sed legis potestate, talem Testatoris uoluntatem præsumere. Hæc substitutio ita concipitur: Instituo filium impuberem, etsi is hæres erit, uel hæres non erit, & intra pupillarem ętatem moriatur, Seius hæres esto. Instit. eo. Potest & alijs similibus modis concipi. Nam pro regula traditur, ubicunque in substitutionibus mentio fiat pupillaris ætatis, eam esse substitutionem pupillarem, quibuscunque tandem uerbis fiat, nisi fortè demonstratiue potius quàm dispositiuè mentio pupilli facta esset, puta filio meo impuberi substituo Seium. Bald. in l. precibus. C. de Impub. & alijs sub. Vitanda sunt tamen omnia illa quæ uel obscuritatem uoluntatis, uel ambiguitatem sententiæ generare possunt, qualia sunt si moriatur intra legitimam ętatem, maturam uel iustam ętatem, & similia, qualis etiam apud nos Germanos est illa communis loquendi formula, **Vnnder seinen/ odder/ jrenn ohn mündigen Jaren**/ Hic enim dubium est de qua ætate senserit Testator, utrum de xij. anno, an uero xxv. & memini hanc ipsam clausulam ob id magna controuersia superioribus annis in patria mea disceptatam fuisse. Habet autem hæc Pupillaris substitutio certa & singularia quædam requisita, quorum octo enumerantur à Bartolo & alijs. I. Vt sit de liberis ille cui fit substitutio, sub liberorum autem uocabulo & Nepotes & Pronepotes intelli-

Verba pupillaris.

Requisita ad pupillarem substitutionē.

ge, imò etiam filios naturales tantum, legitimatos tamen.

II. Quòd

II. Quòd liberi sint impuberes, id est, nec dum xiiij. annorum, quos plenè computamus. III. Quòd liberi sint in potestate substituentis: quare exbanniti, Hæretici, atq; alij similes, qui patriam potestatem non habent, substituere pupillariter non possunt. Eadem ratione neq; mater neq; auus maternus potest, quibus uulgaris eo loco concessa est. l. si mater. ff. de uulga. IIII. Quòd pupillus cui substituitur, talis sit, qui post mortem Testatoris sui iuris fiat, nec in ullius potestatem recidat. V. Quòd is non desierit esse in potestate ante mortem substituentis. l. coheredi ℣ cum filio. ff. de uulga. VI. Vt Pater sibi ipsi faciat Testamentum antequam faciat filio pupillo. l. ij ℣ prius. ff. eo. Quid uero si illud patris Testamentum minus solemne sit, an ob id uitietur etiam pupillaris substitutio? Distinguitur, aut enim Pater inter liberos testatus est, & tunc ipsum sustinetur. l. hac consultissima ℣ ex imperfecto. C. de testa. aut immiscuit etiam extraneas personas, substituit extraneum aliquem pupillo, & eo casu Testamentum pro non facto habetur. d ℣ ex imperfecto. VII. Quòd pupillus cui instituitur, sit à patre uel institutus uel exheredatus. VIII. Vt ex Testamento adeatur patris hæreditas, cum hæreditate non adita, nihil ualeat quod in Testamento scriptum est. l. i. ff. eo. Effectus autem huius Pupillaris substitutionis sex numerantur. I. Pupillaris expressa continet in se uulgarem tacitam, ut sic casus ad casum extendatur, ex præsumpta mente Testatoris. II. Quòd per hanc substitutionem succeditur ipsi pupillo in omnibus bonis illi undecunque acquisitis, etiam alicunde quàm à testatore, quod tamen pauculas limitationes habet, nec admodum memorabiles. Et circa hunc effectū Nota quòd substitutus non potest separare hæreditatem pupilli ab hæreditate paterna, cum factum sit unum patrimonium utrorumq;, & iunctę hæreditates: quod intellige per aditionem paternæ hæreditatis à pupillo factam, aliàs enim secus est. Cæterum si hæres substitutus grauatam ære alieno paternam hæreditatem inueniret, tunc ex persona pupilli, qui improuide adiuit, restitutionem petere posset, cum beneficium restitutionis perinde successoribus minorum, atq; ipsis minoribus sit concessum. l. non solum. ff. de in integ. rest. Et hoc modo separationem substitutus facere posset. III. Quòd potest facere filio impuberi substitutum hęredem necessarium, sicut ipse sibi fecit, uide. l. etsi plures ℣ quos possum. & l. ij ℣ interdum. ff. de uulga. IIII. Quòd testamentū patris & tabulæ pupillares, dicunt & sunt idem & unū testamentū, quod uerū est quo ad causam efficiētem, id est, testantē. Item quo ad solēnia, qa sufficit testamentū patris esse clausum, & similia. Sed q̄ ad hęreditates, sunt duo testamenta. V. Quòd annulla

Effectus substitutionis pupillaris.

annullato Testamento paterno quo ad institutionem ex causa exhę redationis uel præteritionis, nihilominus substitutio pupillaris manet firma. tenet Bar. in l. ij ℣ interdum. ff. eo. VI. Substitutio pupillaris expressa excludit à successione matrem pupilli, etiamsi prorsus extraneus substitutns esset. Nec posset mater queri de inofficioso, cum pater fecerit illud testamentum filio. Sed quæstionis est an per tacitam pupillarem mater excludatur? Et omnis opinio est per tacitam pupillarem, matrem non excludi, similiter nec auiam, nec patrem. l. precibus. C. eo. Frater tamen contra tacitam pupillarem, non admittitur, secundum Bar. quem & Zasius sequitur. Sunt nihilominus certi casus quibus etiam mater per tacitam pupillarem excluditur. I. Si Pater aliquando inter alios dixisset, nolle se ut bona sua ad matrem peruenirent. Et ita prę sumptio esset contra matrem. II. Quando reliquit aliquid matri, & eo contentam esse iussit. III. Si Pater reliquisset aliquid annuum matri, donec uitam uidualem ageret. nam hoc casu perinde ut legatum perdit si ad secundas nuptias transierit, ita & bona pupilli amittet. IIII. Si ipsa Mater indigna uideretur tali successione, nec ita merita quòd præsumptio esse possit, uoluisse maritum ut contra tacitam succederet, puta quòd illi rebellis erat, conuersabatur cum hostibus ipsius, aut aliàs cum personis inhonestis. V. Vbi contraria sumitur præsumptio fauore cognationis, ut si pupillo substitutus esset frater, nam hic mater contra tacitam non admitteretur, propter contrariam Testatoris præsumptã uoluntatem. Finitur pupillaris sex ferè modis. I. Si Pater deportetur. II. Si Pater fecerit aliud Testamentum, quia tunc primum cecidit cum talibus pupillaribus. III. Si non adeatur hereditas patris ex testamento. IIII. Si substitutus sit ille qui non potest esse capax in toto uel parte, ut filij spurij uel incestuosi. V. Si pubertas adueniat, aut pubes sit factus. Quæ interdum etiam per patrem anticipari potest, si uidelicet ille breuius tempus prę fixerit & substituerit. VI. Si ille filius impubes adoptetur uel arrogetur ab aliquo. In quo tamen casu, substitutus sibi hac cautione prospicere potest, ut stipuletur ab adoptante siue arrogante, salua sibi fore substitutionem suam, quod fieri potest. l. non aliter, cum. l. seq. ff. de adopt.

Mater quando per tacitam pupillarem excluditur.

Quibus modis finiatur pupillaris.

EXEMPLARIS Substitutio, est quam parentes faciunt liberis suis adultis uel etiam perfectæ ętatis, qui propter furorem aut alium morbum ipsi testari non possunt. Inde Exemplaris dicta quòd ad exemplum pupillaris est introducta, & illi in pleriśque similis sit. Sunt aũt aliquot capita in quibus istæ duę substitutiones differunt. I. Quòd pupillaris semper fit à patre. Exemplaris uero etiã à matre. II. In pupillari requiritur patria potestas, & ut in potestate sit sui sub-

Differentiæ Exemplaris & pupillaris

substituitur. In exemplari non requiritur. III. Pupillaris tantum pupillis fit. Exemplaris etiam adultis. IIII. In pupillari potest substitui quilibet quē Pater uoluerit. In exemplari uero non nisi proximi: primo filij, deinde fratres, pòst quilibet alius. V. Pupillaris expirat tempore pubertatis. Exemplaris uero tempore restitutę mentis aut sanitatis. Fieri autem potest exemplaris substitutio ab utroque parente, tam matre quàm patre, quia requiritur, ut dictum est, in ea patria potestas, sed sufficit illa potestas naturæ & generationis, qua liberi parentibus subijciuntur: quæ cum in reliquis non sit, necꝫ substituere pupillariter possunt. Qua ratione ne à fratre quidem exemplaris fieri posset, qui tamen iuxta parentes est coniunctissimus, Sed nec matri semp exēplariter substituendi potestas conceditur. Si enim inhonestè uiuat ipsa: aut ad secunda uota transeat, (quo casu etiam Tutelam filiorum amittit,) taliter substituere non posset. Sed finge, uterꝫ parens Testamentum condidit, utra substitutio prævalebit. Barthol. in hoc ita distinguit, uti Testamentum matris ualeat in maternis bonis, patris in paternis. Cętterum ubi bona distincta non sunt, ut patris tanquam dignioris prę-feratur &c. Exemplariter substituitur filijs legitimis & naturalibus, uel legitimis tantum, filijs dico furore correptis, aut alio morbo perpetuo (scilicet quo ad habitum, non quo ad actum) affectis, Mente captis, Fatuis, Item surdis qui uocem clamantis nō audiunt, quoniam tales testare nequeunt. l. discretis. C. qui testa. face. poss. Item muto. l. ex facto. ff. de uulga. Item prodigo, quoniam & ille testari non potest, furiosoq; comparatur. l. ijs qui §. fi. ff. de Tuto. da. l. i. C. de Cura. furio. Et hæc omnia uera sunt nisi ipsi antequam morbo afficerentur, Testamentum fecissent, quia illud furore superueniente, non cadit. Quid si concurrat pupillaris & exemplaris substitutio? Dic exemplarem non habere locum, cum ordinarium præferatur extraordinario. l. in causs. ff. de mino. Similiter & illud quęritur, an filius patri substituere possit exemplariter? Et communis opinio est post Bart. non posse, cum in hac substituti one superioritas quędam ex generatione consideretur, quę non est in filio, quo ad patrem, uel in fratre quo ad fratrem &c. Necꝫ uero passim omnes exemplariter substitui possunt, sed primo filij substitui debent, dein fratres, & his deficientibus demū alij quicunque. l. humanitatis. C. impub. & alijs. Requiruntur autem ad exemplarem substitutionem, eadem ferè quæ & in pupillari. I. Vt sit de filijs legitimis & naturalibus: uel legitimis, aut naturalibus tantum, cui substituitur. II. Ne recidat ille in potestatem sui parentis. III. Vt in eo morbo uel defectu propter quem exemplaris facta est, decedat. IIII. Vt Pater sibi ipsi faciat Testamen-

A quibus fiat exemplaris.

Quibus Exemplariter substitui poss sit.

Qui substituitui possunt exemplariter

Requisita exemplaris.

tum, quod colligitur ex d. l. humanitatis, in uerbo legitimam, quæ non nisi ex institutione relinqui potest. V. Quòd hæreditas patris sit acceptata, uel adita, secundum diuersitatem defectuum eorum quibus substituitur. Huius substitutionis formula talis est. Formula exemplaris. Instituo filium meum furiosum, uel fatuum, & si in furore uel dementia, unde testari prohibetur, decesserit, substituo illi &c. Sic & in similibus casibus. Effectus huius Exemplaris est, quòd in expressa exemplari continetur tacita uulgaris. Effectus exemplaris. Vt, instituo filium meum furiosum, & si in furore decesserit, substituo Meuium. Pone quòd ille in furore decedat, nondum tamen hæres factus, iam erit locus uulgari tacitæ, qua tamen mater non excluditur. Alius effectus est, quòd & patris & filij bona (sicut in pupillari) ad substitutum perueniunt. Quomodo finiatur. Hæc exemplaris finitur duobus modis. I. Si morbus aut furor cesset. II. Si ille cui substituitur liberos acquirat: qui casus licet in furioso rarus sit, in muto tamen uel surdo, euenire potest. Quid autem si redeat furor, an tunc substitutio pupillaris reualescat? Dominus Zasius distinguit: aut breui interuallo redijt, & tũc reualescet exemplaris, aut longo multoq; pòst tempore, & non reualescet, quę sententia rationem habet.

RECIPROCA SIVE BREVILOQVA Substitutio nihil, ut suprà dictum est, circa materiam differt ab alijs substitutionib. cum eas in se contineat, sed quo ad modũ inducendi. Vocatur autẽ propterea reciproca Iure consulto, in l. iam hoc iure. ff. eo. quod de uno ad alium reciprocè uerificari potest. Vna enim conceptione uerborum plures hinc inde instituuntur & substituuntur. Formula Reciprocæ. Eius autem formulæ tales ferè sunt. Instituo Titium & Seium hæredes, eosq; inuicem, uel, & alterum alteri, uel, & eos mutuò &c. substituo. Item, Instituo. T. & S. & uter ex eis superuixerit, alteri substituo. Item, Pomponius, Cicero, Hortensius, inuicẽ substituti mihi hęredes sunto. Item uos P. C. H. hæredes instituo, & si quis uestrum decesserit, perueniant bona mea ad reliquos superstites, uel alter alteri succedat, ut communiter fit apud nostros homines. Effectus Reciprocæ. Effectus huius Breuiloquę, diuersi sunt, secundum diuersitatem Substitutorum. Aut enim personę instituta & substitutę sunt æquales: aut inæquales: aut coniunctę: aut disiunctę & coniunctę simul. In substitutis primi generis, pro ut uariant ipsa reciprocè uerba, ita uarias quoq; substitutiones complectitur: aliquando duas uulgares, aliquando duas pupillares, aliquando duas fideicommissarias, quæ & augeri possunt secundum numerum personarum. In substitutis secundi generis, scilicet, si institutio sit inæqualibus facta, hic non includitur nisi æqualis, id est, quę in omnibus substitutis uerificari potest, ut in duobus

duobus filijs, impubere & pubere, non uenit nisi quę in utroque locum habere potest, nempe uulgaris: quia inęqualitas exosa est iuri ciuili d.l.iam hoc iure. De reliquis substitutis doctrina est, quòd reciproca tantummodo coniunctos respicit, si in eodem Testamento coniuncti sunt, & disiuncti. Quare si sic fiat reciproca ut instituat Titium & Meuium in aliqua quota bonorũ, Antonium & Sixtum in alia quota bonorum, in reliquis aũt bonis Omnibonum & Decium: (hic tres sunt combinationes) deinde dicat: & uos omnes inuicem substituo. euenit autem casus quòd alter ex primis institutis moriatur, certè non omnes reliqui succedent illi, sed coniunctus tantum. Est autem in hoc animaduertendum, quòd loquimur de coniunctis facto hominis, non de coniunctis legaliter. Coniunctio enim legalis hoc loco non consideratur, Sed illi reuera coniuncti intelliguntur, qui ab ipso testatore in aliqua quota bonorum sunt coniuncti. Quapropter si quis ex una uxore duos habeat filios, ex altera similiter duos, & eos hæredes institutos inuicem sibi substituueret, primus autem moreretur, hic illius frater non haberetur pro coniuncto, nec solus succederet: sed reliqui simul omnes. licet enim legaliter ratione sanguinis & naturæ sint coniuncti, tamen facto hominis non sunt coniuncti. Præterea in hac Reciproca substitutione regula est, quòd comprehendat uniuersales hæredes tantum. Singulares aũt, item eos quibus specialiter est prouisum, non comprehendit. Exemplum. Pater iustitutus est cum filio, & inuicem sunt substituti, hæc est Specialis substitutio & prouisio. Deinde instituit, Titium, Florum, & Atticum, & demum dicit: uosq; omnes inuicem substituo, hæc est generalis substitutio. Moritur Titius, certè Pater & filius non admittentur, quum illis specialiter sit prouisum, & per speciem generi derogetur. Postremo effectus reciprocæ est, quòd in ea substitutiones sunt expressę. glos. in l. Lucius. ff. de uulga. quod ad hoc confert, quia per expressam Breuiloquam mater excluditur, d.l. Lucius.

COMPENDIOSA restat, quę & ipsa à breuitatis uerborumq; quibus concipitur, compendio cognominata est. Differt autem à proxima, quòd illa sub breuitate multas complectitur personas, quę inuicem substituuntur: hæc autem non tam multas personas, quàm multa tempora complectitur, sub compendio unius uerbi. Quandocunque, scilicet uulgare, pupillare, & quod in fideicommissum extenditur, atque ita illa multas substitutiones in personis, hæc in tempore continet. Est autem compendiosa substitutio (secundum Politi definitionem) quæ per plura tempora tractuque temporis substitutionem continet. Et hęc similiter non est distincta species propriè, & quo ad materiam, sed tantum quo ad modum in

ducendi. Ad compendiosam requiruntur uerba, quæ apta sint importare plures substitutiones, sub tractu temporis, uidelicet uulgarem, pupillarem, exemplarem, nonnunquam & fideicomissariam. Vt instituo Titium filium meum, & quandocunq; morietur, substituo illi Caium.

Verba compendiosæ.

Effectus Compendiosę, diuersi sunt, prout ipsa uerba, quibus concipitur, diuersa sunt. Nam compendiosa uel uerbis directis, uel communibus, uel obliquis fieri potest. Si directis facta est, tunc refert utrum pupillo substitutum sit, an uero puberi uel emancipato. Si enim pupillo, tunc intra pupillaria ualebit iure directo, post pupillaria iure fideicommissi, & obliquabitur, quanquam circa hoc magnus sit conflictus Doctorum, qui uideri potest apud Zasium. Si uero sit emancipatio aut puberi substitutum directis uerbis, tunc quia talis substitutio per paganum fieri non potest, mox ab initio uerba ipsa obliquantur & ualent iure fideicommissi, secundum communem opinionem Docto. post gloss. in l. uerbis ciuilibus. ff. de uulga. quam tamen Zasius, post Crotum non sequitur, cum perpetua (ut inquit) sit prohibitio ne substitutio per uerba uerè directa obliquetur, non nisi in casibus certis, per gloss. in c. si Pater, de testa. enumeratis. De quo amplius si uoles uide tex. & Docto. in l. Scęuola. ff. ad Trebel. l. uerbis ciuilibus, & l. in pupillari. ff. de uulga. c. Raynutius. & d. c. si Pater extra de testa.

Effectus compendiosæ.

Porrò si compendiosa fiat uerbis cõmunibus, quæ tam obliquè quàm directè intelligi possunt, hic eadẽ ferè est iuris decisio, quam de uerbis directis proximè retuli. Aut enim extraneis & puberibus, obliquis uerbis substituitur, & tunc quia talis substitutio directè non ualet, statim ab initio oblique accipienda sunt ipsa uerba, & sic compendiosa hoc casu semper erit obliqua, semper quasi fideicommissum ualebit, secundum cõmunem opinionem Doctorum. Aut fit compendiosa impuberibus, & ijs qui in potestate sunt; hic quanquam uarient sententiæ Doctorum, tamen obtinuit, quòd talis compendiosa ualeat iure directo intra pupillaria, postea uero iure fideicommissi. Et in prædictis animaduerte, quòd substitutus ex pupillari succedens accipit bona patris & filij, sin autem ex fideicommisso, puta filio iam pubere facto, tunc bona tantummodo Testatoris ex manu hæredum ab intestato accipiet. Et si Mater in medio sit, ex tali successione per fideicommissum non excludetur: secus si substitutus ex pupillari succedat, cum nimirum pupillaris in compendiosa saltem in genere sit comprehensa. Si autem compendiosa uerbis obliquis fiat, puta: quandocunque filius meus decesserit, uolo, rogo, mando, quòd bona mea Titio dentur, uel ad Titium perueniant, ea substitutio semper erit obliqua & fideicommissaria, quare siue intra pupillaria, siue ultra moriatur filius, hęredes ab

des ab inteſtato ſuccedent, & accipiet ſubſtitutus hæreditatem ex manu eorum. l. cohæredi §. cum filiæ. ff. de uulga. Et talis ſubſtitutio uerbis mere obliquis facta, nõ compendioſa dici poteſt, ſed eſt merum fideicõmiſſum, de quo infrà dicetur.

Poſtremo ſi compendioſa eſſet facta uerbis directis & communibus ſimul, ut: Titium filium meum impuberem hæredem inſtituo, cui quandocunque decedenti, ſubſtituo Caium, quem & hæredem facio, uel: cui uulgariter, pupillariter & per fideicommiſſum ſubſtituo Caium. Cõmunis opinio poſt Bartolum eſt, quòd talis ſubſtitutio intelligetur uel directa uel fideicommiſſaria ad libitum ſubſtituentis. Politus inter ſuprapoſita uerba eleganter diſtinguit, & ea ad duas regulas reducit. Prima eſt, ſi compendioſa una diſpoſitione facta ſit, in qua tam directa quàm communia uerba inueniantur, ſemper intelligendam eſſe directam, ut in primo membro ſupra poſiti exempli. Altera, Si uero prædicta uerba diuerſis diſpoſitionibus poſita ſint, unaquæq; diſpoſitio manet in ſua natura. Et in hac parte uera erit Bart. & communis opinio. Iſta autem omnia quæ hactenus de compendioſa dicta ſunt, in paganorum ſubſtitutionibus intelligi debent. Milites enim ſicut in tota re Teſtamentaria, ita hic quoq; adeo priuilegiati ſunt, ut hæredi per eos inſtituto, ſiue extraneus ille ſiue adultus ſit, ſubſtituere directo poſſit, etiã poſt pubertatem, ad quodcunque tempus ei placuerit, & capiet ſubſtitutus bona iure directo & manu propria. l. Centurio. ff. de uulga.

RESTAT FIDEICOMMISSARIA, quæ tamen à ſubſtitutionibus rectè ſeparari poſſet, cum diuerſa ſubſtitutionum & fideicommiſſorum natura ſit: ſubſtituti enim directè hæreditatem ex ſubſtitutione capiunt, fideicommiſſarij uero indirectè, & per manum hæredis. Item ſubſtituto hæreditas Teſtatoris non niſi ex euentu debetur: & hæres in ſubſtitutione, ſibi adit & cernit hæreditatem, non alteri: Fideicommiſſario autem hæreditas ex uoluntate Teſtatoris expreſſa, ſtatim ab initio debetur, adeo ut cogere poſſit hæredem adire, ſibique reſtituere. l. cogi. ff. ad Trebel. Nos tamen, quia huic loco non incõmoda uidetur, & à quibuſdam, ſubſtitutionibus eſt annexa, breuiter hic eam perſtringemus, & ad modum ſuperiorum: non tamen ut ſpeciem ſubſtitutionis, ſed ex ſeſe ut fideicommiſſum. Fideicommiſſaria igitur eſt, quæ fit uerbis merè obliquis, quibus Teſtator hæredem inſtitutum rogat, ut aditam hæreditatem alteri alicui reſtituat, ut ſi dicat, rogo, iubeo, mando, grauo, ut hæreditatem Caio reſtituat. Poteſt autem in hac ipſe hæres ad reſtitutionem grauari aut rogari, uel purè,

uel sub conditione, uel post mortem suam, uel ad certam diem L. Lucius §. hęredem, & §. fi. ff. ad Trebel. l. post. C. de fidei §. potest aũt. Instit. eo. Huius Fideicomissarię memorabiles aliquot effectus sunt. Vnus est quòd in Fideicomissaria nunquam continetur uulgaris, nisi expressa sit: frustra enim prouisum esset substituto per id quod institutum cogere ad aditionem potest, si ex uulgari posset succedere. Alius, quòd in hac hęres institutus, & de restituendo grauatus, detrahit quartam Trebellianicam, ne inutiliter nomen hęredis gesserit §. sed quia, Instit. de fideicomis. hęred. quę etiam in una re detrahi posset secundum Cy. in l. ij. C. ad l. falcid. & Bart. in l. iiij. ff. eo. Sed quęstionis est, si filius grauetur de restituendo, utrum utrasq; quartas, legitimam scilicet & Trebellianicam detrahere possit? De hac est elegans gloss. in l. c. Raynutius, in uerb. legitimam ipsam. extra de testa. quę dicit utramque quartam de iure & ęquitate canonica detrahere filium posse. per d. c. Raynutius. & c. Raynaldus de testa. quia cum Trebellianicam quilibet institutus extraneus detrahere posset, meritò & filius detrahet: legitimam autem detrahet iure naturę, tanquam ipse filius. Item, cum in legitima naturę grauari non possit, in reliquo grauatus uidetur, & eo nomine Trebellianicam habebit. Subdit tamen eadem gloss. contrarias rationes Legistarum, qui partim censeant unam tantum quartam detrahi licere, secundum leges. partim distinguant utrum purè uel sub conditione filius sit grauatus. Et sanè ultimum hoc, scilicet filium sub conditione grauatum posse utramque quartam retinere, approbatę & communis opinionis est, & in Iudicijs & in scholis, ut dicit Angelus in l. cohęredi §. cum filię. ff. de uulga. prout cum allegat. Dec. Cons. ccxxxvi. col. iij. quem uide. Detrahet enim Legitimam quidem statim, Trebellianicam uero posteaq; euenerit conditio siue tempus fideicommissi, ut declarat Salice. in l. scimus in prin. C. de inoff. testa. Neque filio tantum hoc conceditur, uerum etiam hęredi eius, ut sunt casus in dd. cc. Raynutius, & Raynaldus, & Dec. in d. Consil. cxxxvi. Idem Consil. cclvi. & Alex. Consil. clxxxv. per totum. Hoc loco similiter quęritur, utrum fructus ante diem restitutionis percepti, in quartam Trebellianicam computentur? Et distinguitur. Aut enim eos fructus hęres percepit ex uoluntate Testatoris, uidelicet si grauatus est ad certam diem, uel conditionem restituere, & tunc computat in quartam. Si tamen ipsi fructus quartam excederent, superfluum restituere non teneretur, per not. in l. uxorem §. sorori, de leg. iiij.

Effectus fidei commissariæ.

Duæ quartæ an detrahi possint.

Fructus percepti quando in Trebellianicam computentur.

Hoc autem fallit in filijs primi gradus, qui fructus in quartam Trebellianicam sibi non computant, leg. iubemus. C. ad Trebel. & per

& per gloss. & Doct. in l. in fideicommissaria. ff. ad Treb. Aut percepit eos fructus ex negligentia fideicommissarij non petentis, & tunc similiter non computet eos in Trebellianicam. l. mulier ℔ si hę ræs. ff. eo. Aut uero eos percepit ex mora propria, quod scilicet tardius restituit quàm debuit, & tunc computat. In fideicommissaria enim restitutionem non uenire fructus constat, nisi autem mora facta est, aut cũ quis specialiter fuerit rogatus ut fructus restitueret. l. in fideicommissariam. ff. eo. Quid autem si grauetur hæres restituere quod superfuerit tempore mortis suæ? Dic teneri ad restitutionem earum rerum quæ supersunt, nec tamen ad fructus etiam illorum. Et docet Papiensis in for. libelli quo agitur ex substitutione ℔ ac per fideicommissum. Fideicommissarium compellere posse hæredem scriptum, ut Inuentarium conficiat de bonis hęreditarijs, quia de eis & fructibus earum rationem illi reddere teneatur, per l. cum tale ℔ i. ff. de condit. & demonstr. & Cyn. in Aut. sed cum Testator. C. ad l. Falcid. in ix. quest. Quæ tamen secundum diui Marci sententiam intelligenda puto, qui cum de fideicommissaria hæreditate cognosceret, his uerbis, Quicquid ex hæreditate mea superfuerit, rogo Titio restituas, boni uiri arbitrium inesse credidit. Quare quicquid medio tempore alienatum uel diminutum fuerit non interuertendi fideicommissi gratia, peti non poterit. l. Titius rogatus. ff. ad Trebellia. Cæterum si in pernitiem fideicommissi alienata fuerint, ea non remittuntur. l. penul. in fi. ff. eo. Vt autem certus sit fideicommissarius, cautionem ab hærede fideicõmissi nomine exigere debet, prouidereq; ut fideiussores habeat eius quantitatis quam ex fideicommisso sperare poterat. d. l. Titius rogatus in fi. & d. l. cum tale ℔ i.

Grauatus restituere quid quid superfuerit tẽpore mortis suæ.

Postremo in hac materia nota, quòd quanquam regulariter pendente conditione restitutionis, nihil alienare possit hæres ex rebus restitutioni subiectis, in fraudem fideicommissi, (cum huiusmodi alienata adueniente die uel conditione fideicommissi reuocarentur, ut habetur per nota. in l. serio. legato ℔ i. de leg. i. l. si fundum. ff. de condit. & demon. l. fi ℔ sin aũt. C. communia de lega.) tamen Dotis & Donationis propter nuptias, item alimentorum causa alienare tales res liceret, ut in Auten. res quæ. C. eo. tit.

Alienatio ex Fideicõmisso quibus casibus sit concessa.

DE EXHAEREDATIONE ET PRAETERitione. CAPVT V.

Exhę-

EXhęredare eſt eum, qui ad ſucceſſionem noſtram, uel ad hęreditatem noſtram legibus uocatur, ab eadem expreſſe excludere, & alienum conſtituere. Præterire uero eſt, neq; admittere neq; excludere eum qui alioqui iure nobis erat ſucceſſurus, ſed ſilentio omittere, ex quo ea ferè præſumptio colligitur, cum Teſtator eum inter cęteros hęredes ad hęreditatem ſuam non uocauerit, quòd neq; uoluerit hęredem ſibi fieri. Exheredatio autem & prętęritio utraq; liberos tantum, & parentes reſpicit, hoc eſt, eos quibus iure omnino naturę, hęreditas noſtra debetur, & qui ob id contra teſtamentum etiã ad hęreditatem admittuntur. Quapropter remotiores agnati uel cognati, cũ ad hęreditatem noſtram contra Teſtamentum non uocentur, & propterea nullum in ea ius contra tabulas ſibi uendicare poſſint, eo ipſo alieni à ſucceſſione conſtituuntur, quòd Teſtator alios hæredes (quod iure poteſt) ſibi elegit, & agnatis ſingulari iudicio prætulerit. Quare in huiuſmodi perſonis quę extraneę Teſtatori habentur, inepta ociоſaq; eſt exhęredatio. l. quidam cum filium ℣ in eo aũt. ff. de uerbo. oblig. Tollit igitur exhęredatio, uel cum cauſa prętęritio, in liberis quidem continuationem Dominij: ſunt enim illi uiuo etiam patre quodammodo domini rerum paternarum, nec tam hęreditatem accipere uidentur, quàm adminiſtrationem bonorum. l. in ſuis. ff. de liber. & poſthu. In parentibus autem, naturalem & legitimam ſuccedendi facultatem. Ad hanc autem uel exhęredationem uel prętęritionem non niſi ex maximis digniſſimiſq; cauſis eſt deſcendendum, cum odioſa omnino, & naturali officio planè contraria ſit. Vnde ſanctiſſimè dixit Auguſtinus, Quicunq; uult exhęredare filio hęredem facere eccleſiam, quęrat alterum qui ſuſcipiat, nõ Auguſtinum: imò Deo propitio neminem inueniet. c. quicunq; xvij. q. iij. Similiter & Scęuola, inſtitutiones benignè accipiendas, exhędationes autem non eſſe adiuuandas. l. cum quidam. ff. de libe. & poſthu.

Exheredationes non eſſe adiuuandas.

Vt igitur exhęredatio ualere poſſit, hæc obſeruanda ſunt. Primum ut nominatim, & expreſſe fiat exhęredatio. Inſtit. eod ℣ i. Secundum, ut purè fiat, l. iij ℣ i. ff. de libe. & poſthu. Tertium ut uniuerſalis non particularis ſit exhęredatio. Poſtremo ut ex cauſa legitima, eaq; teſtamento inſerta fiat. Auten. ut cum de appella. cog ℣ aliud quoq;. Legitimę autem cauſę propter quas liberi exhęredari poſſunt xiij. tantum in d. Auten. enumerantur.

Requiſita ad exhæredationem.

I. Si quis parentibus ſuis manus intulerit. II. Si grauem & inhoneſtam iniuriam eis ingeſſerit. III. Si in criminalibus cauſis eos accuſauerit, quæ tamen non ſint leſæ maieſtatis aut perduellionis. IIII. Si cum maleficis hominibus ut maleficus conuerſetur, ita uetus habet translatio. Vbi legi debet, cum ueneficis, ut ueneficus. di-

Cauſæ propter quas liberi poſſunt exhæredari.

cus, dicit enim textus. ἢ μετὰ φαρμακῶν ὡς φαρμακὸς συναναστρέφεται. V. Si uitæ parentũ ueneno aut alio modo insidiari conatus fuerit. VI. Si filius nouerca sua, aut patris concubina rem habuerit. VII. Si calumniator (συκοφάντης) contra parentes extiterit, & ob id grauia eos dispendia sustinere fecerit. hic, delator, habet uetus translatio. VIII. Si pro parentibus carceratis, uel pro persona uel debito eorum fideiubere, cum idonei fuerint, noluerint. Hoc tamen de masculis tantum liberis est sancitum. IX. Si Testari parentes prohibuerint. X. Si præter uoluntatem parentum filij inter arenarios uel mimos uersentur, inque ea professione permaneant, nisi fortè & parentes eiusdem professionis fuerint. XI. Si parentes filiæ uel nepti maritũ, & dotem pro facultatibus suis obtulerint, & dare studuerint, ipsa uero turpem uitam elegerit, & hoc, si intra xxv. annum sit ætatis. uerum si parentes xxv. annum excedere illam patiantur, tum si quid peccat, culpa parentum uidetur peccare, qui in tempore ipsius pudicitiæ consulere debebant: propterea eo casu exhæredari non potest. XII. Si parentes furore occupatos, liberi non obsequio & cura sua prosecuti fuerint. XIII. Si parentes captos liberi non festinauerint redimere. XIIII. Si liberi non sint catholicæ fidei, neque in sacrosancta Ecclesia communicent.

CAVSAE uero propter quas liberi parentes suos exhæredare possunt in d. Auten. ℌ Sancimus, vij. enumerantur. I. Si parentes liberos suos ad interitum uitę tradiderint, in quo tamen perduellionis crimen excipitur. II. Si uenenis aut ueneficio liberorum uitæ insidiati fuerint. III. Si cum nuru, uel concubina filij rem habuerint. IIII. Si filios suos Testamentum facere prohibuerint. in rebus de quibus habent testandi facultatem. V. Si liberos furiosos neglexerint. VI. Si liberos captiuos in uinculis emori sinant. VII. Si non sint ipsi Orthodoxi, aut Catholicę fidei. Ex his igitur causis siue una uel plures cõmissę uel à parentibus uel liberis fuerint, possunt illi qui testantur, ob eas exhęredationem facere, ita tamen ut simul exprimant eam uel eas, quò constare de illis possit. *Causæ ingratitudinis propter quas parentes exhæredantur.*

Quid autem, an ex causis quę similes sunt enumeratis illis, aut fortè maiores, fieri possit exhæredatio? Hæc quęstio uariè per Docto. disputatur, maximè Iaso. in Auten. licet. C. de liber. pręteri. communiter autem consentiunt, & maiores & similes causas exhęredationem sustinere. Contra quam opinionem nemo tenuit (ut dicit Iaso. in d. Auten. licet) pręter unum Martinum Laudensem. *An ex similibus causis possit fieri exhæredatio.*

Cęterum ex recentioribus sunt qui dissensserunt, in primis Curtius Papiensis in eadem Auten. & Viglius Zuichemus in ſi. cõmentarij Instit. de exhęre. liber. & de inoffi. test. similiter in fine. qui negant ultra enumeratas, ullam aliam ingratitudinis causam esse ad-

mittendam. Quorum quidem sententiam ego semper probaui, cum expressa contra hęc dubiũ sit dicti Autentici uerba, (id quod etiam Alexan. negare non potuit) dum ait imperator. Quia causas ingratitudinis dispersas in legibus & non apertè declaratas inuenimus, quarum aliquę nec dignę nobis ad ingratitudinem uisę sunt: aliquæ uero cum dignæ essent, prætermissæ sunt, necessarium esse perspeximus eas nominatim præsenti lege comprehendere, ut præter eas nulli liceat ex alia lege ingratitudinis causas opponere, nisi quæ in huius constitutionis serie continentur.

Itaque si Imperator non quaslibet causas (etiam dignas) sed eas tantum quas ipse diffiniuit, ad exhæredationem sufficientes esse uoluit, quare dubitamus quin præter illas, nullę alię admitti debeant? Nam quid profuisset illa certa determinatio Imperatoris, si ad maiores uel similes propè in infinitum extensionem facere liceret. Ex prædictis colligi potest decisio illius etiam quæstionis, An filia quę inscio uel inuito patre nupsit, ob id exhęredari ab eo possit? Nam cum inscio uel inuito patre nubere, non sit ex enumeratis xiiij. causis ingratitudinis, sequitur talem ingratitudinem ad exhęreditatem non sufficere. Item quia necessitas paterni consensus remissa est iure Canonum, quare ob eum neglectum puniri à patre hoc modo non potest, ut latè per Petrum Anchota. Consil. xix. Incip. pro solutione dubiorum. Alexan. Consil. xcvij. uol. i. Philipp. Deci. Consil. ccxxxi. Vbi latè hoc asserunt, & adeo quidem, ut si statuto caueretur ne liberi citra consensum parentum nubant, sub pœna priuationis dotis uel simili, quod etiam ipsum statutum nihil ualeret. Et hæc quidem in exhæredatione intelligenda sunt.

Filia inscio uel inuito patre an exhæredari possit,

Quid autem si quis prætereat filium cum adiecta causa ingratitudinis, an huiusmodi prętěritio ualeat, & exhæredationem operetur? Vt si dicat: Titium filium nec instituo nec exhæredo, insidiatus est enim uitæ meæ, aut: Titium pro prætěritio haberi uolo, quia apostata est. Azo in summa, de libe. præteri. tenuit exhæredationem pręsumi. Bald. autem in prefatione Decretalium in fi. scribit quòd si Pater maledicat filio adiuncta iusta causa exhęredationis, quòd per hoc non uideatur filius exhęredatus. Quod dictum Iason in aut. licet. C. de lib. pręter. singulariter extollit. Ego utramq; sententiã in suis terminis uerã esse puto. Vt eñ exhęredatus nõ est, cui etiam ex causa ingratitudinis maledicit, ita negari non potest eũ ex causa prętěritum esse, qui dicta & inserta causa hæres non est scriptus, & certum est prętěritionem cum causa ualere. d. §. aliud quoq;.

Prætěritio cum causa inserta, quid operetur.

Non solũ uero ex eo prętěritio uel exhęredatio sustinetur, si legitima causa ingratitudinis sit testamento inserta, uerum etiam si exhæredatus

redatus uel prẽteritus filius abstineat, non contradicat, legatum agnoscat: quia tunc uidetur confirmare patris uoluntatem, l. filio. ff. de iniusto rupto. Item si patris exhæredantis Testamento se subscribat, quod fit nonnunquam in fauorem fratrum. l. non puta ui §. sua manu. ff. contra Tab. Item si exhæredatus post patrem moriatur, quod gloss. in d. l. filio. de æquitate non de iure procedere dicit, & uerè.

Casus in quibus exhæredatio ualet.

In exhæredatione autem & prẽteritione singulariter est animaduertendũ Testatori, an exhęredatus, habeat liberos. Et si habeat, tũc illos nepotes cautè instituere debet, ne mortuo exhæredato succedentes illi, rumpant Testamentum. Neque enim exhæredato filio, exhæredati simul sunt & nepotes, cum priuatio filij non sit priuatio nepotis. l. Gallus §. & quid si tantum. ff. de libe. posthu. l. qui in aliena §. interdum. ff. de acquir. hæred. Bald. in l. maximum uicium. C. de libe. & posthu. Similiter ingratitudo matris non est ingratitudo nepotum. L. Diui fratres. ff. de iure patro. l. emancipatum. ff. de Sena. & l. iij §. emancipatus. ff. de contra Tabel. Cum eñ duo sint succedendi modi, unus per priuationẽ seu remotionem, alter per transmissionem: per priuationem quidem, quando succeditur in locum alterius non ex illius persona, sed ex propria, illo tantum è medio ueluti obstaculo remoto: per transmissionem uero, cum quis ueluti surrogatus ex persona alterius succedit, ut habetur per Docto. maximè Bald. in iiij. oppos. & Sali. cir. med. in l. si auus tuus. C. de liber. præteri. ueniunt in nostro casu ipsi nepotes per primum succedendi modum, & ita ex persona propria, ut per tex. in d. l. si auus, quare & ipsi sunt in euentum securiorem instituendi. Neque hęc in illis nepotibus solum qui ex filio nati, nobis sui aliquando fieri possunt, locum habent, Sed etiam in nepotibus ex filia natis, quanquam tales nunquam sui fieri possint Testatori, idque per Ius nouissimum, in d. §. aliud quoque, ubi dicitur, Sancimus igitur non licere penitus patri uel matri, aut uel auiæ, proauo uel proauiæ, suum filium uel filiam uel cæteros liberos prẽterire uel exhæredes facere in suo Testamento &c. Idem dicit Bal. in l. si quis filium, col. ij. C. de inoff. testa. & Decius Consil. cxxxvij in prin.

Duo succedendi modi.

Hoc autem uicium exhæredationis uel præteritionis, de quo hactenus disseruimus, testamentum reddit nullum quo ad institutiones tantum, cæterum legata, fideicõmissa, aliæque Testatoris prouisiones Testamento insertę, nihilominus firmę ualidæque consistunt. Auten. ex causa. C. de liber. prẽter.

DE LEGATIS. CAPVT VI.

LEgatum est donatio quædam à defuncto relicta, ab hærede præstanda §. i. Instit. eo. quod quanquã simile in pleriscp̃ sit Donationi causa mortis, tamen in quibusdam differt. Nam legatum semper ab hęrede traditur. Donatio à quocnncp̃. Item in donatione obligatur donans, secus in legato, quod quandocunq; reuocari potest. Item donans in annos singulos unam facit donationem, secus qui legat. l. Senatus in fi. ff. de dona. cau. mor. Item accusans Testamentum ut falsum, amittit legatum, non donationem. A Fideicommissis aũt nihil differt, cum hodie legata & fideicommissa per omnia legatis sint adęquata, adeo ut quod desit legatis, ex natura fideicõmissorum repleatur §. sed non. Instit. de Lega. Genera legatorum quatuor olim erant. Sed hodie sublatis illis una omnibus legatis natura indita est §. nostra autem. cum præced. Instit. eo. Species autem legatorum uariæ sunt, quædam enim pura sunt, quędam temporalia, in diem, uel ex die, ut sunt menstrua, annua &c. quędam conditionalia, quędam generalia, ut lego tibi hominem, seruum, domum, cum plures testator habeat, & tunc in dubio electio est penes hęredem, qui dabit quod nec optimum nec pessimum est, sed mediocre, l. legato generaliter. de leg. i. in homine tamen legato electio est penes legatarium. l. ij. ff. de opt. lega. Generalissima aũt legata, ut substantiæ animalis, non ualent. Quedam specifica sunt quę fiunt per istud pronomen qui, quę, quod. Vbi notabis aliquando esse demõstratiua legata per hoc pronomen, aliquando cõditionalia. Demonstratiua quidem quando purè adduntur: ut quod habeo in cista, quod reposui. quæ demonstratio si falsa sit, nihil debetur. l. si seruus legatus §. qui quinq̃ ff. de leg. i. Conditionalia uero quę respiciũt tempus, plerunq̃ futurum, ut fructus quos habiturus sum, quod ex Arethusa mihi nascet.

Legare potest idem qui & testare potest. ff. eo. l. ij. similiter econtra illi soli legari potest, qui & instituí potest. Cæterum in legatarijs & donatarijs mortis causa, capacitas uno tantũ tempore, uidelicet mortis, consideratur. l. in mortis, ubi uide gloss. ff. de dona. cau. mor. l. si deportati seruo. ff. de leg. iij. Legari autem potest non solum à nobis, sed etiam ab hęrede nostro, ex Testamento, uel ab intestato uenienti. l. si ita fuerit, de leg. iij. Item ab hærede hęredis nostri, uel legatarij nostri. d. l. si ita fuerit. Item ab omni ad quem aliquid uenturum est post mortem nostram. l. i §. sciendum de leg. iij. Qui uero non honoratur, nec oneratur. l. ab eo, C. de fideius. & eleganter dicit I C. in l. sed & si sic, fi. de leg. iij. non recipiendum est, ut cui nihil dederis, eum rogando obliges. Porrò legari possunt res omnes quarum saltem commercium est, & à priuatis adipisci possi-

derić; possunt.

deriq; possunt ℔ non solum. Instit, eo. Neque distinguitur hoc loco, nostræ ne sint an aliæ. Siquidem utræque perinde legari possunt, d ℔ non solum. In alienis tamen rebus legatis differentia est. Si enim Testator sciuit esse alienas, legatum ualet, cum uideatur hæredem grauare uoluisse, ad illas redimendas, aut saltem ad ęstimationem eorum. Sin ignorauit, neq; res neque eius æstimatio debetur. d ℔ non solum, quod uerum est, nisi ex alijs circumstantijs aut coniecturis de contraria Testatoris uoluntate appareat, ex qua colligi possit æstimationem ad minus eum præstare uoluisse l. si quis inquilinos, de leg. i. Item legari possunt non corporalia tantum, sed & incorporalia, ut sunt, seruitutes, iura, actiones, liberatio debiti. Similiter repræsentatio eius quod nos debemus: quod ita intellige, Testatorem posse id quod debet sub conditione uel ad diem, purè, utiliter legare. Vtilitas aũt legati est in repræsentatione, quod creditor postmodo etiam ante diem uel conditionem agere potest. Quotiescunq; in aliquid amplius ex legato habemus aut præcij aut iuris aut alterius commodi, quam aliàs eramus habituri, quantumuis exiguum sit illud, tunc utile ipsum legatum censetur ℔ si quis debitori. Instit. eo. tit. l. cum res legata ℔ si Titio. de leg. i.

Item legari possunt res futuræ, ut fructus in Tusculano prouenturi. Ea uero quæ neque sunt, neque erunt: aut quæ fuerunt, & esse desierunt, neque futura sunt, legata non ualent.

Item legari possunt res hostium, quæ ue nobis hostes ui abstulerunt. ff. eo. i. l. id quod, & l. seruus ab hostibus.

Item legari possunt facta, ut hæres meus damnas esto illi ædes reficere, illum ære alieno liberare ℔ sed & tale. Instit. eod. uel damnas esto, Titio uendere domum suam ad forum, tunc enim tenebitur hæres uendere uero precio: uerum si exprimatur & taxetur ipsum precium à Testatore, puta damnas esto pro cc. Titio uendere, tanti uendere hęres cogitur, quãto dãnatus est, l. si fideiussor ℔ fi de leg. i. Similiter legare quis posset, ut hæres suus talem rem à tertio emeret iusto precio. l. & fi ęquo. de leg. i. Et breuiter omnia illa legari possunt, quæ iure expresse non prohibentur. l. cætera. de leg. i. ut sunt, quę in cõmercio non sunt, alienari uel adipisci non possunt: puta, porticus, theatra, stadia, & similes. Et huiusmodi rebus legatis, nec ipsę, nec æstimatio earum debetur. l. idem Iulianus ℔ constat. de leg. i. Legari potest quibuscunq; uerbis, modo aptis, & sensum Testatoris significanter exprimentibus. i. ij. C. cõmunia de lega. satis enim est si de uoluntate cõstat. Et ideo error nominis, pronominis, agnominis, non uiciat legatum, dummodo in rerum nominibus nõ erremus, quæ immutabilia ferè sunt. ff. eo. l. iiij. Instit. eo ℔ si quis in noĩe. Suprà dictum est legari posse uel purè, uel in diem, uel ex die,

completis enim temporibus redit ad hęredem legatum, qui de eo cautionem à legatario exigere potest. l. fi. C. eo. Item conditionaliter legari potest: conditiones autem possibiles esse debent, cum impossibiles pro non scriptis habeantur. l. si post diem. ff. quã. dies leg. ced. Similiter & turpes pro non adiectis aut scriptis habentur l. turpia, de leg. i. Conditionum tamen superuacuę quędam sunt, ut est illa: Titius hęres esto, & si Titius hęreditatem adierit, lego Meuio x. quia debetur etiam si Meuius ante aditam hæreditatem decesserit. l. si Titio §. i. ff. quan. dies lega. In summa ut ualeant legata, necesse est, ut certa sint, certam speciem, quantitatem, factum contineant, nisi in casu l. si cui de lega. iij. ubi annuum certum sine summę adiectione relinquitur. Item ut persona legatarij sit certa. Item ut ualeat ipsum testamentum in quo data sunt: corruente enim illo (nisi ex causa id exhęredationis nel pręteritionis fiat) etiam legata ruunt. Idem de Codicillis dicemus, si fortè in Codicillis relicta sunt legata. Postremo ut ea legentur, quę legari possunt, ut supra dictũ est. In legatis autem singulari diligentia Notarius animaduertet, ut ipsa legata propriis certisq; descriptionibus sumptis ex forma & signis eorum ita exprimat, ut à reliquis possint discerni, & indubitanter sciri de quibus Testator senserit. Dicet igitur: legat Titio scyphum argenteum talem, cum istis pediculis, sigillis &c.

Hęc ex plurimis paucula de legatorum, quę dari & non dari possunt, & quomodo, cognitione sufficiant. Nam reliqua legatorum iura, quando scilicet illa caduca fiant, quando cedant, quando peti possint, & alia similia, non tam ad Notariorum quàm Iureconsultorum pertinent peritiam.

DE VARIIS TESTÀTORVM DISPOSITIONIBUS, pręceptis, Prouisionibus, & Clausula Codicillari.

CAPVT VII.

CVM unicuiq; rerum facultatumq; suarum constitutio melius quàm ulli alteri nota sit, iuxta quam alijs atq; alijs considerationibus extremam de illis ordinationem suam conficere & stabilire potest, meritò leges non modo liberum hoc cuique fecerunt, ut ex animi sui iudicio disponere de rebus suis possit, (l. i. C. de sacros. Eccles.) uerum etiam alia quęcunque ipsius benè concepta consilia attendi obseruarique uoluerit. dicitur enim in l. Lucius in fi. ff. de hęre. instit. Prudens consilium Testantis attendi debet. Cum igitur uoluntas sit quę utramq; (ut in prouerbio est) paginam faciat, in Testamento exprimet Testator non solum quæ circa institutionem substitutionemq; hęredum, aut legatorum dationem erunt necessaria, uerum etiam quæ in uniuersum

uersum circa rerum suam successionem, adeptionem, & retentionem, obseruari uoluerit Quæ quidem uoluntatis expressio non Enunciatiue, sed Dispositiue ab eo facienda est, cum non sufficiat ita Testatorem uoluisse, nisi etiam disposuerit, per tex. in l. quidam cum filiam. Vbi Bal. & Inno. ff. de hęre. instit. imò ne quidem uoluisse præsumitur, quod non disposuit, ut notat Bal. per illum tex. in l. i. ℣ sin autem ad deficientis. C. de ead. tollẽ. & ideo dicitur quòd uoluntas tacita Testatoris retenta in corde, non attenditur, sed ea demum quæ expressa cohæret, pro expressa habetur. Bal. in c. mandatum, extra de rescript. Quicquid igitur præterea erit quod curatum obseruatumq; circa rerum suarum successionem Testator uolet, liberè expressimq; disponerẽ & potest & debet. Sunt autem uaria ea capita quæ iuxta institutiones & legata in dispositione testatorum ueniunt. Nonnunquam enim præcipiunt, nonnunquam interdicunt, nonnunq; mutant, derogant aut reuocant, nonnunq; aliàs disponunt, pro ut cuiusq; Testatoris ratio conditioq; tulerit. Præcipere igit in testamento Testator potest quę post mortẽ suam ab hærede uel legatario uult obseruari. ut si præcipiat filios ad certũ tempus in cõmune manere, certũ aliquod opus fieri, monumentum sibi extrui. Est aũt in ipsis præceptis hęc differentia, quod illorũ quædam iuris habent authoritatem & necessitatem, ut sunt præcepta de restituenda hæreditate, de legatis præstandis, de implendis conditionibus &c. quædam iuris necessitatem non habent, sed arbitraria perinde sunt hæredi, ut Testatori fuerunt, nisi pœnam ille apposuerit, qua mediante ad parendum hęredem inducit. Talia sunt, ut filiam suam certo alicui collocet, ut ære alieno tertiam liberet, domum illius reficiat (nam ad hoc caput pręceptorum, referendas puto illas damnationes hęredum.) Item ut monumentũ splendidissimè, funus magnificentissimè curent, in cappa Franciscana sẽ sepeliant, & similia. Cum enim huiusmodi dispositiones nulla speciali lege seruari prącipiantur, Testator pœnam adijcere debet, uel pœnæ nomine ab hęrede legare, quo uidelicet magis eum ut aliquid faciat uel non faciat, coërceat. Instit. de lega ℣ Pœnæ quoq;. Hac forma: Item uoluit, mandauit & disposuit, quòd filij sui simul & cõmuniter habitent, & ad diuisionem bonorum communium non perueniant usq; ad decimũ annum: quòd si contrà factum fuerit, uel si quidam ex illis ad diuisionem reliquos prouocauerint, damnauit pœnæ nomine, siue causa, eum uel eos qui contrà fecerint, aut reliquos ad diuisionem prouocarent, in C. libris tali personæ, uel monasterio legati nomine persoluendis, & sic in similibus.

Talia igitur præcepta quę pœna sunt uallata, ualent: dum tamen præterea & legittima sint & possibilia. Quæ enim pietatem, existima-

exſtimationem, uerecundiã noſtram ledunt, id eſt contra bonos mores, deriſoria, aut inepta ſunt, pro non ſcriptis habentur. l. conditiones, cum l. ſecus. ff. de cond. Inſtit. d ℣ pœnę nomine. in fi. Quare eleganter Modeſtinus reſpondit, Laudandum eſſe hęredem, qui reliquias Teſtatoris non in mare ſecundum uoluntatem eius abiecit, ſed in memoriam humanę conditionis, ſepulturę tradidit. Erat enim tale præceptum non ſobrię ſanęq; mentis. E regione ineptas uoluntates defunctorũ circa ſepulturam, ueluti ueſtes, uel ſi qua alia ſuperuacua, ut in funus impendantur, non ualere Papinianus li. iiij. Digeſtorum, ſcripſit. l. ſi quis inquilinos ℣ fi. de leg. i. Quam Papiniani ſententiam ego iuxta ipſa omnino uerba accipiendam puto, ſcilicet quatenus ineptię ſunt circa ſepulturam uoluntates Teſtatorum: cęterum ſi aliquid pietatis huiuſmodi præcepta haberent, ſtandum Modeſtini reſponſo crederem, qui, cum Meuia quædam decedens hæredibus ſuis præcepiſſet, monumento ſuo alteris menſibus, lucernã accẽdere, & ſolemnia mortis peragere: officio ludicis compellendos eos dixit, teſtatricis iuſſioni parere. l. Meuia decedens. ff. de manu. teſta.

Interdicunt quoq; Teſtatores nonnunquam, ut cum prohibent Falcidię detractionem, Rerum ex hęreditate ſua hęredibus obuenturarum alienationem. Item ne certa quadam ſeruitute in poſterum utatur, ne ædes ſuas alius tollat, & ſimilia. quorum exemplorum breuiter quędam declarabimus. Quarta Falcidia eſt quadrans totius hæreditatis, uel quarta pars hæreditatis, quæ hęredi inſtituto ſalua retinetur ex lege Caij Falcidij, qui tamen Tribunus plebis fuit, ſi Euſebio in Chronicis credimus, cuius primo capite addrantem uſq; legandi libera facultas datur. Secundo uero, modus legatorum conſtituitur, dodrans egredi uetatur, & quarta pars hæredibus ſalua conceditur. l. i. ff. ad L. falcid. Hæc differt à quarta Trebellianica, quòd Trebellianica hęredi datur de tota hæreditate reſtituenda grauato, & ex uniuerſali hæreditate detrahitur. Inſtit. de fidei cohære ℣ ſed quia ſtipulationes, imò in una etiam re ſola detrahi poſſet, ſecundum Cy. in l. ij. C. ad l. falcid. ſed falcidia datur hæredi legatis ultra dodrantem præſtandis grauato, quæ non ex uniuerſa hęreditate, ſed ſingulis rebus pro rata deducit. l. ij. l. plautius. ff. ad Treb. & Bal. in l. quartã. ff. ad l. falcid. Huius igitur quartæ Falcidiæ detractio per Teſtatorem prohiberi poteſt, ita ut cogatur hęres contentus eſſe eo quod ſupereſt poſt legata, & ipſa legata integra perſoluere: niſi quidem hęreditatem repudiare maluerit. In Auten. de hære. & falcid ℣ ſi uero expreſſim, & auten. ſed cum Teſtator. C. ad L. falcid. Procedit autem hæc prohibitio ita demum, ſi prohibens non ignoret uires patrimonij, quod in hoc caſu in dubio

Prohibtio detractionis Falcidiæ.

in dubio præsumeretur, glo. in d. Auten. sed cum testator in uerb. non ignarus. Et ut tollatur dubium, consultū est, ut dicit ibi Bar. quòd Testator prohibere uolens Falcidiæ detractionem, inserat ista uerba: Sciens uires patrimonij sui, & non ignorans. quæ doctrina notanda est Notarijs. Eodem modo, & quartæ Trebellianicæ detractio prohiberi per Testatorem potest, cum ferè similes sint effectu, tenent communiter Docto. Bar. Saly. et alij in d. Auten. sed cum Testator. & Bar. in l. Marcellus §. cp aūt. ff. ad Treb. Ego tamen hic non excutio. Rarior sanè hæc prohibitio est superiore, minusq; frequentatur. Prohibetur etiam alienatio interdum à Testatore. Refert autem utrum talis prohibitio fiat ad tempus, an perpetuò. Simpliciter an ex causa. Si enim ad tempus fiat prohibitio: puta, item dicto hæredi meo interdico ne proximis x. uel xx. annis tale prædium alienet, tunc ualet ut aliud præceptum, si pœna esset adiecta, quæ omitti non debet. Cæterum si prohibitionem in perpetuum fecisset, siquidem simpliciter & sine causa, tunc ipsa prohibitio non ualet, imò hæres hac non obstante alienationem facere, & rei dominium transferre posset. Ratio est, quia non apparet persona quæ ex uoluntate Testatoris ius habeat rei uendicandæ. Sin autem prohibitio fiat cum causa expressa, quę respiciat fauorem aliquarum personarum, puta descendentium, agnatorum, familiæ, apud quam uelit bona sua perpetuò remanere, tunc ualet talis prohibitio, & quamdiu supererit aliqua ex illis personis, quarum consideratione & respectu talis prohibitio facta esset, ea poterit rem illam uendicare, si res testatoris fuit. l. filiusfamilias §. Diui. de leg. i. l. Lucius Titius. in pri. de leg. 3. Destinata est enim ea res uoluntate testatoris, cuicunq; de familia superstiti, etiam nondum nato. Ne tamen infinitas ex eo sequatur, hæc prohibitio etiam generalibus uerbis facta, ultra quartum gradum extendi non solet §. i. in aut. de restit. fidei. Dec. consil. cclvi. Fauore autem aliquarum personarum factam esse prohibitionem præsumitur, quotiescunq; prohibitio facta commodum illarum personarum, non hæredis aut legatarij continet, etiam si expressum non est. Bar. & alij in d. §. Diui. Interdum et in ipsam rem cadit ille fauor prohibitionis, ut cum eius interest, ne alienetur, ne mutet dominos, ut si testator prohiberet alienari uasallos. l. generaliter §. petitum. ff. de fidei. liberta. hic enim hoc agitur, ne ignotis & asperioribus dominis illi subijciantur. Ex prædictis igitur obseruabit Notarius, quòd cuiq; prohibitioni temporali pœnam, perpetuæ uero causam certarum personarum, uel rei ipsius fauorem continentem, apponat, alioqui enim tanquam nudum præceptum, non ualebit. d. l. Lucius Titius. Dictæ prohibitionis formam Ro

Prohibitio detractionis quartæ Trebellianicæ.

Prohibitio alienationis.

landinus talem præscribit. Item dicto uel dictis hæredibus suis prohibuit talis domus uel prædij alienationem, & longi temporis locationem, uel concessionem, quousq; compleuerit xxv. annum suæ ętatis, uel usq; ad x. uel xx. annos, post obitum ipsius testatoris: si contra fecerit, ipsum uel ipsos hęredes pœnę causa damnauit in c. libris, pręstandis ab eo tali monasterio uel personę iure legati. Si uero in perpetuum prohibeat, tunc erit assignanda persona, cuius gratia fiat prohibitio, hoc modo. Item prohibuit omnino & in perpetuum talis domus uel turris, siue talium rerum alienationem, distractionem, longi temporis locationem, concessionem, et omnem cõtractum & actũ, ex qua alienatio sequeretur, uel quę in fraudem alienationis pręsumentis fieri uel pręsumi posset. Et hoc ideo quia uoluit rem uel res ipsas in posteros & liberos eius mares, ex linea masculina, ex eo uel eis in perpetuum descendentes, peruenire.

Mutant porrò, reuocant, uel derogant Testatores ultimis uoluntatibus suis, uel pręteritis, uel futuris. Vt si cuidam in principio Testamenti cc. legauerunt, sub finem uero adimant c. aut ècontra, si c. legauerunt à principio, sub finem iubent illi pręstari adhuc cc. Item quando Testamentum antea conditum abolere, & quod in præsentia conficiunt, omni (etiam futuræ) eorum ultimæ uoluntati prævalere uolunt. Et quidem de reuocatione planum est, quòd fieri possit, cum ambulatoria sit uoluntas hominis usq; ad mortem, l. 3 §. fi. ff. de adi. lega. quare posteriore Testamento iure perfecto prius rumpitur §. posteriore. instit. quibus mod. Testa. infir. Hoc saltem in dubium & quæstionem uocauit, Si prius Testamentum clausulam haberet derogatoriam, an in posteriore reuocari posset generalibus uerbis, puta: non obstante quocunq; Testamento, uel specialibus, sed non obstante tali clausula derogatoria, prioris mei Testamenti? Bar. in l. si quis in principio, per illum tex. de leg. 3. docuit specialibus uerbis reuocandum esse prius Testamẽtum: quam doctrinam communem esse dicit Nicolaus Boëtius in add. ad Cy. in regula. Quòd semel. de reg. Iu. lib. vi. ubi multa circa hanc quęstionem cumulat. Sciendum est igitur Notario differentiam esse maximam inter hæc uerba: hoc Testamentum meum firmum mansit, quod deinceps mutare & eius pœnitere posse me nolo. Et hoc Testamentum meum adeo firmum esse uolo, ut si in posterum aliud fecero, illud ualere, & ei stari nolim. Priora enim uerba facultatis testandi abdicationem continent, quæ iure non uallet, cũ nemo sibi ipsi legẽ imponere possit, cõtra quam uenire ei nõ liceat: & bonis moribus repugnet sibi aufferre liberam testamenti factionem. l. stipul. hoc modo. ff. de uerb. obliga. Posteriora uero uerba, non facultatis abdicationem, sed uoluntatis derogationem conti-

continent. Disponit.n. ne suo testamento posteriori stetur, quasi defutura sit illi uoluntas sua,& ita priori dispositioni derogat,et in dubium constituit posteriorem uoluntatem,quæ abesse præsumitur propter ipsam præambulatoriam derogationem. Quapropter ut appareat adesse uoluntatem secundo testamento,expresse et specialiter reuocanda est prioris testamenti clausula derogatoria. Sic enim inquit:Suprema uoluntas potior habetur. Nemo enim eam sibi legem potest dicere,ut à priore uolũtate ei recedere non liceat. Sed hoc ita locum habet,si specialiter dixerit prioris uoluntatis se pœnituisse, & uoluisse, ut legatarius plura legata accipiat. d.l. derogationem quę fit sequenti testamento ualere,quatenus .s.uoluntatem ipsam prę iudicare potest. Liberę autem facultati uoluntatis derogare uel prę iudicare,si quis in prin. Ex quibus sequitur repetit. illi enim neminem posse. Quæ benè notanda sunt Notario,ut sciat quib. uerbis reuocationem & derogationem scribere debeat.

Dispositiones prę terea uarię testamentis aliquando inseruntur, ex quibus aliquot potiores hic annotabo. Accidit interdum quòd Testator liberos habet impuberes,quib. Tutores ipse ordinare & constituere cupit:hoc potest in testamento uel còdicillis. Et huiusmodi tutores Testamentarij dicuntur, plusq; reliquis sunt priuilegiati. Nam & omnib.alijs tutorib.tam legitimis quàm datiuis prę ferunt,& non satisdant,& confirmatione non indigent,nisi quantum ad administrationem, cum decretũ administrationis necessariũ sit in quolibet genere tutorũ,secundũ Bar.in l.legitimis in prin. ff.de le. Tuto. Potest tamen etiam ipse Testator illis Testamento decernere administrationẽ ut sua autoritate incipiãt administrare l.cui eorum.ff.de post. sicut aliàs legatario concedere potest licentiam accipiendi legati autoritate propria.l.Titia cum testamento.§. i.de leg.ij. Et tunc non opus est iudiciali decreto. Nec administrationem tantũ liberè potest tutori remittere,uerumetiam Inuentarij confectionem.l.fi.§.illo.C. arbit. Tutel. sine qua nemo alioqui tutor uel curator ad administrationem admittitur, sed ut suspecti repelluntur.d.§.illo. Scies tamen quòd si iudici ex aliquibus causis & coniecturis uisum fuerit expedire pupillo, ut inuentarium confi ceretur,quod nihilominus non obstante hac patris dispositione, tutorem cogere posset,ad inuentarij cõfectionem secundum Bar. in l.in confirmando.ff.de confir. tuto. Quæ autem huc usq; de datione tutorum,concessione administrationis,& remissione Inuentarij diximus, de patre intelligenda sunt,cui ob patriam potestatem (quæ inestimabilis est) talia conceduntur.l.i.ff.de cõfir. tuto. Aliæ uero personæ etiam coniunctę,ut mater,auus maternus, patruus & similes regulariter non possunt Tutoris in testamento pu

Datio tutorũ

Administrationis à testatore cõcessio.

Remissio Inuentarij conficiendi.

pillis dare. Si enim dati sunt, non aliter administrare possunt, quã si à Iudice sint cõfirmati. & satisdederint. d. l. i. cum l. seq. & l. tutores à patruo. ubi gl. eo. ti. A talibus igitur personis tutores dari non possunt, dati tamen per iudicem confirmantur. Sed & si quicunq; alius extraneus aliquem hęredem pupillum scripserit, & eidem tutorem dederit, si ex ea nihil pupillus habeat in bonis, talis tutor similiter confirmatur, non malè enim dicetur (inquit I C) iudicium eius sequendum esse, qui & personam eius quem tutorem dare uoluerit, nouerit, & impuberem ita dilexerit, ut eum hæredem institueret. l. si patronus. ff. eo. tit. Hæc aũt omnia in Tutoribus datis obseruantur. Cæterum curator indifferenter, siue à patre, siue extraneis personis testamento detur, non rectè datur, sed confirmandus est à iudice. d. l. i. in fi. ff. de confir. tuto. uel cura. Huiusmodi datio Tutorũ ad certum tempus, uel ex certo tempore, uel sub conditione, prout uoluerit testator. fieri potest ℌ ad certum tempus, instit. qui Testa tuto. da. qua ratione etiam post mortem unius tutoris prouisionem facere de alio testator posset, ut dicat: Titium filij mei tutorem esse uolo, quem si ante pubertatem filij mei mori contigerit, tum eius loco tutor sit Meuius. Et notandum est ex prædictis Notario, si Tutores dentur in testamento, à personis quę dandi ius nõ habent, uel Curatores indifferenter à quocunq;, ut pro cautela apponat: Rogate testatricem uel testatorem, ut huiusmodi dati, iudiciali decreto confirmentur, & ad administrationem admittantur. In summa qualescunq; pias & utiles prouisiones & dispositiones Testator circa hæreditatem suam facere potest, imò ex honestate debet etiam, cum uiri boni sit, modis omnibus prospicere, ut in omni pace successio eius permaneat, nec altercationis cuiusdam (maximè inter fratres) oriatur occasio. l. cum oportet ℌ Sin aũt. C. de bon. quę libe.

Curatoris in testamẽto datio.

Clausula codicillaris.

l. non dubium ℌ illud. l. si unus. c. de testa.

Postremo cum uariè accidere possit, quòd testamentum propter defectum aliquem substantię ipsius, aut requisitarum solemnitatum nullum uel esset, uel fieret, atq; ita omnis ultima uoluntas testatoris concideret, consultum est adeoq; consuetum, Clausulam finalem, hoc est, codicillarem, testamento subiungere. Cuius formam Rolandinus ita prescribit. Et hanc suam ultimam uoluntatem asseruit esse, quam ualere uoluit iure testamẽti: aut si sic non ualet, saltẽ iure codicillorum, uel alterius cuiuscunq; ultimę uoluntatis ualere eam uoluit, & teneri ipsam, & omnia singula quæ in eadem continentur ab omni hęrede aut successore suo. Vel sic: itaq; prędicta omnia & singula suæ ultimæ uoluntatis disponeñ asseruit esse uelle: quam ut testamentum ex testamẽti iure ualere mandauit: & uoluit quòd si ex aliqua causa præsenti uel futura testamenti iure non ualeat, saltem eam ius & effectum codicillorum habere uoluit, siue alterius

alterius cuiuscunq; ultimæ uoluntatis inuiolabiliter obseruari, & efficaciter adimpleri mandauit. Si igitur Testamentum defectu uel substantiæ, uel solemnitatis alicuius laboret, tunc ultima uoluntas neque iure Testamenti, neq; iure Codicillorum ualet: ut Testamentum non ualet propter defectum, ut Codicillinon ualet, quia de uoluntate Testatoris non apparet, quòd Codicillos facere uoluerit. l. i. .ff. de Codicill. Quare semper exprimenda est illa Clausula: Si non ualet iure Testamenti, ualeat iure Codicillorum, tunc enim propter expressam uoluntatem Testatoris resurgit Testamentum in ius Codicillorum, d. l. i. l. fi. C. eo. dum modo tamen tot & tales solemnitates adsint, quæ in Codicillis requiruntur: puta quòd assint ad minimum v. Testes &c. Hæc autem Clausula Codicillaris operatur aliquot notabiles effectus. Primus, quòd legata & fideicommissa ex Testamento ualeant, Instit. de cod. in prin. Secundus quòd institutio in Testamento scripta, licet directa sit, conuertatur in causam fideicommissi. l. Sequola. ff. ad Trebell. Tertius quòd dicta clausula posita in secundo Testamento inualido, tollit primum Testamentum quo ad legata, ut not. Bart. in l. si iure. de leg. 3. Quartus, quòd operatur repetitionem legatorum à uenientibus ab intestato. glo. & Docto. d. l. i. ff. de iu. Codicill. quod tamen restringitur ad eos tantum qui sunt in primo gradu, non ad ulteriores. Quare si prior in gradu ab intestato repudiaret hæreditatem, qui consequenter illi succederet, non teneretur ex dicta Clausula ad legata. gl. in l. non iustam .C. ad Trebell. quam Ange. Areti. singulariter commendat, Instit. de Cod. in prin. Quid autem si omissa planè sit hæc clausula, an nihilominus Testamentū aliquo modo possit iure fideicommissi uel Codicillorum ualere? Bald. in d. l. i. ff. de iur. Codi. distinguit, aut uerba Testamenti mere directa sunt, uel ea inserta sunt quæ Codicillis non conueniunt, puta exhæredatio, tunc eo casu Testamentum non ualet ut Codicilli, cum certum sit ipsum Testatorem Testamentum facere uoluisse. l. nec Codicillos. C. de Testa. l. i. & l. illud. ff. tractari. ff. de Iure Codi. aut uerba Testamenti sunt communia, quæ cum reliquis insertis fideicōmisso uel codicillis, perinde conuenire possunt directę institutioni uel Testamento. hoc casu putat ualere pose ut Codicillos. Vlpianus tamen tradit sæpissimè rescriptum & constitutum esse: scriptum in Testamento quod non ualet, licet quasi in Codicillis potuerit ualere, tamen non deberi. d. l. i. Itaq; hæc quæstio ex facti potissimum qualitate & circumstantijs disceptari posset.

Effectus codicillaris clausulæ.

DE CODICILLIS. CAPVT VIII.

COdicilli plurali numero semper proferũtur, sicut et pugillares, & liberi, l. cęterorũ. ff. de uerb. signi. quanq; singulari quoq; numero (parum latinę tamen) in quibusdam constitutionib. leganeis. Continent aũt ipsi ultimę uoluntatis nostrę testationem, simplicem tamen & minimè solemnem. Differunt codicilli à testamento multis modis. I. Quòd in codicillis hæreditas neq; dari, neq; adimi potest, sed tm̃ per fideicommissum, quare & substitutio facta in Codicillis non aliter quàm ex causa fideicõmissi ualet. l. diui. ff. eo. idq; ne ius Testamentorum & codicillorum confundatur. II. Quòd exhęredatio similiter non fieri potest in Codicillis. Instit. eo. ℈. Codicillis. III. Quòd in Codicillis non potest adñci conditio hæredi, qui purè in testamento scriptus est, nec hęres eidem parere tenetur, d. l. diui. IIII. Quòd in Codicillis v. testes etiam non rogati sufficiunt, inter quos mulier quoq; admittitur. l. fi. C. eo. cũ gl. ibi. V. Quòd Codicilli nullam solemnitatem, nullam obsignationẽ aut subscriptionem testiũ requirunt. d. l. diui. ℈. codicillos etiam ℈. fi. Instit. eo. q̃ secus est in Testamento. VI. quòd nemo põt decedere duob. testamẽtis cõfectis, quorũ utrũque ualeat, cũ posterius semper tollat prius. l. ff. de iniust. rup. Codicillos aũt plures quis relinquere potest, qui omnes & singuli ualent nec sese inuicẽ tollũt, nisi quatenus cõtrarij sunt, tunc em̃ posterioribus statur. l. cũ ꝓponatis. C. de cod. Ratio differentię est, q̃ in testamẽtis fit hęredis institutio, quę est dispositio uniuersalis, de omnib. bonis, quæ non potest diuersificari quin posterior priorem tollat. Codicilli aũt dispositionem de re certa, & singulis bonis cõtinent, ut mirum nõ sit si facile multiplicari aut diuersificari possint. In reliquis aũt fere omnib. testamenta & codicilli conueniunt, nam & ille demũ codicillos facere potest, qui iure testari potest. d. l. diui. ℈. codicillos. Item infirmantur eodem modo Codicilli, quo & Testamentũ, q̃ uerum est si fiant à testato. Sin fiant ab intestato, tũ agnatione posthumi non infirmantur. l. si quis eum. ff. eo. capitis quidem diminutione perinde irriti fiunt, sicut & ipsum testamentũ. Dupliciter aũt fiunt Codicilli, à testato, id est cum testamentũ uel prędessit quo confirmati sunt: uel subsequitur, quo confirmantur. ad testamentũ. n. quod quoquo tempore factũ est, codicilli pertinent. l. ab intestato. ff. eo. tit. Aut ab intestato, id est cum nullum Testamentum factum est, & intestatus paterfamiliàs mortuus est, hoc enim casu nihil desiderant Codicilli, sed uicem Testamenti exhibent. d. l. ab intestato, & l. non idcirco. C. eo. Et ita intelligo prædictas leges. Cęterũ quòd Azo & alij dixerunt codicillos tam sine scriptis quàm in scriptis, ad instar Testamentorum confici posse, de hoc ego dubito

Codicilli ãte statu & intestato.

bito: quanq; l. fi. C. de bo. libe. quam adducũt, ita ferè loqui uideat: Mihi enim hęc ſententia cum ipſius uocabuli ſignificatione & natura pugnare uidetur: & abſurdum planè ſi eum qui nuncupauit aliqua legata, codicillos feciſſe dicamus, nec etiam aliorum q; ſcriptorum codicillorum Iureconſultos (quod ego quidem ſciam) paſſim in legibus meminiſſe uidemus. Et ſi ulla eſt inter Teſtamentum & codicillos differentia, hæc mihi uel præcipua uidetur quòd Teſtamentum tam in ſcriptis quãm nuncupatiuè fieri poſſit: codicilli autem ex ſui natura ſcripturam ſemper exigant. Et ueluti Tabulas ſemper de Teſtamento ſcripto intelligimus, ita codicillos de ſcripta tantum circa legata & fideicõmiſſa ultima uoluntate intelligendos puto: quod inſuper ex uſu quoque, propter quem in uenti admiſſiq; ſunt, magnę ſcilicet ac longæ peregrinationes, quæ apud ueteres erant, colligi poteſt. Quapropter eum locum qui ab illis ex d. l. fi. adducitur & ſingularis eſt: nempe uero, uel in iſs quę ex Teſtamento uel codicillis ſcriptis, uel ſine ſcriptis habitis proficiſcũtur &c. ita legere malim, ut pluralem numerum potius ad Teſtamentum & codicillos ſimul, quàm codicillos tantum contra uerbi naturam, referam. Deniq; Iureconſultus Paulus quatuor tantum modos, quibus codicilli conficiuntur, recenſet, in l. conficiuntur, nec tamen codicillorum nuncupatiuorum meminit. Ex ſupra dictis colligitur pręter Inſtitutiones & Subſtitutiones directas, & quæ contraria illis ſunt, exhęredationes, ademptiones, aut ſaltem conditionales aggrauationes, omnia ferè reliqua codicillis rectè mandari poſſe. Fideicommiſſa, prælegata, legata, ademptiones legatorum, Tutorum quoque dationes, qui quidem tutores etiam ipſi Teſtamentarij dicuntur. l. Teſtamento. ff. de teſta. tute. Eſt tamen quædam in his per codicillos dandis differentia. Nam ſi ipſi codicilli Teſtamento confirmati ſunt, ualet datio Tutorum. d. l. Teſtamento. Sin autem codicilli Teſtamento confirmati non ſunt, tũc non tenet quidem datio: confirmandi tamen nihilominus ſunt decreto iudicis. l. i. ff. de confir. Tuto. Non minus igitur Codicilli (dũmodo rectè ſint confecti) ualent ipſo teſtamento, ſed eorum ius ſingulare eſt, ut quęcunq; in his ſcriberentur, perinde haberentur, ac ſi in Teſtamento ſcripta eſſent. l. ij. §. Codicillorum. ff. eo. tit.

Codicilli an poſſint fieri ſine ſcriptis.

Inſtit. eo. §. dicitur.

DE TESTAMENTO NVNCVPATIVO.

CAPVT. IX.

DVæ ſunt teſtandi uiæ, ut ſuprà dictum eſt, una in ſcriptis, altera per nuncupationem. Nuncupatiuum Teſtamentum dicitur quod ſine ſcriptis fit, ubi Teſtator ſeptem teſtibus adhibitis uoluntatem ſuam coram eis uiua uoce nuncupat. Inſtit. de teſt. ord. §. fi. Quanquam autem ex commu-

muni more (qui sanè laudandus est) talia quoque Testamenta plerumq; soleant in scripturam redigi, tamen ea scriptura de substantia non est, cum nihil operetur ad Testamenti confirmationem, sed tantum ad probationem ipsius certiorem, clariorem & durabiliorem, ut & aliis in contractibus solet, contrahitur. ff. de pigno. l. cū te transegisse. C. de pact. Hoc Testamentum eundem numerum testium, quem testamentum solemne, requirit, nempe vij. eandem porrò eorum conditionem: item ut rogati sint. Sufficit autem à Notario saltem rogatos esse. glos. in Auten. rogati. C. de Testib. ubi Bald. & Iason in l. hac consultissima, in i. col. C. de Test. imò etiam post conditum Testamentum sufficeret esse rogatos, dum tamen in continenti fieret, ut dic. Iason in l. serui electione. cir. fi. de leg. Item unus testandi contextus peculiariter in hoc Testamento nuncupatiuo exigitur. Et in summa, omnia quæ de substantia scripti testamenti esse suprà retulimus.

Reliquę autem solemnitates quæ in subscriptionibus, obsignationibus, & similibus consistunt, in Nuncupatiuo non requiruntur. Si quis igitur Nuncupatiuè testari uolet, adhibebit vij. legitimos testes, aut plures (cum consultius semper sit plures adhibere, in eū euentum si fortè quidam ex illis vij. non satis essent idonei, ut legitimus tamen ex habilibus numerus supereſſet) coram quibus ipse uiua uoce omnem uoluntatem suam circa hæredes, legata, & alias Testamentarias dispositiones exprimet & nuncupabit, et postremò præsentes illos in testes rogabit. Hæc tota forma est Testamenti Nuncupatiui, in quo sola ipsa nuncupatio solemnis est, & de forma requisita. Si autem tutius testari uoluerit ille, eadem omnia coram Tabellione in Testium præsentia faciet, qui talem nuncupationem & omnem uoluntatem suam excipiat, in scripturam fidedignam & authoritate sua comprobatam redigat, ita ut communiter etiam ac passim fieri consueuit. Quid autem si Testator ex aliqua fortè causa in hoc nuncupatiuo Testamento, nomen hæredis celatum cupiat, an aliquo modo legere possit, cum hic palam sint omnia nuncupanda? Dn. Viglius Zuichemus, ex Bartolo annotauit hoc modo posse, si dicat: Eum hæredem esse uolo, quem in epistola scripsi apud Vestales uirgines depositā. hanc enim hæredis nominationem, tametsi obscuram aut demonstrationem potius sufficere, & hanc Bartholi sententiam cæteros quoque approbare scribit. Similiter & hoc quæstionis est, cum nuncupatiuo uiua uoce à Testatore fieri debeat, an ille Testamentum antea conscriptum, iubere possit per alium prælegi testibus: & an satis sit si perlectum coram illis denique approbet? Fieri enim potest ut nonnunquam multę uari-

F. in i. si ità scripsero. ff. de cōdit. & de.

uariæque sint dispositiones, quas longum illi esset & impossibile fortè tam exactè dispositeque referre, ut in scriptura præmeditatè concepit. Nam & meipsum aliquando ut testem in Nuncupatiuo testamento multorum adeo foliorum, interfuisse memini, quod Senex Testator (quanquam sanus adhuc) prælegi nobis per Tabellionem iubebat: perlectumque cum esset, suum Testamentum esse debere & se uelle, ipse peroratione sua profitebatur: tum hæredum institutiones nominatim repetebat, reliqua capita omnia, prout prælecta erant, communiter comprobabat: nosque imprimis, & inde Notarium in huius prælectæ uoluntatis suæ, quam iubebat Notarium de uerbo ad uerbum Instrumento inseri, Testes rogabat. Et ex nobis quidem tum nemo erat, qui Testatorem rectè uoluntatem suam Nuncupasse dubitaret. Et quòd hæc nuncupationis forma de iure sustineatur, communiter etiam à Doctoribus tenetur, secundum Iason. in l. iubemus. C. de Testa. Sunt tamen quidam, inter quos etiam est clariss. Iureconsultus Dn. Viglius Zuichemus, qui dubitat an satis rectè nuncupauerit, qui dictatam uoluntatem suam à Tabellione prælegi testibus fecit, & ita genuinam Nuncupationis formam omisit, qui tamen in ea tandem sententia conquiescit, ut communi opinioni subscribat, si hæc uoluntas Testatoris coniecturis quibusdam adiuuetur, & absit suspitio suggestam hanc esse scripturam. Cui sententiæ & ego facilè acquiesco. Si enim ea uoluntatis enarratio quæ prælegitur, ab aliquo tertio esset concepta, testatore ipso ægritudine iam propè cõfecto, ut non satis sciret quid ageretur, & tamen ne planè in testatus decedat, annuat, nulla præcedente iusta deliberatione, aut subsistente solido iudicio: nemo dubitabit, huiusmodi prælectionem non sufficere pro uera nuncupatione.

Sin autem testator aut ipse uoluntatem suam omnem ex ordine iam antea conscripsit, aut à prudentibus sibi conscriptam, recognouit, & deliberato animo firmoque consilio coram testibus, alio prælegente (cum ipse fortè per ægritudinem minus posset) publicauerit, insuper etiam uoce sua esset protestatus, omnia & singula ea ita se uelle, iubere, disponere: tum non uideo quid amplius disceptemus, cum clara atque manifesta sit testatoris uoluntas, quam impium esset nimis anxia subtilique iuris ratione subuertere, cum & publicè interfit suprema hominum iudicia exitum habere. l. uel negate. ff. quemad. test. aperia.

Porrò autem si quis rogaret, utra commodior esset & securior testandi uia, solemnis ne, an uerò Nuncupatiui Testamenti: responderi posset, siquidem uoluntatis suæ arcana propalata alijs Testa-

tor nollet, debere illum in scriptis testari, ut antiquitus ferè omnes testabantur. Habet tamen hoc genus testamenti præter uariarum solemnitatum molestias & curam, eam quoq; difficultatem, quòd mortuo Testatore in iudicium aliquando productum, aliter non probat, nisi coram iudice compareant testes, & subscriptionem sigillaq; sua recognoscant. ff. l. si. quis ex signatoribus. ff. quemadmodo test. aperi. Sæpenumero autem testes commodè haberi non possunt, interdum & mortui sunt, quo casu testamentum tanquam priuata scriptura nihil probaret, & porrò probationibus destitutũ esset. Quare Bartolo periculosum usum fuit in scriptis testari; & plerique consuluerunt, nuncupatiue coram Tabellione, & vij. testibus esse testandum. Tunc enim nihil opus erit, testes amplius sistere, sed ipsa Notarij scriptura tanquam autentica plenè rem gestam omnem probabit, etiam mortuis testibus. Barto. in l. tabularum. ff. quemad. testa. aper. ubi dicit hoc de consuetudine obseruari. Imò & iure cautum est instrumento semper stari, donec contrarium probetur. l. optimam. C. de contrahen. stip. Et ita quoque Angelus Aretinus consuluit, in tracta. de testa. in uers. Suum testamentum Nuncupatiuum. cir. med. Gloss. & Docto. in l. i. C. de testa.

Postremò circa hunc Tractatum omittere non possum, de quo aliquando apud me, cum quidam testari uellet, quæsitum est. Nempe uero, An consultum esset, quòd testator pro maiori cautela siue confirmatione, Testamentum suum Nuncupatiuum per Tabellionem in scripturam redactum, ipse manu sua subscriberet, & sigillis porrò Testamentum consignari faceret? Et respondi mihi hoc non probari. Hanc enim cautelam cum minimè necessaria sit, etiam obesse testatori facile posse: eò quòd faceret totum actum dubium & obscurum, utrum uidelicet in scriptis, an uerò Nuncupatiue testari uoluisset. l. Codicillum. C. de Testa. præsertim cum hoc esset contra stylum Notariorum, & communem morem, quæ uarietas pareret ambiguitatem, ut dixit Bald. per illum text. in Constitutione cordi. C. de emen. Iustini. Cod. Item quòd tam insolita clausula argueret suspitionem ipsius Testamenti, ut dixit Barto. Socci consil. xxij. col. vi. post glo. & Docto. in l. ij. ff. de condit. & demonstr. Vbi etiam ipse tandem concludit in simili ferè puncto, quòd tum talis mos testandi sit in usu, improbam esse superstitionem cum inuenire. in d. cons. col. ix. per cij. extra de transa. præla. & alia plura allegata.

DE

DE DONATIONIBVS CAVSA MORTIS.

CAPVT X.

RElíquum eſt ut de donatione quæ mortis cauſa fit, tractemus: eſt enim ea tertia ſpecies ultimarum uoluntatum. Si quis igitur conſideratione mortis ſiue inſtantis, ſiue futuræ aliquas res donat, ea intentione ut ſi ipſe ſuperuiueret, aut ſe uiuo donatarius mortem prior obiret, eas ad ſe redire uelit, mortis cauſa donare dicitur, & cenſetur ultima quędam uoluntas. l. fi. C. de dona. cauſ. mor. & legatis ferè per omnia adæquantur. Inſtit. de dona. ℣ hę. mortis cauſa. Huius cauſa donationis tres ſpecies recenſet IC. in l. íj. ff. eo. Prima eſt, cum quis nullius periculi metu conterritus, ſola cogitatione mortis donat. Altera, cum quis imminente periculo commotus, ita donat ut ſtatim res accipientis fiat. Tertia ſi quis periculo mortis non ſic dat ut ſtatim fiat accipientis, ſed tunc demum cum mors fuerit inſecuta. Donationem mortis cauſa facere poſſunt omnes qui de iure teſtari poſſunt. arg. l. diuus ℣ fi. ff. eo. excepto filiofamilías, qui licet teſtari cum conſenſu etiam patris non poſſit, donationem tamen cauſa mortis facere poteſt. l. tam is. ff. eo. Similiter etiam omnibus cauſa mortis donari poteſt, quibus iure legari poteſt l. omnibus. l. ſenatus. ff. eo. capacitas autem ipſorum donatariorũ tempore mortis tantum inſpicitur, non tempore donationis l. in mortis. ff. eo. Hæc donatio qualitercunq; hodie, etiam pacto nudo fieri poteſt. gloſſ. in l. cum Pater ℣ Meuio. de lega. íj. Bart. in l. i. ff. de donat. cauſa mort. dummodo fiat præſenti & acceptanti, aut alteri nomine illius recipienti. l. inter mortis. ff. de donat. cauſ. mort. quemadmodum & in alíjs donationibns hoc requiritur. l. illud. Vbi Paul. Caſtren. C. de ſacro. Eccleſ. Dici tamen poſſet, quòd inter abſentes, ſaltem iure fideicommiſſi (ad quod qualiacumq; uerba ſufficiunt. l. fideicomiſſa. de lega. íj.) ualeat huiuſmodi donatio, uide gloſſ. in. l. i. C. eo. Item fieri debet expreſſis uerbis, de conſideratione mortis uel alterius periculi, ut dubium non ſit quo animo donatum ſit, neque enim eo ipſo quod quis moriens donat, mortis cauſa donare uidetur. l. ſena. ℣ fi. ff. eo. Cæterum ſi mentio mortis habita ſit in ipſa Donatione, ſemper præſumitur mortis quoque cauſa facta eſſe, niſi ex alíjs argumentis de contraria uoluntate appareat. Bart. in l. fi. C. de pact. Item fieri poteſt in quantacunque ſumma, neque hic requiritur inſinuatio. l. ulti. C. eo. quod notandum eſt. Poſtremum, fieri debet quinque teſtibus præſentibus. l. fi. C. de donat. cauſ. mort. tot enim ad quamcunque ultimæ uoluntatis ſpeciem, excepto teſtamento, requiruntur l. fi. C. de Codicill.

Quomodo ſit facienda hæc donatio.

Donatio quando reuocari possit.

Cæterum hoc peculiare est huic donationi, quod postea quandocunque licitè reuocari potest, potissimum autem ex tribus causis. Prima, Si quis æger donauerit consideratione & causa mortis, postea uerò ab ea ægritudine conualuerit. Secunda si donatorem factæ donationis pœniteat, siue sanus ille siue æger sit, cum ambulatoria sit hominis uoluntas. Tertia, si prior decesserit is cui donatum est, ut hæc colliguntur. Instit. eo §. mortis causa.

Item quia de natura omnino huius donationis est, quòd donator ea quæ causa mortis donat, se potius habere uult, quàm eum cui donat, illum deinde potius quàm hæredem suum. l. Senatus §. sed mortis. ff. eo. Et hæc uera sunt nisi donator dixerit irreuocabiliter sese donare, tunc enim nullo casu fit repetitio. d. l. Senatus §. mortis causa, in fi. quod notandum est Notario, ne temerè hanc Clausulam inserat, Et irreuocabiliter uoluit &c. nisi sit de mente & sententia donatoris.

An ueniant fructus cum reuocatione.

Quæritur autem, an in hoc casu quo reuocarentur res donatæ, simul etiam fructus inde percepti reuocentur, & restituendi sint? Et dicitur, fructus etiam uenire. l. cum quis mortis causa. ff. de condit. caus. dat. licet secus sit in reuocatione donationis inter uiuos. Ratio autem diuersitatis est, quòd donatio causa mortis perfecta non est, sed in euentum mortis suspensa, ut mirum non sit, si fructus interea temporis non faciat suos donatarius: cum nec res suæ sint absolutę, uerum donatio inter uiuos statim ab initio perfecta est & ualet, & rerum dominiū in donatarium translatum est, quare fructus quoque suos facit, nec illos restituit, etiamsi res ex aliqua ingratitudinis causa restituere cogeretur. ita intelligitur. glos. in l. generaliter §. plane si minus. ff. de fideicommiss. liber.

DE SVCCESSIONIBVS AB INTESTATO

Periocha. CAPVT XI.

Omnis hæreditas duplici nobis iure defertur, uel ex Testamento, uel ab intestato. Potior autem semper est causa Testati, quare omnibus illa modis ut ualeant, interprætationibus largioribus aliisque modis adiuuatur. Et regula est, quòd quamdiu hæreditas ex Testamento adiri possit, ab intestato non deferatur. l. quam diu. ff. de acqui. hæred. l. antequam. C. cōmunia de success. Vbi uero hæreditas ad causam intestati recidit, id quod quadrupliciter fit, uel nullo planè Testamento condito, uel condito quidem, sed non iure: uel iure condito sed postea ruptō, agnatione & similibus modis: uel iure absoluto qui-

luto quidem Testamento: uerum hæredum aditione destituto: his inquam modis ubi hereditas in causa Intestati peruenit, certa ineunda est eorum ratio qui uolunt succedere, quatenus scilicet attineant defuncto, aut ex quo capite sibi hereditatem illius uendicent. Quum autem in personis, quę nobis attinent, magna sit differentia quibusdam sanguine nobis coniunctis, quibusdam affinitate, Sciendum principio est ius solos agnatos cognatosue (inter quos hodie nulla est in successione ab intestato differentia) consyderari: affinitatis autem rationē nullam haberi. l. affinitatis iure. C. cōmunia de succes.

Veniamus ergo ad consanguineos, agnatos & cognatos eorum, quę iura excutiamus. Tres autem sunt horum ordines, Primus ascendentium, nempe parentum: alter descendentium, ut filiorum & suorum hęredum: postremus collateralium, ut consobrinorum.

Descendentium semper prima causa est, quapropter reliquis omnibus præferuntur. Hęc enim hæreditas illis iure naturę debita est, adeo ut uiuis parentibus quodammodo paternarum rerū domini uideantur. l. in suis. ff. de libe. & posthu. Sunt autem Descendentes, id est, filij (sub his complector & reliquos, qui eiusdem sunt iuris, cuius fuere parentes eorum) in quintuplici differentia.

Primo legitimi & naturales, & illi succedunt in totum, uel ex partibus uirilibus, si plures sint.

Secundo sunt Legitimi tantum. Et illi similiter ab intestato succedunt, patri tanquam sui. l. penult ℌ Sed si quidem. C. de adop.

Tertio naturales tantum, & illi succedunt patri in duabus unciis (si neque soboles ciuilis, neque coniunx supersit legitima) ut matri inter eos uirilis portio (si supereſt) detur. Testamento uero posset Pater naturalis, si sine liberis decederet, totā substantiam illis relinquere: parentibus tantum, si extarent, legitima relicta. Auth. quibus mod. na. effi. legit ℌ si uero filios, & ℌ si. coll. vij. Filij tamen aut nepotes filiorum naturalium non succedunt auo aut proauo paterno. l. si. in fi. C. de natu. libe. Matri uero pariter cum alijs filijs naturalibus & legitimis succedunt. l. si quę illustris. C. ad Sena. Orph.

Quarto sunt Spurij, ἄπατορες, qui cum non habeant patrem, non nisi matri succedunt & alijs ascendentibus per lineam fœmininam. ℌ nouissimè. Instit. ad S C. Orph. etiamsi sit illustris, dum tamen alij non extent liberi legitimi.

Postremo sunt qui nati dicunt ex damnato coitu, uel nephario: multo qdem deterioris cōditionis, quū nec patri nec matri succedāt

omni legi beneficio indigni, adeo exosi iuri ciuili, ut nec ali debeant. Auten. ex complexu. C. de Incest. nupt. Iure tamen canonico, extra de eo qui dux. in matri. &c. Statuitur ut communibus expensis alatur. Legari quoque eis posset alimentorum & dotis nomine &c.

Sed quid si legitimentur huiusmodi filij? Et certum est, si consentiente uolenteq; patre legitimentur, iure legitimationis, ut suos succedere ℣ tunc nobis. Auten. de nupt. Idem est si Pater uel in Testamento disposuisset, in his enim duobus casibus non requiritur agnatorum citatio. Auten. idem si quis. C. de na. libe.

Sin uero post mortem patris legitimentur, non ualeret legitimatio in præiudicium agnatorum, quibus iam Ius ab intestato quæsitum est, nisi citarentur. Bart. l. Gallus ℣ quid si tantum. ff. de libe. & posthu. ait etiam hoc principem absolute posse, si de certa scientia faciat. In hac Descendentium successione duo sunt peculiaria. Primum, successio in locum patris in infinitum, quæ uocatur in stirpes. Alterum quod hic non inspicitur graduum prioritas, nec remotior per propinquiorem excluditur.

Proxima ratio habetur Ascendentium. Nam illis ubi nulli sunt Descendentes, defertur hæreditas. Auth. de hæred. quæ ab intest ℣ i. & ℣ nulla. Nisi in casibus, quando parentes ob delictum suum excluduntur à successione. Sunt igitur Ascendentes uel pari gradu: ut Pater & Mater: aut altius, tertio aut quarto gradu: & tunc pariter succedunt æqualibus partibus. Hoc tamen obseruato, quòd in bonis quæ à patre uel alio ascendente paternæ lineæ ad filium peruenerunt, solus Pater uel agnati: in bonis uero quæ à matre, uel ex materna linea peruenerunt, soli cognati succedant. Bart. in. l. quod scitis. C. suc. & legit, hęr. ubi dicit casum esse ad hoc singularem. Vel sunt dispari gradu: & tunc proximior excludit remotiorem. Vnde mater excludit auum paternum, etiam quo ad bona paterna ℣ consequens. Auth. de. hære. ab Intest. Vel concurrunt cum Ascendentibus fratres uel sorores utrinque coniuncti, aut filij fratrum, & tunc hęreditas diuiditur in capita, frater tamẽ ex altero tantum parente coniunctus non admittitur cum ascendentibus, ut d ℣ consequens. Item remanent cuique lineæ si qua per eandem ad defunctum deuenere &c.

Priuilegium quoque datum fratrum filijs utrinque coniunctorum, ut cum ascendentibus succedant, aut, ut in sui parentis locum succedant patruo, non extenditur ad nepotes fratris defuncti. Aut. de hære. quali. & diff ℣ si igitur.

Postrema

Postrema ratio habetur collateralium. In istis hoc ordine procceditur.

Primo uocantur fratres consanguinei, utrinq; coniuncti, in capita.

Secundo his non extantibus, fratrum filij, in stirpes. Si uerò sint fratrum filij utrinque coniunctorum, succedant secundum Azonis sententiam, in capita. Hoc quoque notandum est, filios fratris defuncti, præferri patruo suo, quanquam eiusdem gradus sit. Ratio est quòd natura successionis procliuior est ad uocandum descendentes quàm ascendentes.

Tertio his cessantibus, uocantur fratres uterini tantum, nam duplicitas uinculorum in fratrum filijs eos excludit, quare post eos demum uocantur. Ista tamen duplicitas in fratribus tantum, fratrumque filijs, non ulterioribus, spectatur. glo. in Auten. post fratres. C. de legit. hæred.

Postremo loco post fratres fratrumque filios, uocantur Agnati & Cognati, absque differentia, secundum ordinem gradus sui, & qui prior est, excludit remotiorem: Si plures sunt pari gradu, pariter succedunt, & fit successio in capita. Auth. de hæred. ab Intest. §. Si uero neque fratres. Auten. post fratres. C. de legit. hæred. Deficiente uero omni parentum, liberorum, propinquorum legitima uel naturali successione, Maritus & uxor inuicem sibi, ex ædicto, Vnde uir & uxor. succedunt. l. i. C. unde uir & ux. Quòd si matrimonium sit absque dote, coniunx præmoriens locuples, superstes inops succedet cum liberis communibus, alteriusue coniugis, in quartam, si tres sint, uel paciores: si plures sint, in uirilem portionem. reseruata tamen proprietate eiusdem matrimonij liberis, si extiterint: sin minus, & dominium nanciscetur. Auth. fi. C. eo.

Postremus omnium si nemo succedat, Fiscus est, uid. nota. in l. i. C. unde uir & uxor.

DE IV.

DE IVDICIALIBVS.

QVOD ab initio diximus, Tabellionis officium circa tria potissimum genera cõsistere, Contractus, ultimas uoluntates, et iudicia: cũ priora duo ut cunq; à nobis explicata sint, reliquum erat Iudiciorum quoque iura, ordinem & obseruationes exponere. Verum ab eo opere, cum tẽporis angustia excludimur, tum ea quoq; de causa libenter abstinemus, quòd nihil uulgatius hoc tempore iudicialibus (quos uocant) Processibus est, ex quibus quicquid ad iudiciorum iura attinet, facilè quiuis petere potest. Et alioqui res ita se habet, quòd in hoc tertio genere, Iudiciorum .s. nihil certum Notarijs prescribi potest: cum singula propè fora suas habeant proprias consuetudines, suaq; quasi peculiaria iura, ut non ordine solum & processu, uerumetiam stylo ipso Notariorum inter se differant. Quæ quidem non ex uno aliquo libro Notarium haurire posse, sed uario multoq; rerũ usu, tum ex ipsius fori, cui se parat, more consequi, non difficile est iudicare. Itaq; superuacaneum fore hunc laborem meum puto: quanquam ille ne in alijs quidem necessarius admodũ fuit, à quo etiam supersedissem, si meo potius iudicio, quàm aliorum uoluntati acquieuissem. Rogo autem doctissimum atq; candidissimum quemq; huius operis lectorem, ut qualescunq; hos labores meos, quibus Tabellionibus gratificari atque commodare propositum sanè habui, bonam in partem accipiat, candideq; interpretetur. In quo tamen ego non istud sentio, ut si perperam aliqua à me tradita sint, ea liberè ab alijs corrigi nolim: sed solummodo maleuolentiam, quæ à liberalibus animis esse quàm alieniſſima debet, etiam atque etiam deprecor.

VARI

SEQVVNTVR DIVORUM Iustiniani et Maximiliani Imperatorum de officio Tabellionum Nouellae constitutiones, cum variarum Quaestionum. solitarumque clausularum tractatibus, ad vberiorem Notariorum instructionem huic operi insertae.

DIVI IMPERATORIS IVSTINIANI NOuella, de Tabellionibus.

DE TABELLIONIBVS, ET VT PROTHOCOLLA relinquant in chartis Constit. XLIIII.

Imp. IVSTINIANVS A. Ioanni præfecto, iterũ exconsule & patricio.

PRæsenti legi lis quędam, quam paulo ante audiuimus, occasionẽ prębuit. Proferebat ẽm a psona muliebri instrumentũ, qđ tametsi literas eius nõ habebat (erat enim literarũ imperita) absolutũ tamen à tabellione & tabulario, continebat subscriptionẽ eius, et testiũ prę se ferebat prę sentiam. Cumq; de eoipso fortè nonnihil oriretur cõtrouersiæ, muliere dicente, non demandata esse à se ea, quæ charta diceret: quęrebat is, qui causæ accommodarat audientiam, rei ueritatẽ à tabellione perdiscere. At is literas quidẽ se cõpletionis instrumẽti dicebat agnoscere, nescire aũt, quæ undiq; cõsecuta essent, neq; ẽm omnino id se principio cõposuisse, sed cõfectionem eius demandasse cuidam è suis, neq; postmodũ cũ compleretur, se interfuisse, sed rursum alteri id munus delegasse. Inde cum is, qui completioni adhibitus erat, ueniisset: dixit & ip se nihil se scire, nam neq; is instrumentum cõscripserat, atq; unum hoc docuit, se præsente absolutum fuisse: neq; sanè, cui id munus initio fuerat delegatũ, inuentus fuit. Vnde nisi per testes iudex causæ ualuisset insistere: planè periculũ fuisset, ne omnino totius negocij notícia intercidisset. Atq; illud quidem quo cõuenit modo, tam examinationem, cq; iudicationem meruit. Verum nos toti uniuersitati ex eo opem ferendã, & in cõmune legem ad omnia pertinentem perficiendam esse putauimus: ut tabelliones, qui ei officio prędsident, ipsi per se omnib. modis & instrumenti conficiendi mandatum accipiant, & cũ absoluitur. interfint: neq; aliter sũma chartæ manus imposita intelligatur, ni si hæc ita confecta sint: quo magis ipsi de facto aliquam habeant noticiam, possintq; aliquando à iudicibus interrogati & recogitare ea, quæ undiq; consecuta sint, & respondere: & maximè, si literarum imperiti sunt, qui de hoc mandatum dant, quibus promptum est & citra redargutionem negare ea, quæ re uera sunt consecuta. Vt ergo hæc omnia prohibeamus: propterea & præsentem legem describimus, & prorsus obseruari eam à tabellionib. uolumus, siue in alma hac urbe, siue in prouincijs sint: compertum habentibus, quòd si hæc contra quid fecerint, penitus stationibus (quas uocant) excident, & ab ipso missus, ut instrumentum iniungeretur, adhibitusq;, ipse dñs & cum auctoritate in statione erit: & res talem cõmutationem patietur, ut iste quidem de cætero in statione eũ locũ obtineat, quem prius is, qui primatũ in illa gessit, habebat: hic uero eam amittat, ut unus sit ex illius amanuensibus. Ex quo enim

ipſe id facere dedignatus eſt, quod eius curæ erat commiſſum, ille uero ex eius ſententia hoc cõfecit: propterea & nos hanc eis pœnam inducimus, ut huius metu iuſtiores & certiores circa inſtrumenta ſe præbeant, neq; diſſolutis delicatiſq; moribus ſuis aliorum ſubſtantias ſubuertant. Si uero is cui poſt præſentem legem contra noſtra conſtituta inſtrumentum iniungitur, dignus fortè nõ ſit, ut cũ autoritate ſtationẽ ſuſcipiat: nihilominus tñ tabellio quidẽ omnib. modis hac excidito, alius uero in eius locũ, p̃mouetor: neutiq; ſtatiõis dño (ſi extrancus aliquis, nõ ipſe tabellio ſit) ex ea cauſa mulctando, aut illinc ꝓuenientib. excidente lucris, ſed ſolo uenuſtulo illo, & qui exequi officiũ ſuum dedignatus eſt, prẽſidentiam amittente: omni alio iure, qd̃ per cauſam ſtationis dñis ipſis competit, circa Tabelliones talia perpetrantes illibato conſeruando. Neq; Tabelliones prætextus fingunto, quaſi propter morbum fortè aut alia eiuſmodi negocia ſecedant. Nam ſi quid tale exiſtat: integrum illis erit eos accerſere, qui iſta iniungant, ut per ſe ipſos rem expediant: cum alias, tum uero maximè, quòd uniuerſalibus impedimentum non pariant ea, quæ rarõ accidunt: quando nihil in rebus humanis ſit uſq; adeo ſemotum ab omni controuerſia, tametſi maximam cum iuſticia coniunctionem habeat, quod dubitationem & controuerſiam nõ recipiat, ſi ſubtiliter animi curas intendas. Neq; cauſa eſt, cur propter iniungentiũ cõtinuitatem ac frequentiam cenſus in hoc ſibi prætendant deminui: cum multo prẽclarius ſit, pauca elaboratè abſq; fruſtratione, q̃ in multis uerſari cum periculo. Ne tamen eis ultra modum dura lex eſſe uideatur, nos intentis in humanam naturã oculis, conformes illi & commenſuratas noſtras, etiam leges proponimus. Propter eiuſmodi eẽ ipſorũ ex æquo controuerſias, unicuiq; licentiam damus, ut unũ aliquem ad hoc ſubactorum monumentis apud clariſs. magiſtrũ cenſus huius almę urbis more ſolito conficiendis promoueant: qui plenam poteſtatem habeat, ut conſcribendorum inſtrumentorũ mandata à contrahentibus in ſtatione ipſorum ſuſcipiat: cũq; ea abſoluuntur, interſit, neq; ulli alij eorũ omnino, qui in ea ſtatione conſiſtunt, licentia ſit, ut uel initio conſcribendorũ mandata in ſe recipiat, uel abſoluendis interſit, prẽter Tabellionem, qui ſũmam in ſtatione autoritatem habet, aut eum, qui ab ipſo ad hoc promotus eſt. Quòd ſi quid hæc contra fiat, & alius ad hoc mandata accipiat: tunc Tabellio, qui cum authoritate ſtationẽ obtinet, in pœnam ante à nobis definitam incidito: ipſis tamen inſtrumentis, ꝓpter utilitatem contrahentiũ nõ infirmandis. Scimus aũt, quòd meatu legis in poſterũ tam ipſi, quæ à nobis ſancita ſunt, cuſtodient, q̃ inſtrumenta collocabuntur in tuto. ILLVD præterea præſenti legi apponimus, ne Tabelliones in aliam chartam mundã inſtrumenta cõſcribant, quãm quæ prẽpoſitum (ut uocant) protocollũ recipit, prẽferens glorioſiſs. pro tempore commitis ſacrarũ noſtrarũ largitionũ appellationẽ, & tempus, quo ea charta præparata eſt, & quęcũq; in talib. prẽnotari ſolent: neq; id ꝓtocollũ abſcindant, ſed chartis inſertũ relinquant. Multas enim ex eiuſmodi chartis falſitates refutatas nouimus, cũ olim, tũ etiam hoc tempore. Vnde & ſi charta aliqua (ſi quidem & hoc modo uidimus) protocolli loco ſit, nõ ita perſcripta, ſed aliam quandam ſcripturam continens, neq; illũ aut illũ prẽparaſſe, proijciunto eam tanq; adulterinã, & ad huiuſmodi parũ idoneã: ſed in id genus tantum modo chartam, qualem prædiximus, inſtrumẽta cõſcribunto. Hæc aũt, quæ de chartarũ qualitate à nobis definita ſũt, et de abſciſſione (ut uocãt) protocollorũ, in glorioſiſs. hac urbe ualere uolumus, ubi & ingens cõtrahentiũ multitudo & magna chartarũ exiſtit copia, & in manu eſt legibus recepto modo rebus uti, neq; anſam aliquib. porrigere, ut falſi crimẽ cõmittant, q̃ ſemp ſe obnoxios fore oſtendent, ſi quid cõtra hęc facere prẽſumpſerint. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc ſacram exprimuntur legem, ea ſtudeto excellentia tua effectu & fini tradere.

DIVI

DIVI IMPERATORIS MAXIMILIANI SV. per officij Notariatus exercitio, Constitutio.

MAximilianus diuina fauente clementia: electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Dalmaciæ, Croaciæ &c. Rex. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Lothoringiæ, Brabantiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Limburgiæ, Lucemburgię & Geldriæ. Land grauius Alsaciæ, Princeps Sueuiæ, Palatinus in Habspurg & Hannoniæ. Princeps & Comes Burgundiæ, Flandriæ, Tirolis, Goriciæ, Artheſij, Hollandiæ, Selandiæ, Sorretis in Kiburg, Namurcij, & Dusburgij. Marchio Sacri Romani imperij super Amasum et Burgoniæ, Dominus Phrisię, Marchiæ Sclauonicæ, Mechliniæ Portuſuaonis & Salinarum. Gloria Reipublicę, decuſq; totius Romani imperij, & Subditorum utilitas: in quorum prosperitate utiq; prosperamur, Nos, qui ſuperna prouiſione, & non noſtris meritis, ad culmen Imperialis ſeu Cæsareę dignitatis, & plenitudinem poteſtatis ſublimati ſumus, inducunt, ut non ſolum ad ea, quæ ad augmentum & ſublimationem Imperij, ſed & ad ea quæ ad reformationem deformitatum, correctionem errorum & defectuum emendationem pertinent, ac periculorum ſubmotionem, quæ in republica aliquando contingunt, & ſubditis quotidie imminent, aciem noſtræ conſiderationis dirigamus. Hinc in inicio regiminis noſtri, & ſuſceptæ adminiſtrationis in Imperio, pro iuſticia & pace conſeruanda, quæ tunc quodammodo in finibus imperij exulauerunt, certas, per quas celerius cauſæ in iuſticia expediantur: & illi qui pacem turbare conantur, arctius quām antè coherceantur & comprimantur, edidimus ordinationes. Verum quia nedum pro iuſticia & pace manu tenenda: ſed etiam alijs, quæ quotidie in republica & ſubditis occurrunt, Tabellionatus ſeu tabellionum officium perutile & neceſſarium exiſtat, per quod placita, uota & geſta hominum (ne memorię labilitati ſeu obliuioni ſubdantur) per ſcripturæ miniſterium, certę & perpetuę memoriæ traduntur, publiciſq; firmantur documentis. Et quām plurimi Notarij ſeu Tabelliones, & ſe ſaltem officio Notariatus ingerentes in Imperio (ut per experientiam didicimus, multorumq; accepimus clamore) defectuoſi & indigni inueniantur: tum ratione conditionis & qualitatis perſonæ, cum ratione defectus etiam ſcientiæ & morum: ac qui alias multipliciter inutiles exiſtunt, ut puta aliqui ſeruili conditioni aſtricti: alij de falſi, præſertim etiam circa tale officium Notariatus commiſſi: aut etiam alijs criminibus irretiti, ſeu publicè diffamati, alij negligentes, non nulli indocti & imperiti, ex quorum imperitia, negligentia & malicia innumeros homines defraudari, negligi & grauari, non eſt dubium. Ad obuiandum igitur huiuſmodi periculis & defectibus, neceſſarium etiam putamus deſuper fieri prouiſionem, uiriſq; doctrina & harum rerum experientia ſuffultis mandauimus: qui noſtra auctoritate præſentem ordinationem compilauerunt. Quam cum nobis obtuliſſent, eamque diligenti ſtudio perlegiſſemus, animaduertiſſemuſque multiplicem eius fructum & utilitatem: ipſam noſtra Imperiali auctoritate, de noſtrorum, ac ſacri Romani Imperij electorum Principumque et ſtatuum aliorum conſilio confirmamus, approbamus, eiq; pleniſſimum robur attribuimus, atq; per uniuerſum Romanum Imperium diuulgari præcipimus.

Hanc igitur ſaluberrimam reformationem & ordinationem ſtudeant Notarij publici, ad quos præcipuè pro Notariatus officiorum exercitio & practica, ipſa porrigitur, humili deuotione amplecti, ſummaque diligentia ſeruare, ac iuxta eandem, & alia quæ ſuis in iuramentis ſuper huiuſmodi præſtitis, uel etiam à iure communi, uel locorum laudabilibus conſuetudinibus tradita

introductaque sunt officia sua legaliter, fideliter & sincerè exercere, pro ut ul
trà damna & interesse, atq; alias partibus à se neglectis, uel defraudatis, tene
buntur, nostræ imperialis Maiestatis seueram cuitare uelint correctionem.

In primis igitur ordinamus: Quòd circa personas approbandorum uel de
nuo instituendorum, habeatur ratio conditionum & qualitatum earundem,
ne approbentur, uel instituantur prohibiti: utpote infideles, serui, infames,
præsentis ordinationis, & aliorum requisitorum non informati: Item uel ex
communicatione maioris, uel imperialis Banni censuris innodati. Et in sum
ma, qui à testimonio iure repelluntur, cum testium uice fungantur. Et cum
sit de iure, communique usu, practica & consuetudine introductum, ut seruę
tur circa publica instrumenta, eorumque solennitates, talis forma, ut uidelí
cet, à principio inuocato diuino nomine, à quo cuncta bona prodiuntur,
imponatur Annus salutis, Indictio, Nomen, ac annus Principis, dehinc Men
sis, dies, hora, locus, loci locus, deinde facti seu actus gesti series, hinc testium
adhibitio, quorum singulorum nomina & cognomina clarè designentur, &
finaliter Signetum, subscriptioq; Notarij, qui semper debet de hoc rogari seu
requirí, & de rogatu suo attestarí.

Mandamus ergo, præcipimus & ordinamus huiusmodi formam ulterius
seruari, saluis non minus alijs de cuiusuis loci consuetudine seruandis: Ita ta
men ut saltem in terris sacri Romani Imperij, Nomen & Annus regiminis,
seu imperij Romanorum imperatoris, uel regis, pro tempore existentis, nullo
modo, sicut hactenus à nonnullis, & malè, neglectum est, de cętero omittan
tur.

Deinde mandamus, ut quiuis Notarius studeat omni modo habere, & qui
dem summa cum custodia conseruare, ac post se relinquere: Vnum Pro
thocollum, in quo per se ipsum, non alium, singulí actus coram se gesti, & de
quibus rogatur ordine inscripti, redigantur, Instrumentorumque, quæ in
de ædita fuerint, Copias, de uerbo ad uerbum concordañ. registratas retí
neat & conseruet, ut deperditis antea ędítis instrumentis, siue ante siue post
mortem suam, quando & quotiens alia instrumenta de nouo fuerint ędenda
uel prętextu æditorum suspitio, error, dubium, uel altercatio occurrat, ad ta
le prothocollum, registrumque possit haberi recursus: hoc autem usque adeo
seruetur, ut huiusmodi Prothocollata, etiam partibus, quæ contraxerunt, uel
egerunt consentieñ. uel pro infectis, nullisque haberí uolentibus, seu deleri
ex libro, uel cancellarí peteñ. non saltem pro tanto deleantur seu cancellentur
quin non minus legibilia maneant & retineantur. Quid enim si alterius ter
tij siue Fisci, siue priuatí interfit, seu interesse cœperit, rem sic esse gestam, &
ex prothocollo ueritatem apparere posse?

Caueant etiam Notarij: Ne quis ad quantumcũque fidedignã relationem
quicquam aliud plus uel minus, quàm quod coram se & testibus ad hoc adhi
bitis, actum, gestumue, atque de quibus tempore actus huiusmodi non antea
uel post ex interuallo rogatus fuerit, atque etiam quod corporeis sensib. per
ceperit, eo quod officium seu auctoritas sua, ad alia se non extendat, in pro
thocollo suo scribat, ut desuper Instrumentum ædat. Sed in his sensibus
est habenda distinctio: nam in uisu & auditu sufficit. Notarius in præsentia
testium uideat & audiat, in alijs uero, ut gustu, tactu uel odoratu requiritur
quòd testes coram se gustent, tangant, uel odorent, & de qualitatibus eorũ,
quæ per huiusmodi sensus perceperint, coram partib. testibus, & se Notario
attestentur, de eisdem enim sic attestatis, nõ aũt de proprio suo gustu, tactu,
uel

uel odoratu, Notarius efficaciter potest testificari: Si tamen Notarius se similiter se gustasse, tetigisse, uel odorasse atq; percepisse addiderit, nō modicum fidei facit.

Potest autem & Notarius rogare de actu muti, & scribere signa, seu nutus eius, ut potest: cum talis propter accidens loqui nō potuerit, interrogatus a me, humeris uel capite innuendo cōsensit, & similia.

Et licet ex consuetudine Notarius toleretur per alium fidelem, quando est alijs impeditus, facere ad mundum scribere Instrumentum à se dictatum & completum, postea per ipsum subscribendum & signandum. Tamen Protho collum suum seu extensionem eius per seipsum, non per alium facere, uel si ex aliquo accidenti protunc scribere non possit, ea uice alteri extendendū de uerbo ad uerbum pronunciare, & in subscriptione de huiusmodi impotentia, & alterius ingrossatura attestari debet.

Et quamuis nō requiratur plena & tanta extensio prothocolli, sicut instrumenti inde extracti, tamen Notarij debent saltem breuibus & summarijs uerbis substantiales clausulas ipsius actus, etiam iuxta cuiusq; cōtractus, seu actus naturam, uel loci consuetudinem solitas & signanter clausulas renunciationum præiudicialium attingere.

Nam cum consensus & intentio contrahentis uel agentis sit de substantia contractus, seu actus celebrati, singulorumq;, de quibus conuenerunt partes, etiam si solita sint apponi, neq; talis consensus porrigatur ad ea, quæ quis ignorat: Requiritur q; Notarius coram se, & testibus saltem summariè recitet ac legat partibus pacta, renunciationes & clausulas singulas, super quibus fundatur uis ipsius coram se gesti, ac consensum desuper exprimi curet. Licet enim ius præsumat, contrahentes singulis quæ secundum contractus naturā uel loci consuetudinem solent apponi, consensisse, etiam si ex prothocollo nō appareant, neq; à partibus exprimantur, nonnullicq; uelint à Notario hoc non requiri, tamen tutius & æquius est sic obseruari, propter multa: præterea iudicis est non Notarij, ad præsumptionem scribere: sed de his solisq; corporeis sensibus percipiuntur, ut suprà dicitur, cum ad instar testis Notarius scribere debeat.

Maximè autem ista sunt seruanda in Contractibus & actibus, in quibus scriptura est de substantia, immo extunc requiritur, ut coram contrahentibus et testibus de uerbo ad uerbum singula relegantur, quia antecq; scriptura compleatur, & à partibus pro completa habeatur, Contractus non censetur perfectus, uel efficax: postea uero quicquam addi, detrahi, uel mutari, etiam de partium consensu non potest.

Poterit tamen Notarius de his, quæ partes mutare, addere uel detrahere uellent, denuo rogari, & desuper facere instrumentum prioribus gestis manentibus in prothocollis. Præcipue autem sint cauti Notarij à fraudibus, & fallacijs aliquorum, siue coram eis contrahentium, siue aliorum, qui simulantes se Notarios à laborum prolixitate releuare uelle per se, uel alios subordinatos dictant instrumenta ex inbreuiatura ipsis edenda, & ad mundum scribi faciunt, ac postea offerunt Notarijs subscribenda & signanda, in eis enim sæpe dolosè, & in præiudicium aliorum, secum contrahentium rei gestæ detrahunt uel addunt, quæ sensum uel substantiam immutant, quod facile quandoque uno uerbo, una sillaba, immo interdum una litera fieri potest, & tam inaduertenter & subtiliter, quōd uel Notarij uel alij secum contrahentes, uix uel nullomodo sentire possunt, ex quo ipsi Notarij intelligāt, quàm periculosum esse Prothocolla, seu Imbreuiaturas suas per alios, maximè alteri parti suspectos, uel qui actibus prothocollatis non interfuerunt, extendi facere.

Secus tamen esset, si antequam Contractus, seu actus absoluueretur, seu concluderetur, talis extensio siue ab ambobus contrahentibus, siue altero eorum fieret, & postea coram ipsis & Notario, & testibus legeretur, & ubi sic contrahentibus placeret, ex tunc Notarius rogaretur. Posset enim tunc Notarius sedulò scribere, partes iuxta istã extensam formam ipsis lectam, & approbatam coram se, & testibus requisitis contraxisse, & egisse, ac cæteris prothocollis suis adiungere, atq; postea publicare.

In summa maximo studio aduertant Notarij, ne circa prothocollorum seu abbreuiaturarum impositionem festinent, seu præcipitanter agant. Sed cum diligentia & consideratione clausulas quasuis prothocollent. Nam tota officiorum iuramentorumq; suorũ, desuper præstitorum uis & substantia in hoc cõsistit, ut benè diligenterq; aduertant & intelligant coram se gesta, & de quibus rogantur, & ea quæ uisu auditu q; propriis in testium similiter animaduertentium præsentia perceperint, prothocollent, & publicent sincerè ac fideliter, sine uel ueritatis occultatione, uel falsitatis admixtione quauis, adhibitis solemnitatibus à iure, uel locorum, in quibus instrumenta facient, consuetudinibus introductis, ut suprà dicitur.

Notarius autem seu Tabellio cum sit reipublicę seruiens, uirtute sui officij tenetur, de & super his, de quibus saltem cum mercedis præstatione rogatur, dummodo alias sint licita & non prohibita facere instrumenta, nisi sit factus doctor, decurio, Monachus uel Clericus. Verumtamen ijdem si se rogari permiserint, tenentur Imbreuiaturas suas publicare, ualentq; Instrumenta eorũ. Possunt tamen pro his, quibus ultrò se ingerunt, tanquam prohibitioni contra facientes puniri.

Sciant etiam Notarij eorum nullum posse officio suo renunciare, nisi in manus principis, cuius auctoritate est creatus, uel signetum suũ consuetum, saltem sine iudicis auctoritate, causaq; rationabili mutare, aut instrumentum alieno signo signare.

Et quamuis Notarius prothocollum siue abbreuiaturam suam extendere, & omnia ponere, quæ declarant mentem contrahentium uel testatorum, citra substantię mutationem, possit tamen alterius siue uiuẽtis siue mortui prothocollũ seu abbreuiaturam etiam sibi legatam extẽdere, seu huic quicq; addere, uel detrahere, seu aliter quàm de uerbo ad uerbum in publicam formam redigere, sine auctoritate iudicis, non potest nec debet, cũ extensio & quid substo signo &c. uel alijs defectuosis uel abbreuiatis uerbis fortè inibi positis cõprehendi intelligatur, ad iudicis non Notarij æstimationem spectet.

Aduertant etiam Notarij, Quòd quando in extensione & ingrossatione instrumentorum rasuras maximè notabiles, & in locis suspectis, in una uel pluribus rigis faciunt, uel uerba interlinealia, seu ad margines apponunt, à quibus quantum potest cauendum est, quòd extunc in corpore instrumenti uel saltem subscriptione de his faciant mentionem & approbationem. Et hoc maximè quando talis interlineatura est scripta ad marginem facta, nõ est manus propria ipsius, qui instrumenti tenorem ingrossauit.

Item Notarij caueant, quia præsenti ordinatione prohibentur scribere instrumenta sua nimis abbreuiata uel obscura, uel ambigua uerba, quæ uiciant instrumenta, nec per zifferas, signa uel notas, maximè non communiter omnibus cognitas, cum facilè possint mutari et corrumpi, sed scribant per literas integras, communes, legibiles & cognitas in pergameno nõ papyro, in latina uel nostra alemanica lingua.

Si casu amittatur alicuius Notarij prothocollum, & de hoc doceatur, poterit Notarius agere contra detinentem instrumenta prius inde extracta, uel si haberi non possunt, examinari facere testes, qui interfuerunt, & inde nouum

facere

facere Prothocollum.

¶ Sint etiam Notarij circa instrumentorum editionem & publicationem diligentes & cauti, ne committant errores, cum partes inde ad plures incommoditates, pericula & expensas sæpè deducantur, quas sine dubio ipsi errantes refundere tenebuntur. Quòd si uero siue probabiliter, siue improbabiliter contigerit aliquem incidere errorem, siue in solennitatibus, siue nominibus, locis, temporibus, substantia, siue alijs, tutius est, ut saltem post editionem cũ Notarij postea uideantur functi suo officio, ad euitandas ambiguitates disputationum, et altercationes uarias, nõ sua, sed iudicis, desuper aditi auctoritate errores huiusmodi emendentur.

Possunt etiam Notarij actuum coram se gestorum, dummodo tamen ab eo uel his, de cuius uel quorum uoluntate dependent actus huiusmodi, desuper tempore eorundemq; actuũ rogati fuerint sine trepidatione, alterius q; auctoritate, immo tenentur sub pœna in iure expressa, ædere instrumenta eis qui rogarunt, seu eorũ procuratoribus, hęredib. successorib. uniuersalib. uel singularibus saltem semel. Sed quando sæpius eisdem uel alijs petentibus & prætendentibus sua interesse, maximè ubi quæstio seu dubium desuper esset uel timeretur, aut alijs periculum seu præiudicium ex tali editione ueri similiter immineret, tutius ac consultius est propter uarias in hoc opiniones, ut Notarij faciant se citari coram iudice, cuius auctoritate uocatis uocandis editionem huiusmodi faciant uel denegent.

Notarij autem sciant se non de nocte nisi ex urgente causa, quam exprimãt uel in locis occultis, seu clam rogari uel instrumentari debere, cum hoc non sine suspitione procederet.

Debent autem Notarij præcipuè esse soliciti, & diligentes circa testamentorum & aliarum ultimarum uoluntatum confectiones, propter magna ex eis imminentia præiudicia. Sunt enim secundum sacratissimas leges testamentorum genera duo, alterum quod fit in scriptis seu mediante scriptura clausa, seu inuoluta: alterum uero & communius, quod per solam nuncupationem sine scriptura, uel aliqua literali solennitate fieri solet. Et ideo nuncupatiuum dicitur, neque scripturam de sui essentia requirit. Item potest & tertium genus adhiberi, quod fit à Cęco cæcaue per nuncupationem, tamen nõ sine scriptura utpote tam à Notario quàm testibus adhibitis, & rogatis proprijs manibus subscripta, singulorum q; solitis Signetis signata.

Et aduertant ipsi Notarij: Quòd ad singulorum testamentorum præmisso rum genera conficienda requiruntur secundum Leges, Testes ad minus septem, incluso ipso Notario. In Codicillis autem, in quibus legata & fideicommissa relinquuntur, sine hæredis alicuius institutione, uel in donationibus causa mortis, & in rure, ubi rustici testantur, & plures haberi non possunt testes, ad minus quinq;: In parentum autem inter liberos, ubi nullum aliud testamentum procedit, quod infirmandum sit, & in militum, in castris non autem bellicis expeditionibus existentium testamentis, remittitur numerus testium usq; ad duos.

Milites autem in expeditionibus bellicis existentes, etiam sine omni solennitate uel teste, quocunq; modo uelint testari possunt, non autem existentes in talibus expeditionibus seu Castris, iure communi testantur.

Requiritur etiam. Quòd in testamentis ut non solum rogentur testes: sed specialiter ad actus huiusmodi testandum uocentur & adhibeantur, uel saltem si casu illinc sint, ad hoc præmoneantur.

Item requiritur in omni testamento, quod testator testatrixue uerbis intelligibilibus loqui aut scribere sciat, nam neutrum eorum sciens, mortuo similis in hoc reputatur, & testari non potest.

Præterea etiam requiritur in omni testamento, etiam nuncupatiuo ut singula gesta in notam iam recepta, relegantur coram testatore, testibusq; antequam abinuicem recesserint.

Caueant ergo Notarij se ab his qui neq; articulatim & intelligibiliter loqui, neq; scribere possunt, cum sint intestabiles.

Videant autem Notarij testamẽtis adhibiti, et etiam testari uolentes, quos adhibeant testes, quia multi prohibentur adhiberi, ut regulariter omnes qui sunt actiue uel passiue intestabiles, & præterea mulier, hermofroditę, in quib. muliebria præcellũt, in potestate testantis existens hæres scriptus, & cum eodem in eadem existens potestate, unde consulitur ut ad requisitum numerum testes alij recipiantur, ne propter aliquorum inhabilitatem testamenta irriten tur.

Testamenti autem in scriptis, quod magno in usu amplius non est, sed abeo sit, qui in eius uita neminem suæ ultimæ uoluntatis conscium esse uult, talis est forma: Producit testari uolens in medium coram testibus septem, ad id specialiter conuocatis seu præmonitis & rogatis uiris, liberis, puberibus, omnibus simul pręsentibus, scripturam consignatam uel ligatam, uel tantum clausam uel inuolutã, siue ipsius testatoris siue alterius cuiuslibet manu scriptam, offertq; illam istis testibus, à singulis eorum subscribendam, & signetis suis solitis signandam, dummodo tamen apertè dixerit suum esse testamentum, quod offertur, ibiq; coram testibus sua manu propria subscripserit, uel si ipse scribere nesciat, ue l tunc non possit, alterius octaui testis manu nomine & iussu suo in reliqua parte testamenti subscribi faciat, tunc eodem die & tempore nullo interuallo, uel etiam actu extraneo, nisi fortè necessitatis causa & modi eo interrumpente, per singulos septem testes propris suis manibus subscribitur, & sigillis suis, seu signis solitis signatur.

Testamenti autem Nuncupatiui forma est. Quia testari uolens eius uel eorum, quem seu quos hæredem seu hæredes suos esse uelit legatariorumq; nomina, & ea quæ in eo contineri uult, coram septem testibus ad hoc uocatis & rogatis, palam & dilucidè nuncupat & exprimit.

In Cecia autem Testamento requiruntur subscripta. Primo quòd tam Notarius quãm testes septem ad hoc uocentur, & cuius causa uocati sint certificentur. Secundo quòd testator hæredem seu hæredes à se instituendos, & nedum nomen seu nomina, sed & dignitates seu cõditiones alias eorundem pro tanto quòd propter solam nominis seu nominum expressionem non oriri possit ambiguitas. Et præterea aliam suam uoluntatem tam circa eorundem hæredum institutiones quãm substitutiones, fideicommissa atq; legata, coram ipsis Notario & testibus clarè exprimat. Tertio quòd Tabellio uel si is haberi tunc nõ possit, octauus testis uocatus uice eiusdem, atq; testes singuli per testatorem ad hoc rogati, uno & eodem tẽpore, loco, & nullo interuallo seu actu extraneo, nisi fortè modico et necessitate naturæ interueniente, scilicet in fine, utpote in margine instrumenti inferiori subscribant, simulq; consignent. Potest autem testari uolens, uel in ipso actu coram testibus, uel si magis placet, antea, per alium quencunq; uoluntatem uel testamentum suum dictari & scribi facere, & postea coram testibus & tabellario prius patefacta, cuius causa uocati sint, cartulam ipsam coram se & testibus recitare, & ubi tenor eius omnibus notus fuerit, profiteatur testator, elogiũ suum id esse, & examini sui, quæ lecta sunt dispositisse sententia, & in fine sequantur subscriptiones atq; signacula, tam testium ut prædicitur singulorum quàm Tabellarij: potest etiam unus uel plures si propris signetis carerent, alterius seu aliorum signo uel signis in hoc uti. Istam autem formam non solum in testamenti Cecij, sed codicillorum uel aliarum ultimarum uoluntatum confectione obseruari neceſſe eſt.

Scituris

Scituris omnibus Notarijs: Quòd præfatas Testamentorum formas à lege traditas diligenter obseruare negligen. præter hoc quòd testamenta aliter facta, de iure ciuili non subsistunt, etiam iuris pœnas non euitabunt,

De insinuatione literarum imperialium.

Circa imperialium autem uel Cameræ nostræ cesareæ iudicij literarum citatoriarum, uel quarumcunq; aliarum insinuationes, si quis desuper rogatus fuerit, aduertat ut sub præstito in officio suo fidelitatis iuramento, literas huiusmodi originales illi uel illis, ad quem seu quos diriguntur, retento tamen penes se toto tenore inde descripto, & postea in instrumento insinuationis integrè inserendo in personam seu personas proprias, uel commodè haberi non possunt, ad domum seu domos solitæ habitationis eorundem, uel per edictum, per iudicem decretum præsentent, legant, insinuent, atque illi relinquant q; fideliter.

Quòd si uero ac quotiens contigerit, aliquas tales Literas plures personas in diuersis residentibus domibus seu locis continere, quibus singulis faciendasit præsentatio, seu insinuatio earundem: Sciant Notarij huiusmodi præsentationem & insinuationem singulis eorum, de quibus rogati fuerint, cum ostensione & lectione originalium esse faciendū, modo & forma præmissis, relicta & tradita cuiq; eorum Copia collationata & concorde, nisi fortè in una ciuitate seu uilla, in diuersis tamen ędibus habitantes, paucioribus copijs fuerint contenti.

Præsentationum autem, seu insinuationum suarum huiusmodi, & earum dies, Menses, Annosq;, & loca singula: & si forte aliquis, cui fit insinuatio, se parere nolle, uel in Imperatoris, uel iudicij Cameræ contemptum, seu ignominiam irreuerenter uerba proruperit, instrumentis suis, tam his ad quarum instantiam quàm illis, quibus facta fuerit præsentatio, siue insinuatio ædendis, unà cum literarum insinuatarum tenoribus integris referant, & attestentur sincerè & fideliter.

De Constitutionibus Actorum et Procuratorum.

In Constitutione aūt tam Actorū quæ à Tutoribus uel Curatoribus minorennium ante lites contestatas, & quidem cum auctoritate & decreti interpositione iudicis fiunt, & fieri debent, quàm procuratorum ad lites, attendant benè Notarij, cum ad iudicium imperiale quotidie ueniant, instrumenta procuratoria defectuosa: ut quantum tam ad actus specialia requirentes mandata, q; alias clausulas apponi solitas & consuetas, de quib. etiam uulgaris habetur forma, benè extendantur instrumenta, cum clara specificatione, quem uel quos constituent, siue insolidum, siue coniunctim, siue diuisim, Procuratores uelit habere, Ita quòd non sit melior conditio unius quàm alterius, seu aliorum. Sed quicquid unus inceperit, alter id continuare possit, mediare & finire, uidelicet ad agendum, defendendum, libellandum, litem contestandum, iurandum de calumnia, & aliud quodcunque licitum iuramentum præstandum, ponendum, articulandum, positionibus aduersis, etiam per iuramentum respondendum, Testes, & alias probationes producendum, excipiendum, replicandum, duplicandum, triplicandum &c. concludendum, Sententias audiendum: ad appellandum & prouocandum, si ad iudicia inferiora

riora dirigantur, apostolos petendum, recipiendum, appellationis causas prosequendum, alium uel alios loco suo substituendum, istos reuocandum, & iterum totiens quotiens substituendum &c. Et generaliter omnia alia & singula &c. faciendum cum promissione & cautione solitis de rato & releuando, sub omni constituentis rerum & bonorum obligatione, & hęc omnia in extensa communiq; forma.

Et quia multum nunc inoleuit practica, ut iuretur de calumnia, idemq; iuramentum plura in se contineat capitula, quæ plerumq; ista in animas suas iurandа mandantes, ignorant, necesse est, ut de his singulis informentur, & in instrumentis postea inserantur. Sunt enim Capitula à iure tradita & in iudicio Cameræ exprimi solita, ut tam actor quàm reus per se uel suum procuratorem iuret: Quòd credat se iustam habere causam litigandi, quòd protelandi causa, seu fraudulenter dilationes nõ petat, quotienscunq; interrogatus ueritatem non occultet: & quòd alijs quàm quibus ius permittit, nil penitus donet uel promittat, quo pro se sententiam obtinere possit, dolo & fraude omnino semotis.

Iuret autem articulos seu positiones suas offerens, si petit & uult quòd aduersarius per iuramentum respondeat, sic quòd contenta in eis quantum factum proprium concernunt uera sint, & quantum alienum continent factũ quòd credat ea esse uera & probabilia. Responsurus autem iuret se responsurum ueritatem, utrum credat, uel non credat, ea quæ sibi obijciuntur esse uera.

De Instrumentis Appellationum.

DE Appellatione autem & formalibus suis, in quibus plures & quotidiani occurrunt defectus. Notarij scire debent: Quòd de iure Ciuili & ordinatione sacri Romani Imperij omisso medio, uel ab interlocutoria seu grauaminе, quod postea mediante appellatione à diffinitiua est reparabile, regulariter non appellatur: In casu autem permisso appellare uolens ab interlocutoria, eam in scriptis, et cum causarum grauaminis insertione faciat, cum excusis aliàs iustificari non possit.

A diffinitiua uero, ubi appellari non prohibetur, sine causæ seu causarum grauaminis expressione, appellari potest, & quidem uerbaliter & sine scriptis dummodo in continenti post sententiam latam, hoc est antequam diuertatur ad alia, fiat, postea tamen inscriptis redigenda, alioquin autem si ex interuallo appelletur, in scriptis fieri necesse est.

Et in summa sciant & aduertant omnes Notarij q ipsi debent esse iurisperiti in his saltem, quæ Notariatus officium respiciunt, hoc est summam Notarię ad hoc, ut sciant: partes coram se contrahentes seu agentes de solemnitatibus & clausulis ad contractus & actus huiusmodi earũq; ualiditatem requisitis certificare, & se à contractibus & actibus à iure reprobatis & prohibitis abstinere, cum al's teneantur de imperitia, & partibus læsis ad interesse.

De præmissis igitur tanquam pro generalioribus Principijs atq; cunabulis quibusdam traditis non stent, adeo contenti Notarij, quin indies discant & aduertant, alia iure circa Tabellionatus officium tradita, & quæ secundum locorum, in quibus actus huiusmodi geruntur consuetudines, introducta sũt & circa difficultates, seu ambiguitates in actibus coram se gerendis pro casuum uarietate et diuersitate, quandoq; occurrentes, ad peritiores recurrant, ne imperitia culpaq; eorum alijs noceat, quia de his tenentur, ut suprà monstratũ est. Datũ in ciuitate nostra Imperiali Colonienſi, octaua die, mensis Octobris. Anno &c. M. D. xij. Regnorum nostrorũ, Romani uicesimo septimo: Hungariæ uero uicesimo tertio.

VARI-

VARIARVM QVAEstionum, quae circa Notariatus exercitium incidere solent et possunt, Liber, Bartoli cuiusdam nomine iam olim euulgatus, nunc veró ingenti accessione ex Baldo, Lanfranco, Jasone, Felino et alijs locupletatus.

TRACTATVRI de tabellionibus, quorũ officiũ frequentatur, tam in iudicialibus quàm extra iudicialibus. Imo super hoc aliquid & ꝓfecto utile dicere instituimus. Et primo quæro, quis possit creare Tabelliones, & uidr̃ quòd nemo possit nisi princeps, quia per Tabellionem alteri acquiritur, l. non aliter ff. de adop. ergo oportet ꝙ à principe fiat, sicut dicitur de illo, qui abilitatur ad postulandum, nam secundum ius commune alteri per alterum non acquiritur. l. stipulatio ista. §. alteri de uer. ob. Ergo patet, quòd ut per Tabellionem alteri acquiratur, est contrà ius cõmune, sed inferior á principe non potest tollere ius commune l. ille. à quo. ff. ad Trebel. §. tempestiuũ & l. nam magistratus ff. de arbi. & uidetur casus in. l. actuarios C. de actua. & muni. li. xij. Et hoc tenuit In. in c. pe. in prin. de fi. instru. & ibi dicitur, ꝙ nemo subditus papæ uel imperatoris potest creare Tabellionem, sed ipsi soli hoc possunt, mouebatur tali ratione. Nam constat ꝙ officium Tabellionis est contrà ius commune, naturale & diuiuum, quòd chartæ siue corio mortui animalis credatur, sine aliquo adminiculo, ut no. de fi. instru. c. fi. sed cõtra ius naturale nouum uel uetus testamentum uenire propria auctoritate nõ licet, nisi soli principi l. princeps ff. de legi. c. proposuit, de conces. præbeñ. Sed hoc fallit secundum eum, si princeps, consuetudo uel lex hanc potestatem alicui concederet, quia tunc possunt quicunq; habent talem potestatem, creare Tabellionem ar. l. C. de eman. liber. l. fi. & c. accedentibus, de exces. præla. Item fallit in regibus habentibus merum & supremum imperium, secũdum eundem In. Sed Ia. de bel. in Auteñ. de Tabel. tenet contrarium, uidelicet, quòd quilibet superior possit creare Tabellionem suum subditum, allegat hoc in arg. e. ti. §. in tantum hanc opinionem tenet Guil. de susa. & Bar in l. nec tamen §. fi. ff. de adop. & allegat talem rationem, nam si solus princeps crearet Tabellionem, ipse solus ab officio amoueret, & non alius. quia illius est priuatio, cuius est concessio, ut in Aut. pe. defen. ciui. §. interdum col. iij. sed rarum est ꝙ iudices inferiores à principe priuant Tabelliones, propter delicta, ut in Auten. de armis §. fi. col. vi. & in Aut. de defen. ciuit. §. seu ℣. sic iubemus, & l. quibus de aureli. xij. igitur &c. Item pro ista opinione uidetur casus in Aut. de defen. ciuit. §. idem. C. de fal. mo. l. ex prouinciali, & in Aut. de iudi. §. unoquoq; col. vij. C. de of. comi. sacra. ar. l. i. §. idẽ omnes. C. de fal. mo. l. opus & l. operis, de ope. pub. l. antiocensium ff. de priui. cre. Et sic adduco & dico, quòd inferiores à principe sunt in potestate circa ea, quæ tanquam generalia dicuntur, ualere per totum orbem l. leges C. de leg. Sed constat quòd priuilegium Tabellionatus est, quid generale, quia eorum instrumenta fidem faciunt generalem, per totum orbem, ergo in-

go inferiores à principe cum sint in potestate circa ea, quæ generaliter dicuntur ualere, non possunt hoc concedere. Secundo probatur in quibusdam facta est, cum inferioribus communicatio, quia postꝯ populus Romanus omne imperium, & omnem potestatem transtulit in principem l. ij. nouissimo ff. de origi. iuris, & l. i. ff. de consti. pecu. Inde princeps quædam communicauit cum inferioribus ut in l. fi. & per totum de peda. iud. Quædam communicauit, cum maioribus l. i. ℣. uicarium. ff. de off. præfec. urb. l. illicitas ℣. qui uniuersas de of. præsi. & l. ex omnibus, de offi. eius, idem tenet princeps. Quædam item cum nemine communicauit, & hoc tamen sibi intelligitur reseruasse, l. ij. in fi. de na. resti. l. uectigalia. l. contra publicam, & l. nemínem. C. de re mili. li. xij. Sed non apparet, quòd princeps hanc potestatem creandi Tabelliones communicauerit, cum maioribus uel minoribus, ergo tantum intelligitur reseruasse sibi, & per cõsequens nullus principi subditus p̃t Tabelliones creare, sed ipse solus tantum l. i ℣. de qua. ff. de postu. Non ob. ℣. ut tamen in Auteñ. de Tabel. & ℣. ex prouinciali in Auten. de defen. ciui. & omnia alia iura supra allegata, quia dico, qꝯ communitates & alij inferiores possunt deputare quem ad aliquod officium publicum exercendum. Et ita loquuntur omnia ista iura. Sed quòd possunt concedere officium Tabellionatus, & potestatem conficiendi instrumenta publica, hoc nõ probant. Non obstat rõ quòd dicitur, quia si solus princeps crearet Tabelliones, ipse solus priuaret ipsos, quia dico, quòd tũc non priuaretur Tabellio priuilegio Tabellionatus iudicis potestate, sed legis imponentis talem pœnam pro talibus delictis, adeo quòd iudex propter illud delictum non posset priuare Tabellionem priuilegio Tabellionatus, nisi lex scripta, uel princeps propter illud delictum imponeret ei pœnam priuationis, & ita loquitur ℣. fi. cũ si, in Auten. de armis. Sed concedo, quòd poterit iudex Tabellionem deputatum ad aliquod certum officium, priuare illum, sed illud propter delictum, licet lex non imponat specialiter illam pœnam, & ita intelligo l. si aliquid. C. de suscep. arch. li. x. Et non est mirum, quia p̃t eum deputare ad certum officium.

II. Quæro, nunquid consuetudo possit inducere, quòd inferior à principe possit creare Tabellionem. Respondeo sic, secundum In. in c. fi. instru. & est ratio secundum eum, quia ad hoc ut ualeat consuetudo, requiritur tacitus consensus, uel expressus superioris, seu principis, ut no. ipse de consue. in rubrica, quod princeps approbat, ipse facere uidetur. C. de ue. iu. enu. l. i. ℣. quomodo igitur, & in Auten. de defen. ciui ℣. sed interim. In contrarium uidetur, quia ista, quę procedunt à pari potentia, paris sunt effectus l. de quibus ff. de leg. C. de nup. l. si libertos. Sed consuetudo ciuitatis uel statutum ab eadem potentia procedunt. ſ. de consensu populi l. sed & hoc ff. de legi. instit. de iu. na. ℣. ex non scripto, igitur &c. Præterea tacitum & expressum equiparantur. l. qui ad certum ff. loca. l. i. ℣. conditio. ff. de adi. lc. quòd aũt statutum & consuetudo equiparentur, probatur per legem magistratus, ff. ad municipales. l. super ℣. legitur, de iure immu. insti. de iure na. §. constat, & ℣. ex non scripto.

Ego hoc non obstante teneo opinionem In. uidelicet, qꝯ cõsuetudo, quæ inducta est consensu superioris, & ex consensu tacito expresso, uel præsumpto est potens creandi Tabelliones. Ad contrariũ respõdeo, dũ dicitur, ea quæ pcedunt à pari potentia &c. quia sciendum est, qꝯ cõsuetudo uel statutum, quę non remanet in pura & uera conscientia consuetudinis, uel statuti, quę non est, ut capiat uires à tacito uel expresso consensu populi, sed si suos fines egrediuntur, non procedere à pari potentia, cum in potestate reseruata statutum, nil potest. l. i. de iudi. an. au. & est dictum in præcedenti quæstione.

Sed

Sed consuetudo quę inducta est de consensu principis præsumptō, uel expresso, differt ā principis reseruatione, ar. l. fi. C. decan. la. lib. x. Vnde de expresso consensu clarum est, ut supra dictum est de præsumpto. Est dicendum idem de eo, qui inducitur per patinam tanti temporis, in cuius contrarium memoria hominū non existit. arg. i. §. fi. & l. princi pi, de aqua plu. ar. & hoc iure §. ductus aquæ, & aqua quando, & esti. & l. i. C. de emanci. libe. & l. probatorias. C. de diuer. of. li. xij. ubi probatur, quòd consuetudo inducta, in cuius contrarium memoria hominum non existit, tantum operatur quantum priuilegium principis. In alijs autem quę non sunt solum principi reseruata, idem operatur consuetudo, quod statutum. Et in tali consuetudine procedunt rationes factę in oppositum. Tamen est attendendum, quòd Tabelliones creati uigore talis consuetudinis non possunt confi cere instrumenta extra territorium illius ciuitatis, in qua est inducta consuetudo, cum non habent potestatem, sicut quando creantur ab habentibus priuile gium ā principe, sed tantum iuris habet quantum ipsa consuetudo tribuit, ut in ipsa ciuitate tantum possint exercere publicum officium Notariatus, ut est de mente principis, ut in di. c. si extra. de fi. instru. & no. Guil. in. l. non aliter. de adop.

III. Quæro, quid si ille qui confecit instrumentum, negatur fuisse Notarius, quis probet ipsum fuisse Notarium. In. in c. fi. de fi. instru. parū post prin. dicit quòd probatur per priuilegium seu authoritatem, per testes, seu per publicum instrumentum, sufficit tamen, si per testes probatur, quia publicè fungebatur officio Tabellionatus, & plura alia instrumenta fecit de alijs personis. Ad hoc facit Auten. de non alie. §. non igitur. Hoc etiam tenet Ia. de bel. & Guil. de cu. & Bar. in. l. Barbarius de of. præsi. & tamen non sufficit illum qui prohibitus est esse Tabellio, diu fuisse in quasi possessione Tabellionatus, ad hoc ut ualeant eius instrumenta. l. in his. C. de diuer. of li. xij.

Et hęc opinio mihi uidetur uera, pro qua uidetur melior casus, in. l. generaliter. §. si quis de Tabel. li. x. ideo si contra instrumenta opponatur, quòd ille, qui scripsit, non erat Tabellio. Cautus aduocatus ponit, quòd tempore confecti instrumenti iste qui scripsit, erat Tabellio, in quasi possessione officij, & pro tali habebatur & reputabatur ab omnibus cognoscentibus eum, & quòd erat homo liber, & talis conditionis, quòd non prohibebatur esse Tabellio. Non tamen sufficeret articulari ista tria sola priora, quia hoc talis quasi possessio non sufficit in his, quæ sunt prohibita, ut in alle. l. generaliter. Vnde probata tali, quasi possessione, non concluderent esse Tabellionem.

IIII. Quæro nunquid instrumentum debeat habere signe. signum Notarij, dic quòd sic, nisi consuetudo aliter se habeat, nec potest postea Tabellio signum solitum mutare l. fi. circa medium C. de assesso. & ponit Spe. in tit. de instru. ædi. §. i.

V. Quæro, quale sit officium Tabellionatus. Responde secundum In. in c. i. de fi. instru. quòd est publicū & commune, & ideo creditur eius scripturę tanquam publicæ sine aliquo adminiculo, dum modo in instrumento confecto extra iudicium sit descriptus numerus testium debitus, ut in c. cum Iohannes de fi. instru. In his uero quę fiunt in iudicio, soli scripturæ creditur Tabellionis deputati ad scribendum, etiam sine testibus. c. quoniam contra de proba. Et ponit In. in di. c. i. de fi. instru. Item alteri potest stipulari ff. rem pub. sal. fo. l. ij.

VI. Quæro, nunquid Tabellio de facto proprio possit conficere instrumentum, & uidetur quòd sic, in. l. si consul. & l. se. de adop. Hanc quæstio

nem format Guil. de cu. in di. l. si consul. ubi determinat contrarium, uide licet, quòd non possit. Et mouetur, quia cum tractatur de commodo pecuniario, quis non potest esse author in facto proprio. l. quod dicimus .ff. de au. tu. & l. i. ℣. fuit quæsitum ad Trebel. & per hoc respondetur ad l. si consul. cum sí. quia loquuntur quando non tractatur de commodo pecuniario, quo casu, quis potest esse author in facto proprio, nam differet, l. i. C. de test. & l. qui testamenta ℣. i. ff. de testa. Præterea Tabellio habetur loco testis, l. domicius labeo. de testa. & ad eum recurritur si est dubium de fi. instru. l. si quis decurio. C. de fal. sed quis non potest esse testis in re sua. l. omnibus. C. de testa. & l. nullum .ff. e. ti. Et hoc uidetur expresse de his qui se asciscunt. l. diuus ℣. i. & si quis legatum .ff. de fal. ubi dicit quòd Tabellio qui scribit falsum instrumentum, punitur de falso. Casus est in l. rationes C. de proba. Dicit tamen Guil. quòd tali instrumento creditur, in quantum facit contra ipsum, sed pro ipso non .l. non putaui ℣. si quis de contra. Tabel. & l. Aurelio ℣. idem. de lib. leg. Idem tenet Dynus in l. si impuberes ℣. fi. de fal. & l. publi. ff. depo. Sed contrarium tenet quędam glos. parua, quę dicit, quòd aduersarius non potest approbare instrumentum, in quantum solum facit pro se, & reprobare, in quantum facit contra se. Sed Bar. in dic. l. si consul. dicit quòd dicta glos. loquitur in priuata scriptura, hic in publica, facit quòd no. C. de dona. ante nup. l. i. & .l. ñ. C. de confes.

VII. Quæro, nunquid Tabellio creatus à Papa possit conficere instrumentum in terris imperñ, & sic è contrà ponit Spe. in ti. de instru. ædi. ℣. sed nunquid tenendũ, ubi dicit: ꝙ sic, quod credo uerũ ratione, quia quilibet habens merum imperium, potest extra suum territorium exercere iurisdictionem uoluntariam, sed non contentiosam. l. ñ. de of. procon. Sed concedere potestatem conficiendi publica instrumenta est de uoluntaria iurisdictione, ideo pro hoc facit in simpli. c. per uenerabilem post prin. qui filñ sunt legitimi.

VIII. Quæro, quid si Tabellio non uult contrahentibus, uel alteri exhibere instrumentum, quo iure agetur contra eum? Glol. i. argentarius. ff. de æden. dicit quòd officio iudicis. Est & uerum in actis & instrumentis, quę fiunt inter uiuos. Sed si esset instrumentum pertinens ad ultimas uoluntates, tunc agitur per titulum quemadmodum testa. ape. uel per interdictum. de Tabel. exhi. l. i. & ibi. glo. ff. de Tab. exhi.

IX. Quæro, nunquid Notarius teneatur dare instrumentum partibus siue contrahentibus, sine pecunia? Glos. uerbo argentarius in prin. in uer. assimiles. ff. de æden. dicit quòd non. In contrarium facit lex. i. ℣. illud quoque de ordina. & extra or. cog. Et Guil. in di. l. argentarius dicit: ꝙ Notarius potest capere duplicem mercedem pro instrumentis confectis. Vnam pro abbreuiatura, aliam pro extensione. Pro hoc allegant casum singularem in l. fi. post mediũ. C. de princi. agen. in rebus. li. xij. facit. l. in sacris. in fi. C. de proxo. sacro. sacri.

Est tamen aduertendum secundum eundem Guil. quòd Notarius potest implorare officium iudicis, ut sibi ista duo salaria præbeantur pro scriptura, per leges suprà allegatas. Nec obstat .l. i. ℣. illud quoque, quia loquitur in salario præstando de publico, quod non potest statui Notarijs sic, nec alijs personis, ut no. in. l. i. in prin. ff. de uar. & extra or. cog. Istud non uidetur uerum, quia leges quas allegat Guil. loquuntur in Notarijs qui scribunt acta iudiciaria. Quo casu concedo quòd ad officium iudicis, coram quo gesta sunt ea quæ Notarius scripsit, pertinet sibi dare salarium. Et ita intelligo allegatum ℣. illud quoꝙ qui loquitur indistincte tam

tam de salario præbendo, de publico, quàm de priuato. Non ergo poterit Notarius qui scripsit extra iudicium Instrumentum, implorare officium iudicis, ut sibi præbeatur salarium. Sed benè constat illud, uerum quòd non potest cogi dare Instrumentum contrahentibus, sine mercede. Et hæc est mens dicti argentarius. Bard. tamen ibi & in .l. i.ff. de uar. & extraor. cog. dicit quòd in hoc spectetur consuetudo, quæ est quòd Notario detur merces de scriptura Instrumenti, cum contrahentes & Notarius uideantur tacitè agere de mercede præstanda secundum consuetudinem arg. l. accepto. C. loca. & .l. domini prædiorum de agri. & censi. libro xi. unde secundum eum Notarius poterit agere ad mercedem, utili ex locato. Item sequitur ex hoc textu, quòd contrahentes poterunt agere utili ex conducto contra Notarium, ut exhibeat Instrumentum modo dictarum legum, quod etiam no. in l. mutatio & suppletio ad illam glo. l. argentarius.

X. Quæro, quis contrahentium debeat soluere Notario? Dic ut per Cy. in .l. eos. C. de usuris, & ibi plene dixi.

XI. Quæro Notarius dedit partibus Instrumentum defectiuum, nunquid potest agi, ut perfectum tradat. Respondeo, poterit officio iudicis agi. ut perficiat & interesse tradat ea ratione, qua cogeretur à principio ut totum traderet, quia non uidetur dedisse, qui totum non dedit, ut .l. ubi exigitur .§. si dolo ff. de æden.

XII. Quæro, Notarius dedit partibus defectiuum instrumentum, petit ut reddatur sibi ut possit addere uel detrahere, nunquid contrahentes, aut aliquis eorum teneatur sibi tradere Instrumentum. Bar. format istam quæstionem in l. fi. .ff de Tabel. exhi. & Rayn. de for. li. consuluit, ut ipse no. in l. Imperator. ff. de sta. ho. Ego autem dico, quòd si Notarius reddat Instrumentum defectiuum legitima causa, de æquitate potest agere actione infactum. ut Instrumentum sibi reddatur, ut sic suppleat, uel detrahat arg. l. iij. ff. ad exhiben. & eius quod no. glos. in .l. quædam in prin. de æden. Quæ autem sunt legitimæ causæ defectus Instrumenti. Respondeo, si Notarius perdidit Prothocollum in remotis locis uel partibus tempore quo fecit Instrumentum, ut l. si quis ex argentarijs .ff. de ædendo.

XIII. Quæro, nunquid Notarius possit corrigere errorem instrumenti sui, & uidetur quòd sic, quia error Notarij non nocet contrahentibus .l. si librarius. ff. de re iu. l. Imperator. de sta. ho. Guil. de cu. format istam quæstionem in dicti. Imperator, & ipe. de instru. ædi. §. instrumentum. uers. nunquid, si conficit, & Bar. in dicti. si librarius.

Ego autem ad declarationem præsentis quæstionis præmitto, quòd error in instrumento multis modis potest committi: Vno modo circa formam instrumenti. Secundo modo, circa errorem ordinis instrumenti. Tertio modo circa solennitatem formalem ipsius contractus. Alio modo circa latinitatem. Quando committitur circa solennitatem formalem, ut quia deficit indictio in instrumento, uel anni domini, uel menses & dies, defectus enim horum uiciat instrumentum, ut in Auten. ut præponatur no. Imp. in prin. & in Auten. qui mo. na. eff. sui. §. sed quantum extra de fi. instru. inter dilectos, & no. Bar. in dicti. generali, uel in instrumento deficit, quia Notarius fuit rogatus, uel equipollens, ut in Auten. de Tabel. §. i. col. iij. & per Bar. in l. sciendũ de uer. obli. Sed nunquid possit errorem corrigere, dico quòd si est erratũ in committendo, si constat, in quo est error, Notarius potest corrigere erro-

rem ſuum arg. l. errore. C. de teſta. & l. ſi in nomine. ff. de uer. obliga. Si autem non conſtat in quo, ut quia fuit omiſſa dies rogationis, uel negatur à partibus facta: Iſto caſu ſi Notarius dicit ſe recordari, debet ei credi. quia officio alí publico creditur de officio ſibi commiſſo. C. de. fac. rab. l. Imperator. li. xij. & l. ſi quis decurio. C. de fal. & l. magis puto §. non quauis. ff. de rebus eorum, & le. i. §. cura carnis, de of. præfec. uid. Si uero eſt erratum in ponendo. Iſto caſu ſiquidem error conſtat ex inſpectione inſtrumenti, ut quia poſuit unum menſem uel diem, cum debuiſſet ponere alium. Et iſto caſu non poteſt Notarius ſuum errorem corrigere, niſi de errore conſtet per teſtes, uel alio modo, l. quicquid aſtringende. de uerborum obliga.

Tertio reſpondeo ſecundum lecturam Bar. & eſt ratio inter hunc caſum, & præcedentem, quia quando Notarius omittit inditionem, diem uel rogitū, nondum finitum eſt officium ſuum arg. l. qualem. ff. de arbi. ideo poteſt corrigere errorem ſuum. Sed quando ponit inditionem, menſem uel rogitum tunc eſt functus officio ſuo ſiue benè ſiue malè. le. iudex. de re. iudi. Ideo non poteſt errorem ſuum corrigere, ſi non eſt dies, patet ex inſtrumenti inſpectione, ut quia anni domini non concordent in inditione, cum utrumq; ſit poſitum in inſtrumento. Iſto caſu glos. Bar. quę eſt inter dilectos de fi. inſtru. in uer. inditionem, tenuit quòd Inſtrumentum reddatur falſum. Dinus conſulendo in quodam conſilio determinat, quòd licet omiſſio inditionis uiciet inſtrumentum, ut ſuprà, tamen ſi apponatur, non uiciat inſtrumentum, licet non concordet, cum annis domini ar. le. quotiens §. ſi uero, de hære. inſti. pro quo facit quod no. glo. in le. ſi quis in fundi uocabulo deleg. in & l. in ff. de re iudi. Hæc opinio eſt communis. Omnia prædicta ſunt uera, quando ſolennitas inſtrumenti fuit ſolenniter obſeruata, ſed non fuit inſcripta, eo modo, quo interuenit uel fuit totaliter omiſſa. Cæterum ſi non fuiſſet ſcripta, nec probata, tunc non poſſet corrigere errorem imo eſſet totaliter falſus, & Notarius tanquam falſarius puniretur. l. iubemus §. fi. de teſta.

Tertio modo, quando fuit erratum circa ſolennitatem formalem contractus. Dico quòd ſi error fuit commiſſus à contrahentibus, talis error uiciat contractum, ideo tunc Notarius talem errorem non poteſt corrigere. l. i. in prin. & l. quicquid aſtringendo de uer. obli. Sed ſi fuiſſet omiſſus à Notario in ſcriptura, ut quia fuit, tunc obſeruata illa ſolennitas, ſed Notarius hoc non ſcripſit, cum talis error nõ uiciat inſtrumentum, quare præſumitur hæc ſolennitas interueniſſe, ideo Notarius poteſt hunc errorem corrigere, inſti. de inutili ſtipu. §. ſi ſcriptum. ff. de uer. obli. ſciendum.

Quarto modo, quando eſt erratum circa ſolennitatem intrinſecam conuentionalem contractu, dico quòd ſi error eſt omiſſus à contrahentibus, tunc talis error uiciat contractum, ideo Notarius non poteſt corrigere, l. i. §. nec emp. l. in emptione. ff. de contrahen. empt. Si uero error non fuiſſet omiſſus per Notarium, ſi cõſtat de errore per teſtes, uel alio modo, poteſt corrigere errorem, alias non, quia talis ſolennitas non præſumitur, inſti. de emp. & uendi. §. precium.

Quinto modo, quando eſt erratum circa ſolennitatem extrinſecam contractus, ſi eſt erratum à contrahentibus, uiciatur contractus, ideo Notarius non poteſt corrigere. l. i. C. de fi. Iuſtru. & de iure haſte. phi. lib. x. & l. ſi ex tra prædium, de pac. conuen. Idem eſt, ſi eſt erratum à Notario, nam non poteſt corrigere hũc errorẽ, niſi cõſtet per teſtes, uel alio modo. l. quicũq;. ff. de publica. Et eſt ratio, quia ſolennitas extrinſeca nunq; præſumit, niſi Notarius facta

faciat mentiõnem de ea in instrumento, ut non in .l. i. C. de fi. instru, & .l. i. Ç. de contrahen. stipu. Sexto modo scilicet, quando est error circa scripturam instrumenti scribendo uerba obscura, si sint omnino obscura, & non intelligibilia, tunc uiciatur instrumentum. Ideo Notarius non poterit corrigere hunc errorem, dictam.l.quicquid, secundum unam lecturam, & ibi Bar. Si autem non sint omnino obscura, tunc potest corrigere declarando & interpretando uerba per eum scripta.l. si quis decurio in fi. C. de fal. & in Auten. de fi. instru. §. si moriatur omnes, col. vi. Vltimo modo, si error fuit circa incongruam latinitatem scripturę, tunc non uiciatur instrumentum .l. imperator, de sta. ho.l. si librarius .ff. de re.iur. Ideo Notarius poterit hunc errorẽ corrigere.l. actorum, uerba, de re. iud. Est tamen sciendum, quòd in omnib. casibus, in quibus dixi notariũ posse corrigere errorem, debet hoc facere auctoritate superioris & non aliter, ut in Auten. de æqui. do. §. primum gradum, col. vij. & ibi tenet Ia. de Bel. Item est sciendum, quòd in casibus, in quibus non potest Notarius corrigere errorem suum, tenet parte lesi ad interesse.l. i. in fi. si messor fal. mo. dix. & .l. fi. C. de mag. conuen. Item prædicta locum habent, quando Notarius tradidit parti instrumentũ in forma publica, quia iam cum sit functus suo officio, non potest suum errorem corrigere, nisi ut p̃ ordinatum est. ut iudex de re iud. Cæterum si non tradidisset partibus instrumentum tuum, tunc potest errorem per ipsum commissum corrigere, cum nõ sit l. functus officio suo, l. qualem, ff. de arbi. Qualiter autem probetur error in strumenti plene probatur in dicta .l. si librarius, circa fi. ff. de re iu.

XIIII. Quæro, an quando Notarius tradit instrumentum, debeant citari illi, quorum interest, uel qui ex illo instrumento ledi possunt. Bar. formal istam quæstionem in .l. fi. ff. de Tabel. exhi. & Cy. in .l. nam ita ff. de adop. in suis additionibus. Ego autem dico, ꝙ quando tractatur de prima ęditione instrumenti. Isto casu, si quidem est contentio inter Notarium, & illum qui petit instrumentum non pertinere ad petentem, uel dicit illum contractum esse inualidum, & sic publicari non deberet, sic omnes qui ledi possunt ex instrumento isto citari debent, arg. l. i. §. sin autem, & .l. fi. de Tabu. exhi. & .l. de unoquoq;, de re iudi. l. nam ita diuus .ff. de adop. Si uero nulla est contentio inter Notarium, & petentem sibi tradi. ut quia Notarius dicit: instrumentum sibi debere tradere, & tunc non est necessaria citatio. Quando ꝙ tractatur de secunda ęditione, ut quia iste cui fuit traditum primo instrumentum, dicit se amisisse, & ex alia causa iusta, dicit iterum sibi tradi. & isto casu indistinctè debent citari illi, quorum interest, & qui ledi possunt ex dicta ęditione, quia talis ęditio debet fieri, cũ causæ cognitione, l. si quis exargentarijs §. fi. .ff. de ęden. An autem, quando oriuntur tales cõtentiones inter Notarium & partem de adhiberi plena cognitio, uel semiplena, no. per Bar. in di. l. i. in fi. de Tabel. exhi.

XV. Quæro, cuius ætatis debeat esse Tabellio. Et uidetur, quòd pupillus possit esse Tabellio, ut.l. inpuberem, in prin. ff. de falsa doctrina, ut refert Bal. ubi tenet, quòd Tabellio debet esse maior pupillo. quia officium Tabellionatus est officium publicum. l. generali. C. de Tabellionibus li. x. Sed pupillus non admittitur ad officia publica. l. pupillus .ff. de iu. & iu. ergo non ob. di. l. impuberem, quia loquitur in illo, qui admittitur ad scribendum. Nam ad scribendum tantum potest adhiberi seruus, ut seruus .ff. de testa. de di. l. impuberem §. non tantum. ff. de fal.

XVI. Quæro, nunquid aliquis posset creari Tabellio infra tempus pubertatis, & post pubertatem conficiat Instrumenta, & exerceat officium. Bar. in allegata .l. impuberem, in prin. ten. quòd non, quia hi, qui eligun-tur ad aliquod officium publicum debent esse idonei, eo tempore, quo eli-

guntur .l. examinationis ℣ non tantum .ff. de ac. tu.

XVII. Quæro, nunquid Tabellio excommunicatus possit conficere instrumenta publica Bar. in l. eadem ℣ i. ad. l. Iul'. repetun. Et est casus in Auten. de pa. & consu. perducere. col. ij. & in Auten. credentes C. de hære.

XVIII. Quæro, nunquid Tabellio infamis possit conficere instrumenta. Et uidetur quòd non, quia habetur loco testis. l. domicius .ff. de testamento, sed infamis non potest esse testis l. eadem. ff. ad .l. Iul'. repetun. l. iij ℣ lege ff. de testi.

Præterea glo. in. l. ij ℣ miles de infa. dicit, quòd infamis non potest exercere aliquod officium publicum, sed officium Tabellionatus est officiū publicum, ut dicta. l. generali ergo &c.

Præterea infamis repellitur ab omni dignitate, le. ij. C. de dignitate. Sed officium Tabellionis est dignitas .l. i. C. de manda. princi. ergo &c. Et istam partem tenet Innocentius in c. fraternitatis in glos. in uerbo deponitur, extra de Test. Barto. in dicta le. eadem ℣ i. ff. ad le. iuli. repetun. tenet contrarium, scilicet, quòd infamis possit conficere, mouetur, quia officium Tabellionatus non est dignitas, sed est munus, ut notat glosa in. l. i. in fine C. qui mo. non pos. libro xij.

Constat autem quòd infames non excluduntur à muneribus. C. de his qui non imple. li. x. & l. i. C. de infami. Item infamis potest esse Procurator. insti. de exce ℣ finali. Item potest arbiter. l. pedius .ff. de arbi. Item potest esse tutor & curator, ut no. in summa trium librorum in ti. de infami. li. x. & est casus in. l. iij ℣ est æquissimum. ff. de postula. Item nec obstat secundum eum l. pri. de man. prin. quia loquitur in Notario principis assumpto ad scribendum negocia ipsius. Nam illud officium ad quod eligitur per principem, est dignatus ut ibidem, ideo infamis non potest illud exercere per dictam regulam .l. ij. C. de digni. Item non obstat secundum quod mo. glos. in .l. ij ℣ miles, de infami. quia loquitur in Notario, qui habet aliquod officium sibi iniunctum de publico, ut quia Notarius ad bancum stipendiorum sedens, sed nos loquimur de Notario sumpto à partibus, ad faciendum publicum Instrumentum, ad quod officium potest infamis assumi, sicut dicimus in iudice, nam si infamis est, & si sit datus partibus uolentibus, & non opponentibus de infamia, ualet eius iudicium, uel sententia, ut no. In. c. cum super, de offi. dele. & Bar. in .l. quidam consulebant, de re iudi. & spe. in titu. de iudi. del' ℣ excipitur uers. item nunquid, & uers. se. Item secundum eum non obstat, quòd infamis non potest esse testis, quia testimonium producitur ab altera partium, tantum inuita. & ideo non admittitur. Sed Notarius qui assumitur ad scribendum Instrumentum, assumitur ab utroque contrahentium, ideo ualet Instrumentum. Ego autem teneo opinionem In. pro qua allego casum de prohi. feu. alie ℣ scriba col'. x. Non ob. rationes Bar. primo casu, ubi dicit officium Tabellionis est munus publicum, ut no. glos. in. l. fi. C. qui mili. non pos. quia dico illam falsam & contra casum .l. generali in fi. C. de Tabu. li. x. ad quam Bar. ibi non respondet. Nam ibi expresse dicitur, quòd officium publicum, & quòd sit officium publicum tenet In. in c. i. extra de fide instru. quòd autem non sit inutile munus publicum, patet euidenter ex eius diffinitione. Nam dicitur ipsum publicum, quod in administranda repub. cū sumpto sine titulo dignitatis subimus, quæ diffinitio habetur ad literam in l. honore. de mune. & hono. Item non obstat de tutore & procuratore & arbitro, quia sunt personæ qui non habent officium publicum. Item non ob. de iudice, quòd si non nō opponitur, quòd si infamis ualet sententia, per eum lata

ata, qua est aliud in iudice delegato infame, quia iudicium & sententia ualet propter autoritatem delegantis, si litigatores non opponunt notam infamię qua ratio cessat Tabellionibus.

XIX. Quæro, Si Tabellio excōmunicatus uel infamis stetit in possessione tabellionatus, uel bonę famę, non ob. infamia uel ex cōmunicatione, an ualeant instrumenta facta per eum. Bar. uidetur sibi contrarius in l. eam §. i. ff. ad l. iul. repetū, ubi tenet, ꝙ sic per. l. barbarius de offi. præsi. & le. de sena. Sed Guil. quem Bar. sequitur in dicta l. barbarius tenet contrarium, ꝙ licet diu fuerit in possessione Tabellionatus, tamen non tenent instrumenta per eum confecta, & secunda opinio uerior est, pro qua est casus in di. l. generali. Nec ob. di. l. barbarius, secundum Guil. quia ibi pactum erat in materia tantum. nam ibi interuenerat communis error & autoritas eius, qui poterat creare Tabellionem, & pactum formę est peius ꝙ pactum materiæ l. pri. §. eius de consti. pecu. & l. cum util. in prin. de accep. Item non ob. l. ij. C. de sena. quia loquitur in liberto, qui poterat esse iudex eo tempore quo iudicauit, licet, postea fuit reuocatus in seruitutem ex causa ingratitudinis, uel alia causa.

XX. Quæro, an Tabellio propter delictum perdat officium, & an instrumenta teneant per eum facta, Guil. in hoc ti. de Tabel. circa fi. tenet, quòd nō. Tudic, quòd aut in totum priuatur officio Tabellionatus, aut non in totum, ut quia de falso damnatur uel deportatur, & sic efficietur seruus pœnę, & isto casu instrumenta postea facta uiciantur. l. fi. C. de sen. pa. & l. si aliquid. C. de suscep. Archi. li. x. Facta uero, an remaneant ualida ar. quòd sic, in l. ex fal. C. de transac. & ibi no. & l. si quis ex argentarijs. ff. de eden. sed si Tabellio aliquo officio priuatur, ad quod erat deputatus, & secundum quòd priuatur, tunc instrumenta postea facta ualent, ut in Auten. de Tabel. §. fi. C. de mu. & actu. li. x. in l. ij.

XXI. Quæro, nunquid pater Tabellio possit instrumenta conficere p filio, & uidetur ꝙ non: quia Tabellio est loco testis. l. parentes. ff. de testa. sed pater potest testificari pro filio, l. parentes. ff. de testi. ergo nec instrumenta, p filio conficere, pro hoc allego di. l. si parentes, præterea pater pro filio etiam in potestate conficere potest, de castren. pecul. per di. l. si parentes. Sed an possit conficere instrumentum pro filio in potestate de pertinentibus, ad peculiū aduenticium Bar. in l. impuberem §. pri. ff. de fal. tenet, & benè ꝙ si pater cōficiat instrumentum respectu filij, & ita, nec tunc ualet etiam respectu proprietatis, nec respectu usufructus, l. si filius §. se, & . ff. de fal.

XXII. Quæro, quid ècontra: an filius Tabellio possit conficere instrumentum pro patre. Dynus tractat hanc quæstionem in. l. si uno. ff. de auctu. & le. quod dicimus §. pri. e. ti. Bar. in. l. pater de fal. & . l. qui testamenta §. i. de testa. Veritas est, quòd filius emancipatus potest. l. filius emancipatus in prin. ff. de fal. Filius aūt in potestate patris non potest . l. de eo, in prin. ff. eodem.

XXIII. Quæro, nunquid frater possit conficere instrumentum pro fratre. Respondeo: si sunt ambo in potestate eiusdem patris, non potest, de re ꝙ patri quæritur. l. de proprio in prin. ff. de fal. sed si sunt emancipati potest, ar. l. impuberem §. pri. de fal.

Quæstionum Bartoli finis.

XXIIII. Quæro, quomodo probetur, quis Notarius? Inno. in c. i. de fide instru. quem sequuntur cæteri Doct. dicit posse probare Notarium per Instrumentum creationis: quia apparet Instrumentum, per quod talis creatus est Notarius siue Tabellio, sed hoc casu oportet, quòd constet de authori-

tate & potestate creantis Tabellionis, poterit etiam probari per testes, qui interfuerunt, quando fuit creatus Tabellio. Item probatur, quem esse Notarium probando, quòd fecit plura instrumenta inter plures personas, quibus est adhibita fides plena. Item sufficeret ad probandum, quem esse Notarium si plura instrumenta producantur per eum confecta. Et non sufficeret secundum Inno. duo, sed plura requiruntur, nam ex eo ipso, quòd quis confitetur officium Tabellionatus, dato quòd non esset Tabellio, satis esset, quia communis error facit ius, ut in l. Barbarius. ff. de offi. pto. Lanfran. in repeti. c. quoniam contra §. Instrumentorum productiones, nu. 3.

Vide Domi. Alex. de Imo. in consili cix. per totũ iij. partc.

XXV. Quæro, An Notarius debeat conficere Instrumentum ad instantiam unius partis tantum? Inno. in c. i. de fide instrumentorum, tenet q̃ in his, quæ dependent à uoluntate duorũ, ut in contractibus, Notarius non potest conficere neq; rogari de instrumento, nisi ad instantiam ambarum partium, ut est in uenditione locationis &c. In his autem quæ dependent ex uoluntate unius tantum, ut est in aditione hæreditatis, uel in aliqua protestatione, sufficit rogari Notarium ab illo, à cuius uoluntate dependet actio. Et ideo si pars faciet unam protestationem in iudicio contra iudicem, non tenebitur illam Notarius scribere, si nollet iudex. Istud idem tenet Bal. in rub. de fide instru. Subijciens, quòd si actus non dependet ex uoluntate aliquarum partium, tunc requiritur authoritas iudicis, aliàs tale instrumentum non facit fidem plenam, ut in natiuitate alicuius. Nam si quis faciat scribere instrumentũ de alicuius natiuitate debet, interuenire autoritas iudicis, Alias faceret tale instrumentum quoddam indicium. Idem Lanfr. in d. c. quoniam nu. 10.

XXVI. Quæro si datur copia instrumenti, an debeat citari aduersarius? Dicite quòd autem nulla est quæstio utrũ debeat fieri sibi, uel ne puta, quia semel habuit copiam, sed perdidit, & dicit Notarius: ego non teneor amplius sibi dare ullã copiam: certẽ tunc debet pars, quæ posset lædi, citari, ita determinant Bar. in l. fi. ff. de Tab. exhibendis, & Baldus in l. fi. C. de eden. Sed quid è conuerso Notarius, qui erat rogatus de instrumento, & qui iam dederat unam copiam parti de illa Imbreuiatura, perdidit illam Imbreuiaturam, uel fuit incendio consumpta, aut alio modo, nunquid poterit Notarius partem quæ habuit copiam, citare, ut exhibeat illam copiam, quia Notarius uult extrahere exemplum, quod uult penes se tenere loco imbreuiaturæ? Baldus determinat in d. l. fi. C. de eden. quòd sic, q̃ poterit compellere, & tantam fidem facit, tale assumptum, quantam originale, quod est notandum. Idem Lanfr. in alleg. c. nu. 15.

XXVII. Quæro, Si negat Notarius se rogatum, an compellatur conficere instrumentum? Respondeo quando q̃ negat se interfuisse, & tunc non debet compelli, nisi probetur, quòd interfuit rogatus, quia facta non præsumitur, quando q̃ fatetur se interfuisse, tamen dicit quòd non fuit rogatus, uel quòd fuit rogatus, tanquam amicus, non tanquam Tabellio, quo casu instrumentum non est publicum. Casus est notabi. ĩ. qui po. in pig. ha. l. scripturas, & tunc dico, si negat se omnino rogatum, probatum est de rogatu. Si autem fatetur se rogatum, sed dicit, quòd non fuit rogatus ut Tabellio, sed ut simplex scriba, dico, quòd in dubio præsumitur Tabellio, quia illa uia assumpta præsumitur in dubio, quæ facit actum ualere, ut ff. de Testamen. milí. l. iij. & hoc quando quæstio est de rogatu cum Tabellione, Sed si est inter partes glo. dicit: quòd in dubio Tabellio præsumitur rogatus, quia aliàs non præsumeretur scripsisse, ut not. in d. §. nos autem in Auten. de Tabellionibus. Innocentius dicit, quòd non præsumitur rogatus, nec etiam iniunctum nisi hoc in scriptura contineatur, & idem dicit hic Nicolaus de ma. tu dic glos. ueriorem, quia in Tabellione propter artis peritiam præsumitur solennitas:

ut not.

ut not. infra de usur. l. i. Item quia non est consuetum, quòd Tabellio scribat, nisi rogetur, & ideo præsumitur factum, quod consuetum est fieri, ut infra de Fideiussor. l. fi. ubi est tex. not. Si igitur apparet scriptum negocium inter partes gestum, apparent etiam aliæ solennitates testium, præsumo non esse rogatum, secus si aliæ solennitates deficerent, ut D. l. scripturas, Bal. in rubrica. C. de fide instru. col. 3.

XXVIII. Quæro, An debeat cognoscere partes? Dico quòd non est necesse, quando habet scribere in instrumento, certam qualitatem eorum, puta q̃ sunt idonei possidentes substantiã &c. ut in Aut. de hære. & fal. ℌ si uero absunt colla. i. secundum Nic. de. ma. Idem. Bal. in d. rubri. col. iiij.

XXIX. Quæ requirantur ut Notarius possit instrumentum conficere? Sciendum ad hoc, ut Notarius possit conficere instrumentum quatuor requiri, Scilicet facti cõmissio, id est quòd fit rogatus, rei cognitio, id est, quod quantitatem apprehendat, per sensum corporis: iuris permissio, id est, quod instrumentum conficiat de permissis, non de prohibitis ut suprã de sacrosanct. eccleſijs, l. iubemus ℌ his Tabellionibus. Item testium præsentia & rogatio, Bal. in d. rubr. col. ea.

XXX. Quæro, an possit conficere Instrumentum de eo quod est prẽterius, puta de confessione ad obligandum facta absente parte, uel de stipulatione facta alteri? Respondeo sic, licet scriptura non det uim negotio, ut. ff. de uerb. obli. l. stipulatio ista ℌ alteri, nam de eo quo possunt rogari testes, potest rogari Tabellio, Idem Bal. in d. rubr. col. 5.

XXXI. Quæro, Notarius, si aliquem errorem emendauit, & ita abrasit, uel interlineauit quædam, & nihilominus uelit quòd instrumentum ualeat, & omnis suspitio cesset, quid faciet? Dic quòd facere debet, in fine instrumenti unam additionem uidelicet, quòd dicat hoc modo. Ego talis Notarius illam interlineaturam, uel abrasionem feci manu mea, quia errauí, ita dicit Bar. in l. ℌ. & ideo. ff. de his quæ in test. delen. arch. in ℌ i. xxxv. q. ix. d. Ab. in c. ex literis de fide instrumentorum in ij. colum. in uer. Vnde tamen. Et no. quòd istud est necessarium, aliàs instrumentum esset nullum. Barto. in l. si unus in fi. C. de test. Adde quòd oportet q̃ ista apostilla seu uerba Notarij sint in corpore instrumenti, secus si in margine, quia nihil operarentur. Ioan. And. in Specul. in tũu. de instrumento. ædit. ℌ ostenso in addi. incipien. dixit Rolandinus. Adde Domi. Alex. in d. l. si unus, & uide Feli. in d. c. ex literis in uersi. Quinta declaratio, nu. 10. ibidem.

XXXII. Quæro, Notarius simpliciter rogatus, an possit apponere renunciationes & clausulas consuetas? Dico quòd Notarius debet scribere & conficere instrumentum secundum naturam contractus, etiam si ã partibus omnia requisita in illa materia non sunt expressa, casus est in. l. fi. C. de fidei com. Bald. in l. i. in ult. col. ff. sol. ma. & in l. de die. in i. col. ff. qui satis. cog. adde etiam q̃ Notarius debet ponere in instrumento clausulas consuetas, & præsumitur rogatus, ex quo natura contractus ita requirit, glo. & Bal. in d. l. fi. C. de fidei com. pari de ca. in l. ij. ff. de iuris om. ind.

XXXIII. Quæro, An Notarius cogatur in publica forma Instrumentum dare ei qui eum rogauit, & tamen prætendit habere interesse? Dico quòd qui non rogauit Notarium, non potest eum cogere, quòd sibi det instrumentum in forma publica, quamuis prætendat interesse ex tali instrumẽto: quod ualde no. & uide Spe. & Ioan. And. in tit. de instru. ædi. ℌ postquam uer. & breuiter, cum uer. seq. per Inno. & alios in c. i. de fi. instru. Limita istam conclusionem tribus modis. Primo quòd licet Notarius inuitus non possit cogi, tamen uoluntariè, postq̃ sibi constat de interesse peten-

petentis, si ei det copiam, non peccat in spiritum sanctum secundum Angel. & Do. Alexan. hic benè facit, quòd uult glos. no. in, l. in fraudem. §. neque Instrumenta in uer. ædi. ff. de iure fis. quòd si duo litigant in hac ciuitate, & quidam tertius priuatus habet instrumenta, quæ faciunt in fauorem unius, licet non possit cogi ædere, tamen si uult, potest uoluntariè ædere. Secundo limita conclusionem glos. in instrumentis extra iudicialibus, secus in instrumentis quę fiunt in foro authoritate iudicis, ut instrumenta emancipationum uel adoptionum, uel in actis quæ fiunt ad bancum iuris, nam quilibet cuius interest, potest cogere Notarium, ut sibi det copiam, secundum Barto. in l. i. §. æditiones, supra eo, & in l. ij. C. eod. Tertio limito, quando ego non rogaui Notarium, sed alius cuius personam ego repre sento: pone exemplum in creditore habente obligata omnia bona debitoris, nam potest præterea quocunq; Notario, ut instrumenta sibi exhibeantur secundum Bar. & An. in l. si quis ex argentarijs. §. pertinere infra eo. Barto. in l. fi. per illum tex. C. de bo. auto. iudi. pos. & in l. aristo. ff. de iure deli. & in l. controuersa, ad fi. ff. de transac. Iason de Mayno, in l. prætor ait, col. i. ff. de ædendo.

XXXIIII. Quæro, quibus pœnis afficiantur Notarij, qui officio suo abutuntur? Dic uarijs pœnis affici, secundum qualitatem delicti aut falsi. si. n. conficit instrumentum immunitatis falsum, punitur pœna ignis, text. est no. in, l. i. C. de immu. ne. conce. li. x. quod si facit instrumentum reprobatum, uide quod no. ī. s. iubemus in §. his tabel. de sac. sanc. ecc. in Auten. de no. alie. §. hæc autem & inde tenet, ubi punitur pœnis corporalibus, & traditur in exilium, in Auten. ut nulli iudi. in §. quia uero, & ibi uide Ang. & an faciat litem suam, uide tex. l. fi. C. de mag. conue. & l. fi. ad finem. ff. si men. fal. mo. di. Bal. in rub. C. de pœna iud. qua male iudi. & qua puniatur: si scribit simulatum instrumentum habes hic tex. & si scribit instrumentum usurarium est periurus, & non potest amplius conficere, & potest pronunciari infamis: ita dicit Hosti. summa in ti. de usu. §. fi. uer. quid de Notario: & si conficit instrumentum, ut quis puniatur dicit, quòd punitur eadem pœna, facit tex. in ar. in l. i. ff. de sicca. & uide tex. in l. iubemus C. quemad. test. ordi. ubi si omittit solennitatem, & dicit eam interuenisse, punitur pœna falsi, nec potest probare contrarium, quia resultat præsumptio iuris, & de iure ut est glos. sui in præal. l. iubemus, & an præsumatur pro Notario, uide tex. & doc. in l. quotiens. §. sed si maiorem. ff. de hære. insti. & uide bonum tex. in l. nulli. C. de nunc. & act. li. xij. quòd instrumentum carens solennitate, est suspectum de falso, & si Notarius ex certa scientia omisit renunciationem Velleiani, quæ interuenit, punitur de de falso. Vide Bald. in præal. l. sub oi. & Bar. in l. si quis obrepsit de fal. & uide Bal. in repetitione ru. C. de priuil. do. uid. eleganter not. in l. generali, C de tribu. li. x. & ibi Bar. & uide omnino Bal. in c. i. §. sunt res prope finem sup. de l. corra. uide tex. & Bald. ubi loquitur notabiliter in l. imperialis, in prin. de prohib. alie. feu. per Fed. adde tex. in c. si aduersus de hære. ubi Notarius faciens instrumentū pro hęretico, suspenditur ab of. nō infamia, & Bal. in l. ij. C. de ennu. dicit: quòd Notarius faciens instrumentū illicitum, punitur criminaliter in l. i. C. de sepul. uio. dicit quōd punitur crimine stellionatus, uide Bald. in rub. C. res inter alios acta. And. Barba. in additio. ad Bal. in c. Imperialem. §. callidis in fi. de prohib. feud. alie. per Freder.

XXXV. Quæro, an Notarius requisitus ad instrumenti confectionem possit recusare? uel an ex officio teneatur conficere? Dic quòd cogi potest, & tenetur ex officio secundum Bar. in l. fi. c. de assesso. & posset priuari officio suo, si nollet secundum Boctium in Constit. Bituricen. Et uide Feli. in c. quoniam contra. in ij. notabi. de probat.

XXXVI.

XXXVI. An Notarius licet accipiat pecuniam à pauperibus? Dic quòd non. Secundum Iaso. in l. nec quicquam §. decretum. in ij. col. ff. de of. proconſ. & lega.

XXXII. Quæro, Notarius falſarius, aut de falſo ſemel conuictus, an poſſit adhuc inſtrumenta conficere? Dic quòd Notarius qui cõmiſit falſum, perdit poteſtatem conficiendi inſtrumenta. Inno. in c. fraternitatis glo. in l. ſi quis §. i. ff. de æden: Bal. & Inno. in l. ad teſtium §. conditionem. ff. de teſt. Bal in l. ij. de manu. uindi. Et hoc habet locum etiam in inſtrumentis ad pias cauſas. Bal. & Imol. in l. in fraudem §. ſi quis. ff. de teſta. mil. Fel. in d. c. fraternitatis, in uer. prima concluſio nu. 4. fol. cxc. adde quòd fallit iſta concluſio in inſtrumentis confectis antequam ſuperſit falſo lata ſentẽtia. Inno. in d. c. fraternitatis. Paul. de caſt. in l. ſi quis. ff. ad Macedo. Barto. in l. ſi quis decurio C. de fal. Feli. in d. c. fraternitatis, in uer. Fallit primo, nu. 5. fo. eo. Item fallit iſta concluſio dummodo Notarius commiſerit falſum in officio Tabellionatus: ſecus, ſi aliter uel alio modo deliquiſſet, uel incurriſſet infamiam, quia ualebunt inſtrumenta per eum confecta, ita Bar. latè in l. ij. ff. ad L. Iuliam repetun. do. Abb. in d. c. fraternitatis in i. col. in uerſi. Sed ſi falſitas. Bart. idem tenet in conſi. ſuo incip. Sed Ioannes, Bal. in l. ij. C. de ſententijs, & in l. militibus. C. de teſta. mil. Fel. in. d. c. fraternitatis in uer. Fallit. ij. nu. 6. ibid. Dic tamen quòd ſi eſſet Notarius principis, tunc non ualerent inſtrumenta facta poſt infamiam ortam, quia tales Notarij habent dignitatem. Bar. in d. l. iij. ff. ad l. Iul. repetun. Fel. in d. c. fraternitatis, in uer. Limita primo in Tabellionatum, nu. 7. fol. ut ſuprà. Dic etiam quòd ſi Notarius eſſet ad bancum iudicis, idem erit quòd in Notario principis, idem dic quando Notarius commiſiſſet delictum dignum depoſitionis, idem dic quando Notarius eſſet adeo infamatus, & infamia eſſet adeo grauis, quia in iſtis idem eſt dicendum, quod in Notario principis. Fel. in d. c. fraternitatis in uer. Quarto niſi infamia. nu. 8 ibidem. Item fallit iſta concluſio in Notario condemnato, de falſo propter contumatiam, quia ualebunt inſtrumenta: ratio, quia talis dicitur condemnatus ex ficta confeſſione. Bald. in l. ff. C. de fide inſtru. in fi. Feli. in d. c. fraternitatis de hære. in uerſic. Tertio fallit. nu. 9. ibi. Niſi exactis apparet expreſſè de delicto ipſius contumacis, Feli. in prælegato loco. Item fallit niſi Notarius condemnatus de falſo reputaretur habilis communi opi. quia inſtrumenta confecta per ipſum ualerent. Bal in l. i. in ij. col. C. de teſta. & in l. ij. in ij col. C. de ſenten. Petr. de Anch. in conſi. ſuo. ccix. incip. pro iſto. Fel. in d. c. fraternitatis in uerſi. Fallit quarto. nu. 10. fo. eo. Item fallit iſta concluſio, quando iudex reſeruaſſet ex cauſa ipſi Notario condemnato, de falſo facultatem conficiendi inſtrumenta. Bar. in l. ſi quis §. fin. ff. de leg. iij. Archi. in c. Si quis l. diſtin. ubi do. de ſan. gemi. Fel. in d. c. fraternitatis in uer. fallit quanto. nu. 11. fo. ut ſup. Item fallit iſta concluſio, quando Notarius cõdemnatus de falſo, uellet inſtrumenta prius inchoata redigere in publicam formam. Bar. in l. ad teſtium §. i. ff. de teſta. Anto. de Butr. in d. c. fraternitatis. Feli. ibi in uer. fallit vi. nu. 12. ut ſup. Item fallit iſta concluſio, quando partes requirerent Notarium condemnatum de falſo, quia non ualebit ut inſtrumentum, ualebit ſaltem de confeſſo. Feli. in d. c. fraternitatis: in uer. fallit ſeptimo. nu. 13. ibi. Item fallit iſta concluſio, quando Notarius falſarius feciſſet plurima inſtrumenta, quia ualebunt propter communem utilitatem. Inno. in c. dilecta. de reſcrip. Feli. in d. c. fraternitatis in uerſic. Octauo fallit nu. 14. fo. ibidem. Item fallit iſta concluſio, quando Notarius falſarius haberet alium Notarium, non falſarium ſocium, quia ualeret inſtrumentum. Bald. in c. iij. loco de proba. do. Abb.

in c.

in c. fi. de procu. in iiij. col. Item fallit ista conclusio, quando Notarius falsarius copiaret instrumentum Notarij, non falsarij, quia ualeret copia. Barto. in d. l. si quis §. i. ff. de æden. Feli. in dicto c. fraternitatis in uersiculo nono fallit conclu. nu. 15. fo. cxci. Adde ad ista pro complemento totius materiæ, qua pœna sunt puniendi Notarij, qui faciunt instrumenta falsa, uide scribentes in Auten. Sed nouo iure. C. de ser. fugiti. & Bald. præcipuè in rubr. C. res inter alios acta. in fi. adde etiam qua pœna sint puniendi, qui sciunt conficio Tabellionatus ob infamiam. Bal. in l. Iubemus §. sanè C. de sacrosan. eccle. & ibi. Ia. But. Bal. in di. rub. Adde etiam, quòd Notarius qui facit instrumentum clandestinum, debet puniri, ita Bald. in. l. mandatum. C. manda. & in l. cum fratrem. C. de his qui ut indig. Adde etiam quando instrumentum dicatur falsum per consequens, quando Notarius puniatur de falso. Bal. in l. si potest. de iur. & fact. igno. Adde etiam quòd Notarius conficiens instrumenta super illicitis puniatur. Barto. & Bal. in l. ij. C. de per. bo. subla. lib. x. & Bald. in rub. de fide. instrumen. in ix. colum. Adde etiam quòd quando in instrumento reperitur aliqua solemnitas, si illa nõ interuenit præsumitur instrumentum falsum. tex. est not. in l. nulli. C. de mira. & actua. lib. xij.

XXXVIII. Quæro, An Notarius infamis possit conficere instrumẽtum? Dic q̃ Notarius infamis regulariter non potest conficere instrumenta, ita glo. in l. i. §. miles. ff. de his qui no. infa. uide Bar. in l. eadem. ff. ad L. Iul. repetun. ubi ponit de duobus generibus Notariorum, uidelicet, de Notarijs principum, & de Notarijs ad bancum iuris, quia isti si sunt infames, non possunt conficere instrumenta. Adde Bald. in l. in exercendis in ij. colum. C. de fide. instru. ubi quærit, an infamis retinet officium. Vide do. Abb. in c. cũ dilectus, de fide instru. in ult. col. in uersi. ex hoc uidetur. & ibi Feli. in uersi. Tertia declaratio, nu. 38. fo. clxxi. par. ij. Adde q̃ fallit ista regula in aliquibus casibus. Et primo, ubi infamia esset occulta, quia ualerent instrumenta facta ab infami, ita Bal. in l. cunctos populos. in v. opposi. C. de sum. trini. & fide catho. uide Feli. in d. c. cum dilectus, in uer. allega. Item fallit, quando infamia non descendit ex delicto, ita Feli. in d. c. cum dilectus. in uer. prædi. Item fallit, quando Notarius est infamis, infamia facti nõ iuris: quia ualerent instrumenta ipsius do. Abb. in d. c. cum dilectus. de fide instru. in ult. col. in uersi. item dico: & Feli. in uersic. Tertius casus ibidem nu. 40. Item fallit, quando Notarius est infamis ex delicto, & tamen rogatus à partibus, ut conficiat Instrumenta, quia isto ualebunt talia instrumenta, ex quo partes ea habiliter tant. Bart. in l. eadem. ff. ad L. Iuliam. repe. do. Car. in d. c. cum dilectus, dic tamen quòd oportet quòd expressè appareat, quòd partes eum rogarũt do. Ab. in d. c. cum dilectus in ult. col. in uersi. Si ego limitarem. Adde Feli. in d. c. cum dilectus, in uer. Quartus casus. nu. 41. ubi suprà.

Postremo Quæro. An Notarius qui in ueritate non est Notarius, nec q̃ habet priuilegium Notariatus, tamen communi opi. reputabatur Notarius, & est quasi in possessione, quia multa instrumenta publica fecit: an instrumenta per eum facta ualeant? Ista fuit quæstio antiquitus disputata. Et multi docto res tenuerunt quòd instrumenta ualeant, etiam quòd non sit Notarius, & idem tenuit Feli. in c. i. de fide instrumen. in uer. Item quæritur: quòd sit contrarium, fectum nume. 17. & 18, fo. cliij. Tamen communis opi. est in contrarium, ibi uide per Feli. & posita in additione contra Felinum.

TRA

TRACTATVS CLAVsularum quae ex more Instrumentis, Contractibus, Testamentis, alijsque vltimis voluntatibus, Judicialibus item Actibus inseruntur: per Celsum Hugonem Dissutum Burgundum v. i. Doctorem, ex varijs Doctorum scriptis collectus.

COMMVNIA CLAVSVLARVM.

CLAVsula in literis quandoq; ponitur ad cautelam, quandoq; ad necessitatem iuris, in Spec. de iud. dele. §. sequitur uidere, uer. sed nunquid poteſt.

Clauſula in reſcripto tranſpoſita non uitiat: ſed intelligi debet ubi eſſe debet, in Spe. de lit. conte. §. i. uer. ſed pone peto. & de inſtru. ædi. §. nunc. Aut. uerſi. item excipe quòd talis clauſula.

Clauſulæ omnes in teſtamentis confirmantur per additionem, & ante nihil operantur. Bald. in l. i. pe. col. in fi. in uer. item dico unum. C. ſi quis omni. cauſa teſta.

Clauſula in l. interpretata præſumitur repetita, in l. interpretante. l. nihil. & ibi Barto. ff. de coniun. cum eman. lib.

Clauſula in uno ſtatuto, uel eius parte, an intelligatur repetita in alijs ſtatutis ſimilibus, uel in omnibus partibus eiuſdem ſtatuti. Flo. in l. quemadmodum §. hæc uerba. ff. ad l. Aquil.

Adde Bar. in l. licet imperator, in pe. q. ff. de lega. i. & in l. i. §. i. in fi. ff. de his qui deie. uel effu.

Clauſula non competens contractui, reddit contractum nullum.
Vide Bal. in l. comparationes. col. ij. uerſi. ultimo nota. & ibi etiam Guil. de cug nu. 7. ubi notaui in apoſtil. ad ipſam in uer. quæ forma ſeruatur. C. de fi. inſtru. & in l. i. C. ut in poſſeſ. lega. & in l. ſi tutor. C. in quibus cau. in inte. teſti. non eſt neceſ.

Clauſula generalis comprehendit alia quàm expreſſa eiuſdem generis uel conditionis, non diuerſi. Car. in Clemen. i. §. i. de præben.

Adde Bar. in l. legatorum §. fi. de leg. ij. & in l. titia §. lucius. el. ij. eo. tit. dixi in apoſtil. ad Bal. in l. pactum q. xiiij. C. de colla. & tangit Feli. in c. quæ in eccleſiarum col. xiiij. uerſi. ſed hanc declarationem extra de conſti. & in. eo. uerſi. xvi. & Feli. in c. ſedes. col. ij. uerſi. cl'a generalis. extra de reſcrip.

Clauſula ad unum finem poſita nō operatur alium. Cardi. in cle. i. §. i. de præben. & ibi tex. & l. legata inutiliter de lega. i.

Clauſula conſueta intelligitur appoſita, ſi forte ſit omiſſa contra ſtilum curiæ, no. Abba. in c. cum. m. de conſti. col. i.

Tu dic hoc uerum tam in reſcripto quam in alijs conceſſionibus? Et idem in contractibus ut uideatur contractus geri ſecundū conſuetudinem loci, licet hoc non exprimatur in contractu, ut no. Fely in alleg. c. cum, m. colum. ij. uer. nota iiij. de conſtitutionibus.

Clauſula tranſpoſita cenſetur poſita in loco congruo. Abb. in d. c. cum. m. i. colum. per c. cauſam que. de reſcrip.

Clauſula generalis comprehendit etiam perſonas in dignitate conſtitutas etiam principem not. cardi. in cle. i. de iudi.

Clauſula generalis non ſufficit etiam poſt ſpeciales caſus enumeratos. ſ. in requirentibus ſpeciale mandatum. not. cardi. cle. ij. de procur. & ibi uide quid operetur, clauſula generalis in mandato in q. iij.

Clauſula generalis, omnia debita & credita ſint communia: quomodo intelligitur, Alexan. conſi. cxvij. i. parte:

Clauſula ſpecialis ſequens poſt generalem in dubio non reſtringit, ſed declarat præcedentem. Dy. ſin. in regu. generi per ſpeciem in vi. & not. in l. quæſitum ℣ fi. de fun. inſtruc. & in l. pediculis ℣ labes. de aur. & argen. lega. & per Alexand. in l. ſanctio de pœnis.

Clauſula generalis ſequens an & quando comprehendat caſus ſpecificatos. Flo. in l. ſi ſeruus ſeruum ℣ inquit. ff. ad l. Aquil. & in l. doli clauſula de uerb. ſig. quòd non, & glo. xvij. q. i. caue.

Adde Bart. in l. ſeruus communis. ff. de ſtipu. ſeruorum. & in l. legatorij ℣ fi. ff. de leg. ij. & in l. conſul. ff. de adop. & Feli. c. ſedes. col. ij. uerſicu. clauſula generalis extra de reſcrip.

Clauſula generalis ſequens poſt quædam ſpecificata, reſtringitur ad illa ſola. Bal. in l. pactum. xiiij. q. C. de col. & per Alexan. ſin. in cōſi. cxvij. i. parte & plenè per Barto. in l. ſi ſeruus communis. i. ff. de ſtipu. ſer. & in l. legatorum ℣ fi. de leg. ij. & in l. Tícia la. i ℣ lucius el. ij. & in l. meuius ℣ eum quin ij. colum. in princi. uerſi. pro cuius declaratione eo. titu. & in l. libertis quos in princi. ff. de ali. lega. Item reſtringitur ad ſimilia expreſſis ſecundum Card. in clemen. ij. de procur, xv. q. cautius eſt eam ponere. l. ſtipulationes cōmo. de uerb. ob.

Clauſula generalis abſolutè poſita, quomodo intelligatur? per Bal. in l. pactum. xv. q. G. de col.

Clauſulæ omnes in contractibus debent operari. Bald. in Rub. C. de contrahen. emp. ix. q.

Clauſula quælibet debet operari aliquid. c. ſi papa de priui. in vi. ſi quando de le. i. & Pau. de ca. conſi. lxxij.

Clauſula abſolutè poſita quando dicitur, Bal. in l. i. ad finem uer. vi. quæro C. de libe. præte.

Clauſula abſolutæ poſita: Operatur idem quod relatio ad omnia præcedentia, non tamen ponitur relatiue, ſed ſimpliciter. Bald. in l. i. in prin. C. de lib. præte.

Clauſula refertur ad omnia, quando non eſt ratio reſtrictiua. Bald. in l. i. in prin. C. de libe. præte. ſed non ad id quod de iure fieri non poteſt in Spec. de ar. ℣ fi. uer. in forma.

Adde plenius Bar. in l. ut gradatim ℣ i. de nume. & hono. & in l. iij ℣ utrū ff. ad ſille. & Are. inſti. de uerbo. obliga ℣ ſed hæc ſolemnia.

Clauſula artat id cum quo poteſt conſtrui, ſalua ratione recti ſermonis, et id omne complectitur, non alias, nec operatur quando reſultat abſonus intellectus. Bal. in d. l. i. i. colum. in uerſi. & no. quod clauſula. C. de lib. præte.

Clauſula generalis excluſiua non refertur ad priuilegiatas.

Adde

Adde Cardi. in cle. i. §. nonnulli. de exceſ. præla. Bal. in l. i. & ibi bo. rex. C. de ſilen. li. xij. eundem, in l. i. col. pe. uerſi. unde quæritur. C. de fur. & conſi. ſuo. lxvij. inci. ſuper hoc puncto duo, ſunt uidenda, in fi.

Clauſula generalis incluſiua fauorabilis, non refertur ad odioſos, nec prohibitos, Bal. in addi. Spe. de conſue. uer ij.

Clauſulę in contractibus euictionis et renunciationis poni debent & cenſentur poſitę ſecundum conſuetudinem, ſi pignore. §. fi. per Bar. de pig. act.

Clauſulæ unius prothocolli, cenſentur repetitę in alijs ſequentibus. Bal. in l. circa. C. loca.

CLAVSVLA IN PRINCIPIO.

Clauſula in principio, ſeu præcedenti poſita, non cenſetur repetita in ſequenti. Bar. in l. i. ff. de pac. dota. item Bar. in l. in actionibus. ff. de inſa. dicit quòd clauſula in præcedenti capitulo poſita, nō cenſetur repetita in ſequenti, in his quæ pertinent ad facti narrationem, non quoad iuris diſpoſitionem. Bar. poſt glo. in l. tranſigere in ulti. col. in prin. uer. ex hac glo. no. C. de trāſ ac. dicit quòd in diſpoſitione legali dicta in præcedentib. non cenſetur repetita in ſequentibus, aliàs autem dicitur clauſula in prin. poſita refertur ad ſequentia. l. ſi quis exargen. §. ſi initium de æden. Bar. & doc. in l. talis ſcriptura. §. fi. in i. col. ad fi. uer. uenio ad ij. notabile. ff. de le. i. & in l. i. per Bart. C. de libe. prete. doc. poſt gl. in c. ſecundo requiris de ap. & doc. in l. iij. §. filius de libe. & poſthu, & plenè in Spe. de inſtru. æd. §. nunc aūt uer. item excipe. et in ti de alleg. & diſpu. §. poſt hoc. in uer. ulti. in prin. actum narrat. cardi. in cle. iij. vij. oppo. de procura.

Adde Barto. conſi. v. inci. Angelus, & conſi. lxxxiij. inci. in facti contingentia. Paul. de Caſt. conſi. cccxliiij. & Roma. conſi. cx. & conſi. cxxix. notaui plenè in apoſtil. ad Guille. de cugnio, in l. ſi idem cum eodem in prin. de iuriſdi tio. omnium iudi. & ibi Barto. in glo. in uer. eorum ſententia. ff. de iuriſ. om. iudi. Bal. in l. omnes populi. col. xi. uerſi. & dixi. ff. de iuſti. & iur. & Cardi. & Io. de Imol. in c. cum dilecti, extra do dona. Quod eſt uerum, quando commodè referri poteſt, aliàs non, ut eſt glo. not. in alleg. l. ſi idem in eodem. Quod fallit, quando præcedentia habent ſeparatam determinationem, quàm ſequentia & quando ſequeretur abſurdum, uel aliud inconueniens, ſeu iurium correctio, ut per Bart. in l. prætor. la. ij. ff. vi. bo. rap. & in l. talis ſcriptura. ff. de leg. i. de quo eſt tex. ſingu. nec alibi repertus in c. eccleſia ueſtra. el. ij. ſecundum Abba. ibi extra de elec. & hæc faciunt ad contenta in his uerſi. & ſeq. uſq; ad uer. clauſula derogatoria, de quo etiam uide quod dixi in fra. in uer. clauſula ſi ita eſt, & notaui in apoſtil. ad Panor. in c. cauſam quæ. nu. v. in uer. clauſula in fine poſita: poſt alios extra de reſcrip. & in allega. c. eccleſia ueſtra, nume. v.

Clauſula in medio poſita, refertur ad præcedentia & ſequentia connexa. Bal. in addi. Spec. de alleg. & diſpu. uer. de clauſula in medio, & ibi uide in Spec. §. poſt hoc in uer. & nota quòd clauſula, & per Barto. in l. talis §. fi. in ij not. ff. de leg. i. & in l. i. C. de libe. præte. ubi dicit quòd refertur ad omnia, ſi eſt poſita inter plura capitula: ſed ſi in medio unius capituli tantum, refertur ad illud tantum.

Clauſula in principio, uel in medio, uel in fine poſita, refertur ad omnia quā do non eſt ratio diuerſitatis, quare magis ad unum quàm ad reliquum referatur. no. in c. ſecundo requiris, & ibi doc. & Phillip. in princi. de appellatio. & l. i. & ibi. Barto. C. de libe. præte. & Cardina. in clemen. i. §. fi. de iure patro. Item quando non reportaret illicitum, ut dicit Cardina. in clemen. i. §. urbanus

de reli. & uen. sanc. per c. cum dilecti. & ibi. car. de donatio.

Clausula in fine posita regulariter refertur ad omnia præcedentia. l. talis scriptura §. fina. & ibi docto. de lega. i. quod uerum si commode referri potest, alias ad proxima tantum. l. i. §. hoc edicto, & ibi docto. ff. de postul. & l. siidem cum eodem de Iurisdictio. omni. iudi. & Cardina. in clemen. i. §. fina. de Iure patro. quod refertur ad omnia, nisi sint diuersa. & per Barthol. in l. prætor. ij. in §. eritque differentia. ff. ui bono. rapto. & not. in c. cum dilecti. & ibi sicu. ij. colum. de donatio. & Bald. in marg. uer. Instrumentum, & Flo. in l. si seruus §. inquit. ff. ad legem Aquili. & per Bartho. & Bald. in dicta. l. i. de libe. præte. & Bald. in. l. i. C. de legi. her. & quod no. per Barto. in l. doli in principio. ff. de ser. corru. item nisi resultaret absurditas c. cum dilecti de dona. Cardi. in cle. i. §. qui auiter de statu. mona.

Clausula in fine rubr, non debet operari eius extensionem, si aliud non appareat. Cardi. in cle. i. §. i. de præben.

Clausula in fine posita refertur ad præcedentia continuata scriptura. l. fi. & ibi Bar. ff. de re. dub.

Clausula in fine posita nō refertur ad omnia præcedentia capitula separata, sed ad connexa tantum. glo. in c. ecclesia uestra. el. ij. de elec.

Clausula sequens concernit superiora, etiam remota, etiam si sint distincta card. in cle. i. §. ij. de sup. neg. prela.

Clausula in fi. contractus posita, refertur ad proxima tantum, non ad remota. Bal. in marg. uer. instru. uer. nota clausulam.

Clausula non refertur ad capitula, quæ destruerentur si fieret talis relatio. Bar. in l. talis §. i. §. & fi. in ij. colum. in uer. Item si ex hac relatione. ff. de leg. i.

Clausula doli in fi. posita refertur ad omnes casus, non specificatos. doc. et Io. de Por. post glo. in l. stipulationes commodissimē de u er. obli. & in l. doli clausula. eo. tit. & Flo. in l. si seruus §. inquit ad. l. Aquil.

Clausula in eadem oratione posita non debet referri ad diuersos intellectus in Spec. de dispu. & alleg §. post hoc super uer. ult. in princi. factum narrat.

Clausula etiam unius dictionis in fine positę, refertur ad omnia præcedentia, ut si statutum dicit: si quis fecerit tale quid, & tale quid de nocte &c. quia uerbum de nocte refertur ad omnia. l. doli. in prin. de ser. cor.

CLAVSVLA DEROGATORIA.

CLausula derogatoria habet uim ademptionis, etiam si sit posita in minus solemni uoluntate. Bart. in l. si quis in prin. test. in ij. col. in uer. quæro de prima uoluntate. ff. de le. iij. cuius forma est cassans & irritans, omne aliud testamentū, ut ibi not. de qua clausula uide omnino Alex consi. vij. iiij parte.

Clausula derogatoria tacite ineſt secundo testamēto. Bald. in fi. v. q. paulo post princi. C. de ædic. diui Adri. tol. per glo. in l. hæredem de his qui, ut indig:

Clausula derogatoria in testamento rupto ex causa præteritionis uel exhæreditationis conseruatur, per Auten. ex causa C. de libe. præte. in tm q legata & fideicommissa ex testamento. ut suprā rupto, ualent uirtute dictę clausulæ. Bart. in d. l. si quis in prin. in iiij. col. uer. quæro quid si ista uerba.

Clausula derogatoria in rescriptis papæ, ligat ipsum, non eius successorem. Io. mo. in c. licet: Romanus, de constitu. in vi. & Bald. in c. i. viij. colum. in fi. in uer. extra not. qui feu. da. pos. & in l. ij. in ij. colum. in uer. modo quæro nunquid papa. C. de sen. ex peri. reci. & in trac. scismatis. col. iij.

Clausula

Clausula derogatoria, an tollat ius commune, uel legem contrariam rescripto, & an tollat priuilegia habentia clausulam derogatoriam, uide Pau. de cast. consi. liij, ubi plene & infra uer. cl'a. non obstan. & c.

Clausula derogatoria in primo testamento non nocet secundo testamento quod fit ex interuallo, sed demum quando fit incontinenti secundũ post primum. Bar. in l. qui bona. §. fina. ff. de acquiren. hæredita. & Ioan. de pra. in l. pacta nouissima. C. de pac. & melius per domi. Alexand. consilio vij. iiij. parte. & Salyce. in l. sancimus. C. de testamen.

Clausula derogatoria non obstante aliquo alio testamento, per me facto, etiam si de eo fieri deberet, mentio specialis. Operatur ac si nominatim & expresse tenor primi testamenti esset insertus, in secundo secundum Ange. no. in l. omnes. in prin. C. de pręscrip. trig. anno. & in repertorio suo, uer. testamẽtum, & Bal. ibidem in i. col. & per Alex. plenius in consi. vij. iiij. parte. addo Bal. in l. humanum in ulti. colum. in prin. in uer. aduerte quòd in eo per quã ita consuluit d. Io. de Anania in cõsilio suo. lvi. quod incipit his, quæ facto proponuntur, & Paulus de Leaza. in cle. prima de sepul. de quo uide Ange. & Io. de imo. in l. si mihi & tibi. §. in legatis, & ibidem remissiue d. Alexand. in iij. col. in uer. super hac glo. quærit hic Ange. ff. de le. i. cum infinitis concor. ibidem per eum signatis, & per Pau. de cast. in l. ij. & ibidem Bal. & do. Alex. ff. de libe. & posthu. post alios ibidem per eum relatos.

Clausula derogatoria in primo testamento posita, & in l. testamento omissa, cum concursu decennij post secundum testamentum, Operatur ualiditatem secundi testamenti, & reuocationem primi. Bal. in l. sancimus, in ulti. col. in uer. idem fortè si cucurrerit. C. de testa.

Clausula derogatoria specialiter non requiritur in secundo testamento, quando unum præcessit, sed sufficit generalis clausula, nõ obstante quocunq; testamento, quia intelligitur de illo quod solum pręcedit, sed si plura præcedant, requiritur clausula specialis, non obstante tali testamento, in quo est talis clausula, puta, aue ma. uel si Bal. in l. ij. ff. de libe. & posthu. & in consi. pũctus quæstionis, talis est quidam fecit testamentũ, sed uide Bar. & Doct. in l. si quis in prin. testa. In v. col. in uer. sed quæro si esset, ponere tertium casum. ff. de le. iij. & in l. si mihi & Titio. §. in legatis, & ibi. Bart. ff. de leg. i. cum alijs concor. signatis suprà in præcedenti uer. & per Alexan. consi. vij. iiij. parte, ubi contra secundum Ange. Pau. & Imo. in d. l. ij.

Clausula derogatoria generalis refertur ad id solum, quod præcedit, si unũ tantum præcedit, in quo operetur & sufficit, alias non. Bal. in Auten. hoc inter liberos in i. col. uer. quid ergo si in primo testamento. C. de testa. de quo plenius per glo. & Cardina. in clemen. i. in principio, ultimo notabi. & in iij. oppositi. de sepul. ubi ponit, an clausula derogatoria per uerba generalia sufficiat, & in cle. fi. §. fina. de pœnis quòd sic.

Clausulæ derogatoriæ materiam suppleas, infra proximo uerbo clausula non obstante per totum.

Clausula derogatoria in secundo testamento, non solemni non tollit primũ solemne. Bartho. in l. si iure. in ij. colum. in uer. quæro dicit testator. ff. de lega. iij. Bald. in l. sancimus, in i. colum. in uersi. reuoco in dubiũ, & ibi Pau. C. de testa. sed an operetur, non adita hæreditate. Bal. in l. sed si in cõditione. §. fi. uer. & istud inducebam. ff. de hære. insti. quòd non, & in dicta l. si iure ad fi. uer. & idem si in testamento & infra. uers. clausula cassans, uer. ij. & iij. in clausulis testamentorum.

CLAVSVLAE CONTRACTVVM.

CLausulæ contractus uel instrumenti pręcedentis, non censentur repetitæ in alio sequenti. Bal. in l. circa. C. loca. & Alexand. in l. si quis. §. si initium de æden. ubi dicit uerum, nisi sit in sequenti clausula &c.

Cessit omne ius quod habet & habere sperat in dictam rem: Operatur ut etiam ueniant actiones furtiuę, quæ aliàs non uenirent in cessione. l. hæredem, & ibi Bar. ff. man.

Titulo uenditionis uel donationis: Operatur ut habeatur differentia inter contractum emptionis & permutationis, quia in primo interuenit præcium numeratum, uel res æstimata loco precij, ut notatur in l. i. & ij. C. de rerum permutatione.

Dedit, cessit, transtulit: Poni debet, & quid operetur. Bar. in l. per diuersas. C. man. i. col. in uersi. ij. præsumitur simulata.

Pro meritis & seruitijs: Poni debet in instrumento cessionis secundum Bal. contra Bar. in d. l. per diuersas in iij. colum. v. q. C. man. qui Bart. in iij. col. in prin. uersi. iuxta hoc quæro iuncto uer. dubito, tamen dicit se pluries fecisse dictam clausulam remoueri de cessionibus:

Ego dico quòd ista clausula operetur quòd ualeat cessio, quando actio pro parte uenditur, licet non possit tunc pro parte donari, ut per Bald. in d. l. per diuersas, & ibi Saly. q. xvi. & no. idem. Bald. in l. ij. col. iij. uersi. quæro si instrumentnm. C. ne liceat poten. Præcedentibus meritis in instrumento donationis, an probet merita præcessisse. Bar. in l. si fortè in i. col. in fi. uer. & per hoc dico l. q. ff. de consti. pecunia, quòd non, & addo Bar. in l. si donatione in i. col. in uer. sed quęro ubi etiam d. Bald. in i. col. in uer. quærit glo. & late. d. Alexan. Imo. in ij. colum. in principi. cum infinitis concor. ibidem per eum signatis.

Quibus addo Bald. in l. illud q. iiij. C. de sacrosanc. eccl. ubi dicit quòd si uerba enunciatiua benè meritorum posita in instrumento donationis, debēt facere fidem ipsa benemerita præcessisse, quòd oportet deuenire ad particularitates benè meritorum, nec sufficeret de eis in genere facere mentionem, ita not. Oldra. consil. v. inci. Ticius dedit, & Sozi. cōsi. ccxcv. incip. in causa cōtra filios & hæredes petri. col. ij. uer. circa secundam difficultatem, quorum in opi. reprobat clarissi. do. meus Philip. decius, consi. xx. incip. in causa istorum fratrū, & multis iurib. & rationibus, quas ibi uide per totū, quia per hoc tenebis fortè indistincte ad dictum Bar. in d. l. si fortè.

Sciens non esse obligatam alteri dictam rem, debet poni in instrumēto obligationis, uel pignoris, ut secundus creditor uel emptor certificetur, an sit res ipsa alteri obligata uel non. l. & quæ nondū. §. qui res suas. ff. de pigno.

Qui sindicus possit obligare bona cōmunis & priuatorū: Operatur ut quilibet de populo possit conueniri pro debito cōmunis. Bar. in l. sicut in prin. in i. q. ff. quid cuius. uni. no. & in l. iiij. §. si actor in ij. col. in prin. uersi. sed pone q̄ sindicus. ff. de re iudi. Ang. in l. ij. C. de dona. in angu. & ab angu. factis.

Alias est l. pe. C. de dona. inter ui. & uxo. et in l. i col. fi. uer. ult. facit ista gl. ff. qd' quisq; iur. Imo post eū in l. pōt in fi. de aucto. tuto. Bal. in l. i. col. i. uer. modo in ista lege aliqua dicam. C. ne filius pro pa. & in præalle. l. i. §. qd' si nemo, col. i. uer. sed iuxta hoc quæro. ff. qd' cuiuscunq; uniuer. no. & omnino Alexan. in l. iiij. col. vij. uersi. postremo quærit Bar. ff. de re iudi. cum multis concor. ibi per eum sig.

Ad meliorandum: Operatur ut refectio rei debeatur, secundum Bar. cepo. in ti. de serui. urba. c. lix. adde in. eodem uer. promisit meliorare:

Suos hæredes & successores, quomodo intelligat̄ in instrumētis, uide Bal. in l. si in personam, in fi. C. de fideius. qui dicit quòd intelligitur de hæredib. uel

uel descendentibus in infinitũ. Alex. plenè consi. cxvij. uolu. ij. & intelligitur de hæredibus uniuersalibus, qui sint hæredes de iure ciuili, uel qui succedant uniuersaliter de iure prætorio, ut no. Imo. in l. quod dicitur col. fi. ff. de uer. ob. & omnino Alex. in l. quęda m. §. nihil. col. i. ff. de ęden. & not. in apostil. ad l. fluminũ. §. adijcitur in uer. successoris super glo. in uer. dñium. ff. de dam. infecto, & Bal. in addi. Spe. de emp. & uen. uer. uerba illa per se ꝙ de uniuersalibus. Bal. in l. emptorem, in ij. col. in fi. in uer. quid si instrumentũ C. oc. & in l. liberti. in vij. col. C. de ope. lib.

Sine exceptione aliqua in instrumentis, quomodo intelligatur. Bal. in addi. Spe. de emp. & uendi. uer. uerba. sine aliqua qd excludũt omnẽ excep.

Quę omnia & singula sub pœna: quid operetur. Bal. in addi. Spe. de emp. & uendi. uer. quæ omnia dicit ꝙ referuntur ad singula pacta & capitula.

Ad habendum tenendum & possidendũ, quid operetur. Bal. in addi. Spe. de emp. & uen. uer. ad habendum.

Rebus sic stantibus semper subauditur in iuramento. Bal. in l. clari circa medium C. de fideicom. l. fi. qui satis. cog. c. breui. de iureiur. in glo. in c. quemadmodum, eo. ti. & in l. cum quis in prin. de solu. & But. in c. cum p. de renun. quòd iuramentum scholaris de non se doctorando nisi Bononiæ, intelligitur rebus sic stantibus, & in l. fi. in i. col. in uersi. vij. ineſt conditio. C. de non nume. pecu. & ibi Salyce, & Fede. de Senis, consi. ccxxiij. ubi dicit quòd nec iuramentum ualidat contractum rebus mutatis, unde ex causa noua licitũ est facere contra, ideo Saly. in l. fi. hic alle. ponit multa exempla. Tu adde aliud, sed Host. & Io. An. in nouella in c. significauit de censi. & Fede. d. se. cõsi. ccxcix. quod debitor iurans soluere creditori infra annum, non est periurus non soluens: & interim condemnatus in confiscatione bonorum, quia status est mutatus. Item subauditur in ultimis uoluntatibus Bar. in l. quociens §. si duo ul. q. de hære. instit. l. paulo §. i. de leg. iij. & in l. Meuia §. fi. de annu. leg. ubi legatum ab uxore hære. factum seruis intelligitur rebus sic stantibus. i. uxore non pregnante. Adde l. in confirmando, ubi per Bar. ponuntur multa exempla, de confir. tu. Idem in contractibus l. quæro §. inter locatorem. ff. loca. l. si conuenerit pro soc. l. cum quis de sol. Idem in priuilegio. c. suggestũ de decimis. de hac clausula uide Alex. in §. duo fratres, ult. colum. de uerbo obli. Item in constitutione facta de certo numero canonicorum, qui intelligitur nisi fructus superexcrescant. not. abb. in c. cum. in i. colum. de consti.

Rebus sic stantibus: subauditur in contractibus. l. ꝙ seruius, & ibi no. ff de con. ob causam, & Bar. cepo. de serui. ur. c. l. item & in renunciatione iuris um Bar. in d. l. quod seruius ad fi. uide omnino Alexan. in d. l. ꝙ seruius. & in l. si conuenerit §. si nuda de pigno. act. & gl. c. ne quis xij. q. quæ dicit c lausulam semper intelligi rebus sic stantibus, & ibi optimè probatur de deponẽte gladium alteri, quia ei non debet reddi, si postea furiosus factus est.

Rato manente pacto: hæc clausula uidetur posita in odium contra uenientis non in fauorem, ideo non mutat naturam contractus, nec pœnam quæ uenit ex natura contractus. Bal. in addi. Spec. de loca. in v. col. uer. clausula rata. pac. & ibi Spec. §. nunc aliqua uer. xxxvi. & uer. seq. Bar. post glo. in l. ij. ult col. in uer. quęro quando promissa est. C. de iure emphi. & operatur fauorem seruantis, ut infra eo. uer. iij. Rato manente pacto: subauditur in cõtractib. bonę fidei. l. prædia, de act. emp. Bal. in l. si pacto in iiij. col. nu. viij. in uersi. quid dicemus dicit Bar. C. de pact.

Rato manente pacto. Operatur in fauorem seruantis, pactum non in odium eius, in glo. et doc. in c. potuit in uer. potuisset expelli de loca. in l. ij. C. de iur. em. in gl. mar. uer. repellere, in uer. item si promisit pœnam, & in l. qui fidem, & ibi Ale. etiam ubi per Bar. plene in ij. col. in uer. quæro quid si hoc ca

su ff. de tran. uide Dy. et Bar. in l. cũ pater §. libertis, in uer. gl. signat. ff. de trãs. uide Dy. Bar. in l. cum pater §. libertis in uer. ul. glo. signat. ff. de le. ij.

Addo Bal. in l. cum proponas nu. viij. quod ibi posui in apostil. ad istum in uer. pro eo qui seruat contractum. C. de pac. & panor. c. cum inter. r. nu. ij. ubi etiam notaui in apostil. in uer. clausula rato manente pacto extra de elec.

Rato ma. pac. impedit nouationem, & inducit augmentationem. Bal. in l. ancillæ ul. col. in uer. oppo. quòd electa. C. de fur. & in l. i. x. col. in uer. sed istud est contra dictum. C. de his quæ pœ. no. item impedit per stipulationẽ pœnalem nouari principalem. Alexan. in l. ita stipulatus in fi. de uer. sig. Item posita in compromisso facit actionem nasci ex laudo glo. in l. ij. i. uer. exceptionem ff. de arb.

Ra. ma. pac. facit pœnam pluries committi. l. si duo. §. semel, & ibi Bart. ff. de arbitris & in l. ij. ad finem in uersi. item si est dictum. C. de iur. emp. & omnino per Bal. in addi. Spec. de loca. in v. colum. uer. pœna, sed impedit moram purgari. Bart. Ang. raf. imola. Alexan. in l. si insulam ix. fallen. de uer. obli.

Ra. ma. pac. instrumento pacis. Operatur ut unus possit petere pœnam pacis ruptę & uenire, contra pacem secundum Card. zaberel. & Alexand. de uin. in c. potuit de loc.

Ra. ma. pac. æquiparatur, iuramento, Bar. in l. si quis Maior. in ij. col. in prin. uer. item dico & ibidem Bar. in ulti. col. in uersi. item dico: quòd iuramen. C. de transac. Alexand. in l. ita stipulatus, in fi. de uer. obli.

Pœna totiens committatur quotiens fuerit contra factum &c. impedit nouationem. Bal. in l. i. x. col. in uer. pone quòd est clausula, quòd totiens committatur. C. de his quę pœ. no. Totiens quotiens &c. uerificatur in quatuor uicibus uel pluribus. Bal. in d. l. i. x. col. in uer. sed pro quot uicibus item in duabus. doc. in l. ij. de custo. reo. Ange. in l. oratione, & in l. si finita. ff. de damno infecto. Ro. in rub. de arbi. colum. xxij. & Lanfran. de oria. in trac. de arbi. parte. v. q. xvi. & per Alexan. consi. cxlv. ij. parte, ubi etiam ponit de clausula, quotiens opus fuerit, quòd intelligitur in infinitum. Totiens quotiens &c. Operatur contra emphiteotam, ut soluta pœna deijciatur. Bar. in l. ij. in ult. col. in uer. item si est dictum. C. de iure emphiteo. Item quid in compromisso, uide suprà de clau. compromis. uer. pœna totiens.

Promisit totiens præsentare, quotiens &c. intelligitur his tantum suprà eo. uersi. ij. Item intelligitur, scilicet usq; ad sententiam, nisi dicatur totiens quotiens & quandocunq;, quia etiam post sententiam tenetur Ange. no. in l. quod si nolit §. si quid ita de ędil. ædic. addo Ange. in l. si finita. in prin. ff. de damno infec. ibidem Imol. & late. d. Alexan. Imol. in i. col. cum seq. in uer. & per hoc infert cum concordan. ibidem per eum signatis. Alexand. in l. iij. qui satis. cogan. & in l. græce. in prin. de fideius. etiam post Bar. uid. de Alex. in consi. cxlv. ij. parte, & quid de clausula qua pœna soluta uel non.

Tu dic quòd potest mora purgari non obstante illa clausula. Sed operatur quòd per solutionem pœnę uideatur abrogatum stipulationi sortis secundũ Anto. de prato ueteri consi. suo incip. paucis utar. quod est post consi. Alex. de Imol. consil. xlv. uolumi. iij.

Totiens quotiens non afficit hæredem. Pau. de ca. consi. xxix.

Non aliter, nec aliõ modo faciat sic confessum non posse condemnari, nisi aliud probetur, sed Bar. in l. si quidem in ij. col. in uer. no. glo. quæ non est alibi. C. de exceptionibus.

Suis hæredibus & successoribus, in contractu, subauditur. l. ueteris. C. de contra. & commit. sti. l. si pactum ff. de proba. & l. ij. C. de pac. inter emp. & uendito. uide etiam in l. si necessarias §. de uendendo. ff. de pigno. actio. l. sicut

sicut §. antepenulti. quibus modis pig. sol. l. iurisgen. §. pactorum, de pac. & l. tale. in princi. eo. titulo. l. à testatore, de condi. & demonstratio. l. qui Romæ §. augerius. ff. de uerbo. obliga. l. si ego §. i. ff. de iure doti. & Barto. in ad di. Specu. de emptio. & uendi. uer. uerba illa per se. & ibi Specu.

T. & t. ex una parte, & t. altera parte. Operatur obligationem, uel acquisitionem habito respectu ad numerum nominatorum flo. in l. sed & loci §. qui communem. ff. fi. reg.

Saluo iure domini: In refirmatione feudi uel emphiteosi. Operatur quòd si antea feudatarius uel emphiteota ceciderit à iure suo, ob aliquam causam, non prosit sibi noua refirmatio. Ioan. de Pra. singulariter in l. hæc conditio. §. si sic de condi. & demon.

Pro se filijs & hæredibus. Operatur institutionem filiorum in contractu, si aliter de testamento non constet. no. in l. tale §. fi. & ibi Bar. ff. de pac.

Et ego c. Notarius: in instrumentis debet poni, aliàs non subscriptum à Notario non ualet. Bal. in l. ij. iij. colum. C. quando fiscus uel priua. de qua clausula quare ponatur uide Bar. in l. diuus Traianus in fi. ff. de testa. mil. Bal. in tit. de ua. con. §. pacta. & Pau. de Cast. in l. cum antiquitas. in fi. C. de test.

Actum in tali loco debet poni in instrumentis, ut significetur Instrumentum esse perfectum. Bald. in Auten. quòd sine in prima col. in uer. etiam ideo Tabelliones, C. de test. uide etiam Cy. in l. contractus C. de fide. instru.

Clausula debet esse specialis nõ gñalis. Ang. sing. in Autẽ. qui mo. na. ff. le. §. illud in fi. col. vi. et in Aut ut prępo. no. impera. in prin. uer. Item apponitur locus col. v.

Rogatus scribere scripsi: intelligitur. s. ꝙ fuit rogatus à partibus, uel à testatore. Bar. in l. i. in prin. ff. de hære. insti. Bal. & Alex. in. l. stipulatio ista §. si quis ita. ff. uerbo. ob.

Vacuam liberam & expeditam: quid importet Bart. in l. Meuius §. fundo in ult. col. in uer. sed quæro pone. ff. de leg. ij. & in l. uim facit, de ui & ui ar. & in l. ij §. i. uer. quæro ad istam. q. ff. de pac. emp. & in l. si quis fundum, eo. tit.

Ego dico ꝙ possessio uacua intelligitur, etiam si alteri debeatur seruitus in re. gl. est in l. fi. in uer. uacuam. C. uñ ui. & Alex. omnino in l. ij §. i. de act. em.

Cum accessibus & exitibus usq; in uias publicas. Operatur ꝙ in uenditione ueniat uia quę al's non ueniret, Bart. in l. binas. in fi. ff. de seruí. urb. prædi. Bar. in l. uia §. fi. ff. de seruí. rusti. prædio. ubi dixit secus esse in ult. uoluntatib. & in l. i. uer. quæro, quando legatur. ff. de ser. lega. & Bar. cepo. de ser. urba. c. xxxviij. nisi in uia ad sepulchrum, ut per Bar. ubi proxi. per l. qui sepulchrum. de reli.

Vt antecessores soluerunt, an probetur annua prestatio per dicta uerba, ut de Pau. de ca. consi. cccxx.

Omnia bona præcario pro creditore: Operatur quòd creditor potest agere contra quencũq; possessorem rerum debitoris, etiam nõ facta discussione debitoris secundum Bal. in l. fi. paulo post prin. & ibi Ang. C. de acqui. pos. Ange. in l. ij §. hac acti. el. ij. in fi. ff. ui. bo. rapto. & in l. exitus. & ibi Raph. & Io. de Imol. & ibidem Lodo. ro. & d. Alex. Imo. in ulti. col. in uerb. addit. & hic Ange. cum concor. ibi per eum datis. ff. de acquiren. pos. Flo. in Auten. hoc si debitor. C. de pigno. & Bar. cepo. in caute. lxiij. & omnino eum uide in cau. clxi. Addo Lod. Roma. in consi. clxxxix. in fi. pri. col. ubi hoc limitat esse uerum, nisi præcarium expirasset, quia si mortuus esset debitor, non poterit per uenirí ad extraneos possessores, non facta alia discussione.

Perpetuò rata firma habere omnia & singula, promisit & nunc̃p; contraue nire. Operatur ut nunc̃p; currat præscriptio contra actionem per l. quòd si nolit §. siquis, et ibi Bal. et Ange. ff. de ædi. ædic. & Rapha. in consi. in proposita

quæ-

quæstione uidetur mihi singularis. no. Ang. & Bartho. cepo. in cautela. cxv.

Ratum & firmum quid importet, & dic operatur quòd contraueniens siue de iure, siue de facto incidat in pœnam. Secus si promisit tantum habere ratum, & non committit pœnam contraueniendo de facto, ut no. Bar. post gl. in l. id quod pauperibus. C. de epi. & cle. Alexan. in l. stipulatio ista. §. si quis forte. ad fi. ff. de uerbo obli.

Concedo tibi & cui uis, uel cui ius dederit: quomodo hæ clausulæ intelligant. Bald. in l. liberti. xij. colum. in uer. quid significant ista uerba. C. de ope. lib.

Non reuocando alium procuratorem posita in mandato secundi procuratoris. Operatur ut ambo sint insolidum constituti. Bald. in Rubrica C. de instito. ulti. col. ante uer. ij. quæro, & Bart. in l. cùm semel. uer. sed contra. ff. de tute. & in l. si quis cum procurator. §. fi. ff. de procura.

Promittens uenditor emptorem defendere ab omni persona, tam agendo quàm defendendo, tam petitorio quàm possessorio iudicio, omnibus iuis sūptibus in iudicio & extra, & litem in se suscipere, & ad finem perducere, & si res euinceretur, promittit restituere precium & precij lucrum, & reficere damna & expensas litis & extra, dicto emptori: quare ponatur in instrumento uenditionis, & quid operetur. Ioan de Pra. qui abītem. ff. de procurato. Bar. in l. nenditores paulo post prin. ff. de uer. obl. & in l. ratio. in prin. de act. empt. & per Bal in l. i. ad fi. in uer. iiij. quæro. C. de peri. & cōmo. rei uen. Bar. cepo. in cautela. clxxviij. & seq. Item dicta clausula promisit reficere sūptus litis & extra. Operatur quòd emptor succumbens in causa euictionis si est aduocatus repetat sumptus, quos fecisset in alio aduocato. Bald. in l. fi. in ulti. col. in uer. pone aliquis est aduocatus. C. de fruc. & li. expen. Caue quia mihi dixit de hac clausula & in q. illa determinat contrarium, quòd Imola. ex quo fuit aduocatus in causa propria, non repetit sumptus, est uerū quòd loquitur in casu uictoriæ, hic ècontra.

Sciens se decipi ultra dimidiam iusti precij, &c. tollit beneficium. l. ij. C. de rescin. uen. & probat talem sententiam, Bald. in l. mater. C. de rei uen. & Lod. in l. si dari. de uerbo. obligatio. in l. ij. per P. de su. xiiij. colum. præallega. & Cardina. in clemen. i. §. fina. iij. q. de rebus eccle. non alie.

Si quid plus ualet quantumcunq; sit. donat emptori: tollit beneficium, d. l. ij. C. de rescin. uen. Barto. in l. si quis cum aliter, in ij. col. in uer. quæro, dicitur in instrumento, & ibi Host. de por. & Pe. de su. ff. de uer. ob. & Pe. de su. in d. l. ij. xv. colum. quæ clausula ualet secundum Barto. in l. per diuersas. in fin. colum. in princi. uer. & ideo hodie in pmnibus C. mandati. Sed non probatio ueram donationem secundum Bartho. in l. si tibi in prin. uer. & hoc facit. ff. de pactis, & in d. l. si quis cum aliter. Et ibi per Doct. & Bald. & Alexand. in l. & si post tres si quis cau.

Si quid plus ualet, donat emptori propter benē merita: ualet tam de iure cīj de consuetudine, etiam in instrumento uenditionis actionum, in quo fit uenditio & cessio. Bald. in l. per diuersas. iij. q. C. manda. contra Barto. in l. ij. in iij. colum, in uersi. quæro quid si dictum est in instrumento. C. de rescin. uen. licet in instrumento uenditionis ualet secundum Bart. in d. l. per diuersas in fine colum. in prin. in uersi. & ideo hodie in omnibus contractibus & Alex. in l. & si post tres si quis cau. dicunt quod tunc plus intelligitur de modico arbitrio boni uiri.

Ratum & firmum habere: intelligitur. s. ratum de iure & firmum de facto. Barto. in l. metum. §. uolenti ij. colum. in uersi. item uerbum ratum. ff. quod metus causa, & dixi supra proxi. in clausula ratum & firmum.

Et ad alia maiora expressis etiam quæ exigunt speciale mandatum posita in stru-

ſtru. mandatorum, quid operetur per Io. de pra. in l. pompo. in prin. & in l. mandato generali, & in l. procurator cui libera, ff. de procur. & Card. in cle. ij. q. xvi. extra de procur.

Cedit emptori omnia iura, & fecit eum procuratorem in rem ſuam: Operatur quòd poſſit emptor licet non dñs agere rei uen. quàmuis nondum ſit ſecuta traditio. Dy. in regu. pro poſſeſſore. lib. vi. & Bart. in l. ſi ager. in fi. & ibi Pe. de ſu. ff. de rei uen. Item operatur quòd conductor uel colonus teneatur ſtare emptori, cui alias ſtare non cogeretur. Bar. in l. qui fundum ad fi. ff. loca.

Vendit omne ius & actiones, quas habet: Operatur ut in emptorem tranſeant directē ſine ceſſione, ſine qua alias tranſirent utiles tantum. Bar. in l. creditor. §. pe. ff. de act. emp. quem uide omnino in l. ſi ager. ff. de rei uen. item operatur ut poſſit emptor dictā rem loco pignoris retinere. Bar. in l. fi. in prin. ff. de diſtr. pig. Item intelligitur. ſ. fi. qd'ius habet, ideo non probatur titulus niſi conſtet quòd habebat ius in re. ſecundū Dy. & Bal. in l. ſi ſic. §. ſi mihi, in fi. de le. i. Item clauſula cū omnibus iurib. & pertinentijs: operatur ſi de iuribus & pertinentijs aliter conſter. Dy. & Bar. in l. ſi ſic. §. i. de leg. i. in Spe. de loca. §. i. uer. lviij. & Old. conſi. clxxiiij. uiſo. priuilegio &c.

Dedit, tradidit: Operatur quòd ſi uenditor eſt dominus, intelligitur dare i. dominium tranſferre in emptorem, ſi uero non eſt dominus, intelligatur tradere. Barto. in l. exempto. in fi. prin. ff. de act. empt. & plenius per Bart. in l. fi. in i. colum. in uer. & ideo inſtrumenta quę fiunt. ff. de condi. ob cauſam, & an ſtipulatus, in prin. ff. de uſur. ubi dicit quòd uerbum dedit nihil operatur in inſtrumento uenditionis. Item intelligitur. ſ. tempore inſtrumenti. Bart. in l. poſt dotem, in i. q. in vi. colum. in uer. pro hoc facere quod communiter. ff. ſo. ma. & de iſta clauſula dedit & tradidit ad Bar. in l. i. ad fi. C. de rer. permu.

Vendit, tradit, ceſſit & conceſſit &c. in inſtrumento uenditionis non probat traditionem poſſeſſionis rei uenditę abſentis ſed præſentis ſic. ſ. quando inſtrumentum celebratur in facie rei & operatur, ut ſua auctoritate emptor ingredi poſſit poſſeſſionem rei quod aliàs non poſſet. l. prædia. & ibi Dy. Oldr. & Bar. circa fi. ff. de acquir. poſ. doc. & Pe. de ſu. in l. emancipatione. C de fide inſtru. Bar. in l. ij. in fi. C. de acqui. poſ. & per Bal. in Rubrica. C. de cō trahen. emp. xix. q. & per Alex. conſi. x. iiij. parte. Item operatur ceſſionem actionum utilium & directarum. Bar. in l. i. iij. col. in fi. in uer. tu dicas breuiter, & ibi Pe. de ſu. C. de act. & ob. Item dicta clauſula ualet, in inſtrumēto uēditionis, & non facit deſinere eſſe uenditionem, licet uerbum dedit, cuius natura eſt dominium tranſferre, non ſi propriè poſitum in uenditione, cuius natura eſt tradere, ſed impropriatur. Bar. in l. i. circa fi. C. de rerum permu. & adde ſuprà proxi. uerbo. Addo ad primum in quantum dicitur, ꝙ talis clauſula non probat traditionem poſſeſſionis, Spec. in ti. de emp. & uen. §. ſciendū uer, ſi uero res cum ſe ubi limitat, niſi in inſtrumento eſſet appoſitum, uerbū conſtituit, quia tunc probat traditionem poſſeſſionis, & tenet Bal. in §. per traditionem inſti. de rerum diui. & d. Alexan. in l. prædia. in ulti. col. in uer. ult. no. cum concor. ibidem per eum ſignatis.

Liberum ab omnibus dicimus, intelligitur. ſ. extra ordinarijs non ordinarijs. Bal. ſingu. in l. fiſtulas. §. frumenta. ff. de contrahen. emp.

Licentiam propria auctoritate intrandi dedit dicto emptori, qui emptor donec poſſeſſionem acquirat, conſtituit ſe præcario nomine poſſidere: Operatur ut emptor poſſit propria autoritate intrare poſſeſſionem, quod aliàs nō poſſet, per l. ſi ex ſtipulatione, & ibi doc. & Pau. de ca. de acqui. poſ. Pet. de ſu. in l. pe. C. de pig. act. & plene per Bart. in l. creditores. q. ij. princi. in iiij. colum. in fi. uerſi. Item quæro quid ſi, & in iiij. q. princi. ad fi. C. de pigno.

Item

Item inducit translationem possessionis. Bar. in l. ij. C. de acqui. pos. Item facit quod creditor possit resistenti uim inferre in continenti, quod aliàs nō posset. Bar. in d. l. creditores. iiij. q. prin. in viij. col. in uersi., & prædicta uera. C. de pig. Item operatur quòd possit resistentem aut contradicentem, expellere. not. idem Bart. in l. alia. §. eleganter. ff. solu. ma. quod est uerum nisi solo uerbo contradicat, ut not. idem Bart. in l. iij. in iiij. q. prin. in lec. ordina. C. de pig.

Promisit non molestare emptorem in ppssessione rei: Operatur licentię cōcessionem de intrando propria auctoritate, secundum Ange. & Pe. de su. in l. eius rei. ff. de rei uendi. ubi dicunt idem si testator in Testamento ponat dicta uerba prohibens hæredem dictum legatarium molestare in possessione ut dicetur infra in clausulis Testamenti, in clausula hæres legatariū in possessione non molestet. uide omnino Bald. in l. i. C. de nundi. & in l. i. vi. col. ff. de his quę pe. no. & per Pau. de ca. consi. cxc. & per Io. de Imo. in l. lucius §. tres ad Treb.

Obligans bona quæ nomine creditoris se constituit possidere: Operatur quòd etiam futura bona ueniant in obligatione secundum Barto. in l. fi. ad fi. C. quæ res pig. ob. po.

Licentiam creditori propria auctoritate capiendi bona obligata, si contra ueniat: an operetur ante liquidatam contrauentionem uel post, & quando, Bart. in l. iij. iij. q. prin. C. de pig. & ibidem uide per eum in vi. col. in uer. sed an possit ubi dat remedium, quo mediante etiam ante negocium liquidatum poterit creditor ingredi auctoritate propria.

Alteri non uendere, cum pacto de ingrediendo, propria auctoritate: Operatur, ut illud locum habeat contra singularem successorem, ut per Bar. in l. is cui §. qui in possessione. ff. ut in possess. lega. & in l. si quis sub hac cōditione ff. de contra emp. & in l. iiij. in iiij. q. uer. hoc promisso uenio ad. q. propositam. C. de pigno. in repe. & omnino Alex. ibi & consi. lxxviij. uolu. iiij.

Promisit de euictione siue euicta fuerit possessio siue proprietas, & qualiter cunq; euincatur siue per arbitrum uoluntarium, siue necessarium, etiam si lata esset sententia contra emptorem, inique, nel ob eius iniustam absentiam. uel negligentia, uel alio quocunq; modo: quid operetur Ange. in l. emptor: de euic. doc. in l. ij. de acti. empt. & in l. Iul. §. ibidem eo. tit. glo. in l. cum pœna. in uer. nec ne. ff. de arbi. & in l. libera. C. de senten. & interlo. om. iudi. Barto. in l. uenditores, in fine de uerb. obl. & in l. ratio in prin. de act. emp. Bal. in l. si domus §. de euictione, de leg. i. Lanfr. in tractatu de arbi. vij parte. xxxv. q. & Barto. cep. in cautela. clxxvij. ubi plenè. & adde suprà eo. in uer. promittens uenditor & Ang. in consi. xxvi. incipiendum est &c. ubi dicit q̄ non tenetur, si sententia sit iniusta, nisi cum dicta clausula, & tenet Alex. in l. exceptione. de fideiusso.

Defendere emptorem de iure & de facto, quid operetur. Bar. in l. stipulatio ista in prin. in iij. col. in uer. quæro aliquis uendens. ff. de uerb. ob. & ibi Alexan. & Bald. in l. fi. in i. col. in uerbo quærunt doc. C. de act. emp. Item operatur quòd sententia lata contra emptorem noceant uenditori. Bald. fin. in d. l. fi. in ij. col. in prin. in uer. quæro quid operabūtur, & subdit Alex. in d. l. stipulatio ista ul. col. quòd tunc uenditor non tenetur de iniqua sententia lata contra emptorem in causa euictionis, secundum Bal. & Saly. in d. l. fi. quod intelligit secundum Ang. in consi. clxxiij. inci. in Christi nomine præmittendum est quando iudex omnino processit extra ordinem iuris seruauit, sed iniusticiam fecit & subdit Alexan. esse uera in uenditore priuato, nō in superiore uendente, secundum Pe. de Anch. in consi. lxxxiij. quod inci. in Christi nomine omisso primo dubio. ar. no. c. i. de offi. deleg. & in c. pro illorum de præben.

ben. & per Alex. in l. exceptione de fideicom.

Defendere aduersus omnes, quid operetur. uide Bal. in l. si fundum. ff. de uerb. sig.

Promisit duplam pro euictione etiam si fūdus esset publicatus: Operatur q̄ tenetur uenditor ad duplum casu quo fundus ut publicatus euincatur, qua clausula deficiente dicto casu teneretur ad precij restitutionem dūtaxat. Bar. in l. necessario. ff. de peric. & commo. rei. uen.

Etiam si de litis euictione non fuerit certificatus: Operatur ut uenditor teneatur de euictione, etiam si non fuit sibi notificatum q̄ sit mota lis de euictione. Ang. in l. emptor. C. de euic. Bald. in l. i. in ulti. col. in uer. item & tertio quæro. C. de pericu. & commo. re. uen, & Bar. cep. in causa. clxxviij.

Cessit actiones reales & personales, & procuratorem in rem suam constituit dictum emptorem uel donatarium: Operatur quòd secundus emptor nō teneatur denunciare litem motam suo auctori. sed potest denūciari primo uēditori. i. auctori uenditoris sui. Bar. in l. si pro §. si pro euictione in fi. ff. de euictioni. & plene in l. Iul. §. qui fundum. in ij. col. in prin. in uer. quæro uendidi ff. de uerb. obli. & Bar. dicit in l. per diuersas. C. man. & dicta clausula ualet, ut ibi in pe. col. in fi. in uer. & ideo hodie in omnibus contractibus & in l. si p re. §. fi. in fi. ff. de euic. ubi dicit quod dicta clausula debet poni in instrumentis, & per Bal. in l. cum successores. in uer. sed hic quæro. C. de euic.

Præcario nomine emptoris se constituit possidere, facit præsumi fictam uenditionem, nisi uenditor respondeat emptori de fructibus, uel nisi usufructum rei sibi reseruauerit. Bart. in l. sicut. §. superuacuum in ij. colum. uer. quæro quid si in instrumento. ff. qui. mo. pig. uel spo, sol. & Bal. in addi. Spe. de alleg. & dispu. uer. præsumitur fraus. Item facit uenditionem nō posse rescindi contrario sensu partium. glo. & Bar. in l. ab emptione. in ij. col. in uer. sed quæro quid si ego. ff. de pac. Item facit cessare acti. ex uendi. & competere rei uen. uel iuterdictum uti possidetis, si desit uerbum præcario secundū glo. & Barto. doc. & Alex in d. l. ab emptione in ij. col. in uer. nota & tene mente glo. istam, & ibi Pau. de cast. in d. l. ij. C. quando licet ab empti. discede. Item facit esse traditionem fictam, sed possessionem ueram etiam quando per procuratorem addicitur. Barto. sing. in d. l. ab emptione. in fi. in uer. ultimo ad uertas. & in l. si is quis pro emptore. xxxiiij. colum. uer. uenio ad secundum cū fingit, ibi & ideo dixi & dico. ff. de usuca. Addo etiam quantum ad primū Bar. in l. post contractum. in iiij. colum. in uer. sed quid si uenditor. ff. de donatione. & maximè dico istud procedere si fieret in præiudicium fisci uel creditorum, secundum Bald. in l. i. in ij. col. in prin. in uersi. ex hoc patet quòd cum interuenit præcarium. C. de donati. ante nup. & uide Bald. in c. i. §. i. ad fi. uer. sed nunquid constitutum de feu. dato in uicem. l. commis. Et an sit de substantia contractus, ut possit addi in instrumento per Notarium publicante prothocollum Notarij mortui habens dictionem &c. uide Alex. consi xxviij. secunda parte.

Tradidit posita in instrumento, probat traditionem solū, quando tempore instrumenti potuit interuenire, ut quia reus erat præsens, aliàs probat licentiam apprehendendi possessionem. Bald. singu. in l. iudicia. C. de rei uen. in i. col. in uer. sed iuxta hoc quæro, & in l. minus. in i. col. in fi. uersi. sequitur in tex. pro tradita. C. de acqui. pos. Bar. in l. prædia circa fi. ff. eod. titu. & in l. post dotem. in i. q. ff. solu. ma. & in l. ij. in fi. C. de acquiren. pos. no. in l. i. C. de iur. has. fis. lib. x. Lanfran. in c. quoniam contra. uer. testes. de proba. & suprà eo. in uer. uendit.. tradit. & per Bald. in addi. Spec. de emp. & uen. uer. uerbum tradere.

Cum eadem conditione exponitur. i. cum eisdem pactis & oneribus. l. nisi

hil. & ibi Bar. in fi. ff. de coniung. cum eman. li. & in l. si societatem. ℣. arbitrorum i. col. in uer. ex qua no. ff. pro soc. & Flo. in l. iiij. §. i. ff. de serui. & Old. in q. duo sunt statuta. & infra in clausulis testamentorum. uer. cum eadem conditione.

Obligans bona, operatur ut creditor possit facere unam rem extimari per iudicem, & eam sibi eligere pro satisfactione sua. Baro. in l. iij. ulti. quæsti. ij. princi. in vi. colum. in fi. uersicu. iuxta prædicta. C. pigno.

Præsentibus. t. potest poni in princi. Et in fi. instrumenti. Bart. in l. præposteri. in fi. C. de testa. Addo Bal. in ℣. die lunę, in uersi. in præsentia, hoc habes in titu. de pac. constan. & in l. hac consultissima, in i. colum. in fi. in uersi. nunc uenio ad alia. C. qui testamenta facere possunt.

Firmi Anconæ fani &c. de hac clausula.

Tu dic pro enodatione huius clausulæ, ꝙ debitor promittens se posse conueniri Firmi & Anconæ, & ubiꝙ locorũ inueniatur, potest opponere exceptionem fori, si conueniatur alibi quàm ubi contraxit. Secus si promittat se soluturum firmi & Anconę, & ubiꝙ locorum secundũ Guil. de cug. in l. si quis ad declinandam. nu. iij. & quod ibi notaui in apostil. ad ipsum in uer. ista opi. non placet. C. de epis. & cle. de quo omnes per Gerar. de petra sancta sing. suo. vi. inci. notant doc. in l. si conuenerit ubi reprobat opi. communem.

Soluere in quolibet loco, & ubiꝙ, quomodo, intelligitur, & quid importet Bart. in l. si conuenerit. in fi. ff. de iuris. om. iu. addo Barto in l. i. ad fi. ff. de eo quod cer. loco. & Panor. in c. i. in xij. col. de iudi. & per d. Alexan. in d. l. si cõuenerit. in vi. col. in uer. quid si promitto, cũ aliis concor. ibidem per eum signatis. Adde Alexan. omnino in l. Lucius. la. i. & ibi Pau. de ca. ff. depositi, & quod notaui suprã proxi. uersi.

Dicta bona regere & gubernare promisit dictus maritus: importat solius administrationis translationem non dominij rerum in maritum, quando res dotales nõ sunt datę et estimatę. Laur. de fano. in l. in quorũ. xiij. col. ff. de pig.

Tot sunt donationes quot centenaria &c. facit donationem de mille etiam nõ insinuatam ualere secus de clausula, tot sint donationes quot summę. Bal. in l. i. col. in uer. & est arg. ad donationem. C. quando dices lega. ce. & quod no. in l. scire debemus, in principio. ff. de uerbo. oblig. & in Specu. de instru. æditio. ℣. porrò nunc uer. fi. Sed caue, quia Spe. hoc non dicit, solum dicit ꝙ licet donatio excedens legitimum modum debeat insinuari, fallit tamen in donatione facta ad pios usus. Addo Bar. in l. modestinus, in ij. col. in uer. quæro quid si fuerit dictũ. ff. de dona. ubi tenet cõtrariũ. et per Spe. in ti. de dona. in uersi. quid si aliquis dat, & ibi Bal. in addi. in uer. ex multis. & Old. cõsi. cclij.

Stipulãti pro altero, quid importet hæc clausula per Ang. & doc. post gl. in l. huiusmodi in prin. de lega.

Die tali: ad quid ponitur in contractibus. Bal. in ti. de pac. constan. ℣. die lunę circa princi.

Adde Bald. in l. cum tabernam. ff. de pi. & an debeat poni in instrumento de nocte facto, uide eundem Bal. in l. si qua beneficio nu. i. & quod ibi posui in apostil. in uer. secus in instrumentis. C. de diuer. rescrip. quòd sic. Idem tamen Guil. de cug. per in l. edita nu. v. & ibi posui etiam in addi. in uer. cum die & consule. C. de ędeu. & Fely. c. i. col. iij. uersi. item requiritur & ibi an debeat poni nomen diei, extra de fi. instrumen. in scriptura uero priuata secundum communem opi. non requiritur de necessitate, ut per Bald. in ℣. quibus nu. vi. & quod ibi notaui in addi. in uer. scriptura priuata in i. consti. C. Math. matheſi. sing. xlv. inci. nota quòd tempus & locus & Alex. cli. xi. uolu. ij. & consi. cix. uol. iiij.

Habito

Habito tractatu & licentia epi &c. non probat nisi de his aliter cõstet Bar. in Auten. si quis in aliquo ad fi. in uer, iuxta prædicta quęro: C. de ęden. Pau. de Cast. consi. lxxxix. Laudu. in cle. i. de rebus eccle. non alie. Laur. in rubri. eo. titu. in vi. in xxvi. q. in Spec. de loca. §. sequitur uersi. & scias, dixi in tractatu de epo. iiij. lib. Fede, de se. consi. cxxxviij. inci. concessio facta nuncio. Imo debet fieri instrumentum de illo de per se secundum Pau. de ca. consi. xc. al's est alleg. consil. lxxxix. & Alex. consi. xvi. uolu. iiij.

Ad renouandum: in locationibus an ualeat. Bal. quòd sic in l. uoluntas, col. i. uer. illud certum est. C. de fideicom. Barto. tamen contra, & fortè melius in l. si finita. §. si de uectigalibus. ff. de dam. infec.

Quot sunt anni, tot locationes: quid operetur, uide Spec. in ti. de dona. §. i. uer. quid si aliquis ubi dicit in simili ista clausulam nihil operari, tanq̃ sit facta in fraudem legis. not Guil. de cug. in l. illud aut illud nu. iiij. & ibi posui in addi. ad eum in uer. nõ excedat centũ, & ibi etiam posui in apostil. ad Bal. in uer. si actũ. nu. x. C. de sacrosanc. eccle. Pau. de ca. in l. scire debemus. in fi. de uer. bo. obli. Mathesi. singu. cvij. lxx. nota quod leges Panor. in c. apostolicę. nu. v. & ibi addidi post ipsum in uer. dicendũ est quod non. extra de dona. & Roma. consi. xxvi. inci. pro decisione eorum, ubi dicit quòd ista est omnium opi. quem sequitur Alex. consi. lxviij. inci. uisis duobus elegantissimis consilijs.

Promisit meliorare in instrumẽtis emphite. Operatur, & intelligit̃ de paruis non de magnis melioramentis. Item intelligitur donec erit emphiteota nõ post Io. de por. in l. senatus. §. Marcellus. de leg. i. item intelligitur ꝙ emphiteota deiectus ob canonem non solutum non possit repetere melioramẽta. Bartho. in l. colonus, in fi. prin. ff. loca. & suprà eo. uer. ad meliorandum.

Præsente patre & consentiente: in instrumento filij quid operetur, dic ꝙ non operatur obligationem patris nisi expresse se obligauerit ad illum contractum. Bartho. singu. in l. Lucius prima, in fi. ff. de admi. tuto. sed idem Bartho. contrarium tenet post glos. in l. i. §. si is qui nauem. in fi. ff. de exercito.

Alteri uel de uno in alterum, quid operetur, uide no. in l. i. & ibi Bald. in i. colum. in fi. uers. quærit glo. si apposita. C. de dona. cau. mor. & dic habere locum etiam quando alter moritur cum filio si apponitur inter extraneos, secus si inter suos, ut ibi, item quia alter est partitiuum duorum non benè ponitur de pluribus quàm duobus, ideo uitiat inquisitionem, ut singu. dixi, secundum Bald. suprà. in clausu. iudiciorum uersi. alter alteri.

Actum in castro. t. comitatus firmi &c. an probet illud castrum esse de iuriditione, uel dominio firmi glo. in uer. nullo. Bal. in i. col. uer. iiij. no. doe. Pau. de cast. & Bart. in l. cum aliquis. in uer. glo. inducit hanc l. C. de iur. deli. dicit quòd non nisi inter eosdem factum sit instrumentum, uel etiam inter alios si sunt plura instrumenta secundũ Bald. ibi & in l. optimam. in ij. colum. in fi. in uer. tu uero dicas glo. C. de contra, & comit. stip. no. in l. prædijs. de leg. iij. & Flo. in l. in finalibus. ff. fini, regum. uel nisi instrumenta sint antiqua uel si sunt noua, probant inter contrahentes tantum, secundum Bald. in d. l. cum aliquis. in i. col. uer. item quòd dicit glo. ubi etiam per doc. Addo glo. in c. cum olim. in uer. instrumentis de censi. & d. Alex. in d. l. cum aliquis, in iij. colum. in uer. dicit etiam notabiliter Bald. cum alijs concor. ibidem per eũ signatis.

Adde omnino eundem Alex. in l. emptor. §. ancilla de rei uendica. & in l. ex. hac. de dona. & notaui in apostil. ad Guil. de cug. in Auten. si quis in fi. in uer. faciunt fidem. C. de æden. & in apostil. ad Panor. c. series. nu. iij. in uer. plenam fidem extra de test. & Roma. sing. cliij. & cccccxxxvi.

A. cum Beneficio inuentarij uendidit pro satisfaciendo creditoribus & le-

gatarijs: Operatur ne emptor molestetur hypothecaria à creditoribus & legatarijs. Pau. de cast. in l. fi. §. licentiam. C. de iur. delibe.

Clausula actorum in domo Titij non probat dominium. Ang. in Auten. ut spoo. lar §. & hoc in sup. ult. col. uer. & exēplū si Notarius dicit, col. ix. uide gl. in uer. nullo. & doct. in d. l. cū aliquis. & in l. prędijs. ff. de le. ij. & sup. uer.

Finito quinquennio iterū locat. quid operetur. uide Dy. in l. (proximo, codicillis §. instituto, & ibi posui in apostil. ad eum. ff. de le. ij.

Non sit melior conditio occupantis, & qđ per unū fuerit cœptū, per aliū perfici possit. Posita in instrumento procurę, uel mandati facti pluribus, operatur quōd quilibet sit procurator insolidum, & unus possit finire inchoata p alium, non tū sic locus pręuentioni. Bar. & doc. in l. pluribus. ff. de procu. contrarium not. in c. si duo. de procur. in vi. & Bar. cep. in rubri. de uerb. sig. xxvi col. & d. Gemi. in c. si papa. in prin. in ul. col. uer. fallit quarto de priui. in vi.

Viso testamento & eius uerbis: in transactionis instrumentis poni debet, alīs non ualet transactio, nisi constet qđ aliter transigentes habuerunt notitiā testamenti. l. de his. & ibi Bar. in i. col. in fi. uer. sis igitur cautus. ff. de transac. & Bar. in l. sub prætextu. la. i. in i. colum. in uer. Item in eo quod glo. allegat. C. de transac.

Eūdem Bar. in l. i. in fi. prin §. alīs est §. ratio. ff. quemadmo. testa. ape. quod est uerum secundum Pau. de cast. ibi nisi tenor fuerit probatus per testes uel Notarium, uel nisi transigens sciat tenorem testamēti, licet non uideri, ut per Bar. in alleg. l. de his uersi. quæro extra glo. & in l. ciphi. ff. de op. lega. uel nisi aliās illud legerit, licet non tempore transactionis ut ipse ibidem ubi ponit alias fallen. Et ultra ipsum idem, si cum iuramento. ut per Alexan. in l. qui romæ §. duo fratres. char. antepe. de uerb. ob. & consi. xi. uolu. ij.

Sciens promisit: hæc clausula tollit exceptionem erroris quæ opponi non potest. Bar. in l. sed & si quis §. fi. ff. si quis cau. doc. & Pe. de su. in l. generaliter. C. de non nume. pe. & Bar. in l. si dari in fi. ff. de uerb. obli. & Alex. ibi. & in l. cum de indebito. de proba. & suprā uersi. clausula ex certa scientia in clausulis rescriptorum, ubi plenius. Quod uerum nisi in renunciatione uellet. facta per mulieris ut infra, quia nihil operatur secundum Pau. de Cast. in consi. cccxxxij. Item tollit condi. indebi. quæ non datur promittenti indebitum scienter Bar. in l. fi. §. idem quæsijt. in i. col. uer. unde ut prædicta cessent. ff. de condi. indebi. ubi dicit uerum etiam si renunciatum sit instrumento condictioni indebiti condic. sine cau. & omnibus. ll. auxilijs. & per Pau. consi. cxxxiij. & per Alex. in d. l. fi. §. i. & Bal. in l. mater. C. de rei uen.

Si constet indebitum donat: Operatur tantum quantū ea sciens ad prædicta se non teneri &c. de qua suprà proxi. dictū est, Bar. in l. i. §. idem quęsijt in i. col. in. fi. ff. de condi. inde.

Obligans se rebus periculo & fortune, idem dicit quōd obligaret se ad casus fortuitos secundū Bar. in l. si is qui in aliena. in prin. ff. de acqui. re. do.

Possit substituere etiam pluries & substituendo remaneat procurator: Operatur quod sonant uerba. i. q procurator substituens nō desinat esse procurator. Bar. in l. quod si forte §. quid ergo, circa fi. quem §. legit in l. uero procuratori. ff. de solu.

Certiorata de beneficio Velleiano, nō probant dicta uerba certiorationem gl. & doc: in Auten. quomodo oportet epos §. igitur. in uer. interroget et Pe. de su. in l. fi. C. ad Vellei. & Pau. de ca. consi. cccxxxij: Addo Fred. de se. in cō si. suo. cxcix. quod incipit quæritur ando. Margareta & do. Ant. de but. in c. quoniam contra falsam in xiiij. col. de proba. Panor. in c. cum causam. t. in v. col. in uer. quoad secundum de circumstantijs testi. & omnino per d. Alex. in l. sciendum. in xiiij. col. uer. sed quid si instrumento. ff. de uer. ob. cum alijs concor. ibidem per eum signatis.

Possit

possit pignus uendere iure creditoris, operatur ut uendi possit pignus etiam absente debitore. Bal. in l. si cum militaribus. C. de re mili.

Promittens sub pœna seruare intelligitur. s. per stipulationem. Barto. in l. ad diem. ff. de uerb. obl. glo. & Pau. de ca. in l. rescriptum. §. si pacto. in fi. ff. de pactis.

Quod est uerum, nisi interrogatio præcesserit, & responsio secuta fuerit in continenti. no. ita Alexan. in i. nam & postea. §. i. ff. de iureiur. & in l. sciendũ, colum. iiij. de uerb. ob:

Res uendita sit pro precio obligata. Operatur quòd ipsa res per emptorem ante solutum precium non possit alienari. Bar. in l. si ita quis. §. ea lege. in i. colum. in uer. uenio ulti. ad q. in fi. uer. de uerb, obli.

Iurant uera esse contenta in instrumento &c. hæc clausula tollit præsumptionem simulationis. Bald. in l. fi. C. de non nume. pe. & cep. intra. de contracti, simul ulti. præsump. uer. sed circa prædictas. Item facit prescriptionem non currere, & exceptionem non numeratę pecuniæ, non posse excipi, maximè si interuenit iuramentum duplex, ut not. plene Fely. in c. si cautio. colum. viij. extra de fide, instru. Sed an exceptionem falsi. Alexan. consil. lxxxix. ij. parte.

Oblato libello & lite conte. hæc clausula in instrumento posita non probat. Inno. in c. quoniam contra in ij. col. magna in fi. in gl. sua in uerbo personas. ij. de proba. & in Spe. eo. ti. §. fi. uer. sed pone iudex. & Fre. de sen. in consi. ccviij. quæritur an. d. Margareta &c.

Confessus habuisse & recepisse, facit præsumi quòd tunc habuerit, non ex interuallo temporis. Bart. in l. certi. §. si nummos. ij. col. in fi. in uersi. hic moueo dubium. ff. si cer. pe. & in l. si ita stipulatus. §. grisogonus. in ij. col. in uer. item aduerte. ff. de uer. ob. & in l. post dotem. i. q. & ibi Bal. in ulti. col. in uer. quæro uir fuit confessus. ff. so. matri. & in l. prædia. in uer. ista l. facit ad quæstionem. ff. de acqui. pos. & in l. singularia, in vi. colum. in uer. quandoq; si cer. pe. & Ang. in d. §. grisogonus, ubi per Alex. quod uerum si est renunciatum exceptioni non nume. pecu. secundum Bal. ubi suprà in d. l. post dotem. in ulti. colum. in uer. aduertatis, licet, & ibi sentit Bart. in præalleg. prima q. & gl. & doc. in l. si ex cautione. in uerbo probare. C. de non nume. pecu. & Bar. in l. i. C. de dote cau. non nume. Item talis probat confessionem non actualem numerationem, doc. & Bar. in d. l. si ex cautione. in i. col. uer. tu aduerte, & ibidem Bald. in iiij. colum. & in l. i. C. de do. cau. non nume. quod uerũ est nisi sit renunciatum exceptioni non nu. pe. Bald. in l. pecuniæ, paulo post princi. B. de solu. & Bar. in d. l. i. & in d. l. si ex cautione. Item nisi addantur uerba. s. à Titio dando & numerando ei, quia propter uerbum gerundij dando, probat ueram numerationem, quia illud significat actum uisui subiectum. Bald. in d. l. si ex cautione, in iiij. colum. in v. q. secus autem si addantur uerba participia, scilicet à Titio dante & soluente, quia tunc nihil operatur, nec probant numerationem actualem, quia ibi dante &c. uenit in consequentiam cõfessionis præambulæ, non quòd Notarius attestetur numerationem secundũ Bal. sing. in l. si ex precio. in i. col. uer. modo hic reuocatur in dubium. C. si cer. peta. & in d. l. si ex cautione. iiij. q. & in l. i. x. col. uer. & est simile quòd quotidie accidit. C. de confes. Item uerum nisi addantur uerba in prẽsentia mei Notarij, quia tunc probatur numeratio, de qua Notarius attestatur secundũ Bar. in d. l. i. de do. cau. non nu. potest tamen contrarium probari. s. quòd tempore contractus non interuenit pecunia secundũ Bal, in d. l. si ex precio. in d. uer. modo hic reuocatur, quem etiam uide in d. l. si ex cautione. vi. q. & in l. aduersus. eo. ti.

Clausula qui uenditores confessi fuerunt precium recepisse uel recepe
præsente me Notario & testibus: Operatur ut omnes de euictione tene
Bal. in l. quidam, in fi. ff. de euic.

Nomen debitoris beneficium facere promisit. in instrumento cessionis po
ni debet, & quid importet. Bar. in l. i. in fi. prin. ff. ad Macedo.

Procuratorem in rem suam, & posuit in locum suum, & de euictione non
teneatur: poni debet in instrumentis mandatorum, & colligitur ex textu. l.
si procutatorem ℣ dolo. & ibi Bar. ff. manda.

Ad sensum sapientis, quid operetur. Bar. in l. ex ea. in prin. ff. de uerb. ob.
& ibi doc. & Imol. in l. si mandato ℣ Paulus ultimo. ff. manda. & in l. Illa insti
tutio. in i. col. & i. q. ff. de hære. insti. ubi etiam per doc. Bal. in l. sancimus. in
i. col. in uer. sed quid si promitto. C. de uerbo. sig. & in l. humanitatis. xiiij.
col. C. de impu. & ali. substi. & in l. captatorias. in i. col. ad fi. in uer. v. op
po. quòd tota di. C. de testa. mili. & in addi. Spec. de emp. & uen. in i. col
in uer. quid si promittitur, & in ti. de arbi. in vi. col. uer. an possit addi. & Ol
dr. consi. cxxxix. & Alex. in l. iij. ff. qui satisda. cug. & in l. quicquid astringe
dæ, de uerbo obliga, ubi post Ang. & Imol. dicit non operari eam in stipulatio
ne, quæ requirit uerba expressa, nec in sententia, nec in appellatione quæ re
quirunt scripturam, sed in contractibus qui solo consensu partium perficiun
tur sic, & Fely. omnino in c. ex literis. col. iiij. uer. quid operetur. extra de fi.

Procuratorem & nunciũ specialem, facit esse electionem constituti (instru
an uelit esse procurator uel nuncius. Bar. in l. si Titio. la. i. ff. de usufru. leg. de
qua cl'a uide Bar. in l. qui aũt ℣ constituere. in uer. ex hoc habes. ff. de consti.
pe. & in l. multum ℣ fi. in i. no. C. si quis alteri uel sibi.

Remittit omne ius quod habet & habere sperat in dicta re: Operatur re
missionem iuris, qd' habet tm̃ ex causa de præsenti nõ ex causa de futuro. Bar.
in l. post eman ℣ illud in fi. ff. de libe. lega. & in l. qui cum tutoribus, in prin.
in uer. ex hoc dico. ff. de transac. per l. i. de sta. libe. & in l. qui Romę ℣ duo tra
tres. in xi. col. in uer. sexto quęro. ff. de uerb. ob. & in l. si uxor ℣ diuus. in fi. ff.
de adul. & Bal. in l. pactum xiij. q. C. de colf. Addo Bar. in l. qd' seruus, in fi.
col. ff. de condi. ob cau. & ibidem. d. Alex. in ij. col. in uer: extra gl. cũ alijs conc
cor. ibidem per eũ signatis, quid aũt si diceret omnino ius qd' habet & habere
sperat, uel posset habere, an intelligatur etiam ex causa de futuro, uide Bar.
in l. hæredem. ff. man. quòd sic.

Præsenti & recipienti: hæc clausula non probat præsentiam secundũ Paul.
de ca. sing. in l. illud. C. de sacrosan. eccl.

Adde tamen quòd facit pręsumptionem, ꝙ fuerit pręsens. ut no. Ang. in l.
i. & ibi Bald. C. de contra. & con. stipu.

Fideiussor promisit soluere de suo, tam respectu iudicij quàm contractus,
& soluere iudicatum: facit executionem fieri posse contra eum, quæ alias fieri
non posset. Bal. in l. fi. in fi. C. de fideius. tuto.

Quia sic placuit in quietationibus, quid operetur. Bal. in l. pac. xvij. q. C.
colla.

Periculum sit commune: Operatur ut non dicantur duo rei debendi insolit
dum. Bal. in l. rem mihi ℣ in exercitu. ff. cõmoda. & in l. si non singuli. uersi.
ex prædictis ergo. C. si certum petatur.

Cessit actionem realem & personalem dicto emptori: Operatur ut emptor
possit agere contra actorem uenditoris sui, ut suscipiat in se iudicium euictio
nis. Bal. in l. i. in fi. C. de iur. do.

Tutor defendere sine mora promittit dictum pupillum: poni debet in in
strumentis tutelarum. Bal. in fi ℣ omnem in prin. C. de admi. tu. quid opere
rur. Bal. in l. fi ℣ defensionem. eo. tit.

Et iu

Et iudicium subire: Operatur ut talis promittens præcisè cõpellatur Bal. in l.ij.in iij. oppo.C.de hære.uel actua.uen.

De rato promisit,hæc clausula non ampliat mandatum,nec speciale mandatum inducit.Bal.in addi.Spe.de proc.in prima col.uer.pa.rati.& uer.seq.

Vt patet in instrumento,t. Notarij uiso & lecto:hæc clausula probat licet de illo instrõ alr nõ constet.in Spe. de instr.edit.§.restat,uer.quid si in aliquo & ibi Bal.in addi.in vi.col. uer.quando. instrm.Ang.in l.sciendũ in repe.ubi allegat Spe.ff.de uerb.ob. & ibi Ange.& Alex.& Io.Petrus de peru.et doc. moderni in Auten.si quis in aliquo.C.de eden.Sed ibi Ange.& Rapha.& Pau.de ca.tenent cõtrariũ siue dicatur à me uiso & lecto,siue dicatur,ut patet in instrumẽto manu mei Notarij infra scripti,in hoc tñ ult.Raph.& Francis. ibi tenent cõtrariũ,ut tũc,pbet.Sed ar.cõtra p Bal.in l.quędam.ff eo ti.ubi dicit qp Notario creditur ut uni testi qñ dicit se rogatũ de tali actu.quia si nõ apparet de actu,nõ habetur eius dictũ,p instrõ publico secundũ Bal.Sed Fran. de capil.li.in d.Auten.cõcordauit opi.licet in cõsi.quidam Anto.de pelegrinis &c.tenuerit cũ c.pi.Ang.& sequaciũ cõcordat aũt sic,quia prima opi.Specu. procedit qñ instrumentũ referens attestatur de alio,qđ est necessariũ antecedens ad ipsum,ut.t.tutor,de cuius tutela patet publico instrumento manu.p.scripto à me uiso et lecto,quo casu probat,quia instrumentũ tutelę est necessariũ antecedens ad quittationem, ut ibi alʒ nõ secus est,& procedit opi. Albe.& aliorũ Rapha.uero. in l. si quis ex arg.§.prętor.ff.de ęden.dicit simplr qp probet & eũ sequit.d.Fran.in d.Auten.si quis in aliquo v.col.& ibidẽ uide d.Alex.Imol.ulti.col.in uer.ij.est utrũ ubi saluat dictum Spec.suprà relatum.& d.Anto.& Alex.in ij.col. aliter saluantem & deinde pro.d.Iaso.may in xv.col.cum duabus sequen.in uer.ultra.Bar.ij. limita.ubi tenet instinctæ contra Spec.reprobando omnes saluationes,sed Alex.de Imo.in consi.vi.iis ij.parte.dicit quòd probat quo ad partes inter quas Notarius sic asseruit non quo ad præiudicium tertij. Adde omnino quod notaui in apostil.ad Lanfra n de oria.in c.quoniam contrã falsam uersi.instrumẽtorum productiones.nu. xxij.uer.modo quæro.in uer.ij.in alio instrumento extra de proba.& quod posui in apostil.ad Guil.de cug.in auten.si quis in aliquo.nu.i.in uer.mentionem & ibi etiã posui in apostil.ad Bal.in uer.facit mentionẽ.nu.v.C. de ędẽ.

Vt in tali instrumento continetur tanquã narratoria non probat secundũ Inno.in addi.c.fi.de fi.instru.uide quod notaui.supra proxi.uersi.

Si res euincatur,salua sit prior actio posita in instrumento dationis in solutum:Operatur quòd re euicta detur contra reum prima actio,quæ aliàs non daretur.Bar.in l. si quis aliam,in prima colum.in uer.alij dicũt quòd hæc solui.ff.de solu.& in l.eleganter in prin. in uer. ad secundum opponitur.ff.de pig acti. Ange.in l.libera.C.de sen.& Barto.cepo.in cau.cccxv.

Saluo iure in hypotheca,& contra fideiussores in instrumento dationis in solutum: Operatur ut euicta re creditor possit agere contra fideiussorem per dationem in solutum liberatos & hypothecaria contra possessores bonorum rei. Barto.in d.l.si quis aliam,in i.colum.in uer.alij dicunt quòd hic soluitur ff.de solu.& Barto.cepo.in d.cau.cccxv.

Consentio saluo iure meo: Operatur quòd consensus non præiudicet l.iij§.i.ff.qui mo.pig.uel hypo.sol.& Pau.de ca.consi.ccci.& ita consului.

Recipio sortem,saluo iure interesse,quid operetur,uide Bar.in l fi.in pe. cpl.ad fi.in uer.ulti.quæro quid si creditor.ff.de eo quod cer.loco.

Recipio sortem,saluo iure pœnę,quid operetur dic quod tunc pœnam põt peti quatenus sortem excedit,in Spec. de arbi.§.si uer. sed pone quod dum respicit.

Bene & diligenter.i.arbitrio boni uiri.Bar.in l.cum filius.§.si pater.de le.

ñ.l. si ita sit scriptum, de ma.testa.c.i.in fi.de eo qui mit.in pos. in vi. & in cle. i.de offi.ordi. & Alexan. consil. lx.iiij.parte.

Locator promisit sub hypotheca suorum bonorum seruare promissa &c. Operatur quòd emptor uon possit expellere conductorem de illa re, etiam ei hypothecata secundum Bar.in l.i.§.quod autem,in uer. & ideo dixi iam.ff.de superfi. Addo Bar.in l. emptorem. C.loca.& ibi Bald.in ñ. col. in uer. quæro an emptor.

Computata omni quantitate confessata numerata promissa, quæ de dicto debito appareret &c. Operatur ut non possit iterum peti, licet constet de promissione & de confessione, uel de numeratione. Barto.in l.plane.§.i.in fi.de le. i.& in l.triticum.ff. de uerbo.obliga.

Boni auri, & iusti ponderis, in contractibus non est necessaria, quia subauditur semper in promissionibus, quòd detur pecunia, non reprobata. Bart.in l. lecta.ñ. colum. in prin. in uer. uerius tamen puto.ff.si cer.peta.

Obligans bona præsentia & futura, intelligitur de futuris, quæ nunquam ante fuerint obligata, ideo non intelligitur de re alienata per debitorem consensu creditoris, & postea redempta per debitorem, quia illa non uenit in hypotheca, ex quo aliàs fuit & desijt esse de hypo. per alienationem cum consensu creditoris factam, casus est sing. secundum Bal. in l. solita. quæ est l. sing. & ibidem Bar. C. de remis. pig. Sed Bar. tenet contrarium in l. sicut. §. superuacuum in ñ. col. in uersicu. uenio ad secundum. ff. qui mo. pigno. sol. s. quod si hypo.. erat generalis recidit res eadem in priorem hypothe. licet desierit esse hypothecata per consensum prestitum in eius alienatione, per creditorem quod not.

Adde Bartholo. sozi in suo trac. fallen. regu. cviij. Bald. in l. si nu. ix. uer. sed pone quòd est adiectum, & quod ibi posui in addi. ad ipsam in uer. de futuris. C. de pac. Fely. in c. in præsentia colum. iij. uersic. in tex. ibi uende uniuersa. extra. de proba. Panor. in c. nulla ecclesiastica, nu. xi. & ibi posui in apostil. ad ipsum in uer. præsentia & futura extra de concess. præben. & per Philip. cor. consi. ix. inci. quanquam in litera p.

Nihil contra diuisiouem facturos hæc clausula, non impedit fideicom. petitionem Barto. in l. fi. §. idem quæsijt. in fi. ff. de condi. inde. sed quid operetur per Barto. in l. qui Romæ. §. duo fratres. i. q. & ibi doc. de uer. ob.

Testibus uocatis in instrumentis posita intelligitur .s. ap hoc quod actum fuit interpretes. Ang. in Auten. de Tabel. in prin. ñ. colum. uersi. quid autem si instrumentum col. iiij. Bart. in l. hæredes palam. §. in testamentis. ff. de testi. & infra uersi. proxi.

Et rogatis hoc uerbum poni debet, aliàs non præsumitur rogatus testium factus. Bar. in d.l. hæredes. §. in testamentis. ff. omnino uide. Addo Bartho. in l. sciendum, in iiij. colum: in uersi. quæro extra glo. ff. de uerb. obli. & d. Anto. de But. in c. sicut de re iud. & omnino per do. Alexand. Imol. in d.l. sciendum in xvi. col. in fi. in uer. extra gl. inducit Bart. cum concor. & tribus Notabilibus limitationibus ibi ad hoc per eum positis.

Adde Bal. in repe. l. habeat nume. xxxvij. & quod ibi posui in apostil. ad ipsam in uersi. super quarto puncto. C. de sac. san. eccle. dixi etiam in apostil. ad Lanfran. de Oria. in c. quoniam contra falsam. §. testium depositiones, nu. xxiiij. uer. quæro ulterius & seq. extra de proba.

Renunciauit beneficijs omnibus &c. in instrumentis correorum, uel fideiussorum, non extenditur ad Beneficium cedendarum. Bald. in l. si diuisa C. loca.

Clausula uidelicet quam renunciationem partes uoluerunt extendi ad omnia, & ignorata: Operatur id quod uerba sonant.

Adde

Adde doc. in l. emptor. §. lucius, & ibi Bar. ff. de pact. & Car. in cle. i. in xiij. nota. in iij. oppo. extra de sepul.

Clausula renuncians omnibus probationibus, uel quód non possit probari contrarium, nisi per aliud instrumentum non ualet. Bart. & doc. in Auten inbemus. in ij. col. in uer. quæro dicitur, hic ibi & ideo illa. C. de iudi.

Adde in quantum dicit non ualere clausulam qua renunciatur probationi testium. uide Fely. omnino in c. ij. col. pe. uersi. decimo. intellige, ubi limitat, nisi in pacto iudiciario, uel iurato, extra de proba. & quid de generali renunciatione testium. uide Fely. ubi suprà. col. fi. & Guil. de cug. in l. cum debitoris in fi. C. de iudi. tantum quòd uel nõ tñ transit ad hæredes, idem tenuit Roma. in l. i. ff. ne quis eum qui & in l. qui bona. §. quæda m. ff. de dam. in fect.

Beneficio de duobus reis, epistolę diui Adri. & cedendarum, quid operetur, uide Ange. in Auten. de duo. reb. in i. col. in uer. ad euidentiam scias, & uersi. est & alia constitutio, & in uer. est & tertia. l. colum. vij. & Bald. in addi. Spe. de renunci. & conclu. uer. quatuor sunt.

Ego dico quõd renunciatio beneficij de duobus reis tollit beneficium inter principales insolidum obligatos. not. Ange. ubi suprà, & uer. & hoc. est doctrina. colla. vij. Renunciatio autem beneficij epistolæ diui Adri. tollit fidefussores insolidum obligatos. ut per Bal. & Ange. ubi suprà, & Bart. in l. si ã duobus §. si à Tício. col. fi. pe. q. ff. de duobus reis.

Et omni l. auxilio, in renunciationibus mulierum & maximè quando tutelam accipiunt, est de substantia contractus. Bald. in addi. Spec. de tuto. uer. tenetur mater quæ suscepit. Bal. in Auten. matri & auiæ. colum. ij. uersi. uenio ad illam gl. C. quando mulier tu. offi. & in l. si quis sub conditione uersi. quæro, pro Auten. quæritur. col. vi. ff. de testa. tute. & Pau. de ca. consi. lxxv. inci, uisis compromisso. in i. dubio. Et operatur quòd discussio non requiratur. ut not. Bal. in l. i. colum. iiij. C. de conue. fisci. debi. li. x. & Alex. consi. xxxi. uo.

Renunciauit &c. hæc clausula debet extendi secundum ordinem & (iij. consuetudinem Notarij. Bald. in addi. Spec. de instru. edit. in ij. col. in prin. uer. quid operentur.

Adde quod notaui in apostil. ad l. cæterum in apostil. super eo uer. de leg. i. lac. rebuffi. in l. inuitis. nu. ij. & quod ibi posui in apostil in uer. &c. C. de de cre. decu. li. x. Gemi. c. i. §. in cæteris. & ibi posui in apostil. ad eum in eo, uer. & iterum ibi in apostil. ad Philip. fran. etiam in eo. uer. extra de cle. coniug. dixi etiam in apostil. ad Lanfran. de Ori, post Bene. uadum. in prin. nu. xij. in uer. dictio &c. extra de proba. Fely. in c. cũ. p. Tabellio. uersi. septimo quæritur col. iiij. extra de fide instru. & Bal. consil. lxiij uolumi. v.

Iurans non contra uenire intelligitur. s. si modicè ledatur, nisi addatur ratione lesionis, quia intelligitur etiam de magna. Io. de Imol. in c. cum contingat xxiij, col. de iureiuran. & Bar. cep. de ser. rusti. ti. de aquæduc.

CLAVSVLAE TESTAMENTORVM.

QVisquis mihi hæres erit: hæc cl'a extenditur etiam ad successores ab intestato. Bar. in l. si quis cũ nullũ in prin. ff. de iur. co. & habet uim clausulæ codicillaris, ut repetat legata à uenientibus ab intestato. gl. & doc. in l. ex duobus §. filium, in uerbo quoq; ff. de uulg. & pup.

Saluo iure coloni. Hęc cl'a in legao rei locata alteri per testatorem operat, ꝙ legatario detur utilis actio contra colonũ ad pensiones, quę aliàs peti nõ possent. Bal. in l. i. iij. col. in uer. quęro quid si testator. C. de usu. & fru. leg.

Pupillus moretur cũ tutore. Intelligitur. s. quatenus ei sit utile: aliàs non, secundũ Bar. in consi. Bittonienſis quidam per l. i. ff. ubi pu. ædu. de.

Nisi hæres det tibi fundum, ex nunc dono; hæc cl'a in testamento ualet secundum Bald. in l. sancimus in fi. C. de testa.

Cum.

Cum potero testari, hæc clausula posita in testamento intestabilis non validat illud testamentum. Bald. in l. eam quam. pe. colum. in uer. item si frater minor testetur, C. de fideic. ubi idem dicit.

Clausula cum capere poterit legatarius, non ualidat legatum factum incapaci. secundum Bal. ibidem in uer. item uetat testatoribus iuncto uersi. præce. & ex hoc infertur secus in Clausula, cum capere poterit hæres, quia ualet testamentum. l. in tempus. ff. de hære. instit. sed Clausula, cum uidua erit uxor, non ualidat donationem inter uirum & uxorem. secundum Bald. in d. l. eam quam pe. colum. uersi. dicit aliquis immo ualet. C. de fideicom.

Mater uidens. t. esse idoneum tutorem, hæc clausula probat idoneitatem tutoris petiti, non tamen probat quòd per inquisitionem datus sit. i. citatis citatis citandis. Bal. in l. omnem in ij. col. in prin. uer. quæro an datiuus. C. ad Tertul. hæc clausula magis cadit. suprà inter clausulas contractus.

Si contigat me mutare testamentum, ex nunc dono hæreditatem meam inter uiuos, quid operetur per Ba. lin l. sancimus in ult. col. in uer. nnnquid autem testator. C. de test. & in l. cum antiquitas in uer. de ista autem donatione. C. eo. tit. & Bart. in l. stipulatio hoc modo concepta in prima col. in uer. per istam. l. damno. ff. de uer. ob. & ibi Alex. plenius, quòd non operatur donationem, nec impedit testamẽti mutationẽ, & Bar. in l. si quis in prin. testamenti in pe. col. in uersicu. dicit ergo sic testator. ff. de leg. iij, & in l. cũ duobus. §. idem respondet. ff. pro soc. & Pau. consi. cxliij: quod operatur in legatis, & fideicom. non in hæreditate.

Cassans & irritans: hæc clausula tacitè inest in secundo testamento. Bald: in l. fi. v. q. C. de ædi. di. Adri. tol. per. glo. in l. hæredem. ff. de his qui ut indig.

Clausula cassans &c. in secundo testamento, non solemni non tollit primũ solemne. Bart. in l. si iure in ij. col. in uer. quæro dicit testator. ff. de le. iij. Bal. in l. sancimus in i. col. in uer. reuoco in dubium, & ibidem Pau. C. de resta.

Clausula, cassans, nihil operatur nisi ex ipso testamento adeatur hereditas, Barto. in l. sed si in conditione. §. fi. in uer. & istud inducebam. ff. de hære. instit. & in d. l. si iure. ad fi. in uer. & idem si. in ij. parte. Sed Bald. in Auten. hoc inter liberos in prima col. in uer. & ideo sufficiunt clausulæ. C. de testa. dicit quòd dicta clausula sufficit ad derogationem primi test. & adde. suprà uer. clausula derogato, in uer. ult.

Clausula, cassans, uide suprà uer. clausula derogatoria per totum, & uide in uer. clausula non obstantibus, uer. xvij. & plenissimè per Alexan. consi. vij iiij. parte

Clausula quòd testamentum uolo ualere, etiam iure donationis inter uiuos non impedit testi mutationem. Pe. de Anch. & Imo. in rubrica de test. & Alex. in l. stipulatio hoc modo in uer. oblig. item.

Clausula, si non ualet ut testamentum, ualeat ut donatio inter uiuos, nõ impedit test. mutationem, quia non ualet ut donatio. Bal. Ange. & Imo. in l. hæredes palam. §. fi. de test. Alex. in l. stipulatio hoc modo, i. col. de uerb. obli.

Plus petere non possit in testamento in quo hæres sit institutus, in parte & cohæredem non habeat, quomodo intelligatur. Bart. in l. quotiens. §. siduo. paulo post prin. ff. de hære. instit. & in l. fideicom. §. si quis ita. de leg. iij. uer. sed quid si testator. & in l. iurisiurandi. §. si liberi. in ij. col. in prin. ff. de oper. l.

Clausula, plus petere non possit: intelligitur. s. de bonis defuncti. Bal. in l. liberi. x. colum. uer. sed dubitatur in filia. C. de ope. li. & Bar. in l. ut iurisiu. §. si liberi. in iij. col. in uer. quæro pater instituit. ff. eo. tit. Item intelligitur ut hæres non ut filia, & ideo succedit in emphi. non obstante dicta clausula. Bal. in l. si adulta. in uersi. sed nunquid. C de hære. act. Item tollit ius accres. Bar. in

in l. si ego in i. col. in fi. in uer. & prædicta faciunt. ff. de iniuſ. te. Item intelligitur, niſi pro legitima ſuppletione, niſi expreſſim ei renuncietur. l. ſcimus §. cum autem. de inoffi. teſta.

Clauſula, & plus petere non poſſit adiecta uni legato, an facit reuocari alia legata in eodem teſtamento facta. Bal. in l. liberti pe. col. uer. ſed an iſta clauſula. C. de oper. libe. dicit quòd non niſi delegatis expreſſè dicat nec etiam legata in alio teſtamento, niſi coniectura ſit in contrarium.

Clauſula: ſis contentus tali re pro omnibus, quæ tibi legaui, intelligitur. ſ. pro legatis puris non pro conditionalibus. l. paulo. §. i. & ibi Bar. in fi. de leg. ij. & plenius in l. fideicommiſſa. §. ſi ita ſcripſerit. eo. titu.

Iure inſtitutionis, omiſſa in teſtamento poſſunt probari per teſtes duos, licet plures requirantur in teſtamento: quia agitur de probanda ſolemnitate teſtamenti de uoluntate teſtatoris. Bal. in l. ij. in ij. col. in uer. ex his reſultat deciſio. C. de iecū. tab. uide Bal. in l. errorem C. de teſt. ul. col. in uer. quærit hic in co. ubi dicit uerū eſſe quando teſtamentū eſt nuncupatiuū, nō quando in ſcriptis. Saly. in l. in exercendis, ult. col. dicit quòd immo per viij. debet probari.

Clauſula iure inſtitutionis: non poteſt addi codicillis ad legatum factum in teſtamento ſimpliciter filio. Bal. in l. non codicillum circa fi. in uerſ. quid ergo ſi pater. C. de teſta. per l. ꝙ ꝑ manus de iure codicillo, ſed in teſtamento ſic ex uirtute clauſulæ ꝙ extendi poſſit de conſilio ſapientis.

Clauſula relinquo iure inſtitutionis, importat inſtitutionē ſicut uerbū inſtit. Bar. in l. filiū. §. ſed ſi portio. ff. de leg. ꝓſtan. gl. & Dy. Barto. & doc. in l. his uerbis in prin. ff. de hære. inſti. Guil. de cug. in l. i. nu. iiij. & ibi poſui in apoſtil. ad ipſum ti. uer. uerbum relinquo. C. de ſacroſanc. eccle. & gl. in c. ſi pater extra de teſta. li. vi.

Hæres reſtituat bona ſua: intelligitur. ſ. de bonis teſtatoris, nō de bonis hæredis, quia uerbum, ſua, refertur ad teſtatorem, non ad hæredem. Bar. in l. cū in teſtamento. de auro & argen. lega.

Cum eadem conditione, id eſt cū eiſdem pactis & oneribus. l. nihil, & ibi Bar. in fi. ff. de coniung. cum eman. lib. & in l. ſi ſocietatem. §. arbitrorū. i. col. in uer. ex qua not. ff. pro ſoc. Bal. & Flo. in l. iiij. §. i. ff. de ſer. Oldr. in. q. duo ſunt ſtatuta &c. & ſuprà in clauſulis cōtractuum uer. cum eadem cōditione.

Si deceſſerit ſine filijs, hæc clauſula adiecta inſtitutioni filij clerici qui filios naturales habere non poteſt, intelligitur de legitimis tantum, id eſt de eccleſia. Bar. in l. hæredibus. §. Titius. in uer. facit ad. q. ff. ad Trebel. addo Bald. in l. generaliter. §. cum aūt circa medium uer. ſed quid ſi iſta conditio. C. de inſti. & ſubſti. ſed uide Ang. in l. ſi quis poſthumos in prin. ff. de lib. & poſt. ꝙ imo ſi clericus habeat filios ſpurios ꝙ illi excludent ſubſtitutum, & Panor. in c. in præſentia in xiij. col. in uer. quæro ulterius de proba. & omnino perd. Alex. Imo. in d. l. ſi quis poſthumos in prin. in iij. col. in fi. uer. ſubdit hic Ang. cum aliis concor. ibidem per eum ſignatis. Item adiecta à patre, intelligitur de filijs maſculis, non de fœminis, ſecus ſi ab extraneo ſecundum Alexan. conſi. xiiij. iiij. parte.

Hæres legatariū in poſſeſſione nō moleſtet: Operatur ꝙ legatarius ꝓpria auctoritate poſſit apprehendere poſſeſſionem rei legatę. Ant. & Pe. de ſu. in l. rei. ff. de rei uen. al's uero nō poſſet. C. quorū le. l. i. Addo ꝙ ubi teſtator dicere uim fieri uero legatarijs meis operatur, ut eis uideatur dediſſe licentiā apprehendendi poſſeſſionem rei legate auctoritate propria ita ſing. Lodo. Ro. in Auten. ſimiliter in xx. ſpeciali. C. ad le. fal.

Subſtituit uulgariter pupillariter & ꝑ fideic. Operatur ꝙ datio ſubſtituti uulgaris nō tollat ſuitatem. Bar. in l. non iuſtam. in i. col. in uerſicu. ex hac ſo. nota. C. ad Trebel. Item intelligitur ꝙ electio ſit ſubſtituti. uide Bald. in l. ſi frater. C. de fideicom.

Adde

Adde eundem in apostil. ad Spec. in ti. de instru. ędi. uersi. forma illa col. xij. & in l. precibus. col. pe. uersi. sed quid si testator. C. de impu. & alijs substi. non autem habetur beneficium abstinendi, sed remanet suitas ut not. Bal. vij. l. non iustam in op. C. ad Trebel.

Alter alteri, uel de uno in alterum: habet locum etiam quando alter moritur cum filio si apponitur inter extraneos: secus si inter suos secundum Bald. no. in l. i. in uer. quærit gl. fi. C. de do. cau. mor. quòd no. ad l. cum acutissimi de fideic. cum concor.

Quamdiu caste & uidualter uixerit: non importat perpetuam uiduitatem & sic debet habere præstationem dietim. Bal. in l. fi. in i. col. in uer. & dicit Ia co. but. C. de indic. uid. tol. & in l. i. C. de fideicõ. i. col. in uer. aut aliquid est dietim. uide Bart. in damnas esto in prin. ff. de usufr. le. no. in apo. in l. legatũ eo. uer. ff. de annu. le.

Volo omnia debita solui: intelligitur etiam de debito naturali tantum. Bal. in l. ij. in ij. q. C. de fideicom. & in l. id quod pauperibus. in v. col. in uer. ix. quæritur. C. de epi. & cle. & Io. de pra. in l. quibus diebus. §. dominus de condi. & demon.

Valeat omni meliori modo in testamentis, quid operetur, uide suprã uerbo omni meliori inter clausulas libellorum & inter clausulas compromissorum in. e. uer.

Si deus aliud faceret de filio: intelligitur si morietur non si exbanniatur. Bald. in Rubrica. C. de po. in ix. q. l. publi. in prin. & ibi Bar. eo. titu. ff.

Si omnes uel uterq; uel si ambo decesserint sine filijs, uel in pupillari ætate an importent reciprocam substitutionem & quomodo, uide Pau. de cast. consil. lvij.

Stetur dicto tutoris, uide doc. in l. plane, & ibi Bar. ff. quod falso tuto. aucto. gestum est, & in l. testamenta. C. de test.

Testator sequens animi sui uoluntatem potius quam iuris solemnitatem, quid operetur. uide tex. & doc. in l. pe. §. fi. de leg. ij. & uide Bald. in l. quidam colum. fi. uersi. si autem non dixit. C. de iure deli.

Testamentum ualeat ad consilium sapientis, quid operetur, uide Barto. in l. pater filium. §. de leg. iij. & in l. Gallus de libe. & posthu. & in illa institutio in i. q. ubi plenè de hære. insti. & Bald. in l. captatorias in ij. col. in princi. in uersi. quinto opp. quod tota die uidemus. C. de testa. mili. & omnino per Io. an. in Spec. de instru. ædi. §. viij. uer. quid si à contrahentibus in addi. m. uide quod notaui suprà in uer. clausula iure institutionis, uer. ij.

Quòd hæres ubiq; conueniatur à legatarijs: potest in testamento poni per testatorem, sed intelligitur dummodo hæres non reperiatur tanquam aduena. Bald. in l. fi. §. sed & si quis pe. col. in uer. extra quæro testator. C. communia de lega.

Sanus mente, licet corpore languens, quare ponatur in testamẽtis est tex. & Bald. in l. sanum. C. de transa.

Tu dic, quia cũ in dubio staretur medicorũ relutioni & iudicio, ut euitetur illa medicorum uicinorum examinatio, cum iam non sit casus dubius, quia apparet per hanc clausulam de eius sanitate, ut per Bar. in l. ij. ad fi. ff. de testa. et in l. obseruare. ff. de cura. furio.

Cum petiero, non facit conditionem. l. Titia hæredis, & ibi Barto. ff. de cõdi. & demõ.

Si uelit fauore libertatis, exponitur. i. si debuerit uelle uel non fuerit arbitratus. Bal. in l. captatorias. i. col. in iiij. oppo. C. de test. mili.

CLAV-

CLAVSVLAE CODICILLARES.

Clauſula codicillaris ſi nõ ualet iure teſtamenti, ualeat iure codicillorum: facit deberi legata à uenientibus ab inteſtato. l. ex ea §. ex his & ibi Bart. ff. de teſt. & infra eo. per diſcurſum.

Clauſula Codicillaris in teſtamento rupto natiuitate poſthumi, importat ſi deicommiſſum in perſonam inſtituti, ſed an conſeruet legata. uide Pau. de ca. l. vi. lvij. & conſil. lviij.

Clauſula codicillaris an habeat locum in teſtamento nullo ex cauſa præteritionis, & an quando teſtamentum irritatur præteritione poſthumi præteriti Pau. de ca. in conſi. lviij.

Clauſula codicillaris in teſtamento inualido. facit uenientes ab inteſtato uideri grauatos de reſtituendo hære. ſcripto. l. ex ea §. i. per glo. in uerbo uerbis in uer. ſed nunquid tota, & Barto. de teſta. l. quia autem cum glo. ſi quis. o. cau. te. & Bar. in l. poſthumus. §. fi. de iniuſt. teſt. & in Auten. ex cauſa ult. q. & ibi Bald. vij. q. de lib. præte. & Oldr. conſi. cxxxvij. & Alexan. in l. certi. C. de teſt. mil. & per eũ in cõſi. xxvi. i. parte. Bar. in l. i. v. q. ff. de iur. codi. Pau. de ca. in l. i. in fi. C. de po. hære. inſti. & in marg. uer. teſtator, in prin. Bal. in d. l. ex ea. in §. ex his poſt Dy. dicit quòd nihil operatur in præterito nato ſed naſcituro. ſic, ſi in d. clauſula eſt uerbum, non ualebit.

Clauſula codicillaris operatur in fauorem poſthumorum. Bald. in l. ſi totas C. inoff. dona.

Clauſula codicil; an includat ius de futuro. Bal. in l. ex teſtamento in lec. anti. C. de fideicom.

Clauſula codicillaris in ſubſtitutione directa facit eam ualere iure fideicommiſ. Rapha. & Pau. de caſt. in l. ſi frater. C. de fideicom. Bal. in l. uerbis ciuilibus in ij. col. in uer. item exiſta glo. no. & ibi Ang. & Imol. qui iſtud exclamat. ff. de uulg. & pu. Ang. & Rapha. in l. precibus. C. de impu. & ali. ſubſti. & dicit ibi ſe ita conſuluiſſe, & Pau. de ca. conſi. lix. adde. d. An. & Imol. in c. Raynutius, in materia compendioſè, de teſta. &. d. Alex. in d. l. uerbis. in i. col. in fi. cum concor. ſuis.

Clauſula codicillaris non inducit licentiam repudiandi, & ideo ſuitatem nõ tollit quæ tolli ſolet per licentiam repudiandi. Ang. in l. qui aũt in fi. ff. ſi quis omi. ca. te. Bal. in rubrica. C. ſi quis omi. cau. teſt. in ij. col. in prin. in uer. ij. quando teſtator. & infra. e. uer. xxx.

Clauſula codicillaris in teſtamento ſororis, in quo eſt inſtitutus uir. cõdem natus de crimine publico, an tollit quærelam inofficioſi teſtamenti, alteri ſorori, & an facit directam ſubſtitutionem tranſire io fideicomiſ. Pau. de caſt. conſi. lix.

Clauſula codicillaris in teſtamento filij, quid operetur. doc. & Ang. in l. qui in poteſtate. ff. de teſta. Cy. & Bald. in l. ſenium. in i. col. in fi. uer. modo formatur talis. q. C. qui teſt. fa. po. & Bal. in addi. Spec. de inſtru. ædi. uer. filiuſſa.

Adde Bar. in l. ſi iure ad fi. ff. de leg. iij. & Pau. de caſt. conſi. ccxxvi. inci. circa primum quæſitum.

Clauſula codicillaris conſeruat fideicommiſſum ufe relictum in teſtamento rupto, per natiuitatem poſthumi nati poſt teſtamentum, uiuo teſtatore. Pau. de ca. in l. i. in fi. de poſt. hære. inſti.

Clauſula codicil, non operatur ubi eſt defectus perſonæ, ſed ubi eſt defectus ſolemnitatis. Bald. in l. ſenium in ij. col. in prin. uer. & facit ad prædicta. C. qui teſta. fa. po.

Clauſula codicil. an conſeruet teſtamentum à principio ualidum & poſtea

ruptum,& an ualet testamentum à principio nullum. Bal. in l. fi. i, & ij. q. col. magna. C. de codicil. distinguit. uide quod notaui supra eo. uer. iiij.

Clausula Codicil. quot & quibus modis concipiatur. Bal. in d. l. fi. iij. col. mag. in fi. in uer. ij. præmitto. C. de codi. & Bart. in l. i. ff. in eo. ti. & infra per discursum.

Clausula codicil. an & quid operetur in testamẽto nullo præteritione post humi mortui uiuo testatore. Bald. in l. fi. pe. col. in prin. uer. sed quæro de tali. q. C. de codi. & Pau. de ca. in l. i. in fi. C. de posthu. hære. instit.

Clausula codicillaris in primo testamento non inducit fideicom. ut sic hæres ex primo testamento teneatur per fideic. hæredi ex secundo testamento. Bald. in l. fi. ulti. col. in uer. sed pone quòd testator. C. de codicil.

Clausula codicillaris an et quid operetur in testamento, in quo posthumus est præteritus & extraneus est hæres & posthumus uiuo testatore decedit. Bal. in d. l. fi. viij. col. uersi. sed quæro de tali quæstione. C. de codic. & supra eo. in uer. xv.

Clausula codicillaris non ualet iure directo iure fideicom. in pupillari substitutione inualida, euanescit post pubertate, sicut ipsa substõ pupillaris, nisi dictũ sit, si non ualebit, quia tunc durat etiam post pubertatem, ut tamen Bal. in l. si frater. C. de fideicom. in lec. anti. uide Oldr. consi. cxlix.

Clausula codicillaris posita in testamẽto, & nõ declarata testatori per Notarium nihil operatur. Bart. in l. i. vi. q. C. de iur. codicil. & in simi. but. & abb in c. cum contingat de iureiur. & in c. quintauallis. eorti. And. Barba. in consi. spectabilis & c. xi. col. quod est post consil. xlvi. Alex. de Imol. in iiij. parte.

Clausula codicillaris an operetur in testamento continente præteritionem nepotis posthumi. Alexan. consi. cxxiij. qrima parte.

Clausula codicillaris an conseruet legata, quando hęreditas repudiatur, ita no. Bar. in l. i. q. xij. ff. de iure codicil. & in l. eam quam & ibi doc. C. de fideic. quod est uerum si sit ista clausula concepta per uerba futuri temporis. s. si non ualebit, ut per Bar. ubi supra, & Bal. in l. ii iure in fi. C. de codi.

Clausula codicillaris, quas personas uideatur grauare. gl. in uerb. uoluerit & Bar. in l. i. in prin. in uer. & primo quæro. ff. de iure codi.

Clausula codicillaris ualet iure testamenti, & codicillorũ ualet. Bar. in l. i. ij. q. ff. de iure cod. per l. fi. & ibi Bal. in v. col. magna in uer. nũc aliqua de clausula. C. e. tit. quia dictio, & resoluitur pro uel ut dicit Bar. in terminis d. cle. in l. si Titio in prin. ff. de usufr. leg.

Clausula, ualeat iure testamenti, uel saltem codicillorum, quid operetur. Bar. in d. l. i. ij. col. in uer. sed quid si dixit, ff. de iur. codicil.

Clausula, uel ualuit ualere iure codicillorum, ualet secundum Bar. in d. l. i. ij. col. in uer. sed quid si reperitur.

Clausula codicillaris habet effectum etiam quando testm̃ non ualet, ratione solemnitatis omisse. Bar. in d. l. i. ij. col. in uer. tertio quæro. C. de codi. fi. de leg. ij. & l. his uerbis de testa. secus si non ualet ratione uoluntatis imperfectè secundum Bar. ibi in iiij. q. & Bald. in l. ex ea. in prin. ff. de test.

Clausula codicillaris an operetur in testamento continente prętéritionem. Bar. in d. l. i. v. q. & doc. in Auten. ex causa de libe. præte. Pau. de ca. cõsi. lviij & consi. xxxvij. i. parte. Alex. de Imol. Bar. in l. ij. ad fi. in uer. ult. scias. ff. de leg. iij. & ibi Bald. dicunt communem opi. esse contra Guil. & gl. in d. Autẽ. ubi etiã Bar. idem tamen dicens quód sic Bal. in d. l. ex ea. §. i. de testa. dici post Dy. & Ray. quòd in nato non operatur in posthumo sic, si in clausula est uerbum, non ualebit, & supra eo. uer. xv. & xvij.

Clausula codicillaris quid operetur quando posthumus est præteritus, uide Bar. in d. l. i. vi. q. ff. de cod. & in l. si stipulatus fuerim §. cum stipulamur ff. de uerb. ob.

Clausu

Clauſula codicillaris in teſtamento tantum ſignificat', quantum dicendo ſi legata non debentur ex teſtamento, debeantur ab inteſtato, ſecundum Bal. in rub. C. ſi quis omiſ. cau. teſt. in ij col. in prin. uer. ij. quando teſtator. et Bar. in l. quia aũt in prin. in iij. no. ff. eo. ti. & in l. i. in i. col. & i. q ff. de codicil.

Clauſula codicillaris non inducit licentiam repudiandi, ut repudians poſſit adire ab inteſtato. Bal. in rubri. C. ſi quis omiſ. cau. teſt. in ij. col. in prin. uer ij. quando teſtator. & Ang. in l. quia aũt. ff. eo. tit. quod eſt uerum ſecundum Bal. etiam ſi ſic cl'a ualeat iure teſtamẽti & codicillorum, quia nihilominus hæres repudiando incidit in ædictum ſecundum Bal. ibi.

Clauſu. ſi non ualet uel non ualebit iure teſtamenti, facit præſumi teſtatorem cogitaſſe de ruptura teſtamenti. Bald. in Auten. ex cauſa vi. col. in uer. item in teſtamentis communiter. C. de lib. præte. quem etiam uide in l. fi. in pe col. in prin. uer. deinde repudiamus uerbum. C. de codi. & omnino per Pau. de ca. conſi. lvi. & lviij.

Clauſul. ſi non ualet iure teſtamenti, ualeat iure cuiuſſibet ultimæ uoluntatis, facit ualere iure dona. cauſa mor. teſtamentum filij familiãs, factum patre præſente, & operatur quòd legata debeantur etiam hæreditate non adita Bald. in l. eam quam. vi. col. C. fideicom.

Clauſula, ſi uon ualet iure teſtamenti, an referatur ante tempus conditi teſtamenti. Bar. in l. i. vij. q. ff. de codic. quòd ſic.

Clauſula codi. non operatur quando teſtamentum ualet iure teſtamenti, Alex. in l. certi. C. de teſt. mili. unde Clauſula codi. in teſtamento uiri, in quo eſt uxor ad uitam inſtituta non facit eam uideri grauatam de reſtituendo poſt mortem uenientibus ab inteſtato. Alex. in ſing. contra Ang. in d. l. certi.

Clauſula, ſi non ualet &c. intelligitur. ſ. de præſenti non futuro, & ideo cautela eſt eam concipi, ſi non ualet, uel non ualebit iure teſtamenti &c. Bart. in l. ſi ita ſcripſiſſet in fi. ff. de leg. ij. ubi remittit ſe ad dicta in i. ff. de codi. & in Auten. ex cauſa de li. præte. in ult. col. & in l. ſi ita in penul. col. in uer. quæro, ſcitis. ff. de aur. & ar. leg. ubi dicit ualere ſi dicatur, ſi non ualet iure teſtamẽti ſaltem ualeat &c. Idem eſt ſi dicitur: ſi non ualeret, quia trahitur ad futurum, & exponitur. i. ſi non ualebit ſecundũ Bal. in l. fi. in pe. col. i. in fi. uer. ij. quæſtione. C. de codic. & Bar. in l. ſi debitor. in fi. ff. de cõtrahen. emp. & in l. ſi ſtipulatus fuero §. cum ſtipulamur, & in l. cum ſtipulamur: per Ang. & Alex. de Imol. ff. de uerb. obli. & Bal. in l. ſi frater. C. de fideicom. in lec. anti.

Clauſula, ſi non ualet iure teſtamẽti, ualeat omni meliori modo quo poteſt, quomodo intelligatur. Bar. in d. l. i. viij. q. ff. de codicillis, & in l. ſi ita quis in fi. prin. ff. de leg. ij. & in l. ſi ita in præallegato uer. quæro ſcitis. ff. de auro & argen. lega.

Clauſula codi. operatur etiam in teſtamento rupto ex cauſa exhæredationis. Bar. in l. i. ix. q. de codi. & in Auten. ex cauſa in ulti. col. & ibi. doc. C. de li. præte.

Clauſula ſi non ualet iure teſtamenti, ualeat iure donationis inter uiuos, quã fecit mihi Notario ſtipulanti pro hærede, non tollit effectum in ſecundo teſtamnto, nec ualidat primum, unde hæres ex primo non poteſt uti contractu donationis, & excludere hæredem ex ſecundo Teſtamento. Bald. ſing. in l. ex teſtamento. C. de fideicom.

Clauſula codicillaris non facit deberi legata nominatim relicta ã præterito. Bal. in l. pe. uer. item quæro nunquid. C. de fideicom.

Clauſula codicillaris conſeruat teſtamentum continens præteritionem lineæ maternæ. Pau. de ca. conſi. ccxlviij.

Clauſula codicillaris operatur etiam in teſtamento rupto contra tabulas. Bart. in l. i, x. q. de codi.

Clauſula codicil. operatur in teſtamento rupto per quærelam inoff. teſta. Bart. in l. Titia. ff. de inoff. teſta. & in Auten. ex cauſa ult. col. in uer. quæro utrũ iſta cl'a. C. de libe. præte. & Pau. de ca. conſi. lix. tenet contrarium.

Clauſula codicillaris an operatur in teſtamento rupto agnatione ſui hæredis, puta: quia unus ex hæredibus moriatur uiuo altero ſuperſtitibus filijs, deinde moriatur auus eius pater ſuperſtitib. filijs ſuis, & nepotibus ex filio præmortuo inſtituto præteritis. Bar. in d. l. i. xi. q. C. de codic. q̃ non niſi quantũ ad ſubſtituenda legata, & adde infra eo. uer. pe. & omnino per Alex. conſi. cxlij. ij. parte.

Clauſula Codicillaris in teſtamento fratris continente inſtitutionem turpis perſonæ, nihil operatur, nec facit q̃ ſoror quærelans contra teſtamentum uideatur rogata per fideic. reſtituere hæreditatem turpi perſnoæ. Pau. de ca. conſi. lix. & Ang. in Aut. ex cauſa. C. de li. præte. & Bar. cep. in fi. uer. lxxxij.

Clauſula codi. in primo teſtamento reuocato per ſecũdum, an facit primũ ualere iure codicillorum. Bar. in d. l. i. xv. q. de codicil. q̃ non, & Bal. in l. fi. ulti. col. in prin. uer. ſed pone quód teſtator. C. eo. titu.

Clauſula, ſi non ualet, exponitur. i. quatenus non ualet. Bar. in l. Stichũ qui meus erit. in ij. col. in uer. iſta faciunt ad. q. ff. de leg. i. & in Auten. ex cauſa ul. col. uer. ueritas eſt hæc. C. de li. præte. & Pau. conſi. cxlvij.

Clauſula codicillaris in teſtamento, in quo ſunt duo equaliter inſtituti: operatur q̃ ipſi poſſint inuicem aliquid petere, quia tãtum debebit unus dare, quantum recipere. Bar. in l. ab omnibus §. ſi Titio. in fi. de leg. i.

Clauſula codicillaris, an operatur in teſtamento continente ſubſtitutionem pupillarem. Bal. in l. i. xvi. q. ff. de codi. quòd ſic.

Clauſula codicillaris in codicillis an & quid operetur. Bar. in d. l. i. xvij. q. ff. de codi. & Bal. in d. l. fi. pe. col. in fi. uer. extra quæro. C. eo. tit. ubi dicit contra Bar. q̃ facit ualere ut teſtamentum.

Cl'a codicillaris an operetur in teſtamento nouiter uel poſtea facto ualido uel inualido. Bald. in l. C. de fideicom. liber. quõd non.

Clauſula codicillaris operatur etiam in teſtamento rupto ex non adita hæreditate. Bar. in d. l. i. xij. q. C. de codi.

Clauſula codicillaris operatur in teſtamento rupto ex defectu hæredis incapacis. ſecundum Bar. in d. l. i. xiij. q. de codi.

Clauſula codicillaris impedit detrahi duas quartas. Bar. in l. papi. §. memiſſe in fi. de inoff. teſta. & in l. quanquam. in fi. C. ad le. fal. ubi di. quòd ſi al's teſtamentum eſt nullum, talis clauſula facit uideri uenientes ab inteſtato purè rogatos de reſtituendo, ideo filius inſtitutus legitimam tantũ detrahit, & omnino per Alex. conſi. cxlij. parte.

Clauſula codicillaris in teſtamento rupto agnatione poſthumi an operetur, dic quõd non, Bar. tenet in l. ſi ſtipulatus fuerim §. cum ſtipulamur. de uerbo. obli. quem etiam uide in d. l. i. vi. q. C. de codi.

Clauſulę codicillaris materiam ſupple. in Spe. de inſtr. edi. §. compendioſæ uer. item uide, & ibi Bal. in addi. uer. cl'a ſi non ualet &c. aum ſeq. & per Old. conſil. clxxij. & per Alex. conſi. clx. ij. parte, & conſi. xxvi. prima parte.

CLAVSVLAE IVDICIALIVM.

NOn conſentit niſi ſit competens: hæc clauſula operatur ut quis non dicatur contumax, nam ſi ſimpliciter opponitur exceptio incompetentiæ, nec dicitur niſi quatenus ſit competens, dicitur contumax. Bal. in marga. uer. contumax. uer. v. Io. And. in c. cumana, de elec. poſt Innoc. in i. col. ad fi. uer. ſed ecce aliqnis & Ange. & doc. in l. non uidetur. ff. de iudi.

Adde

Adde Ang.& Pe.de su.in l.non uidetur.ff.de iudi.Io.de Imol.post Bar.in l.non solum.§.morte.in fi.de ope.no.nuncia.Panor in c.cum.m.nu.ij.in apostil.in uersi.adde dictum,& ibi Fely.col.xxv.uer.quinta cõclusio protestans. extra de proba.& in c.cumana.nu.ix.in uer.inquantum extra de elec.not.Bal in l.ex coniunctione.nu.viij.& ibi posui in apostil.ad eum in uer.se non consentire.C.de pac.Mathe.mathesi.singu.lxiij.inci.nota.cautelam.& Alexan. consi.xlij.incip.in casu & litè.col.iij.uersi.ex quibus infertur uolu.iij.

Alter alteri auxilium &c. hæc clausula in inquisitione uel accusatione criminali ponitur aptè,quando sunt duo tantum,non quando plures secundum Bal.sing.in l.ancillæ.C.de fur.in i.col.in uer.quarto not.& suprà in clausula alter alteri in clausulis contractuum.

Ego dico quòd denotat unum duorum,& non plurium proprie secundum Bal.ubi suprà non determinando.ut not.Cardi.in cle.i.in prin.extra de præben.& in cle.ij.de reb.eccle.non alie.dixi autem proprie propter uerba.Pau.de ca.consi.xvij.ubi dicit quòd improprie dicitur de tribus & ultra quod modo puto uerum tum propter dogma grammaticorũ quod est quòd alter dicatur de duobus & alius de pluribus:tum propter no.per Bal.ubi suprà,dum dicit quód irritatur inquisitio,in qua dicitur alterum alteri auxiliũ præstitisse,si inquisiti sunt tres,uel ultra,de quo etiam per Ang.are.in tract. malefi.in uer.alter alteri.& Io.de ferra.in suo trac.de lib.in fur.inquisiti.

Instrumentũ non rasum nec cancellatum in productione instrumen (uer. torum facta in iudicio poni debet.l.fi.& ibi doc.& Bal.C.de ędi.diui Adri. tol.puto ꝙ uoluerit allegare Bal.in iiij.oppo.sed non loquitur ita clarè & talis cła probat,licet postea constet instrumentum cancellatum. Bar.in l.i.ff.si tab.testa.extra,& Bal.in l.si unus.in fi.C.de testa.

Cassum hæc cła posita in margine prothocolli uel actorum nõ probat cancellationem,etiam si sit manu eiusdem Notarij nisi habeat testes diem & consulem,ut ibi per Io.an.in addi.Spe.de instru.ędit.§.ostenso.uer.illud quoꝙ, in additione incipiente dixit Rolandinus & Pau.de ca.consi.xl.dubium.Addo Pau.de ca.in l.si unus,& ibi d.Alex.Imo.in pe.col.ad fi.C.de testa.

Si senseris te grauatum in prȩceptis posita:Operatur ꝙ omne præceptum iudicis sic factum resoluatur in simplicem citationem,sed Bal.in l.ij.iij.col. uer.uenio ad citationem uerbalem.C.de epis.audi.Bar.& doc.in l.i.C.de execu.rei iudi.in l.de pupillo.§.meminisse in i.col.in uer.dicatur ergo.ut ff.de oper.no.nu.& glo.& doc.in c.ex parte.el.i.in uer.dubia.de uerb.sig. & plenè.Addo Bal.in l.actione in ij.col.in uersi.quærit Iaco.C.de transac.

Adde eundem Bal.in c.i.de mili.uaral.qui contu.est.& in l.ij.C.de ser. ui.Cardi.in cle.ij.col.xxiij:de iudi.& in c.i.extra de resti.spol.quod est uerum si fiat comparenti aliàs licet uim concepti ut no.idem Bal.super Rubri. C.commi.uel epis.to.col.i.uersi.quid de eo & in l.ad peremptorium.ff.de iudi.& ideo non artat,si comparet ut per Are.in §.curare insti.de act.Alex.in allega.§.meminisse,& Pau.de cast.consi.v.inci.causa quæ uertitur,& non aliter nec alio modo,quid operetur.Bald.in l.si quidem,in ij.col.in uer.no.glo. quæ non est alibi.C.de excep.quòd reus confitens cum illo uerbo non potest condemnari nisi aliud probetur.

Admittit si & in quantum:debet exponi.s.de iure & non de facto. Bald. & doc.in l.i.in ulti.col.ibi in ulti.glo.& ibi Pe.de su.C.quomodo & quando iudex.

Admitto si & in quantum:nihil operatur,quando iudex admittit non admittenda,quia habentur pro non admissis.Bar.in l.si quando in fi.princi.& ibi Imol.ff.de le.i.uide Bar.in l.ambitiosa in xiij.col.in uer.quæro quid si informatione.ff.de decr.ab ordi.fa.& in l.ille à quo.§.si de testamento in ij.col.

in uer. quæro quid operetur. ff. ad Trebel. & in l. moris. §. iste fere. ff. de pe. & in l. iudex postq̃ in i. col. in uer. ulti. quæro. & ibi Io. de Imol. de re iudi. & in l. ait prætor §. i. in ij. col. in uer. per hanc etiam legem eo. ti. sed caue quia in d. §. iste fere, & in d. l. iudex, & in d. l. ait. prætor §. i. non loquuntur de hac clausula, sed de alia penitus diuersa Io. de Imola. & Ange. in d. §. si testamento, & Lod. consi. lvi. doc. in c. constitutus, de appel. Io. And. in c. cum appellatione. eo. tit. li. vi. & in c, cum contingat, & ibi Io. de Imol. & doc. de offi. dele. l. Beblius de pac. do. addo. Ange. in d. l. iudex, & ibi. d. Alexan. Imol. in ulti. col. in uersi. quærit Ange. ibi & Bald. plenè in l. ędita. in xxx. col. C. de æden. in repetitione perusina in uer. item dubitatur si iudex & Bar. in l. & si conditionalis, & ibi. d. Alex. in apostil. cum concor. ibi per eum signatis, & eundem do. Alex. in apostil. Bar. d. l. fi. quando cum concor. ibi per eum datis, cui addo d. Philip. de perusio in c. sæpe de appel. Admitto si & in quantum facit admissa haberi de actis, quæ producta non admissa, non essent de actis, ut in positionibus interrogatorijs, & si c. præsentium de testi. in vi. Barto. in l. generaliter §. sed & iuramento in i. colum. in uer. no. super uersi. approbatum. C. de re. cre. & iureiuran, Item dicta clausula omissa facit producta haberi pro non productis, nec releuant no. in c. contingat. de offi. dele & Bal. in d. §. sed iuramentum.

Non admisit intelligitur. i. reijcit. Bal. in l. i. in fi. C. de neg. gest. Alexan. in le. si pupilli §. si quęcunq; de neg. gest.

Admitto si & in quantum de iure possum in decreto iudicis, uel in auctoritate tutoris: quid operetur. Bar. & doc. in l. quando in princi. de leg. i. & in l. cum propter, de lega. præstan. & in l. & si conditionalis de aucto. tu. Bald. in l. i. pe. colum. in uer. ij. Item dubitatur. C. qui admit. quod uale. & Bar. in l. cum procurator. de ope. no. nun. Addo Ang. in l. iudex. postq̃. & ibi d. Alexan. in ult. col, in uer. & similiter hic Ange. ff. de re iudi.

Addo Bald. in l. ędita. nu. xcviij. colum. pe. & quod ibi posui in addi. ad ipsum in uersi. & in quantum de iure teneor. C. de ædendo. & Fely. in c. cum contingat. col. iij. uer. quid aũt si in libello. extra de of. dele.

Admitto libellum si de iure ualet aliàs non. quid operetur. Bal. in l. ędita. xxx. colum. in uer. Item dubitatur iudex in repe. perusina. C. de ęden.

Defero appellationi. si & in quantum de iure debeo, quid operetur. per Bal. in d. l. ędita. xxx. col. in præalleg. uer. item dubitatur si iudex. de æden. quòd si non debet deferri iudex, ã quo præ se ferat in iurisditione.

Si & in quantum de iure possum, in alienationẽ feudi uel emphi. quid operetur. Bald. in c. i. §. hoc quoq; in vij. colum. in uer. sed pone quod uendidit. de suc. feu. in usi. feu. & in l. cum eorum. C. de sen. & in l. diffamari. C. de inge. man. addo. d. Alex. Imol. in l. iudex postquam ad fi. in uer: Et similiter. ff. de re iudi.

In quantum de iure fieri potest: in reformationibus, quid operetur. Bar. in l. ambitiosa. in xiij. col. in uer. quæro quid si in reformatione. ff. de decr. ab ordi. fa. ul. col.

Si & quatenus iusticia patiatur, in protestatione de non contestando litem operatur ut contumacem iudex condemnare non possit, doc. & Pe. de su. in i. non uidetur. ff. de iudi.

Confirmo si de iure uenit confirmandum in confirmationibus subauditur etiam omissa. Bal. in marg. uer. littera. uer. iiij.

Et per eum non steterit in processu posita, nihil operatur ad pœnam statuti requirentis facti cõsummationem. Bal. in addi. Spec. de accusatore. in ij. col. in fi. & uer. no. quòd ubicunq;, & infrà. uer. statutũ. de maleficijs, uer. lxxviij. & sequenti.

Refer

Reseruatus exceptionibus in diffinitiua hæc clausula posita in interlocutoria iudicis operatur ut si cõstabit exceptiones esse ueras, factum habeatur pro non facto. Bart. in l. ille à quo §. si de testamento, in ij. col. in uersi. quæro quid operetur ista reseruatio. & ibi Ange. & Imol. & omnino per d. Alex. Imola. in ij. col. in uersi. sed dubium uertitur, cum alijs concor. per eum datis. ff. ad Trebel. & potest iudex sic pronunciare, sed non debet, quia prius debet cognoscere exceptionem. Alex. post Bart. in l. si pupilli §. si quando q̃. ff. de negocijs gestis.

Citatus iuratus hæc clausula probat iuramentum non citationem. Bald. in l. fi. in ul. col. uersicu. quæro cauetur. C. de re iudi. quod est uerum in iuramẽto quando examinatio fuit facta tali die qua potuerit iurari. alias secus secundum Bal. ibi. & in Auten. si quis in aliquo. in ij. col. magna in fi. in uersi. & idẽ dicimus in teste. C. de ædendo. & in l. iurisiurandi, in prima colum. in uersi. sed pone quòd reperitur. C. de testamentis. ubi dicit uerum, nisi addatur iuratus tali loco, & tali die, quia tunc probat sic esse secundum Baldum ibi in uerculo ij. aũt Notarius dicere potest hosti. & Io. an. in. c. quoniam cõtra. de probatio. Bal. uero aliter loquitur in addi. Spec. de teste. in ul. car. uersi. in actis non reperitur. Item uerum nisi addatur præsente parte, quia aliter non præsumitur iuratus. Bar. in l. theopompus in princi. in uer doc. & Oldr. ff. de do. præleg. uide tamen in Spe. de teste. §. sequitur uer. & no. ubi aliter loquitur, & tenet abb. sicu. in c. quod autem. de iure pa. & per Alexan. consil. xli. iiij. parte, ubi etiam dicit quòd non creditur Notario asserenti sententiam transiuisse in rem iudicatam.

Adde dum loquitur testem in dubio præsumi deponere non iuratum, Bald. in Auten. si quis in aliquo nu. ix, & quod ibi posui in apostil. ad eum in uer. probaret iuramentum interuenisse. C. de æden. ubi teneo contra eũ per iura hic alleg. notaui etiam in apostil. ad Iacob. Rebuffi. in l. per hanc nu. iij. in uer. iuratus deponat. C. de ero. mili. anno, li. xij. de quo ple. per Fely. in c. tuis colum. iiij. uersic. Item in quantum do. Anto. & do. Abb. & ibi Panor. colum. fi. de testi.

Præsente. t. & non contradicente posita in actis iudiciarijs nocet, nisi in diffinitiua & interlocutoria, quia præsens & non contradicens potest appellare infra x. dies secundum Bart. in l. i. in i. col. in uer. ultimo no. C. de relat. & Bal. in l. ne in arbi. in fi. C. de arbi. & infra eo. in clausulis sententiarũ uer. præsente. t. & non contradicente.

Si in termino non compareas, procedetur ad cognitionem &c. posita in citatione habet uim peremptorij. Car. in l. si finita §. Iul. ij. col. in uer. ij. quæro ff. de dam. infec.

CLAVSVLAE SENTENTIARVM.

Computatio banno uel eius pœna poni debet in sententia cõdemnatoria pœnali ne duplex pœna. s. banni & sententię posita credatur pro eodem delicto. Bald. in l. i. vij. col. in uer. sed si in ipsa bannitione ibi & ideo sæpe iudices. C. de hæredi. insti. sed in practica non seruatur.

Reseruato iure competentie: in sentẽtia apposita intelligitur. s. si quod ius competat secundũ Io. pa. in sum. in ti. de sententia. uer. absoluimus facit gl. in no. in cle. i. uer. dignitatibus in fi. de præben.

Si sententia lata est in maiori uel in minori quantitate quam debeat ex nunc eam reducimus, quid operetur. per Bar. in l. iudex post q̃ in i. col. in fi. uer. ul. quæro pone. ff. de re iud.

Saluo et reseruato quod si &c. ista cla est eadem cum præcedenti, de qua Bar. in l. iudex postquam in d. uer. ult. quæro pone. ff. de re iud. & ibi doc.

mode,ubi etiam dicunt q̃ debet poni añ uer.cõdemnamus nõ post ut ibi per Bar.& Imo.& in l.i.§.fi.de quęst.& in l.i.ad turpil.& in l.moris.§.iste de pœnis.Bal.in l.si quis filio.§.fi.in fi.ff.de iniust.te & Ang.are. plene in tractatu maleficiorum uer.saluo semper Addo.d. Alex.in d.l.iudex.postq̃ in ult. col. qui allegat Bal.in ti.de iud.sed in ult.col.

Clausula,saluo semper & reseruato,in sententia supet ciuilibus posita quid operetur.Bal.in l.terminato.i.col.uer.mõ.quęro utrum iudex.C.de fruc.& li.expen.ubi dicit q̃ operatur in his quę postea inseruntur,uel p̃ insertis haberi debent nõ prorsus omittũtur,unde nõ uicianť declarata prius si post dictam cl'am nihil aliud declaretur secundum Bal.ibi.

Cl'a,saluo & reseruato,nõ facit conditionem si dispositio est perfecta in se Bal.in d.l.terminato.in ij.col.in uersic.no.quòd illa uerba saluo.

Clausula,saluo & reseruato,an resoluat si cõtrariũ declaratur post Bar.dicit,q̃ sic in d.l.iudex postq̃ de re.iud.s.antecq̃ diuersum sit ad extraneos actus al's non,ut tenet Bal.in d.terminato in ij.col.in uer.no.q̃ illa uerba saluo.

Restituas & non molestes:operatur q̃ molestare non possit etiam si sibi ius postea superueniat in re restituta glo. in l. per misceri.§. species in uer.restitute.ff. de acqui.pos.Ang.& pe.de su.in l.qui restituere.de rei uen.

Viso compromisso:posita in laudo probat cõpromissum, de quo aliter nõ appareat secundum Io.de Imo.& Lod.põ.in l.sciendum.ff. de uer.ob.& Inno.in c.quia uarijs.de iureiur.Pau.de ca.col.iij.& consi.cxlv.Dy. consi.xiij. inci. Ptolomeus.Pe.de Ancha.consi.clxij.

Tu dic hoc uerum quando cõpromissum pręsente & non contra dicente parte est latum,uel quando laudũ est antiquũ & sic concor.doc.contra.Ita no. Inno.in e.quia uarijs,extra de iureiur.facit l.peregre de acquiripossess.ita not. Bal.consi.suo incip.in Christi nomine amen,quod ex priuilegio & Pe.de ancha. consi.clxij.

Viso libello litis contestatione debet poni in sententia,al's non ualet secundum doc.Bar.in l.ij.in prin.in uer.si tamen iudex & ibi Pe.de su.ff.de iudi.et no.in l.i.C. de senten. ex pericu.recip. quod est uerum etiam si sententia sit iusta secundum Bar.doc.& Ioan.de pra.in l.multum conditio.& de mon.in iiij. col. Caue tamen quia Bar. ibi nihil dicit de ista cl'a,& Barto.in l.properandum.§.& siquidem in uer.no.aliud quòd hic dicitur.C.de iudi. Item uerũ nisi sit sententia,quę transiuerit in rem iud.secundum compo.in c.in pręsentia,de renuncia.& do.de rota.in deci.cclxxxij. & Fran.de padu.in Auten. si quis in aliquo.C.de ęden.& Pau.de ca.consil.iij.& ex dictis uerbis probantur acta maximè quando pars non fuit absens,sed pręsens secundũ compo.et doc.in d.c.in pręsentia,& in c.quoniam contra de proba. Inno.in c.bonẽ.el.i. in iij.col.magna in gl.sua in uer.præsumitur de elec. & per Pau.de ca.in d. consi.& Fran.ubi suprà ult.col.sed uide in Spec.de proba.§.iij & omnino no. per Bar.& doc.in l.i in uersic.ulterius not.C. de rela. & Inno.in d.c. quoniam contra in ult. col. in glo.sua in uerbo processu, & in c. cumbert. in ij. col. magna in glo.in uer.concessimus de re iud. & in c.cum in iure.in ij.col.in gl. in uer.de mandato de offi. dele.& Bar. in d. Auten. si quis in aliquo ad finẽ in uer.quęro reperitur,& ibi per Bal.in ij.col.magna ad fi.in uersi.sed ponamus quod iudex,& Bart. in l.fi.in uer.& hoc inducebam ad.q.ff.quando appsit Bald.in marg.uer. sententia v.col.

Sunt aũt prædicta uera si addatur sententia uiso libello,& alijs de quib.ego Notarius sum rogatus tali die,quia tũc p̃bat secundũ Host. & Lanfr.in d.c. qm̃ contra.in prin.xix.col.de proba. uide Ang.in §. & hoc insuper in iij.col. in prin.in uer.ulterius pone quòd in sententia in Auten.ut spõ.lar.Addo Pa

nor

nor.in c.quoniam contra.in xvij. col.in uer.nunc quæro an in casibus de proba.uide Ang.in §.& hoc insuper in Auten.ut spon.larg.& Card.in cle.i.ij.q. de proba.quòd non probantur nisi quæ facta sunt eadem die & loco, & non alia etiam si exprimatur dies & locus,quibus facta sint & per Alex.consi.xli. iiij.parte

Visa citatione & relatione,in sententia nõ est necessaria,licet sit de cautela quia ex quo de eis constat ex actis præsumitur iudex uidisset & cognouisset. Bal.in l.edicto.C.de ędi.di. Adri.tol.puto quòd uoluerit allegare in v.col.in i.op.in fi.sed non loquitur de ista cla.& Sicu.in c.qm̃ contra.x.col.de proba. & Phi.in c.cum parati.ult.charta de appel.addo Ang.in §.& hoc insuper in iij.col.uer.Sed pone quòd Instrumentũ in Auten.ut spon.larg colla.ix.

Viso mandato,in sententia non probat mandatum. Bal.in addi.Spec. de proba.in i.col.in fi.uer.licet in sententia,sed clausula talem constituí procuratorem in supplicatione probat mandatum.l.ne satisdatio.ff.rem ra.ha. secundum Lod.in fin.uer.procurator.uer.utrum uerba,& ita no.Saly.in l.optimam.C.de contra.& con.stipu. Bald. in.c.i.§.sed utrum in ti.per quos fiat inuesti.in feu.& gl.in c.nonnulli de rescrip. Si aũt apponatur clausula uiso & lecto in sententia puto,quòd probaretur mandatum,ita no.Io.an in addi. ad Spec.in ti.de instu.ędi.§.restat.uersi.i.ibi Nico.de Orlandino,& ibi Spec.ad fi.Bar.& doc.in l.sciendum. de uerbo.obli.

Pro tribunali sedentes:poni debet in sententia,uel in alio actu requirente causæ cognitionem.Bar.in l.à procedente in i.no.C. de dila.& in l.i.uer.& ideo sis cautus.C.de sen.ex peri.re.de qua clausula uide per Ang.are.in trac. maleficiorum.uersi.nos potestas pro tri.sedẽ.

In his scriptis pronunciamus,debet poni diffinitiua,aliãs omissa uitiat.Ange.in l.errorem.C.de te.& in l.fi.C.de sen.ex peri reci. Lanfran.in c.quoniam contra uersi. sententias.iiij.col.de proba.

Absoluo ab omni eo quod petere posset posita in laudo,quid importet per Alex.consi.xlvi. i. parte.

Procuratorio nomine in sententia an probet illum esse procuratorem. Ange.in Auten.ut spon.larg.§.& hoc insuper.iij. col.in prin. in uer.sed tunc quęro col.ix.quòd non. Adde quod posui suprà proxi.uer.mandato.

Lecta data:in sententia poni debet aliàs sententia non lecta non ualet.Bal. in l.fideicommissa.§.i.in prin.de le.iij.& plenius in l.ij.C. de sen.experi. reci. Bald.in l.cum sententiam uersi.quæro nunquid iudex.C.de sen.& interlo.omni iudi.quod intellige de diffinitiua, ut plene dixi in apostil. ad Lanfran.de Ori. post eum in c. quoniam contra falsam.§. interlo. & appel. nu.v. uersi. est ordine successiuo,& nu.vi. uer. secundo requiritur extra de proba.& in ij. uer. incipiente sententialiter.

Et si non soluat amputetur ei manus,quomodo hæc clausula intelligatur, uide Bar.in l stichus.col.pe.uersi.& per hanc legem dico.ff.de pecu.leg.Ange.in Auten.ut nulli iudi.§.fi.Bald.in l.quanquam,& ibi Alex.ubi no.iudicẽ posse auferre de bonis taliter condemnati licet dicat magis sibi expedire amputationem membri quàm pœnam illam pecuniariam.not.idem Alex. in l. i.ff.de requi.reis.

Sententialiter promulgata:facit præsumi,sententiam latam cum recitatione scripti & iudice pro tribunali sedente. Bart.in l.sciendum.in fi.ff.de uerb. ob.& ibi Alexan.ad fi.& Pau.de ca.consi.iij.item facit præsumi latam esse etiam si non dicatur lata &c. Bartho. in l. fi.C. de senten. experi. reci. ubi dicit secus in clausula data,& infra proximè & Alexan.ubi suprà in fi. Bal. & Ang. in l.quæcunq;.§.fi.ff. de publicia,& Bal.in l.fideicommissa.§.i.de le. iij. & in l. si is qui de te. & in l. i. de sent.ex peri. re. & in l.i.ult.char. de fide

in

inſtrumen. & iure haſ. fiſ. lib. x. & Doct. in c. ſicut. de re iudi. & in c. fi. eo. tit. in vi.

Data hęc clauſula non probat ſententiam fuiſſe latam, niſi aliud addatur, ſecundum Bart. in l. fi. in fin. C. de ſenten. experi. reci. & ſupra proxi. uer.

In his ſcriptis promulgata an probet ſententiam latam in ſcriptis in Spec. de ſententia §. iuxta uer. tota, & Bar. in l. fi. uer. ſed quæro. C. de ſen. experi. re. diſtinguit.

Condemno, ſi de iure eſt condemnandus: uel ſi probatum fuerit non eſt forma ſententiæ, nec ſententia, ſed monitio Inno, in c. prudentiam. de offi. deleg. & Bald. in marg. clauſula. uer. v.

Rapha. & Pet. de ſu. in l. iij. C. quomodo & quando iudex. & Lanfran. in trac. de arbi. parte. i. colum. xi. Et ideo cauti practici dicunt, me præſente & contradicente ſecundum Bartho. cepo. caute. cxlvij. inci. regula eſt, & Alexan. omnino. in l. i. de uerb. oblig. de quo omnino Anto. Corſe. ſing. ſuis in uer. taciturnitas, & quod ibi poſui.

Præſente .T. & non contradicente, in ſententia diffinitiua uel interlocutoria non nocet, quia poteſt poſtea appellare ſecus in alijs iudicialibus actibus. Baro. in l. i. in uer. ulti. no. C. de rela. Bal. in l. ut in arbitris in fi. C. de arb. & ſuprà in clauſulis iudiciorum in uerſicu. præſente. t. & non contradicente.

Finis Clauſularum.

TOMVS

TOMVS SECVNDVS ARTIS NOTARIATVS, QVI PRAXIM solam continet. PRAEFATIO.

VEMadmodum ordine prius est discere q̃ agere, ita uicissim ipsæ Actionis partes longè præstantiores clarioresq̃ nõ immeritò habentur: cum finis, in quacq̃ disciplina solus sit, qui requiratur expetaturq̃. Nam ueluti cum in scholis pueri uersaremur, frustra nominum uerborumq̃ inflexiones constructionesq̃;, & rerum Grammaticarum leges atq̃ regulas didicissemus, nisi easdem postea ad usũ tam loquẽdi quàm scribendi retulissemus: & ut aliquis Medicinæ studiosus singularum herbarum radicumq̃;, tum etiam totius illius artis cognitionem inaniter sibi cõparauerit, nisi & usum fructũq̃; eius in morbis depellendis sanitateq̃; restituẽda probare nobis & exhibere possit, ita profecto & reliquarũ artium omnium sterilis fuerit ociosaq̃ doctrina, si nõ ad eam usus quoq̃ & praxis ipsa adiungatur. Itaq̃; fit ut semper nobis illustriora ea quæ aliqua ex arte perfecta sunt, arte ipsa uideantur. Cæterum illud minime obscurũ est, difficiliores quoq̃ plerumq̃ esse partes agendi et practicandi, q̃ sũt partes cognoscendi. Neq̃ enim qui carminum genera legesq̃; tenet idẽ propterea & uersus feliciter conscribet: neq̃; qui Rhetorica præcepta uel exactissimè perdidicit, idem & Orator est, Multę igitur artes ita habent, ut ad ipsam cognitionem, magnum præterea usum & exercitationem requirant. Inter illas & Notariatus est, qui non solum in ea cognitione cõsistit, qui cõtractus fieri & iure subsistere possint, uerumetiam qua rectissimè forma concipiendi, et in scripturam firmissimè redigendi sint. Et sanè ipsa uerborum forma, atq̃; stylus (ut hodie uocant) non postrema pars est eius practicæ quæ Iuris ciuilis scientiæ cohęret. Itaq̃; & olim Ciceronis tempore (ut ipse scribit primo lib. de legibus) à multis diligenter conscriptæ erant Stipulationum & Iuditiorum formulæ. Neq̃ uero uulgò aut temerè illę à quouis primum concipiebantur, sed à doctis tantum hominibus & Iureperitis, ut de Aquilio & alijs memoriæ traditum est. Postea uero cũ extarent iam illę uarijs de rebus formulæ, contenti posteri maiorum diligentia, ipsas in usu retinuerunt, & ad sua quæq̃ negotia, mutatis tantũ mutandis, applicuerunt, magis describentes illas quàm cõscribentes: unde & Formulariorum & Pragmaticorum postea nomen emersit. Eadem hæc ratio post extinctam ueterem illam Iuris prudentiam, eandemq̃; tandem quasi renatam, rursum in usum reuocata

est à doctis aliquot uiris, qui singulari industria & rerum experientia prędditi, rudem, uagum & inconditum illum Notariorum stilum abrogarunt, certasq; & legitimas de singulis negocijs formulas cõstituerunt, iuxta quas Notarij deinceps citra laborẽ Instrumẽta sua quàm rectissimè conficerent. Neq; enim eiusmodi formularum usus cuiq; uitio uerti, sed magis laudi dari debet, cũ longè cautius sit multorũ annorũ usu recepta atq; perpolita forma uti, quàm nouiter excogitata: cum nullius hominis ingeniũ perfectũ, è contra uero omniũ artiũ Magister tempus sit. Notario aũt eo magis necesse est, & probè scire formam Instrumẽtandi, & diligenter seruare, q; omissa ea, Instrumentũ esse falsum atq; cõmentitium præsumitur, nec erroris aut ignorantiæ prætextu ille tutus sit, sed ut Falsarius puniri possit. Quapropter ut rem in pauca uerba cõferamus, cũ ueluti in Medicina sanitas, ita in Notariatu finis sit legale formaleq; Instrumentũ, cum priore Tomo quali obseruatione legale esse possit, expositum sit, hoc secundo quibus obseruationibus formale quoq; reddatur, uarijs omnium negociorum selectissimis formulis declarabitur. Eas tu, candide lector, in bonam partem & accipito, & cum usus exiget, practicato.

Feli. c. ex literis de fid. Instru. Bar. in l. librarius. ff. de reg. Iur.

QVID SIT INSTRVMENTVM, ET QVÆ SVBSTANTIALIA eiusdem.

INSTRVmentorum nomine ea omnia accipienda sunt (inquit Paulus iureconsultus) quibus causa instrui potest, & ideo tam testimonia quàm personæ Instrumentorum loco habentur. l. i. ff. de fide Instr. Quod quidem dictum generaliter intelligendum est, alioquin enim secundum eam significationem quę crebrior usu inoleuit, Instrumentum est solemnis & ritè ordinata scriptura, per autenticæ personæ manũ, publicæ causa memoriæ facta. Ita diffinit Speculator de Instru. edit. in prin. Qua diffinitione retenta (ut sanè aptior alijs uidetur) cadit illa quorundam diuisio, qua Instrumentum in publicum et priuatũ diuidũt. Si. n. eam tantum scripturam quę solemnis est, & per Tabellionem cõficitur ex receptiori significatione intelligimus in Instrumenti nomine, planè sequit priuatas scripturas, ueluti epistolas, chirographa, libros rationum, Apochas, & similia, pro Instrumento nõ intelligi, nisi genericè, ut in d. l. i. Igitur omissa hac diuisione, alterã illam quę Instrumenti partitio est, tractemus. Quodlibet enim Instrumentum ex duobus consistit, Facto siue substantia negocij: & publicationib. siue solemni forma, tali scripturæ, quæ Instrumentum appellari debet, peculiariter per communem usum appropriatæ. Factum multiplex atq; uarium est, prout ipsa quoq; negocia, actus, & con-

tractus

tractus hominum uariant, itaq; nihil opus est, ut & Speculatori uisum est, de hoc pluribus commentari. Publicationes autem Instrumenti regulariter nouem numerantur, uidelicet, Inuocatio Nominis Domini, Anni eiusdem, Inditio, Nomina Imperatoris, Regis, uel Papæ. Dies contractus, Locus, Testes, Nomen Tabellionis & ei usdem signum.

Principio itaq; Nominis Domini Inuocatio præponitur, quum pietas moneat nihil citrã diuini numinis auspicium esse inchoandũ. Sed quid si omissa sit illa inuocatio, nec Instrumento apposita, an ualeat? Variè tractatur hęc quęstio. Vulgo creditur talem omissionem Instrumentum uitiare. Sed Bar. in l. 5. quis ex argentarijs §. Initium. ff. de pact. tenet, Instrumentum nihilominus ualere. Eandem sententiam secutus est Bal. in proæmio Codicis, & ibidem Paul. Castrensis, qui dicit hoc ita seruari Pistorij. Idem tenuit & Ioan. Andreę in addi tio. ad Specu. in tit. de Instr. edit. §. i. & plures alij. Censetur enim hęc appositio leuis quędam solẽnitas: quare omitti potest, tum etiã quòd ut Baldus ait in d. proęmio, talia uerba nihil important, & non sunt necessaria concomitantia ipsius actus, qualia sunt cętera requisita, puta dies, annus, locus &c. talia enim apposita fidem faciunt ipsi actui, quod non efficitur per Inuocationis appositionem. Alijs tamen uisum est hanc Inuocationem necessario præponi debere, cum ratione consuetudinis ista solemnitas effecta sit de substantia, secundum gl. in Auten. ut præpo. nomen Impera. per quam dixit Abbas in proæmio Decretalium, Q; omissio solemnitatis ex sola consuetudine introductæ, reddat actum nullum. Cæterum in hanc sententiam consentire omnes uidentur, quod si ita haberet consuetudo in illis locis ubi conficitur Instrumentum, quod apponatur nominis diuini Inuocatio, seruanda sit omnino talis consuetudo. Sin aũt consuetudo non esset, tunc non fore necesse ut apponatur. Vide Feli. in c. i. col. i. de fid. Inst. Ex quo & illa quęstio soluta est, Vtrum, si Christianus conficiat instrumentũ inter Iudęos, Inuocare nomen dñi debeat? Nam si consuetudo ita habet, apponet Inuocationem in Instrumento etiã inter Iudęos: si secus habet consuetudo, non apponet. Vt per Docto. in allega. locis traditur, et qui plura desyderat, uideat Docto. in rub. de noui operis nunc. in ff. Deniq; hoc memorabile uidetur, quod asserit Bar. in d. §. initium. in repet. & repetitur per Feli. in d. c. i. Si Notarius in principio cõtractus scripsisset, In Nomine, & reliqua omisisset, uel sic, In Dñi, quòd talis omissio & imperfectio Instrumentum non uitiaret, Cum secundum eum semper ex ui sententiæ subintelligatur uerbum Dñi, uel Nomine, quod sanè notandũ puto. Neq; enim ociosę sunt & fictę huiusmodi quęstiones, sed ex rebus ipsis usu ueniunt, qualem hoc tempore scio in controuersia quadam ob leuis-

sinam quandam ex Notarij negligentia uel festinatione fortè commissam omissionem, multo tempore agitari. Studere tamen debet notarius, ut Instrumentum omnibus quibus potest modis à cauillationibus muniat, defectusq; qualescunq; caueat.

ANNVS Dñi qui tempore celebrati contractus currit, pximè subiungitur. Quoniam uero quibusdã in locis añorũ supputatio fit ab incarnatione dñi, in aliquib. aũt à Natiuitate Dñi, sequetur Notarius cõsuetudinẽ eius loci in quo cõficit Instrumentũ. Nam de eo nihil refert ex utra numeretur annus, dũmodo constet de año. Rectè tamen faciet Notarius, si in diuersa supputatione, quę rarius usurpatur, uidelicet ab incarnationẽ Dñi, semper adponat: Secundum morem istius loci &c. Ita .n. cauebit, ne in dubium uocetur cõtractus ratione temporis, quod apud ignaros illius moris, aliàs secundum cõmunem supputationem intelligeretur. Exempli gratia. In diocæsi Treueren si moris est numerare annos Dñi ab incarnatione eiusdem. Pono Notarius in illa Diocæsi conficit Instrumentũ Mutui, de hoc mense Iunio añi M. D. XXXIX. qui nunc currit: in eo cõtinetur, quod Accius pmisit Titio illa C. mutuata soluere ad kalendas Februarias anni proximi subsequentis, uidelicet An. xl. & omissum est illud: secundum supputationem Treuereñ. &c. Iam si annus Dñi ex cõmuni usu intelligatur, habebit debitor tantum septem menses: si uero ex locali more Treuerensi intelligaẽ, habebit mẽses xix. intra quos debitum exoluat. Facile igiẽ fieri potest, si hoc Instrumentũ ad partes longinquas perferretur, & in cõtrouersiam ueniret, quòd Iudex illius loci, ignorato tali more, septimo mense Reũ ad solutionem damnaret, qui integri adhuc anni dilationem reuera haberet. Nihil itaq; tam exile est, quod negligendum Notario sit, si ullum aliquod dubiũ uel impedimentum ex eo aliquando possit emergere. Quæriẽ aũt, an sint de substantia Instrumẽti, añi Dñi, uel omitti possint? Quidam dixerunt necessariò requiri, cũ sine añis Dñi nõ possit cõstare de Indictione, quę ex illis colligiẽ: alij dixerunt non requiri de necessitate, cũ hoc Iure constitutũ non sit. Quia uero consuetudine obseruaẽ, ut semper ponantur añi Dñi, standũ est illi cõsuetudini: & habendũ hoc membrũ pro necessario requisito. Vide Feli. in d.c. i. col. ij. Et ita tenuit gl. in Auten. ut præpo. no. Imp. & gl. in c. inter dilect. de fid. Instr.

Tertio ponitur INDICTIO. Sciendum est Indictionem ueteri & propria significatione esse, quod edicto principis subditis indicitur, quod plerumq; non habet certam constitutamq; quantitatem. Et in hac significatione intelligitur titulus de Indictionibus in Cod. lib. x. & passim omnes alię leges quę de Indictione loquuntur. Posteriori uero tẽpore aliam quoq; significationẽ recepit, ut Indictio diceret tempus triluſtricũ, xv. uidelicet annorũ, quod Datis et litera

rum

rum apponeretur, supputationemq; ipsorum temporũ constitueret. Doctores secuti Glossam in d. Rubrica de Indict. communiter tradiderunt, Octauij Augusti tempore cœpisse, ut indiceretur Prouinciis per uniuersum orbem singulis lustris tributum. Primo quidem lustro auri, secundo argenti, tertio æris: finitoq; tertio lustro, ad primam præstationem reditum esse, & sic in usum abijsse, ut quemadmodũ Iudei à diluuio, Græci per Olimpiades, ita Romani per Indictiones annorũ numerũ supputarent. Lucas de Peña hoc ampliusaddidit. Indictiones ob id trilustricas fuisse, quòd primo lustro Asia, secundo Aphrica, tertio Europa censeretur, & sic quindecimo quoque anno absolutum fuisse integræ Indictionis cursum. Mihi tamen hęc præter historiarum fidem esse semper uisa sunt, neq; enim de huiusmodi Octauij instituto quidq; constat, (quantum ego quidem memini) etiam per eos autores qui minutissimas quasq; res gestas ipsius memoriæ tradiderunt, neq; per quenq; Imperatorum post ipsum Octauium talem Indictionis in literarũ Datis usum esse usurpatum obseruaui, usque adIustiniani tempora. Nam et illos qui proximè ante Iustinianum imperitauerunt, puta Anastasium, Zenonem, Leonem, Valentinianum, Theodosium & alios, non ex Indictionibus, sed Coss. prisco more Romano tempora numerasse, satis ex Rescriptis eorum apparet, quæ passim in Codice, pręsertim tribus libris posterioribus legũtur. Iustinianus autem Indictiones quasi primus Rescriptis suis subiunxit. Sed & ipse hoc rarius, ut colligere possis, nouum quodammodo neque tum inolitum morem eum fuisse: postea uero inoleuisse ob Iustiniani potissimum edictũ, quo singulis Instrumentis Indictionem illius anni quo conscribitur, inseri mandauit.

Sed hæc quidem ad historiam fortè nonnihil, ad ius uero nihil faciunt, quare ad illud redeamus. Constat igitur Indictionem tempus esse xv. annorum, quæ seriatim cum annis ipsis numeretur usque ad xv. quo cõpleto rursum ad principium nouæ indictionis & primæ redeatur. Quomodo autem supputanda uel inuenienda sit Indictio, Speculator his uerbis docet. Cæterũ si uelis scire quotus sit annus Indictionis, diuide años Domini per quindenas quoties poteris, quia tot annis Indictionis cursus concludit, et adde tres años, quia tot prę cesserant de Indictione quando Christus natus fuit, & quota fuerit summa remanens, tanta erit Indictio, seu annus indictionis. Quod idem his uersibus comprehenditur, quos subiungit.

Si per quindenos Domini diuiseris annos,
His tribus adiectis, Indictio certa notatur.

Vide Iasonem in l. placet. C. de sacros. eccles. Hæc Indictio de necessitate inseri debet in quolibet Instrumento, aliàs non ualeret, per lex. in d. Auten. ut prępona. no. impera. & c. inter dilectos ex.

de fid. Iustru. quòd Bar. in d ℣ Initium. dicit sine dubio uerum esse. Sed quæritur, cum omissione Indictionis Instrumentum uitietur, an & erronea seu falsa insertione Indictionis? Puta quia aliter habent Anni Domini, aliter uero Indictio. Bartol. in l. librarius. ff. de reg. Iur. refert Dynum in tali casu consuluisse, quòd licet Indictio omissa uitiet contractum, tamen si posita sit, & erratum in ea esset, non uitiaret. L. quoties. ff. de hæred. Instit. Quam sententiam Dy. Bartolus ibi asserit: Et subiungit, si tali casu dubitaretur an error esset in Annis Domini, an uero in Indictione, quòd magis dicendum esset in Indictione erratum, quia dolus non præsumitur. Sed si diceretur erratum esse in Annis Domini, præsupponeretur erratum dolo uel lata culpa, cum communiter omnes sciant Annos Domini, sed non perinde Indictionem. Plures Quæstiones, quæ circa Indictionem sese offerunt, Vide apud Bartolum in d. ℣ Initium. Neque enim instituti mei est, omnes repetere, sed potissimas tantum.

Adde Ia. in l. repetit l. admonendi ff. de Iureiur. Et Lanfr. in repe. c. quoniã. §. Instrumentorum produ ctiones. nu. 6 ubi dicit hanc esse causam.

QVARTO ponitur Dies & Mensis, in quo conficitur Instrumentum. Et Mensis quidem non est de substantia publici Instrumenti, si ponatur Dies certa, quæ Mensem cui includitur, certò demonstrat, Puta si Instrumentum dicat Anno M. D. XXX IX. Die natiuitatis Domini. Hic enim certum est illam diem esse de Mense Decembri, Consuetum tamen est Mensem semper inserere, ad expressiorem declarationem ipsius diei. Et ita Barto. docet. in d. ℣ Initium. Dies autem de substantia Instrumenti est. Quæres utra dies? Illa ne qua Notarius rogatur, & contractus fit, an illa qua extenditur & conscribitur per Notarium Instrumentum? Bart. in d. ℣ Initium. col. 5. dicit illum tantum diem necessario esse inserendum, quo rogatus Notarius fuit. Idem tenet Feli. in d. c. i. col. iij. Quid autem dicemus, si Instrumentum noctu confectum esset super aliquo actu uel contractu? Host. Bal, Alb. & Feli. in d. c. i. dicunt de nocte non fienda esse Instrumenta, nisi ex urgenti causa. Si tamen necessitas exigeret, puta aliquis ita langueret quòd euestigio necesse haberet testari, tunc si quidem ante mediam noctem Instrumentum fieret, denominatur à die præcedenti: si post mediam noctem, à sequenti. An autem & hora sit de substantia? Ioan. Andr. in add. in Spe. & tit. ℣ i. uers. post Indictionem, quem refert & sequitur Feli. in d. c. i. dicit non esse de substantia, nisi in casu l. aut qui aliter ff. quòd ui aut clam. Multis tamen in casibus ualde expedit apponere horam quoque, ad prioritatem certitudinemq; temporis demonstrandam, pro ut facere solent cauti & diligentes Notarij.

QVINTA

QVINTO Publicatio est, ut ponatnr nomen Imperatoris uel Papæ. Imperatoris quidem in terris imperij, Papæ uero in terris Ecclesiæ, secundum Ioannem And. in data lib. vi. uers. Hic aduertendum. Si tamem aliter haberet consuetudo, non uitiaretur instrumentum propter talem omissionem secundum Bart. in d. ℣ Initium, & Feli. in d. c. i. ubi dicit alioqui multa Instrumenta esse corruitura.

SEXTO Locus ponitur in quo fuerit cõtractus habitus. An aũt de substantia locus sit, dubitatur propter d. Auten. ut præpo. no. Impe. ubi non annumeratur locus. Glossa tamen in d. l. generali, tenuit de substantia esse locum, quam secuti sunt Spec. Iacob. de Are. Cy. Ioan. And. Bart. Bal. ut refert eos Feli. in d. c. i. Quæri solet, utrum locus loci sit specificandus? Feli. distinguit. Aut negocium de quo conficitur Instrumentum nõ exigit certum aliquem locum, in quo fiat, tunc sufficit exprimere ciuitatem, nec est necesse apponere locum ciuitatis, dicit probari in l. optimam C. de contra. stip. Aut exigit certum locum, puto quòd ante tribunal, uel in Ecclesia, modo exprimendus omnino locus ille est, qui tali negocio uel actui peculiariter est constitutus. Notandum est autem si instrumentum non contineret locum uel tempus, quòd mortuo Notario saltem semiplenam probationem faceret. Bart. in l. admonendi. uers. quid si in Instrumento. ff. de iureiu. Abb. in c. fo. i. extraco. tit. Feli. in d. c. i.

SEPTIMO Testes, qui contractui interfuerunt, inseruntur. Nec necesse est quòd ipsi manibus suis subscribant, sed sufficit inscripta esse nomina ipsorum per Notarium l. in donationibus & ibi gl. & Bal. C. de dona. & gl. in Auten. de hære. & falci. ℣ si uero. uers. ad hoc, nisi in casibus, in quibus expresse à lege requiritur subscriptio. Et probant huiusmodi Testes, etiam si confectioni instrumenti affuerunt non rogati, ut copiose per Feli. in c. i. Cautus autem esse debet Notarius, ut eos testes actui adhibeat & ascribat, quos cognoscit esse fidedignos & integros, item ut tot cuilibet actui adhibeat, quot illius natura requirit, ut vij. in Testamentis, l. hac consultissima. In confessione creditoris de debito recepto, similiter in solutione debiti, cuius abligatio præcesserat in scriptis, v. Auten. rogati. C. de testib. in repudio vij. testes adhibendi sunt. Et in his quatuor casibus rogati esse debent, ut d. iurib. Extra aũt quatuor hos casus non requirunt testes rogati, ut per Lanfr. in repe. c. quoniam contra ℣ testiũ depositiones. uers. Quero ulterius nunquid testis. Item in Codicillis & omnib. alijs ultimis uoluntatibus requirunt v. testes.

Obſeruet etiam hoc Notarius, ut ſi aliquo caſu requiratur rogatos eſſe Teſtes, ſemper aſcribat rogatos fuiſſe, nam ſi omitteret uerbum rogati, non preſumeretur teſtes fuiſſe rogatos, per ea quæ tradit Lanfran. in d. uerſ. Quero ulterius.

Vltimo loco ponitur ſubſcriptio Tabellionis de nomine & cognomine ſuo. Item appoſitio ſoliti ſui ſigni. Obſeruare autem debet Notarius, ſecundum Speculatoris in d. §. i. doctrinam, ut ſemper ponat in inſtrumento ſe rogatum fuiſſe à partibus ad tale inſtrumentũ conficiendum, alioqui, n. eo mortuo tale inſtrumentum non ualeret. Attamen de hoc aliter uiſum eſt alijs, ut per eundem Specula. in eodem loco. Et aſſerit Albericus Roſates (qui ſecundum Iaſonem in l. de noui op. nunc. col. v. & multis alijs locis magnus ſuo tempore practicus fuit) in Auten. Rogati. C. de teſtib. quòd in dubio præſumatur Notarium fuiſſe rogatum, etiam ſi omiſſum ſit uerbum Rogatus. Et ſiquis Lanfran. in d. cap. c. quoniam §. Teſtium depoſitiones. uerſ. Queritur in caſu. Congruit hæc opinio cõmuni intellectui, ut Notarius non niſi rogatus officium ſuum præſtitiſſe alijs credatur, quare ſine dubio etiam eſt ſequenda. Cæterum quod ad ſignum Notarij attinet, dicit Bar. in d. §. Initium, quòd omnes Doctores nullo excepto, in hoc concordent, quòd ſignum ſit de ſubſtantia publici inſtrumenti. Hoc ſignum cuiq; Notario proprium & peculiare eſſe debet, cum alter alterius Notarij ſigno uti minimè poſſit, ut per An. in c. accedens, de cri. fal. Feli. in d. c. i. Item tale ſignum conſtans & idem habere debet, non pro libitu immutare, niſi fortè ex urgente cauſa, & iuſſu ſuperioris. Alias n. Si tempore mutaret, incurreret pœnam falſi, ut per Bal. & alios in proœmio Codicis.

Hæ igitur ſunt publicationes Inſtrumenti, quæ & iure & communi conſuetudine receptæ ſunt, quarũ tamen quædam magis, quę dam minus ſubſtantiales ſunt. Quæ autem de ſubſtantia inſtrumenti ſint, cenſet Bar. ex conſuetudine prouinciæ & locorũ eſſe ſumenda, ea. n. de ſubſtantia ſunt, inquit, quæ ſunt conſueta poni in contractibus in illa prouincia uel loco. Et ſanè plurimum poteſt, operatur q̃ conſuetudo loci in inſtrumentis, adeo ut etiam non authentica, faciat authentica; non ualida faciat ualida c. cum dilectus. de fid. Inſt. & ibi ſcrib. Quis autem ordo obſeruetur inter ipſas publicationes, non multum refert. Speculator ſcribit, quoſdam ſolere in principio inſtrumenti omnes ponere. Rulandinus putat conuenientius eſſe ut illæ quæ tempus Inſtrumenti notant, in principio ponantur, ut ſunt Anni Domini, Indictio, menſis, Dies, nomen Principis, reliquæ uero reponantur in fine, uidelicet, Locus, Teſtes, Nomen Notarij, & ſignũ eiuſdem. Et ſane hic ordo etiam cõmuni conſuetudine tanquam commodior, obſeruatur.

Conſuetudo plurimum operatur in Inſtrumentis.

Poſtre-

Postremo pro complemento prædictorum quæri posset, an de substantia, uel saltem de requisitis sit, ut Instrumentum in membranis, charta hædina, uel uitulina scribatur, nam aliàs dicitur instrumẽtum solemniter esse scriptum debere. Felinus in d.c.i.col. 5. per multa quę allegat, concludit, non esse necessarium ut scribatur in membranis: ex illis tamen quę subiungit, satis colligitur, quanto uilior & uulgarior sit ipsa Instrumenti charta, tanto Instrumentum ipsum & fide indignius, & suspectius haberi. Nostro uero tempore cum plerique omnes Notarij iuramento promittant Comiti Palatino, eos creanti, quod uelint & debeant omnia & sing. instrumenta sua in membranis, & non chartis abrasis, neq; papyraceis conscribere, minus apud nostros dubitabilis est hæc quæstio, cum cogantur illi iuramento suo stare, pro ut uidemus etiam consuetudine hoc obseruari.

DE REFECTIONE ET Exemplatione Instrumenti.

QVandoquidem non rarò accidit ut Instrumentum à Notario confectum, partique traditum, postea casu aliquo amittatur, aut corrũpatur, ita ut refectione opus habeat, uel eius fidedigna copia peregrè mittenda cũ sit, eiusdem Exemplatio requiratur de utroque genere, (quando huic loco maximè quadrare uidetur) breuiter annotemus. Inter Refectionem autem & Exemplationem hoc interest, quòd Refectio per eundem, ut plurimum, fit Notarium, & Instrumentum originale efficit. Exemplatio autem per alium semper Notarium fit: & Instrumentum non originale, sed exemplatum reddit. Quando igitur Notarius super refectione Instrumenti amissi, uel aliàs corrupti, puta à murib. tineis, aqua, et similibus, requiritur, diligenter perpendere debet, cuius naturæ conditionisque sit eiusmodi Instrumentum. Item quomodo primitus fuerit confectum. Scire enim debet, quòd eadem solemnitas requiritur in Refectione, quę necessaria fuit in confectione l. si ut proponis ff. C. de nupt. Fel. in d.c. accedens i. lit. contesta. Quapropter si Notarius instrumentũ, quod reficiendũ est, primitus ad requisitionem & per cõsensum utriusq; partis confecit, facile iudicabit non licere sibi ad unius tantũ partis requisitionem id reficere. Secus si principio ab illa parte sola fuisset requisitus super actu, qui ab una tantum parte fieri potest, ut super protestatione, Denunciatione, & similibus, quia tunc reficiet Instrumentum ad illius solius instantiam. Quandocunque igitur cognoscere Notarius potest aut reputare, quòd ex eiusmodi

refectio-

refectione generari possit alteri parti, uel tertiæ personæ præiuditium aut periculum, puta quia ex tali refecto Instrumento de nouo peti posset debitum iam fortè exolutum, tunc ne detur occasio mali, (ut Speculator ait) non reficiet Instrumentum facto proprio: Sed autoritate Iudicis & altera parte uocata. Pars igitur quæ refectionm petit, hoc casu Iudicem adibit, & fidem illi faciet, citata altera parte, de amissione Instrumenti, & tunc Iudex habita summaria cognitione de amissione, præcipiet Notario, ut petitum Instrumentum reficiat & parti exhibeat: qui postea super tali præcepto de refectione conficiet Instrumentum, cui includatur refectum, & in subscriptione faciet mentionem de processu, & ex qua causa Instrumentum fecerit refectum. Secundum Specula. in tit. de Instru. ed. ℣ qualiter propria scriptura exempletur in fi. Cæterum si per talem refectionē nemini præiudicaretur, aut pararetur aliqua lesio, tunc notarius eam facere posset, etiam sine Iudicis autoritate, uel partis alterius uocatione, uel amissionis probatione, Idem Specula. in d℣ qualiter propria scriptura exempletur. uers. Sed nunquid. Si aūt essemus in eo casu, quo refectio facienda esset propter corruptionem tantū, puta quia ā muribus uel tineis hinc inde arrosum esset, uel aqua cōspurcatum, aut senio prope obliteratum sit, tunc posset Notarius, si saltem aliquę reliquię restarent, unde intelligeretur tenor, propria autoritate sine iudice tale instrumentum reficere, retinendo penes se reliquias primi Instrumenti, quia hoc modo nullum pararetur præiuditium alij parti. Secundum Stephanum Marcelletti in Formulario suo.

Et sciendum est quando Notarius qui primitus Instrumentum confecit, & eiusdem postea refectionem aut etiam exemplum sumit ex prothocollo suo, uel proprio originali, quòd non exemplū sed originale censendum est, quia cum originarius sit Notarius qui facit Instrumentum, originale dicitur & ipsum Instrumentum ratione personæ eiusdem Tabellionis, ita dixit Bal. in Auten. Si quis in aliquo. C. de eden. & Bar. in l. si quis ℣ prætor. ff. eo. Confici enim possunt de uno eodemq; facto plura Instrumenta, & singula sunt originalia, ut est tex. in l. unum. ff. de Testa. Eiusmodi porrò Refectio, de qua hactenus diximus, in eadem forma fieri debet, qua primum Instrumentum fuit cōfectum. Quare tradit Speculator in d℣ qualiter propria &c. utile esse, & à cautis Tabellionibus solitum obseruari, cum partibus exhibent Instrumenta, quòd pro se retinent in regiſtris suis ipsorum Instrumentorum formas, quo facilius, prima Instrumenta casu perdita, sub eadem forma reficere possint.

EXEMPLATIO quoq; non minori uerum etiam impensiore cura facienda est, quandoquidem ea non fit ab originario Tabellione

lione, sed per alium cui non creditur, sicut primo. Imo si illi exemplanti tres aut quatuor alij Notarij etiam subscripsissent, & profiterentur se originale uidisse non uitiatum, non cancellatum, de uerbo ad uerbum ita continens &c. nihilomagis ipsis crederetur, ni si Iudicis authoritas interueniisset, quia suspitio est quòd propter aliquod uitium quod in Autentico latuerit, pars fecerit publicari. Præterea iudicis p̃sentia & authoritas est de substantia formę publicationis, ideoq; non ualet, quòd ea omissa agitur. Ita Specula. in d. tit. ℣ Qualiter aliena scriptura &c. uers. sed nunquid creditur. Et ita Bar. quoq; in effectu concludit aliquot pulchris rationibus, in d. Auten. Si quis in aliquo. uers. iuxta prædicta quæro.

In Exemplatione igitur quæ iure subsistere possit, ante omnia prę supponendum est, ut ipsum originale exemplum sit solemne & ualidum. Nam ut Bal. scribit in d. Auten. Si quis. col. pe. de natura Exemplationis, non est quòd per eam Instrumentum fiat ualidū uel ualidius, sed ut de uerbo ad uerbum describatur. Hoc præsupposito ad legitimam exemplationem, præterea hæc requiruntur. Primo ut pars Iudicem accedat, & ab eo petat Exemplationem concedere, & autorizare. Iudex enim non impartitur officium suum, nisi rogatus & requisitus secundum Iura uulga. Secundo ut citetur pars aduersa, uel quicunq; p̃tendunt habere Interesse, aut ex tali exemplatione ledi possent, ut interssint huiusmodi exemplationi et publicationi. Et siquidem certa sit persona, cuius præiuditium uertitur, specialis citatio requiritur. Si autem incerta sit, puta quòd agitur de priuilegijs generalibus, quæ non tangunt personæ certę p̃iuditium, tunc sufficit edictum proponi, uel proclama fieri. Tertio tres Notarij interuenire debent ad subscribendum in hanc formam, Ego Petrus &c. originali Instrumento diligenter auscultato, uiso & intellecto, p̃sens exemplū extraxi, & quia in omnibus & p̃ omnia concordare inueni cū suo originali, ꝙ non erat rasum neq; cancellatū, ideo me subscripsi. Similiter subscribent alij duo Notarij. Postremo Iudex interponet autoritatem suam, & p̃ sententia interlocutoria pronunciabit, tali exemplo plenam esse fidem adhibendam. Ita ponit Lanfran. in repe. d. c. quoniam ℣ Instrumentorum ęditiones. uers. Est ergo conclusio. Et dicit hanc formam tradi per Albe. & cęteros Doctores in l. quicunq; C. fide de Instru. Sed in his duobus posterioribus requisitis paulo aliter loquitur. Sali. in d. Auten. si quis. Ait enim transacto termino ad comparendum & opponendum: Si apparet aliquis contradictor, audiet Iudex causas illius & examinabit, & siquidē iustas esse perspiciet, exēplationem impediet & negabit. Sin intelliget esse iniustas, mādabit Notario, ut Instrumētum

descri-

deſcribat de uerbo ad uerbum,& illud ſic exemplatum legetur & au
ſcultabitur cum originali per ipſum Tabellionem,& alios duos No-
tarios,in præſentia Iudicis:& poſtea Iudex interponet autoritatem
ſuam,& mandabit cuilibet Notariorum ut ſe ſubſcribat,et inter alia
in ſubſcriptione cuiuslibet continebitur, quomodo ipſe auſcultauit
dictum exemplum cum originali,in præſentia talis Iudicis,& aliorũ
Notariorum,& ſic uidit de uerbo ad uerbum contineri in originali,
ut in exemplo,nec plus nec minus:ideo de mandato Iudicis in præ-
ſentia aliorum Notariorum ſe ſubſcripſit. Hoc idem dicit habere
locum,etiam ſi nullus appareat.Et hæc forma mihi magis probatur,
conuenit enim iuſſum Iudicis pręcedere, Exemplationem ſequi,&
autoritatem Iudicis tandem hunc actum concludere. Deniq;
quęritur an exemplatum Inſtrumentum amplius exemplari,& ita
de exemplo fidedigno,uel authentico aliud exemplum authenticum
ſumi poſſit. Sali.in d. Auten. Si quis poſt Richard. Malum. di-
xit non poſſe, quemadmodum nec tempus ſuppletum, ampliorem
ſuppletionem recipere poteſt. Sed quid ſi inter partes conueniat,
ut fiat exemplatio,& illę Tabellionem rogent ut exemplet? An tali
exemplo credatur? Innoc. cenſuit illi credendum eſſe. Cui accede
re uidetur Bal in d. Auten. Si quis. Vbi tradit propter confeſſio-
nem quæ fit apud Notarium exemplaturum per partes ipſas ſuper
exemplatione eum requirentes, cenſeri hoc Inſtrumentum originale
magis quàm Exemplatum. Salicetus autem in d. Auten. Si quis,in
fi. uoluit illud procedere,tunc demum ſi adhibiti eſſent teſtes &ro
gationi & exemplationi & auſcultationi & ſubſcriptioni Notarij,
& quòd quilibet poſtea ſe ſubſcribat. Alioquin .n. facile exempli-
ficationem quaſi corruptam,à parte cauillari poſſe, contenden
do aliter in originali contentum fuiſſe. Et iſta in hac ma
teria ſufficiant:reliqua uideri poſſunt apud Docto,in d.
l. quęcunq; .ff. de fide. Inſtrument. & in Au-
ten. Si quis in aliquo. C. de Teſtib. & Spe
culator in d. ℣ qualiter propria ſcriptu
ra &c. Et in ℣ qualiter aliena ſcrip-
tura &c. Tandem igitur ali
quando ipſas Inſtrumen-
torum formas ag-
grediamur.

OMNIS

OMNIS GENERIS probatissimae electissimaeq; Instrumentorum Formulae. Ex ordine ciuilium Contractuum cum iudicio diligenter congestae.

Vm omnis obligatio ex Contractu uel quasi cõtractu oriatur. Contractus aũt quadrupliciter fiat: Re, Verbis, Literis, Consensu. Quasi contractus uero in certis aliquot speciebus, puta, Negotiorum gestione, Tutela, Cõmuni diuidundo, Familia herciscũda, Legatorum nomine, non debiti in solutum accepti occasione, & similium, per singula Contractuum genera, & ipsas inde eorundem species ordine procedendo, probatissimas de singulis Instrumentorum formulas hic proponemus.

Contractuum realium formulae.

MVTVVM.

Mutui, alias Debiti, recognitio in forma Camerae.

IN nomine domini amen. (Ponas Annum, Indictionem, Mensem & diem, & postea subdas.) Pontificatus sanctissimi in Christo patris & dñi nostri, dñi Pauli, diuina prouidentia papę tertij. Pontificatus eiusdem ano quarto. In mei Notarij publici, testiumq; infrà scriptorum præsentia personaliter constituti honorabiles uiri domini Stephanus & Camillus fratres, & filij olim Amerigi Pancratij de Camillis de Florẽtia ambo principales et principaliter pro se ipsis & eorum hæredibus & successoribus, citrà tamen quorumcumq; procuratorum suorum constitutorum reuocationem, Non ui, dolo uel metu, seu aliqua alia machinatione circumuenti, sed ex eorũ certa scientia et spontanea uoluntate confessi fuerunt, & palam & publice recognouerunt, & quilibet eorum insolidum: unica tamen solutione sufficiente, confessus fuit, recognouit, se habuisse & recepisse prout in ueritate actualiter, manualiter, ac ut prompta acnumerata pecunia, in præsentia mei Notarij infrà scripti testiumq; infra scriptorum habuerunt & receperunt, & ad se traxerunt, ex causa puri ueri, gratuiti, & amicabilis mutui, ab honorabili uiro Thomasio de Spinollis ciue & mercatore Florentino Romanam curiam sequente præsente & acceptante summam & seu ualorem ac quantitatem ducatorum sexcentorum quadraginta trium auri largorum & Papalium, boni auri & iusti ponderis. Quos quidem ducatos sexcentos quadraginta tres auri papales, præfati Stephanus & Camillus debitores promiserunt, & solennibus stipulationibus conuenerunt, & quilibet eorum promisit & conuenit, præfato Thomasio, ut præfertur præsenti & pro se & suis hęredibus & successoribus recipienti & stipulanti eidem Thomasio, & eius hæredibus & successoribus,, uel cui, & quibus iura sua concesserit, aut ei us, aut eorum legitimo procuratori, ad hoc sufficiens mandatum habenti solue

re & integraliter restituere infrà duos terminos proxime annotatos, uidelicet, trecentos ducatos auri similes hic in Romana curia, uel Florentię per totum mensem Maij proximè futuri: & residuum, uidelicet florenos trecentos quadraginta tres auri papales in dicta Romana curia, uel Florentię, (uel dicas & melius.) Et solutionem seu restitutionem prædictam facere promiserunt Florentię, Venetijs, Romæ, Bononię &c. ac etiam generaliter: dum modo per generalitatem specialitati non derogetur, nec ē contrà, in qualibet mundi parte, in qua dictus Thomasius, uel eius hęredes & successores, dictos Ste. & Ca. & eius hęredes & bona inuenerint, uel cōuenerint, seu cōuenire uoluerint, & solutionem recipere: & in quolibet dictorum locorum insolidum. Vnica tamē solutione sufficiente: per totum mensem Ianuarij proximi futuri, à die huiusmodi celebrati contractus immediate computandos, unà cum omnibus expensis damnis & interesse, prędictum Tho. creditorem ob retardationem dicti debiti in requisitione in quolibet dictorum terminorū termino non soluti incurrendis & sustinendis. Super quibus quidem damnis, expensis & interesse prędicti Ste. & Ca. debitores credere & stare uoluerunt, & quilibet eorū uoluit, soli simplici uerbo & assertioni dicti creditoris aut negociorum suorum gestoris, etiam sine sacramento aut aliqua alia testium productione & probatione, iudicis taxatione, aut arbitrio, seu arbitramento, alicuius boni uiri. Pro quibus omnibus & singulis sic tenendis, obseruandis & inuiolabiliter adimplendis, prædicti debitores & eorū quilibet insolidum obligauit & hypothecauit dicto Thomasio creditori, ut prędicitur recipienti & stipulanti seipsos & quemlibet eorum insolidum, nec non eorum & cuiuslibet ipsorum hęredes, & successores ac bona omnia & singula Iura, nomina, & actiones, præsentia & futura. Nec non iurisdictioni, compulsioni, coërtioni, iuribus & censuris, ac mero examini curię Camerę apostolicę, ipsiusq; generalis auditoris, uice auditoris, locum tenentis, & commissarij. Nec non per pactum expressum, & solemni stipulatione uallatum, omnium aliarum curiarum, tam ecclesiasticarum, quàm secularium, ubilibet constitutarum, in qua seu quibus hoc prędens instrumentum exhiberi contigerit, seu produci seipsos & quemlibet eorum submiserunt & suppoſuerunt, & quilibet eorum submisit & suppoſuit. Per quas quidem curias, & quamlibet earum, prædicti debitores, & quilibet eorū insolidum, ad dicti Thomæ creditoris uoluntatem, instantiam, & requisitionem, uoluerunt, & quilibet eorum insolidum uoluit, posse compelli, constringi, cogi, & coartari, nec non realiter & personaliter conueniri, capi & detineri usq; ad integram satisfactionem modo & forma, & in locis & terminis prędictis fiendam, Et ob obseruationem omnium & singulorum prędictorum renunciantes, & quilibet eorum insolidum renuncians in prędictis omnibus & singulis, per pactum expressum & solemni stipulatione uallatū, exceptioni dictorum secentorum quadraginta trium ducatorum, auri papalium ex causa antedicta, non habitorum, non debitorum, soluerecq; non promissorum, doli mali, uis, metus: fraudis, infactum actioni, conditioni indebiti, ob turpem causam sine causa & ex iniusta causa, non sic facti & celebrati contractus, aliter fuisse dictum et seu recitatum quàm scriptum uel factum, & econtra petitioni bullę nouæ & nouarum constitutionum de pluribus reis debendi, & Epistolę diui Adriani de fideiussoribus, beneficio cessionis bonorum, feriarum messium, & uindemiarum, appellationis remedio, & recursui ad arbitrium boni uiri, fori priuilegio, & exceptioni non numeratę pecunię, omnicq; alij Iuris legum, Canonum & statutorum auxilio, & quibuscunq; constitutionibus contrarijs, priuilegijs, indultis, & statutis, papalibus & regalibus, localibus & temporalibus, à iure uel abhomine editis uel edendis, ac in genere uel in specie concessis & concedendis, omnibusq; alijs & singulis exceptionibus iuribus & defensionibus, quibus mediantibus contra

præmissa

præmiſſa uel eorum aliquod dicere, facere uel uenire poſſent. Et præſertim Iuri & legi dicenti generalem renunciationem non ualere, ſeu non ſufficere, niſi præceſſerit ſpecialis. Et ibidem & in continenti præfati dñi Stepha. & Camillus debitores, & quilibet eorum in ſolidum, ad maiorem firmitatem & cautelam dicti creditoris, omnibus melioribus modo, uia, iure, cauſa & forma, quibus melius & efficatius potuerunt & debuerunt, fecerunt, conſtituerunt, creauerunt, & ſolemniter ordinauerunt, citra tamẽ quorumcunq; procuratorũ per eos et eorum quemlibet hactenus cõſtitutorum reuocationem, ſuos ueros, certos, legitimos & indubitatos procuratores, actores, factores, negociorumq; ſuorum infraſcriptorũ geſtores, ac nuncios ſpeciales, & generales, ita tamen quòd ſpecialitas generalitati non deroget, nec è contra, uidelicet prouidos uiros, (Ponas nomina) in Romana curia cauſarum procuratores nec non N. dictarũ Ro. curię cauſarum cameræ notarios, & omnes alios & ſingulos tam dictarum quàm quarumcunq; aliarum curiarum tam eccleſiaſticarum quàm ſecularium Notarios & Procuratores, quorum nomina & cognomina hic haberi uoluit pro ſufficienter expreſſis, abſentes ſed tanquam præſentes, & quemlibet eorum in ſolidum, ita tamen quòd non ſit melior conditio primitus occupantis, nec deterior ſubſequentis, ſed quod unus eorum inceperit, alter eorundem nihilominus proſequi uelit, mediare, & cum effectu finire, Specialiter & expreſſe ad comparendum, pro ipſis dominis conſtituentibus, & eorum quolibet omni tempore, die & hora, feriata, & non feriata, tam ante terminos ſolutionis huiuſmodi, aut alterum eorũ quàm in ipſis terminis & quolibet eorum, ac poſt ipſos terminos ſeu alterũ eorum, quotiens, & quando dicto Thomaſio de Spinellis creditori, aut eius procuratori legittimo ab hoc conſtituto placuerit, & uiſum fuerit expedire coram dictis dominis auditoribus, uice auditoribus, iudicibus, & officialibus, ordinarijs extraordinarijs, delegatis, et cõmiſſarijs quarumcunq; dictarum curiarum, & dictam ſummam et quantitatem, ducatorum ſexcentorum quadraginta triũ auri palium prędictorum, ſemel uel pluries confitendum & recognoſcendum peten dumq;, audiendum & recipiendum ipſorum conſtituentium & cuiuslibet eorum nominibus, omne proteſtum omnemq; monitionem, condemnationem, ſententiam, mandatum, quæ, quod & quam præfati domini auditores, uice auditores, iudices, officiales, locum tenentes, ordinarij, extra ordinarij, delegati, ac cõmiſſarij, contra ipſos dominos conſtituentes, & quemlibet uel alterum eorum præmiſſorum occaſione excõmunicationis ſententiam ferant, & promulgent, alioſq; proceſſus reales, & perſonales faciant, & decernant quos uoluerint, & creditori præfato placuerit, & uiſum fuerit expedire, & generaliter omnia & ſingula alia faciendum, dicendum, gerendum, exercendum, & procurandũ quę in prædictis & circa prædicta neceſſaria fuerint quomodolibet & opportuna. Promittentes dñi cõſtituentes et quilibet eorũ promittẽs dicto creditori, & mihi Notario publico, & infraſcripto, publicę perſonæ, recipienti, & ſtipulanti uice & nomine omniũ & ſingulorũ quorum intereſt, interit aut interesſe poterit, quomodolibet in futurum ſe ratum, gratum atq; firmũ perpetuò habituros, omne id totum & quicquid per dictos ſuos Procuratores, & quemlibet uel alterum eorum, actum, factum, dictum, geſtum, procuratumue fuerit in præmiſſis ſeu quolibet præmiſſorum. Releuantes nihilominus, & releuare uolentes eoſdem ſuos Procuratores, & quemlibet eorum ab omni onere ſatiſdandi, de iudicio ſiſti, & iudicatum ſoluendi, expromiſerunt & expromiſſores exiterunt prædictis ſuis Procuratoribus, & quolibet eorum, de iudicio ſiſti, & iudicatum ſoluendo, cum omnibus & ſingulis clauſulis neceſſarijs & opportunis. Sub hypotheca & obligatione ſui ſuorumq; hæredum, & cuiuslibet eorũ & omnium & ſingulorum bonorum ſuorum, & cuiuslibet ipſorum mobilium & immobilium, præſentium & futurorum. Inſuper prefati domini conſtitu-

entes & debitores iurauerunt, & quilibet eorum iurauit ad sancta dei Euangelia, scripturis corporaliter manu tactis, in & super animam ipsorum, & cuiuslibet ipsorum premissa omnia & singula in presenti publico obligationis instrumento contenta, uera fuisse, & esse, & ueritate fulgere, & absque aliquo dolo, fraude, aut alia circumuentione, seu machinatione. Nec non dictos procuratores, seu aliquem eorum non reuocare, in aliquo, nec reuocari facere. Promiserunt q̃ & iurauerunt, modo & forma premissis, prefati domini constituentes, debitores moratoriam seu aliquam aliam dilationem, aut terminũ quinquennalem ad soluendum eidem domino Nicolao creditori à prefato sanctissimo domino nostro domino Sixto diuina prouidentia papa quarto, aut eius successoribus Romanis pontificibus, super his forsan potestatem habentibus, minimè impetrare, nec impetrari, per se uel alium facere uelle unquam, ullo tempore nec illis uti, neq̃ cõtra præmissa in presenti publico instrumẽto cõtenta seu aliquod eorundẽ dicere, facere, uel uenire, in iudicio uel extra, directè uel indirectè, tacitè uel expresse: sed ea attendere & firmiter obseruare, atq̃ rata & grata habere, donec et quousq̃ de dicta summa & quantitate dictorũ ducatorũ lex centorum quadraginta trium auri papalium boni auri, & iusti ponderis, & de expensis et interesse pro eodem debito recuperando, forsan passis, uel sustinendis, prędicto creditori integrè & plenariè fuit satis factum iuxta præsentis publici instrumenti uim, formam, tenorem, continentiam, & effectum. De & super quibus omnibus & singulis præmissis idem Tho. creditor pro se & suis hæredibus, & successoribus, & dicti Stephanus & Camillus & quilibet eorum respectiue sibi à me Notario publico infrascripto fieri petierunt, & quilibet eorum petijt instrumentum & instrumenta, unum uel plura, publicum seu publica.

Instrumenti Mutui debitoris vnius, et vnius creditoris, breuis Formula.

Rolandinus.

ANtoninus filius quondam Boëtij fuit confessus & contentus se ex causa mutui habuisse & recepisse à Cor. quondam Titij lib. iij. Bononien. Promittens pro se & suos hæredes sine aliqua exceptione iuris uel facti, se obligando dicto Cor. pro se & suis hæredibus stipulantib. soluere, dare & restituere eidem aut certo eius nuncio dictam quantitatem pecuniæ, hic ad unum annũ proximum in ciuitate Bonoñ. Quòd si dictis loco & termino non soluerit, ut dictũ est, promisit eidem persoluere atq̃ dare duplum ipsius quantitatis pecuniæ nomine pœnę stipulañ. in singulis capitulis huius cõtractus insolidum promissa qua soluta uel non, rata maneant omnia & singula suprascripta & infrascripta. Et nihilominus sortem & pœnam ubicunque locorum et fori, creditor perierit ab eodem, et specialiter tempore fori Maij et Augusti de Bononien. et in ipsis foris se integrè soluturum. Item reficere et restituere sibi omnia et singula damna et expensas ac interesse litis et extrà, et de his credere suo simplici uerbo, sine sacramento uel alia probatione. Pro quibus omnibus et singulis firmiter obseruandis obligauit eidem omnia sua bona. Renuncians priuilegio fori, Exceptioni sibi non datæ, et mutuo acceptæ pecunię, et omni alij iuris auxilio.

Instrumentum Solemne mutui duorum debitorum et duorum creditorum, diuersis fulcitum pactis.

ANtoninus & Phil. promiserunt per se & eorum hęredes unusquisq; ipsorum principaliter & insolidum, sine aliqua exceptione iuris uel facti se obligendo Contra. & Anton. pro se & eorum hęredibus stip. & quilibet eorum insolidũ possit hoc debitũ pecuniæ petere exigere ac recipere cum effectu uni tantum eorum facta solutione ab alio liberetur soluere, dare ac restituere, eis aut alteri eorum uel ipsorum certo nuncio centum lib. Boñ. hinc ad unum annum, proxime in ciuitate Bon. Quam pecunię quantitatem confessi fuerunt se ab ipsis Co. & An. ex causa mutui habuisse & recepisse. Recipientes etiam dictam pecuniam ab ipsis ibidem & in prędicti pro ut confessi fuerunt tantam esse quantitatem uolentes & pacisscentes, non obstare, nec præiudicium fieri creditoribus ante dictis, quòd si ipsi, aut aliquis eorum partem debiti in iudicio, uel extra exegerit, uel receperit ab altero debitorum non ideo minus possit eundem debitorem, & etiã alium quem eorum maluerit ad residuum debiti ipsius principaliter & insolidum conuenire. Et promittentes non dicere uel oppone re dictam pecuniæ quantitatem nõ integre fore acceptam datam solutam & numeratam, & in ipsorum utilitatem conuersam, et non probare solutionem aut liberationem huius debiti fore factam, nisi per hoc instrumentum incisum uel cancellatum, aut per aliud legalis & bonę famę tabellionis manu confectũ, & non petere libellum ipsius debiti, nec exemplum huius instrumenti & specialiter ipse Phil. non dicere uel opponere, quòd causa minoris, uel pro minori, scilicet ipso Antho. fuerit obligatus, certificatus, & sciens ipsum Antho. minorem esse ipsi, ambo nullam aliam contrariam exceptionem, uel defensionem seu negationem iuris uel facti specialem uel generalem, contra hunc contractum, seu contra aliquod prędictorum, uel infra scriptorum, in aliquo uel facere, uel opponere, quo minus principaliter & insolidum teneant ad solutionem dicti debiti, in dicto termino faciendam, & ad omnia & sing. in hoc contractu contenta plenius obseruanda efficaciter teneantur. Sed omnia & sing. in hoc contractu suprà scripta, firma & ra. ha. & tene. obs. & adimplere, & non contra uel uenire aliqua ratione uel causa de Iure uel de facto. Quòd si dictis loco & termino non soluerit. Et omnia & sing. in hoc contractu contenta, non obseruauerint, aut in aliquo conuenerit, promiserunt se (ut dictum est) principaliter & insolidum obligando eisdem creditoribus stipu. ut dictum est eis persoluere, atq; dare duplum ipsius quantitatis pecunię, pœnę nomine stip. in fin. capitulis huius contractus insolidum promissę, quę totiens cõmittatur & exigi possit in sing. cap. quotiens contra factum fuerit. Et pœna soluta uel non, rata maneant omnia & sing. suprã scripta & infra scripta. Et nihilominus sortem & pœnam ubicunq; locorum & terrarum, & in quocunq; foro & mercato creditores, uel alter eorum petierit ab ipsis debitoribus, aut ab altero eorundem se integre soluturos, & in quibus locis mercatis & foris, & quem uoluerint ipsorũ, & sub quocunq; iudice maluerint, possint ex pacto ipsos debitores, & quemlibet eorum insolidum ad solutionem dicti debiti faciendam, in dicto termino, & ad omnia & sing. in hoc contractu contenta efficaciter obseruanda realiter & personaliter conuenire. Insuper reficere & restituere sibi omnia & singula damna & expensas, ac interesse, quod uel quas fecerint, uel substinuerint in iudicio, siue extrà, uel alias quocunq; modo pro ipsa pecunia exigenda, & de his credere suo simplici uerbo, sine sacramento, uel alia probatione, aut alicuius

cauſæ recognitione. Inſuper promiſerunt inſolidum præceptum recipere à cõmuni Boñ. hinc ad tertium diem de dicta pecunia ſoluenda prædicto termino ſub pœna xxv, lib. Boñ. ſtipu. promiſſa qua ſoluta uel non rata maneant prędicta. Quod præceptum ad dictum terminum recipi ijdem creditores, ibidem & in præſenti denunciauerunt debitoribus antedictis, pro quibus omnibus & ſingulis firmiter obſeruandis & adimplendis obligauerunt ipſi debitores præfati dictis creditoribus omnia eorum bona, quæ precario, iure ſe ipſorum nomine, & pro eis poſſidere conſtituerunt, uſq; ad integram ſolutionem dicti debiti, & ſatisfactionem omnium prædictorum, ita quòd à termino, antea ſi tunc ſolutio facta non fuerit, liceat ex pacto ipſis creditoribus & cuicũq; ipſorum propria autoritate, ſine curiæ proclamatione, aut aliqua denunciatione, uel aliquo præiudicio dictorum bonorum & quorum ex eis uoluerint, ingredi poſſeſſionem & eam accipere, uẽdere, alienare, obligare, & apud ſe & pro iuſto precio retinere, & ſe indemnes conſeruare, tam de pœna damnis & expenſis quàm de ſorte, ſine omni occaſione legum Iuris & uſus. Renunciauerunt autem debitores præfati fori priuilegio, Nouarum conſtitutionum & Epiſtolę diui Adriani beneficio, Exceptioni doli, conditioni, ſine cauſa in factũ, actioni & exceptioni ſibi non datæ & non mutuo acceptæ pecuniæ, & omni alij Iuris auxilio. Inſuper dictus An. quia minor erat. xxv. an maior tamen xiiij. iurauit corporaliter ad ſancta dei Euangelia, nullam reſtitutionem impetrare contra prædicta uel aliquid prædictorum prætextu minoris ætatis, uel cuiuſcunq; alterius rationis uel cauſæ. Ad hæc d. M. ipſius An. uxor prædictis omnibus præſens, prędictę obligationi ab ipſo uiro ſuo factæ conſenſit, & certificata per me No. infraſcriptum ipſa bona à dicto uiro ſuo obligata eiſdem creditoribus ſibi eſſe hypothecata pro dotibus ſuis, Renunciauit omni ſuo iuri hypothecarum, & cuilibet alij quod habebat uel habere poterat, occaſione dotiũ ſuarum in dictis bonis obligatis, ut hypotheca ſua, non obſtante prædicta ipſis creditoribus obligatione pleno iure uſq; ad ſatisfactionem prædictorũ omniũ præferatur, dictum ſuum ius ipſis creditoribus pacto remittens. Nec non promittens per ſe & ſuos hæredes eiſdem creditoribus ſtipulañ. ut dictum eſt, non prędferre ius ſuum Iuri eorum in prędictis bonis obligatis, eo quòd ſit prior tempore aut potior iure, ſiue alia quacunq; ratione uel cauſa. Sed prædicta omnia & ſingula firma & rata habere, tenere & non contrã uel uenire aliqua ratione de iure uel de facto. Sub pœna dupli dicti debiti ſtipulañ. promiſſa & refectione damnorum & expenſarum litis & extra, & obligatione omnium ſuorũ bonorum & pœna ſoluta uel non &c.

Si uero detur in Inſtrumento mutui fideiuſſor, quem uelint partes ut fideiuſſorem exprimi, licet ſe principaliter obliget, ita ſcribes.

Antoninus fuit confeſſus & contentus, & ſe ex cauſa mutui habuiſſe & recepiſſe ac ſibi integrè datas ſolutas & numeratas eſſe à Co. q. Tit. xx. libras Bononienſes exceptioni ſibi non datæ, nõ mutuo acceptę pecuniæ omnino renuncians. Quapropter dictus An. & ipſius precibus & mandatis Phi. ſe principalem conſtituens, promiſerunt per ſe & eorum hæredes unuſquiſq; ipſorũ principaliter & inſolidum ſine aliqua exceptione iuris uel facti, ſe obligare Co. pro ſe & ſuis hæredibus ſtipulañ. dare, ſoluere ac reſtituere eidem, aut eius hæredibus, uel ſuo certo nuncio dictam pecuniæ quantitatem in foro Reni. menſis Auguſti de Boñ. proximo uenturo uel eo tempore Boñ. ſi forum non fieret. Quòd ſi dicto termino non ſoluerint &c. continuando ſecundum aliquem prædictorum contractuum mutui.

Instrumentum debiti, ex causa Cambij à scholaribus clericis contracti.

DOminus Castellio Gerundiensis dioce. & dominus Reimundus Burdegalensis scholares Boñ. commorantes pro precio & nomine precij & Cambij cc c. lib. Boñ. quas contenti & confessi fuerunt atq; asseruerunt se ex causa emptionis & Cambij habuisse & recepisse, ac sibi integre datas solutas & numeratas esse nominatim pro expensis & occasione expensarum causa & gratia studiorum à domi. Cora. & An. ciuibus & mercatoribus Boñ. promiserunt solemniter unusquisq; eorum principaliter & insolidum sine aliqua exceptione iuris uel facti se obligando dictis domi. Cora. & An. stipulañ. recipientibus pro se ipsis insolidum, & Iacobo & Petro eorum socijs. Ita quòd quilibet eorum insolidum possit hoc debitum petere, exigere & recipere, cum effectu uni tamen eorum solutione, uel sociorum ipsorum facta ab alijs liberentur soluere & dare eis aut uni ipsorum uel dictorum sociorum, siue eorum certo nuncio c. lib. Turonensium bonorum & legalium in nundinis pruini proxime apud pruinum octauo die postq; in ipsis nundinis cridatum fuerit, hæc arra uel apud pruiñ, tempore nundinarũ uolentes & paciscentes non obstare, nec præiudicium fieri creditoribus antedictis, uel eorum socijs, ut si ipsi aut aliquis eorum partem debiti in iudicio, uel extra exegerit uel receperit ab altero debitorum, non ideo minus possit ipsum eundem debitorem & etiam alium quem maluerit ad residuum ipsius debiti principaliter & insolidum conuenire. Et promittentes non dicere uel opponere dictam quantitatem pecuniæ non esse solutam & numeratam, & in ipsorum utilitatem conuersam. Et non exire districtum Boñ. contra creditorum uoluntatem, quousq; fuerit eis integre satisfactum, & non allegare contra prædicta, uel aliquod prædictorum, siue instrumentorum, aliquod priuilegium, legem, constitutionem, uel decretalem, siue quid aliud. Et non recusare aliquem iudicem, sub quo citati essent & conuenti, & nullam contrariam exceptionem, defensionem seu negationem Iuris, uel facti specialem uel generalem contra hunc contractum, in aliquo facere uel opponere. Sed omnia & singula in hoc contractu contenta firma & rata habere, tenere, obseruare, adimplere & non contra facere uel uenire, aliqua ratione uel causa, de Iure uel de facto. Quòd si dictis loco & termino, non soluerint & omnia singula in hoc contractu, contenta non obseruauerint, aut in aliquo conuenerint, promiserunt se ut dictum est, principaliter & insolidum obligantes eisdem creditoribus stipulañ. ut dictum est, eisdem persoluere atq; dare nomine recompensationis damnorum & interesse, quolibet mense quo ultra dictum terminum solutionem dilatauerint, suprà dictam, pro sing. x. lib. prædictæ quantitatis, xx. sol. Turonensium ipsa recompensatione in sortem dicti debiti nullatenus computanda. Insuper nomine pœnę in singulis capitulis huius contractus stipulañ. insolidum promisse duplum ipsius quantitatis, quę etiam pœna totiens cõmittatur & exigi possit in sing. ca. quotiens contra factum fuerit. Et pœna soluta uel non, rata maneant omnia & singula supra scripta & infra scripta. Et nihilominus sortem & pœnam ubicunq; locorum & fori, & in quibuscunq; nundinis creditores, aut alter eorum uel sociorum petierint ab eis uel aliquo eorum, se integre soluturos, & in quibus locis, mercatis & foris, & quodlibet ipsorum uoluerint, & sub quocunq; Iudice & foro maluerint, possunt ex pacto ipsos debitores, & quemlibet eorum insolidum ad solutionem faciendam, & ad omnia & singula in hoc contractu contenta efficaciter obseruanda realiter conuenire. Insuper reficere & restituere eis omnia & singula damna & expensas ac interesse quod & quas fecerint, uel sustinuerint in iudicio siue

extra, uel alio quocunq; non pro ipsa pecunia exigenda. Et de his credere suo simplici uerbo, sine sacramento uel alia probatione, aut alicuius causę recognitione. Pro quibus omnibus & singulis firmiter obseruandis & adimplendis obligauerunt, dicti debitores, dictis creditoribus se ipsos personaliter, & omnia eorum bona tam ecclesiastica quām mundana, & omnes eorum redditus et prouentus tam præsentes quam futuros. quę & quos pręcario iure se ipsorum nomine, & pro eis possidere constituerunt, usq; ad integram solutionem dicti debiti, & satisfactionem omnium prędictorum, & specialiter iure pignoris obligauerunt eis unum Codicem in Chartis hędinis scriptum, cum apparatu dicti Ac. & unum digestum in Chartis hędinis, cum apparatu tali. Item tales & tales libros, quos libros ipsi creditores dictis debitoribus, precario restituerunt, & ipsi ab eis ibidem precario receperunt. Promittentes unusquisq; eorum se principaliter & insolidum, ut dictum est, obligando eisdem creditoribus stipulañ. ut dictum est, dictos libros ab omni obligatione de ipsis hactenus factam liberatos, & expeditos eisdem creditoribus restituere & consignare, quandocunq; tam ante terminum quām post, debito non soluto petierint ab eis, & dantes eisdem plenam & liberam potestatem & licentiam à termino antea, si tunc solutio facta non fuerit, possint eorum auctoritate, sine curię proclamatione, & aliqua pronunciatione, & aliquo præiudicio dictorum bonorum, reddituum, & prouentuum, & quorum ex eis uoluerint, & specialiter ipsorum librorum ingredi, & ea accipere possessionem, & eam uendere, alienare, alij obligare, & apud se pro iusto prætio retinere, & se indemnem conseruare, tam in pœna damnis & expensis quām in sorte, sine omni occasione legum. Iuris & usus. Renunciauerunt autem debitores præfati in his omnibus & singulis suprascriptis, fori priuilegio, Nouarum constitutionum, & Epistolæ diui Adriani beneficio, Exceptioni doli, conditioni sine causa in factum actioni noue ac ueteri constitutioni, de duabus dictis editę in concilio generali legi obæs alienum, Co. de actionibus & obligationibus, & auctentico omni beneficio in integrum restitutionis, canonicę & ciuili consuetudini, Statuto, priuilegio, clericatus illius. etiam decretali de foro competenti c. si diligenti. Omniq; decretorum suffragio, & omni constitutioni canonicæ, & omni Iuri & legum auxilio eis quomodolibet competendi uel competituro, uel omnibus litteris superhis uel aliquo eorum contra Creditores à sede apostolica impetrandis. Insuper dicti debitores iurauerunt corporaliter ad sancta dei Euangelia, ut dictū est, soluere, attendere, & adimplere, & non contrafacere uel uenire, nec aliquid obijcere uel attentare, de Iure uel de facto, & in eorum euidens omnium testimonium & noticiam clariorem, ijdem debitores uoluerunt & mandauerunt, præsens instrumentum suorum sigillorum appensione muniri.

Obligatio fideiussoris ex praedicto instrumento aliquando substituti, et dati aliquando.

CVm dictus Cast. Gerundiensis & dominus Reimundus Burdigalensis, scholares obligati ad debitum & in debito c. lib. turo. do. Cora. & Antę Ciuibus & mercatoribus Boñ. promisissent & iurauissent ipsis mercatoribus, non exire districtum ciuitatis Bonoñ. contra ipsorum uoluntatem, quousq; fuerit eis integre satisfactum, ut hoc patet instrumento ipsius debiti scripto manu talis no. Quoniam ipsi Creditores dicto domino Cor. Ca. roganti & instanti, quòd districtum Boñ. egredi possent, et ad patriā suam ire licentiam conces-

serun

ſerunt. Idem d. Caſtellio dominum Guilielmum Eragonenſem pro principali debitorem eiſdem creditoribus conſignauit. Quapropter dictus dominus G. precibus & mandatis dicti do. Caſtellionis lecto ſibi & in eius præſentia ſeriatim dicto inſtrumento, debiti ſe ad id debitum principalem conſtituens, promiſit principaliter & inſolidũ ſine aliqua exceptione iuris uel facti, ſe obligando dictis domino Cor. & Andre. ſtipulañ. & recipientibus inſolidum pro ſe ipſis & talibus eorum ſocijs. Ita quòd quilibet eorum inſolidum poſſit hoc debitum petere, exigere, & recipere cum effectu, uni tamen eorum facta ſolutione ab alijs liberentur ſoluere & dare eis aut alteri eorum uel ſociorum ipſorum ſiue certo nuncio eorum dictas C. lib. Turoñ. termino & loco, quibus ipſi domino Caſtellio & Raimundus dictis creditoribus in eodem inſtrumento tenentur, omni tamen ipſorum creditorum in omnibus & per omnia omni iure ſaluo & ijſdem de Caſtel. & Raſ. addictum debitum, & ad omnia & ſingula in ipſo inſtrumento contenta integrè remanentibus obligatis. Quòd ſi dictis loco & termino idem dominus Guilielmus non ſoluerit & non obſeruauerit ut dictum eſt, promiſit ijſdem creditoribus ſtipulañ. ut dictum eſt, perſoluere atque dare duplum ipſius quantitatis pecuniæ pœnæ nomine &c. (Et facies eum obligari quàm breuius poteris ad ea quæ tibi uidebuntur ex forma precedentis inſtrumenti. Et in fine renunciabit beneficio nouę conſtitutionis de fideiuſſoribus, fori, priuilegio, exceptioni doli, conditioni ſine cauſa in factã actioni nouæ ac ueteri, conſtitutioni de duabus dictis, & omni alij iuris auxilio.

Inſtrumentum aliquid debiti ſuper ſimili materia fideiuſſoris, addita cautione.

ANtoninus fuit confeſſus & contentus ſe habuiſſe & recepiſſe ac ſibi integrè datas, ſolutas & numeratas eſſe ad laborandum & excauſa laborandi & negociandi in arte et mercatione pannorum, de ultra montes mercandi ſolummodo in ciuitate Bononiæ & non alibi ad quartam partem lucri à Cora. quondam Titij centum lib. Boñ. exceptione ſibi non datę & non receptę ex cauſa prędicta pecuniæ omnino renuncians. Et promittens ſolemniter ſine alia qua exceptione iuris uel facti, ſe obligando do. Cor. proſe & ſuis hæredibus ſtipulando, fideliter negociari atq; mercari, cum ipſa dicta pecunia in mercatione prędicta hinc ad unum annum proximum. Quas quidem c. lib. Boñ. idem An. & ipſius precibus & mandatis Philip. ſe principalem conſtituens promiſerunt ſolemniter unuſquiſq; eorum principaliter & inſolidum ſine aliqua exceptione iuris uel facti ſe obligando do. Cor. pro ſe & ſuis hęredibus ſtipulañ. integrè ſolũmodo in pecunia numerata cum quantitate parte lucri habiti, uel eo minus quantum fuerit totum damnum ex operata mercatione cum ipſa pecunia ſubſecutum ſoluere & dare, ac reſtituere eidem, aut certo eius nuncio in fine dicti termini in ciuitate Boñ. Ita quòd damnum totum ſi diuino iudicio uel caſu forruito ſine ipſius An. culpa uel dolo ſubſecutum ad ipſum pertineat creditorem. Verumtamen diuinum Iudicium, caſum uel damnũ non aliter ſibi computare creditor teneatur, niſi dictus An. per duos uel tres legales, & bonæ opinionis teſtes, qui non ſint eius familiares uel conſortes, probet illud. Quod ſi dictis loco, et termino non ſoluerint, ut dictum eſt, & omnia & ſingula ſupraſcripta & infraſcripta non obſeruauerint, aut in aliquo contra uenerint, promiſerunt unuſquiſque eorum principaliter & in ſolidum ſe obligando eidem creditori ſtipulanti, ut dictum eſt, eidem perſoluere

Rolandinus.

re atque dare duplum ipsius quantitatis pecuniæ pœnæ nomine stipulant. in singulis capitulis huius contractus in solidum promissę &c. Iuxta formam aliorum contractuum debiti. In fine uero renunciabunt fori priuilegio nouarum cõstitutionum, et Epistolæ diui Adriani beneficio, exceptioni doli, conditioni sine causa in factum actioni, & omni alij iuris auxilio.

Aliud Instrumentum Mutui.

IN nomine domini Amen &c. Constitutus uenerabilis dominus N. dicens: dum Bononiæ in studio fuisset, quòd ibidem nomine & causa studij atq; alias in acquirendis beneficijs ecclesiasticis, & sic pro sua utilitate & necessitate certam summam pecuniarum hinc inde obligatus remansisset. Cum autem pater suus N. sibi in aliquo ad soluendũ præfata sua debita subuenire nollet, & nihilominus tempus & termini, in quibus creditoribus suis solutionem facere promisisset, accederet. Vt igitur fidem suam seruare, aliaq; damna præcauere posset oraret honestum & prouidũ uirum N. præsentem amicum suum singularem sibi sic in maxima sua necessitate centum & uiginti florenos auri mutuo dare, quos ei fideliter restituere & soluere uellet, Qua propter dominus N. motus amicitia qua inuicem utebantur, precibus eius annuit, & sibi prędicto domino N. centum & uiginti florenos in auro mutuo dedit, illosq; centum & uiginti florenos in bono et legali auro, ei quàm statim ad manus suas numerauit, quos itaque centum & uiginti florenos dictus dominus N. sic ex causa mutui sibi numeratos ad se recepit et habuit. Bona fide per solemnem interuenientem stipulationem promittens se dicto domino N. mutuanti huiusmodi centum et uiginti florenos auri seu alios similes reddere, restituere et realiter et cum effectu soluere uelle. In proximis nundinis Francofortiensibus autumnalibus uiginti quinq; & deinde singulis eiusdem ciuitatis nundinis succeßiue sequentibus, etiam uiginti quinq;, & ultimis solutionis nundinis reliquos triginta florenos auri. Obligando propterea, inpignorando & hypothecando pro huiusmodi credito, omniumq; & singulorum præmissorum obseruatione omnia & singula sua bona, mobilia & immobilia, præsentia & futura, etiam sibi undecunq; delata. Ita quòd si aliquem terminum solutionis & præmissa, seu aliquid præmissorum non seruaret, & eo modo solutionem non faceret, & uoluit tunc pro præfatis creditoris damnis, expensis & interesse occasionem illius creditis, factis, habitis & passis, supra quibus simplici uerbo sæpe dicti creditoris sine aliqua alia probatione seu iudicis taxatione stare uoluit, posse conueniri, cogi, compelli et personaliter detineri, ubicq; & coram quibuscunq; iudicibus, ac per quoscunq; iudices, Bonaq; sua omnia & singula siue ut prędmittitur obligata impignorata seu hypothecata siue non, per prędfatum dominum N. creditorem suum, seu mandatum ad hoc habentem, penes quoscunq; arrestari, detineri, capi, & absque aliqua denunciatione sibi debitori prędfato facienda, sine aliquo strepitu iudiciali, alienari atq; uendi toties quoties opus, & donec debitum præfatum una cum damnis & expensis integrè solutum, & de illis plenè satisfactum fuerit. Renuncians exceptioni non numerationis pecuniæ, Item & exceptioni senatusconsulti Macedoniani, Omnibusq; alijs & singulis exceptionibus & priuilegijs tam iuris canonici quàm ciuilis, atq; alijs quibuscũq; iuris remedijs, actionibus & defensionibus, tam Iuris quàm facti, quibus contra prędmissa seu aliquid eorum, dicere, facere, uenire, aut se tueri & defendere posset, quouis modo. Et specialiter Iuri dicenti: renunciationem generalem non ualere, nisi præcesserit specialis. Super quibus omnibus & singulis præmissis supra dictus dominus N. creditor &c.

Com-

COMMODATVM.

Instrumentum Commodati.

ANtoninus fuit confessus & contentus se ex causa commodati habuisse & recepisse ã Cora. Vnum digestum uetus in chartis hedinis scriptum in textu, de litera antiqua & glosatum de apparatu domini Accur, ad usum legendi. Promittens solemniter, sine aliqua exceptione iuris uel facti se obligando dicto Cor. pro se & suis hæredibus stipulañ. prædictum librum omni dolo & culpa remota solicitè prudenter & fideliter custodire, & in ipso seruando & custodiendo sumam & exactissimam diligentiam adhibere, & eundem librum ei usdem bonitatis, ut nunc est, restituere & consignare sibi aut soluere & dare eidem nomine extimationis & pro extimatione eiusdem libri concorditer abeis ibidem facta, quinquaginta lib. Bonoñ. hinc ad unum annum proximum. Et suscipiens in se, & super so omnem casum fortuitum & euentum, incendij, naufragij, ruinæ, rapinæ, furti, uiolentię, & desuperuenièt is periculi, & quemcunq; alium tam ex diuino uel humano iudicio quàm ex quolibet genere culpæ uel aliàs prouenientem. Et promittens solemni stipulatione eidem Cora. nullam contrariam exceptionem uel defensionem iuris uel facti specialem uel generalem occasionem uel pretextu prædictorum uel fortuitorum casuum & euentuum, aut quorumcunq; aliorum uel alia causa in aliquo facere uel opponere, quominus ad ipsius libri restitutionem, aut prædictę extimationis solutionem ut dictum est faciendam efficaciter teneatur. Sed omnia & singula in hoc contractu contenta, firma & rata habere, & tenere, & non contrafacere uel uenire aliqua ratione, uel causa, de iure, uel de facto. Quòd si dicto termino prædictum librum non restituerit, aut dictam extimationem non soluerit, ut dictum est, & omnia & singula suprascripta & infrascripta non obseruauerit, aut in aliquo contrauenerit, promisit eidem Cor. persoluere atq; dare duplum ipsius extimationis pecuniæ pœnæ nomine stipulañ. in singulis capitulis huius contractus insolidum promissa qua soluta uel non, rata maneant omnia & singula sic prascripta & infrascripta. Et nihilominus antedictum librum se redditurum siue extimationem prædictã soluturum ubicunq; locorum & fori commodator petierit ab eodem. Item reficere & restituere sibi omnia & singula damna & expensas &c. Vt in prœcedentib. debitorum Instrumentis. In fine renunciabit fori priuilegio, exceptioni sibi non habiti & nõ recepti ex commodato, libri prædicti. Exceptioni doli, conditioni sine causa in factum actioni & omni alij iuris auxilio. Rolandinus.

DEPOSITVM.

Instrumentum Depositi.

NVncuideamus de Depositi formulis. Et notandum est quõd aliquando fit instrumentũ depositi & breuiter, nullam de restituendo ei promissione adiecta. Et hoc puto deberi fieri quando fit depositum, solummodo gratia deponentis. Aliquando uero fit cum solemni promissione restituendi depositi, & hoc potest fieri quando fit depositum gratia deponentis, seu gratia depositarij. Sed magis ęquum est ut depositum pro utilitate, & gratia depositarij factum solemniter restitui promittatur, & recipiat expressim in se depositarius casus fortuitos, sicut supra in instrumento commodati licet de iure depositum pro

utilitate

utilitate depositarij factum & amissum, restitui debeat, & non solum in hoc casu sed etiam in tribus alijs. si quando depositarius dolum commisit ut surriperetur depositum, uel quando in mora stetit reddere postquam repetitum fuit. Et quando expressim conuenit de deposito restituendo. Sagacitates uero inter deponentes & depositarium ne depositum alteri detur, nisi sicut ordinatur multimode fiunt aliquando per hideoceram, aliquando per chirographum & multis alijs modis. Est igitur utriusq; forma Contractus hæc.

Instrumentum Depositi, simplex sine promissione de restituendo.

Rolandinus. ANtonius ciuis & mercator Bonon. precibus & gratia Cora. recepit ferendi & custodiendi causa in depositum ab ipso Cor. ibidem & in præsenti xxv. libras grossorum Venetorũ, prout ipse An. confessus fuit, tantam esse quantitatem restituendam eidem Cor. uel eius hæredibus, siue ipsius certo nũcio sibi fidem inter eos ordinatam & depositam faciendi, & quandocunq; ipse Cor. uel eius hæredes aut dictus certus eius nuncius petierit ab eodem.

Instrumentum Depositi, pro vtilitate et gratia Depositarij facti, cum promissione de reddendo.

Rolandinus. ANtonius fuit confessus & contentus se in depositum habuisse & recepisse à Cor. uiginti quinq; libras grossorum Venetorum in usum & utilitatem suam de ipsius Co. licentia conuertendas. Recipiens etiam pecuniam prædictam ab ipso ibidem & in præsenti quam confessus fuit tantam esse quantitatem, Et promittens solemniter, sine aliqua exceptione iuris, uel facti se obligando dicto Co. pro se & suis hæredibus stipulant. restituere & consignare eidẽ aut eius hæredibus, uel ipsius certo nuncio, sibi hoc instrumentum deferenti, uel signum uel fidem inter eos ordinatam & dispositam referendi, ipsam Venetorum grossorum quantitatem, quandocunq; idem Cor. uel eius hæredes, aut eius dictus certus nuncius petierit ab eodem. Nec non suscipiens in se & super se omnem casum & euentum incendij, naufragij, ruinę, rapinę, furti, uiolentię & quemcunq; alio tam diuino & humano iudicio quàm quolibet genere culpę sed alias prouenientem. Et promittens nullam contrariam exceptionem uel defensionem seu negationem prætextu prædictorum casuum & euentuum, aut alicuius eorum siue quorumcunq; aliorum euentuum, aut alia quacunq; causa in aliquo facere uel opponere, quominus ad ipsum depositum restituendum, ut dictum est, efficaciter teneatur. Sed omnia & singula suprascripta & infrascripta, in hoc contractu contenta, firma & rata habere & tenere, & non contra facere uel uenire, per se uel alium aliqua ratione uel causa, de iure uel de facto. Quòd si enim restituerit & consignauerit, ut dictum est, promisit eidem persoluere atque dare duplum ipsius quantitatis pecuniæ pœnæ nomine, &, ut in instrumẽtis debitorum, in fine renunciabit fori priuilegio. Exceptioni non habitæ, & non receptę pecuniæ, & cum depositi quantitatis prædictę. Exceptioni doli, conditioni siue causa depositi, in factum actioni & omni alij iuris auxilio.

Alia

Alia Formula.

NObilis uir Lanfranchus de Phe. de Pisis ciuis & mercator Pisa. sponte et deliberatè, non ui, dolo, uel metu, seu aliqua alia machinatione circũuentus, sed ex eius certa scientia & libera uolũtate et nõ p errorem aliquem iuris uel facti, & cũ meliori uia iure & forma, quib. magis et melius potuit, fuit in ueritate confessus & cõtentus se habuisse & recepisse, & apud se habere, ac sibi solutũ, depositũ & numeratũ fuisse in depositũ, & nomine & causa depositi custodię guardię & accomandigię, & gratia & utilitate ipsius L. an. damno & periculo resicho & fortuna casu fortuito, & inuentũ iudicij, ruine, incendij, naufragij, rapinę et cuiuslibet casus fortuiti ab A. dñi. Ioañ. de Camisianis ciue & mercatore Flo. florenos mille auri largos, in auro recti ponderis & cõmuni flo. ad negociandũ cũ eius et amore ipsius depositarij conuertendũ ad utilitatem et pro utilitate et gratia ipsius depositarij. De quib. flo. mille auri largi, non sub spe alicuius futurę numerationis & solutionis uocauit se bene pagatũ, tacitũ, & cõtentum, Suscipiens ex pacto apposito in pręsenti cõtractu & solemni stipula, uallato, omnem casum fortuitũ & euentum quemcunq; tã diuino q̃ humano iudicio, ruinę, rapinæ, uiolentię, incẽdij, naufragij, fori, interdictis eius culpa uel nõ, aut leui uel leuissima culpa, uel alio quomodolibet & qualitercunq; proueniente. Quod quidem depositũ in suma pecuniæ uidelicet in florenis mille auri largis in auro in dicta moneta, & bonitate dictæ monetæ, dictus Lan. se suosq; hæredes bona iura, nomina & actiones, præsentia & futura in solidũ & in totum obligando promisit, et solẽni stipula. conuenit eidem An. ibidem pręsenti & pro se & suis hęredib. & successoríb. & cui uel quibus iura sua cõcesserit, recipienti & stip. eidem A. & eius hæredib. & successoríb. et cui uel quibus iura sua concesserit, aut eius & eorum certo nuncio uel mandatario reddere, soluere, & restituere, & cũ effectu numerare & pagare, in ciuitate Flo. hinc ad sex menses proximẽ futuros, & dicto termino in añ alibi ubiq; locorũ et fori ubicunq; inuenerit, et petere et exigere et cõuenire uoluerit. Et ex pacto apposito in pręsenti contractu & solemni stip. uallato promisit dictus Lanf. atq; constituit se dictũ depositũ soluturum. Et hęc omnia in præsenti contractu contenta obseruaturũ specialiter Flo. Senis, Boñ. &c. Et generaliter in quacunq; prouincia ciuitate, terra, castro, uilla, loco, & curia, & foro & sub quocunq; præside, iudice & officiali tam ecclesiastico quàm secularí ubi inuentus & conuentus fuerit, & ab eo petitum, ac si locus ille ab initio contractus nominatus esset & ibidem celebratus præsens contractus, sine strepitu & figura iudicij, & sine litigio & sine aliqua alia quęstione sub refectione & restitutione damnorũ, expensarum ac interesse litis & extra dicti An. De quibus quidem expensis, damnis & interesse per pactum credi & stare uoluit soli simplici uerbo declarationi & assertioni dicti An. etiam sine iuramento, uel iudicis taxatione, testium inductione, uel aliqua probatione. Quę omnia &c. (sequere ut supra in instrumentis recognitionũ Debiti, Mutui, & Cambij Si uero depositum fuerit gratia deponentis non opponas illas clausulas, dam ni periculi & casuum fortuitorum.)

Aliud Instrumentum Depositi in publica forma.

IN nomine domini amen &c. Et publice recognouit penes se habere & recepisse in depositum, & ex causa ac nomine depositi ueri & legitimi à dño p præsente deponeñ. stipulañ. & legitime acceptañ. pro se suisq; hæredibus & successoribus uidelicet ducatos n. auri & in auro de camera. n. De quibus

quidem n. ducatis auri seu deposito prædicto præfatus n. debitor se habuit et tenuit pro bene contento & quitato. Renunciauitq; exceptioni dictorum ducatorũ auri siue depositi prídem ex causa prædicta non habitorũ, non receptorũ et non numeratorum, speiq; futurę numerationis et receptis, quosquidem n. ducatos auri siue depositi prædict. præfatus n. debitor fidem n. creditori saluos & illesos, seu saluũ & illesum facere & tenere omni suo periculo, uidelicet incendij, ruinę, naufragij, exfortiamenti, latrocinij, & omni alio tam celesti q; terrestri periculo promisit & conuenit. Et quosquidem ducatos siue depositũ prædictũ dictus n. debitor eidem n. creditori præsenti &c. reddere, restituere, tradere, expedire, & deliberare ad omnẽ ipsius simplicem requisitionem et petitionẽ ubiq; & quomodocũq; eidem dño n. creditori uel suis hęredibus et successoribus prædictis placuerit &c. Renũcians n. idem debitor pro se suisq; hæredibus prædictis in præmissis, omnibus & sing. exceptionibus doli mali, uis, metus, fraudis, infactũ actioni, conditioni, indebiti, & sine causa ac ob iniustam & turpem causam, nec non dictorũ xxx. ducatorũ siue depositi non habitorũ, non receptorũ, nõ numeratorũ, ac spei futurę numerationi, et receptionis, non sic celebrati cõtractus, Nec rei sic gestę, aliterq; fuisse dictũ, gestum, factũ, stipulatũ seu recitatũ, & econuerso, nec nõ priuilegijs, ferijs, messiũ & uindemiarum, omni tempore feriato & nõ feriato, & quadrimestri, beneficio nouæ constit. epistolæ diui Adriani, capitulo Odoardi de solutis prouocat. et appellationis remedio, copię presentis instrumenti siue ipsius notę per modum actorũ, & recursui ad arbitriũ boni uiri, & utriusq; iuris auxilijs, & quibuscunq; alijs constitutionibus & statutis papalibus, imperialibus, regijs, localibus, & temporalibus, à iure, uel ab homine editis uel edendis, in genere & specie cõcessis & concedendis &c. omnibusq; alijs et singulis exceptionibus,

CONTRACTVVM
Qui ex consensu descendunt Formulae.

EMPTIO-VENDITIO
Venditionis Formula plenissima.

IN dei nomine Amen. Antonius, Bartholomei Corsi. omni meliori modo, uia, iure & forma quibus magis & melius potuit, & eidem licuit, licet, per se & suos hæredes iure proprio & in perpetuum dedit, uendidit, tradidit & cõcessit Dominico Rogerij populi sancti Pancratij de Florentia presenti, & pro se et suis hæredib. & successoribus, et cui uel quibus iura sua cõcesserit ementi, et stipulanti, & pro illa uel illis persona uel personis quam seu quas dictus Dominicus duxerit nominandum in totum uel in partem, in emptricem uel emptrices infrascriptorum bonorum uel eorum partis integre infrascripta bona uidelicet. Vnam domum cum paleis, salis, cameris, curia, horto, puteo & tecto, & uolta sub terra, & alijs suis habituris, positam in ciuitate Flor. in populo S. Marię uouellę de Florentia, & in uia quę dicitur La uia dele amore, cui à primo dicta uia à secundo Petri de Hieronymis, à secundo bona hospitalis S. Marię nouę, à tertio Ioañis olim Tadei de Fiaschis, à quarto ser. Petri ser. Barnabij del. serra infra prędictos cõfines uel alios si qui forẽt plures aut ueriores, unà cum omnibus & sing. quę dicta bona uendita & quodlibet eorũ habent supra se, infrà seu intrà se integrum & cũ omnibus & sing. accessibus ingressibus & egressibus, usibus & seruitutibus suis, usque in uias publicas

licas,& cum omni iure & actione,usu seu requisitione,dominio,proprietate possessione,uel quasi eidem Antonio uenditori prædicto in dictis, de dictis aut pro dictis uel occasione dictorum bonorum,uel alicuius eorũ quomodolibet competentibus & competituris ad habendum,tenendum & possidendũ utendum & fruendum,& alienandum,& quicquid dicto Dominico emptori, uel eius hęredibus & successoribus,seu nominandis per eum,deinceps plac uerit perpetuo faciendum. Quæ quidem bona,ut suprã uendita dictus Antonius uenditor supra scriptus cõstituit se precario nomine dicti Do. emptoris prædicti & nominandorum ab eo tenere & possidere (uel dicas melius) Constituit se tenere & possidere pro dicto Dominico emptore & nominandis ab eo,& eius & eorum hæredibus & successoribus,donec & quousq; dictus Do.dictorum bonorum ut suprã uenditorum possessionem & tenutam acceperit corporalem,quam accipiendi & intrandi etiam sua propria auctoritate & sine licentia uel decreto alicuius iudicis uel curię,& deinceps retinendi eidem Dominico emptori prædicto & nominandis per eum,& infrascripto Procuratori & Procuratorio nomine dictis Dominici emptoris dictus, uenditor licentiam omnimodam dedit, atque contulit omnimodam potestatem, & ex nunc fecit, constituit,creauit,& solemniter ordinauit dictus uenditor,& seu substituit suum uerum & legitimum procuratorem quemcunq; nominandum per dictum Dominicum emptorem prædictum,& nominatim Sebastianum filium dicti Dominici ad inducendũ,ponendum & immittendum dictum Dominicũ emptorem prędictũ,tenutam & corporalem possessionem dictorũ bonorũ,et cuiuslibet eorũ,ipsamq; tenutam & corporalem possessionem eidem emptori dandũ & tradendum,& omnia & sing. in præmissis faciendum cum pleno & plenissimo mandato & libera,& generali administratione,& insuper ex causa uenditionis prædictæ dictus A. uenditor, prædictus cessit & concessit,transtulit & mandauit eidem Dominico emptori prędicto prędenti,& ut supra prędertur recipienti & stipulanti omnia & singula iura,nomina & actiones reales & personales,utiles & directas,meras et mixtas,tacitas & expressas,ciuiles & prætorias, anormalas & conuentionales,& quascunq; alias eidem A.uenditori quomodolibet competentes & cõpetituras,tam in dictis & pro dictis & occasione dictorum bonorum,& quas dictus uenditor habet,& habebat,uel habere poterat,aduersus & contra suos,& dictorum bonorum auctores,& defensores,tam principales quàm fideiussores,& eorum hæredes & successores,& eorum bona occasione alienationis eidem uel eius auctoribus factę de dictis bonis et promissionib. de defensione dictorum bonorum suprà uenditorum,& omnium & sing. promissionum,cõmunicationum,& pactorũ dicto uenditori uel eius auctoribus, uel alijs pro eo uel eius factorũ,per quascunq; personas & in quocunq; instrumento uenditionis uel alijs pro dictis uel occasione dictorũ bonorũ uenditorũ,& contrà omnes & sing.alias personas quę aliquam,pmissionem,renuntiationem cõsensum seu obligationem fecissent dicto uenditori,uel alicui persone pro ei recipiẽti,uel eius auctorib. uel alijs pro eis in quocunq; instrumento ratione uel occasione dictorũ bonorũ,ut suprà,uenditorũ. Ipsumq; Dñicum emptorem prędictũ prędentem & ut suprà,recipientem & stipulañ. fecit,constituit,seu substituit procuratorem in rem suã,posuitq; ipsum in locum,et uniuersum ius suũ in prędictis & quolibet prędictorũ,ita qđ amodo actionibus utilibus et directis & alijs quibuscunq; dictus Dñicus emptor prędictus & eius hęredes & successores et habentes uel habituri ius uel causã ab eo uel eis & nominandi per eum,possit & ualeat supra dicta bona empta & quodlibet eorũ in iudicio et extrà,petere,defendere,consequi,prosequi,conuenire,& se dicta bona tueri (uel dicas) Ita qđ modo suo nomine dictis actionib. utilib. &

directis,et alijs quibuscũq; dictus Dñicus emptor,& seu nominandi per eum possint & ualeãt cõtra ipsos auctores,promissores et quascũq; personas p̃fatas & eorũ hęredes et bona prędicta,et cuiuscunq; prędictorũ agere,experiri,excipere,replicare,psequi,cõsequi,et dicta bona tueri et sortem,pœnã, damna expensas et interesse,et bona obligata petere,et omnia et sin. alia facere et exercere,quę facere et exercere poterat dictus uẽditor ante prędictam uenditionem,iuriũ cessionem et contractũ. Et promisit & solẽni stipula. conuenit dictus A. uenditor suprascriptus dicto Dominico Emptori prędicto ut suprã recipienti et stipulanti in dictis,de dictis et super dictis aut pro dictis bonis uel occasione dictorũ bonorũ uel alicuius ipsorũ ullo unq; tẽpore aliquã litẽ,causam,quæstionẽ,brigã,molestiam, cõtrouersiam,uel nouitatẽ in iudicio,uel extrà,de iure uel de facto,& quauis iuris forma uel causà,per se uel alium,directè uel indirectè,tacitè uel expresse,uel aliquo quęsito colore nõ inferre,facere,uel mouere,nec inferẽti,facienti uel mouenti modo aliquo cõsistere,sed dicta bona et quodlibet eorũ in totũ et in qualibet eorũ in parte et in,pprietate possess. usu, et usufructu, et fructibus semp et omni tempore in iudicio et extrã,et de iure et de facto eidem emptori et eius hęredib. et successorib. & nominandis per eũ,et habentib. uel habituris ius uel causã ab eo uel eis defendere,auctorizare et disbrigare,et modis omnib. expedire,ab omni persona,loco,cõmuni,collegio,societate et uniuersitate, ecclesiastica uel seculari, pub. uel priuata,et ab omnib. officijs et officialibus tam montis quàm uenditionũ cõmunis Flo. et bonorũ et rebelliũ et cõfinatorũ cõmunis prędicti q; à quibuscũq; sindicis quorũcunq; cessantiũ et fugitiuorũ, cũ reb. et pecunijs alienis tã prędentibus q; futuris,et ab officio decẽ libertatis ciuitatis prędictę,et ab omni et quacũq; petitione magistratus,et in curia cuiuscunq; magistratus ciuitatis Flo. occasione uel prętextu dictę uenditionis et dictorũ bonorũ,directẽ uel indirectè,porrigendę uel fiendę,cõtra dictũ emptorem uel eius hęredes et successores,ab officialib. pupillorũ ciuitatis Flo. prędentib,et futuris,et ab omnibus et quibuscũq; prędantijs prędanzonib. accatis,balzellis,displacentib. et grauedinib,et ab omnibus & quibuscũq; oneribus pub. uel priuatis,ordinarijs uel extrà ordinarijs, q; de iure uel de facto peterent, imponerentur, fierent uel exigerent,in dictis uel sup dictis,aut p dictis bonis uenditis,uel eorũ parte quacũq; ratione,iure,modo uel causa,et ab omnib. officijs et officialib regulatorũ,et quinq; cõseruatorib. comitatus Flo. et alijs quibuscũq; exactorib pręfatorũ onerũ,et ab omnib. et sing. officijs et officialibus,pręsidibus et regiminib. tam ciuilib. q; forensib. & tam de ciuitate q; commitatu et districtu Flo. q; alterius cuiuscũq; loci quarũcunq; mũdi partiũ tam ecclesiastícis q; secularib. et ab omni et quocũq; crimine,excessu uel delicto,et à quocũq; cõpmisso et cõpmissi petitione,et tã uolũtario q; coacto. Et si quo tẽpore lis uel quęstio aut cõtrouersia aliqua uel causa,nouitas uel molestia,ęqua uel iniqua,ordinaria uel extra ordinaria,aut executiua,ciuilis uel criminalis,aut mixta,tam per citationẽ,pnunciationem,tenutę precepta de disgubrando libelli oblationem compromissi petitionem,protestationem,inhibitionem, litis notificationem quàm alio quocũq; modo in iudicio uel extrà,de Iure uel de facto mota fuerit dicto Dominico emptori uel nominandis per eum,& eorũ hęredibus & successoribus uel habentibus uel habituris ius uel causam,ab eo uel inde uel sup dictis bonis uel aliqua eorum parte,uel eorum occasione prętextum,uel eorũ fructib,redditib. et puẽtibus,omnẽ huiumodi litem, causã, quęstionẽ,cõtrouersiã,molestiã uel nouitatẽ,motã uel mouendam,ut suprã,in quibuscũq; casibus,modis uel formis suprascriptis quouis modo,iure uel causa s m. l et pluries, et quotiens eidem emptori uel nominandis per eũ et eorũ hęredibus successoribus uel habentibus uel habituris ius uel causam ab eo uel eis uisum fuerit

expedi-

expedire, in se & super se animo nouandi iudicium recipere, suscipere et transferre infra quintam diem proximè futuram à die notificationis postquam dicto A. uenditori & eius hæredibus & successoribus denunciatum seu notificatum fuerit personaliter, uel ad domum eorum, uel alterius eorum habitationis aut solitę habitationis & seu per loca publica & consueta ciuitatis Florentiæ iuxta ordinem nunciorum ciuitatis prædictæ, per quemcunq; nunciũ publicum dicti comunis, aut per publicum Instrumentum, uel alium quemcunq; modum, etiam minus legittimam. Ita tamen quòd denunciatio semel quocũq; modo & prędictis aut alio quouis modo etiam minus solemniter facta sufficiat, & ex pacto inter dictas partes solemni stipulatione uallato ualeat, & teneat, & pro legittimè facta habeatur & sufficiat, proinde ac si solemniter & legitime facta foret, & à dicto emptore ut eius hæredibus & successoribus & nominandis per eum, & habentibus uel habituris ius uel causam ab eo uel eis in totum, & totaliter remouere & in se omnem huiusmodi litem, causam, quęstionem, controuersiam, molestiam, & nouitatem animo & affectu nouandi suscipere omnibus ipsius uenditoris & eius hæredum & successorum sumptibus & expensis, cura & solicitudine, & ipsum emptorem & nominandos per eum & eorum hæredes & successores & habentes uel habituros ius uel causam ab eo, & quemlibet eorũ insolidum in dictis bonis et eorum dominio, iure proprietate & possessione, usu usufructu & fructibus omnibus alijs, & contra omnes alios semper in Iudicio & extra, de iure & de facto manu tenere & defendere & conseruare priorem ualidiorem, & potiorem ac priores potiores, & ualidiores & eidem emptori & nominandis per eum & eorum hęredibus & successoribus & habentibus uel habituris ius uel causam ab eo uel eis, nihilominus reddere, reficere & restituere omnes & quascunq; expensas etiam quantumcunq; magnas & excessiuas quas dictus emptor & nominandi per eum & eorum hæredes & successores & habentes uel habituri ius uel causam ab eo uel eis, occasione prædictorũ supportasset, fecisset uel substinuisset, aut supportassent, fecissent uel sustinuissent, quoquo modo, etiam si ultrà modũ uel consuetudinem excederent, de quibus quidem expensis & earum quantitate, taxatione & declinatione, dictę partes dictis modis & nominibus solemniter pepigerunt & ad inuicem conuenerunt standum esse & credi soli assertioni & declinationi dicti emptoris uel nominandi per eum uel eorum hęredum & successorum & habentium uel habiturorum ius uel causam ab eo uel eis, cum solo simplici iuramento ab eodem & seu ijsdem, etiam sponte & sine aliqua solemnitate prędicto, & inde & de prædictis omnibus & singulis supra scriptis dictum emptorem & nominandum per eum & eius & eorũ hęredes & successores, & alios ut supra conseruare indemnes, & penitus sine damno. Cum pacto etiam in prędictis omnibus & singulis apposito inter dictos contrahentes dictis modis & nominibus & solemni stipulatione uallato quòd facta denunciatione & notificatione, de quibus supra siue legitimè siue minus legitimè facta fuerit, quæ quocunq; facta fuerit, pro legitimè facta habeatur, præfatus emptor & nominandi ab eo & eius et eorum hæredes & successores & habentes uel habituri ius uel causam ab eo uel eis, non teneatur amplius ire ad iudicium uel in iudicio interesse uel adesse, uel alterius insistere uel defendere, uel aliquid aliud facere ultrà uel præter eius uel eorum uoluntatẽ & plusquam de eius seu de eorum uel alterius eorum mera & libera processerit uoluntate, & in casu euictionis, ablationis uel abuocationis dictorum bonorum, uel alicuius partis eorum, & casu quo dicta bona uel aliquod eorum in totum uel in partem in proprietate uel in possessione, dominio, uel quasi usu, usufructu uel fructib, modo aliquo euincerẽtur, auferentur, uel abuocarentur à dicto emptore & nominandis ab eo & eorũ hæredibus & successoribus,

et cui uel quibus iura sua cõcesserit, et habentibus uel habituris ius uel causam ab eo uel eis, de iure uel de facto, in Iudicio uel extrà, æque uel iniq̃, iustè uel iniustè, aut quouis modo, iure uel causa, promisit et solemni stipulatione conuenit dictus A. uenditor dicto Dominico emptori prædicto præsenti, et ut suprà recipienti et stipulanti infra octo dies proximè futuros à die sententiæ late super euictione, huiusmodi uel à die alterius cuiuscunq; actus fiendi in et sup euictione, ablatione uel abuocatione, pximè futuris, et postq̃ semel tantũ denunciatũ fuerit, uel alius actus euictionis uel abuocationis secutus fuerit, et postq̃ semel tantũ denunciatũ et notificatum fuerit dicto uenditori et eius hæredibus et successoribus personaliter uel ad domũ, ita qd ex pacto ut supra denunciatio semel facta ad domũ, & etiam minus legitimè, sufficiat et ualeat ac si personaliter & solemniter et legitimè facta foret, eidẽ emptori uel eius hæredibus et successoribus uel alijs, ut supra reddere et restituere infrascriptum præciũ cũ pœna dupli, & omnia damna, expensas & interesse lites & extra Florentiæ, Senis, Pisis, Lucæ, Bononiæ, Romæ, Venetijs & generaliter in quacunq; ciuitate, terra, uilla, castro uel loco, cuiuscunq; mundi partis in quo, qua uel quibus dictus A. uel eius hæredes & successores & quilibet eorũ personaliter uel in bonis inuenti uel conuenti forent, fori priuilegio non obstante, & quolibet dictorum locorũ insolidũ unica solutione sufficiente. Cõstituens ex nunc et prorogans dictus uenditor expressè iurisdictionem omniũ & sing. prefatorũ locorũ et curiarũ quarumcunq;, tam secularium quàm ecclesiastica rum, quarumcũq; mũdi partium in omnibus & per omnia & quo ad omnia. Remittens ex pacto ut supra ex nũc omnem appellandi uel, psequendi necessitatem, & omnem recurrendi siue recursum faciendi necessitatem, ubi ab actibus abuocationis uel euictionis requirentur recursus et omnem necessitatem accusandi uel quærẽdi, si de facto aut ui abuocata uel ablata forent dicta bona uel aliqua ipsorũ pars in pprietate, possessione, usu, usufructu uel fructibus, ut supra, etiam non obstante eo quod suprà dicitur de notificatione fienda, ubi etiam facta non forent in causis extra ordinarijs, uel de facto pro ut est in uenditionibus fiendis auctoritate cõmunis Floren. uel alijs similibus actibus & ui ablata uel abuocata extra Iudicialiter & etiam de facto, qua sic per pactũ inter ipsos contrahentes dictis modis & nominibus stipula. uallatũ & actũ extitit, & conuentum. Cum pacto et solemni stipulatione uallato ut suprà, quod eidem emptori & nominandis ab eo, & eius & eorũ hæredibus & successoribus uel habẽtibus uel habituris ius uel causam ab eo uel eis non possit dici, obijci uel opponi de aliqua ipsius Dominici emptoris uel nominãdis, ab eo & eius, & eorum hęredũ & successorum culpa uel negligentia, aut notificatione non facta, aut tardè uel minus legitimè facta, uel de potentia aduersarij aut Iudicis imperitia uel nequitia, aut quòd eidem Emptori & nominandis ab eo et suis hęredibus et successoribus fuerit facta Iniuria, uel iniustitia, aut quòd sententia uel quiuis actus abuocationis uel euictionis fuerit, & sit nullus, aut qd bona nõ fuerint defensa, aut quòd potuerit aliter defẽdi uel resisti, aut aliquid aliud propter quod posset impediri uel retardari restitutio dicti et infrascripti precij damnorũ & expensarum ac interesse litis & Extra. Et prędictam uenditionem & Iurium cessionem & omnia & sing. suprascripta fecit dictus An. uenditor prędictus pro precio & nomine ueri & iusti precij florenorum quadringentorũ & septuaginta quinq; auri largorũ, quod quidem preciũ et quantitatem dictus Dominicus emptor prędictus dedit, soluit, tradidit & numerauit dicto Antonio uẽditori prędicto, præsenti & ad se trahenti in pecunia numerata, in prẽsentia mei L. Notarij infrascripti & testiũ suprascriptorum, & de qua quidem quantitate dictus An. nenditor uocauit se benè pagatum, tacitum & contentum. (Si uero non interueniet precium, dicas) quod prẽciũ

dictus

dictus uenditor fuit cõfessus & contentus habuisse & recepisse à dicto emptore, & de eo uocauit se bene pagatum, tacitum et contentum, exceptioni non numeratę pecuniæ omnino renuncians. Quæ omnia & singula suprascripta dictus An. uenditor ut supra, promisit, et solemni stipulatione cõuenit dicto D. emptori prædicto præsenti, & ut supra recipienti & stipulanti se perpetua firma & rata & grata habere, tenere, attẽdere, facere, obseruare, & adimplere & contrà nõ facere, dicere uel uenire, neq; fecisse, dixisse uel uenisse, per se uel aliũ, seu alios in iudicio, uel extrà, de iure uel de facto, aliqua ratione, causa uel ingenio, sub pœna dupli quantitate & precij suprascripti, solẽni stipulatione prę missa, in singulis et pro singulis capitulis pactis, membris siue articulis prę sentis contractus & instrumenti & sub refectione damnorũ & expensarũ ac interesse litis & extrà. Quæ pœna totiens cõmittatur & peti et exigi possit et ualeat, cum effectu quotiens in aliquo prædictorum cõtrafactum fuerit, siue uentum, uel ut dictum est, cum effectu non fuerit obseruatum, qua pœna commissa uel non soluta, uel non seu etiam gratis remissa, prædicta omnia & singula suprascripta nihilominus perpetuo firma & rata maneant, & perdurẽt, pro quibus omnibus & singulis & quolibet eorum obseruandis & firmis & ratis habendis & tenendis, & pro dicta pœna soluenda, si & quotiens commissa fuerit, dictus A, uenditor prędictus obligauit & hypothecauit dicto D. emptori ut suprà recipienti & stipulanti se ipsum & eius hæredes, et bona et omnia et singula præsentia et futura, renuncians in prędictis omnibus et singulis dictus uenditor exceptioni non sic facti et celebrati contractus, uenditionis et iurium cessionis, rei non sic gestę, doli mali, uis, metus, fraudis, et in factum actioni, conditioni indebiti, sine causa, et ex iniusta causa, exceptioni non numeratę pecuniæ, fori priuilegio, et fauori tam ciuili quàm criminali, edito uel edendo, à lege uel ab homine eidem uenditori quomodolibet competenti et competituro, et iuri et legi dicenti: generalem renunciationem non ualere nisi præcesserit specialis. Cui quidem Antonio præsenti audienti, et intelligenti, et prædicta omnia et singula sic uolenti et confitenti, ego L. iudex et Ordinarius et Notarius publicus infrascriptus præcipi per guarantigiam, uice et nomine iuramenti pro ut mihi licuit et licet ex forma statutorum et ordinamentorum communis Florentiæ de guarantigia loquentium, quatenus prædicta omnia et singula ut suprà per eum promissa et gesta attendat, faciat et obseruet iuxta præsentis publici instrumenti uim, formam, tenorem, seriem et effectum, in omnibus et per omnia. Rogans etc.

Si interueniat mulier, & illius quoque consensus requiratur, hæc subiunges.

Item postea ibidem incontinenti dictis Anno, Indictione, et die et coram dictis suprascriptis testibus, ad hæc etiam uocatis habitis et rogatis, præfata domina Lisa uxor dicti An. uenditoris præsens dictæ uenditioni et omnibus et singulis infrascriptis, et eidem dñæ Lisę lecto et uulgari sermone exposito dicto instrumento ad ipsius plenam et claram intelligentiam. Certificata primo et ante omnia per me L. notarium infrascriptum de iuribus suis et de importantia prę sentis contractus, et quid agebat, et quid contrahebat, et de beneficijs sibi cõpetentibus quantũ fuit expediens, et de iure requiritur et dicta bona ut supra uendita, forẽ eidem dominæ Lisæ pro suis dotibus obligata et hypotheca, de quibus omnibus dixit se benẽ claram et certã et certioratã et informatã esse. (Nonulli etiam apponunt hęc uerba) Et quòd eidem D. uenditori ultra bona ut supra per eũ uendita adhuc supsunt tot bona que sunt sufficientia ad restitutionem dotis dictę dñę Lisę, in quibus et super quibus potest

repetere dotes suas, et sibi de dotibus suis satisfieri cũ consensu, uerbo, licentia autoritate dicti M. eius legitimi munduali, eidem ut supra patet per me dati, ibidem presentis & eidem consentientis & cõsensum, parabolam, licentiam & auctoritatẽ dantis & prestantis, & omni meliori modo, uia, iure uel forma quibus magis & melius potuit, non ui, dolo, uel metu, nec aliqua machinatione circumuenta, sed sponte & deliberatẽ, ex certa scientia, & non per errorem aliquem, iuris uel facti dictæ uenditioni, & omnibus & singulis suprascriptis & in ea contentis consensit et parabolam & consensum expresse dedit & prestitit, & renunciauit omni iuri hypothecarum quod dicta dña habuit, uel haberet, seu habere posset, seu eidem competit, uel quomodolibet competere posset in de uel supra dictis bonis ut supra uenditis uel aliqua eorum parte uel fructibus, occasione dotium suarũ, uel alia quacunq; de causa etiam quomodolibet dicenda, uel excogitanda, & insuper ad omnem abundantem cautelam idem ius, seu eadem iura dicto emptori ut supra recipienti & stipulanti ex pacto remisit, quem cõsensum & renunciationem & omnia et singula suprascripta dicta domina cum dicto consensu promisit & solemni stipulatione conuenit dicto A. ut supra recipienti & stipulanti perpetuo firma & rata & grata habere tenere & obseruare, & contrã nõ dicere, facere uel uenire per se uel alium aliqua ratione, iure, modo uel causa, de Iure uel de facto, sub pœna dupli dicti suprascripti precij: Quæ pœna &c. qua pœna &c. pro quibus &c. obligauit &c. renunciauit &c. C Extendas ut precedens usq; ad finẽ. Sed addas inter renunciationis Beneficia Velleiani senatusconsulti, cui per guarantigsas &c. Rogans.

Instrumentum venditionis, actus et itineris.

ANtonius de uendidit iter & actum in perpetuum. & etiã uiam in campo & per campum suum situm in curia sancti Roma. cuius post talis &c. s. à latere dicti campi per uiam latitudinis septem pedum tenus fossato campi prædicti quantum protenditur ipse campus ad uineam, uel ad fundum ipsius Cor. situm iuxta prædictum campum, ita quòd ipse & eius hæredes & quisque alter eius nomine deinceps in perpetuum per campum prædictum possit libere per dictam uiam quandocunq; et quotienscunq; ad uineam prædictam ire, transire & redire, cum personis, plaustris, equis et hastis. Dans, cedens et concedens eidem plenum ius dicti itineris, atq; uiæ, & huic conditioni & seruituti perpetuo subijciens rem eandem. Pro præcio x. lib. Boñ. quod præciũ dictus uenditor confessus et contentus fuit se ab ipso emptore habuisse & recepisse. Exceptioni sibi non dati & non soluti præcij omnino renuncians. Et dans eidem licentiam et liberam potestatem ipsius itineris, actus et uiæ, et iurisdictionis & seruitutis quasi possessionem ex nunc sua auctoritate intrandi, et de cætero retinendi, et constituens se interim quasi suo nomine possidere. Nec non promittens dicto emptori pro se et suis hæredibus stipulantibus litẽ uel controuersiam, uel eius hæredibus de prædictis uel prædictorum occasione ullo tempore non inferre nec inferenti consentire. Sed ipsum iter, actum et uiam, ius, conditionẽ, et seruitutem perpetuo ab omni homine et uniuersitate legitimẽ defendere auc. et desbrigare, et prædictam uenditionem et omnia et singula suprascripta perpetuo firma et rata habere et tenere, non contrã facere uel uenire aliqua ratione uel causa, de iure uel de facto. Sub pœna xxv. lib. Boñ. &c.

Instrumentum Venditionis et concessionis Juris lignorum immittendorum, in pariete vel muro vicini.

ANtonius de &c. uendidit cessit & concessit Cor. Ius trabum & quorumcunque lignorum immittendorum in pariete siue muro, domus ipsius Anton. contiguæ domui ipsius Cora, quandocunque & quocienscunq; opus fuerit, habuerit et uoluerit possit sua auctoritate immittere seu impingere trabes & quæcunq; ligna usq; ad medium, seu usq; ad interiorem tunicam dicti muri, dummodo murus ipse ruinæ uel precipitij, siue grauis deteriorationis periculum non incurrat, ipsum murum huic perpetuæ subijciens seruituti. Pro precio x. lib. Bonon. quod precium dictus uenditor confessus & contentus fuit se ab ipso emptore habuisse & recepisse. Exceptioni sibi non dati & non numerati precij, omnino renuncians. Et dans ei licentiam & plenam potestatem ipsius iuris & seruitutis, quasi possessionem ex nunc sua auctoritate intrandi, & de cætero retinendi. Constituens se interim quasi possidere suo nomine. Nec non promittens dicto emptori pro se et suis hæredibus stipulañ. litem uel controuersiam ei uel eius hæredibus de prædictis uel prædictorum occasione ullo tempore non inferre nec inferenti consentire. Sed dictum Ius & seruitutem perpetuo ab omni homine &c. ut suprà in precedenti Contractu.

Venditio simplex.

ANtonius dedit, uendidit & tradidit Iure proprio in perpetuũ Cor. pro se & suis hæredibus recipienti & ementi petiam unam terræ aratoriæ positam in pertinentijs sancti Roma. Philip. in loco qui dicitur riuus, quam esse duxit & conuenit x. torñ. & eiusdem tales. Ad habendum tenendum & possidendum, & quicquid ei & suis hæredibus deinceps placuerit perpetuo faciendum cum omnibus & singulis que infra prædictos continentur confines, uel alios si qui forent accessus & egressus usq; in uiam pub. & cum omnibus & singulis quæ habet super se uel infrà se, seu intra se in integrum. Omniq; Iure & actione, usu, seu requisitione sibi ex ea uel pro ea re, aut ipsi rei modo aliquo pertinente. Pro precio x. lib. Boñ. quod precium dictus uenditor confessus & contentus fuit se ab ipso emptore habuisse & recepisse ac sibi integrè datum, solutum & numeratum esse. Exceptioni sibi non dati, non soluti, & non numerati precij, & omni alijs Iuris auxilio omnino renuncians. Quam rem idem uenditor se dicti emptoris nomine constituit possidere donec ipsius rei possessionem acceperit corporalem, quam accipiendi sua auctoritate & retinendi deinceps ei licentiam omnimodam dedit. Promittens per se & suos hæredes dicto emptori pro se & suis hæredibus stipulañ. litem uel controuersiam ei uel suis hæredibus de dicta re seu parte ipsius aliquo tempore nõ inferre nec inferenti consentire, sed ipsam rem uenditam tam in proprietate quàm in poss. ei & suis hæredibus, ab omni homine, & uniuersitate legitimè defendere, auctorizare et desbrigare, et prędictam uenditionem & omnia & singula suprascripta perpetuò firma & rata habere & tenere, et non contrafacere uel uenire per se uel alium aliqua ratione uel causa, de iure uel de facto. Sub pœna dupli extimationis dictæ rei habita ratione melioratonis quæ pro tempore fuerit stipulañ. promissa, qua soluta uel

non

non,prædicta omnia & singula firma perdurent. Item reficere & restituere sibi omnia et singula damna & expensas ac interesse litis extrà,pro quibus omnibus & singulis firmiter obseruandis obligauit omnia sua bona,tam habita quàm habenda.

Venditio plurium venditorum emptorumque, ac rerum diuerso iure traditarum.

ANtonius & Boëtius fratres & filij q. Boetij dederunt, uendiderunt, & tradiderunt Cor. & Federico fratribus & filijs q. Titij pro se & eorum hæredibus recipientibus & ementibus domum unam positam in uiuario iure proprio in perpetuum,cuius domus tales esse dixerunt confines &c. Item petiam unam terræ buschiuę,positam in pertinentijs misani in loco qui dicitur uallis,Si proprium in perpetuum,Si conductitium, unde pertinuerit saluo iure dñi in pensione & renouatione, quam petiam esse dixerunt & conuenerunt xx. torñ. et eiusdem tales esse confi. &c. Item dederunt & uendiderunt prædictis emptoribus recipientibus,ut dictum est,unam petiam terræ uineatæ,positam in pertinentijs Barbiani,in loco qui dicitur podius,iure emphitheoticæ conditionis pensionis & renouationis debendæ suis temporibus ecclesiæ sancti Stephani,quam petiam terræ esse duxerunt & conuenerunt iiij. Torñ. et eisdem tales esse confin. &c. ad habendum et possidendum et quicquid eis et eorum hæredibus deinceps placuerit perpetuo faciendum cum omnibus et singulis quę infrà prædictos et cuiuslibet prædictarum rerum uenditarum confines continentur,uel alios si qui forent, cum access. et egress. suis et cuiuslibet earum usq; in uias pub. et cum omnibus et singulis quę quilibet ipsarum rerum habent supra se uel infra se,seu intra se, in integrum et cum omni iure et actione,usu seu requisitione eis nomine dictarũ rerum aut dictis rebus modo aliquo pertinente. Pro precio c. lib. Boñ. ipsam domum. Et pro precio x. lib. Boñ. pro qualibet tor. dictę petię terræ buschiuę, Et pro precio xx. lib. Boñ. pro qualibet torñ. dictæ petiæ terræ uineatæ, quæ precia sint in summa cc lxxx. lib. Boñ. pecuniæ summam dicti uenditoris confessi et contenti fuerunt se ab ipsis emptoribus habuisse et recepisse,ac sibi integrè datam & solutam & numeratam esse,exceptioni sibi non datæ, non solutæ ac sibi integrè non numeratæ pecuniæ,siue precij in sũma omnino renunciantes. Quas prædictas res uenditas dicti uenditores se ipsorum emptorum nomine possidere constituerunt usq; quo ipsi emptores dictarũ rerum possessionem acceperint corporalem, quam accipiendi sua auctoritate et retinendi deinceps ei licentiam omnimodam contulerunt. Promittens per stipulationem unusquisq; eorum principaliter & in solidum sine aliqua exceptione iuris uel facti,se obligando dictis emptoribus pro re et eorum hæredibus de dictis rebus,aut aliqua earum uel parte ipsarum,ullo tempore non inferre nec inferenti cõsentire,sed ipsas res et quamlibet earum tam in proprietate quàm in possessione eis et eorum hæredibus ab omni homine et uniuersitate legitimè defendere,auctorizare,et desbrigare,et prędictam uenditionem et omnia et singula suprascripta perpetuò firma, rata, tenere,habere,et non contrafacere uel uenire per se uel alios aliqua causa,uel ingenio,de Iure uel de facto. Sub pœna dupli extimationis dictarum rerum, quòd pro tẽpore plus ualuerit stipulatio promissa,quę soluta,uel nõ rata maneant omnia et singula suprascripta. Item reficere et restituere omnia et singula damna et expensas ac interesse litis et extra. Pro quibus omnibus et singulis

gulis firmiter obseruandis obligauerunt eis omnia eorum bona. Renuncian tes nouarum constitutionum, & Epistolæ diui Adriani beneficio, exceptio- ni doli, conditioni sine causa infactum, actione & omni alij auxilio. (Et non quōd in tertia re uendita iure emphitheoticæ cōditionis, omittitur illud uerbum Trado, quia cum tradere sit proprietatem rei in alterum transferre, huiusmodi rei proprietas in alium transferri non potest, nisi ā uero domino.

Venditio partis pro indiuiso rei alicuius.

ANtoninus de. uendidit & tradidit iure proprio, in perpetuum Cor. pro se & suis hæredibus recipientibus & ementibus Medietatem pro indiuiso unius petiæ terræ, pratiuæ, positæ in tali uilla, uel in tali loco, cuius talis petia terræ tales sunt confines &c. quam petiam terræ possidebat pro in diuiso cum Ia. ad habendum, possidendum, & quicquid sibi & suis hæredi- bus placuerit, deinceps perpetuo faciendum, cum omnibus & singulis qui in tra prædictos continentur confines, uel alios si qui forent cum accessibus & egressibus suis usq; in uiam publicam, quantum ad id ipsam medietatem pro indiuiso spectat, & cum omnibus & singulis, qui pro ipsa medietate indiuisa habet supra se, uel infra se, seu intra se, in integrum, omniq; iure, actione, usu seu requisitione sibi ex ea uel pro ea re, parte uendita, modo aliquo pertinen te. Pro precio l. lib. Boñ. quod precium idem uenditor contentus & confes- sus fuit se ab ipso emptore habuisse & recepisse. Exceptioni non dati, & non soluti precij omnino renuncians. Quam rem pro prædicta parte uendita idē uenditor se dicti emptoris nomine constituit possidere, donec ipsi rei pro ea- dem parte uendita possessionem acceperit Con. qui accipiendi sua auctori- tate & retinendi deinceps ei licentiam omnimodam dedit. Promittens per se & suos hæredes dicto emptori pro se & suis hæredibus stipulañ. litem uel controuersiam ei uel hæredibus de dicta re uendita ullo tempore non infer re, nec inferenti consentire, sed ipsam rem uenditam ei & suis hæredibus ab omni homine & uniuersitate legitimè defendere, (ut supra, in primo instru- mento uenditionis.)

Venditio partis pro diuiso.

ANtonius de. uendidit, tradidit iure proprio in perpetuum Cor. pro se & suis hæredibus, recipienti & ementi, Tertiam partem cuiusdam domus positæ in uiuario, cuius totales domus tales dicuntur esse confines: ā mane possidet Ia. ā meridię P. à sero Phil. à septentrione est uia publica: dictam ter tiam partem ipsius domus à latere mane iuxta prædictum ia. pro ut termini anteriori & posteriori muro positi definiunt & designant quæ pars tertia est in anteriori facie latitudinis v. pedum, & in posteriori totidem siue trium pe dum & totidem unciarum, ad habendum, tenendum, & quicquid sibi & suis hęredibus deinceps placuerit perpetuo faciendum, & cum omnibus & singu lis quę infra prædictos confines & terminos prædictæ partis uenditæ conti- nentur, uel alios si qui forent cum accessibus & egressibus usque in uiam pub licam, & cum omnibus & singulis quæ ipsa pars uendita habet supra se, uel infra se, seu intra se, in integrum, omniq; iure & actione, usu seu requisitione, sibi pro ipsa re, aut ipsi rei uenditæ modo aliquo pertinente pro precio &c. ut supra in instrumento uenditionis.

Venditio

Venditio Aedificij uel domus, facta ab aliquo pro se ac nomine alterius absentis, alicui procuratorio nomine emente.

ANtonius pro se & uice & nomine Phili. & Michaelis eius fratrum, dedit, uendidit & tradidit Cor. procuratori Titij ad hanc emptionem precij solutionem & omnia & singula infrascripta facienda & recipienda specialiter constituto, ut patet in instrumento scripto manu talis Not. procuratorio nomine pro ipso recipienti, Aedificium unius domus situm suprà terminum ecclesiæ sancti Ioannis in monte in parrochia sanctæ Luciæ, in contrata quæ dicitur campus, cuius ædificij & soli supra quod situm est idem ædificium tales dixit esse confines. Ab uno latere possidet talis, ab alio talis, à tertio & à quarto talis. Ad habendum & tenendum pos. & quicquid dicto Titio & suis hæredibus deinceps placuerit perpetuò faciendum, cum omnibus & singulis ad ipsum ædificium spectantibus, & cum omni Iure & actione sibi pro ipso ædificio aut ipsi ædificio pertinente. Saluo tamen Iure dictę ecclesiæ sancti Ioannis in dicto ædificio, & terreno, pro pensione ex ipso terreno debenda, quæ & esse debet singulis Annis x. sol. Bonoñ. Pro precio x. lib. Bonoñ. quod precium dictus uenditor confessus & contentus fuit se ab ipso Cor. procuratorio nomine dicti Titij soluente, habuisse, & recepisse, exceptioni sibi non dati & non soluti precij, omnino renuncians. Quod ædificium idem uenditor se nomine ipsius Cor. procuratoris dicti Titij constituit possidere, donec ipsius rei idem Cor. pro dicto Ticio, aut idem Titius pos. acceperit Cor. quam accipiendi & retinendi sua auctoritate deinceps ei licentiam omnimodam dedit. Promittens per se, & suos hæredes dicto Corado procuratorio nomine dicti Titij stipulañ. litem uel controuersiam dicto Titio, aut eius hæredibus de dicta re ullo tempore non inferre, nec inferenti consentire, sed ipsam rem uenditam dicto Titio, & eius hæredibus ab omni homine & uniuersitate legitimè defendere, auctorizare, & desbrigare, et prędictam uenditionem & omnia & singula suprascripta &c. ut suprà, in primo instrumento uenditionis.

Fideiussio in continenti in uenditione.

Pro quo quidem Antonio uenditore suprascripto, & eius prębus & mandatis in omnibus & singulis suprascriptis & in omnem eorum casum, causam & euentum non ui, dolo uel metu, seu aliqua alia machinatione circumuenti, sed ex certa scientia, & non per errorem fideiusserunt & fideiussores extiterunt Lucas & Mathęus fratres & filij fruosini pacis populi sanctę Mariæ supra arnum de Florentia, & quilibet eorum insolidum se ipsos & quemlibet eorum in solidum obligando penes dictum D. emptorem prædictum præsentem & pro se & nominandis per eum & eorum hæredibus & successoribus, & cui uel quibus iura sua concesserit recipientem & stipulantem, & promiserunt & solemnibus stipulationibus conuenerunt dicto D. ut supra recipienti & stipulanti, se ipsos Lucam & Mathæum fideiussores prædictos & quemlibet eorum insolidum facturos & curaturos & facere, & curare: ita & taliter cum effectu omni iuris & facti exceptione remota. (Nonnulli dicunt ita) ęq faciendo possibilia non excusentur, & quòd dictus An. uenditor suprascriptus omnia & singula suprascripta, ut supra per eum promissa facta & gesta attendet, faciet, & obseruabit, de eorum proprio & cuiuslibet eorum insolidum

attendere

attendere, facere et obseruare promiserũt sub dicta pœna dupli dicti precij in dicta uenditione contenti solemni stipul. pręmissa, in sing. & pro singulis capitulis pactis membris siue articulis præsentis contractus, & instrumenti, & sub refectione damnorũ & expensarũ ac interesse litis & extrà, quę pœna totiens cõmittatur & peti & exigi possit et ualeat cũ effectu quotiens cõtrà factũ fuerit, siue uentum, qua pœna commissa uel non soluta uel non seu etiam gratioſe remissa, prædicta & infrascripta omnia et singula nihilominus perpetuò firma perdurent pro, quibus omnibus et singulis obseruandis & firmis & ratis habendis, & pro dicta pecunia soluenda si & quotiens commissa fuerit cũ effectu obligauerunt dicti Lucas & Matheus fideiussores prædicti, & quilibet eorum in solidũ obligauit dicto D. emptori, ut supra recipienti & stipul. se ipsos eorum & cuiuslibet eorũ in solidũ hęredes & bona omnia & sing. prę sentia & futura, Quæ bona obligata cõstituerunt dicti fideiussores & quilibet eorũ pro obseruatione omniũ prædictorũ precario nomine se pro dicto D. emptore tenere & possidere. Renunciantes dicti fideiussores in prædictis omnibus & sing. exceptionib. non sic facti & celebrati contractus, rei non sic gestæ, doli mali, uis, metus, fraudis, conditioni indebiti sine causa & ex iniusta causa in factum actioni, beneficio nouæ & nouarum constitutionum de fide iussoribus & de pluribus reis debendis, Epistolæ diui Adriani, legis rubri et nigri, fori priuilegio, omnique alio iuris legũ & statutorum beneficio auxilio et fauori & iuri, & legi dicenti, generalem renunciationem non ualere uel non sufficere, nisi pręcesserit specialis. Quib. per guarantigiam &c. Rogans &c.

Fideiussio venditionis ex interuallo post venditionem.

IN dei nomine Amen &c. Certum & uerum esse dicitur q̃ de año dñi Indictione vi. et die quinta mensis Februarij dicti anni seu alio uerioris tempore in Instrumento contento, An. &c. per se & suos hæredes iure proprio & in perpetuũ dedit, uendidit, tradidit & cõcessit Dñico pręsenti & per se et nominandis ab eo & eorũ hęredib. et cui uel quib. iura sua cõcesserit recipienti et stipul. et ementi unam domũ &c (ponas confines) pro precio flo. sexcentorũ auri largorũ, et promisit dictus A. uenditor dicto Dñico emptori defensionẽ generalem dictorũ bonorũ, et in casu euictionis restitutionẽ suprascripti precij cũ pœna dupli & pactis modis conditionib. promissionib. renunciationib. et pręcepto guarantigię et alijs clausulis, capitulis in instrumento dictæ emptionis & uenditionis cõtentis, prout constat publicũ Instrumentum manu mei L. Notarij infrascripti, ad quod relatio habeatur. Vnde hodie hac præsenti suprascripta die Nicolaus filius olim Gucci Thomasij Linaiuolus audita et intellecta dicta uenditione & omnib. & sing. in ea contentis, et eidẽ Nicolao per me L. Notariũ infrascriptum lecta & uulgari sermone exposita ad ipsius Nicolai plenam et claram intelligentiã dicta emptione et uenditione, & eius publico instrumẽto, & de quibus omnibus & sin. dixit et asseruit se bene certũ & informatũ fore & esse, sciens se ad suprascripta et infrascripta non teneri nec obligatum esse, sed uolens teneri et efficaciter obligari, non ui, dolo uel metu, seu aliqua machinatione circumuentus, sed sponte & deliberate, ex certa scientia et non per errorem aliquem iuris uel facti, et omni meliori modo, uia, iure & forma, quibus magis & melius potuit et potest pro dicto An. uenditore & eius precibus et mandatis in omnibus & sing. suprascriptis & in dicto instrumento uenditionis contentis et comprehensis, et in omnem eorum casum, causam & euentum fideiussit et fideiussor extitit penes dictum Dñicũ emptorem prædictum pręsentem, et pro se et nominandis ab eo et eõ

rum hæredibus,et cui uel quibus iura sua concesserit recipientem et stipulañ. se ipsum Nicolaũ fideiussorem principaliter et in solidum obligando promi- sit et solemni stipulatione conuenit dicto Dño emptori,ut supra recipien- ti et stipulanti se facturũ & curaturum ita et taliter. Omni & qualibet iuris et facti exceptione remota (Nonnulli dicunt etiam) Ita quod non excusetur fa ciendo posse suũ,quòd dictus A. uenditor prædictus prædicta omnia & sin. in dicto instrumento uenditionis cõtenta et per eum ut supra promissa, facta & gesta attendet,& obseruabit,alias de suo proprio obseruare ꝓmisit dictus Nicolaus fideiussor prædictus sub dicta pœna dupli &c.(Extendas ut præce dens.

Pactum consuetum apponi in Venditione.

ANtonius Petri Iacobi de Flo. per se & suos hæredes iure proprio et in perpetuum,Sed primo & ante omnia obligando & hypothecando infrascripta bona infra contenta & confinita dñæ Sandræ filiæ olim Petri Alamani,et uxori infrascripti Alfonsi emptoris,licet absenti et mihi L. Notario infrascripto ut publicæ personę recipientt & stipul. pro dicta dña Sandra & eius hæredibus ad restitutionem & pro restitutione dotis ipsius dominę Sandræ,ita ꝙ pro restitutione & satisfactione dotium prædictarum in dictis & infrascriptis bonis uendendis & infra contentis & confinatis prædicta domina S. et eius hæredes & successores sit prior,potior,melior & potior omnib. alijs creditoribus dicti & infrascripti emptoris,& cum dicta hypotheca et obligatione dedit & uendidit dicto Alfonso Iacobi de Florentia &c.

Aliud pactum vt suprà.

SEd Matheus olim Ioannis de Felgano ciuis & Notarius Florentinus pro se et suos hæredes iure proprio & in perpetuum. Cum pacto inter dictum Ser. Mathęum et infrascriptum emptorem solemni stipulatione uallato,ꝙ infrascripta bona infra uendita per prius sint obligata Ser.Hiero. olim Ser.Ioannis de Colle ciuis et Notario Flo. ꝙ aliæ personæ pro defensione et euictione unius domus positæ in populo S. Petri maioris de Flo. &c.emptæ per dictum Ser.Hieronymũ ab infrascripto emptore pro precio florenorũducentorum auri de Sigillo pro ut de dicta emptione constat publicum instrumentum manu Ser. Symonis gratini Iacobi de Stagia Notarij et ciuis Flo. sub dieterria præsentis mensis Septembris. Et quę quidem bona infra uendenda dictus Ser.Mathęus obligauit & hypothecauit dicto Hiero.licet absenti,mihi et L. Notario infrascripto ut publicę personę recipienti et stipulanti pro dicto Ser. Hierony.& cum dicta hypotheca et obligatione dedit et uendidit etc. Barth. olim Nicolai Laurentij ciui et Lauaiuolo Florentino ibidem præsenti etc.

Aliud pactum vt supra.

PRo precio florenorum mille etc. Quod precium uoluerunt dicti contrahentes per pactum inter eos solemni stipulatione uallatũ, ꝙ deponatur et deponi debeat penes hospitalarium sanctæ Mariæ nouæ de Florentia et hospitale,donec et quousque de eo emantur,et emi debeant bona immobilia uel credita montis cõmunis Florentiæ quę bona siue credita stent et stare debeãt pro securitate et congressu dictorum bonorũ supra uenditorum si quo modo abuocarentur,aufferentur uel inquietarẽtur dicto emptori,dummodo dictę tali emptioni fiendæ interueniat et interuenire sit necesse præsentia et consensus dicti emptoris uel suorum hæredum,et alio modo non ualeat, nec teneat talis emptio.

Aliud

Aliud pactum vt supra.

QVam uenditionem & omnia & singula suprascripta fecit dictus uenditor pro præcio & nomine ueri & iusti præcij florenorum mille de sigillo nitidorum ad omnem expensam dicti emptoris. Cuius quidem præcij dictorū flore. mille dictus uenditor in præsentia mei Notarij infrascripti & testium suprascriptorum, realiter & actualiter dedit, soluit & numerauit dicto uenditori præsenti, & ad se trahenti florenos quingentos, de quibus florenis quingentis uocauit se bene pagatum, tacitū & contentum. Residuū aūt uscp in florenos mille uidelicet florenos quingētos promisit & solemni stipulatione conuenit dictus emptor dicto uenditori præsenti, & pro se et suis hæredib. recipienti & stipulanti dare, soluere & pagare hinc ad quatuor menses proximē futuros. Et qui uenditor interim reseruabit sibi dominium dictorum bonorum ut supra uenditorum pro dictis florenis quingentis, donec & quousq; eidem integrè soluatur satisfiat de residuo dicti precij uidelicet flo. quingētis.

Aliud pactum vt supra.

QVod precium dictus uenditor fuit confessus & contentus se habuisse & recepisse à dicto emptore, & pro ea à Ioanne de Ori cellarijs & secijs campsoribus de Flo. dantibus & soluentibus pro dicto emptore, & de pecunia dicti emptoris, & de quibus uocauit se bene pagatum, tacitum & contentum. Exceptioni non numeratę pecunię omnino renuncians. Cum pacto apposito et solēni stipula. uallato in prętsenti cōtractu dictus emptor morabitur ad ipsam corporalē possessionē dictę domus capessandā & ingrediendā dictus uēditor sit obligatus soluere pro pensione & habitatione dictę domus ut supra uenditę, ratam temporis contingētis ad rationem flore. xx. de sigillo pquolibet ano soluendo de sex mensib. in sex menses, dūmodo non possit expelli dictus uenditor de dictis bonis, nisi facta eidem notificatione & protestatione p dictū emptorē per duos menses añ talem ingressus uolūtatē, ne dictus uēditor sit illico domo destitutus, et sibi cōmode de habitatione, puideri possit.

Aliud pactum vt supra.

QVod precium uoluerunt dicti contrahentes per pactū, solemni stipu. uallatum, cp deponatur & deponi debeat super banchum Tanay de Nerlis & sociorum campsorum de Florentia, sub nomine dicti uenditoris, periculo tamen ipsius emptoris, donec & quousq; impendantur & ut uulgo dicitur sirin uestino, in bonis imobilibus uel creditis montis cōmunis Flo. quæ bona & credita non possint aliquo modo alienari sine licentia dicti A. emptoris suprascripti. Sed stent et stare debeant pro securitate & regressu dictorum bonorum supra uenditorum, si quo modo euincerentur, uel abuocarentur, et seu inquietarentur. (Deinde sequaris instrumentū primæ uenditionis pro ut iacet.

Venditio cum pacto de reuendendo.

SI fuerit uenditio cum pacto de reuendendo infrà certum tempus, posset dici añ capitulum pœnæ. Et prædictam uenditionem & omnia & sin. supra scripta fecit dictus uenditor cum pacto apposito in præsenti contractu, & solemni stipula. uallato inter dictos contrahentes, cp dictus emptor & eius hæredes quandocunq; hinc ad decem anos proximē futuros, ad omnem requisitionem dicti uenditoris, seu eius hæredum teneatur, & debeat & obligatus sit reuēdere dicta bona dicto uenditori & eius hæredibus pro eodem suprascrip

to precio & eidem uenditori cartam uenditionis retrō facere, & in prædictis dictus emptor et eius hęredes & succeſſores et cui uel quib. iura ſua cōceſſerit, teneaī ſe obligare ſolū & dumtaxat p ſuo dato & facto opa & obligatione cō tractu uel quaſi, delicto uel quaſi, & nō alieno, nec aliomodo, & ex nunc dictus emptor p̄miſit et ſolēni ſtipula. conuenit dicto uenditori pręſenti, & p̄ ſe & ſuis hęredibus recipienti & ſtipul. cp̄ ſi dictus uenditor infrā dictū tempus eidem reſtituit dictū ſupraſcriptū precium, ipſe A. emptor eidem uenditori reſtituet dicta ſupraſcripta bona, eacp̄ uendet & cartam uēditionis & traditionis eidem faciet. Et in ipſorū bonorum tenutam & corporalem poſſeſſionem, eūdem reſtituet, & ponet cū hoc, cp̄ ſi dictus R. uenditor dicto A. emptori dictū precīū nō reſtituerit infra dictum terminū, ex tunc dictus A. emptor ad dicta bona reuēdenda dicto R. uenditori nullatenus teneaī, ſed dicta præſens uenditio ut ſuprà dicto A. facta, firma & incommutabilis maneat & perduret, pacto prędicto aliquo modo non obſtante, & ex nunc elapſo dicto termino ſit nullum, & nullius ualoris, efficatię uel effectus, & ipſe A. ſit totaliter a prędictis liberatus & abſolutus. Quam uenditionem.

LOCATIO ET CONductio.

Inſtru. Locationis domus ad penſionem.

ANtonius conceſſit & locauit Cor. ad penſionem domū unam poſitam in tali cōtrata, cuius tales hi dicūtur cōfines &c. Hinc ad v. añ. proximos. Et promittens ſolemniter ſine aliqua exceptione iuris uel facti, ſe obligando dicto Cor. pro ſe & ſuis hæredibus ſtipulanti prędictā locationem firmam & ratam habere & tenere, & nō contrafacere uel uenire, ſed prædictam locationem, ſeu rem locatā ipſi Cor. & ſuis hęredib. hinc ad dictū terminū legittimè defendere, auctorizare & desbrigare. Et ex ipſa uel eius occaſione aliqua non facere dationem, donationem, obligationem uel cōtractū, cuius prætextu prędicti locationi uel ipſi cōductori aliquod prędudicium uel damnū contingere poſſit, uel quo minus ipſe cōductor dictam domū haberet hinc ad dictum terminum, per ſe uel aliū quem uoluerit uti ualeat & tenere. Quapropter dictus Cor. promiſit ſolemni ſtipul. ipſi A. ſoluere & dare eidem nomine penſionis eiuſdem domus quolibet año xx. lib. Boñ. dimidiā in præſentis añi, et reliquū uero dimidiam in tali termino. Quę omnia & ſin. ſupraſcripta, p̄miſerunt ut ciſſim ſ. unus alteri adinuicem, ſolemnib. ſtipu. hincinde interuenientibus firma et ratahabere, tenere et non cōtra facere uel uenire aliqua ratione uel cauſa de iure uel de facto. Sub pœua l. lib. Boñ. ſtipu. ad inuicem inter ipſos promiſſa que ſoluta uel non, rata maneant omnia et ſing. ſupraſcripta. Item reficere & reſtituere unus alteri ad inuicem omnia & ſing. damna litis & extrà, expenſas ac intereſſe quod uel quos unus occaſione alterius, ſiue culpa contra prędicta uenientis, fecerit uel ſuſtinuerit, iudicio ſiue extrà. Pro quibus omnibus & ſingulis firmiter obſeruandis obligauit una pars alteri ad inuicem omnia bona ſua.

Inſtrumentum Locationis terrae ad ſuperficiem.

ANtonius conceſſit & locauit ad penſionē Cor. pro ſe & ſuis hęredib. ſtipul. & recipienti quoddam Caſamentū poſitum in parrochia ſ. Luciæ quod

quod & esse dixit, & conuenit decem clusos, & eiusdem tales esse confines &c. hinc ad xxv. annos proximos ad domum & superficiem ædificandã & construendam super casumento prædicto. Promittens solemni stipula. d. Cor. ipsum casamentum ei & suis hęredibus hinc ad dictum terminum ab omni homine et uniuersitate legitimè defendere, auctorizare & desbrigare. Et ex ipso uel eius occasione aliquando facere, dationem, obligationem uel contractũ, cuius prætextu præsenti locationi uel ipsi conductori uel eius hæredibus aliquod præiudicium fiat, uel quo minus ipse conductor dictum casumentum hinc ad dictum terminum pro se, uel alium quem uoluerit, uti ualeat, & tenere occasione prædicta. Qua propter d. Cor. promisit d. An. pro se & suis hæredibus recipienti domum seu superficiem ædificare in eodem casamento & soluere, & dare eidem pensionis nomine casamenti prædicti quolibet an. xx. soli. Boñ. in festo Natiuitatis domini. Hoc inter eos expressim acto, quòd si locator dictum terminum & conductor superficiem suam aliquando infrã dictum tempus uendere uoluerit, teneatur unusquisque eorum, rem suam uendere uolens, alteri denunciare, & eidem uolenti emere pro decem solidis minus quàm alteri personæ uendere atq; dare. Quód si is cui denunciatum fuerit infra octo dies post ipsam denunciationem ad emptionem recipiendam, & precium soluendum se non obtulerit, ex tunc liceat uendere uolenti & cuicunq; uoluerit dare conductione hac ullatenus non obstante, dum modo nullus fiat contractus, cuius prætextu dicta locatio hinc ad dictum terminum infringatur. Quæ omnia & singula suprascripta promiserunt uicissim s. unus alteri ad inuicem solemnibus &c. ut in proximo dicto instrumento locationis domus uel ad pensionem.

Instrumentum concessionis ad affictum.

ANtonius dedit, concessit ad affictum Cor. pro se & suis hæredibus recipienti ad utendum & fruendum pro certo, affictu & reddítu, Petiam unam terræ uineatæ positam in curia sancti Georgij, tuius tales dicuntur cõfines &c. Hinc ad quinq; annos proximos, promittens solemni stipulañ. ipsi Cora. prædictam concessionem firmam & ratam habere & tenere, & non contrafacere uel uenire, sed ipsam rem ei hinc ad dictum terminum ab omni homine, & uniuersitate legitimè defendere, auctorizare & desbrigare, & nullam dationem, obligationem uel contractũ in ea re uel eius occasione face re, cuius prætextu dicta concessio infringatur, & quominus ipse Cora. dicta re uti & frui ualeat, hinc ad terminum supra dictum. Et hoc ideo quia e conuerso dictus Cor. promisit & conuenit ipsi An. pro se & suis hæredibus stipula. dictam uineam bene colere & conuersare, & ipsam & Iura sua manu tenere, & ea uti et frui fideliter, arbitrio boniuiri & nomine affictus et reditus, quolibet Anno dare & deferre sibi Boñ. domi suæ omnibus suis expensis decem corbes uini puri, eius uidelicet quod ex dicta uinea percipietur, uel æque boni in tali termino. In fine uero termini uineam ipsam, æque cultam & laboratam in eodem statu, ut nunc est sibi dimittere & consignare. Quæ omnia & singula suprascripta promiserunt uicissim scilicet unus alteri ad inuicem &c. per omnia ut supra habes in primo instrumento huius capituli de Locatione domus ad pensionem. Et nota quòd si molendinum aut terra detur ad affictum, similem formam seruabis, ponendo tamen pacta & cõuentiones quæ agentur inter partes, & utendo uerbis congruentibus negotio.

Locatio ad affictum.

NIcolaus olim bona cursij de Bardis ciuis Florentinus & de populo sancti pauli de Florentia per se & suos hæredes & omni meliori modo uia iure & forma quibus magis & melius potuit, locauit ad affictum Laurentio alias nentio, olim Franciſci nutrini laboratori terrarum populi ſancti colum bani, pleba. natus ſeptimi comitatus Florentiæ, præſenti & pro ſe & ſuis hæredibus recipienti & conducẽti unum podere &c. Si eſſet domus uel præ dium urbanum, Dicas, locauit ad penſionem pro tempore & termino quinq; annorum proximè futurorum incipiendorum in Kalendis Octobris proxi mè futuris, & ut ſequitur finiendorum pro affictu & mercede dictorum bo norum, & dictæ locationis florenorum uigintiquinq; auri de Segillo. Pro mittens & ſolemni ſtipulatione conueniens dictus Nicolaus locator prædi ctus dicto Laurentio conductori prædicto, ut ſupra recipienti, conducen ti, & ſtipulanti, præſentem locationem, & omnia in ea contenta firma & rata habere, tenere, et obſeruare, & in nullo contrafacere uel uenire, per ſe, uel alios ſeu alios, dictaq; bona non uendere, nec alienare, nec ex eis aliquem contractũ facere præiudicialem, uel in præiudicium præſentis locationis ſeu dicti con ductoris, uel eius hæredum, uel quo minus dictus Laurentius conductor uel eius hæredes poſſint & ualeant libere uti frui bonis prædictis, durante tempo re locationis prædictę, quinimo bona prædicta durante tempore dictæ loca tionis, dicto conductori, & eius hæredibus legitimè defendere, auctorizare & desbrigare, & modis omnibus expedire, & in principio temporis dictæ lo cationis uacuam, liberam & expeditam poſſeſſionem dictorum bonorum dic tis locatoribus tradere. Quam intrandi & ſtipulanti infraſcripta bona tan quam bona & de bonis dicti Petri debitoris prædicti uidelicet unum podere &c. (ponas confines) &c. quod quidem podere & bona dictus Petrus con ſtituit tenere &c. ſupra in uenditione, ſed inſeras hoc pactum pro miſſionem defenſionis. Cum pacto appoſito & ſolemni ſtipulatione uallato inter dictas partes in præſenti contractu & inſtrumento, quòd ſi ullo unquam tempore contigerit in futurum dicta bona, ut ſupra eidem Iacobo in ſolutum & paga mentum data & adiudicata, uel aliquod eorum, uel aliqua eorum partem tol li, euinci uel aduocari dicto Iacobo & eius hæredibus et ſucceſſoribus liceat et licitum ſit eidem Iacobo redire ad dicta ſua iura dicti crediti, & ea petere, cõ ſequi & exigere à dicto Petro, & eius hæredibus, ac ſi præſens datio & adiu dicatio in ſolutum facta non eſſet, & in omni caſu euictionis prædicti ſal uum & integrum & illeſum remaneat ius ſuum prædictis florenis trecentis dicto Iacobo creditori, & eius hæredibus & ſucceſſoribus.

PERMVTATIO

AMerigus olim Ioannis Auguſtini merciarius & de populo ſancti Ro muli de Florentia, per ſe & ſuos hæredes, iure proprio, & in perpetuũ & omni meliori modo, uia, iure & forma, quibus magis & melius potuit & poteſt, & eidem licuit & licet. Cum conditionibus tamen pactis & reſeruatio nibus infraſcriptis in principio, medio & fine præſentis contractus et inſtru menti inter dictum Amerigum et Conradum ſolemnibus ſtipulationibus hinc inde interuenientibus, firmatis et appoſitis, et ſemper repetitis in quali bet parte præſentis contractus et inſtrumenti, quòd infraſcripta bona ut in frà permutata ſemper intelligantur eſſe, et ſint ſubiecta et ſubiaceant ſibi ad inuicem et uiciſſim et econuerſo reſtitutioni et recuperationi in caſu euictio nis uel abuocationis infraſcriptorum bonorum, ita quòd pars permutans in caſu

casu euictionis uel abuocationis ab eo factæ de rebus & bonis sibi, aut in eũ permutatis, uel alicuius eorum partis habeat regressum, & obligationem et hypothecam ad bona, in bonis et de rebus ad se permutata et permutatis ante omnes creditores illius in quem talia bona permutasset, etiam quantumcũq; anteriores, dedit, tradidit, et permutauit Conrado olim Aloysij Francisci aromatario ibidem præsenti et stipulanti unam domum &c. redditus et prouentus, et alia quecunq; occasione dicti usufructus ex dictis bonis rebus et iuribus supra donatis dicto Fabritio prouenientia & prouentura, et per ipsum Fabritium toto tempore uitę suę percipienda dictus fabritius sua propria auctoritate exigere, recipere, percipere, distrahere, alienare, et in suũ usum et utilitatem conuertere de ipsisq; in omnibus et per omnia facere et disponere etiam per modum ultimæ uoluntatis liberè secundum uelle suum, et prout et sicut sibi uidebitur et placebit. Et dicta reseruatione et conditione solidis et firmis stantibus idem fabritius ex causa et titulo donationis inter uiuos prædictæ, et cessit, transtulit et mandauit dicto Benedicto licet absenti, et mihi L. notario antedicto et infrascripto, ut supra, recipienti et stipulanti omnia et singula iura et actiones reales et personales, utiles et directas, ciuiles et prætorias, meras et mixtas, tacitas et expressas, anormalas et conuentionales, et quascunque alias eidem fabritio donatori competentes et competituras, quomodocunque et quacunque ratione, iure, modo uel causa in et super dictis bonis, rebus et iuribus supra donatis, et contra qnascunque personas, et quęcunq; bona obligatas et obligata tam principaliter quàm accessorie. Constituens dictus Fabritius donator dictum Benedictum procuratorem ut in rem suam, posuitq; ipsum in locum et uniuersum ius suum, ita quòd amodo dictis actionibus et Iuribus, ut supra, cessis, dictus Benedictus donatorius, et eius hæredes et successores uti possint et ualeant, et in prædictis et pro prædictis petere, exigere, recipere, contrahere, prosequi, consequi, agere et exoeriri, et se dicta bona tueri, et omnia et singula alia facere, quę et prout potuisset dictus Fabritius donator ante præsentem donationen et iurium cessionem. Quæ bona ut suprà donata dictus Fabritius cõstituit ex nunc se precario nomine tenere et possidere pro dicto Benedicto & eius hæredibus & successoribus, donec dictorum bonorum ut supra donatorum & cuiusslibet eorum tenutam & corporalem acceperint possessionem, quam intrandi, accipiẽdi et deinceps retinendi etiam sua propria auctoritate & sine licentia uel decreto alicuius iudicis uel curię, salua et firma nihilominus stante & remanente dicta conditione et reseruatione usufructus eidem Benedicto donatario prædicto & eius hæredibus & successoribus licentiam omnimodam contulit, atq; dedit liberam potestatem. (Ponas promissionem, defensionis generalis bonorũ donatorũ & restitutionis extimationis & ualoris rei, unde orietur quæstio si de uoluntate donatoris fuerit, ut in uenditione superius.) Quam donationem & omnia & singula suprascripta dictus Fa. promisit & solemni stipulatione conuenit dicto Benedicto licet absenti & mihi L. Notario antedicto & infrascripto ut publicæ personæ pro dicto Bene. & eius hæredibus & successoribus perpetuo firma & rata habere, tenere, attendere & obseruare, & contrà non dare facere uel uenire per se uel alium seu alios, directè uel indirectè, tacite uel expresse, aliqua ratione, iure, modo, causa uel ingenio, seu alio quouis quæsito colore, in iudicio uel extra, de iure uel de facto. Et dictam donationem inter uiuos aliqua causa ingratitudinis uel alio quocunque modo per se nec per aliũ seu alios quoquo modo non reuocare, annullare, infringere uel irritare, nec etiam reuocari, annullari, infringi uel irritari petere, seu facere sub pœna & ad pœnam ualoris & extimationis dictorum bonorum, ut supra donatorum solemni stipulatione promissa, in singulis & pro singulis ca-

pitulis pactis membris siue articulis præsentis contractus & instrumenti & sub refectione damnorum & expensarum ac interesse litis & extra. (Non ponas pœnam nisi de consensu donatoris) Quæ pœna totiens committatur & peti & exigi possit & ualeat, cum effectu quoties contrafactum fuerit siue uentum. Qua pœna commissa, uel non soluta, uel non seu etiam gratis remissa, prædicta & infrascripta, omnia & singula nihilominus perpetua firma perdurent, pro quibus omnibus & singulis obseruandis & firmis & ratis habendis, & adimplendis & pro dicta pœna soluenda, si & quotiens commissa fuerit cum effectu, dictus F. obligauit se ipsum, eiusq; hæredes, & bona omnia & singula præsentia & futura. Renuncians in prædictis omnibus & singulis exceptioni non sic facti & celebrati contractus, rei non sic gestæ, aliter fuisse scriptum quàm dictum, uel recitatum, uel econtrà, doli mali, uis, metus fraudis, conditioni indebiti, sine causa & ex iniusta causa, in factum actioni, omnicq; alij iuris legum, canonum & statutorum priuilegio, beneficio & fauori ædito uel ędendo, à lege uel ab homine eidem contrà prædicta, uel alij quod prædictorum quomodolibet competenti, & non competituro, & iuri et legi dicenti: generalem renunciationem non ualere et nõ sufficere, nisi præcesserit specialis. Cui quidem F. præsenti audienti et intelligenti prȩcepi ego L. iudex ordinarius notariusq; publicus infrascriptus per guarantigiam etc. Rogans etc.

Instrumentum permutationis et pro parte uenditionis.

ANtonius olim Petri Francisci etc. per se et suos hæredes iure proprio et in perpetuum et omni meliori modo uia iure et forma, quibus magis et melius potuit et potest, et eidem licuit et licet, dedit, tradidit et permutauit pro parte uendidit et concessit Laurentio olim Mathȩi Petri lanaiuolo ibidẽ præsenti, et pro se et suis hæredibus et successoribus recipienti et permutanti, ementi et stipulanti unam domum etc. (Ponas confines) una cum omnibus et singulis quæ dicta domus et bona habent, suprà, infrà seu intra se in integrum, et cũ accessibus ingressibus et egressibus, adiacentijs, cohærentijs, pertinentijs et seruitutibus suis usq; in uias publicas. Et cum omni Iure et actione usu seu requisitione dicto Antonio, ex dictis bonis quomodolibet competenti et competituro. Ad habendum, tenendum, et possidendum, locandum, uendendum et alienandum, et quicquid dicto Laurentio et eius hæredibus et successoribus deinceps placuerit perpetuo faciendum. Et hoc specialiter et nominatim pro uno podere cum domo, pro dño et pro laboratore, et pro terris laboratis etc. (Ponas confines) Et pro florenis sexaginta quinq; de Sigillo nomine additionis seu melioramenti, et seu reguagli dictæ suprascriptȩ domus, quos florenos sexaginta quinq; dictus Antonius fuit confessus et contentus habuisse et recepisse à dicto Laurentio dante et soluente, nomine additionis et melioramenti dictȩ suprascriptȩ domus. Et de quibus dictus Anto. uocauit se bene pagatum, tacitum et contentũ, exceptioni non numeratæ pecuniȩ omnino renuncians. Quod suprascriptum podere dictus Lauren. per se et suos hæredes iure proprio et in perpetuum, et omni meliori modo quo potuit, et eidem licuit et licet, eodem modo in cambium et permutationem dedit, tradidit et concessit, et permutauit eidem Antonio ibidem prȩsenti et pro se et suis hærebibus et successoribus recipienti et permutanti, et pro parte ementi, una cũ omnibus et singulis cȩq; dicta bona etc. ut supra in instrumento permutationis et subsequenter primæ uenditionis, mutatis mutandis.

Rei pros

Rei propriae cum conductione permutatio. Forma.

A. dedit, tradidit & permutauit iure proprio in perpetuum pro se suisq; hæredibus B. recipienti talem domum in tali loco sitam, cuius confines tales sunt &c. ad habendum, tenendum &c. ut inf. de donatõe inter uirũ et uxorem. ℣. nunc de dote, in forma, dedit, usq; modo iunge, & hoc nominatim pro tali petia terræ, quam dictus B. dedit & permutauit ipsi A. in cambiũ ad habendũ, tenendũ &c. ut sup. usq; modo aliquo pertinente, iunge, qui prædicti A. & B. uidelicet quilibet eorum uicissim alterius nomine rem à se datam & permutatam constituit possidere usquequo unusquisq; eorum rei sibi datę et permutatę possessionem acceperit corporalem, quam siquidem accipiendi sua propria auctoritate sibi dedit licentiam, & deinceps retinendi, permittentes unus alteri adinuicem solemnibus stipulationibus hincinde interuenientibus, litem uel controuersiam, de re à se permutata, alterius uel eius hæredibus nullo tempore inferre, nec inferenti consentire, sed unusquisq; rem à se permutatam, alterius & eius hæredibus adinuicem ab omni homine ac uniuersitate legitimè defendere, auctorizare, & expedire, & prædictam permutationem & donationem, ac omnia & singula suprascripta firma, grata, & rata habere & tenere, nec contrafacere uel uenire per se, uel per aliam aliquam rationem uel causa, de iure uel de facto, sub pœna c. lib. ut in prædictis forma. ff. de rerum permutatio. lib. i. & ij.

Emphiteoticae rei permutationis Forma.

VEnerabilis pater talis abbas talis ordinis & talis diocesis solicitè considerans permutationem infrascriptã suo monasterio multipliciter fructuosam, idcirco petita & habita licentia à uenerabili patre tali episcopo, ut patet per talem literam uel instrumentum, nec non etiam accedente cõsensu & uoluntate sui conuentus ipsius monasterij, fratribus s. tali & tali pro ut moris est propter hoc in capitulo congregatis pro se ipso eiusq; successoribus uice & nomine ipsius monasterij præsentibus fratribus supradictis permutauit, donauit tali ciui pro se suisq; hæredibus recipienti, dando & concedendo eidem in Emphiteosim, usq; in suam tertiam personam domum talem in tali loco sitã, infra tales confines, ad habendum, tenendum & possidendum, & quicquid sibi suisq; hæredibus, saluo iure dñij. saluisque conditionibus, deinceps placuerit faciendum cum omnibus & singulis &c. ut supra in prima forma, usque ibi. tales confines, iunge, quam dictus ciuis permutauit isti domino abbati, ei usque successoribus uice & nomine dicti monasterij recipienti eoẽdem modo in concambium dando & concedendo eidem in Emphiteosim usq; in tertiã personam ad habendum, tenendum &c. ut supra usq; modo aliquo pertinente, iunge, qui dictus abbas nomine monasterij, & dictus ciuis, scilicet unusquisq; eorum uicissim alterius nomine &c. ut supra in prima forma, usq; obseruandum, hoc saluo quõd ubi dicitur, date, permutate, concesse. post iunge, idem abbas eidem ciui omnia prędicti monasterij bona, & dictus ciuis ipsi abbati omnia bona sua, præfatas autem concessiones, permutationes, & omnia & singula suprascripta fecit unaquæq; partiũ prædictarum super his condictionibus & pactis expressim actis et initis inter ipsas, uidelicet quõd ab unaquaq; parte nomine pensionibus rei sibi permutatę, à quocunq; alio ad quem res ipsa peruenit usq; ad tertiam personam unus denarius grossi. singulis annis in

festo

festo tali alteri persoluatur, postquam autem res ipsa ad quartam personam peruenerit, fiet de ea noua concessio Emphiteotica, hoc ordine obseruato, cũ decem denũ. ipsiq; renouationi fecerit, tunc ipsis persoluend. Cæterum uoluerunt & mandauerunt ex hoc concractu eiusdem tenoris duo confici instrumenta, unum s. pro una quaq; partium prædictarum.

CAMBIVM.

Andreas & Benedictus fratres et filij olim Hieronymi de Palartionibus, ciues & mercatores Florentini de societate quæ cantat in & sub nomine Thomasij de Spinellis & sociorum de Roma, eorum nominibus proprijs, & pro & uice & nomine omnium & singulorum suorum sociorum in dicta societate, pro quibus & quolibet eorum de rato & rati habitatione promiserunt per omnes & singulas ratihabitionis clausulas opportunas & se facturos, curaturos ita & taliter cum effectu omni iuris et facti exceptione remota, q; dicti eorum socij attendent, facient, soluent & obseruabunt cum effectu omnia & singula infrascripta, & contrà non facient, uel uenient, per se, uel alios aliqua ratione iure, modo uel causa alias de suo proprio facere, soluere & obseruare promiserunt, & quilibet eorum in solidum se & dictos eius socios obligando promisit, sub infrascripta pœna, & quolibet dictorum modorum, simul in solidum, per se & omni meliori modo, uia iure causa & forma, quib. magis & melius potuerunt, & eisdem dictis modis & nominibus licuit & licet, non ui, dolo uel metu, seu aliqua alia machinatione circumuenti, sed eorum certa scientia & libera uoluntate, & non per errorem aliquem iuris uel facti, pro se & dictos suos socios, & cuiuslibet eorum hæredes & successores, fuerunt in ueritate confessi & non sub spe alicuius futuræ numerationis se dicto nomine habuisse & recepisse, & apud se dicto nomine habere pro uero & iusto cambio & precio florenos auri octingentos à Dominico de Octauianis ciue & mercatore mediolanensi, præsente & pro se & suis hæredibus & successoribus recipiente & acceptante, de quibus uocauerunt se bene pagatos, tacitos & contentos, exceptioni non numeratæ pecuniæ omnino renunciantes. Quos florenos octingentos dicti Andreas & Benedictus modis & nominibus quibus suprà promiserunt, & quilibet eorum in solidum promisit, & solemni stipulatione conuenit dicto Dominico, ibidem præsenti & pro se & suis hæredibus & successoribus, & cui uel quibus iura sua concesserit recipienti, & stipulanti dare, soluere & pagare, aut dari solui & pagari facere Lugdũ. (Ponas locum) hinc ad duos menses proxime futuros sine ulteriori dilatione, aut eius certo nuncio uel procuratori, & seu negociorum gestori ad ipsos hoc præsens instrumentum deferenti. Promittentes & solemnibus stipulationibus conuenientes eorum nominibrs proprijs & modis & nominibus quibus suprã debitum soluturos, & hæc omnia obseruaturos specialiter, & nominatim in dicta ciuitate Lugduni in dicto termino dictorum duorum mensium, & elapso & præterito dicto termino generaliter & specialiter in regno Franciæ, Angliæ, & in curia Romana, Florentiæ, Mediolani, Venetijs, Senis, & alibi ubi dictus Andreas & Benedictus eorum, & quo suprã modis & nominibus, aut quocunq; alio modo & nomine inuenti fuerint, uel conuenti ipsi, seu aliquis ex eorum socijs, uel de societate ad omnem petitionem, libitũ & uoluntatẽ dicti Dominici, uel eius legitimi procuratoris. Ita quõd fori privilegio non obstante ex pacto ipsi Andreas & Benedictus, & eorum socij suprascripti, & quilibet eorum possint & ualeant, modis & nominibus, quibus suprã quolibet loco & tempore, & ubiq; locorum & fori aliquibus ferijs solemnibus

lemnibus et repentinis inductis seu inducendis: statutis, ordinamentis: tam e
ditis quãm edendis et omnibus alijs tam præsentibus quãm futuris quorum-
cunq; locorum principum et fori non obstantibus quibus eorum et quibus
supra modis et nominibus renunciauerunt, in omnibus et per omnia. Et ex pa
cto apposito in præsenti cõtractu et solemni stipulatione uallato, quòd possint
et sic uoluerint in persona et rebus et seu realiter et personaliter conueniri co
gi compelli et coartari, et detineri, et in carceres mitti, et mancipari pro ut et si-
cut et quemadmodum ibi et in dictis locis et quolibet eorum hoc præsens in-
strumentum foret confectum, non obstante quód ibi non fuerit celebratus cõ
tractus. Submittentes se ipsos et eorum socios prædictos et eorum societa-
tem et quemlibet eorum modis et nominibus, quibus supra, eorum et cuiusli
bet eorum bona tam præsentia quãm futura ubicunq; posita et existentia et
inueniri poterunt, quantum ad hoc iurisdictioni coertioni et compulsioni dicti
domini regis Franciæ, Angliæ etc. et eorum et cuiuslibet eorum iusticiarijs,
Cancellarijs, Thesaurarijs, et quibuscunq; officialibus et Iudicibus ecclesiasti
cis et secularibus, quocunq; fungantur officio uel regimine, et quocunq; no-
mine censeantur, et in eos consentiens tanquam in suos iudices competentes.
Promittentes modis et nominibus, quibus supra huius instrumenti solutionẽ
et remissionem non probare etc. ut supra in instrumento mutui etc.

Protestatio literarum Cambij facta præsenti.

PAteat omnibns euidenter qualiter Franciscus olim Symonis de Tosing-
lis ciuis et mercator Florentinus iuuenis, institor, negotiorum gestor et
gubernator Renati dñi Andree de Pazis, et sociorum de Florentia. Et pro et
uice et nomine ipsorum et cuiuslibet ipsorum et omni meliori modo, uia, iu-
re, causa et forma quibus magis et melius potuit et potest. Constitutus perso
naliter in præsentia mei L. Notarij infrascripti et testium suprascriptorum,
et Francisci de Cambijs ciuis et mercatoris Floretini præsentia audientis et
intelligentis præsentauit et se representauit eidem Fran. et per me L. Nota-
rium infrascriptum legi fecit de uerbo ad uerbum ad ipsius Fran. plenam &
claram intelligentiam quasdam literas Cambij siue pagamenti de Lugdeno
eidem Franci. de Cambijs destinatas, infrascripti tenoris & continentię ui-
delicet. (Ponat̃ tenor literarum de uerbo ad uerbum) A tergo siue extra L.
suprascripta. Intus uero scriptum erat hoc modo, uidelicet &c. quibus literis
sic præsentatis & lectis dictus Fran. de Tosinglis dictis modis & nominib.
instanter & instantissimè requisiuit dictum Fran. de Cambijs ut supra præ-
sentem audientem & intelligentem de acceptione dictarum literarum & de
solutione quantitatis in dictis literis contenta. Offerens se dictis nominibus
paratam solutionem recipere, & omnia facere in prædictis & circa prædicta
necessaria, consueta et opportuna. Et protestatus fuit & protestatur quòd per
eum dictis nominibus non stetit et non stat. Qui Fran. de Cambijs statim au
ditis prædictis, deliberatè dixit & respondit, se iustis de causis nolle accepta-
re dictas literas, & nolle soluere quantitatem in eis contentam. (Ponas re-
sponsionem quã faciunt & pro ut faciunt, uarij enim uarias responsiones da-
bunt) Qua responsione secuta & per dictum Fran. de Tosinglis audita, idem
Fran. de Tosinglis dictis nominibus saluis & reseruatis, tantũ sibi dictis no-
minibus, & dictis eius principalibus omnibus eorum iuribus & actionibus
eisdem quomodolibet cõpetentibus & competituris occasione prædicta tam
contra omnes & singulos quoscunq; & undecunq; sint eisdem ad prædicta

quomo-

quomodolibet tam in genere quam in specie obligatos quam contra scribentem dictas literas protestatus fuit & protestatur dicto Fran. de Cambijs presenti audienti & intelligenti de omnibus & singulis suis dictis nominibus & dictorum eius principalium damnis expensis & interesse & de Cambijs & recambijs & Cambns Cambiorum dictarum literarum, ob defectum & negligentiam acceptationis & solutionis quantitatis in eis contentę. Et accipient ad Cambium pro locis & temporibus, & eo modo & forma & pro ut est uel erit eis permissum de iure, uel de consuetudine, damno & periculo, & obligatione ut supra, postulans eidem habere de ualore huiusmodi Cambiorum & eidem in scriptis relaxauit copiam omnium prædictorum, Rogans &c. Item postea & in continenti dictis anno, Indictione, die uero &c. Ponas diem & locum, & alia requisita.

Fides Sensalis.

VEctorius Ioannes proseneta & sensalis Cambiorum ciuitatis Florentiæ suo prius per eum præstito iuramento ad sancta dei Euangelia, scripturis corporaliter manu tactis ad delationem mei L. Notarij infrascripti, & ad instantiam & requisitionem dicti Francisci de Tosinglis, dictis nominib. dixit, testificatus & fidem fecit, quòd Cambia pro Lugdoueo ualent Florentiæ, uidelicet pro uno floreno auri largo de Florentia grossi xxvij. & uno terzo monetæ Auinionensis in Auinione, Rogans &c. Ponas ualorem monetæ de qua in literis.

Protestatio literarum Cambij facta absenti.

PAteat omnibus euidenter qualiter Philippus olim Zenobij de uanellis ciuis & mercator Florentinus iuuenis institor, negociorum gestor, ergubernator Petri de Mellinis & sociorum campsorum de Florentia, & ipsorum uice & nomine habens in manu quasdam literas originales Cambij infrascripti tenoris à tergo uidelicet, Intus uero scriptum erat hoc modo, uidelicet (ponatur tenor) & manu infrascripti Alfonsi scriptas ut dixit, ut eas de nouo representaret ipsi Alfonso, & etiam ipsum requireret de solutione, cum cesserit dies solutionis & quærens dictum Alfonsum per loca requisita, & consueta, & ubi & in quibus solent comiter se reducere & conuenire mercatores Florentini & eum non inueniens. Tandem facta diligenti inquisitione & perquisitione propterea se reduxit ad domum habitationis, & solitę habitationis dicti Alfonsi Hieronymi de Riccialbanis (Si uero non haberet habitationem in ciuitate, ita scribas) Propterea se reduxit in forum nouum ciuitatis Florentiæ proprium domicilium omnium mercatorum Florentinorũ & in dicta ciuitate, commorantium & ubi communiter solent conuenire omnes mercatores dictæ ciuitatis maximè, cum dictus Alfonsus non habeat aliquam habitationem in ciuitate Florentiæ, sed sit absens à ciuitate, comitatu & districtu Florentiæ. (Sequere postea ubi ego dico de domo: tu dicas de foro nouo si non habet habitationem.) Et pulsato hostio dictæ domus & aperto, per existentes in ea publice palam alta & intelligibili uoce ita ut abomnibus astantibus audiri & intelligi posset, legit dictas literas & ipsum Alfonsum instanter & instantissimè requisiuit de acceptione dictarum literarum, & de solutione dictæ quantitatis in eis contentæ, tempore in eis contento, secundum formam & tenorem dictarum literarum. Offerens se dicto nomine paratum

ne paratum dictam solutionem recipere, & omnia et singula facere oportuna, pro sua dictis nominibus parte. Et cum responderetur ipsum Alfonsum non esse in ciuitate Florentia, sed abesse à ciuitate comitatu & districtu Florentię (uel dicas) & cum responsum aliquod nec acceptatio uel solutio sibi fieret, nō ualens ipsum personaliter alloqui. Omnibus melioribus modo, uia, iure & forma, quibus magis & melius potuit, saluis & reseruatis sibi dictis nominibus, & dictis eis principalibus quibuscunq; iuribus, remedijs & actionibus sibi dictis nominibus, quomodolibet competentibus & competituris, tam contra scribentem dictas literas quàm contra alios quomodolibet obligatos, tam in genere quàm in speciæ, iungere & prætextu dictarum literarum propter non factam acceptionem, & non secutam solutionem. Protestatus fuit & protestatur de cambijs & recambijs & cambijs cambiorum, & de omnibus & singulis eorum damnis expensis & interesse. Et q̄ accipiant ad cambium pro locis & temporibus & eo modo, & prout est uel erit permissum de iure uel consuetudine damno periculo & obligatione, ut suprà postulans fidem habere de ualore huiusmodi cambiorum. Et in scriptis relaxauit in domo prędicta (uel dicas) In foro prædicto afflixit & relaxauit copiam omnium prædictorū ut omnibus innotescere possit pro suo officio exercendo. Rogans &c.

Vectorius Ioannis proseneta & sensalis cambiorum ciuitatis Florentiæ. suo prius per eum præstito iuramento ad sancta dei Euangelia scripturis corporaliter manu tactis dixit, testificatus fuit & fidem fecit quòd cambia prò ipsis ualent Florentiæ &c. Ponas ualorem monetæ ut suprà. Rogans &c.

CONTRACTVS MATRIMONIALIS.

Sponsalia. Dotalia.

Instrumentum Sponsaliorum et matrimonij contrahentium.

ANtonius contraxit, concessit & destinauit Cor. Iacobinam eius filiam in futuram sponsam & uxorem Io. filij ipsius Cor. Promittentes per se & suos hæredes dicto Cor. pro se & suis hæredibus stipu. se facturum & curaturum, omni exceptione remota, q̄ dicta d. Iaco. eius filia contrahet sponsalia & matrimonium cum dicto Ioan. tempore legitimo, seu cum ipsa sponsalia, & matrimonium contrahi, & compleri poterit, & se soluturum & daturum eidem Cor. dotis nomine & pro dote ipsius d. Iaco. tempore contracti matrimonij c. lib. Boñ. inter denarios & conuenientem mobiliam. Pro quibus sponsalijs & matrimonio ut dictum est contrahendis Et prędictis omnibus & sing. obseruandis & adimplendis idem An. constituit ipsi Cor. arras sponsalitias. Et eidem sponsalitiorum, arrarum nomine obligauit unam domum, sitam in tali contrata infra tales confi. &c. Constituens se dictam domum tanquam arras & arrarum nomine ipsorum sponsaliorum, & matrimonij contrahendi, pro ipso Cor. & eius nomine possidere. Et uolens & concedens, q̄ si per eum aut per dictam Iaco. staret quo minus dicta sponsalitia & matrimonium compleri entur & fierent quum fieri & compleri legitimè potuerint, cedat dicta domus lucro ipsi Cor. & eam accipere ac possessionem eiusdem sua auctoritate ingredi possit, & ex ea tanq̄ uerus dñs, facere quicquid uelint. Versa uice dictus Cor. contraxit, concessit & destinauit dicto An. prę dictum Io. eius filium in futurum sponsum & uirum dictę Iaco. filiæ eiusdem

An. promittens per se & suos hæredes dicto An. pro se & suis hæredibus stipul. se facturum & curaturum, omni exceptione remota q̃ d. Io. eius filius contrahet sponsalia & matrimonium cum dicta la. tempore legitimo, seu cũ ipsa sponsalia & matrimonium contrahi poterunt & compleri. Et quòd ipse Cor. tempore d. matrimonij contrahendi solutis sibi dictis c. lib. Boñ. dotis nomine & pro dote ipsius d. Iacobi faciet dicto An. instrumentum dotale secundum ius & consuetudinem ciuita. Boñ. Pro quibus sponsalibus & matrimonio ut dictum est, contrahendis & prædictis omnibus & singulis â se Co. promissis obseruandis & adimplendis idem Cor. constituit ipsi An. arras sponsalitias & eidem arrarum sponsalitiarum nomine obligauit unam petiam terræ aratoriæ positam in tali loco & intra tales confines &c. Constituens se dictam petiam terræ tanq̃ arras & arrarum nomine ipsorum sponsalio rum & matrimonij contrahendi pro ipso An. & eius nomine possidere. Et uolens & concedens quòd si per eum aut per dictum Io. staret quominus dicta sponsalitia & matrimonio complerentur & fierent quum fieri & compleri poterit legitimè, cedat ipsa petia terræ lucro ipsi An. & eam accipere ac possessionem eiusdem sua auctoritate ingredi possit, & ex ea tanquam uerus dominus facere, quicquid uelit. Quæ omnia & singula suprascripta promisit una pars alteri ad inuicem solemnibus stipul. hincinde interuenientib. firma & rata habere & tenere, obseruare, adimplere, & non cõtrafacere uel uenire, per se uel alios, aliqua causa uel ingenio, de iure uel de facto. Sub pœna cc. lib. Boñ. stipul. ad inuicem inter ipsos in sing. capitulis huius contractus in solidum promissa qua soluta uel non, prædicta omnia & singula firma perdurent. Item reficere restituere una pars alteri ad inuicem omnia & singula damna & expensas ac interesse litis & extra. Pro quibus omnibus & singulis firmiter obseruandis obligauit una pars alteri ad inuicem omnia sua bona.

Instrumentum Sponsalitij.

IOhannes olim Aloysij Mathei de Scipionibus de Florentia ex parte una promisit & solemni stipulatione conuenit Antonio Iuliani Augustini de Caualcantibus ciui Florentino pręsenti recipienti & stipulanti se facturum et procuraturum, ita & taliter omni & qualibet Iuris & facti exceptione remota, quòd domina Marieta, filia dicti Ioannis consentiet in dictum Antonium tanquam in eius sponsum & uirum legitimum, & ab eo uxorali affectu, in signum ueri & legittimi matrimonij, annulum recipiet, & cum eo matrimoniũ legitimè contrahet. Et denique eidem dabit & constituet illam dotem & quantitatem dotis quam & pro ut & sicut declarabunt, arbitrabuntur & pronunciabunt nobiles & prudentes uiri N. & B. semel & pluries & quotiens cunq; & eo modo & forma, & tempore quibus declarandum duxerint & statuendum. Et exaduerso dictus Antonius, ex parte alia, promisit & solemni stipulatione, conuenit dicto Iohanni præsenti & pro se dicta Domina Margarita, eius filia recipienti & stipulanti consentire in dictam dominam Margaritam, tanquam in eius sponsam uxorem legitimam, eidemque maritali affectione & in signum ueri & legitimi matrimonij annulum dare A. dicta quàm domina seu alio pro ea recipere & confiteri illam dotem & quantitatem dotis & pecuniarum & florenorum dotis nomine dictæ do. & pro eius restitutione satisdare & fideiussores prestare quomodo & sicut declarabũt semel & pluries dicti N. & B. modo & forma, locis & temporibus per eos statuendis ambos in concordia. In quos N. et B. ambos in concordia dicti Iohannes & Antonius compromiserunt, tanquam in eorum arbitros et arbitratores amicabiles compositores, amicos communes et bonos uiros.

Dant eo

Dantes et concedentes eisdem arbitris ambobus in concordia, plenam licentiam et omnimodam potestatem, auctoritatem et baliam, dictam dotem et quantitatem dotis et fideiussores pro dicta dote et quantitate dotis, et eius donatione propter nuptias, in euentum restitutionis declarandi et cõstituendi et in prædictis et circa prædicta laudandi, arbitrandi, sententiandi, et declarandi de iure et de facto, et de iure tantum et de facto tantum decidendi et mandandi, et eorum lauda, sententias, arbitria et arbitramenta, declarationes et mandata mutandi et corrigendi, et de bonis, rebus et iuribus unius partis alteri adiudicandi, et econuerso, semel et pluries, et pro ut et sicut eisdem in cõcordia uidebitur et placebit, absentibus dictis partibus aut præsentibus citatis uel non, una præsente, et altera absente, et econuerso sedendo, et rectẽ stando, in scriptis et sine scriptis, publicis uel priuatis, et omni iuris solemnitate obmissa, et non seruata, diebus feriatis et non feriatis, et quolibet loco et tempore Cum pacto apposito in præsenti contractu solemni stipulatione uallato inter dictas partes, quòd quicquid per dictos arbitros ambos in concordia laudari contigerit, inter dictas partes intelligatur uenisse et uenire in præsenti compromisso, ac si de eo facta foret mentio specialis et expressa, et de eo fuisse litem et questionem inter dictas partes. Promittentes dictæ parres sibi inuicem et uicissim solemnibus stipulationibus hincinde interuenientibus, stare, parere et acquiescere omni laudo sententiæ arbitrio et arbitramento per dictos arbitros ambos in concordia ferendo et pronunciando, et ab eo non appellare, nec de nullitate uel iniquitate dicere uel opponere, aut peti reduci ad arbitriũ boni uiri. Ipsumq; et omnia in eo contenta obseruare, attendere et adimplere in omnibus et per omnia, & pro ut & sicut in eo coutinebitur. Et propterea dictæ partes solemnibus stipulationibus hinc inde interuenientibus fuerunt confessæ et contentæ se habuisse et recepisse una ab alia, et econuerso nomine arrarum sponsalitiorum florenos mille auri largos, quos florenos mille auri largos pars prædicta effectualiter non obseruans, quod absit, alteri parti obseruanti et in fide stanti, duplicatos dare et soluere teneatur, et debeat, et sic sibi inuicem et uicissim suprã dictæ partes solemnibus stipulationibus, hincinde interuenientibus promiserunt. Quæ omnia et singula suprascripta promiserunt et solemni stipulatione conuenerunt dictæ partes sibi inuicem et uicissim perpetuò firma et rata & grata, habere, tenere, attendere, obseruare et adimplere, & contrã non dare, facere uel uenire, pro se uel alium, seu alios, in iudicio, uel extrã de iure uel de facto, sub amissione dictorum florenorum mille ut supra habitorum & confessatorum & sub refectione damnorũ expensarum ac interesse litis & extrã. Pro quibus &c. Subdas generalitates ut suprã in alijs contractibus.

Instrumentum dotis constitutæ in re immobili, inextimata et in pecunia et rebus mobilibus.

Dominus An. dedit et tradidit Georgio pro se et suis hęredibus recipienti in dotem & nomine dotis dñę Ma. ipsius filię dicto Geor. ex matrimonio copulatę domũ unam inextimatam sitã in contrata tali. Cui tales dicuntur confi. &c. Ad habendũ tenendũ pos. et quicquid sibi et suis hęredib. debito iuris saluo, deinceps placuerit faciendũ, cũ omnib. & sin. quę intra prę dictos continentur confines uel alios si qui forent. Cũ access. et egress. suis usq; & in uiam pub. cũ omnib. & sing. quę habet suprã se uel infrã se, seu intra se in integrum. Omniq; iure et actione usu seu requisitione ipsi rei modo aliquo per-

tinente. Quam rem idem dominus An. se dicti Geor. nomine constituit possidere donec ipsius rei pos. acceperit corporalem. Quam accipiendi sua auctoritate, et retinendi deinceps ei licentiã omnimodã dedit. Promittens per se et suos hæredes Geor. p se & suis hæredib. stipul. prędictam rem ab omni homine & uniuersitate legitimè defendere auctorizare et desbrigare, et prędictam traditionem & omnia et sing. suprascripta firma et rata habere et tenere et nõ contra facere uel uenire per se uel alium aliqua causa, uel ingenio de iure uel de facto. Sub pœna c. li. Boñ. stip. p̃missa et refectione damnorũ et expensarũ litis et extra, et obligatione omniũ suorũ bonorũ et pœna soluta uel non prędicta omnia et sing. firma perdurent. Qua propter uersa uice dictus Geor. p̃misit pro se et suos hęredes sine aliqua exceptione iuris uel facti se obligando dicto dño An. p se et suis hęredib. stipul. restituere eidem do. Maiue ipsorũ hęredibus, uel cui ius & casus dederit prędictam domũ in omnem euentum restituendę dotis. Sub pœna c. lib. Boñ. stipu. promissa qua soluta uel non prędicta omnia & sing. firma perdurent. Item reficere et restituere sibi omnia et sing. damna et expensas, ac interesse litis et extrã, pro quib. omnibus et singulis firmiter obseruandis obligauit eidem omnia sua bona. Cæterum mandauerunt & uoluerunt duo unius et eiusdem tenoris ex his fieri instrumenta, unum uidelicet pro una quaq; partium prędictarum.

Instru. Dotis constitutæ in re immobili extimata et pecunia et rebus mobilib. extimatis.

DOmina Franceschina filia q. dñi Arduini dedit & tradidit iure proprio in perpetuum Damiano, eius sponso et uiro pro se & suis hęredibus recipienti in dotem, et nomine dotis, Petiam unam terræ aratorię extimatam c. lib. Boñ. positam in uilla S. Rophili in tali loco quam esse dixit & conuenit x. torñ. et eiusdem tales esse confines ad habendum, tenendum possidendũ, et quicquid sibi et suis hęredibus deinceps placuerit perpetuo faciendũ. Cum omnibus et sing. quę infra prędictos continentur confines, uel alios si qui forent. Cũ accessib. et egress. suis usq; in uiam pub. & cum omnib. et sing. quę habent suprà se uel infra se, seu intra se, in integrum. Omniq; iure & actione usu seu requisitione, sibi et ex ea re aut ipsi rei modo aliquo pertinente. Quam rẽ ipsa d. Fran. se dicti emptoris nomine dicti constituit pos. usq; quo ipsius rei possessionẽ acceperit corporalem, quam accipiendi sua auctoritate & retinendi deinceps ei licentiã omnimodam dedit. Promittens pro se et suos hęredes dicto Da. pro se et suis hęredib. stip. litem uel controuersiam, ei uel eius hęredibus de re ipsa uel eius occasione ullo tempore nõ inferre, nec inferenti cõsentire, sed ipsam rem tam in p̃prietate quã in pos. ei et eius hęredib. ab omni homine et uniuersitate legitimè defen. auctorizare et desbrigare et prędictã traditionẽ, et omnia et sin. suprascripta perpetuo firma et rata habere et tenere, et nõ cõtra facere uel uenire p̃ se uel p̃ aliũ aliqua causa uel ingenio, de Iure uel de facto. Sub pœna dupli dictę extimationis stip. p̃missa et refectione damnorũ et expensarũ litis et extra, et obligatione omniũ bonorũ suorũ & pœna soluta uel non prædicta omnia et sing. firma perdurent. Item dictus Da. confessus et contentus fuit se habuisse et recepisse ab ipsa do. Fran. in dotem & nomine dotis in alia parte l. lib Bono. in denarijs, & rebus mobilibus extimatis. Exceptioni sibi non datæ & non solutæ quantitatis, & rerum mobilium omnino renuncians. Nec non promittens per se, & suos hæredes dictæ dominę Fran. pro se & suis hæredibus stipul. soluere & dare, ac restituere eidem, aut eius hęredibus, siue cui ius et casus dederit dictas cc. lib. Boñ. in omnem euentũ restituendę dotis. Sub pœna dupli dictę quantitatis pecunię stip.

pro-

promissa, qua soluta uel non, prædicta omnia & singula firma perdurent. Item reficere & restituere sibi omnia & singula damna & expensas ac interesse litis & extrã. Pro quibus omnibus & singulis firmiter obseruandis obligauit eidem omnia sua bona. Cęterũ uoluerunt & mandauerũt & hoc contractu duo instrumenta, eiusdemq; tenoris cõfici uidelicet unum unicuiq; parti dandum. (Et nota quod quando cõtingit casus prædictus uidelicet, quòd daretur in dotem res immobilis extimata, et pecunia cũ rebus mobilibus, potest seruari forma prędicta. Sed nihilominus potest etiã alius seruari modus, qui mihi nõ minus, sed magis prædicto placet. Facies enim duo instrumenta, unũ s. d. sola traditione rei imobilis extimatę: quod incipies secundum quòd incipit prædictum instrumentum & continuabis per totum usq; ad locum ubi dicitur. Item dictus P. & ibi terminabis instrumentum, & pones subsequenter locum & testes. Et hoc instrumentum erit uiri uel accipientis rem ipsam. Et postea facies aliud instrumentum dotale, pro uxore, siue pro eo, qui dotem dat, hoc modo.

Instrumentum Dotis constitutae, in pecunia et rebus mobilibus.

DAmianus fuit contentus & confessus se habuisse & recepisse, ac sibi integrè datas solutas & traditas esse a d. Fran. eius sponsa & uxore, in dotem, & nomine dotis cc. & decem lib. Boñ. hoc modo, l. lib. Boñ. in una petia terræ aratoriæ posita in curia sancti Rophili extimata ipsa quantitate c. lib. Boñ. quam petiam terræ d. dña. Fran. ipsi Damiano extimatam, ut dictum est, tradidit, ut patet in instrumento scripto manu mei No. suprascripti. Reliquas uero lx. lib. in pecunia & rebus mobilib. extimatas. Exceptioni sibi nõ datæ & non solutæ, & non traditæ quantitatis pecuniæ & rerum mobilium siue dotis omninò renuncians. Nec non promittens per se & suos hæredes dictæ d. Fran. pro se & suis hæredibus stipula. soluere & dare ac restituere eidem, aut eius hæredibus, siue cui ius & casus dederit ipsas cc. lib. Boñ. in omnem casum & euentum restituendæ dotis. Restituendo prædictæ petiæ terræ extimationem, aut ipsam petiam terræ, si tunc temporis penes eum uel eius hæredes fuerit. Ita tantum q̃ in optione sit ipsius dominæ Fran. uel eius hæredum, siue illius cui de iure restituenda fuerit dos prædicta, recipere alterum quod maluerit predictorum, extimationem uidelicet siue terram, sub pœna dupli dictæ quantitatis pecuniæ stip. promissa, qua soluta uel non prædicta omnia & singula firma perdurent. Item reficere & restituere sibi omnia & singula damna & expensas ac interesse litis & extrã, pro quibus omnibus firmiter obseruandis obligauit ei omnia sua bona. (Quod uero dictum est supra de restituenda extimatione uel re, intelligas ponendum esse in instrumento, si expressim inter partes agetur. Alioquin directè procedas, illam clausulam prætermittens.

Instrumentum augmenti Dotis.

ANtonius fuit confessus & contentus se habuisse & recepisse ac sibi integrè datas solutas & numeratas esse, asseruit à do. Mathel. eius uxore in augmentum & nomine augmenti dotis suæ l. lib. Boñ. quæ ad ipsam do. Mathel. siue ad dictum An. pro ea peruenerunt ex precio quarundam possessionum quondam dñi. Ar. patris eius sibi iure institutionis relictarum ab ipso patre suo in ipsius Testamento scripto manu talis Not. Exceptioni sibi

non datę non ſolutæ atq; non habitæ prædictæ quantitatis pecuniæ, in augmentum & nomine augmenti dotis prædictæ & omni alij auxilio omnino renuncians. Necnon promittens pro ſe & ſuos hæredes dictæ d. M. pro ſe & ſuis hæredibus ſtipul. ſoluere, dare ac reſtituere eidem ſiue eius hæredibus aut cui ius & caſus dedit, ipſas l. li. Boñ. in omnẽ euentũ reſtituendę dotis. Sub tali pœna &c. (Nota ergo in inſtrumentis augmenti dotis neceſſarium eſſe aſſignare cauſam unde peruenerit pecunia in augmentum dotis data. Nam que alias eſſe præſumitur de bonis uiri, & contractus huiuſmodi fieri in præiudicium creditorum. Nota tamen q̃ prima dotis conſtitutio ante matrimonium & conſtante matrimonio fieri poteſt, ſed poſt primam dotis conſtitutionem non poteſt iterum conſtitui dos, ſed augmentum dotis.

Augmentum Dotis.

LEonardus & Laurentius fratres & filij olim Petri de Bonuiſis populi S. Romuli de Florentia, & quilibet eorum inſolidum & in totum ſe obligando, unica tamen ſolutione ſufficiente per ſe & eorum & cuiuſlibet eorũ hęredes & ſucceſſores, ex certa ſcientia, & non per errorem aliquem iuris uel facti, & non ſub ſpe alicuius futuræ numerationis & omni meliori modo, uia iure & forma, quibus magis & melius potuerunt, fuerunt confeſſi & contenti habuiſſe & recepiſſe à domina Marieta filia olim Dominici A. de Mipozano, & uxore dicti Laurentij, & eidem Laurentio matrimonio copulatę, ut de eorum matrimonio conſtat manu mei Ioannis Notarij, infraſcripti in augmentum, pro augmento & nomine augmenti dotis ipſius dominę Marietæ florenos centum auri largos. Quos aſſeruerunt ipſi Leonardus & Laurentius peruenisſe ad manus dictæ dominæ Marietæ ex cauſa ſucceſſionis bonorum dicti olim Dominici patris ipſius dominæ Marietæ. De quibus uocauerunt ſe bene pagatos, tacitos & contentos, exceptioni non numeratæ pecuniæ omnino renunciantes, Quos florenos centum auri largos augmenti dotis prædictæ, dicti Leonardus & Laurentius promiſerunt & ſolemni ſtipulatione conuenerunt, & quilibet eorum in ſolidum promiſit eidem dominæ Marietæ licet abſenti & mihi Ioanni Notario infraſcripto, ut publicæ perſonæ recipienti & ſtipulanti pro dicta domina Marieta & eius hæredibus & ſucceſſoribus, & cui uel quibus iura ſua conceſſerit, reddere, reſtituere & ſignare eidem dominæ Marietæ, & eius heredibus & ſucceſſoribus in omnem caſum & euentum dotis & dicti augmenti dotis reddendæ & reſtituendæ, cõſtante matrimonio uel ſoluto Florentiæ &c. Proſequere ut ſuprà uſq; ad finem, ut in alio inſtrumento confeſſionis dotis.

Inſtrumentum Donationis propter nuptias.

ANtonius ex cauſa donationis propter nup. dedit & donauit dominę M. ſponſæ & uxori ſuę, pro ſe & omnibus ſuis & d. Anto. communibus filijs recipienti. Medietatem, inſuper & quartam partem omnium ſuorũ bonorum mobilium & immobilium, præſentium & futurorũ. Ad habendum, tenendum, poſ. & quicquid ſibi ſeu dictis cõmunibus eorum filijs deinceps placuerit faciendum. Promittentes ipſi do. Ma. pro ſe & dictis cõmunibus eorum filijs ſtipul. prædictam, donationem propter nuptias, firmam & ratã habere, & tenere, & non contrafacere uel uenire aliqua ratione uel cauſa, de iure uel de facto. Sub pœna c. lib. Bono. ſtipul. promiſſa, & refectione damnorum

norum,& expensarum litis & extrà,& obligatione omnium suorum bonorum & pœna soluta uel non prædicta omnia & singula firma perdurent. (Verùntamen non quòd instrumentum prædictum in ciuitate Boñ. à consuetudine temporis nostri abolitum esse dignoscitur. Sed ipsius donationis recta natura est tantundem donare quantum datur in dotem. Et dicitur hęc donatio iure Longobardorum, margi. cap. & etiam secundum diuersos locorum mores diuersis continetur pactis, & diuersis nominibus appellatur. Tu aũt cum fueris Romæ, Romano uiuito more. Item debes scire quòd istius donationis uirtus illico restitutis dotibus euanescit. Propterea nota, quòd dos cõstante matrimonio restitui non potest, nisi in certis casibus, de quibus nihil ad præsens. Licet uergente uiro ad inopiam uel eo qui de restituenda dote promisit, possit mulier petere & exigere de bonis sibi hypothecatis in solutũ prò dote sua auctoritate communis. Quo habito ac cæterorum bonorum hypotheca recessit, eo tamen quòd in solutum acceperit à uiro pro iure usu fructus obligato, ꝙ diu constiterit matrimonium, nihilominus re manente. Item nõ est pretereundum quòd aliquando contingit patrem filium à se emancipare, & dotem uxoris filij quã ipse pater receperat dicto filio suo cõsignauit. Debet enim mulier solicitè sibi cauere ne dotem ipsam recipiat & socerum absoluat, uel à prima obligatione seu à primo obligato recedat. Quod etiam si faceret, non ualeret, quia efficeretur conditio dotis peior. Agetur tamen inter patrem & filium emancipatum de faciendo & curando, quod uxor non molebit socero ulterius litem de dote. Quod instrumentum ita scribas.

Instrumentum ex nota prædicta.

CVm dominus Boëtius, An. eius filium à se emancipauerit ut patet instrumento, scripto manu talis No. & idem An. moretur uel moraturus sit, cum d. Ma. eius uxore, & filijs suis seorsum à parte, quia æquũ est ut dos quę fuit pro sustentandis matrimonij oneribus constituta, ad illum perueniat qui matrimonij onus portat. Idem Dominus Boë. coram me No. & testibus infrascriptis dedit & soluit ipsi An. filio suo à se mancipato c. lib. Boñ. quas recepit & habuit dotis nomine, & pro dote ipsius do. Ma. tempore contracti matrimonij inter ipsum & A. supra dictum. Qui An. dictam pecuniam ab ipso patre suo ibidem & in præsenti recipiens & confitens & asserens tantam esse quantitatem promisit se & suos hæredes dicto domino Boë. pro se & suis hæredibus stip. onus ipsius matrimonij sustinere & dictæ eius uxoris & filijs de cætero alimenta præstare & se facturum & curaturum. Omni exceptione remota ꝙ dicta dña Ma. uel eius hæredes, aut aliquis alius ad quẽ spectaret ipsarum dotium restitutio, dotes ipsas aliquo tempore, uel casu ab ipso, uel eius hæredibus non petere. Et quòd lis uel quæstio ei uel eius hæredibus ipsarum dotium uel alimentorum occasione ullo tempore non moueretur uel inferetur ab aliquo de iure uel de facto. Quod si fieret & propterea idem d. Boë. damnum aliquod sustineret, conseruabit eum indemnem, & quod ipse idem An. prædictam solutionem & omnia & singula suprascripta perpetuo firma & rata habebit & tenebit & obseruabit, & non contrà ueniret, per se uel alium, uel aliqua causa uel ingenio, de iure uel de facto. Sub pœna dupli dictæ summæ pecuniæ stipul. promissa & refectione damnorum et expensarum litis, & extrà, & obligatione omnium suorum bonorum & pœna soluta uel non prædicta omnia & singula firma perdurent.

Confessio data in pecunia.

LAurentius & Leonardus fratres & filij olim Petri Leonardi de Bonuisis de Florentia, & quilibet eorum in solidum & in totum se obligando unica tamen solutione sufficiente, per se & eorum, & cuiuslibet eorum hæredes, ex certa scientia, & non per errorem aliquem iuris uel facti, & nõ sub spe alicuius futuræ numerationis, & omni meliori, modo, uia iure & forma, quibus magis & melius potuerunt, fuerunt confessi & contenti habuisse & recepisse ac sibi integrè datos, solutos & numeratos fuisse partim ab officialibus montis communis Florentiæ de denarijs dotium montis puellarum communis Florentiæ, & partim à Domínico &c. dantibus & soluentibus in dotem & dotis nomine dñæ Marietæ filiæ dicti Dominici & eidem Laurentio matrimonio copulatę, ut de matrimonio inter eos contracto cõstat manu mei Io. Notarij infrascripti, inter denarios & res mobiles cõmuni concordia, inter dictas partes extimatas, florenos octingentos auri largos hoc modo uidelicet, dictis officialibus florenos sexcentos quinquaginta auri largos, & residuum dictæ quantitatis uidelicet florenos centum quinquaginta, dicto Dominico, de quibus uocauerunt se bene pagatos tacitos & contentos, exceptioni non numeratę pecunię omnino renunciantes. Et propterea fecerunt eidem dñæ Marietæ, licet absenti & dicto Dominico ac etiam Ioanni Notario infrascripto, ut publicæ personæ, pro dicta domina Marieta recipientibus & stipulantibus, donationem propter nuptias de libris quinquaginta sp. secundum formam & ordinamentorum communis Florentiæ. Quas dotem & donationem propter nuptias dicti Laurentius & Leonardus promiserunt & quilibet eorum promisit & solemni stipulatione conuenit dictæ dominę Marietæ, licet absenti & dicto Dominico & mihi Ioanni Notario ante dicto & infrascripto ut suprã, pro dicta domina Marieta & eius hæredibus & successoribus, & cui uel quibus iura sua cõcesserit recipienti & stipulanti reddere, soluere & restituere eidem dominæ Marietæ, & eius hæredibus & successoribus & cui uel quibus iura sua concesserit in omnem casum & euentum dictæ dotis restituendæ, & donationis soluendæ constante matrimonio uel soluto Florentię, Pisis, Senis, Bononiæ, Lucæ, Ferrariæ, Romæ, Venetijs & generaliter ubiq; locorum terrarum, & in qualibet mundi parte ubi dicta Marieta uel eius hæredes & successores dictam dotem & donationem propter nuptias petierit & petierint, & dictos Laurentium & Leonardum, & quemlibet eorum & cuiuslibet eorum hæredes & bona conuenerint uel conuenire uoluerint, uel uoluerit tam in persona, quàm in bonis, tori priuilegio non obstante. Prorogantes ex nunc iurisdictionem & submittentes se iurisdictioni omnium & quorumcunq; iudicium, officialium & curiarum dictorum locorum, & ubilibet constitutarum, tam Ecclesiasticarum quàm secularium. Cum pacto apposito in præsenti contractu & instrumento & solemni stipulatione ualiato, inter dictas partes, quòd quandocunq; casus euenerit dictæ dotis restituendæ & seu donationis soluendæ, constante matrimonio uel soluto, liceat & licitum sit dictæ dominę Marietę, & eius hæredibus & successorib., & cui uel quibus iura sua concesserit, etiam sua propria auctoritate, & sine licentia uel decreto alicuius iudicis uel curiæ, ingredi, capere, apprehendere, & tenere tenutam & corporalem possessionem bonorum quorumcunq; & in bonis, de bonis & super bonis quibuscunq; dictorum Laurentij & Leonardi & cuiuslibet uel alterius eorum, eorumq; fructus, redditus & prouentus percipere & habere per se uel alios quos uoluerit ipsis fructibus in sortem, minime computandis. Dictaq; bona & de dictis bonis et quodlibet eorum, et de quibus potius uoluerit uel uoluerint uendere et alienare, et in aliũ seu alios quocunq;

alienationis

alienationis titulo transferre, doneo & quousq; dictæ dominæ Marietæ, et ei us hæredibus et successoribus de dicta dote et donatione propter nuptias, fue rit plenè et integrè satisfactum. Promittentes et conuenientes insuper dicti Laurentius et Leonardus, et quilibet eorum in solidum dicto Dominico et mihi Notario infrascripto, ut suprà recipientibus et stipulantibus de dicta dote aut quantitate dotis et donationis propter nuptias aut alicuius partis nõ opponere uel probare solutionem, satisfactionem uel absolutionem siue remis sionem, aut termini mutationem uel aliud pactum, per testes uel alio modo, nisi per hoc instrumentum sibi redditum, damnatum uel legitimè cancellatũ, aut per aliud instrumentum finis liberationis, remissionis uel solutionis Quæ omnia et singula suprascripta, ut supra promiserunt et solemni stipulatione, conuenerunt dicti Laurentius et Leonardus, et quilibet eorum in solidum unica tamen solutione sufficiente, se ut supra obligando promisit et conuenit dicto Dominico et mihi Iohanni Notario ante dicto et infrascripto ut suprà recipienti et stipulanti pro dicta domina Marieta et eius hæredibus, et cui uel quibus iura sua concesserit perpetuò firma, rata et grata habere, tenere, atten dere, facere, obseruare et adimplere, et contra non dicere, facere uel uenire, per se uel alium, seu aliqua ratione iure, modo uel causa, in iudicio uel extra, de iure uel de facto pœna dupli dictæ quantitatis solemni stipulatione pro missa in singulis et pro singulis capitulis pactis membris siue articulis presen tis contractus & instrumentis & sub refectione damnorum & expensarum ac interesse litis & extra. Quæ pœna totiens committatur & peti, & exigi pos sit & ualeat cum effectu: quotiens contra factum fuerit siue uentum, uel ut dic tum est cum effectu non fuerit obseruatum. Qua pœna commissa uel non so luta uel non, exacta uel non: seu etiam gratis remissa prædicta, & infrascripta omnia & singula nihilominus perpetuo firma & rata maneant & perdurent. Pro quibus omnibus & singulis obseruandis & firmis & ratis habendis, & pro dicta pœna soluenda, si quotiens commissa fuerit dicti Lau. & Leo. et qui libet eorum insolidum unica tamen solutione sufficiente, obligauerunt dictę dominæ Mariettæ, licet absenti, & dicto Dominico & mihi Ioanni notario ante dicto & infrascripto, ut publicæ personæ, ut supra recipientibus & sti pulantibus pro dicta domina Marieta & eius hæredibus & successoribus cui uel quibus iura sua concesserint se ipsos & quemlibet eorum in solidum, & eo rum & cuiuslibet eorum hæredes & successores, & bona omnia & singula præsentia & futura iura, nomina & actiones. Quæ bona obligata ex nunc cõ stituerunt se precario nomine pro dicta domina Marieta & eius hæredibus & successoribus tenere & possidere. Renunciantes in prædictis omnibus & singulis exceptioni non sic facti et celebrati contractus, aliter fuisse recitatum quam scriptum & econuerso rei non sic gestæ, doli mali, uis, metus, fraudis, sine causa & ex iniusta causa in factum actioni conditioni indebiti, beneficio nouæ & nouarum constitutionum de fideiussoribus, & de pluribus reis de bendis, & Epistolæ diui Adriani Beneficio, legis rubri & nigri, exceptioni non numeratæ pecuniæ, & non habitę, & non receptæ dictæ quantitatis do tis, fori priuilegio omnicq; alij luris legum canonum & statutorum auxilio pri uilegio & fauori, & iuri & legi dicenti generalem renunciationem non uale re nisi præcesserit specialis. Quibus quidem Lau. & Leo. præsentibus au dientibus & intelligentibus & prædicta omnia sic uolentibus & confitenti bus, præcepi ego Iohannes iudex ordinarius notariusq; publicus antedictus & infrascriptus, per guarantigiam, uice & nomine iuramenti pro ut mihi li cuit & licet & forma statutorum et ordinamentorum cõmunis Flore. quate nus prædicta omnia & sing. suprascripta, ut suprà per ipsos & quemlibet eo rum promissa facta & gesta attendant, faciant & obseruent iuxta præsentis

pub-

publici Instrumenti uim, formam, tenorem seriem, & effectum. Rogans &c.

Confessio Dotis in re immobili inextimata, et sic pro fundo Dotali.

PVblice omnibus pateat qualiter domina Margarita filij olim Bernardi de Cedernis cum consensu, uerbo licentia & auctoritate M. sui legitimi mundualdi eidem per me L. Notarium ante dictum & infrascriptum, ut suprà dati & confirmati præsentis & eidem dominę Margaritæ consentientis licentiam auctoritatem consensum & parabolam dantis & præstantis, Certificata primo & ante omnia de Iuribus suis & de importantia præsentis contractus, ut decuit & quid agebat & quid contrahebat, & in quo & quantum sibi præiudicare poterat. De quibus omnibus dixit & asseruit se bene certioratam, & informatam esse & plenam habere noticiam, per se & suos hæredes, & omni meliori modo, uia, Iure & forma, quibus magis & melius potuit & eidem licuit & licet, dedit, tradidit & concessit. Nereo Antonij Ludouici de Verrazano & Philippo filio dicti Nerei ibidem præsentibus, & pro se & eorum & cuiuslibet eorum hæredibus & successoribus recipientibus & stipulantibus, & dicto Philippo facienti omnia & singula suprascripta cum consensu uero, licentia, & auctoritate dicti Nerei ibidem præsentis & eidem Philip. auctorantis & consentientis & licentiam, auctoritatem & parabolam donantis & præstantis in dotem, pro dote, & dotis nomine, et pro fundo dotali dictæ dominæ Margaritæ uxoris dicti Philippi & eidem Philippo matrimonio copulatę infrascripta bona, uidelicet. Vnam domum cum palcis, salis, cameris & tecto, & curia & uolta sub terra, & multis alijs suis ædificijs & habitaturis, & pertinentijs, positam Florentiæ & in populo sancti Appollinaris de Florentia, et in uia dicta lauigna uechia, cui à primo uia à secundo Ioannis Dominici, à tertio Fehelchari, à quarto uia infra prædictos confines uel alios si qui forent plures aut ueriores. Cum omnibus et singulis quæ dicta bona habent super se, infra se, seu intrà se, in integrum omnicq; iure et actione, usu, dominio et proprietate, sibi dominæ Margaritæ et eius hæredibus et successoribus, et cuilibet uel alteri eorum quomodolibet pertinente et spectante. Ad habendum tenendum et possidendum, et quicquid dictis Nerio et Phil. deinceps placuerit perpetuo faciendum. Quam domum et bona dicta domina Margarita, dicto consensu constituit se precario nomine tenere, et possidere pro dicto Nerio et Philippo, et quolibet eorum donec dictorum bonorũ tenutam et possessionem acceperint corporalem, quã accipiendi, intrandi et deinceps retinendi sua propria auctoritate, et sine licentia uel decreto alicuius iudicis uel curiæ eisdem licentiam et omnimodam potestatem contulit atque dedit. Insuper promisit et solemni stipulatione conuenit dicta domina Margarita dicto consensu dictis Philippo et Nerio ut suprà recipientibus et stipulantibus dictam domum, et bona in totum uel in partem dictis Nerio et Philippo non molestare, nec litem uel controuersiam aliquam inde uel super dictis bonis, aut aliqua eorum parte eisdem Nerio et Philippo, aut eorum et cuilibet eorum hæredibus et successoribus ullo unquam tempore non inferre, facere uel mouere, nec inferenti facienti uel mouenti modo aliquo consentire, sed ipsam domum et bona uendita, et quodlibet eorum et quamlibet eorũ partem eisdem Nerio et Philippo, et eorum hęredibus et successoribus ab omni homine persona loco, communi, collegio, societate et uniuersitate legitimẽ defendere auctorizare et desbrigare, et modis omnibus expedire et eisdem uacuam et liberam possessionem dictorum bonorum tradere. Et ipsos Nerio,

um et Philippum, et eorum hæredes et successores in eorum bonorum possessione semper facere et defendere potiores priores et ualidiores. Et si quo tempore lis uel quæstio, aut controuersia aliqua tam per libelli oblationem tenutã et precepta de disgumbrando, quàm alio quocunq; modo moueretur, inferretur uel fieret, eisdem Nerio et Philippo, uel eorum hæredibus et successoribus inde uel super dicta domo et bonis, uel aliqua eorum parte in dominio, proprietate uel possessione, usu, usufructu uel fructibus. Ipsam litem causam quæstionem controuersiam & libellum et omnem nouitatem quandocunq; eidem dominæ Margaritæ uel eius hæredibus denunciatum uel notificatum fuerit, personaliter uel ad domum, in scriptis uel etiam uerbotenus, quõcunq; et qualitercunq;, infra quinq; dies à die huiusmodi denunciationis et notificationis, in se et super se recipere, suscipere, transferre in eadem causa, et ipsorũ bonorum defensioni se offerre, et tam in causà et causis principalibus quàm appellationis sistere usq; ad finem litis et causæ omnibus et singulis dictæ dominæ Margaritæ, et eius hæredum sumptibus, laboribus et expensis. Cum pacto, quòd notificatio semel facta ad domum habitationis dictæ dominæ Margaritæ uel eius hæredum, uel etiam minus legitimè facta, ualeat et sufficiat, ac si personaliter et legitimè facta foret, et pro legitimè facta habeatur, quòd si pronunciari uel sententiari contigerit super euictione, uel abuocatione dictorum bonorum contra dictos Nerium et Philippum, uel eorum hæredes et successoaes, infra octauam diem à die latę sententiæ euictionis uel abuocationis secutæ, et seu postquam eidem dominæ Margaritæ, uel eius hæredibus notificatum et denunciatum fuerit, modo et forma prædictis, precium ualorem & extimationem dictorum bonorum cum pœna dupli et damnis expensis et interesse litis et extra eisdem Nerio et Philippo restituere et persoluere promisit. Remissa ex nunc per pactum appellandi necessitati dictis Nerio et Philippo, si super euictione uel abuocatione dictorum bonorum ut supra pronunciari contigerit contra eos. Cum pacto etiam apposito et solemni stipulatione uallato inter eos, quòd non possit dicere uel opponere dicta domina Margarita, quòd eisdem Nerio et Philippo, uel eorum hæredibus et successoribus fuerit facta iniuria, uel iniustícia, si dicta bona in totũ uel in partem euincerentur uel abuocarentur ab eis uel aliquo eorum uel eorum hæredibus & successoribus, uel quòd ipsorum Philippi & Nerij culpa uel negligentia, aut iudicis imperitia uel nequitia fuerint euicta uel abuocata. Et insuper dicta domina Margarita dicto consensu ex causa dictæ dotis, dedit, cessit transtulit & mandauit dictis Nerio & Philippo, ut suprà recipientibus & stipulantibus omnia & singula iura, nomina & actiones, reales & personales, utiles & directas, ciuiles & prętorias, meras & mixtas, tacitas & expressas, anormalas & conuentionales, & quascunq; alias eidem dominæ Margaritæ quomodolibet competentes & competituras, inde uel super dictis bonis, & pro defensione & euictione dictorum bonorum, posuitq; ipsos Nerium & Philippum in locum & uniuersum ius suum quo ad iura prædicta, & constituit eos & quemlibet eorum procuratores ut in rem suam ita q; amodo dicti Nerius & Philippus, quilibet eorum possint & ualeant dictis iuribus & actionibus ut suprà, cessis eorum nominibus propríjs uti, agere & experiri, excipere & replicare, consequi, prosequi, & se & dicta bona tueri, & omnia & singula alia facere, quæ potuisset dicta domina Margarita, ante præsentem concessionem & iurium cessionem. Et propterea dicti Nerius & Philippus dicto consensu & quilibet eorum in solidum se obligando, fecerunt eidem dominæ Margaritæ, ibidem præsenti, & pro se & suis hæredibus & successoribus recipienti & stipulanti, donationem propter nuptias, de libris quinquaginta secundum formam statutorum & ordinamentorum, communis Florentiæ.

Et

Et promiſerunt & ſolemni ſtipulatione conuenerunt dictæ dominæ Ma. & ut ſuprà recipienti & ſtipulanti dictum podere, & bona ſuprà contenta, & cõterminata eidem dominæ reddere & reſtituere, & dictam donationem ſoluere, in omnem cauſam & euentum dotis reddendę uel conſignandę, et donationis ſoluendæ, conſtante matrimonio uel ſoluto Florentiæ, Piſis, Senis, Bononiæ, Lucæ, Ferrariæ, & generaliter ubicũq; locorum & terrarum, ubi dicti Nerius & Philippus, & quilibet uel alter eorum inuenti & conuenti fuerint, fori priuilegio non obſtante. Cum pacto appoſito in præſenti contractu & ſolemni ſtipulatione uallato inter ipſos contrahentes, quòd quandocunq; caſus euenerit dictæ dotis reſtituendę & donationis ſoluendę, conſtante matrimonio, uel ſoluto, liceat & licitum ſit dictæ dominę Margaritæ, & ſuis hæredibus & ſucceſſoribus dictum podere, & bona ſuprà contenta & confinata, ac etiam alia bona dictorum Nerij & Philippi, & cuiuſlibet uel alteri eorum ſua propria auctoritate & ſine licentia uel decreto alicuius iudicis uel curię ingredi, capere, tenere & uſufructare, & quicquid ſibi & ſuis hæredibus & ſucceſſoribus deinceps placuerit facere, donec eidem dominæ & ſuis hæredibus ſucceſſoribus de dicta dote & donatione propter nuptias fuerit integrè ſolutum & ſatisfactum, fructibus in ſortem minime computandis. Quæ omnia & ſingula ſupraſcripta promiſerunt & ſolemnibus ſtipulationibus conuenerunt, dictæ ſupraſcriptæ partes modis, nominibus et conſenſu, quibus ſuprà ſibi inuicem et uiciſſim una alteri et econuerſo, perpetuo firma, rata et grata habere, tenere, ad implere et obſeruare, et contrà non dicere, facere uel uenire, per ſe, uel alium ſeu alios aliqua ratione, iure, modo, cauſa uel ingenio de iure uel de facto in iudicio uel extrà, ſub pœna dupli extimationis dictorum bonorum, et ſub refectione damnorum expenſarum ac intereſſe litis et extrà ſolemni ſtipulatione promiſſa in ſingulis et pro ſingulis capitulis, membris ſiue articulis, præſentis contractus et inſtrumenti. Quæ pœna totiens committatur et peti et exigi poſſit et ualeat cum effectu quotiens contrafactũ fuerit, ſiue uentum, uel ut dictum eſt, cum effectu non fuerit obſeruatum. Qua pœna commiſſa uel non, ſoluta uel non, exacta uel non, ſeu etiam gratis remiſſa prędicta et infraſcripta omnia et ſingula, nihilominus perpetuo firma et rata maneant et perdurent. Pro quibus omnibus et ſingulis firmis et ratis habendis et tenendis, et pro dicta pœna ſoluenda ſi et quotiens commiſſa fuerit, dictæ partes obligauerunt, et quilibet eorum in ſolidum obligauit ſibi inuicem et uiciſſim ſolemnibus ſtipulationibus hincinde interuenientibus, et modis nominibus formis et conſenſu quibus ſupra, ſe ipſos et quemlibet eorum, et cuiuſlibet eorum hæredes, et bona omnia et ſingula præſentia et futura. Quæ bona obligata conſtituerunt ſe ad inuicem et uiciſſim precario nomine quilibet eorum pro altera parte tenere et poſſidere. Renunciantes in prædictis omnibus et ſingulis exceptioni non ſic facti et celebrati cõtractus, rei non ſic geſtæ, doli malis, uis, metus, fraudis, ob turpem cauſam ſine cauſa, et ex iniuſta cauſa, in factum actioni conditioni, fori priuilegio. Et dictus Nerius et Philippus dicto paterno conſenſu renunciauerunt, et quilibet eorum renunciauit beneficio nouæ et nouarum conſtitutionum, de pluribus reis debendis, et de Fideiuſſoribus, et Epiſtolæ diui Adriani. Omnicq; alij Iuris legum Canonum et ſtatutorũ priuilegio, auxilio, et fauori et iuri et legi dicenti, generalem renunciationem non ualere, non ſufficere, niſi præceſſerit ſpecialis, quibus per guarantigiam &c. Rogantes &c.

MANDA

MANDATVM.

Procuratorium et mandatũ pleniſſimum.

IN dei nomine Amen. Añodñi noſtri Iheſu Chriſti &c. Indictione ſeptima. Die uero xv. menſis decembris. Actum Florentiæ & in populo ſancti Laurentij de Florentia, & in domo habitationis infraſcriptæ dominæ Cathe. præſentib. teſtibus ad infraſcripta omnia & ſingula uocatis, habitis & rogatis, uidelicet Guilielmo &c. An. &c, Dña Ca. filia olim Dominici Franciſci de Florentia, & uxor Leonardi Hieronymi de Florentia, & de populo S. Mariæ Del fiere de Flo. dicens & aſſerens ſe proprio mundualdo carere, & uolens infraſcriptam procurationem & mandatum, uel aliud inſtrumentum efficaciter & legitimè facere, petijt à me L. iudice ordinario & notario infraſcripto, habente & qui habeo auctoritatẽ à Romano imperio & ex forma ſtatutorum, ordinamentorum cõmunis Florentiæ dandi & concedendi, & datos confirmandi mulieribus mundualdos, quatenus eidem darem mundualdum, & pro ſuo legitimè mundualdo. N. ibidem præſentem & eſſe uolentem, cuius cum conſenſu, uerbo, licentia, parabola, & auctoritate dicta domina C. poſſit contrahere, paciſci, & ſe & ſua bona efficaciter obligare, & omnia & ſingula eius negocia peragere, et maximè infraſcripta. Cuius quidem mulieris petitioni fauens tanquam iuſtę, ego L. iudex ordinarius & Notarius antedictus & infraſcriptus dictum N. ibidem præſentem & eſſe uolentem dedi conſtitui & decreui in ſuum & pro ſuo legitimo mundualdo, à prædicta & infraſcripta petita per eam, & in prædictis meam & cõmunis Florentiæ, quib. fungor, auctoritatem interpoſui, pariter & decretum. Rogans me L. quatenus de prædictis publicum conficerem inſtrumentum & inſtrumenta, unum uel plura. Item poſtea ibidem in continenti dictis anno, Indictioni, die & loco, & coram dictis ſupraſcriptis teſtibus, ad infraſcripta, omnia & ſingula etiam uocatis, habitis & rogatis, prędicta domina Ca. cum conſenſu, uerbo, licentia et auctoritate dicti N. eius legittimi mundualdi, ibidem præſentis et eidem dominæ Ca. in omnibus et ſingulis ſupraſcriptis conſentientis et conſenſum dantis et preſtantis, et non reuocando, per hęc aliquem uel aliquos ſuos procuratores, hactenus à ſe factos, nec geſta per eos, ſed ea et eos potius cõfirmando, ratificando, et acceptando primo, et ante omnia dotes ſuas per dictum Leon. eius uirum et maritum, quandocunq; habitas et confeſſatas manu cuiuſcunq; notarij. Et hoc ſi eſſet uidua, et uellet exigere dotem. Et certificata primo et ante omnia per me L. Notarium infraſcriptum de preiudicio, et importantia præſentis contractus et inſtrumenti, et quid et quantum eidem dominę prędudicare poterat, nec non de beneficio Velleiani ſenatus conſulti, pro mulieribus introducto, iſta uerba ſunt potius ſuperflua, ſed non nocent uidelicet. Nec non uſque ad iſta uerba, de quibus omnibus dixit et aſſeruit ſe benẽ certioratam, et introducto, iſta uerba ſunt potius ſuperflua, ſed non nocent uidelicet. Nec non uſque ad iſta uerba, de quibus omnibus dixit et aſſeruit ſe benè certioratam et informatam eſſe, et omni meliori modo, uia, iure et forma, quo, qua, et quibus magis et melius potuit, fecit, conſtituit, creauit et ſolemniter ordinauit, ſuos ueros et legitimos procuratores, actores, factores et certos nuncios, ſpeciales et quicquid melius dici et excogitari poteſt, prudentes uiros Iohan. et Marga. abſentes, ſed tanquam præſentes ei, ſi interſint præſentes et acceptantes, et præſens mandatum in ſe legitimè ſuſcipientes et quemlibet eorum in ſolidum et in totum, ita tamen q̃ occupantis conditio potior uel melior non exiſtat: Vel dicas, ita quòd non ſit

melior conditio primitus occupantis, nec deterior subsequentis: sed quod per unum eorum inceptum fuerit, alter prosequi, mediare & cum effectu finire ualeat, & tã ante litem contestatam quàm postea. Generaliter in omnibus & singulis causis, litibus, quæstionibus controuersijs & differentijs dictę constituentis, præsentibus & futuris, & tã ciuilibus q̃ criminalibus, & seu mixtis & tam Ecclesiasticis quàm secularibus, quam & seu quàs dicta constituens habet & seu habitura est, cum quacunq; & quibuscunq; personis & persona, loco, communi, collegio, societate, & uniuersitate, coram tam præsentibus quãm futuris, domino potestate, capitaneo, iudice & officiali appellationum & nullitatis oppositionum ciuitatis populi & communis Florentiæ, & coram quocunque & quibuscunque alijs rectoribus, iudicibus & officialibus, tam ecclesiasticis, quàm secularibus dictæ ciuitatis seu comitatus, uel districtus Florentiæ, seu alterius cuiuscunq; ciuitatis, terræ, castri uel loci, in quibuscunq; mundi partibus, quocunq; seu quibuscunq; nomine uel nominibus appellentur, & quocunq; fungantur officio uel regimine, seu coram quocunque, uel altero eorum & cuiuscunq; ipsorum, uel alterius eorum Iudice seu iudicibus uicarijs, militibus, Notario seu curia, aut ab eis uel altero eorum & cuiuscunq; ipsorum libet delegatis uel subdelegatis ordinarijs, uel extra ordinarijs.

Ad agendum.

AD agendum, causandum & defendendum libellum & libellos, dandum & recipiendum, & datis respondendum, excipiendum, protestandum, comparendum, & replicandum litem & lites contestandum, iuramentum calumnię, & cuiuslibet alterius generis iuramentum prestandum & subeundum in animam & super animam dicti constituentis, terminos et dilationes petendum et recipiendum, intentiones, positiones et capitula faciendum & formandũ. & aduersę partis intentionibus, positionib. & capitulis respondendum, confitendum uel negandum testes, instrumenta & iura quęlibet, & quęlibet probationum genera inducendum, producendum & allegandum iudices, Notarios & loca eligendum, et recusandum suspectos, et confidentes dandum, et tam suos quàm partis aduersę testes iurari recipi et examinari petendum, & eorum dicta & attestationes publicare uidendum, & faciendum, (si opus fuerit) de falso & uario accusandum, & eorum dictis & attestationibus ciuiliter & criminaliter opponendum, consilium sapientis petendum, in causa & causis concludendum, sententiam et sententias audiendum, et dari et ferri petendum, & ab ea & ab eis, et quolibet grauamine appellandum, & de nullitate dicendum & opponendum, & causam & causas appellationis et nullitatis prosequendum usq; ad finem litis et causæ, & generaliter ad omnia & singula alia faciendum, procurandum, gerendum & exercendum in prædictis & circa predicta necessaria consueta, requisita & opportuna et quæ & prout & sicut iuris ordo & merita causarum postulant, exigunt & requirunt, & quę & pro ut & sicut in causis requiritur, & sub agere & causari nomine, & seu nominibus comprehenduntur.

Ad intrandum in tenutam.

ITem ad intrandum & adipiscendum tenutam et corporalem possessionem omnium & quorumcũq; bonorũ, ad dictam dominam Ca. quomodolibet pertinentiũ, & seu obligatorum et maximè eorũ. in quib. & super quibus pronunciata esset, uel pnunciaretur tenuta in curia uel per curiam, dñi potestatis ciuitatis Florentiæ, uel alterius loci, siue per quamcunq; curiam alicuius alterius rectoris, uel officialis dictæ Ciuitatis, ipsisque bonis & eorum tenutis utendum

utendum & fruendum, et insolutum petendum et recipiendum, et alteri locandum, si et quotiens dictis procuratoribus, uel alicui eorum uidebitur et placebit.

Ad petendum in solutum.

Item ad petendum et recipiendum insolutum et pagamentū omnia et singula, et quæcunq; bona, iura uel res pro illis denarijs et quantitatibus, de quibus dictis procuratoribus uel alteri eorum uidebitur & placebit.

Ad faciendum capi.

Item ad faciendum capi, et personaliter detineri, et in quibuscunq; carceribus poni, mitti, stagiri et recommendari, tangi, bachettari et arrestari omnes et singulos, et quoscunq; debitores et debitorum debitores dictæ constituentis, et singulos qui ad petitionem dictæ constituentis, uel sui procuratoris capi possit, tangi et bachettari, uel quomodolibet poterunt in futurum de iure uel secundum formam statutorum, et ordinamentorum communis Florentiæ, et ipsos sic captos, stagitos et recommendatos, et seu tactos et bachetatos, et arrestos relaxari, et licentiari faciendum, et pristinę libertati restituendum et de ipsorum bonis rebus et iuribus pignorari, stagiri et sequestrari petendum, et faciendum, et penes idoneas personas recommendandum, et ea et de eis insolutum et pagamentum dari et adiudicari petendum et faciendum, et recipiendum.

Ad exigendum.

Item ad petendum et exigendum et recipiendum, et se habuisse et recepisse, confitēdum et recognoscendum in totum, particulariter et diuisim, semel et pluries, omnes et singulos florenos et pecuniæ, et rerum quantitatis et summas dictæ constituenti et debitas debendas, et omne in totum, et quicquid dicta constituens petere potest, seu potuerit in futurum à quacunq; et quibuscunq; persona et personis, loco, communi, collegio, societate et uniuersitate, quacunq; ratione iure modo uel causa, cum scriptura uel sine, publica uel priuata, et de receptis et exactis, procuratores, uel alterum eorum, uel sustituendis ab eis, et quolibet uel altero eorum, et hoc si habeant in mandatis ad substituendum. Et similiter facias in actibus subsequentibus, et de his dicti procuratores uel alter eorum uel substituendi ab eis uel altero eorum exegerint uel receperint, seu habuisse et recepisse, concessi fuerint finem, quitationem, liberationem, absolutionem, et pactum perpetuum de ulterius non petendo, faciendum cum solemnitatibus et cautelis, modis et tenoribus personarum et bonorum obligationibus, renunciationibus et penis, de quibus et prout dictis procuratoribus uel substituendis ab eis et quolibet, uel altero eorum uel alteri eorum uidebitur et placebit.

Ad exigendum credita montis.

Item ad petendum et exigendum et recipiendum et se habuisse et recepisse confitendum et recognoscendum in totum, particulariter et diuisim, semel et pluries, et quotienscunq; omnes et singulos florenos et pecuniæ quantitates et summas, in quibus dicta constituens reperiretur, seu descripta esset creditrix communis Florentiæ, super quocunq; monte, dictis communis cum pagis et donis interesse prædictis quantitatibus et summis debitis et debendis, et de his quę dicti Procuratores uel alterum eorum exegerint et receperint, seu habuisse et recepisse confessi fuerint, finiendum, liberandum, et absoluendum,

dictũ cõmune et officiales notarios & ſcribanos dicti cõmunis & montis pro dicto communi recipientes ſecundum ſtilum intalibus uſitatum in omnibus & per omnia,& cum illis cautelis modis & tenoribus, de quibus & prout & ſicut dictis procuratoribus uel ſubſtituendis ab eis & quolibet uel altero eorum uel alteri eorum uidebitur & placebit.

Ad faciendum ſumi rationes.

Item ad faciendum ſumi & eleuari rationes & computa dictæ conſtituentis & conditionari, & permutari, & tranſcribi ad rationem & computum, & ſub nomine dictorum procuratorum, uel alterius eorum, ſeu alterius cuiuſcunq; perſonę ſimul particulariter & diuiſim, ſemel & pluries, omnes & ſingulos florenos & pecuniæ quantitatis & ſummas, quas dicta conſtituens reciperet & habere deberet à cõmuni Flo. & officialib. montis dicti cõmunis, & ſeu in quibus dicta cõſtituens eſſet creditrix dicti cõmunis in libris quorũcunq; montiũ dicti cõmunis, cũ pagis donis & intereſſe, pro dictis quantitatibus & ſummis & qualibet, uel altera eorũ debitis & debendis, ad dandum & concedendum licentiam & liberam poteſtatem notarijs & officialibus & ſcribanis montis dicti communis dictas eleuationes, permutationes, & conditiones, & tranſcriptiones faciendi in omnibus & per omnia, ſecundum ſtilum in talibus uſitatum.

Ad accuſandum.

Item ad accuſandum, denunciandum, notificandum & inculpandũ, et omnes & ſing. & quoſcunq; qui aliquam offenſam uel iniuriam fecerunt uel intulerunt aut facient uel inferent in futurum contra dictam cõſtituentem, in perſona uel in bonis ipſius, & omnes & ſingulos qui poſſunt uel poterunt accuſari per dictã dominam C. cõſtituentem, & propterea gabellam cõmuni Florentiæ ſoluendum, fideiuſſores dandum & rogandum, & ipſas accuſationes & earum cauſas uſq; ad finem proſequendum.

Ad excuſandum.

Item ſpecialiter & nominatim ad comparendum & repreſentandũ coram dño poteſtate ciuitatis Florentiæ & eius iudice maleficiorũ ad dictam dominam Ca. conſtituentem excuſandum & defendendũ à quadam excuſatione uel inquiſitione, et contentis in ea contra ipſam, per dictũ dominũ poteſtatem & eius iudicem maleficiorum formatam, ad denunciationem A. ſindici & occaſione dictę inquiſitionis & totius proceſſus, inde ſecuti, & propterea ſi opus fuerit negandum & confitendum, & prout dictis procuratoribus, uel alterí eorũ uidebitur, omnia & ſing. in dicta inquiſitione & ſeu accuſatione contenta, uera fuiſſe & eſſe contra dictam dominam C. & ad promittendum & ſatiſdandum, & fideiuſſores rogandum & approbari faciendum & omnem debitam gabellam communi Florentiæ ſoluendum.

Ad petendum abolitionem.

Item ad petendum abolitionem ſuper quadam accuſatione inſtituta per dictam conſtituentem in curia præſentis domini poteſtatis ciuitatis Florentię, & eius iudicis maleficiorum contra B. & ſuper criminibus, maleficijs & delictis in dicta accuſatione, deductis & ſeu renunciandum dictæ accuſationi, & eius proſecutioni, & propterea debitam gabellam ſoluendũ, & omnia & ſingula alia faciendum in prędictis & circa prędicta neceſſaria, conſueta & opportuna.

Ad

Ad Locandum.

ITem ad locandum, dandum & concedendum ad pensionem ad medium et ad affictum omnes & singulas possessiones, domos & bona dictæ constituentis, ubicunq; posita & existentia, cui & quibus pro illo tempore & merce de pactis modis & conditionibus, de quibus pro ut & sicut dictis procuratoribus, uel alteri eorum uidebitur, & placebit, & ea & quilibet uel altera eorum dislocandum & reaffictandum, & ipsas pecunias mercedes & precia, & quæcunq; debita uel debenda, & dictis locationib. uel alios quoscunq; fructus reditus et prouentus quorumcunq; bonorum dictæ constituentis recipiendum & quæ dictam constituentem tenentur uel possidentur, recipiendum, exigendum & finiendum.

Ad Vendendum.

ITem ad uendendum, tradendum & alienandum, & quocunq; titulo in alium transferendum seu dandum, cambiandum & permutandum, omnia et singula bona, possessiones, res & iura & nomina dictę constituentis, ubicunq; posita & existentia, & tam præsentia quàm futura, seu debita uel debenda, cui & quibus & pro illo precio & precijs, de quibus & pro ut & sicut dictis procuratoribus & cuilibet uel alteri eorum uidebitur et placebit. Et ipsorum talium bonorum, precium recipiendum & concessandum, ipsorumq; tenutam & corporalem possessionem dandum, & tradendum & concedendum, & quoscunq; confessionarios & procuratores, tanquam in rem suam ponendum & constituendum, & de ipsorũ defensione, & in casu euictionis de precij restitutione promittendum & cauendum, & huiusmodi uenditionum & alienationum instrumenta conficiendum, uallandum & roborandum, & uallari & roborari faciendum, cum omnibus & singulis pactis, promissionibus, obligationibus, renunciationibus, pœnis, preceptis guarantigię, & cautelis in talib usu sitatis, secundum stilum Notariorum ciuitatis Florentiæ, & etiam de quibus & pro ut & sicut dictis Procuratoribus & cuilibet uel alteri eorum uidebitur, & in talibus uenditionibus & alienationibus fideiussorem & fideiussores dandum & rogandum, & omnia faciendũ in prædictis opportuna.

Ad Emendum.

ITem ad emendum, & titulo emptionis acquirendum omnia & quęcunq; bona, iura, res & mercantias, & omnia de quibus, & pro ut dictis procuratoribus & cuilibet, uel alteri eorum uidebitur & placebit ei ab illo & illis, & pro eo pretio & precijs, & sub illis formis & modis, & cum illis cautelis & eo modo & forma, & pro ut & sicut eisdem, & cuilibet uel alteri eorum uidebitur & placebit, precium q; seu pretia soluendum, seu ad quemcunq;, seu quoscunq; terminos promittendum, tenutam & corporalem possessionem, capiendum & recipiendum, & huiusmodi bona tenendum & possidendum, usu fructandum, locandum & uendendum, & omnia faciendum quæ & de quibus, & pro ut de ipsorum & cuiuslibet uel alterius eorũ procuratorem libera processerit uoluntate, et si opus fuerit ad compellendum omnes & singulos, qui de iure uel secundum formam statutorum et ordinamentorum cõmunis Florentiæ ad aliquid eidem constituenti, uendendum seu reuendendum, quomodolibet cogi uel compelli possent uel poterunt in futurũ, et propterea, (si opus fuerit) pro pretijs declarandis amicos communes eligendum, satisdandum et omnia alia requisita faciendum, et omnia et sin. gerendum et procurandũ.

quæ et de quibus,et pro ut et sicut dictis procuratoribus et cuilibet uel alteri eorum in solidum uidebitur et placebit.

Ad Donandum.

Item ad Donandum et titulo donationis tam pure et simpliciter inter uiuos quàm conditionaliter, et seu mixte et sub quacunq; forma,et pro ut dictis procuratoribus et cuilibet uel alteri eorum in solidum uidebitur et placebit transferendum semel,et pluries et totiens quotiens,eisdem et cuilibet uel alteri eorum uidebitur, et placebit illi uel illis hominibus et personis cuiuscunque ætatis uel sexus,cui uel quibus dictis procuratoribus et cuilibet,uel alteri eorum libere uidebitur et placebit,quæcunq; bona et iura, et de quibuscunq; bonis et iuribus dictæ constitutionis,tam præsentibus quàm futuris, ad ipsã constituentem quouis modo,iure uel causa, competentibus,pertinentibus,et spectantibus,aut quomodocunq; competituris,et cum precarij constitutione et cessionibus Iurium et constitutionibus procuratorum,ut in rem suam et cũ pactis,pœnis,solemnitatibus obligationibus,renunciationibus et alijs de quibus,et pro ut dictis procuratoribus,et cuilibet eorum in solidum uidebitur, et placebit etiam in quacunq; magna et maxima quantitate,ualore et extimatione,etiam si talia forent,de quibus dici posset dictum constituentem in specie uel specialiter non cogitasse,uel consensisse, et etiam si de eis fieri deberet mentio specialis et expressa,qua ex nunc pro ut ex tunc, et extunc pro ut ex nunc,hic pro expressis et specificatis haberi uoluerit in præsenti mandato,et propterea si ascenderent ad tantam summam,uel tantę extimationis essent, quæ insinuari deberet, ad petendum et faciendum huiusmodi donationem et eius instrumentum insinuari.

Ad nominandum in Judicio.

Item ad nominandum in iuditio et extra,et coram quocunq; iudice et officiali ciuitatis Florentiæ omnem et quancunq; personam et seu personas, locum,et commune collegium societatem et uniuersitatem in dominũ et possessorem,et pro domino et possessore omnium et quorumcunq; bonorum et iurium,de quibus eidem cõstituenti,quomodocunq; factũ esset,uel in futurũ fieret,prȩceptum de disgumbrando,uel iudicium contra causa, quomodolibet moueretur contra dictam constituentem, in quacunq; curia,et cõmunis Florentiæ ad petitionem cuiuscunq; personę,occasione cuiuscunq; iuris.

Ad acceptandum nominationem.

Item ad recipiendum omnem et quancunq; nominationem de dicta constituente factam seu fiendam, de quibuscunq; bonis,de quibus factum esset preceptum de disgumbrando,uel aliquod iudicium,aut lis moueretur,cuicunq; et quibuscunq; personę et personis ad petitionem cuiuscunq; personę, coram iudice et ad omnia et singula alia faciendum in prædictis,et circa prædicta opportuna.

Ad conducendum.

Item ad conducendum,et titulo conductionis recipiendum ad pensionem, ad medium uel ad fictum,uel in Emphiteosim,uel in feudum omnes et singulas possessiones domos bona res et iura quæcunq;, ubicunq; posita et existentia,sub quibuscunq; uocabulis et confinibus ab illo uel illis,ã quo uel quibus

bus et pro illo tempore et termino pensione et mercede, uel affictu et pactis modis et conditionibus et capitulis, de quibus et pro ut et sicut dictis procuratoribus, et cuilibet uel alteri eorum uidebitur et placebit.

Ad petendum consignari Dotem.

Item specialiter et nominatim ad petendum dictæ dominæ Ca. consignari dotē et donationem propter nuptias ipsius dominæ Ca. et iurandum et iuramentum præstandum in animam et super animam dictæ cōstituentis casum consignandæ dictæ dotis eueniſſe et extitiſſe, propter uergentiam ad inopiam dicti L. sui uiri et mariti, et propterea ad petendum et recipiendum licentiam et approbationem à magnificis dominis, prioribus libertatis et uexillifero, iustitiæ populi et communis Florentiæ, et eorum collegis, et ad soluendā propterea debitam taxam, et ad omnia et singula alia faciendum in prædictis et circa prædicta necessaria, consueta, requisita et opportuna.

Ad cedendum Iura.

Item ad cedendum et mandandum, et quocunq; titulo in alium transferendum omnia et singula iura et actiones, reales et personales, utiles et directas meras et mixtas, tacitas et expressas anormales et conuentionales, et quascunq; alias dictæ constituenti competentes, et quomodolibet competituras, cui et quibus dictis procuratoribus et cuilibet, uel alteri eorum uidebitur, et placebit in huiusmodi cessionibus precium et pretia, recipiendum et confitendum, uel ex causa donationis huiusmodi cessationis, faciendum et ad constituendum cessionarios procuratores, ut in rem suam et ponendum in locum et uniuersum ius dictæ constituentis. Dictasq; cessiones et iurium transactiones et instrumenta, inde conficienda, uallandum et roborandum, et uallari et roborari faciendum omnibus et singulis pactis promissionibus, obligationibus renunciationibus penis, preceptis guarantigiæ, et alijs cautelis in talibus usitatis secundum stilum Notariorum ciuitatis Florentiæ, et etiam de quibus, et pro ut et sicut dictis procuratoribus et cuilibet, uel alteri eorum uidebitur et placebit.

Ad contrahendum matrimonium.

Item ad contrahendum matrimonium, cum L. uel eius procuratore, et in eum tanquam in eiusdem dominæ Ca. uirum et maritum per uerba, de præsenti consentiendum ab eo uel eius procuratore, anulum in signum ueri et legitimi matrimonij recipiendum, et omnia et singula alia faciendum in talib. opportuna et etiam usitata.

Ad confitendum Dotem.

Item ad confitendum et ipsum constituentem principalem, obligandum simul quām separatim et tam fideiussorio nomine, quām quouis alio modo, uel forma ad quæcunq;, seu quascunq; futuras dotes et donationem, propter nuptias per dictos procuratores, & quemlibet uel alterum eorum recipiendas, seu etiam confitendas cuiuscunq; & de quacunq; futura uxore legitima dicti constituentis, uel cuiuscunq; alterius personę, cum pactis cap. clausulis, et eo modo & forma, pro ut & quemadmodum dictis procuratoribus & cuilibet, uel alteri eorum uidebitur & placebit, & pro ut & quemadmodū ab ipsa uel ipsis futura uxore uel uxoribus, uel alio, seu alijs fuerint quomodocunq; requisiti.

Ad Compromittendum.

Item ad compromittendum & committendum, & compromissum generale & speciale petendum & faciendum, & huiusmodi compromissa prorogandum & seu de nouo faciendum, cum quacunq; persona & personis, loco communi collegio societate & uniuersitate, de omnibus & singulis litibus causis quæstionibus, & controuersijs ortis & oriundis, de quacunq; re, iure uel causa, semel & pluries, & quotienscunq; in arbitros & arbitratores unum & plures, & tertium arbitrum & arbitratorem eligendum & nominandum, & addandum licentiam, seu ad substituendum & subrogandum dictos arbitros et arbitratos, & seu cancellarium curiæ mercantiæ pro tempore existente, & quemlibet eorum in solidum eligendum, & seu extrahendum de Bursa recursus curiæ mercantiæ ciuitatis Florentiæ, in tertium coarbitrum & coarbitratorem, & ad dandum & concedendum arbitris & arbitratoribus eligendis, & cuilibet eorum & cuicunq; ex eis tam simul omnibus in concordia, q̃ in solidum particulariter & diuisim plenam licentiam et liberam potestatem, auctoritatem & Baliam, & de supradictis litibus, quæstionibus & controuersijs, & quilibet uel altera earũ laudandi, sententiandi, arbitrandi & diffiniendi & mandandi, & de rebus & bonis unius partis, alteri parti dandi & adiudicandi & laudata & sententiata & arbitrata uel diffinita, semel et pluries, & quotienscunq; reuocandi, cassandi & annullandi, minuendi & reformandi alte & Basse, de iure & de facto, & de iure tantum & de facto tantum, sedendo rectè, stando, partibus, præsentibus & absentib. citatis & non citatis, una præsentę & altera absente, iuris ordine seruato, & non seruato, & omni iuris & iudicij ordine prętermisso, & quolibet die loco & tempore, quantumcunq; prohibito aut feriato, & ad faciendum & apponendum in huiusmodi compromisso & compromissis faciendis speciale pactum, quòd de omni & toto eo de quo uel super quo laudari, sentiari uel arbitrari contigerit, intelligatur fuisse & esse inter partes compromittentes litem causam quæstionem uel controuersiam, & in compromissum uel compromissa uenisse, deinde ac si de eo uel eis in compromisso uel compromissis specialis mentio facta esset, & in talibus compromissis fideiussore, unum & plures dandum, & rogandum & de prædictis & pro prædictis, & quolibet eorum dependentibus & annexis ab eis faciendum, et confici faciendum contractus et instrumenta, scripturas et cautiones, tam publicas quàm priuatas uallandum et roborandum, omnibus et sing. pactis promissionibus, stipulationibus, pœnis, et penarum adiectionibus, renunciationibus et preceptis guarantigiæ, et omnibus et singulis alijs capitulis clausulis et solemnibus oportunis et consuetis, maximè secundum stilum et consuetudinem Notariorum ciuitatis Florentiæ, et ad interessendum prolationi cuiuscunq; laudi et arbitramenti fiendi per huiusmodi arbitros et arbitratores, ipsaq; audiendum, approbandum et improbandũ, pro ut et sicut dictis procuratoribus uel alteri eorum uidebitur, ac etiam huiusmodi lauda et arbitramenta, notificandum et notificari faciendum et ipsorum notificationem, recipiendum, ipsaq; ratificandum, approbandum et emologandum, tam in præsentia quãm in absentia alterius partis secundum formam statutorum et ordinamentorum communis Florentiæ. Vel dicas.

Ad Ratificandum laudum.

Item ad interessendum et præsentiam prębstandum, omni et cuicunq; laudo sententiæ arbitrio, siue arbitramento dando uel ferendo inter dictos constituentes, et aliam uel alias quascunq; personas locum, commune, collegiũ, societas

ſocietatem uel uniuerſitatem, per quęcunq; uel quoſcunq; arbitros uel arbitratores et amicabiles compoſitores, amicos communes, et bonos uiros, quandocunq; et quomodocunq;, ipſumq; et ipſa huiuſmodi lauda, arbitria ſiue arbitramenta ratificandum, acceptandum et emologandum, aut impugnandū contradicendum, appellandum et de nullitate opponendum, et ad arbitrium boni uiri reduci petendum et huiuſmodi lauda arbitria ſeu arbitramenta exequendum, et executioni mandandum et obſeruandum, et ad implendum et exequi, et executioni mandari et obſeruari, et ad impleri petendum et faciendum per partem aduerſam et in prædictis et quolibet prædictorum ſe gerendum eo modo et forma, et pro ut eiſdem procuratoribus uel alteri eorum libere uidebitur, et placebit. Nec non dicta huiuſmodi lauda, arbitria, ſiue arbitramenta notificandum et notificari petendum et faciendum, tam per inſtrumentum quām per nuncium et pręconem publicos qui per modum notificationis in præſentia partis aduerſę, quām per alium quencunq; modum requiſitum, tam de iure quām ex forma ſtatutorum communis Florentiæ, pro ualidate dictorum laudorum, et ut executionem mereantur eo modo et forma, et pro ut dictis procuratoribus, uel alteri eorum libere uidebitur et placebit.

Ad petendum compromiſſum.

Item ad petendum impetrandum et obtinendum in curia præſentis domini poteſtatis ciuitatis Florentiæ, ſeu futuri domini poteſtatis ciuitatis Florentiæ, et ſeu coram ipſo poteſtate uel eius iudicibus, collateralibus, officialibus, et alijs quibuſcunq; rectoribus et officialibus ciuitatis Florentiæ, et coram tā præſenti quām futuro officio regularum ciuitatis Florentiæ, et eorum Notarijs compromiſſum, tam generale quām ſpeciale, cum quocunq;, ſeu quibuſcunq; conſanguineis conſortibus, et ſeu coniunctis dictæ conſtituentis, uel alijs quibuſcunq; perſonis, de et ſuper litibus quæſtionibus et controuerſijs uertentibus ortis ſeu oriundis, quacunq; de cauſa, et maximè ſecundum formam ſtatutorum ciuitatis Florentiæ, de materia diſponentium et ſuper dictis compromiſſis fiendis fideiuſſores pręſtandum et pręſtari petendum, et exinde etiam grauamen ac cohertionem contra partem aduerſam fieri petendum, et contra perſonam, et bona etiam per mulctam condemnationem. et per omnia iuris et ſtatutorum remedia, et omnia et ſingula alia in prædictis et circa prædicta petendum, faciendum et obtinendum, quæ fuerunt opportuna, et ſeu dictis procuratoribus, uel alteri eorum liberè uidebitur, et placebit.

Ad acceptandum et renuncian= dum officia.

Item ad renunciandum omnibus & ſingulis officijs muneribus & honoribus ad quæ dictus conſtituens extrahetur. eligeretur, nominaretur ſeu aſſumeretur in ciuitate comitatu uel diſtrictu Florentiæ uel alibi ubicunq; & uel ipſa officia munera & honores acceptandum ſi & quando, & quotiens dictis procuratoribus & cuilibet uel alteri eorum liberè uidebitur & placebit.

Ad tranſigendum.

Item ad tranſigendum componendum conueniendum & paciſcendum & tranſactiones compoſitiones conuentiones & pacta faciendum cū quacunq; & quibuſcunq;, perſona & perſonis loco communi collegio, ſocietate & uniuerſitate,

uersitate,cũ quib. dictis procuratorib. & cuilibet uel alteri eorum uidebitur et placebit,& instrumẽta inde facienda uallanda & roboranda & uallari & roborari faciendum omnibus & singulis pactis promissionibus, obligationib. renunciationibus,penis,preceptis guarantigiæ,& cautelis in talibus usitatis secundum stilum Notariorum ciuitatis Florentiæ, de & super quibuscunq; re causa negocio mercantijs pecunijs, & summis & rebus quibuscũq; in scriptis & sine scriptis,& pro ut & sicut dictis procuratoribus & cuibet uel alteri eorum uidebitur & placebit,

Ad recipiendum Mutuo.

Item ad recipiendum & acquirendum,& se recepisse confitendum mutuo & ex causa mutui,& seu depositi omnes & singulos florenorum & pecuniæ quantitates quas & de quibus dictis procuratoribus uel alteri eorum uidebitur et placebit. Dictasq; quantitates & summas restituere promittendũ eo modo & forma tempore loco & locis,de quibus & pro ut & sicut dictis procuratoribus,uel alteri eorum uidebitur & placebit. Et propterea dictam constituentem & eius hæredes & bona obligandum fideiussores dandum & roganndum & de prędictis rogari confici faciendum instrumentum & instrumenta, unum & plura uallanda & roboranda omnibus & singulis pactis promissionibus,obligationibus,renunciationibus penis preceptis guarantigiæ & cautelis in talibus usitatis,secundum stilum Notariorum ciuitatis Florentiæ.

Ad faciendum pacem.

Item ad reddendum & faciendum ineundum & mandandum pacem concordiam remissionem,& seu treugam,de omnibus & singulis iniurijs, offensis illatis uel factis usq; in præsentem diem in persona,uel bonis dictæ constituentis,& maximẽ de eo quod dicitur M. B. F. percussisse dictam D. C. de præsenti anno &c. Et de omnibus & singulis inquisitionibus,accusationibus processibus pro prædictis iniurijs & offensis, uel aliqua eorum,secutis seu secuturis,& de prædictis & quolibet prædictorum rogari,confici instrumentum & instrumenta,uallanda & roboranda,omnibus & singulis pactis promissionibus,obligationibus,renunciationibus penis & preceptis guarantigiæ & cautelis in talibus usitatis secundum stilum notariorum ciuitatis Florentiæ,& etiam de quibus & pro ut & sicut dictis procuratoribus, uel alteri eorum uidebitur & placebit.

Ad Reuidendum et recalcandum rationes.

Item ad reuidendum, saldandum & calcandum & in saldo & calculo ponendum omnes & singulas rationes et computa,cuiuscunq; rei,& seu rerum quantitatum & summarum occasione,cuiuscunq; banchi mercantiarũ & negociorum societatis seu traffici, & seu ab eis uel aliquo eorum dependentibus,& ipsis societatibus finitis, etiam nouas societates faciendum,reficiendũ & reformandum in scriptis,& sine scriptis,& quotiens,& pro ut & sicut dictis procuratoribus,uel alteri eorum uidebitur & placebit.

Ad Cambiandum.

Item ad Cambiandum & recambiandum et cambia quæcunq; faciendum et soluendum promissiones,reformationes, obligationes et denarios in quacunq;

cunq; summa etiam maxima eius nomine dandum & soluendum et recipiendum, et in banchis et quibuscunq; libris scribi et poni faciendum. Ac etiam mercandum, negociandum et trafficandum, et mercantias emendum et uendendum et baractandū ad credentiam, uel ad denarios mercata scribi et cancellari transcribi et translatari petendum et faciendum, nauigia et eorum mercantias securandum. Et omnia in prædictis dicendum, faciendum, et fieri faciendum necessaria, requisita & oportuna, et pro ut et sicut dictis procuratoribus uel alteri eorum uidebitur et placebit.

Ad consentiendum filio.

Item specialiter et nominatim ad consentiendum et auctorandum et consensum et licentiam dandum et concedendam Iacobo filio dicti constituentis, in et super quocunq; contractu uel obligatione fiendo et celebrando, per dictum Iacobum tam nomine proprio quàm alieno, et de omni promissione cautione et obligatione fienda, per dictum Iacobum et eo modo et forma, et pro ut et sicut facti qualitas et iuris ordo postulabūt et requirent, et pro ut et sicut dictis procuratoribus uel alteri eorum uidebitur et placebit.

Ad petendum Beneficium restitutionis in integrum.

Item ad petendum Beneficium restitutionis in integrum principaliter, seu incidenter uel emergenter, si et quotiens opus fuerit aduersus quādam hæreditatem et cuiusdam hæreditatis olim Sempronij Ticij aditam, per dictū Sempronium, tunc minorem xviij. annis, maiorem uero xiij. cum auctoritate, uerbo consensu ac licentia Pauli Ioannis dicti constituentis, curatoris, et dictum constituentem restitui faciendum aduersus dictam hæreditatem, ut se à dicta hæreditate ualeat abstinere, et ad faciendum, gerendum et exercendum in prædictis, et circa prædicta omnia et singula opportuna, et expedientia de iure, et secundum formam statutorum et ordinamentorū cōmunis Florentiæ, et quę et de quibus, et pro ut et sicut dictis summis procuratoribus et cuilibet uel alteri eorum insolidum uidebitur et placebit.

Ad Baptizandum.

Item ad Babtizandum et ad sanctum fontem baptismatis tenendum et lauari petendum filium uel filiam nasciturum uel nascituram, uel iam natum ex Petro Martini ciue Flor. et ex dña Margarita uxore dicti Petri, et ab eodem sacro fonte eleuandum, et ad respondendum pro dicto constituente sacerdoti Baptisanti credulitatem Christianę fidei, et ad renunciandum sathanę, et omnibus pompis eius, et ad respondendum, dicendum et promittendum, et obseruandum, et ad implendum omnia et singula in prædictis et circa prædicta requisita, et expedientia necessaria et oportuna, de iure et secundū ritum et consuetudinem usitatam.

Ad recognoscendum scriptam.

Item ad uidendum, audiendum et intelligendum, pro dicta constituente in iudicio et extra, et ubicunq; infrascriptam et cautionem priuatam infrascripti tenoris uidelicet. Al nome de dio. etc̄. ad ducendum, respondendum atque recognoscendum in iuditio et extrà, et ubicunque locorum pro dicta constituente, supradictam scriptam, cuius tenor supra patet à principio

usque

uſq; ad finem fuiſſe & eſſe ſcriptam & factam propria manu dicti conſtituentis, uel ſubſcriptam propria manu dicti conſtituentis. Ac etiam dicendum & reſpondendum, ad recognoſcendum dictam ſcriptam & cautionem priuatã & omnia mea contenta fuiſſe & eſſe ſcripta & cõfecta, de præſentia, conſenſu & uoluntate, dictæ conſtituentis, & ad faciendum in prædictis & circa prędicta omnes reſponſiones neceſſarias, requiſitas, & oportunas ad mandata iudicis ſeu alterius cuiuſcunq; in iudicio ſeu extra, et prout de ipſorum uel alterius ipſorum procuratorum, libera proceſſerit uoluntate.

Ad petendum Inſtrumenta.

Item ad petendum, ſibi fieri, extendi, publicari, compleri, dari & tradi omnia & ſingula inſtrumenta acta & iura ad dictam conſtituentem, quomodolibet pertinentia & ſpectantia, etiam pro ſuo intereſſe, & omni modo & etiã copias in publicam formam, totiens, quotiens & prout dictis ſuis procuratoribus, uel alteri eorum uidebitur & placebit.

Ad componendum.

Item ad ſe componendũ & compoſitiones quaſcunq; faciendum, cum quibuſcunq; officialibus communis Florentiæ, tam ſuper uenditionibus bonorũ & exactionibus debitorum, onerum, grauedinum & præſtantiarum quarũcunq; communis Florentiæ, qui ſuper compoſitionibus quorumcunq; debitorum communis Florentiæ, & tam præſentibus quàm futuris, & tam pro omni debito prędicto quàm futuro, ad quod & quę dicta conſtituens modo aliquo teneretur, ſeu tenebitur in futurũ dicto, communi Florentiæ. Et propterea ſi opus fuerit fideiuſſorem uel fideiuſſores dandum & prędſtandum, depoſitum faciendum, & huiuſmodi compoſitiones ſoluendum & obſeruandum, & omnia & ſingula alia faciendum, in prædictis requiſita, ſeu quæ & de quibus, & prout dictis procuratoribus & cuilibet, uel alteri eorum uidebitur & placebit.

Ad Recurrendum.

Item ad Recurrendum & reclamandum, & quæcunq; grauamina opponendum, & recurſus quoſcunq; faciendum contra quęcunq;, ſeu quaſcunq; uenditiones, alienationes, incorporationes, uel alios quoſcunq; actus fiendos, per quoſcunq; officiales communis Florentiæ, aut auctoritate communis Florentiæ ſe gerentes, de quibuſcunq; bonis rebus uel iuribus, tam ipſius conſtituentis, quã alterius cuiuſcunq; perſonæ, in quibus dicta conſtituens preteriderat, uel in futurum pretendere poſſet aliquod intereſſe, & tam coram magnificis dominis communis Florentiæ, q; coram quibuſcunq; officialibus & officio, uel officijs, tam dicti communis, quàm pro dicto communi Florentiæ, & ubi & apud quem uel apud quos fuerit expediens. Et huiuſmodi recurſus & reclamationes proſequendum, uſq; ad finem incluſiue. Et omnia & ſingula alia in prædictis, & circa prædicta, faciendum, quæ & de quibus, & prout dictis procuratoribus, & cuilibet, uel alteri eorum uidebitur & placebit.

Ad comparendum coram dominis, et dandum petitiones.

Item ad comparendum ſemel & pluries, & quotiens dictis procuratoribus & cuilibet uel alteri eorum uidebitur & placebit, coram magnificis & potentibus

tibus dominis dñis prioribus libertatis & uexillifero iusticię populi & communis Florentiæ tam præsentibus quàm futuris, & coram eis querelandum conquerendum & denunciandū omnem quamlibet & quancunq; personam tam popularem quàm magnatem, contra et aduersus dictam constituentem, committentem uel perpetrantem, uel quæ cōmisisset uel cōmitteret uel perpetraret in futurū aliquam iniuriam, maioritatem, maleficium, delictum uel excessum, realiter uel personaliter, uel alio quouis modo, & ad petendum huiusmodi delinquentem fieri & pronunciari magnatem & de numero magnatū ciuitatis, comitatus & districtus Florentiæ, et si magnates forent huiusmodi delinquentes ad petendum eosdem pronunciari & declarari magnates ciuitatis comitatus & districtus Florentiæ, & contra eosdem sortiri effectum omnes leges & ordinamenta dicti populi & cōmunis Florentiæ, de materia disponentia, & propterea omnē et quamcunq; taxam & solutionem uel gabellam faciendum, et in prędictis agendum et peragendum, et omnia faciendum quæ et de quibus et pro ut dictis procuratoribus et cuilibet uel alteri eorum uidebitur et placebit.

Ad reuocandum Procuratorem.

Item ad reuocandum, cassandum et annullandū omne et quodcunq; mandatum et omnia quęcunq; mandata, et procurationes factas seu fiendas per dictam dominam Ca. constituentem prædictam in quacunq; & seu quascunq; personam et seu personas, ad quoscunq; actus seu negotia facta, et seu collata fuissent, et seu in futurum essent, et mandatum prædictum, et omnia et sing. in huiusmodi procuratione et mandato contenta seu continenda, nec non ipsos procuratores constitutos, et seu constituendos à dictis huiusmodi procuratoribus et eorum mandatis, nec non omnes et singulos substitutos uel nominatos, et seu substituendos & nominandos à dictis huiusmodi principalib. procuratoribus et ipsorum substitutiones, et mandata prędicta reuocandum, cassandum et aunullandum, Ac etiam ad denunciandum, notificandū et protestandū eisdem seu cuicunq; ex eis quōd nihil gerant, faciant uel procurent, uigore huiusmodi mandati seu substitutionis sub cōminatione, pœna grauaminibus, modis et formis, pro ut et sicut dictis procuratoribus, et cuilibet uel alteri eorum uidebitur et placebit. Nec non etiam ad notificandū et protestandum dictis reuocatis seu reuocandis, et seu cuicunq; ex eius reuocationem, cassationem et annullationem supradictam et contenta in eis. Et insuper in præ dictis omnibus tam in iudicio quàm extrà faciendum et fieri faciendum ita et quemadmodum de iure requiritur et usitatum est.

Ad notificandum Instrumenta.

Item ad notificandum et protestandum intimandum et denunciandum in iudicio et extrà, et seu per acta et seu per instrumenta, et per omnem modum, et quotiens dictis procuratoribus et cuilibet uel alteri eorum placuerit Ant. Philippi quoddam instrumentum rogatum manu ser. Colluci Iohannis ciuis et Notarij Florentini, et omnia in eo contenta. Ad hoc maximè ut dictus Antonius nullam de prędictis possit ignorantiæ causam prætendere uel allegare, et ad omnia et singula alia faciendum ut dictum instrumentum suum sortiatur effectum.

Ad præstandum fideiussores.

Item ad dandum et præstandum in et super dictis et infrascriptis omnibus et singulis et in, et super quibuscunq; contractibus et instrumentis in iudico

& extrà fideiussores unum & seu plures & tot quot dictis procuratoribus et cuilibet uel alteri eorum uidebitur & placebit cum approbatione uel sine, cũ solutione gabellæ uel sine, cum precibus & mandatis uel sine, cum regressib. & omnibus & singulis promissionibus, obligationibus, cautionibus, cautelis & securitatibus, in omnem casum ad libitum ipsorum procuratorum & cuiuslibet uel alterius eorum faciendum & præstandum, & etiam huiusmodi Fideiussoribus de conseruando indemnes & penitus sine damno, promittendum & securandum, & omnia & singula alia faciendum in prædictis & circa prædicta necessaria, consueta & oportuna, & pro ut & sicut dictis procuratorib. & cuilibet uel alteri eorum libere uidebitur & placebit.

Ad fideiubendum.

Item ad fideiubendum & satisdandum, & in quacunq; obligatione & pro quacunq; & seu quibuscunq; persona & personis loco, communi, collegio, societate, uniuersitate intercedendum, in & pro omni & quacunq; quantitate, pro qua & cui et quibus et cum illis promissionibus obligationibus renunciationibus & modis & formis, & pro ut & sicut, & quemadmodum dictis procuratoribus & cuilibet uel alteri eorum uidebitur & placebit.

Ad acceptandum Beneficium.

Item ad acceptandum quodcunq; Beneficium sibi constituenti seu dictis eius procuratoribus, & cuilibet uel alteri eorum nomine ipsius constituentis, collatum uel conferendum, et propterea tentam et corporalem possessionem tenendum & accipiendum pro dicto constituente.

Ad resignandum Beneficia.

Item ad resignandum beneficia uel capellam & capellas liberẽ absq; aliqua pronunciatione, ac etiam quodcunq; aliud beneficium & ad petendum huiusmodi resignationem admitti per dominum archiepiscopum seu alium ad hoc potestatem habentem, ut & pro ut & sicut dictis procuratoribus & cuilibet uel alteri eorum uidebitur & placebit.

Ad impetrandum Licentiam.

Item ad impetrandum petendum semel & pluries et quotiens uoluerint, et dictis procuratorib. et cuilibet uel alteri eorum uidebitur et placebit, omnem et quancunq; gratiam et seu Beneficium in et super quacunq; re, negotio, causa et occasione cuiuscunq; rei et negotij, uel causæ dicti cõstituentis à quocunq; superiore et superioribus in quacunq; dignitate constitutis.

Ad præsentandum.

Item ad præsentandum D. b. electum et seu eligendum per dictum constituentem ad rectoriam sancti Laurentij de Flo. ac ipsum electum præsentandum cuicunq; superiori qui potestatem haberet eum confirmandi, ad petendum eum confirmari ad rectoriam, et in rectorem dictę ecclesiæ, et ad omnia et singula alia faciendum, procurandum, gerendum et exercendum quæ in prædictis et circa prædicta fuerint quomodolibet necessaria, requisita et opportuna.

Ad petendum dari Tutorem.

Item ad petendum et faciendũ dari tutorem et curatorem et tutores, et curatores hęreditati iacenti quondam Ma. Federici illũ uel illos quem uel quos dictis

dictis procuratoribus & cuilibet uel alteri eorum uidebitur & placebit, & seu quem uel quos nominabunt & ad nominandũ semel & pluries, & ad omnia & singula alia faciendum, dicendum procurandum & exercendũ in prædictis & circa prædicta necessaria consueta & oportuna.

Ad recipiendum Depositum.

Item ad faciendum seu etiam recipiendum pro ipsa constituente omne & quodcunq; depositum & deposita in iudicio & extra expediens & seu consuetum ex quacunq; re, causa, lite seu negotio dictæ constituentis, & generaliter omne quodcunq; depositum faciendum & recipiendum, quotiens & prout de ipsorum procuratorum & cuiusslibet uel alterius eorum libera processerit uoluntate.

Ad consentiendum cuicunq; negotio.

Item ad consentiendum & expressum consensum, parabolam & licentiam dandum & concedendum pro nomine dictæ constituentis super quocunque contractu uel obligatione fienda & celebranda, per quancunq; personam nomine dictæ constituentis uel alieno nomine, & super quo, qua & quibus quomodolibet requireretur consensus & licentia dictæ constituentis tacitẽ & expresse, & eo modo & forma, & prout & sicut dictis procuratoribus & cuilibet uel alteri eorum uidebitur & placebit.

Ad exigendum à Camera.

Item ad petendum, exigendum & recipiendum, & se habuisse et recepisse confitendum & recognoscendum in iudicio & extrà particulariter et in totum, florenos centum auri largos, eidem constituenti debitos uel debendos, quos dictus A. constituens habere debet uel habere debebit in futurũ à communi Florentiæ seu à camerarijs camerę cõmunis Flo. seu à dominis decem balie dictæ communis, occasione, causa uel pretextu salarij, stipendij uel solidi ipsius A. uel alia quacunq; de causa ratione uel modo, quæ quomodolibet dici uel excogitari possit cum scriptura uel sine, publica uel priuata pure in diem uel sub conditione & exinde se nomine dicti constituentis benẽ pagatum tacitum & contentum uocandum, et de exactis finiendum & finem, quietationem, liberationem, absolutionem, remissionem & pactum perpetuum faciendum de ulterius aliquid non petendo ad sensum sapientis, & ad uoluntatẽ dicti communis Florentiæ, & seu dictorum camerariorum uel decembalie dicti communis Florentiæ.

Ad finiendum.

Item ad finiendum & faciendum finem remissionem, quietationem, liberationem, absolutionem, transactionem & pactum perpetuum de ulterius non petendo, tam generaliter quàm specialiter, & eo modo, & forma, & prout & sicut de dictorum procuratorum, & cuiusslibet uel alterius eorum libera processerit uoluntate, de omni & toto, eo quod dicta constituens petere seu recipere uel habere debet, nunc uel in futurum, à quacunq; uel quibuscunque persona & personis, loco, communi, collegio, societate et uniuersitate cũ scriptura uel sine, publica uel priuata, pure in diem uel sub conditione, quacunq; ratione, & de prædictis omnibus & singulis, & dependentibus et connexis ab eisdem omnes et singulas compositiones et pacta faciendum cum omni et quacunq;, et seu quibuscunq; persona et personis, & prout et sicut dictis procuratoribus et cuilibet uel alteri eorum uidebitur & placebit.

Ad substituendum.

Item ad substituendum & loco sui ponendum & surrogandum procuratorem & procuratores unum uel plures, semel & pluries, & totiens quotiens dictis procuratorib. & cuilibet uel alteri eorum uidebitur & placebit, & dictos procuratores sic substitutos & seu substituendos reuocandum, præsenti principali mandato nihilominus semper in suo robore & firmitate remanente. Et generaliter ad omnia & singula faciendum, gerendum, procurandum, & exercendum quæ in prædictis & circa prædicta, & quolibet prædictorum uiderint necessaria, utilia & quomodolibet oportuna, & quæ iuris ordo & facti qualitas prædicti postulant, exigunt & requirunt, & quæ ipsamet constituens facere & exercere posset si præsens esset, & insuper ad omnia & singula negotia dictæ constituentis etiam si talia essent quæ mandatum exigerent magis speciale, uel generale. Dans & concedens atq; committens dictis suis procuratorib. & cuilibet eorum insolidum, & substituendis ab eis & quolibet eorum plenum, liberum & generale ac speciale mandatum, cum plena libera generali ac speciali administratione omnia & sing. faciendi super prædictis & quolibet eorum & dependentibus & connexis ab eisdem, nec nō promittens & cōueniens dicta constituens mihi L. Notario infrascripto, ut publicæ personæ recipienti & stipulanti, pro omnibus & singulis quorum interest, intererit aut interesse poterit, quomodolibet in futurum se perpetuo firmum, ratum & gratum habiturum omne id totum & quicquid per dictos suos procuratores & quemlibet uel alterū eorū uel substituendos ab eis et quolibet eorum in prędictis et circa prędicta, et quolibet prędictorū actum, factū gestum, procuratumue fuerit, et contrà nullo modo facere uel uenire, per se, uel per aliū, aliqua ratione iure, modoue, causa, de iure uel de facto, in iudicio uel extrà, sub hypotheca et obligatione sui suorumq; hæredum et bonorū omnium et singulorum, mobilium et immobilium, præsentiū et futurorum. Releuans insuper et releuare uolens dicta dña constituens dictos suos procuratores et substituendos ab eis et quemlibet eorū insolidū ab omni onere satisdandi, promisit et solemni stipulatione conuenit mihi L. Notario antedicto et infrascripto et publicæ personæ, ut supra recipienti et stipulanti, pro et uice et nomine omniū et singulorum quorum interest, intererit aut interesse poterit, quomodolibet in futurum, de iudicio sisti, et iudicato soluendo, et quōd tempore ferendæ sententiæ in iudicium ueniet, si opus fuerit et cōmode fieri poterit, et omnia dabit et soluet aduersarijs suis, pro omnib. et sing. quę in condemnatione continebuntur, nisi fuerit prouocatum sub hypotheca et obligatione sui, suorumq; hæredum, et bonorum omnium et singulorum, mobiliū et immobiliū, pręsentiū et futurorum. Rogans me L. Notarium, antedictū et infrascriptum, quatenus de prædictis publicum conficerem instrumentū.

Substitutio.

In dei nomine Amen. Anno dñi etc. prouidi uiri M. et Io. ciues Florentini, et de populo sancti Stephani ad pontē, procuratores et procuratorio nomine dñę Ca. donanti pro ut de eorum mandato constare dixerūt manu ser. Angeli Francisci ciuis et notarij publici Flo. sub die xxx. Ianuarij etc. habentes mandatū ut dixerunt ad substituendum et multa alia faciendum quæ in dicto eorum mandato dixerunt latius contineri, uigore dicti sui mandati, et omni meliori modo, uia, iure et forma, quo, qua et quibus magis et melius potuerunt, et eis licuit, et licet, substituerunt, et loco, et cuiuslibet eorum posuerunt nobilem et prudentem uirum Alfonsum Ferdinandi ciuem Florentinum, præsentem et suscipientem, uel absentem, sed tanquam præsentem, ad

ad ea omnia & singula faciendum, procurandum, & exercendum, quę ipsi met substituentes uigore dicti eorum mandati, facere possunt. In se ipsis nihil ominus & quolibet eorum reseruando & retinendo firmo principali manda to, Rogantes &c.

Procuratio duratura post mortem.

ANtonius olim Sigismundi ciuis Florentinus, & de populo sanctæ Ma ríæ maioris de Florentia, citra tamen reuocationem &c. omni meliori modo &c. fecit, constituit, creauit & ordinauit suum uerum & legittimum procuratorem, actorem, factorem & certum nuncium specialem & irreuoca bilem & firmiter duraturum, post mortem dicti constituentis & quem exali qua uel per aliquam alium procurationem, constitutionem uel actum quem seu quã per dictum constituentem fieri contigerit, uel per aliquem finem spe cialem uel generalem seu specialem, tacitam uel expressam reuocationem uel suspensionem uoluit non reuocari aliqualiter uel suspendi, aut reuocatum & suspensum intelligi, nobilem uirum Iohannem Christofori, ibidem præsen tem, & dictum mandatum in se sponte suscipientem. Quod mandatum ma xime ad infrascripta durare uoluit, & uires habere post mortem ipsius consti tuentis, & tam ipsius constituentis hæreditate adita quàm non adita, & seu iacente seu etiam repudiante, nec posse ulla de causa reuocari, suspendi uel im pediri, in omnibus & singulis causis &c. Ad agendum &c. Item ad intran dum &c. Item ad faciendum capi etc. et generaliter &c. Dans & concedens dictus constituens, dicto Ioanni eius procuratori prædicto, & substituendis ab eo, plenum, liberum generale ac speciale mandatum, cum plena libera ge nerali ac speciali administratione &c. ut supra in primo mandato. Et insuper dictus A. ex certa scientia, & non per errorem, absoluit, finiuit & liberauit dictum Ioannem procuratorem suum, ibidem præsentem, & recipientem, et quoscunq; substituendos ab eo, licet absentes, et me Notarium infrascriptum præsentem, et pro eis & quolibet eorum & eorum uice & nomine ut publicam personam recipientem, ab omni administratione seu procuratione, quæ per di ctum procuratorem uel substituendo ab eo procurari, geri, exigi, recipi, habe ri & confiteri uel fieri contigerit, & eorum omniũ quę ad manus dicti procu ratoris uel substituendorum ab eo, uigore præsentis mandati quomodolibet peruenerint: & ex nunc fecit dicto Ioanni, ibidem præsenti & pro se & suis hę redibus recipienti & stipulanti, & mihi Notario antedicto & infrascripto, ut suprà recipienti & stipulanti finem, quietationem, liberationem, absolutionẽ & pactum perpetuum de ulterius non perendo, de omnibus et singulis supra dictis & de omni & toto eo ad quod dictus Ioannes procurator prædictus, et substituendi ab eo, constituenti & eius hæredibus quomodolibet tenerentur uel teneri posset, & seu possent, et hoc mandatũ irreuocabile iussit esse, quod irreuocabiliter durare uoluit, & uires habere ut prę mittitur, etiam post mor tem dicti constituentis, tam ipsius A. hæreditate adita quàm iacente seu quo modolibet repudiata. Et insuper dictus constituens iussit, uoluit & manda uit hoc præsens mandatum totiens haberi & censeri confirmatum, et de nouo factum & constitutum, quotiens & quando appareret aliqualiter reuocatum suspensum, sopitum uel uiribus euacuatum. Et dictum Ioannem & substitu endos ab eo casu ex nunc pro ut ex tunc, extunc pro ut ex nunc, de nouo con stituit & pro nouiter tunc constituto & constitutis haberi uoluit et mandauit ad omnia & singula suprascripta. Promittens eidem Ioanni ibidem præsen ti, & pro se & suis hæredibus recipienti & stipulanti, nec non mihi Notario antedicto & infrascripto ut publicę personæ recipienti & stipulanti pro omni

bus & singulis quorum interest, intererit aut interesse poterit quomodolibet in futurum se prædictum mandatum non reuocare nec suspendere, quoquomodo, & prædicta omnia & singula, & quicquid per dictum procuratorem & substituendos ab eo & quemlibet uel alterum eorum actum factumue, gestum procuratumue, perpetuò firmum & ratum habere & tenere, et contra non facere uel peruenire per se uel aliũ quoquomodo in iudicio uel extra, de iure uel de facto sub pœna dupli eius quod pro tempore ageretur uel peteretur, quæ pœna totiens cõmittatur & peti & exigi possit & ualeat cum effectu quotiens contrã prædicta, uel eorum aliquod factum fuerit, siue uentum quæ pœna cõmissa uel non, soluta uel nõ, seu etiam gratiose remissa, rata & firma maneant nihilominus omnia & singula suprascripta. Sub hypotheca & obligatione sui suorumq; hæredum & bonorum omniũ præsentium & futurorum. Rogans me Leonardum Notarium infrascriptum, quatenus de prædictis publicum conficerem Instrumentum hoc.

Reuocatio Procuratoris.

ANselmus olim Francisci &c. constitutus in præsentia mei Notarij infrascripti & testium suprascriptorum, omni meliori modo, uia iure et forma, quibus magis & melius potuit, publicè palam & in multorum hominum præsentia, clare & expresse reuocauit omnem & quamlibet procurationem, & omne et quodcunq; mandatum per ipsum Anselmum usq; in præsentem diem hactenus datum uel factum in B. et F. quacunq; ratione, iure, modo uel causa, in genere uel in specie, & sub quibuscunq; uerbis & alio quouis modo qui quomodolibet dici uel excogitari possit, & ipsos B. & F. eius procuratores prædictos præsentes, audientes & intelligentes, si sunt, & quemlibet eorum reuocauit ab omni & quolibet mandato & procuratione, & ab omni officio procurationis & mandati per ipsum Anselmum usq; in præsentem diem eis et cuilibet eorum quomodolibet dati, collati & facti per se uel alium, directè uel indirectè, tacite & expresse, in genere uel in specie, & sub quibuscunque uerbis, & alio quouis modo, iure ratione uel causa, quæ quomodolibet dici uel excogitari possit. Volens et mandans ex nunc dictus Anselmus omnem & quamlibet procurationem & omne & quodlibet mandatum per eum ut dictum est, constitutum et collatum, dictis Bartholomeo et Francisco, et cuilibet uel alteri eorum, et omnia et singula in dictis mandatis, et in quolibet eorum contenta, cassa esse, uaria, irrita & nullius ualoris, roboris auctoritatis, efficatię uel effectus. Et omnia & singula in prædictis pro prædictis, et circa prędicta, et quodlibet prædictorum gesta, promissa uel facta, per ipsos Bartoimeum & Franciscum, & quemlibet uel alterum eorum, & omnia et singula ab eis et quolibet uel aliquo, seu aliquibus eorundem dependentia, uel connexa publicè, palam et manifeste, & in multorum hominũ et personarum præsentia expressa reuocauit, cassauit & irritauit et annullauit, & cassa irrita & annullata esse uoluit, & mandauit, & pro cassis & reuocatis annullatis haberi & teneri iussit & declarauit. Rogans me Notarium infrascriptum, quatenus de prædictis publicum conficerem instrumentum.

Vel dicas breuius et maxime de reuocatione speciali.

PEtrus dominici Philippi de Florentia considerans et aduertens, quòd de anno proximè præterito &c. et die secunda mensis Februarij dictus Petrus

crus ſuum procuratorem conſtituit & fecit Bernardum Iohannis Gucci de Feſulis, ut latius conſtat publicum inſtrumentum, inde rogatum manu ſer. Chriſtofori de uitulino notarij publici Florentini, & quod dictus Bernardus non eſt idoneus uel aptus in dictum mandatum exercendum, ſe male gerit & gubernat circa negocia & cauſas dicti Petri, & omni meliori modo, uia, iure & forma, quibus magis & melius potuit & poteſt, reuocauit & annullauit dictum mandatum in dictum Bernardum collatum, et dixit et aſſeruit ſe pœnitere de mandato prædicto, & noluiſſe & nolle dictum Bernardum amplius gerere uel adminiſtrare aliqua negocia uel cauſas dicti Petri. Rogans &c. ut ſupra.

Alia procuratio breuior.

PVblice omnibus pateat qualiter ſpectabilis uir A. olim Laurentij de Pantaleonibus de Florentia ciuis Florentinus, citra tamen reuocationem alicuius ſui procuratoris, per eum hactenus conſtituti, & omni meliori modo, uia, iure & forma, quo qua & quibus magis & melius potuit & poteſt, confidens in bonitate prudentia & probitate infraſcriptorũ Hieronymi Orlandi, & Sigiſmundi olim Gerhardi, fecit, conſtituit, creauit & ſolemniter ordinauit ſuos ueros, certos legitimos & indubitatos procuratores, actores, negotiorumq; ſuorum infraſcriptorum geſtores ac nuncios, ſpeciales & generales, ita tamen quòd ſpecialitas generalitati non deroget, nec econtra, prefatos nobiles & prudentes uiros Hieronymum & Sigiſmundum, licet abſentes ſed tanquam præſentes, & quemlibet eorum inſimul, inſolidum & de per ſe, ita tamen quòd non ſit melior conditio primitus occupantis, nec deterior ſubſequentis, ſed quòd unus eorum incepit, alter mediare & terminare ualeat, & cũ effectu finire, etiam lite conteſtata, ſpecialiter nominatim & expreſſe ad ipſius A. conſtituentis nomine, & pro eo & eius hæredibus & ſucceſſoribus emendum & titulo emptionis in ſe recipiendum, nonnullas poſſeſſiones poſitas in comitatu ſiue diſtrictu Flo. iuxta ſuos confines communi, omnib. iuribus & pertinentijs introitibus & egreſſibus earundem poſſeſſionum, pro eo precio nomine precij de quo dictis procuratoribus ſuis & cuilibet illorum alteri eorum uidebitur & placebit, ab illo uel illis perſona uel perſonis loco, communi collegio, ſocietate & uniuerſitate, uno uel pluribus qui dictas poſſeſſiones eidem Antonio uendere, & in eũ titulo uenditionis tranſferre uoluerint, & pretium conuentum pro dictis poſſeſſionibus dictis uenditoribus, cũ uel pluribus pro dicto Antonio conſtituente, & eius hæredibus & ſucceſſoribus ſoluendum & numerandum, quietationem, abſolutionem, liberationem ac pactum perpetuum de ulterius non petendo recipiendum, ab eiſdem uenditoribus uno uel pluribus, nec non ad petendum & recipiendum à dictis uenditoribus ſufficientem & idoneam fideiuſſionem & cautionem de emptione et de & pro defenſione dictarum poſſeſſionum, & in caſu euictionis de precij reſtitutione, cum pœnarum adiectione & alijs cautelis & clauſulis in ſimilibus inſtrumentis emptionis & uenditionis apponi conſuetis iuxta formam Iuris et ſtatutorum communis Florentiæ, et ſtilum et conſuetudinem Notariorũ ciuitatis Flo. Item ad intrandum adipiſcendnm adeundum et apprehendendum pro ipſo A. conſtituente et eius hæredibus et ſucceſſoribus, et ipſorum nominibus, tenutam et corporalem poſſeſſionem dictarum poſſeſſionum, et bonorum ut ſuprà emendorum. Et ipſas poſſeſſiones et bona emenda, locandum et diſtocandum ad firmam, ſeu annuam penſionem, et ad locandum, uel ad affictum dandum et concedendum illi uel illis, cui uel quibus, et pro eo tempore et precio, et alijs melioribus modis formis, pactis, conditionibus, et conuentionibus, de quibus et pro ut dictis ſuis procurato-

ribus, uel alteri utilius fore uidebitur & placebit. Obligationes quoque cautiones & pacta licita faciendum & recipiendum iura omnia & actiones tam realia quàm personalia quãm etiam mixta in rem scripta ex officio iudicis dependentia acquirendum & consequendum in iudicio & extrà. Et pro prę dictis omnibus & singulis fieri & confici faciendum instrumentum & instrumenta unum & plura, uallanda & roboranda omnibus & singulis clausulis, et capitulis et pœnis necessarijs, et oportunis, fructus quoq; reddítus et prouentus dictarum possessionum, ut supra emendarum à quibuscunq; inquilinis, colonis, laboratoribus uel conductoribus ipsarum seu illas alias tenentibus quocunq; petendum, exigendum, leuandum et recipiendum, et recuperandum, et se habuisse et recepisse cõfitendum semel et pluries, et omni quolibet anno & totiens quotiens tempus messium & uindemiarum aut conuentionum, ut supra fiendarum euenerint, pactumq; reale et personale de nil plus ulterius petendo faciendum, cum omnibus et singulis clausulis in talibus fieri et apponi solitis et consuetis. Et si necesse fuerit pro prędmissis et quolibet prædmissorum coram quibuscunq; iudicibus tam ecclesiasticis quàm secularibus comparendum, et debitores quoscunq; fructuum, reddituum et prouentuum dictarum possessionum ut prędmittitur emendarum, et cuiuslibet uel alterius earum capi, bachettari, arrestari, et in carceribus personaliter detineri, et ab ipsis relaxari et liberari faciendum, semel et pluries, et totiens quotiens opus fuerit, et dictis suis procuratoribus, et cuilibet uel alteri eorum libere uidebitur et placebit, Agendum propterea, causandum et defendendum, libellum et libellos, ac quascunq; petitiones summarias dandum, recipiendum, dari et recipi uidendum, litem et lites contestandum et contestari uidendum, de calumnia iurandum et uarietate dicendum et cuiuslibet alterius generis licitũ iuramentum in animam et super animam dicti constituentis præstandum et prędstari uidendum ponendumq; articulandum, et poni et articulari uidendũ, positionibus et articulis partis aduersę respondendum, suisq; responderi petendum, confitendum uel negandnm, testes, instrumenta et iura quælibet et quõlibet probationum genera inducendum, producendum et allegandum iudicem, Notarios et loca eligendum et recusandum suspectos, et confidentes dandum, et tam suos quàm partis aduersę testes iurari, recipi et examinari petendum. Et eorum dicta et attestationes publicare uidendum et faciendnm, et aduersę partis si opus fuerit testes redarguendum, de falso et uario accusandum, et eorum dictis et attestationibus ciuiliter, criminaliter opponendum, consilium sapientis petendum, in causa et causis concludendum, et renunciandum et concludi et renunciari uidendum et petendum, sententiam et sententias tam interlocutorias quàm diffinitiuas audiendum, et dari et ferri petendum, et ab ea et eis, et quomodolibet alio grauamine illato uel inferendo prouocandum, et appellandum, et de nullitate dicendum et opponendum, et causam et causas appellationis et nullitatis oppositionis prosequendum usq; ad finem litis et causę. Absolutionem uero simpliciter et ad cautelam nec non restitutionem in integrum, et quocunq; alij Iuris beneficio impetrandum et obtinendum, et impetratis ex aduerso contradicendum, Vnum quoq; uel plures procuratores ad litigandum et agendum duntaxat substituendum, eumq; uel eos reuocandum et onus procurationis huiusmodi in se resumendum, totiens quotiens eisdem procuratoribus, et cuilibet uel alteri eorum liberè uidebitur et placebit. Et generaliter ad omnia et singula alia faciendum, dicendum, gerendum et procurandum, exercendum, quæ in prædictis et circa prędicta necessaria fuerint, seu etiam quomodolibet opportuna, et quę ipsemet Antonius constituens faceret et facere posset, si in prędmissis et quolibet prędmissorum præsens esset, etiam si talia forent, quę mandatum exigerent magis

gis speciale. Dans & concedens atq; committens dictus An. constituens dictis suis procuratoribus & cuilibet eorum in prædictis & circa prædicta plenum, liberum generale ac speciale mandatum, cum plena, libera, generali ac speciali administratione, omnia & singula faciendi super prædictis & quolibet prędictorum & dependentibus & connexis ab eisdem, promittens insuper & conueniens dictus An. constituens mihi L. Notario infrascripto, ut publicæ personæ, recipienti & stipulanti, pro omnibus & singulis quorum interest, intererit aut interesse poterit, quomodolibet in futurum se ratũ, gratum, atq; firmum perpetuo habiturum, omne id totum, et quicquid per dictos suos procuratores & substituendos ab eis & quemlibet uel alterum eorum actum, factum, dictum, gestum, procuratumue fuerit, & contrà mullo modo facere uel peruenire, per se uel alium, aliqua ratione iure, modo, uel causa, de iure uel de facto, in iudítio uel extra. Releuansq; & releuare uolẽs idem Antonius constituens dictos suos procuratores & substituendos ab eis, ut supra ab omni onere satisdandi, de iudítio sisti, & iudicatum soluendo, promisit mihi L. Notario antedicto & infrascripto ut præfertur recipienti & stipulanti de iudicio sisti, & iudicatum soluendo, & quõd tempore ferendæ sententiæ in iudicium ueniet, si opus fuerit & commode fieri poterit, & omnia dabit & soluet aduersarijs suis pro omnibus & singulis, quæ in condemnatione continebuntur, nisi fuerit reuocatum uel de nullitate dictum sub hypotheca & obligatione sui suorumq; hæredum & bonorum omnium & singulorum præsentium & futurorum. Rogans me L. Notarium antedictum & infrascriptum, quatenus de prædictis publicum conficerem Instrumentum.

SOCIETATIS FORmulæ.

Instrumentum Societatis.

EVerardus de Saluiatis de Floren. per se et suos hæredes et successores, ex parte una, & paulus Ioannis de Colle ciuis & mercator. Flo. per se et suos hæredes & successores ex parte alia, & quilibet eorum ex certa scientia, & non per errorem aliquem iuris uel facti, & omni meliori modo, uia, iure, causa & forma, quibus magis et melius poterunt, & eis licuit & licet, cõmuni concordia ad inuicem & uicissim solemnibus stipulationibus, hincinde interuenientibus, fecerunt in simul et contraxerunt societatem in arte et exercitio artis lanę, duraturam quinq; añis proximè futuris. In qua quidem societate pro sua sorte & capitali dictus Euerardus posuit atq; contulit duo millia florenorũ auri largorum, prout ipse Pau. publicè confessus et contentus fuit, tantam esse quantitatem. Renuncians dictus Paulus exceptioni nõ sic positæ, et non sic collatę, nec consignatę pecuniæ, & quantitatis ab ipso Euerardo. Et ex altera parte dictus Paulus in dicta societate posuit atq; cõtulit pro sua sorte & capitulí florenos mille auri largos, pro ut ut dictus Euerardus publicè cõfessus et cõtentus fuit tantam esse quantitatem, et exceptioni non collatę & non positæ, & non consignate dictę pecuniæ & quantitatis ab ipso Paulo omnino renuncians. Quapropter dicti Euerardus et Paulus, et quilibet eorum ꝓmiserunt, et solemnib. et stipul. hincinde interuenientibus conuenerunt sibi inuicem et uicissim unus alteri & econuerso dictam societatem, & eorum personas & industriã fideliter & diligenter & studiose exercere et promouere, & pro dicta societate sollicite negotiari & mercarí et procurare, et res et bona dictæ societatis diligenter & bona fide, & sine fraude custodire, manu tenere & saluare

saluare, & utilia pro dicta societate facere, & inutilia prætermittere. Et quicquid ex dicta societate uel eius occasione ad manus eorum uel alicuius eorum peruenerit, dictæ societati ad integrum dare & consignare, debita uel credentias aliquibus non facere uel contrahere sine ipsorum unanimi concordia, consensu & uoluntate. Nec non omnia commoda & lucra, & expensas, & damna (quod Deus auertat) communicare & participare ad inuicem & uicissim ad libram & soldum secundũ quòd per libra capitalis & sortis unicuiq; contigerit & accesserit. Et in fine dictorum quinq; annorum uel ante si de communi processerit concordia & uoluntate, Deducto & detracto primo & ante omnia ab unoquoq; dictorum sociorum sorte & capitali suo lucrum & damnũ, quod in dicta societate artis lanæ supererit, ad inuicem & uicissim fideliter diuidere, & partiri, eo modo & forma, ut supra dictum est, ita quòd ad quemlibet dictorum sociorum perueniat & peruenire debeat id totum et quantum pro rata et capitali suo contingit et pertinere uidebitur. Quæ omnia etc. Subdas alias clausulas generales ut supra in alijs.

Societatis Instrumentum.

Titius ex una, et P. parte ex altera, super mercationibus et negociationibus quibuscunq;, tam pannorum, quàm aliarum quarumlibet rerum, et de quibus negociandum et mercandum decreuerunt, concorditer societatem hinc ad bienniũ contraxerunt ad inuicem, in qua quidem societate dictus T. pro suo capitali contulit et posuit. c. marchas argenti, prout dictus T. contentus et confessus extitit, omnino renuncians exceptioni non positę, non collatę, et non assignatę præmissæ quantitatis ab ipso T. in societate præfata. Dictus uero P. pro suo capitali posuit et contulit c. libras turoneñ. in eandem societatem, pro ut dictus P. extitit confessus et contentus, renuncians, per omnia ut de T. superius est expressum. Quapropter ipsi T. et P. promiserunt pro se eorumq; hæredibus, scilicet unus alteri uicissim solemnibus stipulationibus, hincinde interuenientibus, fideliter et studiose negociari et mercari, et promouere societatem, in ea lucrum et profectum sollicite procurare, res et bona ipsius societatis diligenter custodire et saluare, et quicquid ex ipsa societate uel eius occasione quocunq; modo ad alterum eorum peruenerit integrẽ cõsignare et seruare, debita non contrahere, uel credentias facere absq; amborum unanimi concordia et assensu. Item rationes societate ostendere et uidere, et facere quandocunq; et quotienscunq; unus eorũ alterum super hoc duxerit requirendum. Insuper commoda, profectus et lucra si superfuerint, et etiam, quod absit, damna si contigerint commutare, et participare, et fideliter ad inuicem diuidere in fine termini prestituti, uel añ si concordes fuerint, de ducto et detracto ab unoquoq; ipsorum capitali suo, ita quòd ex eis ad unũquenq; eorum tantum spectet et perueniat, quantũ pro rata sui capitalis unũquenq; continget. Quæ omnia et singula suprascripta promiserunt uicissim prout in instrumentis mutuę promissionis habetur.

Datio in Emphiteosim siue ad Liuellum.

Venerabilis uir Dominus Nicolaus olim Iohannis de Soderinis de Florentia prior et curator parrochialis ecclesiæ sancti Iacobi super arnum de Florentia, et per se et suos hæredes, et in dicta Ecclesia successores, et omni meliori modo, uia, iure et forma, quibus magis et melius potuit et potest, et eidem licuit et licet, locauit et concessit ad liuellum et in emphytheosim, et ad reuocandum domino Antonio Barnabe guidonis Notario et ciui Florentino præsenti recipienti et conducenti pro se et suis filijs et descendentibus ac

hære-

ac hæredibus legitimis, ad quos de iure Liuellaris actio succedit & transfertur. Quoddam solum seu terrenum dictæ ecclesiæ super quo est ædificium cuiusdam domus quæ minatur ruinam sitæ Florentiæ: & in populo sancti Simonis de Florentia. (Ponas latera & confines) Ad habendum &c. cum omnibus &c. quod terrenum solitum erat locari Antonio Iohannis Purgatori, pro tempore & termino uiginti nouem annorum. Initiandorum in kalendis Ianuarij proximè futuri, & ut sequitur finiendorum: & successiuè ad renouandum de uiginti nouem annis in xxxix. annos imperpetuum. Et sic renouare promiserunt sibi inuicem & uicissim dictę partes, solemnibus stipulationibus hincinde interuenientibus, ut suprà & ut infrà continetur, pro annua pensione Liuellaria solidorum sexaginta, semper soluendorum in fine cuiuslibet anni, & in tempore renouationis solidorum uiginti semper. Promittens & conueniens dominus Nicolaus prior prædictus dictis modis & nominibus dicto domino Antonio conductori, ut supra recipienti & stipulanti dictum N. sibi & suis filijs & descendentibus masculis legitimis & naturalibus per lineam masculinam eorum & cuiuslibet eorum uita durante etiam si unus tamen supereſſet: imperpetuum dimittere & relaxare. Et quod dictus dominus Antonius ipsius domini Antonij uita durante & successiuè eius filiorum & descendentium masculorum & legittimorum & naturalium prædictorum & non ultrà possint & ualeant, & possit & ualeat dicta bona & quidlibet eorum habere tenere & possidere, uti & frui ad modicum tempus locare: & super eis ędificare, & omnia & singula alia facere exinde pro eorum & cuiuslibet eorum libito uoluntatis. Ita tantum & cum hoc pacto saluo & reseruatis conditione & lege, quòd non possint neq; ualeant dicta seu de dictis bonis in totum uel in partem uendere, alienare aut quoquo modo in alium transferre, uel uiam ultimę uoluntatis quoquo modo disponere, aut ab alijs conducere uel confiteri. Sed teneantur & debeant dicta bona manu tenere & conseruare, meliorare & non deteriorare, quoquo modo, & quòd defunctis ipsis domino Antonio ipsiusq; domini Antonij filijs & descendentibus quibuscunq; masculis legitimis et naturalibus: adeo quòd nullus exeis super extet tunc & ex eo casu incontinenti ipso iure bona prædicta dictæ ecclesiæ cadant et redeant, et reconsolidentur cum omni superficie et melioramento, et ad ipsam Ecclesiam spectent et pertineant, ipso iure. Et quòd dictus dominus Antonius et eius descendentes masculi legitimi et naturales teneantur et debeant, et sic solemni stipulatione promisit et conuenit dictus dominus Antonius, dictis nominibus dicto domino Nicolao, ut suprà præsenti et pro se et dicta Ecclesia et eius successoribus recipienti et stipulanti, dare, soluere et pagare nomine auillari seu dicto domino N. et eius successoribus in dicta ecclesia prioribus pro tempore existentibus, quolibet anno totius dicti temporis et seu temporum, quo et sine quibus durabit præsens locatio, datio atq; concessio, libras tres semper. Nec non de uiginti nouem annis in uiginti nouem annos facere renouationem recognitionem et reconductionem dictorum bonorum à dicto domino N. et eius successoribus prioribus in dicta ecclesia pro tempore existentibus, cum eodem auillari mercede siue Liuello, et cū eisdem pactis et conditionibus in præsenti contractu appositis. Et etiam pro huiusmodi renouatione, recognitione et reconductione dare et soluere dicto domino N. et eius successoribus libram unam et quòd propterea non recedatur à mercede auillario seu Liuello annuatim debendo, ut supra dictum est. Cum pacto apposito in præsenti contractu et instrumento, et solemni stipulatione ualato, inter dictos contrahentes, quòd deficientibus omittentibus et contrauenientibus dictis domino Antonio et filijs et descendentibus supradictis, pro quibus præsens receptio et stipulatio facta est, aut quocunq; ipsorum quandocunq;

docunq; qualitercunq; & quotienscunq; in & super præmissis uel aliquo eo-
rum atque ut supra tenentur & obligati sunt, eo casu seu casibus uel altero eo
rum emergentibus, quod absit, in continenti ipso iure & facto dictum solum
terrenum, & domus & bona cum omni superficie & melioramento, rede-
ant, cedant & reuertantur: & consolidata esse intelligantur, & sint integrali-
ter, & insolidum pleno iure ad dictam ecclesiam. Et possint & ualeant dictus
dominus N. prior et eius successores in dicta ecclesia, per se uel eorum & cui
uslibet eorum sindicum & mandatarium propria auctoritate dicta bona in-
gredi, & ea tenere, usufructare, & alteri locare, uendere & concedere, pro eo
rum libito uoluntatis. Et uersa uice dictus dominus Nicolaus dictis modis
& nominibus teneatur & debeat, & sic promisit & solemni stipulatione con-
uenit, dicto domino Antonio, ut præfertur, recipienti & stipulanti supra dic-
tum solum & seu terrenum domum & bona in totum uel in partem donec
durabit præsens locatio atq; concessio, nullatenus tollere uel abuocare, quo-
quo modo. Ipsumq; solum terrenum domum & bona in totum uel in partem
non uendere, alienare uel transferre, & nullo alij locari uel concedere, nec cō
tractum aliquem facere in preiuditium dicti domini Antonij, aut dictorum et
us filiorum & descendentium prædictorum uel alicuius eorum, quin dictus
dominus Antonius & dicti eius filij & descēdentes & ultimus superueniens
ut præfertur possit in dictis bonis facere omnia & singula quæ supra in eorū
& cuiuslibet eorum fauorem sunt expressa, uerum teneatur & debeat dictus
dominus Ni. dictis modis & nominibus supradictum solum terrenum, do-
mum, bona & quodlibet eorum & quamlibet eorum partem fructusq;, red-
ditus & prouentus eorundem dicto domino Antonio, dictisq; eius filijs &
descendentibus, & ultimo superstiti ex eis ut præfertur, defendere, autoriza-
re & desbrigare, & modis omnibus expedire ab omni homine, persona, loco
communi, collegio, societate & uniuersitate, in iudicio & extra, de iure & de
facto. Quæ omnia & singula suprascripta & infrascripta promiserunt & so
lemni stipulatione conuenerunt dictæ partes & quælibet earum per se dictis
modis & nominibus perpetuo firma et rata, & grata habere, tenere, attende
re & obseruare, & adimplere, & contrā non dare, dicere, facere uel uenire per
se uel alium seu alios aliqua ratione, iure, modo uel causa, in iuditio uel extra
de iure uel de facto, sub pœna florenorum quingentorum auri largorum, so-
lemni stipulatione promissa, in singulis & pro singulis capitulis pactis, mem-
bris siue articulis præsentis contractus & instrumenti: & sub refectione dam
norum & expensarum, ac interesse litis & extrā. Quæ pœna &c. qua pœna
&c. Pro quibus omnibus & singulis obseruandis & adimplendis obligaue-
runt dictæ partes & quælibet earum per se dictis modis & nominibus solem
nibus stipulationibus hinc inde interuenientibus, sibi inuicem & uicissim, ui
delicet dictus dominus Nicolaus obligauit se ipsum & eius hæredes & succes
sores in dicta ecclesia & bona omnia & singula præsentia & futura dictæ ec-
clesiæ. Et dictus dominus Antonius pro se & nominibus, quibus supra ob
ligauit dicto domino Nicolao, ut supra recipienti & stipulanti se ipsum & di-
ctos eius filios & descendentes, & quemlibet eorum & cuiuslibet eorum in-
solidum hæredes & successores, & bona omnia & singula præsentia & futu-
ra. Quæ bona obligata constituerunt dictæ partes se precario nomine alte-
rius possidere. Renunciantes &c. Per guarantigiam &c. Rogantes &c.

Pactum communiter solet apponi Instrumento Liuellario.

Cum pacto appositio in præsenti contractu & solemni stipulatione uallato
& firmato, inter ipsos contrahentes in principio, medio & fine præsen-
tis

tis contractus & instrumenti, quòd si dictus conductor uel alius eius legitimus successor ut supra dicitur, ędificium existens super dicto terreno, uendere uoluerit, in totum uel in partem infra dictum tempus teneatur et debeat denunciare per publicum instrumentum dicto priori seu eius successori uel alijs repręsentantibus dictum priorem pro tempore existente tribus uicibus in tribus mensibus continuis uidelicet, quolibet mense semel, se uelle uendere, & tunc si dictum edificium prior emere uoluerit, dare & reddere sibi teneatur, pro pretio dicendo & declarando per duos magistros lapidum & lignariorum, & solidis xx. minus qui magistri eligi debeant, uidelicet unus pro parte dicti prioris & alter pro parte dicti dñi Antonij, quos dictæ partes sibi inuicem ac uicissim solemnibus stipulationibus hincinde interuenientibus, eligere promiserunt, in casu prædicto. Verum si infra dictum tempus & terminum pro parte dicti prioris nollet fieri emptio prædicta ab inde, ni antea infra unum mensem, tunc proximè sequentem, & non ultrà liceat dicto conductori & suis successoribus, ut suprà, illud uendere, cui & quibus uoluerit, dum tamen alicui magnati ecclesiæ uel loco religioso clericis hospitalarijs, etiam quantumcunq; prophanis uel religiosis societati, uniuersitati, collegio uel congregationi communi seu comiti officiali, seu officialibus alicuius loci communis, spiritualem uel temporalem iurisdictionem habenti nullatenus uendere seu tradere possit, aut etiam in ultima uolũtate relinquere seu aliquo alio modo alienare &c.

Renouatio Emphiteosis.

CVm hoc sit quòd de anno dominicę incarnationis M. D. xxxv. & die nona mensis Februarij dicti anni Dominus Nicolaus olim Iohannis de Soderinis, tunc prior parrochialis ecclesiæ sancti Iacobi supra arnum de Florentia, dederit, locauerit & concesserit ad Liuellum & in Emphiteosim et ad renouandum domino Antonio Barnabe Guidonis ciui & Notario Florentino, tunc præsenti, recipienti & conducenti pro se & suis filijs & descendentibus masculis, legitimis & naturalibus, ad quos de iure Liuellaris actio succedit & transfertur. Quoddam solum seu terrenum dictæ ecclesiæ, super quo ædificium cuiusdam domus sitę Florentiæ &c. (Ponas confines) pro tempore & termino xxix. annorum, tunc proximè futurorum initiandorum in calendis Ianuarij, tunc proximè futuri, & ut sequitur finiendorum, & ad renouandum de xxix. annis in uiginti nouem annos imperpetuum propensione Liuellaria soldorum ix. semper soluendorum in fine cuiuslibet anni, & in tempore renouationis soldorum xx. semper cum pactis, promissionibus, obligationibus, renunciationibus, pœna & alijs in dicto instrumento locationis in Emphiteosim contentis, pro ut de prædictis constare uidi publicum instrumentum manu domini Antonio Adami, ciuis & Notarij publici Florentini, ad quod dictæ & infrascriptæ partes se retulerunt & referunt, quod quidem solum terrenum domus & bona hodie tenentur, & possidentur per Franciscum filium olim Laurentij domini Antonij Barnabę nepotem, ex filio dicti domini Antonij, & cum casus & tempus reuocationis aduenerit lapsu dictorum uiginti nouem annorum. Vnde hodie hoc præsenti suprascripta die uenerabilis uir dominus Paulus olim Philippi de Ridolfis ad præsens prior parrochialis dictæ ecclesiæ sancti Iacobi supra arnum per se & suos hæredes, & in dicta ecclesia successores, & omni meliori modo, uia, iure & forma, quibus magis & melius potuit, & potest, & eidem licuit & licet, dedit, con

cessit & tradidit, & iure & causa renouationis Emphiteoticæ & Liuellariæ reconcessit dicto Francisco præsenti, & pro se & suis filijs & descendentibus masculis legitimis & naturalibus, ad quos Liuellaria actio succedit & transfertur, recipienti, conducenti & stipulanti pro tempore & termino uigintinouem annorum proximè futurorum initiandorum in kalendis mensis Ianuarij ut sequitur finiendorum & successiue ad renouandum de uiginti nouem annis in uiginti nouem annos dicta suprascripta, supra in dicto instrumento locationis ad Liuellum & in Emphiteosim contenta & confinata, unà cũ omnibus & singulis qua dictum solum & seu terrenum domus & bona habent supra infra seu intra se in integrum & cum omnibus & singulis adiacentijs pertinentijs coherentijs & seruitutibus, & cum omni iure & actione uiu seu requisitione sibi locatori indictis de dictis aut super dictis bonis aut occasione & prętextu dictorum bonorum quomodolibet pertinentibus spectantibus, & competentibus & competituris. Ad habendum, tenendum, & possidendum, & quicquid prædicto Francisco & eius hæredibus & successoribus masculis legitimis et naturalibus, deinceps placuerit perpetuo faciendum. Et hoc ideo fecit dictus dominus Paulus prior prædictus, quia dictus Franciscus in præsentia mei notarij & testium suprascriptorum eidem domino Paulo dedit, soluit, tradidit, & actualiter numerauit soldos uiginti, super & de quibus dictus dominus Paulus uocauit se bene pagatum, tacitum & contentum in spiritualem utilitatem dictæ ecclesiæ conuertendos. Quapropter dictus Paulus dictis modis & nominibus dictum Franciscum, ut supra præsentem recipientem & stipulantem in possessione eiusdem soli terreni & domus & bonorum prædictorum, quam idem Franciscus habet ipsi Francisco: & eum in ipsa plena auctoritate confirmauit. Cum pactis, modis, conditionibus & formis, & prout in dicto Instrumento primæ locationis in Emphiteosim continetur & scriptum est. (Si uis poteris explicare conditiones & pacta: prout supra in precedenti locatione, & erit melius, uel prosequi generaliter.) Quæ omnia &c.

Instrumentum Emphiteosis.

IN nomine Domini Amen. Per hoc præsens publicum Instrumentum personaliter constitutus discretus uir n. sponte locauit & titulo locationis dedit cessit & concessit discreto uiro n. præsenti & acceptanti pro se suisq; hæredibus, possessionem & prata de .n. & .n. &c. spectañ. ad dictum N. in Emphiteosim seu contractum perpetuum ad ipsius n. & eius utriusque sexus liberorum uitam, seu ad sex annos proximè futuros, incipieñ. termino à die celebrati contractus et finieñ. dictis annis .n. decursis scilicet ad possidendum, tenendum, laborandum, fructificandum, et de eis disponendum ad uoluntatem ipsius n. et suorum hæredum cum conditionibus et pactis sequentib. uidelicet quòd idem .n. teneatur respondere annuatim eidem .n. de summa n. flor. ad hoc se et bona sua præsentia et futura obligauit. Insuper idem n. dedit, cessit et concessit, et transtulit et mandauit dicto n. præsenti et legitimè stipulanti ut supra omnia et singula iura actiones et petitiones, reales et personales, meras, mixtas, utiles et directas, quæ et quas ipse .n. habuit et habet, et in futurum ei competere poterunt in dictis possessionibus et bonis superius specificatis, et in Emphiteosim concessis dictus .n. ponens dictum .n. in locum, ius et priuilegium, ipsius .n. in prædictis, ut in rem suam propriam ingrediendi, manu tenendi, laborandi, possidendi in possessionem possessionum, et bonorum prædictorum et iurium superius locatorum dictus

dictus dominus n. eidem .n. dedit & concessit. Item promisit dictus .n. dicto n. dictas possessiones & prata laborare & laborari facere ad usum boni laboratoris, ac etiam dictas possessiones & prata non uendere nec alienare seu de eis aliquem contractum facere sine consensu dicti .n. Insuper promisit dictus dominus .n. dicto .n. præsenti & stipulanti ut suprà, quòd dictæ possessiones & bona sunt & fuerunt ipsius domini .n. & quòd ad ipsum spectant, ac spectarunt, & pertinuerunt pleno iure. Et quòd nemini alteri personæ uniuersitati uel loco fuerunt, & sunt uendita, alienata, nec apparebit aliquis contractus in præiudicium præsentis locationis & omnium contentorum in ea. Quòd si contrarium aliquo tempore apparebit, uoluit idem .n. dicto .n. & eius hæredibus de euictione & omni damno expensarum & interesse, in quib. incurrerint & passi fuerint, satisfacere, de quibus damnis expeñ. & interesse stare & credere uoluit soli & simplici uerbo & iuramento dicti .n. sine aliqua testium productione. De & super quibus præmissis .n. & .n. & eorum quilibet &c. Et ita de alijs.

Instrumentum concessionis in Emphiteosin, factæ a Monasterio.

QVoniam Monasterium sancti Stephani Boñ. quod dicitur Hierusalem domino Iacobo ducentarum librarum Boñ. debito tenebatur, cõtracto specialiter pro soluendis collectis ipsi monasterio à dño O. sedis Apostlicæ legato impositis ut de ipso debito & causa debiti patet instrumento scripto manu talis notarij. Et quoniam urgente ipso creditore uecessarium habebant idem monasterium ad dictum debitum persoluendũ subscriptam concessionem rei facere infrascriptæ, utpote expedientem & minus damnosam, quàm alterius rei uel possessionis eiusdem monasterij. Idcirco licentia et autoritate obtenta à uenerabili patre Antonio Boñ. Epo de infrascripta concessione infrascripto emphitheoticario facienda, ut patet publica scriptura facta manu talis notarij. Atq; infrascriptis Monachis, & fratribus eiusdem monasterij, ut moris est, ad hoc specialiter congregatis uel conuocatis in capitulo s. talibus & talibus. Dñs Beltramus ipsius Monasterij abbas uenerabilis pro se ipso & successoribus suis uice & nomine ipsius monasterij præsentib. & cõsentientibus fratrib. supradictis dedit & concessit Cor. pro se & suis hęredib. recipienti in emphiteosin usq; in ipsius tertiam personam. Domum unam sitam in parrochia sanctæ Theclæ, cuius hi dicuntur confines &c. Ad ha. te. pos. & quicquid ei & suis hæredibus saluo iure dñij & proprietatis: & saluis conditionibus in hoc instrumento insertis, deinceps placuerit perpetuò faciendum. Cum omnibus & singulis quæ infra prędictos continentur confines, uel alios si qui forent. Cum accessibus & egressibus suis usq; in uiam publicam, & cum omnibus & singulis quæ habent supra se, uel infra se, seu intra se in integrum, Omniq; iure & actione, usu, seu requisitione, ipsi rei modo aliquo pertinente. Pro precio cc. lib. Boñ. quam pecuniæ quantitatem idem Emphiteoticarius coram me notario & testibus infrascriptis de mandato ipsius domini Abbatis, & ipsorum fratrum dedit & soluit ipsi dño Iacobo insolutionem & satisfactionem debiti suprascripti ad quod ei dictum monasterium tenebatur, ut superius continetur. Quam rem idem d. Abbas se ipsius Emphiteoticarij nomine constituit possidere usq; quo ipsius rei possessionem acceperit corporalem. Quam accipiendi sua autoritate & retinendi deinceps ei licentiã omnimodam dedit. Promittens idem dñs Abbas pro se & suis successoribus uice & nomine ipsius monasterij dicto Cor. pro se & suis hæredi-

bus stipul. Item uel controuersiam, ei uel eius hæredibus de dicta re seu ipsi us occasione ullo tempore, non inferre nec inferenti cõsentire, sed ipsam rem ei & suis hæredib. ab omni homine & uniuersitate legitimè defendere & deb brigare, & prædictam dationem, concessionem, & omnia & sing. suprascripta firma & rata, haben. tenen. & non contra facere uel uenire per se uel per alium, aliqua ratione, de iure uel de facto. Sub pœna dupli dictæ quantitatis pecuniæ stipul. promissa, & refectione damnorum & expensarum litis & extra, & obligatione bonorum ipsius monasterij, & pœna soluta uel non. Prædicta omnia & singula suprascripta firma perdurent. Hanc aũt concessionem & omnia & sing. suprascripta fecit eidem d. Abbas sub hac conditione & pacto initis actis expressim inter ipsum & Emphiteoticarium supradictũ uidelicet, quòd ab ipso Emphiteoticario & quocunq; alio ad quem res ipsa usq; in ipsius tertiam personã deuenerit sing. annis in festo natiuitatis dñi numus Veronensis nomine pensionis eiusdem rei ipsi monasterio persoluatur. Postq; aũt ad quartam personam deuenerit, noua Emphiteotica concessio fiat hoc ordine reseruato. Renouationis tamen causa ipsi monasterio centũ sol. Boñ. tunc temporis persoluendis. Cæterum actum est inter ipsos ut ex hoc contractu duo unius & eiusdem tenoris instrumenta fiant, unum uidelicet pro ipso Emphiteoticario & aliud pro monasterio antedicto.

Instrumentum renouationis concessionis Emphiteoticæ.

QVoniam domus quædam sita in parrochia sanctæ Theclæ infra tales cõfines olim concessa & data ã monasterio sancti Stephani Boñ. quod dicitur hierusalem, in Emphiteosin sub conditione annuæ pensionis & renouationis post tertiam personã faciendæ quã modo possidet Cor. frater quondam Titij nunc ut dicitur in personam casum & tempus renouationis aduenerit. Idcirco instante ac petente ipso Cor. & eiusdem monasterij fratribus, ut moris est, ad hoc specialiter in causa congregatis s. talibus & talibus d. B. ipsius monasterij uenerabilis Abb. pro se ipso et suis successoribus uice & nomine ipsius monasterij præsentib. & cõsentientibus fratrib. supradictis, dedit et concessit iura et causam renouationis cõcessionis Emphiteoticæ, dicto Cora. pro se & suis hæredibus recipienti usq; in ipsius tertiam personam. Domum prædictam. Ad habendũ, tenendum, possi. quicquid sibi et suis hęredibus, saluo iure dñij & proprietatis, & saluis cõditionibus in hoc instrumento insertis deinceps placuerit faciendũ. Cum omnibus & sing. quæ inter prędictos continentur confines, uel alios si qui forent. Cũ access. & egress. suis usq; in uiam publicam, & cum omnibus et sing. quæ habent supra se uel infra se in integrũ. Omniq; iure & actione, usu seu requisitione sibi rei modo aliquo pertinente. Pro precio c. solidorum Boñ. quos idem dominus Abbas ab ipso Cora. recepit ibidem & in præsenti, in specialem utilitatem ipsius monasterij cõuertendos. Possessionem eiusdem rei quam idem Cor. habebat ipsi Cor. & eum in ipsa plenissima auctoritate confirmans. Nec non promittens per se & suos successores uice & nomine ipsius monasterij dicto Cor. pro se & suis hæredibus stipul. Item uel controuersiam eidem de dicta re uel eius occasione ullo tempore nõ inferre nec inferenti consentire, sed ipsam rem ei et suis hæredib. ab omni homine & uniuersitate legitimè defẽdere, auctoriza. et defbrigare. Et prędictam renouationis cõcessionem & omnia & sing. suprascripta perpetuò firma & rata habere, tenere, et nõ cõtra facere uel uenire, per se uel per alium, aliqua causa uel ingenio, de iure uel de facto. Sub pœna c. li. Boñ. stipul. promissa et refectione damnorũ et expensarũ litis et extra, et obligatione omniũ

suorum

ſuorum bonorum ipſius monaſterij,& pœna ſoluta uel non,prædicta omnia firme perdurent. Hanc autem prædictam renuncians conceſſionem & omnia & ſingula ſupraſcripta, fecit idem dominus Abbas,ſub hac conditione et pacto actis & initis inter ipſum & emphiteoticarium ſupradictum, uidelicet quòd ab ipſo Emphiteoticario & quocunq; alio ad quem res ipſa peruenerit, uſq; in ipſius tertiam perſonam,ſingulis annis in feſto natiuitatis domini, Numus Veroneñ. nomine penſionis eiuſdem rei ipſi monaſterio perſoluatur. Poſtquam autem ad quartam perſonam deuenerit,noua emphiteotica conceſſio fiat,hoc ordine reſeruato. Renouationis tamen cauſa ipſi monaſterio c. ſoldos Boñ, tunc temporis exhibendis. Cæterum uoluerunt & mandauerũt ut ex hoc contractu duo unius eiuſdem tenoris inſtrumenta fiant. Vnum pro ipſo Cora. & aliud pro monaſterio antedicto.

Inſtrumentum ſolutionis penſionis pro multis annis.

QVoniam Cor. quondam Titij nomine penſionis cuiuſdam domus emphiteoticæ ſitæ in contrata Sanctæ Teclę,infra tales confines &c. nũmum Veronenſem monaſterio ſancti Stephani Boñ. ſingulis annis perſoluere tenebatur,& actum eſt inter ipſum,& dominum B. ipſius monaſterij uenerabilem Abbatem,de conſenſu infraſcriptorum fratrũ,eiuſdem monaſterij ad hæc ſpecialiter congregatorum,ibidem ut penſio pro infraſcriptæ annorum quantitate debenda,licet deberetur ad tempus,nunc tamen ſimul, & ſemel ipſi monaſterio perſoluatur. Ideo dictus Cora. coram me no. & teſtibus infraſcriptis dedit & ſoluit ipſi do. Abbati tres ſoldos Boñ. computatos pro quinquaginta Veronenſibus inſolutionem & ſatiſfactionem penſionis pro L. annis debendæ,ex domo emphiteotica ſupradicta. Qui do. Abbas aſſerens & confitens ſibi de penſione ipſius domus prædicto tempore fore plenè & integrè ſatiſfactum, promiſit pro ſe & ſuis ſucceſſoribus, uice & nomine ipſius monaſterij dicto Cor. pro ſe & ſuis hæredibus ſtipul. prędictã ſolutionem & omnia & ſingula ſupraſcripta firma & rata habere,& tenere, & non contrafacere uel uenire,per ſe,uel de iure uel de facto. Sub pœna x. lib. Bono. & refectione damnorum & expenſarum litis & extrã, & obligatione omnium bonorum ipſius monaſterij. Et pœna ſoluta uel non,prædicta firma perdurent. Fratres autem ipſius monaſterij hic omnibus præſentes & conſentientes ſunt hi &c.

FEVDALIA.

Feudi conceſſio.

DOminus Azo. Eſtenſis & Anchone Marchio, ob remunerationem obſequiorum multorum fidei & amoris circa eum & domum ſuam,à domino Gor. hactenus præſtitorum,& in uinculum dilectionis inter eos exnũc perpetuo conſeruandæ. Dedit,tradidit,conceſſit in feudum & iure feudi ipſi domino Cor. recipienti pro ſe,& filijs ſuis,& nepotibus,& omnibusx eo & ex eis in perpetuum deſcendentibus maſculis,uidelicet legitimis,dummodo in nullam aliam perſonam extraneam transferatur. Talem rem,ſitam in tali loco,inter tales confines &c. ad habendum te. poſs. & quicquid ſibi & ſuis hæredibus ſaluo,quod dictum eſt, & etiam ſaluo iure fidelitatis debito,

deinceps placuerit, perpetuo faciendum, cum omnibus & singulis quæ inter prædictos continentur confines, & alios si qui forent. Cum accessibus & egressibus suis usq; in uiam publicam, & cum omnibus & singulis quæ habet super se, uel infra se, seu inter se, in integrum, omniq; iure, actione, usu seu requisitione sibi ex ea uel pro ea re aut ipsi rei modo aliquo pertinente. Quam rem se eius nomine possidere constituit usq; quo ipsius possessionem acceperit corporalem, quem accipiendi sua autoritate, & retinendi, deinceps ei licentiam omnimodam dedit. Promittens per se & suos hæredes dicto domino Cor. pro se & dictis ex eo descendentibus liberis legitimis stipulanti & recipienti litem uel controuersiam eis de dicta re, uel eius occasione ullo tempore non inferre, nec inferenti consentire, sed ipsam rem ab omni homine & universitate legitimè defendere, auctorizare & desbrigare, & prædictam concessionem & omnia & singula suprascripta in perpetuum firma & rata habere, & tenere, & non contrafacere uel uenire, per se uel alium, aliqua ratione uel causa, de iure uel de facto. Sub pœna c. Marcharum argenti, stipulanti, qua soluta uel non, omnia & singula suprascripta firma perdurent. Item reficere sibi & restituere omnia & singula damna & expensas, ac interesse litis & extra. Pro quibus omnibus & singulis firmiter obseruandis obligauit eidem recipienti, ut dictum est, omnia sua bona. Quam quidem concessionem & omnia & singula suprascripta fecit eidem dominus Azo pro eo quòd dictus Cor. ibidem & in præsenti promisit ipsi domino, & corporaliter iurauit ad sancta dei Euangelia, ex nunc sibi & suis hæredibus fidelem esse uasallum, ipsum quoq; & suos hæredes, res iura & honores ipsorum pro posse fideliter conseruare, & nullatenus quod in detrimentum & periculum siue damnum personæ uel personarum, rerum, iurium, et honorem sui, et suorum hæredũ uerti posset, aliquid per se, uel alium contractari uel modo aliqno machinariz immo si quos hoc siue aliquid eorum tractari uel machinari senserit, quã uelocius poterit domino indicare, et quicquid sibi sub fide et credentia eius sibi ab ipso impositum fuerit, secretum fideliter retinere, nec non personam, res et iura, honores suos aduersus quoscunq; excepto imperio Romano communibo no, et his quibus prius fidelitatis debito erat astrictus, tueri, et totis uiribus adiuuare, et generaliter puram et meram fidelitatem sibi et suis hæredibus reddere, et per omnia impartiri. Cæterum prædictis omnibus sic peractis, idem dominus Azo, in robur et confirmationem concessionis prædictæ, cũ baculo uel chirotheca ipsum dominũ Cor. de dicto feudo legitimè inuestiuit in signum perpetuè dilectionis et fidei interueniente pacis osculo inter eos.

Confirmatio Feudi á prædecessoribus concessi.

DOminus Azo Estensis et Anchonitanus Marchio et filius quondam domini Petri prædecessorum suorum. Volens uestigia imitari et acquisitum ac relictum per ipsos thesaurum incomparabilem, amicos uidelicet fideles omniq; potestate, cura et solicitudine conseruare, lecto in eius præsentia seriatim instrumento concessionis in feudum factæ domino Cor. olim patri Philippi ã q. do. olim genitore ipsius do. Marchio de quadam petia terræ aratoriæ posita in tali loco, intra tales confines, ut eodem ipsius concessionis instrumento patet, scripto manu talis not. eandem concessionem et feudum et ipsius rei possessionem, et omnia et singula circa hoc et in prædicto instrumento ab ipsius genitore eius gesta, ut pote pro fide et benefactis ipsi domino Philippo præsenti prẽnotatæ concessionis robore, auctoritate plenissima

sima confirmauit, et in ipsius confirmationis et renouationis signum, ipsum dominum Philippum de dicto feudo cum Baculo legitimè inuestiuit. Promittens per se et suos hæredes dicto domino Philippo pro se et filijs eius et omnibus ex eo descendentibus legitimis masculis stipulanti et recipienti dictam concessionem et renouationem, et omnia et singula suprascripta perpetuo firma et rata habere et tenere, et non contrafacere uel uenire, per se uel alium, aliqua ratione uel causa, de iure uel de facto. Sub pœna c. Marcharum argenti stipu. promissa, et refectione damnorum et expensarum litis et extra, et obligatione omnium bonorum suorum et pœna soluta uel non, prædicta omnia et singula firma perdurent, Qui dominus Philippus ibidem & in præsenti de fide atq; fidelitate seruanda dicto domino Marchioni in omnibus & per omnia ut quondam d. Cor. pater eius fecit, & in prædicto continetur, solemnem promissionem fecit, & corporale præstitit iuramentum. Post hoc incontinenti in signum seruandæ fidei & amoris, pacis inter eos osculum interuenit.

Artis Notariatus

TOMVS II.

MISCELANEA SIue sylua omnis generis Instrumentorum.

Instrumentum Appellationis coram Notario.

IN nomine domini Amen. Anno à natiuitate eiusdem Millesimo quingentesimo decimo quinto. Indictione tertia, die uero Martis, nona Mensis Ianuarij, Pontificatus Sanctiss. in Christo patris & domini nostri, domini Leonis diuina prouidentia papæ decimi, anno eius secundo. In mei Notarij publici testiumq; infrascriptorum ad hæc specialiter uocatorum & rogatorum præsentia personaliter constituti honesti uiri C. suo ac suæ uxoris nomine, uti asseruit principalis. Nec non H. & I. Scabini in N. prope N. laici, Moguntinen. dioceſis habentes quandam Appellationis bapyri cedulam, quam ibidem animo et intentione Appellandi, prouocandi, apostolosq; petendi & recipiendi in medium exhibuerunt ac produxerunt, Appellauerunt q; prouocauerunt, apostolos petierunt, & alia fecerunt & peregerunt: ac quilibet ipsorum appellauit, prouocauit, apostolos petijt, & alia fecit iuxta & secundum dictæ Appellationis bapyri cedulæ tenorem, qui de uerbo ad uerbum sequitur, & est talis. Coram uobis Notario &c. Qua quidem Appellationis bapyri cedula lecta, & appellatione huiusmodi sic ut præmittitur interpretata, Ego Notarius publicus subscriptus dictis Appellantibus & prouocantibus, Instrumentum & Apostolos petentibus, Apostolos tales quales de iure potui & debui, testimoniales uidelicet, per hoc præsens publicum Instrumentum dedi, tradidi, & assignaui. Super quibus omnibus & singulis præmissis præfati Appellantes & ipsorum quilibet sibi à me Notario publico subscripto unum uel plura fieri & confici petierunt Instrumentum & Instrumenta. Acta fuerunt hæc F. ibidem in curia Monasterij A. inibi in domo mei Notarij publici subscripti, mane ante prandium hora octaua uel quasi. Sub Anno, Indictione, die, Mense & pontificatu quibus suprà, honestis N. clerico, & N. laico Moguñ. dioceſis testibus ad præmissa uocatis specialiter atq; rogatis &c.

Instrumentum Insinuationis Appellationis non a tergo sed in Instrumento speciali, sine insertione Appellationis.

IN nomine domini Amen. Per hoc præsens publicum Instrumentum cunctis pateat euidenter & sit notum. Quòd anno &c. Indictione &c. die uero Martis &c. Pontificatus &c. Anno. n. Ego Notarius publicus infrascriptus ad instantiam uenerabilis domini Iohannis N. dicti .n. presbiteri Mogdioceſis legitimè requisitus, honorabili domino O. de F. clerico dictæ dioceſis, in & ad perpetuam uicariam ad altare tituli omnium sanctorum, situm in

ecclesia

Ecclesia sancti N. oppidi F. eiusdem diocesis, intruso, ut ostenditur, Quandam Appellationem seu prouocationem per prædictum dominum Ioañem N. dictum n. appellantem contrã & aduersum antefatum dominum O. appellatum partes hincinde principales de & super dictæ uicariæ Omniũ sanctorum intrusione, occupatione, detentione, alijsq; impedimentis & grauaminibus in ipsa appellatione seu prouocatione latius specificatis, de Anno, Indictione, & Pontificatu quibus supra, die uero Iouis decima quinta. suprano minati mensis decembris, in prefato opido F. iuxta littus siue ripam Mogani fluminis, sub porta dicta uulgariter &c. hora ante meridiem nona uel quasi. In mei Notarij publici infrascripti ac honestorum & discretorum uirorum n. & n. ciuium & incolarum F. testium specialiter ad hoc uocatorum & rogatorum, præsentia, interiectam & interpositam, ac in & sub forma publici instrumenti redactam, signoq; & subscriptione meis solitis & consuetis subsignatam atq; subscriptam, omnibus melioribus modo & forma, quibus potui & debui, insinuaui, intimaui, notificaui, ac ad ipsius indubitatam notitiam deduxi, aliasq; & alia feci, pro ut et quemadmodum in eodem publico Appellationis seu prouocationis instrumento latius haberi et cõtineri dinoscitur. Et insuper eidem domino O. Appellato ipsi publico Appellationis seu prouocationis Instrumento simile instrumentum duplicatum loco copiæ, ad manus suas tradidi, assignaui & perrexi in signum uerę, realis & effectualis insinuationis huiusmodi. Quod Instrumentum dictus dominus O. à me recipiens, Appellationem huiusmodi ac omnia & singula in eodem Appellationis seu prouocationis publicæ instrumento contenta pro insinuatis habuit. Super quibus omnibus & singulis præmissis tam præfatus dominus Ioannes N. Appellantis quãm etiam dominus O. appellatus supranominatus, sibi à me Notario publico infrascripto unum uel plura fieri & confici petierunt, & quilibet eorum petijt publicum seu publica instrumentum & instrumenta. Ego Notarius publicus præscriptus attendens requisitionem præfati domini O. Appellati de & super præsentis publici insinuationis instrumenti traditione mihi pro parte sua specialiter factam fore iustam & rationi consonam hoc præsens publicum instrumentum manu mea propria scriptum, exinde cõfeci, subscripsi, publicaui, & in hanc publicam formam redegi, signoq; nomine & cognomine meis solitis & cõsuetis signaui, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum rogatus pariter, & ut præfertur requisitus. Acta fuerunt hæc F. supradictæ Moguntiñ. diocesis super littore seu ripa Mogani fluminis præfati, in domo &c. hora &c. Sub anno &c. quibus supra.

Ego N. Quia dictam appellationem seu prouocationem insinuaui & intimaui, copiam instrumentatam tradidi & perrexi omnibusq; alijs & singulis &c. feci. Idcirco &c.

Instrumentum insinuationis Appellationis.

IN nomine domini &c. Nouerint uniuersi quòd anno prædicto ego Notarius publicus suscriptus, constitutis principaliter in domo, habitatione discreti uiri, domini N. de F presbiteri rectoris parrochialis ecclesiæ de F. Moguñ. diocesis, dirigendo uerba mea ad personam domini H. de A. clericiaserti personaliter apprehendeñ, dixi, proposui, intimaui, insinuaui, eidemq; notificando in effectu & substantia proferendo talia & similia uerba. Domine

ne Henrice uerum est quòd honorabilis uir magister Simon de N. Procurator, & eo nomine domini Egidij præfati domini nostri E. à quibusdam occupationibus, detentionibus & perturbationibus nec non alijs grauaminibus sibi intulistis & inseruistis in prædicta sua parrochiali ecclesia de E. coram persona autentica & in dignitate constituta, ad S. dominum nostrum Papam, eiusdem sedem apostolicam animo deuoluendi dictam causam ad Romanam Curiam in scriptis appellauit, & alia fecit & dixit pro ut in instrumento Appellationis desuper confecto, cuius copiam & duplum uobis offero & præsento, plenius continetur. Quam quidem Appellationem uobis insinuo & notifico, & ad uestram notitiam deduco, assigno uobis terminum in ordinatione contentum uidelicet xl. dierum comparendum in dicta curia Romana, coram præfato domino nostro Papa, seu eius auditore seu commissario deputandis, per uos uel procuratorem uestrum ad hæc specialiter institutum unà cum uestris Iuribus & literis, instrumentis & munimentis cum intimatione debita. Cui quidem Appellationi idem dominus H. respondit uiuę uocis oraculo, quòd dictam Appellationem tenebat pro intimata & insinuata. Acta sunt hæc in domo &c. Anno, die Mensis &c. Præsentibus.

Et ego N. &c. Prędictam Appellationem interpositam prędicto domino H. Intimaui, notificaui & insinuaui, & ideo huic prędenti publico instrumento signum meum publicum subscribendo apposui, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum rogatus et requisitus.

Insinuatio Appellationis à tergo.

EGo Notarius infrascriptus insinuaui & legi præsens retroscriptum Appellationis instrumentum, ad requisitionem dicti domini N. procuratoris domini N. principalis in retroscripto instrumento principaliter nominati, Domino N. in propria persona apprehenso, & quoddam instrumentum simile Appellationis collationatum cũ retroscripto instrumento per me subscriptum loco copiæ ipsi petenti tradidi & assignaui, in signum uerę executionis & deuolutionis rogatus & requisitus. Ideoq; præsens publicum instrumentum exinde confeci & hic subscripsi, signoq; & nomine &c.

Forma Instrumenti transactionis.

IN nomine domini Amen. (Ponas annum, Indictionem, Mensem & diem Annum Pontificatus, uel Imperij &c.) In mei Notarij publici testiumq; infrascriptorum præsentia personaliter constituti honorabiles uiri Lucas de Spinis, ex una, & Lampertus de Albis ex parte alia, & exposuerunt. Quòd ipsi contraxerunt simul inuicem & uicissim quandam societatem ad trafficandum, & mercantias faciendum in curia Romana, per alia loca oportuna. Et quòd dictus Lucas pro sua portione, & rata sibi tangente in capitali & corpore dictæ societatis misit florenos mille auri largos. Et dictus Lampertus misit & promisit & posuit pro sua rata & portione in dicta societate, pro capitali & corpore florenos quadringentos quinquaginta auri largos. Cum pacto, quòd de lucro fiendo in dicta societate & similiter de damno (quod deus auertat) quilibet eorum participaret pro dimidia. Et inspecta qualitate & industria dicti Lamperti qui in similiter multum bene erat & est practicus & expertus. Et cum alijs pactis, modis & conditionibus prout constare dixerunt dictæ partes per quandam scriptam & cautionem priuatam inter dictas

partes,

partes confectam manu Laurentij de Fiorinis sensalis in ciuitate Florentiæ subscriptam manu propria dictarum partium sub dicta die ad quam & contenta in ea relatio habeatur. Et quòd dictus Lambertus gessit & administrauit facta & negotia dictæ societatis. Et quòd de præsenti anno domini &c. dicta societatis expirauit, & est finita. Et quòd dictus Lucas egit in curiam mercantiæ ciuitatis Florentiæ contrà dictum Lambertum petendo ab eo q̃ redderet computum administrationis suæ & de gestis & administratis per eũ in dicta societate. Et quòd dictus Lamb. cõparuit & contradixit p̃dictis, & dicit & dixit, in dicta societate esse potius damnũ & perditam quàm lucrũ. Et quòd dictus Lucas replicat, hoc sua ipsius Lamberti culpa & dolo, & negligentia euenisse, qui excessit fines mandati & commissionis sibi datę, & pacta & conuentiones in dicta scripta, contenta maximè faciendo fidem de prætio, & seu credentiam de dictis mercantijs. Et quòd est dubium & incertum an sit uerum, quòd dictus Lampertus excessit fines mandati, & commissionis sibi factę, & contra fecerit pactis & conuentionibus in dicta scripta & cautione priuata contentis, maximè propter uarias & diuersas probationes & genera probationum ab utraq̃ partium in dicta causa hincinde facta, prout prædicta constare dixerunt inactis & per acta dictæ curiæ mercantiæ, ad quod & quę omnia contenta in eis relatio habeatur. Vnde hodie hac præsenti suprascripta die dictus Lucas ex parte una, & dictus Lampertus ex parte alia uolentes parcere sumptibus & expensis, & futuris litibus obuiare per se & eorũ & cuiuslibet eorum hæredes & successores, ex certa scientia, & non per errorem aliquem iuris uel facti, solennibus stipulationib. hincinde interuenientibus, deuenerunt ad infrascriptã concordiam, pactum, conuentionem & transactionem, uidelicet, in primis quòd dictus Lambertus teneatur & obligatus sit & sic sponte promisit dictus Lampertus dare, soluere & numerare dicto Lucę florenos trecentos quadraginta, auri largos, in auro hinc ad tres menses proximè futuros, in ciuitate Florentiæ, pro omni & toto eo quod dictus Lucas quomodolibet petere uel exigere posset ã dicto Lamberto, uel ab alia quacunq̃ persona usq̃ in hunc præsentem diem uel poterit quomodolibet in futurum, occasione dictæ societatis. (Si uis prosequi, extende latius ut supra in instrumento mutui & alijs similibus poteris) Item quòd omne lucrum & damnum, & omne bonum & omne malum dictæ societatis spectet & pertineat et spectare & pertinere intelligatur pleno iure domini dicto & ad dictum Lambertum. Et sic dictus Lucas eidem Lamberto remisit, dedit, cessit, transtulit, & mandauit omnia iura & actiones reales & personales utiles & directas, meras & mixtas, tacitas & expressas, ciuiles & prętorias, anormalas & conuentionales, & quascunq̃ alias sibi Lucæ quomodolibet pertinentes & spectantes & competituras quomodolibet in futurum, in dicta societate & occasione dictæ societatis, contra omnes & singulas, & quascunq̃ personas & debitores quomodolibet dictæ societati obligatos. (Si uis latius extendere ut supra in instrumento cessionis poteris.) Et econuerso dictus Lampertus promisit & solemni stipulatione conuenit eidem Lucæ præsenti, & pro se & suis hæredibus recipienti & stipulanti ipsum liberare & conseruare indemnes, & penitus sine damno, ab omnibus & singulis creditoribus dictæ societatis, & se facturum et curaturũ ita & taliter quòd dicti creditores si qui extant uel extabunt, ullo unquam tempore in futurum aliquid non petent, nec exigent à dicto Luca, uel eius hæredibus, nec ipsum Lucam uel eius hæredes personaliter, uel in bonis molestabunt, sub infrascripta pœna, & refectione damnorum & expensarum ac interesse litis & extra. Item quòd stantibus firmis prę dictis omnibus & singulis dictæ partes & quęlibet earum intelligatur esse et sit finita absoluta et liberata, una ab alia, et econuerso. Et sic dicti Lucas et

Lam-

Lambertus solemnibus stipulationibus, hinc inde interuenientibus fecerunt sibi inuicem et uicissim una alteri, et econuerso, finem, quietationem, refutationem, absolutionem et pactum perpetuum de ulterius aliquid non petendo una ab alia, et econuerso generaliter de omni & toto eo qnod una pars ab alia & econuerso petere posset, usq; in præsentem diem, quacunq; ratione, iure, modo uel causa, quomodolibet dicenda uel excogitanda. Et maximè specialiter & nominatim occasione dictæ societatis. Ita tamen quòd specialitas generalitati non deroget, nec econuerso, cum scriptura uel sine, publica uel priuata: pure in diem uel sub conditione. Et hoc ideo fecerunt partes prædictæ quæ uocauerunt se ab inuicem & uicissim bene pagatos, tacitos & contentos & saluis tamen prædictis, exceptioni non numeratæ pecuniæ omnino renunciantes. Et prædicta finem fecerunt per aquilianam, stipulationem & acceptilationem subsequentem legitimè interpositam. Quæ omnia &c.

Instrumentum finis, refutationis, transactionis, pacti de ulterius non petendo.

DOmina Maria filia q. domini Boë. & soror Ant. fecit pro se & suos hæredes dicto Ant. eius fratri filio & hæredi quondam domini Boëtij pro se & suis hæredibus recipienti, finem, refutationem, transactionem & pactũ de ulterius non petendo, de omni iure & actione, & omni eo quod ad eam spectabat aut spectare, uel pertinere in bonis quondam patris sui, nomine & occasione, seu successionib. aut hęreditatis uel testamẽti quondam dicti patris sui siue falcidiæ ad se spectantis in bonis paternis iure naturæ seu alia quacunq; ratione uel causa uisis et lectis et cognitis uerbis dicti testamẽti. Et hoc proc. lib. Boñ. quas confessa & contenta fuit se ab ipso An. habuisse & recepisse. Exceptioni sibi non datæ & non solutę quantitatis pecuniæ omnino renuncians. (uel sic) Et hoc pro c. lib. Boñ. in quibus pater suus eam in suo testamento hæredem instituit, quas confessa & contenta fuit ipsum An. eius fratrem pro eo & eius mandato & uoluntate soluisse seu soluere conuenisse, in dotem & dotis suę nomine, do. Ia. eius uiro uel socero. Absoluens & liberans eum & eius hæredes, & bona ipsius ab omnibus & singulis quę prędictorum occasione, aut alia quacunq; causa petere posset. Nec non promittens solemni stipulatione eidem An. litem uel controuersiam seu aliquam quæstionem, ei uel eius hæredibus prædictorum occasione, uel alia quacunq; per se uel alium de iure uel de facto ullo tempore non inferre. Sed prædicta omnia & singula perpetuò firma & rata habere & tenere, & non contrafacere uel uenire aliqua ratione uel causa, de iure uel de facto. Sub pœna centum librarum Boñ. stipulatione promissa &c. Insuper, quia minor erat xxv. annis, maior tamen duodecim, iurauit &c.

Instrumentum generalis finis et refutationis.

ANtonius fecit pro se & suos hęredes Corado pro se & suis hæredibus, stipulanti finem & refutationem, transactionem, & pactum de ulterius non petendo. Specialiter de debito centum librarum Boñ. quas ipse Corado. Anto. dare & soluere tenebatur, ut patet instrumento scripto manu talis Notarij. Et generaliter de omni iure & actione, & de omnibus & singulis adquę ipse Cor. dicto Ant. soluere tenebatur hactenus, seu teneri poterat, nomine & occasione alicuius quantitatis pecuniæ aut alicuius debiti siue rei, uel occasione

casione alicuius promissionis uel obligationis sibi ab ipso Cora. hactenus factæ, aut alicuius Instrumenti uel scripturæ, siue alia quacunq; ratione uel causa. Et hoc ideo quia confessus et contentus fuit se ab ipso Cor. habuisse et recepisse dictas centum libras Boñ. quia sibi integrè solutum et satisfactum est de omni debito, & re & omnibus & singulis ad quæ sibi idem Coradus hactenus tenebatur ex aliquo instrumento uel scriptura, siue ex aliqua ratione uel causa. Exceptioni sibi non datæ & non solutæ prædictæ quantitatis pecuniæ c. lib. Boñ. & sibi non soluti & non dati totius eius, ad quod idem Cor. sibi hactenus tenebatur, ut dictū est, omnino renuncians. Et uolens atq; mandans prædictum instrumentum scriptum manu prædicti talis Notarij, et omne aliud instrumentum uel scripturam, in quibus apparet ipsum Coradum fuisse hactenus dicto An. occasione aliqua obligatum, ex nunc uana esse & cassa, et habita inefficax & cancellata. Nec non absoluens & liberans eum & eius hęredes, & bona per acceptilationem & Aquilianam stipul. legitimè interpositam. Et promittens pro se et suos hæredes dicto Cor. pro se & suis hæredib. stipulanti litem uel controuersiam, aut quæstionem ei uel suis hæredibus prę dictorum occasione ullo tempore non inferre. Sed prædicta omnia & sing. firma & rata habere et tenere, & non contrafacere uel uenire, per se uel per alium aliqua ratione uel causa, de iure uel de facto. Sub tali pœna stipulationē in singulis capitulis huius contractus insolidum promissa.

Finis generalis.

PEtrus olim Ladislai de Fiorauantibus ciuis Florentinus, et de populo sancti Ambrosij de Florentia, non ui, dolo uel metu, seu aliqua alia machinatione circumuentus, sed ex eius certa scientia & libera uoluntate, & non per errorē aliquem iuris uel facti, & omni meliori modo, uia, & iure et forma quibus magis & melius potuit, fecit finem quietationē et refutationem liberationem remissionem, absolutionē & pactū perpetuū, de ulterius nō petendo, Miniati olim Francisci Bernardi de Tizontinis ciui Florentino, ibidem præsenti, & pro se & suis hæredibus & successoribus recipienti et stipulanti, et generalem finem et liberationem in omnibus et per omnia petenti, de omni et toto eo & omni iure & actioni debito obligatione contractu, et de omnibus et singulis ad quæ dictus Miniates dicto Petro hactenus tenebatur, seu teneri poterat, uel in futurum posset: uel obligatus esset quacunq; de causa & quomodolibet dicenda uel excogitanda, cū scriptura, uel sine, publica uel priuata, purē in diem uel sub conditione usq; in præsentem diem, & hunc finem ideo fecit dictus Petrus, quia sibi à dicto Miniate integrè solutum & satisfactum esse asseruit & affirmauit de omni & toto eo, & de omnib. et singulis his ad quod & quæ dictus Miniates tenebatur, et obligatus erat eidem Petro, & de quibus omnibus uocauit se bene pagatum solutum & satisfactum tacitum & cōtentum, exceptioni non numeratæ pecuniæ omnino renuncians. Quem finem uoluit extendi, intelligi, et habere locum etiam ad incognita non cogitata, et penitus nō intellecta, liberans & absoluens dictus Petrus dictum Miniatem per Aquilianam stipulationem et acceptillationē subsequentem legitimē interpositam. Quem finem et omnia et singula suprascripta etc. ut in alijs instrumentis usq; ad extremum.

Finis specialis.

PEtrus &c. ut supra fecit finem quietationem, refutationem, liberationem remissionem, absolutionem et pactum perpetuum de ulterius non peten

do Miniati &c. ibidem præsenti et pro se et suis hæredibus recipienti et stipu lanti specialiter et nominatim, de quodam debito seu credito Florenorũ no ningentorũ auri de Sigillo: quos dictus Miniates dare et soluere tenebatur dicto Petro ex causa mutui. Ponas causam ex publico documento inde roga to, et per dominum Symonem olim Grazini de Stagia notarium ciuem Flo rentinum, sub suo dotali, et de omnibus et singulis in dicto instrumento con tentis, de quibus uocauit se benè pagatum & contentum, exceptioni non nu meratæ pecuniæ omnino renuncians, liberans eundem Miniatem per Aqui lianam stipulationem et acceptilationem subsequentem legitimè interposi tam. Quam finem et omnia et singula supra scripta promisit dictus Petrus ei dem Miniati ibidem ut supra præsenti recipienti et stipulanti perpetuo fir ma et rata et grata habere &c. Sequere ut supra in alijs instrumentis.

Cessio Jurium.

CErtum esse dicitur, quod Cæsar olim Matheĳ de Corsinis de Florentia, fuit in ueritate confessus et contentus se mutuo et ex causa mutui habu isse et recepisse ab Augustino, Ioannis Georgorij ciue et mercatore. Floren tino florenos centum auri largos recti ponderis et cõmunis Florentini quos quidem florenos centum auri largos dictus Cæsar, ut principalis, et pro eo et eius precibus et mãdatis fideiussit et fideiussor extitit penes Augustinũ Alex ander Philippi de Florentia, & uterq; principaliter & in solidum se obligan do promiserunt, & solemni stipulatione conuenerunt eidem Augustino, ibi dem præsenti & pro se & suis hæredibus & successoribus recipienti & stipu lanti dictos florenos centum auri largos dicto Augustino reddere, soluere et restituere, inde ad duos menses proximè futuros pro ut prædicta & alia plu ra ad prædicta facientia in effectum tamen prædicto constare dixerunt partes infrascriptæ per publicum instrumentum publicè scriptum, rogatum & pub licatum per & manu domini Antonij Anastasij de Vespucijs ciuis & notarij Florentini, sub die quinta decima mensis Octobris, Anno domini M. cccc. lxxx. ad quod & contenta in eo dictæ & infrascriptę partes se retulerunt & referunt. Vnde hodie hac pręsenti supra scripta die dictus Aug. ut uerus cre ditor dictorũ Iurium, et ante infrascripti pretij solutionem titulo & causa uen ditionis, dedit, cessit et concessit, transtulit & mandauit dicto Alex. fideiusso ri præsenti, & pro se & suis hæredibus & successoribus, & cui uel quibus iu ra sua concesserit recipienti & stipulanti, & nomen dicti debiti, & seu crediti florenorum centum auri largorum. Et omnia & singula alia iura nomina & actiones reales & personales, utiles & directas, tacitas & expressas, meras & mixtas, ciuiles & prætorias, anormalas & conuentionales, & quascunq; alias. Et omnia alia sibi Augustino quomodolibet, competentia & competitu ra, contrã & aduersus eundem Cæsarem Principalem, & eius hæredes & bo na uigore dicti mutui. Si uero fiat cessio alij quàm fideiussori dicas Conra. & aduersus Cęsarem principalem & Alexandrum fideiussorem supra scriptos, & quemlibet eorum insolidum, & in totum & eorum hæredes, et bona no mine et occasione dicti Instrumenti mutui, de quo supra fit mentio: con stituens eundem Alexandrum cessionarium, uel alium tertium, si tertius es set Procuratorem et dominum, et in rem suam ponensque eum in locum, et uniuersum Ius suum: Ita quòd amodo dictus Alexander suo nomine, pro prio dictis actionibus, utilibus et directis, et alijs quibuscunque possit, sibi que liceat uti agere, uendicare et experiri, excipere, replicare, prosequi, con sequi, et se tueri, et ius et iura sua in iuditium deducere, et dictam quantitatem florenorum centum auri largorum, petere et exigere, et omnia & singula

alia

alia facere quę & quemadmodum, & prout facere poterat, posset & potuisset dictus Augustinus ante præsentem contractum & iurium cessionem & acsi præsens cessio & uenditio iurium facta non esset. Promittens & conueniens dictus Augustinus dicto Alexandro ut supra recipienti & stipulanti se fuisse & esse uerum & legitimum creditorem dictorum iurium, per eum ut supra, cessorum & se uerū semper defendere creditorem, & quód dicta iura penes eundem Augustinum sunt salua integra & illesa, & quōd nulli hactenus per eum sunt cessa iura prædicta & contra prædicta uel eorum aliquid non dedisse & fecisse, nec dare uel facere in futurum modo aliquo per se uel alium seu alios in iuditio uel extra de iure uel de facto sub pœna et ad pœnam dupli dictæ quantitatis solemni stipulatione promissa in singulis & pro singulis capitulis pactis membris siue articulis præsentis contractus siue instrumenti & sub refectione damnorum expensarum ac interesse litis & extrā. Quæ pœna &c. qua pœna &c. Et prædictam cessionem & iurium uenditionem & omnia & singula suprascripta fecit dictus Augustinus pro pretio & nomine ueri & iusti pretij florenorum centum auri largorum boni recti & iusti ponderis, & communi Florentini, quos florenos centū auri largos dictus Alexander in præsentia mei L. Notarij antescripti & testium suprascriptorum dedit, soluit, & numerauit dicto Augustino præsenti & ad se trahenti, & sic & tantum esse confitenti, et de quibus uocauit se bene pagatum, tacitum & contentum, exceptioni non numeratę pecuniæ omnino renuncians. Quę omnia &c. Subdas, ut in alijs instrumentis usq; ad finem. Et aduertas quōd in cessionibus & causa uenditionis semper interueniat pretium numeratum, uel fiat ex causa donationis, alias non ualeret propter odium redemptorum litium.

Cessio Iurium facta pro liberatione bonorum.

CErtum esse dicitur quōd Nannes Stephani coroli de Florentia ex parte una & domina Catharina filia olim Iuliani de Tanaglis de Florentia ex parte alia, iam sunt anni uiginti quinq;, uel circa proximē elapsi, inter se inuicem & uicissim matrimonium legitimē contraxerunt & carnali copula consummauerunt. Et quōd postea de Anno dominicę incarnationis M.cccc.liij. & de Mense Maij dicti Anni seu alio ueriori tempore in instrumento inde confecto, contento dictus Nannes uir & maritus dictæ dominę Ca. Et dictus Stephanus prædicti Nannis cum licentia consensu uerbo parabola & auctoritate dicti Nannis eius filij, ibidem præsentis, & eidem Nanni eius filio consentientis & licentiam, & consensum dantis & præstantis fuerunt confessi et contenti se habuisse & recepisse, in dotem pro dote & dotis nomine dictæ nominæ Ca. uxoris dicti Nannis inter denarios, & res mobiles communi concordia extimatas, inter dictas partes florenos mille auri de Sigillo. Quapropter fecerunt eidem dñę Cathe. donationem propter nuptias de libris quinquaginta, semper secundum formam statutorum & ordinamentorum communis Florentiæ, & promiserunt quilibet eorum insolidum, & in totum se obligando unica tamen solutione sufficiente, eidem dominę licet absenti, tunc & Notario inde rogato, ut publicę personæ pro dicta domina, & eius hæredibus, successoribus, & cui uel quibus iura sua concesserit recipienti & stipulanti, dictas dotem & donationem propter nuptias, eidem dominæ & eius hęredibus & successoribus, reddere, soluere et restituere in omnem casum et euentū dictæ dotis reddendę, et donationis soluendæ, constante matrimonio

uel ſoluto cum pacto dotali prȩcepto guarantigiæ obligatione, renũciatione, pœna & alijs ut plenius & latius conſtare uidi in inſtrumento publico confeſſionis datis dictę dominæ Catherinę publicè ſcripto, rogato, & publicato, manu domini Nicolai Antonij de romena, ad quod & contenta in eo dictę & infraſcriptę partes, ſe retulerunt & referunt. Et q̃ poſtea & iam ſunt duo Anni uel circa dictus Nannes mortuus eſt, & deceſſit relictis poſt ſe dicta domina Catherina eius uxore legittima & quibuſdam eorum communibus filijs, Et q̃ propter mortem naturalem dicti Nannis, euenit & extitit caſus dictæ dotis reſtituendę. Et quòd poſtea & de præſenti Anno domini M. cccc. lxxxiij. & de Menſe Septembris, proximè præteriti dicta domina Catherina per medium ſui legittimi procuratoris uigore, & pro executione dictarum ſuarum dotium in curia iudicis collateralis quarteriorum ſancti Spiritus, & ſanctæ Crucis præſentia dñi Poteſtatis ciuitatis Florentiæ, meruit habere & habuit tenutam & corporalem poſſeſſionem ex primo decreto infraſcriptorum bonorum infra, & in relatione immiſſionis in tenutam in actis dicti iudicis collateralis, & curiæ facta hoc modo contentorum & confinatorum. Vnum podere &c. Ponas bona & confines tanquam bona & de bonis, & ſuper bonis dicti olim Nannis obligatis & hypothecatis dictæ dominæ Catherinæ uigore ſuarum dotium, & ſeu executionem & immiſſionem patientibus. Quæ quidem bona dictus Nannes proprius, uidelicet ante eius mortem, poſt tamen dictam confeſſatam dotem uendiderat infraſcripto Symoni Ioannis Symoni de Firidolfis. Et quæ bona per dictum Symonem hodie tenentur & poſſidentur, & fuerunt facta præcepta de diſgumbrando dicto Symoni, & eius uxore filijs & familię. Et quòd dictus Simon in termino dictorum præceptorũ coram dicto iudice collaterali, & curia comparuit, & uolens euitare ſumptus & expenſas litium, ac ſe & dicta bona liberare à dicta pronunciatione, renutæ & immiſſione in tenutam prædictam, & ex primo decreto, & dictis præceptis de diſgumbrando obtulit in iudicio, & coram dicto iudice & curia ſe ſoluturum dictæ dominæ Catherinæ, dictam eius dotem & quantitatem dotis & expenſas legitimas in dicta cauſa factas, dummodo dicta domina Catherina eidem Symoni cedat iura dotis ſuæ prædictæ, & promittat dicta iura integra & illeſa apud ſe eſſe & habere, & dicta iura alteri non ceſſa, ſi extunc ad mandata dicti iudicis depoſuit & dimiſit penes Franciſcum de Bagneſis, ciuem & campſorem Florentinum, & ſocios de Florentia, dictos Florenos mille de Sigillo, pro ſolutione & ſatiſfactione dictæ dotis, dictæ dominæ Catharinæ, & florenos quinque auri largos, pro dictis expenſis, & ſi plus uel minus erunt uel taxabuntur, debeat rehabere & reſtituere, pro rata dictus Symon. Quem Franciſcum dictus dominus Iudex elegit pro idoneo depoſitario, ad prædictam eidem Franciſco mandauit quatenus dictum depoſitum ſaluet & cuſtodiat, & nemini det, ſine licentia dicti iudicis & curię, & dicti Symonis prȩterquam dictæ dominæ Catherinæ, ſi ceſſerit dicta iura & alia fecerit pro parte ſua, de quibus ſupra fit mentio, & ad quæ tenetur de iure, & ſecundum formam ſtatutorum & ordinamentorum communis Florentiæ, pro ut prædicta, & alia plura ad prædicta facientia, ſic uel aliter in effectum, tamen prædicto plenius & latius conſtare dixerunt in actis & per acta iudicis collateralis, & curię & communis Florentiæ, ad quæ & contenta in eis relatio habeatur, unde hodie hac ſupraſcripta die dicta domina Catherina, cum conſenſu uerbo licentia parabola, & auctoritate dicti Guilielmi eius legittimi mundualdi, eidem per me L. Notarium ante dictum, & infraſcriptum, ut ſupra dati, ibidem præſentis, & eidem dominæ Catherinæ in omnibus & ſingulis ſupraſcriptis & infraſcriptis conſentientis, & conſenſum

licentiam

licentiam parabolam et auctoritatem donantis et præstantis præponas huic Instrumentum mundualdi. Certificata primo, et ante omnia per me L. Notarium antedictum et infrascriptum de iuribus suis et de Beneficio Velleiani Senatusconsulti, et de importantia præsentis contractus et instrumenti, et quid agebat et quid contrahebat, et quid et quantum sibi preiudicare poterat. De quibus omnibus dixit et asseruit se bene claram certioratam et auisatam fore & esse, deliberate & ex certa scientia & non per errorem aliquem iuris uel facti, & omni meliori modo, uia, iure & forma, quibus magis & melius potuit & potest, & eidem licuit & licet pro pretio infrascripto, & ante infrascripti pretij solutionem cum dicto consensu dedit, cessit, transtulit & mandauit dicto Symoni (sequere, ut supra in præcedenti Instrumento. Sed facias pretium solui depositario de consensu Symonis ut suprà. Et subdas postea ut in alijs instrumentis ubi interueniunt mulieres.

Cessio Iuris et Actionis ex causa uenditionis factæ.

ANtonius ex causa uenditionis dedit, cessit, transtulit & mandauit Cor. prose & suis hæredibus recipienti omnia iura & actiones reales & personales utiles & directas, quæ uel quas habebat uel habere poterat aduersus Philippum & Andream, & quemlibet eorum insolidum & eorum hæredes & in ipsorum bonis nomine & occasione debiti centum librarum Boñ. quas dicti Philippus & Andreas prædicto Anto. ex causa mutui dare & soluere tenebantur, ut patet instrumento scripto manu talis Notarij. Quod instrumentum dicto Cora. tradidit & dedit ibidem & in præsenti, constituens procuratorem eum tanquam in rem suam, & ponens ipsum in locum suum. Ita quòd ammodo suo nomine actionibus, utilibus & directis possit aduersus prædictos Andream & Philippum, et quemlibet eorum insolidum, & eorum hæredes, & in ipsorum bonis nomine & occasione dicti debiti, agere, experiri, excipere & replicare consequi & se tueri & petere dictum debitum sortem pœnam damna & expensas, & interesse: & bona obligata, & omnia & singula facere quemadmodum ipse poterat. Et pacisens atque conueniens, quòd nulli alij hactenus cessit iura prædicta. Et quòd tempore huius contractus uerè creditor erat huius debiti prætaxati. Nec non promittens solemni stipulatione Cora. prædicto dictam cessionem, & omnia & singula suprascripta firma & rata habere et tenere, et non contrafacere uel uenire aliqua ratione uel causa de iure uel de facto, & prædicta iura & actiones, sibi legitimè defendere & auctorizare. Si uero apparuerit ipsum hactenus alteri dicta iura cessisse, aut creditorem dicti debiti, huius contractus rempore non fuisse, uel si non defenderit ut dictum est, & omnia & singula in hoc contractu contenta non obseruauerit, aut in aliquo contrà uenerit, promisit eidem persoluere atq; dare duplum ipsius quantitatis pecuniæ pœnæ nomine, stipulatione in singulis capitulis huius contractus insolidum promissa, qua soluta uel non, prædicta omnia & singula suprascripta & infrascripta firma perdurent. Item reficere & restituere sibi omnia & singula damna & expensas ac interesse litis & extrà. Obligando pro his omnibus & singulis obseruandis eidem omnia sua bona. Pro pretio quoq; & nomine precij eiusdem cessionis ipsis iuribus & actionibus primo cessis, confessus & contentus fuit dictus Antonius se ab ipso Corado habuisse & recepisse centum libras Bononienses. Exceptioni sibi non dati & non soluti precij, doli mali, conditioni sine causa in factum actioni, & omni alij iuris auxilio omnino renuncians. (Si uero fiat cessio in aliqua quantitate quæ sit residuum debiti alicuius, scribe si-

cut in subsequenti contractu uidebis & poteris formam prosequi breuiorem & non solum in ipso contractu, sed etiam in omnibus contractibus Cessionũ. Verumtamen prędictam longiorem & infrascriptam breuiorem formam habeas in exemplum ut scias magno & paruo negotio suum adaptare contractum.

Instrumentum cessionis factae in quantitate, Quod debetur ex residuo debiti.

ANtonius dedit ex causa uenditionis & cessit Cora. pro se & suis hæredibus recipienti. Omnia iura & actiones, quæ uel quas habebat uel habere poterat aduersus Philippum & eius hæredes, & in ipsius bonis nomine & occasione quantitatis uiginti quinq; librarum Bononiensium, quas ab ipso Philippo habere debeat, pro residuo & complemento debiti c. lib. Boñ. In quibus idem Philippus erat dicto An. ex causa precij dictæ quantitatis lanæ obligatus ut patet instrumento scripto manu talis Notarij. Quòd instrumentum ei tradidit. Constituens ibidem eum procuratorem in rem suam: et ponens ipsum in locum suum. Ita quòd amodo suo nomine actionibus utilibus & directis possit aduersus dictum Philippum & eius hæredes & in ipsius bonis, nomine & occasione dictæ quantitatis pro residuo dicti debiti agere, experiri, excipere, replicare, consequi & se tueri, & omnia & singula facere quæ ipsemet facere poterat. Promittens dictam cessionem & omnia & singula in hoc contractu contenta, firma, & rata habere & tenere, & non contrafacere uel uenire contrà. Sub pœna dupli dictæ quantitatis pecuniæ stipulatione promissa & refectione damnorum & expensarum litis & extra & obligatione suorum bonorum et pœna soluta uel non, rata maneant omnia et singula suprascripta et infrascripta. Pro pretio quoq; et nomine pretij ipsius cessionis post ipsam actionem cessam confessus fuit et contentus dictus An. ab ipso Cor. habuisse et recepisse xxv. lib. Boñ. Exceptioni sibi non dati et non soluti pretij omnino renuncians.

Cessio facta debitori contra unum, ex debitoribus suis.

ANtonius dedit, cessit, transtulit et mandauit Cor. pro se et suis hæredibus recipienti Omnia iura et actiones reales et personales ũtiles et directas, quæ uel quas habebat uel habere poterat aduersus Philippum et eius hæredes, et in ipsius bonis nomine et occasione debiti xxv. librarum Bono. quas Philippus insolidum cum dicto Cor. et Andrea eidem Anto. dare et soluere tenebantur ex causa mutui ut patet instrumento scripto manu talis Notarij, et quodam præcepto scripto manu talis Notarij. Item nomine et occasione quantitatis quinq; librarum Bononiensium pro damnis et expensis, et interesse dicti debiti, currentibus à termino debiti usq; nunc. Quod instrumentum et præceptum ei tradidit ibidem et in præsenti, Cõstituens eum procuratorem in rem suam, et ponens ipsum in locum suum. Ita quòd ammodo suo nomine actionibus utilibus et directis possit aduersus dictum Philippum et eius hæredes in ipsius bonis nomine et occasione dictarum quantitatum agere et experiri, excipere et replicare, consequi, et se tueri etc. secundum unã ex formis prædictorum instrumentorum continuando usq; ad locum ubi dicitur. Pro pretio quoq;, in quo loco ita incipies. Quam cessionem ipse An. eidem Cor. fecit ut dictum est, eo quòd cum ipse Cora. esset una cum dictis

Philippo

Philippo & Andrea ad dictum debitum insolidum obligatus. Et propterea à dicto creditore ad solutionem coactus idem Cora. dicta cessione sibi prius facta dedit & soluit ipsi Anto. xxv. lib. Boñ. pro ut ipse Anto. contentus et confessus fuit. Exceptioni sibi non datæ & non solutæ quantitatis omnino renuncians.

Cessio ex titulo donationis facta contra plures debitores scilicet contra unumquemque pro suo debito.

ANtonius ex causa donationis pure, libere simpliciter,& irreuocabiliter inter uiuos dedit,cessit,transtulit,& mandauit Cor. pro se & suis hæredibus recipienti omnia iura & actiones,reales& personales utiles & directas quæuel quas habebat uel habere poterat aduersus Philippum, & eius hæredes,& in ipsius bonis nomine,& occasione debiti x. lib. Boñ. quas ipse Philippus dicto Anto. ex causa pretij quorundam petiarum pannorum de Maza lana,dare,& soluere tenebatur ut patet instrumento scripto manu talis notarij. Idem aduersus Andream & eius hæredes,& in ipsius bonis nomine et occasione debiti viij. lib. Boñ. quas ipse Andreas dicto An. dare & soluere tenebatur ex causa Mutui, ut patet instrumento scripto manu mei Ro. Notarij infrascripti. Quæ instrumenta ei tradidit ibidem & præsenti,Constituens eum procuratorem in rem suam,& ponens ipsum in locum suum. Ita quòd ammodo suo nomine actionibus utilib.& directis possit aduersus prædictos s. aduersus unumquemq; eorum & eius hæredes,& in ipsius bonis nomine & occasione sui debiti agere & experiri excipere & replicare consequi, & se tueri et petere ab unoquoque debitum à se promissum sortes penas damna expensas ac interesse,& bona obligata,& omnia & singula facere,quemadmodum ipse poterat. Et promittens solemni stipulatione Cora. prædicto pro dictam cessionem,donationem,& omnia & singula suprascripta firma & rata habere & tenere & non contrafacere uel uenire aliqua ratione uel causa,de iure uel de facto. Et ipsam donationem nulla causa uel ingratitudine reuocare sub pœna dupli dictarum quantitatum stipulatione promissa & refectione damnorum & expensarum litis & extra ,& obligatione omnium suorum bonorum,& pœna soluta uel non ,prædicta omnia & singula firma perdurent. Et nota quòd si cessiones titulo donationis factę excedant quantitatem uigintiquinq; librarũ Bono. seruari debet Bononiæ solemnitas illa quę scripta est in fine instrumenti donationis in primo capi.

Si uero cedantur Iura habita ex Iure cesso, ita scribes.

ANtonius ex causa uenditionis dedit,cessit,transtulit,& mandauit Cora. pro se & suis hæredibus recipienti Omnia iura & actiones reales & personales utiles & directas quæ uel quas habebat uel habere poterat ex iure cesso sibi ab Ant. ut patet ipsius cessionis instrumento scripto manu talis Notarij,aduersus Philippum & eius hæredes,& in ipsius bonis nomine & occasione debiti x. lib. Boñ. quas dictus Philippus & eius hæredes & in ipsius bonis nomine & occasione debiti x. lib. Boñ. quas dictus Philppus prædicto Antonio dare et soluere tenebatur ex causa mutui,patet instrumento scripto manu talis Notarij. Quæ instrumenta ipse Anto. dicto Cora. tradidit ibi-

dem & in præsenti Constituens eum procuratorem in rem suam & ponens ipsum in locum suum &c. ut in primo & secundo instrumento huius capitu li. Nota, quòd si aliquis alterius nomine stipulatus fuerit, ille cuius nomine sti pulatio facta est, directè nō aget, nisi demum cessione sibi facta ab illo qui suo nomine stipulatus fuerit, cuius cessionis Instrumentum secundum infrascrip tam facies formam.

Notulae.

SVpereſt nunc ut de cessione iuris habiti in re ex hypotheca uel obligatione uideamus. Et quia in hoc instrumento multotiens à tabellionibus solet er rari, Iccirco ut magis instrumenti naturam uideas, exponitur casus, ex quo solet hoc procedere instrumentum. Est igitur casus talis. Philip. habebat cre ditores plures unū altero priorem tempore, quibus omnia bona sua, pro ip sis creditis obligauerat. Hic Philip. ex bonis prædictis obligatis uendidit Cor. unam domum conueniens cum eo ut ex prædicto precio satis faceret cre ditoribus suis unicuiq; uidelicet, pro ut esset pro tempore. Ipse uero Cor. sa tis faciens primo creditori utputa Anto. cessionem recepit ab eo, de illo iure quod habebat in ipsa re uendita ex causa obligationis sibi factę de ipsa re oc casione crediti sui, ut sicut ipse Ant. cunctis prę ferebatur creditoribus, & cæ teros excludere poterit, ita possit Co. loco sui. Cuius cessionis forma hæc est.

Instrumentum cessionis Iuris habiti in re ex obligatione uel hypotheca.

ANtonius dedit, cessit, transtulit & mandauit Corado pro se & suis hære dibus recipienti, Omnia iura & actiones reales & personales utiles & directas, quæ uel quas habebat uel habere poterat aduersus Philippū, & eius hæredes & in ipsius bonis & specialiter in quadam domo posita in strata Ca stellionis infra tales cōfines, quam dictus Philippus dicto Cor. uendidit ut di citur contineri in instrumento scripto manu talis Notarius, nomine & occa sione obligationis & Hypothecæ ad se spectantis specialiter in dicta domo & generaliter in omnibus bonis dicti Philippi sibi obligatis pro debito et ex cau sa debiti centum lib. Boñ. quas dictus Philippus prædicto Anto. dare & sol uere tenebatur, ut patet in instrumento scripto manu Iacobi Notarij. Quod instrumentum dictus Antonius ipsi Corado tradidit ibidem, Constituens eū procuratorem in rem suam, & ponens ipsum in locum suum. Ita quòd am modo actionibus directis & utilibus possit suo nomine, loco eiusdem Anto nij dictam domum defendere iure obligationis & hypothecæ prædictæ con tra omnes alios creditores dicti Philippi, si aliquo tempore apparerent, & nō possit aduersus ipsum Philippum, uel eius hæredes pro ex actione ipsius debi ti agere, nisi in casu euictionis si sequeretur de re ipsa, uel parte pro rata. Et hoc ideo fecit dictus Ant. quia incontinenti post ipsam actionem cessam, idē Cora. præsente & mandante, & his omnibus consentiente prædicto Philip. dedit & soluit ipsi Antonio centum libras Bono. de pretio dictæ domus pro ut ipse Antonius confessus & contentus fuit, tantam esse quantitatem. Pro mittens solemni stipulatione ipsi Corad. prædictam cessionem & omnia & singula suprascripta firma & rata habere & tenere, & non contrafacere uel uenire, per se, uel per alium aliqua ratione uel causa, de iure uel de facto. Sub pœna dupli dictæ quantitatis pecuniæ stipulatione ,pmissa, & refectione dam norum & expensarum litis & extra, & obligatione omnium suorum bono rum. Et pœna soluta uel non, prædicta omnia & singula firma perdurent.

Instru-

Instrumentum solutionis seu simplicis confessionis debiti soluti.

ANtonius fuit confessus & contentus se habuisse & recepisse, ac sibi integrè datas solutas & numeratas esse à dicto Corado uigintiquinq; lib. Bononien. quas dictus Cor. d. An. dare & soluere tenebatur, ut patet instrumento scripto manu talis Nota. quod instrumentum ei restituit ibidem & in præsenti ut ex nunc sit uanum cassum & irritum ineffícax & cancellatū. Renuncians exceptio. sibi non datæ & non solutæ prędictæ quantitatis pecuniæ, & omni alij iuris auxilio. Necnon promittens eidem Cor. prædictam solutionem, & omnia & singula suprascripta perpetuò firma & rata habere & tenere, & non contrafacere uel uenire, per se uel per alium aliqua ratione, uel causa, de iure uel de facto. Sub pœna dupli dictæ quantitatis pecuniæ stipul. promissa &c. ut supra.

Instrumentum solutionis partis debiti.

ANtonius fuit confessus & contentus se habuisse & recepisse ac sibi integrè datas solutas & numeratas esse à Corado decem libras Bono. de debito seu parte debiti xxv. libras Bono. in quibus dictus Coradus ipsi Antonio tenebatur ut patet instrumento scripto manu talis Notarij. Protestans tamen & asserens se ipsas decem libras Bono. recepisse, & de ipsis sibi solutis confiteri saluo iure omni suo ante solutionem & post. tam in residuo dicti debiti, quàm pœnis damnatis & interesse totius & eiusdem debiti, & in omnibus & singulis alijs sibi in dicto instrumento promissis. Et renuncians exceptioni sibi non datæ & non solutæ dictæ quantitatis decem librarum Bononiensium, & omni alij iuris auxilio. Nec non promittens solemni stipulatione dicto Corado prædictam solutionem, & omnia & singula suprascripta &c. ut supra in proximo præcedenti instrumento.

Datio in solutum.

CVm hoc sit quòd de Anno Domini M. cccc. lxxij. & die xxiij. Mensis Nouembris dicti Anni. Petrus olim Symonis de Cederinis ciuis Florentinus fuerit cõfessus, & se publicè recognouerit debitorẽ Iacobi Alfonsi de strozis, ciuis Florentini, de summa & quantitate florenorum trecentorũ auri largorum, occasione puri & ueri, & gratuiti mutui. Quas florenos trecentos auri largos dictus Petrus, eidem Iacobo reddere promisit, inde ad unum annum, tunc proximè futurum cum pactis modis obligationibus, renuntiationibus, pœna guarantigia, & alijs in dicto instrumento mutui cõtentis prout constare uide publicum instrumentum manu domini Symonis Grazin de Stagia, ciuis & Notarij Florentini, sub dicta die ad quod & contenta in eo dictæ partes se retulerunt & referunt. Vnde hodie hac præsenti suprascripta die dictus Petrus, uolens eidem Iacobo de dicto suo credito satisfacere, & cum non habeat in pecunia numerata, unde commode possit dicto Iacobo satisfacere, nisi per bonorum infrascriptorum dationem insolutum, per se & hæredes suos iure proprio & in perpetuum dedit, tradidit & adiudicauit insolutum & pagamentum pro dicta extimatione dictorum florenorum trecentorum auri largorum dicto Iacobo præsenti & pro se & suis hæredibus & successoribus

cessoribus recipienti & stipulanti infrascripta bona, tanquam bona & debo
nis dicti Petri debitoris prædicti uidelicet unum podere &c. pones confines,
&c. quod quidem podere, & bona dictus Petrus constituit tenere &c. ut sua
pra in uenditione, sed inseras hoc pactum post promissionem defensionis. Cui
pacto apposito & solemni stipulatione uallato, inter dictas partes in præsenti
ti contractu, & instrumento quòd si ullo unquam tempore contigerit in futu
rum, dicta bona, ut supra eidem Iacobo in solutum & pagamentum data & ad
iudicata, uel aliquod eorum, uel aliquam eorum partem tolli, euinci, uel aduo
cari dicto Iacobo, & eius hæredibus & successoribus, liceat & licitum sit eis
dem Iacobo redire ad dicta sua iura dicti crediti, & ea petere consequi & exi
gere à dicto Petro & eius hæredibus, ac si præsens datio & adiudicatio inso
lutum facta non esset. Et in omni casu euictionis prædicti saluum & integ
grum, & illesum remaneat Ius suum, pro dictis florenis trecenteis dicto Iaco
bo creditori, & eius hæredibus & successoribus &c.

Alia Forma Dationis in solutum.

ANtonius de tra. insolutum iure proprio in perpetuum Co. pro se &
suis hæredibus recipienti, domum unam positam in tali loco, cuius hi
dicuntur confines &c. ad habendum, tenendum, possidendum, & quicquid
sibi & suis hæredibus, deinceps placuerit perpetuō faciendum, cum omnib.
& singulis, quæ infra prædictos cōtinentur confines, uel alios si qui forent,
cum accessi. & egres. suis usq; in uiam publicam, & cum omnibus & singu
lis quæ habet supra se, uel infra se, seu intra se in integrum, omniq; iure & acti
one usu seu requisitione sibi ex ea re, aut ipsi rei modo aliquo pertinente. Et
hoc pro pretio c. lib. Boñ. quas dictus Anto. Cor. prædicto ex causa mutui
dare & soluere tenebatur, ut patet in instrumento scripto manu talis Notarij.
Quod Instrumentum dictus Cor. prædicto Antonio restituit ibidem & in
presenti uolens & mandans illud ex nunc esse nullius ualoris atq; momenti, et
ut habitum sit inefficax et cancellatum (Additio ex aurora) Quòd instrumen
tum ut actum fuit inter ipsos apud ipsum Cor. & eius hæredes & successores
permanere deberet perpetuo, quatenus ex eo, semper pateat eiusdem dationis
causa insolutum, ut per illud & cum illo ipse Co. dictam domum possit defen
dere ab omnibus dicti Anto. creditoribus, si qui pro tempore appeterent nō
ut ex eo sit ulterius, exactio dicti debiti, nisi in casu euictionis, si sequeretur de
re ipsa uel parte, pro rata. Quam domum prædictus A. se nomine prædi
cti Cor. constituit possidere usquequo &c. ut in primo instrumento uen. no
minando semper istos contrahentes proprijs nominibus.

Donatio inter viuos.

BLasius olim Zachariæ de Minerbertis ciuis Florentinus & de populo
sanctæ Trinitatis de Florentia, non ui, dolo uel metu, seu aliqua alia ma
chinatione circumuētus ex certa scientia, & non per errorem et omni meliori
modo uia, iure et forma, quibus magis et melius potuit, et eidem licuit et licet
per se et suos hæredes pure, mere, libere simpliciter irreuocabiliter, et inter ui
uos. Ita tamen quòd præsens donatio nulla integritudinis causa uel uitio ua
leat reuocari, dedit, tradidit, donauit et concessit Guilielmo olim cardinali de
Oricellarijs de Florentia, ibidem præsenti et pro se et suis hæredibus et succes
soribus recipienti et stipulanti infrascripta bona uidelicet. Vnum podere etc.
Cum omnibus et singulis alijs possessionibus, et terris, et bonis solitis teneri
et laborari cum dicto podere. Cum omnibus et singulis quæ dicta bona ha
bent

habent ſuper ſe, infra ſe ſeu intra ſe in integrum. Et cum omni iure & actione uſu ſeu requiſitione eidem Blaſio ex dictis bonis quomodolibet pertinente & ſpectante. Et cum omnibus & ſingulis acceſſibus, ingreſſibus et egreſſibus pertinentijs, adiacentijs et coherentijs et ſeruitutibus ſuis uſq; in uias publicas, et cum omnibus et ſingulis quæ infra prædictos continentur confines, ad habendum, tenendum et poſſidendum, et quicquid Guil. deinceps placuerit perpetuo faciendum. Quæ bona ut ſupra donata dictus Blaſius donator ſupraſcriptus conſtituit ſe precario nomine, tenere et poſſidere pro dicto Guilielmo, et eius hæredibus et ſucceſſoribus, donec et quouſq; dictorum bonorum poſſeſſionem acceperit corporalem, quam accipiendi, et deinceps retinendi, etiam ſua propria auctoritate et ſine licentia uel decreto alicuius iudicis uel curie dictus Bla. eiſdem licentiam omnimodam contulit atq; dedit liberã poteſtatem. Inſuper ex cauſa donationis prædictæ dictus B. dedit, ceſſit, tranſtulit atq; mandauit eidem Guil. ut ſupra recipienti et ſtipulanti omnia et ſingula iura et actiones reales et perſonales meras et mixtas, tacitas et expreſſas, utiles et directas, anormales et conuentionales, ciuiles et prętorias, et quaſcunque alias eidem Blaſio indictis bonis quomodolibet competentes. Conſtituens dictus Blaſius dictum Guilielmum, ut ſupra præſentem et acceptantem procuratorem, ut in rem ſuam poſuitq; ipſum in locũ et uniuerſum ius ſuum, ita q; amodo dictus Guilielmus et eius hæredes et ſucceſſores prædictis actionibus et iuris ſibi ceſſibus uti agere, experiri, excipere, replicare, cõſequi, proſequi & ſe & dicta bona tueri petere exigere poſſit & ualeat, ſeu poſſint & ualeant, & omnia & ſingula alia facere poſſit, quæ poterat dictus Blaſius ante præſentem donationem & iurium ceſſionem. Ponas promiſſionem defenſionis generalis & reſtitutionis extimationis eius, unde oriretur quæſtio ſic eſt de uoluntate partium, ut in uenditione ſupra. Promittens & conueniens dictus Blaſius donator eidem Guilielmo, ut ſupra præſenti, & pro ſe & ſuis hæredibus & ſucceſſoribus recipienti & ſtipulnati prædictam donationem, & omnia & ſingula ſupraſcripta perpetuo firma & rata atq; grata habere & tenere, attendere, obſeruare & adimplere, & contra non dicere facere uel uenire, per ſe uel alium ſeu alios quoquo modo, directè uel indirectè, quouis quæſito colore aliqua ratione cauſa uel ingenio in iudicio uel extra de iure uel de facto. Et ſupra dictam donationem inter uiuos aliqua cauſa ingratitudinis, uel alia quacunq; ratione modo uel cauſa directè uel indirectè, tacite uel expreſſe, aut alio quouis quæſito colore per ſe uel alium ſeu alios quoquo modo non reuocare infringere uel irritare nec reuocari infringi uel irritari petere, ſeu facere, ſub pœna dupli ualoris & extimationis dictorum bonorum ſolemni ſtipulatione promiſſa in ſingulis & pro ſingulis pactis capitulis membris, ſiue articulis præſentis contractus & Inſtrumenti, & ſub refectione damnorum & expenſarum, ac intereſſe litis & extrã. Non ponas pœnam niſi de uoluntate donatoris. Quæ pœna &c. qua pœna &c. ut ſupra alias generalitates in alijs inſtrumentis &c.

Alia.

T. dedit, tradidit & donauit pure, libere, ſimiliter inter uiuos & irreuocabiliter perpetuo, proprio iure P. pro ſe ſuiſq; hæredibus recipienti domum ſitam in tali loco, cuius confines &c. ad habendum, tenendum, & poſſidendũ, & quicquid ſibi ſuiſq; hæredibus deinceps perpetuo placuerit faciendum, cũ omnibus & ſingulis quæ infra prædictos confines cõtinentur, uel alios ſi qui forent acceſſibus & egreſſibus ſuis uſq; in uiam publicam, et cũ omnibus quæ habent ſupra ſe et infra, ſeu intra ſe in integrum, omnibus iure et actione uſu

ſeu

seu requisitione sibi ex ea uel pro ea re, aut ipsi rei modo aliquo pertinente, quam rem idem T. se dicti P. nomine precario constituit possidere, donec ipsius rei possessionem acceperit corporalem: quam quidem accipiendi auctoritate sua & retinendi, deinceps eidem omnimodam & liberam licentiam dedit, promittens per se suosq; hæredes dicto P. pro se suisq; hæredibus stipulanti præmissam donationem & omnia & singula suprascripta perpetuo grata & rata atq; firma tenere & habere, & non contrafacere uel uenire per se, uel per alium aliqua ratione uel causa, uel ingenio, de iure uel de facto, nec ipsam donationem ob ingratitudinem, uel causa alia reuocare, sub pœna c. lib. stipulatione præmissa, ac refectione damnorum & expensarum, litis & extra, sub obligatione omnium bonorum suorum: qua pœna soluta uel non, prædicta omnia & singula firma perdurent. Instit. de donationibus. &. ff. eo. l. i. C. eo. per totum. extra eo. c. fi.

Donatio inter viuos omnium bonorum, reseruato usufructu.

FAbritius &c. omni meliori modo, uia, iure & forma, quo, qua, & quibus magis & melius potuit & ei licuit & licet, non ui, dolo uel metu, seu aliqua alia machinatione circumuentus, sed ex eius certa scientia & libera spontanea uoluntate, & non per errorem aliquem iuris uel facti per se & suos hæredes, pure, merè libere simpliciter, & irreuocabiliter, & inter uiuos. Ita quòd hæc donatio nulla ingratitudinis causa uel uitio ualeat reuocari uel annullari iure proprio & in perpetuum, dedit, donauit, tradidit, & titulo merę, libęq; simplicis & irreuocabilis donationis inter uiuos concessit Benedicto olim Mathei de Bonuisis de Florentia, licet absenti & mihi L. Notario infrascripto, ut publicę personæ pro dicto B. & eius hæredibus & successoribus præsenti, recipienti & stipulanti, omnia quæcunq; bona, res et iura, mobilia et immobilia, & se mouentia, iura, nomina & actiones dicti donatoris ubicunq; posita consistentia & existentia, & ad dictum Fabritium donatorẽ quomodocunq; pertinentia, spectantia et cõpetitura, que omnia cõperentia, hic p expresse descriptis cõtentis & confinatis haberi uoluit et mandauit. Reseruato tamen eidem Fabritio in principio, medio & fine, præsentis cõtractus & instrumenti libero usufructu dictorum bonorum rerũ & iurium supra per eũ donatorũ, toto tempore uitæ suæ, adeo quòd fructus, reditus & prouentus, & alia quęcunque occasione dicti usufructus, ex dictis bonis, rebus & iuribus, suprà donatis dicto Fabritio prouenientia & peruentura, & per ipsum Fabritiũ toto tempore uitæ suæ percipienda dictus Fabritius sua propria auctoritate, exigere, recipere, percipere, distrahere, alienare, & in sui usum & utilitatem cõuertere, de ipsisq; in omnibus & per omnia facere & disponere etiam per modũ ultimæ uoluntatis liberę, secundum uelle suum, & prout & sicut sibi uidebitur & placebit. Et dicta reseruatione & cõditione solidis & firmis stantibus, idem Fabritius ex causa & titulo donationis inter uiuos prædictæ, & cessit, transtulit & mandauit dicto Benedicto licet absenti, & mihi L. Notario ante dicto & infrascripto, ut supra recipienti et stipulanti omnia et singula iura et actiones, reales et personales, utiles et directas, ciuiles et Prætorias, meras et mixtas, tacitas et expressas, anormalas et conuentionales, et quascunq; alias eidem Fabritio donatori competentes et competituras, quomodocunque et quascunq; ratione, iure, modo uel causa, in et super dictis bonis, rebus et iuribus, supra donatis, et contra quascunq; personas et quæcunq; bona obligatas et obligata, tam principaliter quàm accessorie. Constituens dictus Fabritius

donator

donator dictum Benedictũ procuratorem, ut in rem suam, posuitq; ipsum in locum et uniuersum ius suum, ita quod amodo dictis actionibus & iuribus ut supra, cessis, dictus Benedictus donatarius & eius hæredes & successores uti possint et ualeant, & in prędictis & pro prædictis petere & exigere, recipere, contrahere, prosequi, consequi, agere & experiri, & se dicta bona tueri, ac omnia & singula alia facere quę & prout potuisset dictus Fabritius donator ante præsentem donationem & iurium cessionem. Quæ bona ut supra donata dictus Fabritius, constituit ex nunc se precario nomine tenere & possidere, pro dicto Benedicto & eius hæredibus & successoribus, donec dictorum bonorum ut supra donatorum & cuiuslibet eorum tenutam & corporalem acceperint possessionem, quam intrandi, accipiendi, deinceps retinẽdi etiam sua propria autoritate & sine licentia uel decreto alicuius iudicis uel curiæ. Salua & firma nihilominus stante & remanente dicta conditione & reseruatione usufructus, eidem Benedicto donatario prædicto, & eius hæredibus & successoribus licentiam omnimodam contulit atq; dedit liberam potestatem. Ponas promissionem defensionis generalis bonorum donatorum, & restitutionis extimationis & ualoris rei, unde oriretur quæstio, si de uoluntate donatoris fuerit, ut in uenditione superius. Quam donationem & omnia & singula suprascripta dictus F. promisit & solemni stipulatione conuenit dicto Benedicto, licet absenti & mihi L. notario antedicto & infrascripto, ut publicæ personæ pro dicto B. & eius hæredibus & successoribus perpetuo firma et rata habere, tenere, attendere & obseruare, et contrã nõ dare, facere uel uenire, per se uel alium, seu alios directè uel indirectè, tacite uel expresse, aliqua ratione iure, modo, causa uel ingenio, seu alio quouis quæsito colore, in iudicio uel extrã, dę iure uel de facto. Et dictam donationem inter uiuos aliqua causa ingratitudinis, uel alio quocunq; modo, per se, nec per alium seu alios, quoquo modo non reuocare, annullare, infringere uel irritare, nec etiam reuocari, annullari, infringi uel irritari petere seu facere, sub pœna & ad pœnã ualoris & extimationis dictorum bonorum, ut supra donatorum solemni stipulatione promissa, in singulis & pro singulis capitulis, pactis membris siue articulis præsentis contractus & instrumenti, & sub refectiooe damnorum & expensarum, ac interesse litis & extra. Non ponas pœnam nisi de consensu donatoris, quæ pœna totiens committatur & peti & exigi possit & ualeat cum effectu, quotiens contrafactum fuerit, siue uentum. Qua pœna commissa uel non, exacta uel non, soluta uel non, seu etiam gratis remissa, prædicta & infrascripta, omnia & singula, nihilominus perpetuum firma perdurent, pro quibus omnibus & singulis obseruandis & firmis & ratis habendis & adimplendis, & pro dicta pœna soluenda, si & quotiens commissa fuerit, cum effectu dictus F. obligauit seipsum, eiusq; hæredes, & bona omnia & singula, præsentia & futura. Renuncians in prædictis omnibus & singulis exceptioni non sic facti & celebrati contractus, rei non sic gestæ, aliter fuisse scriptum quam dictum, uel recitatum, uel econtra, doli mali, uis, metus, fraudis, conditioni indebiti sine causa & ex iniusta causa, in factum actioni, omnicq; alij iuris legum canonum & statutorum priuilegio, Beneficio & fauori, edito uel edendo, à lege uel ab homine, eidem contra prædicta uel aliquod prædictorum quomodolibet competenti & competituro, & iuri & legi dicenti generalem renunciationem non ualere, & non sufficere, nisi præcesserit specialis. Cui quidem F. præsenti audienti & intelligenti præcepi ego L. Iudex ordinarius, Notariusque publicus infrascriptus, per guarantigiam &c. Rogans &c.

Donatio inter viuos.

ANtonius de.tra. & donauit purè et libere, simpliciter et irreuocabiliter inter uiuos iure proprio in perpetuum Cora. pro se et suis hæredibus recipienti, Domum unam sitam in tali loco, cuius tales dicuntur esse confines etc. ad habendum, tenendum, possidendum, et quicquid sibi et suis hæredibus deinceps placuerit perpetuo faciendum, cum omnibus et singulis quæ inter prædictos continentur confi. uel alios si qui forent, cum accessibus et egreſ. suis usq; in uiam publicam, et cum omnibus et singulis quæ habet supra se uel infra se, seu intra se in integrum: Omniq; iure et actione usu seu requisitione sibi ex ea re, uel pro ea re, seu ipsi rei modo aliquo pertinente. Quam rem idem An. se nomine ipsius Cora. constituit poſ. donec ipsius rei poſ. ac ceperit cor. quam accipiendi sua auct. & retinendi deinceps, ei licentiam omnimodam dedit. Promittens per se, et suos hæredes dicto Cor. pro se et suis hæredibus stipul. prædict. donationem, et omnia et singula suprascripta perpetuo firma et rata habere et tenere, et non contrafacere uel uenire, per se uel per alium, aliqua causa, ingenio, de iure uel de facto. Nec ipsam donationem ingratitudine, uel causa aliqua reuocare. Sub pœna c. lib. Boñ. stipul. promissa, et refectione damnorum expensarum litis et extrà, et obligatione omnium suorum bonorum, et pœna soluta uel non, prædicta omnia et singula suprascripta firma perdurent. Nota tamen quòd si de legitima rei donatę defensione à donatore, promittenda inter partes, ageretur, partium uoluntates fideliter exequaris. Ideo uero hoc in prædicto instrumento omissum est, quia solent donatores nolle multis obligationibus implicari, et multum, non decet donatarium ad hoc niti. Item nota, quòd donationes rerum ualentium ultra quantitatem quingentorum aureorum debent cum insinuatione in iudicis decreto fieri, secundum iuris ordinem. Verumtamen per leges municipales ciuita. Boñ. in omnibus donationibus excedentibus, summam l. lib. Boñ hæ solemnitates specialiter sunt seruandæ, uidelicet, quòd fiant coram iudice pro tribunali in pallatio sedente, & suam & communis Boñ. auctor. interponente, & intersint vij. testes noti & boni, ex quibus præter vij. testes notos & instrumenti auctorem sit unus Tabellio, qui etiam proprio nomine & signo subscribere se rogetur. Cuius iudicis auctoritas & tua dictiq; Tabellionis subscriptio ita fiet, s. quòd posito toto instrumenti tenore subsequenter dices. Hæc autem donatio secundum formam statuti Boñ. communis super donationibus editi ante præsentiam d. Scacanelli iudicis & assess. domini R. de uilla põt Boñ. in pallatio, eiusdem communis pro tribunali sedentis publicè facta fuit. Qui iudex in ipsius donationis confirmationem & robur eidem donationi, suam & communis Boñ. autoritatem interposuit & decretum. Post hæc positis testibus. s. omnibus alijs sex se subscribat ille alter Tabellio sub hac forma. Ego Iacobus imperiali auct. Not. dictæ donationi & prædictis omnibus præsens ad hæc uocatis specialiter & rogatis secundum formam statuti prædicti in ipsius donationis robur & testimonium, publicè me subscripsi: ponens signum tuum & nomen, ut in alijs instrumentis.

Donatio inter viuos.

IN nòmine domini Amen. Año &c. papæ sexti Anno septimo, ind. mei Notarij publici &c. presentia personaliter constituti, Prouidus uir B. S. et K. de A. ipsius cõiunx et cõthoralis legitima corpore & mẽte sani & incolumes non ui, dolo, metu, fraude, aut aliqua siniſtra machinatione, ut apparuit, seducti

seducti,nec circumuenti. Sed ex ipsorum certis scientijs, & spontaneis uoluntatibus animisq; deliberatis. Et præsertim quia sic facere & donare erga suos pueros ipsis hucusque obedientibus placuit & placet,alijsq; rectis & rationabilibus causis animos suos ad hoc moneñ. discreto N. S. clerico dictæ Mogunt. diocæsis filio absenti,& honestæ C. ipsorum donantium pueris. Omnibus melioribus modo,uia,forma &c. quibus melius,ualidius,& in iure efficatius potuerunt & debuerunt,donarunt,dederunt,transtulerunt et cõcesserunt palâm,publicè & expresse,purè,libere et simpliciter,donatione pura,uera, & non ficta nec simulata,& irreuocabili,quæ dicitur inter uiuos,sine spe alicuius renunciationis habenda ullo unq; tempore,genere,causa uel specie,ingratitudinis uicio siue causa, aut aliqua quauis occasione reuocandi,absq; spe rehabendi seu reparandi, Vsufructu ad uitæ ipsorum tempora retento, omnia sua bona mobilia & immobilia,presentia & futura. Et præsertim domum ipsorum in oppido N. &c. apud ecclesiam N. in uico siue platea sancti A. uulgariter &c. sitam,cũ suis oneribus,censibus & debitis,quantum luris ipsis donatoribus ad præsens in eadem competit, habentem pro confinibus ex uno latere domum præbendalem prefatæ ecclesiæ N. quam nunc inhabitat B. Et ex altero latere domum dictam N. quam nunc inhabitat F. ex E. eius legitima uxor. Cum omnibus suis pertinentijs & districtu nunc habitis,et in futurum per decessum dicti F. & eius legitimè uxoris siue alias habendis, lectos,cussinos &c. omnemq; suppellectilem ac res & bona,quibuscunq; nominibus nominentur,nihil excluso,quorum nomina & singulares specificationes hic pro sufficienter expressis habere uoluerunt,& uolunt per præsentes. Cum omnibus & singulis actionibus utilibus & directis realibus & personalibus,meris & mixtis, quos prædicti coniuges,donatores, in prælibatis bonis mobilibus & immobilibus, præsentibus & futuris, quocunq; iure directo uel utili,tam hypothecario quàm pignoratitio nominibus habuerunt, uel habere potuerunt. Constituentes, ponentes atq; facientes dictum Nicolaum & C. suos pueros in dominium & procuratores irreuocabiles rerũ & bonorum suorũ huiusmodi,ut in rem suam propriam. Surrogantesq; præfatos suos pueros in locum & finem suum,ita uidelicet,quòd ipsi pueri,uirtute donationis & cessionis huiusmodi actionib. utilibus & directis,realibus & personalibus meris et mixtis,possint aduersus quascunq; personas tam ecclesiasticas q; seculares, quacunq; autoritate fungeñ. eorumq; successores & hæredes quorum nomina & cognomina hic habere uoluerũt pro expressis,pro huiusmodi bonis mobilib. & immobilibus, & illorum occasione, in Iudicio agere, experiri,excipere & replicare ac petere,dictaq; bona mobilia & immobilia locationis titulo,seu concessionis in Emphiteosim,quibuscunq; personis dare et concedere,pecuniarum summas ex locationibus & concessionibus huiusmodi recipere,& in suos usus cõuertere. Quitantias dare,damna & expensas & interesse petere,& procuratores ad præmissa constituere. Omniaq; alia & sing. facere & exercere,quæ ueri donatarij in rem suam propriam facere possunt & debent. Et sæpefati coniuges Donatores huiusmodi suam donationem,cessionem & concessionem,pro se suisque hæredibus in personas præscriptorum Nicolai & C. ipsorum puerorum in manibus mei Notarij publici data fide, loco præstiti Iuramenti,tanquam publicæ & autenticæ personæ & legitimè stipulantes, pro omnibus quorum interest,intererit,siue interesse poterit quomodolibet in futurum promiserunt,nunquam uelle uel debere reuocare, seu contrauenire,neq; de iure neq; de facto,quibuscunq; nominibus,modis uel causis. Etiam propter ingratitudinem talem,per quam de iure Donatio huiusmodi reuocari posset,quam sæpe dictũ N. & C. eius soror contra suprafatos Donatores,eorum parentes,quod absit,commiserint. So-

lum et duntaxat usufructum dictorũ bonorum ipsis donatoribus ad uitę tem pus retento. Et insuper prętacti donatores huiusmodi bona mobilia & im mobilia in & ad personas iam dictorum Nicolai & C. suorum puerorum per tinere. Quòd si unum ex pueris huiusmodi præscriptis Donatoribus aut al tero eorum uiuente decedere contingat. Et tunc huiusmodi Donatio insuper stitem puerũ transeat, & inuiolabiliter roboris firmitatem tenere otcꝫ seruare uoluerunt. Et demum dicti B. S. & K. A. coniuges & Donatores certiora ti & auisati per me Notariũ publicum infrascriptum, Renunciarunt Benefi ciodicenti Donationem propter ingratitudinem uel immensitatem, aut Reli gionis ingressum posse reuocari. Et iuri dicenti. Donationem excedentem summam quingentorum florenorũ, sine insinuatione coram iudice facta, non ualere. Ac omnib. alijs & sing. concessionibus, Indultis & priuilegijs, à iure uel ab homine sibi concessis, per quæ contra præmissa uel aliquid prędictorum di cere, facere, aut se opponere possent, aut se quomodolibet tueri, etiam iuri dicenti: Generalem renunciationem nõ ualere, nisi prędicesserit specialis. Super quibus omnib. & sing. præmissis præmemorati Donatores sibi â me Nota rio &c. fieri atcꝫ confici petierunt Instrumentum & Instrumenta. Et nihilo minus uenerabilem & circumspectum uirum dominum M. V. cantorem ecclesiæ N. præsentem & audientem, quatenus ipsorum Donatorum nomi ne, ac pro ipsis & eorum hæredibus suum sigillum præsentibus im pendere tur. Acta fuerunt hæc &c. Sub anno &c. Et requiruntur septem testes in præfata donatione. &c.

Donationis Instrumentum.

IN nomine domini Amen. Anno &c. In mei Notarij &c. præsentia Con stituta A. ex certa sua scientia, dolo nec fraude circumuenta, sana, transi ens ac ambulans, nec aliqua sinistra machinatione inducta aut seducta. Matu ra deliberatione super hoc præhabita, spontanea ac mera uolũtate ut asseruit, dedit, donauit, ac irreuocabili titulo donationis, publicę & expresse in perpe tuum tradidit & assignauit in meliore forma, stilo & iure quib. id melius & efficatius potuit & debuit B. ibidem præsenti, & huiusmodi donationem re cipienti & acceptanti, omnia & singula sua bona mobilia & immobilia, quæ nunc possidet uel detinet, habita & habenda, prędentia & futura, quocunꝫ uocentur nomine, in pecunia uel clenodijs quibuscunꝫ, ad habendum, tenen dum & possidendum, frui ac uti, illisꝫ tancꝫ bonis & rebus suis propris, hæ reditario iure perceptis. Constituens dictũ B. uerum eorum bonorum per ceptorem, hæredem ac irreuocabilem procuratorem, habere facultatem faci endi cum eisdem, ut cum rebus suis propris, Surroganscꝫ eundem B. in lo cum & ius suum, ita uidelicet, quòd præfatus B. uigore & uirtute donationis & cessionis huiusmodi Actionibus utilibus & directis possit à diuersis qui buscunꝫ & præsertim unumquencꝫ creditorem seu debitorem eius ac eorun dem hęredes pro bonis & debitis, ac eorũ occasione agere, in iure agere et ex periri, excipere, replicare, petere ac pcipere, ac omnia & sing. facere, et omnes actus Iudiciales continuare, & ut moris est procedere. Recepta quocꝫ & per cepta in usum suũ conuertere proprium, uel alias quocunꝫ uoluerit conuer tere, expensas petere, omnia & singula facere & exercere quæ in præmissis fo rent nominata, uel quomodolibet oportuna, quæ ipsamet donatrix ante hu iusmodi donationem & cessionem facere potuisset, promisitꝫ dicta donatrix mihi Notario publico infrà scripto, solemniter stipulando, se nunꝫ uelle re uocare, aut reuocari facere, nõ contrà uenire, nonꝫ contrà uenienti assentire de iure et de facto, quibuscunꝫ exceptionib. beneficijs, cõsuetudinib. ac statu tis uel statuendis cuiuscunꝫ ciuitatis, oppidi uel uillę, quę cõtrà pmissa aliquo

modo

modo facere possunt aut uenire, suspensa appellatione ac Beneficio appellationis remedio, aut alicuius dispensationis, quibus mediantibus dicta donatio suum nequit sortiri effectum. Et præsertim Iuri dicenti: Generalem renunciationem non ualere, nisi precesserit specialis. Super quibus omnibus & singulis ut præmittitur, coram me prænominato Notario actis, prænominatus B. me N. H. Notarium publicum infrascriptum requisiuit de & super præmissis, unum uel plura, Instrumentum et Instrumenta præsentibus &c. septem testib. uel quinq;, (non minus) &c.

Et quia ego præfatæ donationi dicto B. ut præmittitur factæ, ac bonorum dictæ donatricis hęredem constitutioni, Renunciationiq; omnium Iurium sibi ex nunc contrauenien̄. Cæterarumq; literarum Instru. una cum testibus pronominatis præsens interfui. Eaq; omnia &c.

Donatio causa mortis.

ANnibal olim Camilli ciuis Floren. sanus per dei gratiam mente, sensu, corpore, uisu & intellectu sciens se mortalitati subiectum, et quandocunque moriturum, uel si egrotat, sanus per gratiam dei mente sensu & intellectu licet corpore languens ac mortis proximè periculum timens, non ui, dolo uel metu, seu aliqua alia machinatione circũuentus, sed ex eius mera, & libera uoluntate & ex certa scientia, & non per errorem aliquem iuris uel facti, & omni meliori modo, uia, iure, causa & forma, quibus magis & melius potuit & ei licuit & licet, ex titulo donationis causa mortis, & post eius mortem dedit, donauit, tradidit & concessit Bnidaccio Raynerij de Riscalsolis ciui Floren. ibidem præsenti & pro se & suis hæredibus & successoribus, & cui uel quibus iura sua concesserit recipienti & stipulanti unam domum &c. (Fonas con fines bonorum) ad habendum, tenendum, utendum, fruendum & possidendum, & quicquid dicto Bnidaccio donatario & eius hæredibus & successoribus, deinceps secuta morte dicti Anibalis donatoris placuerit perpetuò faciendum. Quæ bona supra donata dictus Anibal. constituit se precario nomine & iure tenere & possidere pro dicto Bnidaccio, & eius hæredibus & successoribus, donec dictorum bonorum tenutam, & corporalem acceperit, & seu acceperint possessionem, quam accipiendi, adipiscendi, intrandi & deinceps retinendi etiam sua propria auctoritate & sine licentia auctoritate uel decreto alicuius iudicis, officialis uel curiæ eiusdem licentiam omnimodam contulit atq; dedit statim secuta morte dicti Anibalis. Et ex causa dictæ donationis causa mortis dictus Anibal dedit, cessit & concessit, transtulit & mandauit dicto Bnidaccio, ut supra recipienti & stipulanti pro se & suis hæredibus & successoribus, & cui uel quibus iura sua concesserit omnia & singula iura &c. Extende ut supra in uenditionibus & incessionibus, & alijs similibus instrumentis, uolens atq; paciscens dictus Anibal donator prædictus, quàm primum secuta eius morte dictum petium terræ, & bona ut supra donata, pleno iure dominij proprietatis et possessionis pertinere et spectare dicto et ad dictum Bnidaccium donatarium prædictum, quæ omnia etc. Extende generalitates ut supra, et non apponas pœnam nisi de expressa uoluntate donatoris cum sit causa lucratiua.

Alia Donatio causa mortis.

A. filia P. uxor H. egra corpore, seg sana mente, quia testari non poterat infrascriptas donationes causa mortis, imminentis metuens mortis peri

culum, dicto patre suo præsente & consentiente fecit hoc modo. In primis quidem de dotibus, bonis & iuribus suis ad se spectantibus mortis causa donauit, prædictis patre & marito præsentibus, & uice & nomine pauperum Christi recipientibus, eorum uidelicet quos ipsi duxerint eligendos, numerandos & nominandos, ac si ipsa elegisset, nominasset & numerasset x. lib. inter eos diuidendas. Item dicto H. uiro eius nomine proprio recipienti, mortis causa donauit, v. lib. Item tali tantum. Residuum autem dotium bonorum ac iurium omnium mortis causa donauit H. uiro suo antedicto recipienti uice & nomine C. & B. filiorum eius, ita tamen, quòd si horum aliquem sine liberis mori contingat, eius morientis portio ad superstitem, causa mortis donatione perueniat. Q; si ambos ex his nullis liberis superstitibus contingat decedere: tunc ipsum residuum pro dimidia ad ipsum fratrem suum, & pro reliqua dimidia ad dictum eius uirum in donatione mortis causa deueniat: promittens solemni stipulatione interueniente cuilibet prædictorũ donatariorum ibidem præsentium recipienti suo nomine, & pro donatione sibi facta, & uice illius uel illorum, cuius uel quorum nomine donatum est, eidem dare & tradere, & exhibere quantitatem rei uel res donatas ipsius donantis morte secuta: & uolens atq; paciscens, ut quantitatis rei, uel rerum donatarũ illico post mortem eius petitio & exactio competat pleno iure. Nisi uel donatarium p̃mori, aut eum ab hac egritudine liberari, uel donationis pœnitere contingat: horum quolibet contingente donatio reuocata sit, & penitus euanescat.

Depositionis pecuniæ Instrumentum.

IN nomine domini Amen &c. Constituens N. Procurator Reuerendiss. in Christo patris & domini B. Episcopi N. quandam summam pecuniarũ uidelicet octocentum & quinquaginta florenos Renenses, iusti & boni ponderis, apud prouidum uirum L. deposuit, & ad Cambium fideliter deposuit. Quandoquidem summam pecuniarum dictus L. ad se recepit benè numeratam & integram, & eadem Romę ad bancum Florentinorũ, dictorum Franziotti ordinare promisit debito tempore, ac cum summa sua diligentia. Super quibus &c. Actum &c.

Et quia Ego N. N. Notarius circa hanc depositionem pecuniæ, acceptionem prænominatam testis præsens interfui.

Instrumentum delegationis debitoris.

CVm Antonius teneretur ex causa mutui, ut confessus & contentus fuit ad debitum & in debito c. lib. Boñ. Cor. & ipse Cor. prout asseruit & confessus est debitor esset in eadem quantitate Philip. nomine precij, & pro pretio cuiusdam quantitatis lanæ idem Cor. prædictum Antonium debitorem suum ipsi Philippo creditori suo in eadem quantitate pecuniæ delegauerit. Quapropter dictus Antonius de ipsius Coradi mandato & uoluntate se ipsi Philippo principalem constituens debitorem promisit solemniter sine aliqua exceptione, iuris uel facti, se obligando dicto Philippo, pro se & suis hæredibus stipulanti, soluere & dare eidem, aut eius certo nuncio, hinc ad Pascha resurrectionis Domini dictas c. lib. Boñ. quas ipse dicto Cora. & ipse Cora. dicto Philippo, ut dictum est soluere tenebatur. Quòd si in dicto termino non soluerit, & omnia & singula suprascripta & infrascripta, non obseruauerit, aut in aliquo contrauenerit, promisit eidem persoluere atq; dare duplum

plum ipſius quantitatis pecuniæ pœnę nomine ſtipulatione in ſingulis capitulis &c. ut ſupra in pręcedentibus debitorum inſtrumentis, Renunciauit antedictus Antonius exceptioni non habitæ dictæ quantitatis pecuniæ, ex cauſa ab ipſo Cor. & dictus Cor. exceptioni non habitę dictæ quantitatis lanę ex cauſa uenditionis à dicto Philippo. Et ipſi ambo exceptioni doli conditioni ſine cauſa infactum actioni & omni alij iuris auxilio.

Delegatio.

CErtum eſſe dicitur: quòd Amerigus Franciſci coſarius, fuit & eſt legitimus debitor Berti Symonis pepillarij in ſumma & quantitate florenorum quadraginta quinque auri largorum occaſione brachiorum quinquaginta panni monachini fini de ſanctæ Martino, eidem Amerigo uenditi, per dictum Bertum, quem pannum dictus Amerigus fuit contentus & confeſſus, ſe à dicto Berto habuiſſe & recepiſſe, pro ut apparere dicitur in libro & Codice ratione apothecæ artis lanæ dicti Berti cooperto corio rubro, & cum cinuctris albis ſignato A. intitulato debitori & creditori, & ad chartas xxv. dicti libri. Et quòd ex alio capite fuit, & eſt uerus & legittimus debitor Pancratij olim Guilielmi Aromatarij, etiam in ſumma florenorum quinquaginta de Sigillo pro pretio & nomine ueri & iuſti pretij librarum ducentarum piperis, pro ut dictus Bertus dictum Piper confeſſus fuit ſe habuiſſe & recepiſſe, & ſibi traditum & conſignatum fuiſſe à dicto Pancratio, ut apparere dicitur, in libro & Codice rationum, apothecę Aromatarij dicti Pancratij, cooperto membranis & corrigijs nigris ſignato. B. intitulato comparatę et uenditę, & ad chartas quadraginta dicti libri, ad quos libros relatio habeatur. Vnde hodie hac præſenti ſupraſcripta die dicti Bertus & Antonius & quilibet eorum coram me Notario infraſcripto, & teſtibus ſupra ſcriptis perſonaliter conſtituti uolentes, ad infraſcriptam delegationem peruenire, dictus Bertus, per ſe & ſuos hæredes ex certa ſcientia, & non per errorem aliquem iuris uel facti, & omni meliori modo, uia, iure & forma, quibus magis & melius potuit & poteſt, & eidem licuit & licet ſupraſcriptum Amerigum debitorem dicti Berti, in dictis florenis xlv. auri largis, dicto Pancratio, ibidem præſenti, & pro ſe & ſuis hæredibus & ſucceſſoribus recipienti & ſtipulanti, dedit, conſignauit & delegauit. Quapropter dictus Amerigus de ipſius Berti conſenſu præſentia & uoluntate ſe dicto Pancratio ut ſupra recipienti & ſtipulanti principalem conſtituit debitorem & ſolemni ſtipulatione promiſit & conuenit dicto Pancratio ut ſupra recipienti & ſtipulanti dictos florenos xlv. auri largos, de quibus erat debitor dicti Berti, dare ſoluere & pagare dicto Pancratio, & eius hæredibus & ſucceſſoribus, & cui uel quibus iura ſua conceſſerit, hinc ad unum annum proximè futurum omni iuris & facti exceptione remota. Quæ omnia & ſingula ſupraſcripta promiſerunt dictę partes ſibi inuicem & uiciſſim una alteri, & è conuerſo ſolemnibus ſtipulationibus hincinde interuenientibus, perpetuò firmata, rata, grata &c. ut ſupra in alijs Inſtrumentis.

Inſtrumentum executionis à tergo executorialium.

IN nomine Domini Amen. Anno à Natiuitate eiuſdem Milleſimo quingenteſimo &c. Indition. N. die uero N. Menſis N. Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris, & domini noſtri N. diuina prouidentia Papæ N. Anno N.

Ego N. clericus N. diocæsis sacra apostolica auctoritate Notarius publicus, pro parte uenerabilis & egregij uiri domini N. Incolæ, opidi N. dictæ diocæsis N. principalis in retroscriptis literis executorialibus principaliter nominati legitimè requisitus. Prouido & honesto uiro N. oppidano oppidi N. prędicto in ijsdē litteris executorialib. retroscriptis, principaliter nominatis ipso ibidem N. in ecclesia monasterij fratrum N. personaliter reperto, & apprehenso. Eidem N. has rescriptas literas executoriales in faciem exhibui, sibiq; omnib. melioribus modo, uia, iure, causa, forma, & ordine, quib. melius & efficatius de iure potui, insinuaui, intimaui, & ad eius uerā & indubitatam noticiam deduxi, dictumq; N. aduersarium earundem literarū executorialium retroscriptarum, sub censuris et pœnis, in ijsdem contentis, quatenus hortum quendam in suburbio opidi N. prædicto sito in huiusmodi literis executorialibus specificato, & dimitteret, illumq; domino N. principali supradicto pacificè & quietè utendum traderet, & ulterius eidem domino N. principali infra sex dierum spatium inmediate post huiusmodi insinuationem sequentium, septuaginta ducatos auri de camera, in quibus sibi pro expensis in huiusmodi causa occasione hortus prędicti cōdemnatus extitit. Necnō quatuor ducatos pro huiusmodi literis executorialibus expositis, alijs realiter, & cum effectu satisfaciat, persolueret & daret, & alia quæ in huiusmodi literis continentur faceret, talibusq; in omnibus & per omnia pareret, diligenter monui, & requisiui iuxta uim, formam, & tenorem literarum executorialiū huiusmodi. Et ne dictus N. aduersarius de huiusmodi monitione, insinuatione, & requisitione aliquam posset prætendere ignorantiam, Ideo ego Notarius supra & infrascriptus sibi copiam auscultatam & collationatam manu mea propria subscriptam de uerbo ad uerbum, cum retroscriptis literis executorialibus omnem concordantem, in uim realis et actualis executionis literarum huiusmodi sibi facto tradidi & assignaui, quam idem N. aduersarius à me recepit. Responsens se huiusmodi copiam uelle prospicere & legere, seq; desuper deliberare, quid sibi faciendum foret, et deinde dare responsionē. Actū in sepedicto oppido N. ibidem in ecclesia monasterij N. Anno, Inditione, die & mense, quibus supra, præsentibus ibidem.

Deinde anno domini Indictione & pontificatu quibus suprà, die uero N supradicti mensis N. Ego Notarius supra & infrascriptus huiusmodi literas executoriales rètroscriptas, Prouido & circumspecto uiro N. magistro ciuium supradicti opidi N. In locum totius consulatus, eiusdem oppidi etiam melioribus modo & forma, quibus potui insinuaui & intimaui. Ipsumq; sic ut præmittitur loco totius consulatus, tanquam magistrum ciuium, ne ipse seu consulatus dicto domino N. principali supranominato horto quesiui prędicto monui & requisiui, & circa huiusmodi literas executoriales, quominus debitum sortiantur effectū, in aliquo impedimentū faciant. Sed dictum N. aduersarium, quatenus in eis sit, ad hæc teneant ad dimittendum & tradendū hortum supradictum, præfato domino N. sibiq; de septuaginta & quatuor ducatos supraspecificatis infra terminū superius expressum realiter, & cum effectu satisfaciat literis huiusmodi executorialibus retroscriptis, iuxta uim, formam & tenorem earundem, in omnibus & per omnia parerent, & obedirent, sub pœnis & cēsuris, in talibus cōtentis etiam monui & requisiui, sibiq; magistro ciuium supranominato copiam huiusmodi literarum executorialium, etiam per me Notarium supra & infrascriptum fideliter collationatam & subscriptam omnimodè, cum huiusmodi literis executorialibus concordantem tradidi. Quiquidē N. magister ciuium prædictus huiusmodi copiam, benignè recepit, eandemq; ad consulatum, tunc ibidem in loco ipsorum ad hoc solito, in consulatu congregatiū, ad legendum portare uelle dixit, & deinde mihi dare re-

re responsum. Et post lapsum fere unius horæ idem N. magister ciuium reuersus ad me nomine consolatus sæpedicti. Et consulatum oppidi N. prædicti huiusmodi literas executoriales uelle habere pro insinuatione ac facere illarum occasione quæ ipsis de iure facienda incumberent, respondit. Actum.

Executionis Inhibitionis.

IN nomine domini Amen. ā Natiuitate domini ac Indictiõ & pontificatu, quibus retrò, die uero sabbati Mensis Iunij tertia. Ego Iohannes B. clericus Moguntiñ. diocæsis. Publicus sacra authoritate Apostolica Notarius, pro parte uenerabilium dominorum decani & capituli Ecclesiæ Sancti B. F. principalium retroscriptorum requisitus, tanquam obediens retroscriptas literas, quantum ad inhibitionem inibi contentam, prouidis uiris C. & O. extunc Magistris ciuium oppidi F. prædicti ipsis ibidem F. in domo consulatus hora ante prandium decima uel quasi, repertis & apprehensis in locũ totius consulatus eiusdem oppidi. Quia intimationes, insinuationes magistris ciuium ibidem sic nomine totius consulatus fieri solent, quantum melius potui & debui intimaui, insinuaui, & notificaui, & ad ipsorum notitiam in dubitatam deduxi, eisq; & consulatui F. pro ut retroscribitur & inhibetur inhibui, aliasq; debitè executus fui. Et in signum legitimæ & realis insinuationis & executionis huiusmodi domino C. tanquam seniori Magistro ciuium supranominato copiam harum literarum per me auscultatam, recipienti, tradidi & assignaui. Qui huiusmodi literas pro insinuatis habere ac dicto consulatui F. referre, & ad eorum notitiam deducere uelle respondit. Præsentibus ibidem honestis N. N. de H. Moguntineñ. & I. de M. Herbipoleñ. diocæsium clericis testibus, ad præmissa uocatis specialiter, atq; rogatis.

Signum ponatur.

In quorum omnium & singulorum fidem & testimoniũ premissorum præsens publicum Instrumentum manu mea propria scriptum ā tergo huiusmodi literarum confeci, & in hanc publicam formam redegi. Signumq; meum solitum & consuetum hic apposui rogatus & requisitus.

Instrumentum promissionis de conseruatione indemnitatis ab obligatione, quam quis fecit in Instrumento alterius precibus et mandatis.

SVpereſt ut in ultimo huius capituli loco cum promissiones de cõseruatione indemnitatis, ut plurimum causentur ex debitis promissionum, ipsorũ instrumentorum forma sequatur. Sed quia multis & diuersis modis se obligat unus pro altero, ideo promissiones de conseruatione indemnitatis. Diuersam & uariam habent formam, & ideo diligenter consideranda est promissio & obligatio, à qua quis indemnis promittitur conseruari. Ipsarum uero promissionum duo hic instrumenta notantur, quibus scitis ad cætera si contigerit, leuior erit tibi processus & uia.

Promis-

Promissio de conseruatione indemnitatis ab obligatione quam quis fecit in instrumento alterius precibus et mandato.

QVia Cora. ad debitum & in debito c. lib. Boñ. precibus & mandatis Anto. & iura cum ipso Philippo principaliter & insolidum obligauit ut patet in instrumento scripto manu mei Notarij infrascripti, & eadem pecuniæ quantitas, ut ipse Anto. confessus & contentus fuit tota ad se & nihil ad ipsum Cora. peruenit. Idcirco idem Antonius promisit solemniter, sine alia qua exceptione iuris uel facti, se obligando dicto Cora. pro se & suos hęredes stipulantibus se liberaturum eum & eius hæredes, & bona ab ipsa fideiussione & obligatione, promissione & debito ad terminum: & in termino in dicto instrumento contento, si hinc ad sex Menses se facturum, & curaturum, quòd ipse Cor. dicti debiti occasione nullum damnum incurret, nullaq; sibi lis uel molestia inferetur, & quòd ipsum & eius hæredes & bona conseruabit ab obligatione, & fideiussione prædicta, & ab omnibus & singulis in hoc instrumento contentis, penitus sine damno. Sub pœna dupli dictæ quantitatis pecuniæ stipul. in singulis capitulis huius contractus insolidum promissa, qua soluta uel non, rata maneant omnia & singula suprascripta & infrascripta. Obligans se dicto Cora. & eidem solemni stipula. promittens, si prædicto termino eum non liberauerit, ut dictum est, & omnia & singula supra non obseruauerit, se liberaturum eum, & omnia & singula obseruaturũ, & nihilominus pecuniam soluturum prædictam, ubicunq; locorum & fori ipse Cor. petierit, ab eodem & pręsertim tempore fori Maij & Augusti de Boñoñ. & in ipsis fori se integrè soluturum. Item reficere & restituere sibi omnia & singula damna & expensas ac interesse litis & extrà. Et de his credere suo simplici uerbo, sine sacramento, uel alia probatione. Insuper promisit præceptum recipere à communi Boñ. de prædictis seruandis & adimplendis infra tertium diem, postquam ei denunciatum fuerit. Sub pœna l. li. Boñ. stipul. promissa qua soluta uel non, prædicta firma perdurent. Pro quibus omnibus & singulis firmiter obseruandis, obligauit eidem omnia sua bona quæ precario iure se eius nomine possidere constituit, usq; ad integram satisfactionem & solutionem omnium prædictorum. Renuncians fori priuilegio, exceptioni doli, conditioni sine causa infactum actioni, & omni alij iuris auxilio.

Cautionis de indemnitate.

COnstituti A. Procurator ipsius B. & C. ipsius d. procurator, qui asserebant infrascripta iudicata esse à Iudicibus N. Quia dictus B. condemnatus fuerat dicto d. in tot florenos in iuditio Curiæ Marpurgeñ. iuxta literas iudici curiæ à tergo sigillatas, tunc coram me exhibitas. Dictus d. fecerit B. citari ad iudices N. qui iudices condemnarunt dictum B. ad satisfaciendum, supranominato d. in præfatis expensis, in literis præfatis specificatis. Et quia B. timebat, quòd nonnulli alij petere uellent dictas expensas, iudicarunt dicti iudices, quòd d. de indemnitate dictarum expensarum ratione iterum uel denuo dandarum cautionem legitimam coram Notario & testibus facere deberet. Quare dictus D. mihi Notario manu stipulata cautionem fecit dicto B. ipsum uelle ratione dictarum expensarum, erga quoscunq; seruare indemnem, si ab aliquibus in futurum damnum propter expensas dictas pateretur.

Et

Et quòd debeant restitui dicto B. uel procuratori suo literæ taxationis expensarum, ita tamen quòd D. de talibus literis seruet copiam auscultatam penes se. Actum &c.

Promissio de conseruatione indemnitatis, si fiat illi qui non precibus et mandatis, sed ut principalis se obligauit cum principali, licet in veritate fuerit fideiussor, ita scribes.

ANtonius fuit confessus & contentus, quòd promissio et obligatio quam ipse & Cor. fecerunt Philippo in debito & occasione debiti c. lib. Boñ. promissarum ab eis ambobus ipsi Philippo, ex causa mutui ut patet, publico instrumento scripto manu mei Notarij infrascripti, pro se solo An. facta fuit: & ipsum debitum pro se solo contractum, & quòd ipsa pecuniæ quantitas ad eum tota peruenit, & nihil ad Cor. ex causa fideiussionis, pro ipso An. & eiusdem Antonij precibus & mandato, se ad dictum debitum obligauit. Licet non sit in instrumento principalis debiti hoc expressum. Quapropter dictus Anto. promisit solemniter sine aliqua exceptione iuris uel facti, se obligando dicto Cor. pro se & suis hæredibus stipulantibus se liberaturum, eum & eius hæredes, & bona &c. in omnibus & per omnia, ut patet in instrumento præcedenti.

Promissio conseruationis indemnitatis.

CErtum esse dicitur, quòd Carolus filius olim Sigismundi de Vebertis de Florentia precibus & mandatis Dominici Laurentij de Alto uitis, & cum ipso dominico principaliter & insolidum se obligauit penes Berlinghierium Frãcisci de Berlinghierijs, & eidem Berlinghierio promiserunt, & quilibet eorum insolidum promisit florenos quingentos auri de Sigillo, pro ut de prædictis constare uidi publicum instrumentum manu domini Siluani, ciuis & Notarij Florentini sub die sexto Mensis Maij proximi pręteriti, cum pactis, promissionibus, obligationibus & renunciationibus: Pœna & alijs in dicto Instrumento contentis, ad quod & contenta in ea relatio habeatur. Et quòd reuera tota dictæ pecuniæ quantitas, ut ipse dictus Dominicus asseruit, & publicẽ confessus & cõtentus fuit, conuersa est in utilitatem dicti Dominici, & ad eius manus peruenit, & non ad manus prędicti Caroli, unde hodie hac præsenti suprascripta die idem Præfatus dominicus ex certa scientia, & non per errorem aliquem iuris uel facti, per se & suos hęredes, & omni meliori modo, uia, iure, causa & forma, quibus magis & melius potuit uolens agnoscere bonam fidem, & ueritati locum esse promisit, & solemni stipulatione conuenit dicto Carolo præsenti, & pro se & suis hæredibus & successoribus recipienti & stipulanti, facere & curare, & se facturum, curaturum ita & taliter, cum effectu omni iuris & facti exceptione remota, quòd dictus Carolus occasione dicti debiti, & promissionis per eum ut supra factæ, pro dicto Dominico, penes dictum Berlinghierium nullum damnum incurret, aut incommodum aliquod modo aliquo patietur, nec aliqua lis, causa, quæstio, controuersia, aut molestia eidem Carolo in futurum modo aliquo, de iure uel de facto, in iuditio uel extra, personaliter, uel in bonis fiet inferetur, uel mouebitur, occasione dicti Instrumenti supra deducti. Sed

quòd

quòd ipsum Carolum & eius hæredes, & bona à dicta obligatione promissione & fideiussione, & omnibus in ea contentis conseruabit indemnem, & penitus sine damno. Quæ omnia &c. Sequere ut in alijs Instrumentis, cũ pœna et refectione damnorum &c. Si uis potes apponere certum terminũ, & erit melius.

Instrumentum concordiae super expensis puerperij et prolis nutriendae.

IN nomine Domini Amen. Anno à Natiuitate eiusdem Millesimo quingentesimo &c. Indictiõ. N. die uero N. Mensis N. Pontificatus sanctissimi in Christo patris, & domini nostri domini N. diuina prouidentia Papæ &c. Anno eius N. in mei Notarij publici, testiumq; infrascriptorum ad hoc specialiter uocatorum & rogatorum præsentia constituti, honorabilis dominus N. Anthonita &c. N. diocæsis ex una. Et N. de N. nunc in N. commorañ. uxor N. ibidem, partibus ex altera asseruerunt, qualiter ipsi hinc inde pro expensis puerperij, cuiusdam prolis ab ipsis duobus susceptæ & nutritionis illius, cæterisq; differentijs & actionibus, inter eos pendentium occasione, quomodolibet exortis & exorituris, medio honorabilis uiri domini N. uicarij ecclesiæ N. N. diocæsis ad amicabilem cõpositionem & amandam & finalem concordiam deuenissent, pro ut tunc spontè liberè, non coacti, nec metu uel fraude seducti, sed ex certa eorum scientia & mera uoluntate, conuenerunt, se composuerunt & similiter cõcordauerunt in hunc qui sequitur modũ uidelicet, quòd præfatus dominus N. dictæ Margarethæ ad illos quatuor florenos in anno, quos ei prius dedit, quemadmodum ipsa Margaretha se illos quatuor florenos sic à domino N. prius recepisse publicè confitebatur, & expresse, pro expensis puerperij atq; nutrienda habenda prole prædicta, quoad & tantum tempus illa proles uixerit, adhuc duos florenos in auro, et quartam partem floreni mox tendere & persoluere deberet. Prælibataq; Margaretha omni iure, actione lite & causa, quos contra præfatum dominum N. occasione prædictæ prolis expensis puerperij, & alimentorum quõlibet habuit, habet, aut habere potuit, aut potest, habebit aut habere poterit, cedere & renunciare, nec ipsum dominum N. illorum prętextu coram quocunq; iudice impetere, conuenire aut molestare, per se, alium aut alios, quouis modo, nec alteri iniurias uerbo uel facto, dicere aut inferre, respectiue debent. Sed ipsi supra præmissis & alijs differentijs inter eos usq; hodie exortis, omnino esse & manere, concordes & concordatis, & amicabiliter compositis. Quo facto dictus dominus N. præfatę Margarethæ beneuole recipienti prætactos duos florenos cum quarta parte floreni, ilico in prompta pecunia, numerauit, tradidit & assignauit. Quibus per ipsam Margaretham receptis eundem dominum N. de ijsdem quitauit & absoluit. Necnon omni actione iure lite & causæ, quas aduersus sæpedictum dominum N. promissarum prætextu quomodolibet, habuit, habet aut habere potuit & potest, quõlibet in futurũ sponte & liberè cessit & renunciauit. Promiserunt insuper dicti principales mihi Notario publico infrascripto, loco præstiti Iuramenti, concordiam sic ut præmittitur celebratam, inuiolabiliter & inconcusse seruare & adimplere uelle, nec contra eam in toto uel in parte, contrauenire, aut eam infringere, aut infringi facere per se, alium seu alios, publicè uel occulte, quouis modo. Et præterea prædicta Margaretha pariter renunciauit omnibus & singulis utriusq; Iuris Beneficijs, indultis & priuilegijs, maximè priuilegio Velleiani, mulieribus concesso alijsq; quibuscunq; remedijs et effugijs, per quę contrà huiusmodi con-

di concordiam & alia præmissa se tueri posset, aut quomodolibet defendere. Super quibus omnibus &c.

Et quia ego N. &c. prætactis concordiæ, solutionis pecunię promissiõni et renunciationi, omnibusq; alijs.

Quietationis Exemplum.

IN nomine domini Amen. Anno à natiuitate eiusdem millesimo quingentesimo uigesimo. Indictione vij. die uero Veneris decimaseptima mensis Februarij. Pontificatus sanctiss. in Christo patris, et domini nostri dñi Leonis diuina prouidentia papæ decimi, anno septimo. In mei Notarij publici testiumq; infrascriptorũ ad hæc specialiter uocatorum præsentia personaliter constituti, honesti et prouidi uiri Anshelmus N. Thomas .n. Nicolaus N. ciues et incolæ oppidi F. Moguñ. Diocæsis, ut et tanquam Testamentarij manufideles et ultimæ uoluntatis quondam Ioannis N. cellarij, dũ uixit Cœnobij sanctæ Catharinę F. ex una. Et quidem Iacobus N. de.n Herbipoleñ. diocæsis uti Testamentarius quondam honorabilis domini N. eiusdem Cœnobij sanctæ Catharinæ, dum in humanis ageret confessoris fratris sui, carnalis partibus ex altera. Et dicti quondam Ioannis N. Testamentarij præfato Iacobo N. ex causa Testamenti, eiusdem quondam Nicolai .n. fratris sui, et etiam occasione subsignatarum rerum per obitum ipsius relictarum, adhuc extantium petenti et recipienti, nonnulla clinodia, et libros infrascriptos quæ ad eundem quondam dominum Nicolaum tempore uitæ suæ pertinuissent et spectassent, atque post ipsius obitum primo ad quosdam eiusdem Nicolai Testamentarios, nunc tamen ad dictum Iohannem .n. licet etiam Testamentarium, et subinde ad prænominatum quendam Ioannem .o. Demum uero ad se, eiusdem Ioannis Testamentarios peruenissent, necnon certas pecunias, ex parte eiusdem quondam Nicolai .n. tradiderunt, soluerunt et assignauerunt, et quilibet eorum tradidit, soluit et assignauit, realiter et cum effectu ut sequitur, uidelicet annulum argenteum, orarium de corall. uulgariter, ein corallen pater noster, cum certis clenodijs, uidelicet, ein agnus dei, vnd ein kleinen silbern bisem apffel appendente. Item in prompta et numerata pecunia quindecim solidos Francofordeñ. et undecim albos, cum crucifero, uulgariter ein creutzer. Item duos alios florenos auri boni et iusti ponderis etc. Supradictus igitur Iacobus N. Testamentarius antefati quondam domini Nicolai fratris sui ut præmittitur, de clenodijs et pecuniarum summis ad se, quemadmodum præfertur receptis, præfatis Anshelmum N. Thomam N. et Nicolaum etc. quondam Ioannis N. testamentarios, pro se et hæredibus suis quibuscũq; quitauit, liberauit penitus et absoluit, ac quitos pronunciauit, eisdem Testamentarijs finem, quitationem, liberationẽ, remissionem et pactũ perpetuum de ulterius rem habitam et perceptam non petendo, per solemnem stipulationem interuenientem fecit et interposuit, Cassans et annullans idem Iacobus N. omnia et singula Instrumenta, literas, documenta, et omnem scripturam, per quas et constaret et constare posset dictum quondam Ioannem N. ac eosdem suos Testamentarios penes, et apud se habuisse et habere seu detinere temporibus præteritis, et de præsenti duntaxat, suprà specificata clenodia etc. et pecuniarum summas, et quõd nullius sint roboris, efficatiæ uel momenti. Et renunciauit insuper sæpefatus Iacobus N. exceptioni clinodiorum et pecuniarum dictarum non habitarum, seu non perceptarum, et spe futuræ habitionis, preceptionis et numerationis. Similiter om

nium exceptionum doli mali, uis, metus, fori, fraudis &c. Actioni indebiti, conditioni ob causam & sine causa, ac ob iniustam & turpem causam, Quitationis prædictæ per eum non sic factæ, rei non sic gestæ, non sic celebratę, & aliter aut plus uel minus fuisse factum uel dictum quàm recitatum, & econtrà si saltem huiusmodi exceptiones & cautelæ uel earum aliquæ in præmissis quomodolibet locum haberent & habere possent, cæterisque Iuribus, priuilegijs, statutis, cauillationibus, defensionibus & consuetudinibus utriusq; Iuris sibi quomodolibet competentibus siue competituris, & alijs quibuscunque exceptionibus, actionibus, cautelis & remedijs, tam iuris quàm facti, quibus mediantibus contra præmissa, uel eorum aliqua dicere, facere, uenire & se defendere possit & ualeat, quouis modo & tueri, & quæ contra præmissa per se, uel hæredes suos quoscunq; possent obijci aut opponi, & præsertim Iuri dicenti generalem renunciationem non ualere, nisi præcesserit specialis & expressa. Promittens etiam idem Iacobus mihi Notario infrascripto, tanquam publicæ & autenticæ personæ, legittimè stipulando & recipiendo uice & nomine omnium & singulorum quorum interest, intererit aut interesse poterit, quomodolibet in futurum, nullo unquam tempore pro huiusmodi clinodijs, & pecuniarum summis & illarum occasione sępedictos quondam N. Testamentarios uel molestare, aut per alium uel alios quouis quæsito colore, molestari facere, sub hypotheca & obligatione omnium bonorum suorum mobilium & immobilium, præsentium & futurorum, ac quaslibet alia Iuris & facti renunciatione ad hoc necessaria & cautela. De & super quibus omnibus & singulis præmissis sæpenominati A. & T. &c. Testamentarij sibi à me Notario publico infrascripto unum uel plura fieri & confici petierunt publicum seu publica, Instrumentum & Instrumenta. Acta fuerunt hæc in imperiali oppido F. prænominatæ Mogunt. diocæsis ibidem in domo &c. ibidem præsentibus, ciuibus eiusdem oppidi F. testibus, ad præmissa specialiter uocatis atq; rogatis &c.

Reuocationis iniuriarum verbalium Instrumentum.

IN nomine dñi Amen &c. Præsentia personaliter constitutus prouidus et honestus A. pro se ipso ex una. Et B. similiter præsens pro se ipso in quadam causa iniuriarum uerbalium, quibus dictæ partes sibi inuicem proximis superioribus diebus præteritis, uti asseruerunt, criminatæ, & illorum occasione partibus & ex altera. Memoratus extunc B. publicè & expressa uoce, non ui dolo, metu, fraude, nec alia machinatione siniſtra, ut apparuit, circumuentus. Sed spontè, liberè, & uoluntarie profitebatur & cõfessus fuit, Quòd omnia & singula uerba, per ipsum B. de persona prouidi A. prænominati, quõcunq; dicta, prolata & recitata, ad quancunq; etiam iniuriam tendentia, uergentia, & seu interpretanda, duntaxat animo irato, & caloribus primi motus inductus, ac etiam aliqualiter per sæpe dictum A. prouocatus & incitatus & non alia intentione seu mente, nequaquam dictis uerbis insistendo seu inhærendo dixisset, protulisset, & recitasset. Et propter id nihil machinationis doli mali, fraudis aut siniſtrę suspitionis de persona memorati A. aut progenitorum suorũ et amicorũ unq; habuisset, seu hodie haberet. Eundemq; A. probum & honestum æstimaret & reputaret. Similiter quoq; & idem A. auditæ huiusmodi rationali excusatione unà cũ uerborũ prętactorũ honestate, si quid dictus B. qualitercunq; etiã de persona A. impudica et effrenata lingua in iram motus

motus dixisset & recitasset publice & expresse, & cum omni benignitate & mansuetudine indulsit, remisit pariter & ignorauit. Ac alter alterius dextram in signum fœderis & amicitiæ apprehendens alterutrum, & sese amicos agnouerunt & expresse protestabantur. Super quibus omnibus & singulis antefatus A. tam pro ipso quàm omnibus & singulis suis progenitoribus, iam defunctis iamq; in posterum sequacibus & hæredib. à me Notario pub. infra scripta &c.

Instrumentum Compromissi.

DE lite & super lite, & controuersia que uertebatur, & erat inter Anto. ex una parte, & Cor. ex altera, quę quidem talis erat, petebat namq; dictus Anto. à dicto Cor. c. lib. Boñ. quas dicebat ipsum Cor. sibi debere occasione societatis seu ratione societatis, hactenus inter eos habitę ad pãnos emendos & uendendos. Quod quidem dictus Cora. negabat, ipse Anto. ex una parte, & do. Cor. ex altera, compromiserunt communiter & concorditer in Philip. tanquam in arbitrum & arbitratorem amicabilem compositorem, dispensatorem, & bonum uirum. Promittentes per se & eorum hæredes & inuicem s. una pars alteri uicissim solemnibus stipu. hincinde interuenientib. & ipsę ambę partes dicto arbitro & arbitratori pro se & suis hæredibus stipulationibus stare, parere, obedire & non contra uenire aliqua ratione uel causa, de iure uel de facto, omni laudo arbitrio dicto diffinitioni & ꝓnunciationi eius, quę uel quas inter eos super prędictis, aut aliquo eorum uel prædictorũ occasione fecerit, dixerit, pronunciauerit, diffiniuerit, aut arbitratus fuerit, cum scriptura uel sine: semel uel pluries diebus feriatis, et non feriatis, sedendo et stando. Quandocunq; et quõcunq;, et qualitercunq;, et ubicunq; cum iuris cognitione, et omni iuris solemnitate, et cognitione omissa, partibus præsentibus et absentibus, dum tamen ciuitatis nulloq; prętermisso obstante. Sub pœna l. lib. Boñ. stipu. adinuicem inter eos, et ab ipsis ambobus dicto arbitro et arbitratori. In singulis capitulis huius compromissi et laudi et arbitri ferendi insolidum promissa: quæ totiens insolidum committatur & exigi possit, quotiens contrafactum fuerit & sub refectione damnorum & expensarum litis & extrà, & obligatione bonorum utriusq; partis & pœna soluta uel non, hoc compromissum et laudum seu arbitriũ ferendum, nihilominus obtineat plenam firmitatem. Nota quòd differentia est inter arbitrum & arbitratorem. Nam arbiter est qui iudicis partes sustinet, & qui cognoscit ordinario iudicio, sicut iudex: & ab huiusmodi sententia appellari non potest, et sententia huius dicitur arbitrium. Arbitrator est qui non seruato iuris ordine cognoscit & diffinit amicabiliter inter partes, & pronunciatio huius dicitur laudum: & ab hoc potest appellari, & illud potest reduci ad arbitrium boni uiri. Item scias quòd arbiter esse prohibetur minor uigintiquinq; annis, & furiosus, & seruus & fœmina, & hi qui iudices & arbitri esse non possunt, quia ad instar iudiciorum huiusmodi arbitria sunt redacta. Arbitratores autem multi esse possunt, qui non possunt esse arbitri s. iudices ordinarij, ut proconsul & prędes prouinciæ, & etiam monachi. Notio insuper arbitri expirat finito tempore instantię iudicij in triennio. Præterea personæ quæ in arbitrum compromittunt, tales esse debent, quæ stare in iudicio & subire iudicium possunt. De crimine in arbitrum compromitti non potest, sed sic in arbitratorem. Insuper in compromissis debet apponi pœna. Item arbiter uel arbitrator non potest super alio arbitro arbitrari uel laudari, quàm super eo quod in compromisso continetur, quia non potest excedere fines compromissi uel mandati. Aliquis etiam non potest compelli, recipere compromissum

ſed receptum cogitur conſumare niſi iuſtam habeat excuſationem, quam quidem habere poteſt, ex multis cauſis. Cæterum ſcias, quòd aliquando fit compromiſſum ſolummodo in arbitrum, aliquando in arbitrum et arbitratorem ſimul, ut ſupra in prædicto Inſtrumento.

Compromiſſum.

IOannes olim gerardi de caniſianis populi ſanctæ Luciæ ſuprà arnum de Florentia, per ſe & ſuos hæredes ex parte una, & Auguſtinus olim Pauli Amerigi de Freſcobaldis populi ſancti Felicis in Piaza de Florentia, ſuo nomine proprio, & per ſe & ſuos hæredes & pro & uice & nomine Mathei, eius fratris carnalis filij dicti Pauli. Pro quo quidem Matheo de rato & ratihabitione promiſit dicto Iohanni præſenti, pro ſe & ſuis hæredibus recipienti & ſtipulanti ſe facturum & curaturum & facere & curare, ita & taliter, cum effectu omni iuris & facti exceptione remota. Ita quod non excuſetur etiam poſſibilia faciendo, quòd dictus Matheus infraſcriptum compromiſſum & omne laudum, exinde eius uigore ſecuturum & ferendum perpetuo firmum et ratum habebit & tenebit, obſeruabit et adimplebit, & contrà non faciet uel ueniet, per ſe uel alium, directè uel indirectè. Quin immò dictus Matheus dictum compromiſſum, & omne laudum, exinde & eius uigore ſecuturum & ferendum, & omnia & ſingula ſupraſcripta & infraſcripta, ratificabit, approbabit & emologabit infra menſem proximè futurum per publicum inſtrumentum, uallandum, roborandum, ſolemnitatibus & cautelis oportunis & uſitatis, ſecundum ſtylum Notariorum ciuitatis Florentiæ manu mei Notarij infraſcripti conficiendum, uel cuiuſcunq; alterius Notarij publici Florentini, dummodo ſi manu alterius Notarij hoc fieri contingat, infra dictum tempus deueniat, deuenire debeat ad noticiam dicti Iohannis uel mei Notarij infraſcripti, alias de ſuo proprio, facere & obſeruare promiſit ſub infraſcripta pœna, & quolibet dictorum modorum & nominum ſimul inſolidum, & de per ſe ex parte alia, & omni meliori modo, uia, iure & forma, quibus magis & melius potuerit: generaliter omnes & ſingulos eorum & cuiuſlibet eorum lites, cauſas, quæſtiones, controuerſias, diſcordias et differentias inter dictas partes uertentes, & quę uerti & oriri poſſent, uel potuerunt in futurum, & quæ uerti & oriri poſſent uſque in diem duraturi præſentis compromiſſi, & tam ortas quàm oriundas, quacunque ratione, iure, modo, uel cauſa communi concordia commiſerunt & compromiſerunt, & de eis compromiſſum generale fecerunt in prudentes uiros Orlandum Bartholmei de Gerardis & Mariattum Laurentij de Benuenutis, ciues Florentinos, tanquam in eorum arbitros & arbitratores, amicabiles compoſitores, & bonos uiros. Dantes & concedentes dictæ partes dictis modis & nominibus, dictis arbitris & arbitratoribus ambobus in concordia, ad plenam licentiam, autoritatem, poteſtatem & Baliam in prædictis & ſuper prædictis litibus cauſis quæſtionibus controuerſijs & differentijs, & qualibet eorum, & dependentibus et connexis ab eiſdem inquirendi, inueſtigandi et cognoſcendi, de iure et de facto: & de iure tantũ, & de facto tantũ, ſemel et pluries, & quotienſcunq; dictis arbitris & arbitratorib. ambobus in concordia uidebitur & placebit, laudandi, ſententiandi, arbitrandi, pronunciandi & declarandi, tranſigendi, abſoluendi & condemnandi, pręcipiendi, & mandandi, & de bonis rebus & iuribus uniuſ partis, et econuerſo alteri parti dandi & adiudicãdi, iuris ordine ſeruato & nõ ſeruato, in ſcriptis & ſine ſcriptis, partibus pręſentibus & abſentib. uel una parte

præſent

præsente & altera absente, partibus citatis & non citatis, uel una parte citata, & altera non citata, sedendo & rectè stando, & omni iuris solemnitate obmissa, & penitus non seruata, & breuiter sumarie & de plano omni die, hora, loco & tempore, non obstantibus aliquibus seriis. Et ipsorum arbitrorum & arbitratorum lauda arbitria diffinitiones sententias & præcepta, & quamlibet earum partem semel & pluries, & quotiensc̃unq; uoluerint mutandi, corrigendi, interpretandi & declarandi omni hora loco & tempore, & quandocunq; infra tempus & terminum dicti præsentis compromissi. Cum pacto apposito in præsenti compromisso, & solemni stipulatione uallato inter ipsos cõpromittentes, quòd de omnibus & singulis his, quæ seu de quibus per dictos arbitros & arbitratores ambos in concordia laudari & arbitrari contigerit, intelligatur fuisse litem quæstionem & controuersiam inter dictas partes, & de his expressè compromissum fuisse in præsenti compromisso, & in præsenti compromisso peruenire censeantur & intelligantur, ac si de eis in præsenti compromisso facta foret mentio specialis. Necnon promittentes & conuenientes dictæ partes sibi inuicem & uicissim solemnibus stipulationibus hincinde interuenientibus stare parere & obedire obseruare, & cum effectu executioni mandare omnibus & singulis laudis sententijs arbitrijs diffinitionibus & præceptis, & omnia & singula lauda sentẽtias diffinitiones arbitria & præcepta dictorum arbitrorum & arbitratorum, amborum in concordia modo, forma, loco, tempore, terminis & conditionibus, dicendis, statuendis & ordinandis infra tempus præsentis compromissi, per ipsos arbitros & arbitratores ambos in concordia. Et ab ipsorum laudis sententijs arbitrijs diffinitionibus & præceptis, uel eorum aliquo, uel eorum, uel alicuius eorum parte, articulo, capitulo uel membro, non appellare uel appellari facere, uel appellationis causam prosequi, nec de nullitate uel iniquitate dicere uel opponere, nec petere nec peti facere ipsa, uel eorum aliquod, in totum uel in partem, corrigi uel emendari, uel reduci ad arbitrium boni uiri. Quinimo præsens compromissum, & omnia & singula suprascripta, quæ sequerentur ex eis, uel aliquo eorum perpetuo firma & rata habere, tenere, obseruare, & adimplere, et in nullo contrafacere uel uenire, per se uel alium seu alios aliqua ratione, iure modo, causa uel ingenio, de iure uel de facto. Sub pœna florenorum duocentorum auri largorum solemni stipulatione promissa, inter dictas partes, in singulis & pro singulis capitulis pactis membris, siue articulis huius præsentis compromissi, & cuiuscunq; laudi, ex eo secuturi. Quæ pœna totiens committatur & peti & exigi possit & ualeat, cum effectu quotiens contrafactum fuerit, siue uentum, uel ut dictum est cum effectu non fuerit obseruatum. Qua pœna commissa uel non, soluta uel non, exacta uel non, seu etiam gratis remissa prædicta & infrascripta, omnia & singula, & quæ laudari contigerit, ut supra, nihilominus perpetuo firma maneant & perdurent, & sub refectione damnorum & expensarum, ac interesse litis & extra, pro quibus omnibus & singulis obseruãdis, & pro dicta pœna soluenda, si & quotiens commissa fuerit cum effectu dictæ partes obligauerũt sibi inuicem & uicissim una alteri, & econuerso, se ipsos & eorum & cuiuslibet eorum hæredes, & bona omnia & singula præsentia & futura. Renunciantes in prædictis omnibus & singulis exceptioni non sic facti & celebrati contractus, rei non sic gestæ, aliter fuisse dictum & recitatum, quàm scriptum, èconuerso, doli mali, uis, metus, fraudis conditioni indebiti sine causa, & ex iniusta causa fori priuilegio, in factum actioni, omnicq; alij iuris Canonum & statutorum Beneficio, priuilegio et fauori, & iuri & legi dicenti: generalem renunciationem nõ ualere nec sufficere, nisi præcesserit specialis. Quibus quidem compromittenti bus, præsentibus, audientibus & intelligentibus, uolentibus & confitenti-

bus,& cuilibet eorum præcepi ego L. iudex ordinarius Notariusq; publicus infrascriptus per guarantigiam,uice & nomine iuramenti,pro ut mihi licuit & licet,ex forma statutorum communis Florentiæ de guarantigia loquentium,quatenus prædicta omnia & singula supra per eos & quemlibet eorum promissa attendant, faciant & obseruent iuxta præsentis publici instrumenti,um formam,tenorem,seriem & effectum,& pro ut supra promiserunt cõtinetur & scriptum est. Et hoc præsens compromissum durare uoluerunt, & uires habere hinc ad tres annos proximè futuros. Rogantes &c. Et nota quòd ad tollendas fraudes fuit edita lex per opportuna consilia ciuitatis Florentiæ,quæ compromissa,quę fiunt ultra tempus triennñ, debeant notificari in uno ex consilijs,cum solutione taxę,pro ut in notificatione emancipationum,aliter non ualeat.

Compromissum cum pluribus pactis vtilibus et consuetis.

BArtholomeus etc. ex parte una,et Antonius per se et suos hæredes,ita quòd præsens compromissum transeat et uires habeat,ac se extendat ad hęredes dicti Antonñ,et post mortem dicti Antonñ,eius hæreditate adita uel non adita,et seu iacente ita dicas,in utraq; parte alia:generaliter omnes et singulas eorum lites,causas,quæstiones,controuersias,discordias,et differentias inter dictas partes,quomodolibet uertentes et seu quę uerti et oriri possunt uel poterunt in futurum,& tam ortas quàm oriundas inter dictas partes compromittentes usq; in diem duraturi præsentis compromissi,quacunq; ratione iure modo uel causa,quæ quomodolibet dici uel excogitari posset,communi concordia & uoluntate,& omni meliori modo,uia,iure & forma,quibus magis & melius potuerunt,& eis licuit & licet,commiserunt & compromiserunt,& de eis & qualibet earum compromissum generale fecerunt in nobiles & prudentes uiros Donatum de acciarolis & Philippum de Strozis,ambos in concordia tanquam in dictorum partium arbitros & arbitratores,& amicos communes & amicabiles compositores & bonos uiros. Dantes & concedentes dictæ partes compromittentes,& quilibet ipsarum insolidum,& in totum dictis arbitris & arbitratoribus ambobus in concordia, plenam licentiam auctoritatem potestatem & Baliam & mandatum, & liberum arbitrium inter dictas partes compromittentes,& quamlibet earum super huiusmodi causis quæstionibus,controuersijs, discordijs & differentijs, & etiam super liquidis sententiatis, & claris & qualibet earum,seu altera,& dependentibus & connexis ab eisdem laudandi,sententiandi,arbitrandi,diuidendi,diffiniendi,adiudicandi,componendi,transigendi,absoluendi,condemnandi,præcipiendi & mandandi,& de bonis rebus & iuribus,unius partis & econuerso alteri parti dandi & adiudicandi, cedendi & concedendi. Et quę bona sic danda,& adiudicanda ex nunc dictæ partes compromittentes,& quęlibet earum una pro altera,& econuerso præcario nomine alterius tenere & possidere,ex nunc pro ut extunc,& extunc pro ut ex nunc constituit & seu constituerunt,& laudum sententiam,arbitrium arbitramentum inter dictas partes,& quamlibet earum semel & pluries, & totiens quotiens dictis arbitris & arbitratoribus ambobus in concordia uidebitur placebit, durante tempore præsentis compromissi dandi & ferendi,de iure & de facto simul & de iure tantum,& de facto tantum,cum processus & causæ cognitione,& sine iuris ordine seruato & non seruato,in scriptis & sine scriptis,partibus præsentibus uel absentibus,& una parte præsente, & altera absente,par-

tibus

cibus citatis et non citatis, et una parte citata et altera non citata, diebus feriatis et locis prohibitis, et non prohibitis, sedendo et rectè stando, et aliter et qualitercunq; manendo alte & basse, & non seruatis seruandis & omni iuris ac statutorum & ordinamentorum communis Florentiæ, uel alterius cuiuscunq; loci solemnitate obmissa, & præcibus nõ seruata, & breuiter summarie & de plano & sine strepitu, & figura iudicij non obstantibus aliquibus feriis, uel alijs quibuscunq; quomodolibet in contrarium disponentibus & ipsorum arbitrorum & arbitratorum lauda & arbitria, sententias, diffinitiones, & præcepta, & quodlibet eorum & qualibet eorum partę semel & pluries, & quotienscunque uoluerint mutandi, corrigendi, reuocandi, cassandi & annullandi, interpretandi & declarandi, omni die & hora loco & tempore, & quandocunque infra tempus terminũ duraturi præsentis compromissi. Cum pacto appositio in presenti cõpromisso & solemni stipulatione uallato inter dictas partes, quòd si dicti arbitri & arbitratores nen essent concordes in laudando & non laudauerint, possint & ualeant, & eis liceat in concordia eligere sibi tertium coarbitrum & coarbitratorem, in quem coarbitrum & coarbitratorem cũ eadem auctoritate potestate Balia, quam habent dicti suprascripti arbitri & arbitratores dictæ partis, dictis modis & nominibus compromiserunt ut supra. Quo coarbitro & coarbitratore electo quicunque duo ex eis in concordia, alio absente uel præsente, & cõtradicente uel mortuo, et seu quo modolibet impedito possit laudare & sententiare, ut supra inter dictas partes compromittentes, & ex nunc dictæ partes & quælibet earum communi concordia fecerunt, constituerunt, creauerunt, & solemniter ordinauerunt dictos Donatum & Philippum, eorum arbitros & arbitratores ambos in concordia dictarum partium, procuratores, actores, factores & certos nuncios, speciales specialiter & nominatim ad eligendum sibi tertium coarbitrum & coarbitratorem, cũ auctoritate & potestate plenissima, quam & pro ut supra habet dicti duo arbitri & arbitratores, & ad omnia & singula alia faciendum in prædictis & circa prædicta necessaria & opportuna. Si uis extendere hic mandatum potes uel dicas, cum pacto appositio, & solemni stipulatione uallato in præsenti compromisso, inter dictas partes, quòd si dicti arbitri & arbitratores non essent concordes in laudando, quòd extrahatur unus mercator de Bursa recursus curię mercantię habilis ad officium recursus in tertium coarbitrum & coarbitratorem dictis suprascriptis arbitris & arbitratoribus. In quem coarbitrum & coarbitratorem sic, ut suprã extrahendum de dicta Bursa, recursus dictæ partes ex nunc, ut supra, compromiserunt. Quo coarbitro & coarbitratore sic ut suprà, extracto in tertium & pro tertia, quicunque duo ex eis in concordia alio irrequisito, absente uel præsente, & contradicente, uel mortuo, & seu quomodolibet impedito, possint & ualeant, & eis liceat laudare & sententiare, ut suprã inter dictas partes compromittentes. Et ex nunc dictæ partes, & quælibet earum communi concordia fecerunt, constituerunt, creauerunt, & solemniter ordinauerunt dictos suprascriptos earum arbitros, arbitratores ac etiam dominum Iohannem Thadei, de Colle Ciuem & Notarium Florentinum, nec non Cancellarium & scribam dictæ curię mercantię, & quemlibet eorũ & cuiuslibet eorum ueros et legitimos prosecutores, actores, factores, & certos nuncios speciales, & quicquid melius dici & excogitari potest, & quemlibet eorum insolidum insimul, & deper se. Ita tamen quòd non sit melior conditio primitus occupantis, nec deterior subsequentis, sed quod unus eorum incœperit, alter mediare ualeat, prosequi, & cum effectu finire specialiter & nominatim ad extrahendum, & extrahi faciendum dictum unum mercatorem de dicta Bursa recursus curiæ mercantię habilem & officium, recursus in tertium & pro

sertio coarbitro & coarbitratore, & ad omnia & singula alia faciendum in prædictis & circa prædicta necessaria, consueta, requisita & oportuna. Si uis extendere latius, ut in mandato, potes cũ pacto apposito & solemni stipulatione uallato in compromisso præsenti inter dictas partes, quòd de omnibus & singulis litibus causis quæstionibus discordijs controuersijs & differentijs dictarum partium, totiens fiat compromissum in forma ualida & totiens compromittatur, quõd dictæ huiusmodi lites & quæstiones causæ, discordiæ, controuersię & differentiæ, per laudum decidantur. Cum pacto apposito in præsenti cõpromisso, & solemni stipulatione uallato inter dictas partes, quòd de omni et toto eo, et de omnibus et singulis his, de quo er seu quibus laudatum sententiatum arbitratum dictum cognitum factũ et decisum fuerit, per dictos arbitros et arbitratores ambos in concordia. Si non elegerint tertium coarbitrum, ut supra, uel si non fuerit opus tertio et extractione tertij, uel et tertium sit ut supra, eligendum uel extrahendum, uel si elegerit, uel extractus fuerit, uel per duos ex eis in concordia ut supra, durante tempore et termino dicti compromissi, intelligatur fuisse esse litem et quæstionem, controuersiam et differentiam inter dictas partes, et ea omnia uenisse et uenire in præsenti compromisso, ac si de eis in præsenti compromisso facta foret mentio specialis, et expresse inter dictas partes specificatum fuerit, promittentes et conuenientes dictæ partes compromittentes, et quęlibet earum sibi invicem et uicissim una alteri et econuerso, solemnibus stipulationibus, hincinde interuenientibus stare, parere et obseruare, obedire et acquiescere, omni et cuicunq; laudo sententię arbitrio, seu arbitramento cognitioni, processui et pronunciationi, et diffinitioni, et pacto et conditioni, et cessionibus et assignationibus, concessionibus et translationibus, et iudicationibus fiendis, per dictos arbitros et arbitratores ambos in concordia. Siue tertium ut suprã, uel si non extraxerunt tertium ut suprã, et si elegerint uel extraxerint ut suprã, per quoscunq; duos ex eis in concordia infra dictum tempus et terminum duraturi præsentis compromissi. Et ab ipsorum laudis sententijs arbitrijs seu arbitramentis, diffinitionibus & præceptis, uel contentis in eo uel eis, non appellare nec appellari facere, nec appellationis causam prosequi, nec de nullitate uel iniquitate dicere, uel opponere, obijcere uel allegare, nec petere uel petiti facere, quõd reducant uel reduci debeant, ad arbitrium boni uiri, nec quòd emendentur uel corrigantur in aliquo, nec dicere uel opponere quod contineant, enormen uel enormissimam lesionem, nec aliquid aliud dicere, facere uel opponere, propter quod executio ipsius uel ipsorum, in totum uel in partem, minuatur uel impediatur, uel aliqualiter retardetur. Sed dare soluere, exequi facere et obseruare omne id totum, et quicquid, et ea omnia et singula, et illo uel illis modo et forma, loco seu locis, tempore et termino, et temporibus et conditionibus, et in omnibus et per omnia ad plenum et cum effectu, quo et quibus, et pro ut continebitur in eo uel eis Florentiæ, Bononiæ, Senis, Pisis, Lucæ, Venetijs, Romæ, et quolibet dictorum locorum in solidum, unica tamen solutione et satisfactione sufficiente etc. et generaliter ubiq; locorum et fori, et in quibuscunq; mundi partibus ubi, et seu in quibus dictæ partes contraherent, et eorum hæredes et quilibet, uel alter ipsorum inuenti, et seu conuenti fuerint realiter et personaliter, fori priuilegio non obstante. Quæ omnia et singula suprascripta et infrascripta, et in præsenti testamento, contenta et exinde sequenda, et omne et quodcunq; laudum sententiam, arbitrium et arbitramentum, ferendum uigore præsentis compromissi, et quæ cõtinebuntur in eo uel eis promiserunt, et solemni stipulatione conuenerunt dictæ partes sibi invicem et uicissim, una alteri et econuerso solemnibus stipulationib. hincinde interuenientibus perpetuo firma, et rata et grata habere, tenere, attendere

fendere, obseruare & adimplere, & contra ea, uel eorum aliquid, non dedisse fecisse uel uenisse, nec dare, facere uel uenire, per se uel alium seu alios, aliqua ratione, iure, modo, causa uel ingenio, & de iure uel de facto. Sub pœna & ad pœnam florenorum quingentorum auri de Sigillo solemni stipulatione promissa, in singulis & pro singulis capitulis conditionibus pactis, membris siue articulis huius præsentis compromissi, & cuiuscunq; laudi, ex eo & eius uigore, ferendi & sub refectione damnorum & expensarum, ac interesse litis & extra. Quæ pœna totiens committatur & peti & exigi possit & ualeat, cum effectu, quotiens contra prædicta uel eorum aliquod factum fuerit, siue uentum, uel ut dictum est, cum effectu, non fuerit obseruatum. Qua pœna commissa uel non, soluta uel non, exacta uel non, sed etiam gratis remissa, prædicta & infrascripta, omnia & singula, nihilominus perpetuo firma & rata & grata maneant & perdurent. Pro quibus omnibus & singulis obseruandis, & pro dicta pœna soluenda, si & quotiens commissa fuerit, cum effectu obligauerunt dictæ partes sibi inuicem & uicissim una alteri & econuerso solemnibus stipulationibus hinc inde interuenientibus, se ipsos & eorum, & cuilibet eorum, hæredes & successores, & bona omnia, & præsentia & futura. Quæ bona obligata, una pars pro altera & econuerso, constituerũt precario nomine iure pignoris & hypothecæ, tenere & possidere, usque ad integram solutionem & satisfactionem omnium & singulorum suprascriptorũ, & quæ continebuntur in laudo ut supra ferendo. Renunciantes etc. Quibus per guarantigiam &c. Et hoc præsens compromissum durare uoluerunt, & uires habere, hinc ad tres Menses proximè futuros Rogantes &c. Caueas ne apponas maius tempus quàm tres annos, quia ex forma nouæ reformationis communis Florentiæ non potest excedere tres annos, alias non ualeret, nisi facta notificatione in consilijs tibi, ut suprà dixi. Et sis cautus, ut accommodes ista pacta, prout opus erit, quia non omnia in eodem compromisso tibi occurrent, sed quandoq; unum quandoq; aliud.

Prorogatio Compromissi.

CErtum esse dicitur, quòd de anno domini proximè præterito M. cccc. lxvi. & de Mense Iulij dicti Anni Adouardus &c. ex parte una, & Bartholmeus &c. ex parte alia ómnes eorum lites, causas, quæstiones, discordias & controuersias inter eos uertentes & existentes, & quæ uerti & oriri possent uel poterunt, & tam ortas quàm oriundas, usq; in diem duraturi compromissi, de quo infra fit mentio communi concordia commiserunt, & compromiserunt, & de eis & qualibet earum fecerunt generale cõpromissum in Bernardum de Reneriis, & Petrum de Pandosfinis ciues & mercatores Florentinos, tanquam in eorum arbitros & arbitratores, et amicabiles compositores, amicos communes, et bonos uiros ambos in concordia. Dantes eisdem eorum, arbitris et arbitratoribus ambobus in concordia plenã licentiam, autoritatem, potestatem et Baliam, arbitrium et mandatum inter dictas partes et quamlibet earum, et de et super eorum litibus causis quæstionibus controuersijs, differentijs laudandi, sententiandi, arbitrandi, cognoscendi et decidendi, dandi et adiudicandi de bonis, rebus et iuribus unius partis alteri parti et econuerso duraturum, inde ad tres annos, tunc proximè futuros, prout hæc et alia in dicto compromisso contenta, latius constare dixerunt publico Instrumento, rogato manu domini Petri Antonij pe Vincio ciuis et Notarij Florentini. Vnde hodie hac præsenti suprascripta die, dicti Adouardus ex una, et Bartholmeus ex parte alia modis et nominibus, quibus supra, et in dicto compromisso contentis communi concordia suprascriptum compromissum et terminum

num in eo contentum & appositum, & dictis arbitris & arbitratoribus, ut su
prà datum & assignatum à dictis partibus prorogauerunt, & ad cautelam
in eosdem arbitros de nouo cõmiserunt & compromiserunt, & compromis-
sum generale fecerunt, hinc ad per totum Mensem Iulij Anni domini M.
cccc. lxx. cum eisdem auctoritate licentia potestate & Balia, pactis modis et
condictionibus & formis obligationibus, renunciationibus pœna & pœnæ
promissionibus, & alijs quæ pro ut & sicut in dicto compromisso constat con
tinetur & apparet. Rogans &c. Si uoles subdere clausulas generales uide
licet, quæ omnia &c. poteris, sed parum aut nihil operabuntur. Vidi dispu
tari, an hypotheca oriatur à die facti primi compromissi, an de die factæ pro
rogationis. Et propterea si uelles absq; dubio hypothecam oriri à die primi
facti compromissi, cautela est ut dicas in compromisso. Cum pacto quòd si
contigerit præsens compromissum per dictas partes prorogari, quòd obli-
gatio & hypotheca bonorum dictorum compromittentium oriatur, & orta
esse & contracta intelligatur, pro obseruantia laudandorũ hodie hac præsen
ti suprascripta die.

Capitulum Diuisionis.

IN primis cum inueniamus & nobis constet dictas partes stetisse in com-
munione usq; ad præsens, & propterea ad nonnullas lites et differentias de
uenisse & processisse, & intelligentes quòd plerumq; ex cõmunione lites ori
untur, & quòd illud quod commune est sæpe negligatur. Volentes inter di-
ctas partes tales lites, quo ad possumus sedare, & ne in posterum oriantur se-
cundum potestatem nobis datam & attributam prouidere unicuiq;, ac iusticiã
am ministrare, & suam portionem assignare, iustis & rationalibus causis mo
ti, quę nos merito mouere potuerũt & debuerunt, laudamus, concedimus &
adiudicamus & assignamus dicto Damiano, pro eius parte & portione infra
scripta bona, uidelicet. Vnam domum &c. Ponas confines, cum omnibus
suis habituris, adiacentijs, cohęrentijs & pertinentijs, ad habendum, tenendũ,
& possidendum, utendum, fruendum & alienandum, & quicquid deinceps
dicto Damiano placuerit perpetuo faciendum, sine contradictione uel mo-
lestia dicti Caroli, uel alterius cuiuscunq; personæ, ipsumq; Damianum, hoc
nostro præsenti laudo sententia arbitrio & arbitramento, consolidamus in do
minio, proprietate & possessione dictæ domus, dictumq; Carolum condem-
namus, ad dandum & tradendum eidem Damiano tenutam, et corporalem
possessionem, dictorum bonorum, et ad dimittendum et relaxandum dicta
bona, uacua, libera, et expedita dicto Damiano integraliter et insolidum. Ex
nunc eidem Damiano cõcedimus licentiam, potestatẽ et liberam facultatem
dicta bona intrandi, et ea deinceps retinendi sua propria auctoritate, et sine li-
centia, uel decreto alicuius iudicis uel curiæ.

Item hoc modo præsenti laudo sententiam arbitrio et arbitramento lauda-
mus, concedimus, adiudicamus et consignamus dicto Carolo, pro eius rata
et portione infrascripta bona uidelicet. Vnum podere etc. Ponas bona et
confines, cum omnibus et singulis suis adiacentijs, cohęrentijs, pertinentijs,
et seruitutibus usq; in uias publicas, cum omnibus et singulis, quæ dicta bo-
na habent supra se, infra se, seu intra se, in integrum ad habendum, tenendum
et possidendum, utendum, fruendum, et alienandum, et quicquid dicto Caro-
lo deinceps placuerit perpetuo faciendum, sine contradictione uel molestia
dicti Damiani, uel alterius cuiuscunq; personæ. Ipsumq; Carolum consoli-
damus in dominio, proprietate et possessione dicti poderis et bonorum.
Ipsumq; Damianum condemnamus ad dandum et tradendum eidem Caro
lo pro

lo pro dimidia parte tantum tenutam & corporalem possessionem dicti pon deris & bonorum & ad immittendū & relaxandum dicta bona libera uacua & expedita dicto Carolo integraliter & insolidum. Et ex nunc dicto Carolo damus & concedimus licentiam & facultatem, & liberam potestatem, dicta bona intrandi, eorumq; tenutam & corporalem possessionem accipiendi, & ea deinceps retinendi sua propria auctoritate, & sine licentia uel decreto alis cuius iudicis uel curiæ.

Item hoc nostro præsenti laudo sententia arbitrio & arbitramento damus & concedimus, auctorizamus & assignamus dicto Damiano ius & actionem quancunque petendi & exigendi, ab infrascriptis debitoribus dictarum partium infrascriptas quantitates Iuliano & Muccio &c. Ponas nomina debitorum. Et pro dictis exactionibus condemnamus dictum Carolum, ad dandum, cedendum, transferendum & mandandum dicto & in dictum Damianum, omnia & singula iura nomina & actiones reales & personales, utiles & directas, meras & mixtas, tacitas & expressas, ciuiles & prætorias, anormalas & conuentionales, & quascunq; alias eidem Carolo quo modo libet competentes & competituras occasione dictarum quantitatum, quas spectare diximus dicto & ad dictū Damianum, & eidem ut supra assignauimus. & ad constituendum ipsum Damianum procuratorem, ut in rem suam et ponendum ipsum in locum & uniuersum ius suum, quo ad dictas quantitates eidem Damiano, ut suprà per nos assignatas, & in omnibus & per omnia ad sensum sapientis dicti Damiani, Et ex nunc hoc nostro præsenti laudo sententia arbitrio & arbitramento, damus, cedimus & cōcedimus, transferimus & mandamus dictas actiones in omnibus & per omnia, ut supra continetur, & scriptum est. Si uis longius extendere, sumas ab instrumento cessionis. Et assignentur debitores alteri, ita etiam scribes, ut supra.

Item cum inueniamus & nobis constet bona ut supra per nos adiudicata dicto Carolo esse preciosiora & maioris precij extimationis & ualutæ, quæ bona ut suprà, per nos data & adiudicata dicto Damiano. Icirco hoc nostro præsenti laudo sententia arbitrio & arbitramento condemnamus dictū Carolū ad dandum & soluendum dicto Damiano, pro supplemento raguaglio dictorum bonorum, florenos quinquaginta auri de Sigillo hinc ad sex Menses proximè futuros.

Item cum inueniamus & nobis constet dictas partes subire & soluere onera & factiones communis Florentiæ, sub una & eadem portata & catasta, & ut uulgariter dicitur in una posta medesima, condemnamus dictas partes, & quamlibet earum ad soluendum & subeundum dicta onera et factiones, tam imposita quàm imponenda, et tam ordinaria quàm exordinaria, durante præsenti distributione, pro uirili portione, cuilibet tangenti, & pro omni tempore, quo imposita fuerint sub nomine communi, & in eadem partita. Et ad soluendum & satisfaciendum pro sua dimidia insolidum inter eos, Et ad conseruandum se sic ad inuicem & uicissim unus alterū, & econuerso, indemnem, & penitus sine damno de partione sibi tangente, singula singulis referendo.

Item quòd stantibus semper firmis præmissis ut supra per nos patet laudatis hoc nostro præsenti laudo sententia arbitrio & arbitramento, laudamus, sententiamus, arbitramur seu arbitramentamur, pronunciamus & condemnamus dictas partes sibi inuicem & uicissim ad non inquietandum uel molestandum modo aliquo in bonis & super bonis, nec proprietate, uel dominio usufructu uel fructibus dictorum bonorum, ut supra per nos assignatorum alteri parti, & ad non faciendum uel mouendum, nec facienti uel mouenti cō sentiendum aliquam litem causam quæstionem controuersiam, brigam uel

molestiam

moleſtiam ſuper dictis bonis,ut ſuper aſſignatis dictis partibus,ad tradendã tenutam & corporalem poſſeſſionem dictorum bonorum,ſibi inuicem & uiciſſim,ut ſupra per nos laudatum extitit,ſingula ſingulis cõgrue referendo. Et ad manum tenendum & conſeruandum ſe ad inuicem & uiciſſim unus alium,& econuerſo,in tenuta & corporali poſſeſſione dictorum bonorum. Et ſi quo tempore aliqualis quæſtio,aut controuerſia uel moleſtia,in iuditio uel extra,de iure uel de facto,inferetur,moueretur uel fieret,modo aliquo alicui ex dictis partibus ſuper bonis ut ſupra adiudicatis,pro dato & facto opere uel contractu uel quaſi,delicto uel quaſi, & cauſa alicuius dictarum partium. Ipſamq; partem condemnamus inſolidum ad defendendum & liberandum, aliam partem,& tali lite uel moleſtia,& ab omni nouitate,& ab omnibus ipſius cuius dato & facto eſſent expenſis litis & extra. Et ad ſuſcipiendum in ſe talem litem & cauſam infra octo dies poſt notificationem ſibi factam. Et ad conſeruandum ipſam partem ſic moleſtatam indemnem,& penitus ſine alio quo damno. Et tam in obtinendo quãm in ſuccumbendo. Et ad reſtituendũ ipſi parti ſic ut ſupra moleſtatę,omnia & ſingula damna expenſas & intereſſe litis & extra. Et in effectu condemnamus ſupra dictas partes ſibi inuicem et uiciſſim unam alteri & econuerſo. Ad omnem defenſionem generalem dictorum bonorum,ſic ut ſupra per nos inter eos diuiſorum & aſſignatorum ſecundum ſtylum Notariorum ciuitatis Florentiæ,& in caſu euictionis ad reſtitutionem extimationis eius,unde lis & quæſtio oriretur una,cum omnib. damnis expenſis & intereſſe litis & extra. Si uero hominilis & quæſtio moueretur,inferretur,uel fieret pro communi dictarum partium, uel eorum autorum dato & facto,opere & contractu uel quaſi,delicto uel quaſi, tunc pro dimidia condemnamus eas ſibi inuicem & uiciſſim ad defenſionem huiuſmodi bonorum & in caſu euictionis uel abuocationis dictorum bonorum,pro dimidia ad reficiendum & reſtituendum alteri parti,cui ſic bona euinci uel abuocari contigerit,extimationem rei,unde lis & quæſtio orta eſſet, & bonorũ ſic euictorum in Domínio & proprietate uel poſſeſſione, uſu uſufructu uel fructibus,una cum dimidia damnorum & expenſarum, & intereſſe litis & extrà ſingula ſingulis congrue referendo & pro ut eſt de iure & ſecundum naturam diuiſionum requiritur.

Item hoc noſtro præſenti laudo ſententia arbitrio & arbitramento laudamus,ſententiamus, pronunciamus, arbitramur & ſeu arbitramentamur,q; de omnibus & ſingulis debitoribus et creditoribus dictarum partium, de quibus in præſenti laudo ſpecifice non eſſet facta mentio ſpecialis ſolutio & ſatisfactio,ac etiam exactio ſpectet & pertineat ad dictas partes pro rata,& ſic condemnamus dictas partes,& quamlibet earum ad eorum ſolutionem & ſatisfactionem & exactionem pro dimidia,cum omnibus expenſis,damnis & intereſſe litis & extra.

Item quõd ſtantibus firmis præmiſſis ut ſupra, per nos patet laudatis hoc noſtro præſenti laudo ſententia arbitrio & arbitramento,laudamus,ſententiamus,arbitramur,& ſeu arbitramentamur & condemnamus dictas partes ſibi inuicem & uiciſſim unam alteri & econuerſo, ad faciendum ſibi inuicem & uiciſſim una alteri & econuerſo,finem ,quietationem, refutationem,abſolutionem,& pactum perpetuum,de ulterius non petendo,generaliter de omni & toto eo,quod una pars ab altera,uel econuerſo petere ,conſequi uel exigere poſſet,uſq; in præſentem diem,cum ſcriptura uel ſine publica uel priuata,pure in diem,uel ſub conditione,& quacunq; ratione,iure,modo uel cauſa, quæ quomodolibet dici uel excogitari poſſet. Et ſi ex nunc nos arbitri & arbitratores ſuprafcripti dictas partes & quamlibet earum unam ab alia, & econuerſo hoc noſtro præſenti laudo ſententia, arbitrio & arbitramento finimus, & libe-

& liberamus, & profinitis & liberatis habere uolumus & mandamus ab omnibus & singulis suprascriptis. Saluo quòd de contentis in hoc nostro præsenti laudo, ipsisq; partibus. Imponimus perpetuum silentium de prædictis. Firmis tamen semper stantibus & remanentibus suprascriptis, ut clare supra per nos patet in hoc præsenti laudo laudatis. Et prædicta omnia & singula mandamus à dictis partibus, & qualibet earum obseruari & executioni mandari, sub pœna in compromisso in nos facta apposita & inserta. Reseruantes nobis auctoritatem, potestatem & Baliam, iterum semel & pluries laudandi & declarandi, & laudata & declarata mutandi, emendandi, corrigendi & interpretandi, durante tempore dicti compromissi in nos facti. Volentes & mandantes executionem præsentis nostri laudi retardari non debere, nec posse, propter dictum compromissum, uel eius dependentiam, uel reseruationem prædictam. Quin imo fieri possit executio dicti præsentis nostri laudi, non obstante pendentia dicti nostri compromissi, & non obstante dicta reseruatione, ac si dictum cõpromissum non penderet, ac si dicta reseruatio facta non esset. Rogantes &c.

Latum datum & lectum fuit suprascriptum laudum sententia arbitrium & arbitramentum. Et omnia & singula suprascripta facta fuerunt per dictos Donatum & Petrum, arbitros & arbitratores suprascriptos, pro tribunali sua pra ad cautelam sedentes Florentiæ, & in populo sancti Laurentij de Florentia, & in domo habitationis magnifici Laurentij de Medicis ciuis Florentini sita in dicto populo, & in uia dicta lauia larga, cui à primo secundo & tertio uia à quarto hæredum domini Iacobi de Luciano infra prædictos confines sub anno domini M. cccc. lxxxij. Indictione tertia, die uero quinta, mensis Augusti, absentibus dictis partibus. Et si sint presentes, dicas, presentibus, audientibus & intelligentibus dictis suprascriptis partibus, & dictum laudum, & omnia in ea contenta ratificantibus, approbantibus & emologantibus, & ex pacto in præsenti instrumento apposito, & solemni stipulatione uallato inter dictas partes sibi inuicem & uicissim promittentibus obseruantiam dicti laudi sententiæ arbitrij & arbitramenti, & omnium & singulorum & in eo contentorum. Et præsentibus testibus ad suprascripta omnia & singula uocatis, habitis & rogatis uidelicet. Ponas nomina testium. Aduertas, quòd ex forma statuti nostri pluribus modis ratificatur & notificatur laudũ, de quibus omnib. hic ponam formam, præterquam de modo notificandi per acta & curiam potestatis. Tu uideas in secundo uolumine statutorum sub rubrica lxviij. sufficit uno modo, si feratur laudum partibus præsentibus, etiam non ratificantibus. Tu scribas ut supra, & pro ut res se habent in ueritate.

Instrumentum diuisionis.

ANgelus quondam Laurentij de Amideis, per se & suos hæredes ex parte una, & Iohannes frater carnalis dicti Angeli, filius dicti quondam Laurentij, ex parte alia, uenire uolentes ad diuisionem infrascriptorum bonorum & rerum, quæ & quas inter se dixerunt habere communes omni meliori modo, uia, iure, & forma, quo qua & quibus magis, melius potuerunt & eis licuit & licet, infrascriptum contractum, promissionem, obligationem, & pactum diuisionis titulo concorditer peruenerunt, uidelicet quòd de dictis omnibus & singulis infrascriptis bonis rebus & iuribus communi concordia fecerunt, cõstituerunt, duas partes hoc modo, uidelicet, quia in una & prima parte posuerunt & designauerunt infrascripta, uidelicet. In primis unam domum &c. Ponas confines. Item duas uegetes. Describas bo-

na mobilia masseritias & credita. Quæ quidem suprascripta prima pars ad dictum Angelum de communi ipsorum concordia, & utriusq; consensu, accessit & peruenit, & cum consensu, præsentia & uoluntate dicti Iohannis dictus Angelus suscepit, elegit & acceptauit, & de ea se esse tacitum & contentum, pro parte sua uocauit & asseruit. In alio uero, & pro alia secunda parte posuerunt & designauerunt infrascripta bona, uidelicet: Vnum podere &c. Ponas confines. Item unum lectum &c. Describas masseritias, credita & alia bona immobilia. Et hæc secunda pars est bona in secunda parte descripta, de ipsorum communi concordia, ad dictum Iohannem obuenit obuenerunt, & eã idem Iohannes de consensu præsentia & uoluntate, dicti Angeli, elegit, apprehendit & acceptauit, & de ea se bene contentum & tacitum proportione sua uocauit & asseruit. Salua re dicti quondam Leonardi olim patris dictorũ M. & Iul. eisdem pupillis & testamento dicti Leonardi, eorum patris delatam cuilibet eorum pro dimidia. Protestans dictus Clemens tutor Attilianus præfatus, quòd non scit alia bona uel iura dictorum suorum pupillorum, & si qua alia inueniet huic inuentario, quãm citius poterit, addet, uel aliud de nouo conficiet, Quibus omnibus sic peractis, ego L. iudex ordinarius notari usque antedictus & infrascriptus meam & communis Florentiæ, quibus fungor auctoritatem interposui, pariter & decretum. Et eidem clementi tutori Attiliano præfato, commisi gestum, administrationem, gubernationem, & regimen personarum bonorum rerum & iurium dictorum M. & Iul. pupillorum. Rogans &c.

Instrumentum diuisionis.

ANtonius & Coradus fratres filij quondam Iohannis, uolentes ad diuisionem omnium infrascriptorum bonorum inter ipsos cõmunium peruenire. Fecerunt de ipsis bonis communi concordia duas partes. Ponentes & designantes in una parte talem domum positam in tali loco, infra tales confines. Item unam petiam terræ uineatę, positam in tali loco, infra tales confines. Item unum tinacium & duas uegetes, & tales & tales res &c. Quæ quidem pars de communi ipsorum concordia, & utriusq; consensu, ipsi An. peruenit in partem et eam ipse An. de ipsius Cora. uoluntate pro sua portione elegit & accepit, & de ea se contentum uocauit & dixit. Saluo tamen quòd infrascripta adiectione inferius exprimetur. In illa uero parte designauerunt & posuerunt unam petiam terræ aratorię positã in tali loco, infra tales cõfines. Item talem & talem rem. Et hoc pars cõmuni concordia & utriusq; consensu ipsi Cor. peruenit in partem, & eam de ipsius Anto. uoluntate pro sua portione elegit & accepit, & ea se contentum uocauit & dixit. Hoc tamen inter ipsos expressim acto & dicto, quòd, quia dicta pars ipsius Cor. melior est parte Anto supradicta, debeat ipse Cor. dare & soluere ipsi Anto. pro æquiualentia & coęquatione suæ partis, ad dictam partem Anto. xx. lib. Bono. hinc ad festum natiuitatis domini, & de ipsis soluendis, ei solemnem promissionem & obligationem facere, per publicum instrumentum. Item actum est expressim inter ipsos, quòd si quo tempore alicui eorum litem uel quæstionem moueri contigerit, de aliqua rerum illarum, quæ sibi obuenerint in partem, communibus expensis procuretur et stetur in lite, & res de qua lis mota fuerit, expẽsis cõmunibus defendatur, et si euinci cõtigerit, damnũ inter eos pariter sit cõmune. Quam diuisionem & omnia et sing. suprascripta perpetuo promiserunt ad inuicem, pro se et eorum hæredes, s. unus alteri uicissim solemnibus stipula. hincinde interuenientibus firma et rata habere et tenere etc. ut in Instrumento arrarum primo. Nota tamen quòd diuisiones aliquando fiunt

fiunt per sortem aliquando per compromissum, ut quia non possunt consortes concordare, de partibus compromittatur in alium, & in hoc reducitur ad naturam compromissi & laudi. Aliquando ordine iudiciario porrecto libello. Et nota etiam quòd si fiat diuisio de bonis hæreditatis, dicitur diuisio familiæ herciscundæ, sed si fiat de alijs rebus communibns, ut puta de rebus societatis, uel alijs communibus, dicitur communi diuidundo. Et solent in huiusmodi contractibus, multa & diuersa inter partes fieri instrumenta pacta & cõuentiones, quæ omnia propter multiplicitatem sub breui non possunt cõprehendi forma.

Inuentarij Instrumentum.

IN nomine domini Amen &c. In mei &c. constituti &c. Testamentarij et executores testamenti seu ultimæ uoluntatis bonæ memoriæ N. Moguñ. diocæsis, corpore eiusdem N. tradito ecclesiasticæ sepulturę, uolentes scire et experiri res & bona testatoris prædicti relicta, adhoc ut ipsi ad executionem et effectum debitum Testamenti sui procedere possint, pro ut eis ab eodem Testatore iniunctum fuerat & commissum. Et ut sine suspitione aliqua in executione eiusdem Testamenti procederent præfati N. Testamentarij, cameram quandam in eadem domo sitam, in qua idem quondam N. Testator dum uixit, dormire, & res suas habere solitus erat, intrauerunt unà cum me Notario publico, & testibus infrascriptis, ac de bonis & rebus ipsius testatoris ibi, ibidem &c. extra cameram eandem in dicta domo repertis, prẽsens inuentarium fieri procurauerunt, per mecq; Notarium publicum infrascriptum in formam publici Instrumenti redigi mandauerunt. Per prædictos itaq; N. &c. Testamentarios in ipsa camera repertæ fuerunt res & bona subscripta: Primo &c. Super quibus.

Subscriptio transsumpti.

QVia prædictæ literæ tenorem pro ut in ipsa inueni, legi et uidi, ita nil addens uel minuens quod ipsius substantiam uel intellectũ mutet uel uiciet transcripsi, fideliterq; publicaui, et in hanc publicam formam redegi. Signoq; &c.

Litera testimonialis, de legalitate Notarij.

VNiuersis & singulis prẽsentes testimoniales literas inspecturis, uisuris pariter & audituris Io. N. utriusq; iuris doctor &c. Salutem in dño, & præsentibus fidem indubiam adhibere. Quoniam pium est & rationi consonum ueritati testimonium perhibere, idcirco uniuersitati uestræ & cuiuslibet uestrum tenore præsentium intimamus & notificamus, qualiter honorabilis uir dñs N. supranominatus, qui desuper scripto donationis instrumento rogatus fuit, ipsumq; in publicam formã redegit, signoq; & nomine suis solitis & consuetis subscripsit & publicauit, tam tempore Dato ipsius Instrumenti, quàm dudum antè & post fuit, pro ut hodie est publicus imperiali autoritate Notarius bonus, fidelis & legalis, & pro tali & ut talis habitus, tentus & nominatus, pro ut de præsenti habetur, tenetur & reputatur, ad eumq; ut ad talem publicus seu cõmunis hominũ habetur recursus, Instrumentisq; per eum confectis semper adhibita fuit in iudicio & extrà, pro ut hodie adhibetur, plena & indubitata fides. Et ne alicui de hoc dubitare contingat, præsentes nostras literas testimoniales fieri, & per Notarium nostrum & dictæ Curiæ subscribi, Sigillisq; dictæ Curię quo utimur, iussimus & fecimus appensione communiri. Datum &c.

TESTAMENTVM

ADhibeas septem testes,& dicas proprioore dicti testatoris ad infrascripta omnia & singula uocatis habitis & rogatis. Quoniam nil est certius morte,& nil intertius hora mortis. Animoq; prudentis hoc pertinet,ut mortis semper cogitetur euentus,& hoc potissimè cum corpus infirmitate tenetur. Cum statutum sit hominem semel mori,hinc est quòd prudens uir Alexander olim Dominici de agalantis sanus per dei gratiam mente,sensu uisu et intellectu, licet corpore languens, uolens circa suam substantiam, ut sapientem decet,dum mens integra est & in sua bona,integra & perfecta dispositione cõsistit,prouidere,& de bonis & rebus suis disponere, ne post eius mortem scandalum oriatur,& maximè pro salute eius animæ omnibus melioribus modo,uia,iure,& forma,quibus magis & melius potuit & potest,& ei licuit & licet,hoc præsens suum ultimum nuncupatiuum testamentum, suam ultimam uoluntatem declarauit,& suum ultimum nuncupatiuum testamentũ, quod sine scriptis dicitur, condidit & facere procurauit & fecit in hunc, qui sequitur modum & formam uidelicet. Vel si uolent uti ornatiori prohemio, ita scribes. Prudens uir Alexander &c. sanus per dei gratiam,mente,sensu & intellectu, licet corpore languens, attendens quòd immensa benignitas ut maius bonum effunderet,& de perditorum angelorum ordine repararet, creauit hominem ad imaginem & similitudinem suam,nõ subitum morbum, angustias,neq; pericula dirę mortis,sed gloriæ suæ participem cohæredem futurum ęternæ gloriæ faceret. Deinde superueniente hostis antiqui suggestione iniquissima mors est inducta homini,quæ in posteros est postmodum declinata,propter quod decet hominem uigilem esse,ut cum uenerit dies illa tremenda,cuius horam scire non ualemus,ipsum non dormientem iam animæ suæ saluti per dispositionem bonorum suorum temporalium prouidisse reperiat,cum dies nostri breuissimi sunt,& uelut umbra prætereunt,quia præsentis uitæ conditio cursum habet instabilem,& ea quæ uisibilem habent essentiam,tendunt uisibiliter ad non esse. Quapropter præmeditato die suæ peregrinationis extremo,piè motus idem Alexander reminiscensq; illius sententiæ. Memento hoc, quia cinis es & in cinerem reuerteris,& quòd nihil certius morte, nihilque incertius hora mortis. Volens dum ratio mentem gerit de bonis temporalibus sibi à deo collatis salubriter disponendo animæ suæ ,saluti consanguineorum & propinquorum suorum quieti prouidere,omni meliori modo,uia, iure, causa & forma, quibus magis & melius potuit suum ultimum nuncupatiuum testamentum,quod sine scriptis dicitur,et seu ipsius ultimam uoluntatem facere procurauit & fecit,condidit & ordinauit in hunc infrascriptum modum & formam uidelicet.

In primis quidem animam suam humiliter ac deuote omnipotenti deo,eius gloriosq; matri Mariæ semper uirgini ac beato Iohanni Baptistæ, totique celesti curiæ recõmendauit, & corporis sui ,dum anima & spiritus ab eo erit separata,sepulturam elegit in ecclesia sanctæ crucis de Florentia,cum illa impensa funeris,& prout uidebitur infrascriptis eius hęredibus,uel dicas si uis uti elegantiori stilo.

In primis,quia anima nobilior corpore est, rebusque humanis de summi regis misericordia plene confisus dictus Alexander Testator, dum & quando a carnibus nexilibus dissolui contigerit animam suam humiliter ac deuote recommendauit altissimo omnium creatori, eiusque matri gloriosissimæ uirgini Mariæ,beato Iohanni Baptistæ ac beatissimis apostolis Petro & Paulo

Paulo,cæteriſq; ſanctis omnibus triumphantis curiæ paradiſi. Item uoluit & mandauit dictus A. teſtator,dum & quando ab hac luce & uita migrare contigerit,corpus ſuum ſæpeliri in Eccleſia ſanctę Reparatę de Florentia,et in funeralibus exequijs,uenerari iuxta uoluntatem infraſcriptorum eius,& dicti teſtatoris executorum.

Item iure legati reliquit & legauit operi ſanctæ Mariæ delfiore de Florentia pro conſtructione dictæ eccleſiæ liberam unam ſemper.

Item iure legati reliquit & legauit ſacriſtiæ nouæ dictæ eccleſiæ libram unam Florentinorum paruorum.

Item iure legati reliquit & legauit conſtructioni murorum ciuitatis Floren.& ſeu pro reparatione dictorum murorũ, & ſeu mœniũ, libram unam in totum libras tres Florentinorum paruorum.

Item pro remedio animæ ſuæ reliquit & legauit monaſterio muratarum de Florentiæ florenos xxv. largos erogandos in utilitatem dicti monaſterij.

Item iure legati, & pro remedio animæ ſuę reliquit & legauit nouitijs fratribus ſancti Spiritus de Florentia ordinis heremitarum beati Auguſti florenos xx. auri largos pro caligis ,calceis & aluptis fiendis præfatis nouitijs.

Item iure legati & in compenſationem boni ſeruitij habiti à Laurentio Franciſci de Peniſio eius famulo,eidem Laurentio reliquit & legauit Florenos lx. auri largos,in auro eidem Laurentio dandos & ſoluendos,per infraſcriptos eius hæredes infra unum menſem proximè futurum, à die mortis dicti teſtatoris,hac lege & conditione,quòd ſi dictos lx. florenos non dederint eidem , & perſoluerint eidem Laurentio legatario, infra menſem prædictum,quòd tunc & eo caſu elapſo dicto Menſe,& facta ſolutione prædicta teneantur eidem Lau. dare & ſoluere florenos centum auri largos, & ſic in dicto caſu eidem Lau. reliquit & legauit dictos florenos centum.

Legatum manumiſſionis ſclauæ.

ITem iure legati & pro remedio animæ ſuę, reliquit & legauit Marthę & Sitę ſclauis ſeruis & ancillis dicti teſtatoris,de partibus Roſſiæ liberationem, propterea quòd eidem A. teſtatori liberaliter ſeruierunt,& in ſic in futurũ ſperat ipſe eſſe facturos,& ex nũc,prout extunc,& extunc prout ex nũc, ſecuta morte dicti teſtatoris,ipſas & quamlibet earum abſentes,& me L. Notario infraſcripto,ut publica perſona pro eis & qualibet earum recipiente & ſtipulante,liberauit & liberat,& à ſua poteſtate exemit & manumiſit,eaſq; priſtinis natralibus reſtituit,ita ut poſſint agere contrahere,paciſci atq; teſtari,& in iudicio ſtare,& omnia & ſingula alia facere,quæ & prout faciunt & facere poſſunt,alij homines ſui iuris liberi,& ciues Romani. Ac etiam eiſdem remiſit & donauit omne earum & cuiuſlibet earum peculium, & omnia & ſingula ueſtimenta,& pannos lineos & laneos, ad uſum & dorſum dictarum Marthæ & Sitæ,tam factos quàm fiendos uſq; ad tempus mortis dicti teſtatoris.

Legatum de Dotando filiam ſpuriam.

Item iure legati reliquit & legauit Margarethæ eius filiæ, ſpurię et naturali natæ,ex ſe et ex quadam Anaſtaſia ſclaua dicti teſtatoris,florenos trecentos auri largos,pro ipſam dotando et maritando eidem Margarethæ dando, et perſoluendos per infraſcriptos eius hæredes cum nubetur, et uiro tradetur, et ſi contigerit dictam Margaritham decedere ante nubilem etatem et antequam nubatur,et uiro tradatur,tunc uoluit dictos florenos crecentos per di-

ctos & infrascriptos eius executores & commissarios exponi & erogari in maritandis puellis pauperibus, pro amore dei, & pro remedio animæ suæ, dū modo non possint dare alicui puellæ, plusq; florenos triginta, pro qualibet earum conscientia dictorum & infrascriptorum executorum & commissariorum in hoc aggrauando. Hoc addito & deratato, quòd si infrascripti eius hæredes uellent facere dotem dictæ Mar. super montem dotium puellarum communis Florentiæ, non sint liberati à præsenti legato, faciendo eidem dotem pro florenis trecentis, sed teneantur exponere & expendere, & exbursare dictam summam & quantitatem florenorum trecentorum, pro capitali & emere tot denarios montis communis, quòd capiat totam dictam summam florenorum trecentorum auri largorum, si eis placebit.

Legatum de dotibus vxoris.

Item iure legati reliquit & legauit dictæ dominæ Angelæ uxori suæ, & filiæ Iuliani de Tancredis, ultra dotes suas per eum confessatas manu cuiuscunque Notarij publici Florentini, quas dixit & asseruit fuisse florenos mille ducentos casu quo superuiueret dicto Alexandro testatori brachia xij. panni monachini finis de sancto Martino, & duo uela seu scingatoria, finia ualoris florenorum viij. auri de Sigillo, pro ea induenda, pro ut in funeribus fieri solet. Et in casu quo uitam uidualem & honestam seruaueris, & cum filijs suis & dicti testatoris in domo habitationis in dicti testatoris steterit tunc & permanserit, tunc ei legauit alimenta decima, & uictum & uestitum, & ultra prædicta florenos centum auri largos, qui aliquo modo non computentur in dotibus suis,

Legatum rei alienæ.

Item iure legati reliquit & legauit Francisco de Amieris equum album, qui est Augustini de Redaldis, quem quidem equum emi iussit & mandauit dictus testator, à dictis suis hæredibus, à dicto Fran. tradi.

Legatum rei haeredis.

Item iure legati reliquit & legauit Simbaldo de renuceinis quandam uestē nigram sericam, alias de ueluto suffultam de pancis quam quidem solitus erat portare præsertim in magistratibus. Alamanus filius dicti testatoris, & sic dictum Alamanum filium dicti testatoris grauauit, ipsiq; mandauit dictus testator ad tradendum dictam uestem ipsi Sim.

Legatum redditus domus.

Item iure legati de bonis suis reliquit & legauit Camillę & Annæ, eiusdem testatoris filiabus, & quæ Camilla est uxor Leonardi de Ridolfis, & Anna est uxor Iohannis de Cauallereschis & cuilibet earum in casu uiduitatis, & donec uiduę steterint redditum & abilitationem in domo dicti testatoris, & alimenta decentia uictus & uestitus.

Prælegatum.

Item iure prælegati reliquit & legauit Iannoto eius filio legitimo & naturali omnes libros & uolumina librorum, quos ad præsens habet, & tempore mortis dicti testatoris habebit dictus testator, tam græcos quàm latinos, q̄etiam uulgares exceptis libris & codicibus rationum, debitorum, creditorum.

Lega

Legatum liberationis debitoris.

Item iure prælegati reliquit & liberauit Dominicum de Carneschis debitorem dicti testatoris in summa, et quantitate florenorum cxx. in quibus dictus Dominicus erat debitor dicti testatoris, ex causa uiri & gratuiti mutui, ut apparere dicitur in libro dicti testatoris intitulato & uocato ricordanze segnato B. ad chartas xxiiij. & iussit & mandauit dictus testator infrascriptus, eius hæredibus nullo unq̃ tempore posse exigere dictam partitam, imo totaliter intelligatur extincta.

Legatum creditoris.

Item iure legati reliquit & legauit Tadeo Philippi lanaiuolo Florentino florenos lxx. auri de Sigillo, in quibus dictus testator dixit, asseruit, & confessus fuit, se esse debitorem dicti Tadei, dummodo dictus Tadeus liberet, absoluet & cancellet dictum testatorem, & eius hæredes, ã quadam partita scripta & facta in libro Titij uocato dare & habere segnato A. ad chartas xx. & generaliter in alio & ab alio quocunq̃ libro & loco, ubi & in quibus appareret quomodolibet dictum Tadeum posuisse debitorem dictum testatorem.

Legatum restitutionis ysurarum.

Item iure legati uolens exonerare conscientiam suam dictus testator reliquit & legauit Siluestro de pictis florenos cxxi. quos dictus testator habuit & recepit ã dicto Siluestro, pro usurarium, & illicitam prauitatem.

Legatum nominis.

Item iure legati reliquit & legauit dictus testator, Paulo de Lanfranchis nomen & creditum florenorum xl. ad quod teneatur & obligatus est dicto testatori Ladislaus de Lamberdeschis occasione unius pañi rosati finis de Martino, per dictum La. empti ã dicto testatore ut apparere dicitur in libro dicti testatoris uocato, dare & hauere segnato A. xv. & in libro dicti La. uocati debitori & creditori segnato D. xxvi. Et ob id etiam dedit, cessit, transtulit & mandauit dictus Testator dicto Paul. omnia iura &c. constituit eum procuratorem, ut in rem suam. Si uis extendere istas clausulas, uide supra in instrumento cessionis.

Legatum de bonis immobilibus.

Item iure legati de bonis suis reliquit & legauit Gregorio dilecto fratri dicti testatoris unum podere dicti testatoris positum in comitatu Floreñ. & in populo sanctæ Mariæ impronete infra suos confines loco dicto ripabello. Ponas confines cum omnibus suis pertinentijs, & cum bobus capris pecorib. & omnibus alijs bestijs & præsta laboratoris, quæ & quas continget & tempore mortis dicti testatoris esse super dicto podere, & apud laboratorem dicti poderis. Plura alia legata possent apponi, sed esset pene impossibile complecti omnes uoluntates hominum. Tum semper caueto, ut ad unguem quàm clarius & lucidius poteris, etiam iuxta uulgare scribas uoluntatem testatoris.

Exhaeredatio.

Item hoc suo præsenti testamento dictus testator exhæredauit, et eius hęreditate penitus priuauit Galeazum filiũ legitimum & naturalẽ dicti testatoris

natum ex se, et domina Angela, eius uxore legitima, quia dictus Ga. manus atroces et uiolentas in dictum testatorem proh dolor iniecit et immisit, et plu ries sibi uenenum parauit, & de crimine famoso ipsum accusauit, eiusq; uitę insidiauit, ut eradicaretur de terra uiuentium. Apponas causam exhæreda tionis, & caueas quòd sit uera & legitima.

Relictum Jure Institutionis factum filio prodigo.

Item iure Institutionis reliquit & legauit dictus testator Laurentio filio di cti testatoris florenos quingentos auri largos, & non ultra. Mandans & iu bens dictus testator eidem Lau. præsenti institutioni stare & esse contentũ, & nil ulterius petere posse, de bonis rebus & iuribus hæreditarijs dicti testato ris, & hoc ideo fecit dictus testator, quia dictus Lau. est lusor & dilapidator bonorum, & accepit in uxorem quandam meretricem contra uoluntatem di cti testatoris, & in graue damnum & dedecus dicti testatoris, totiusq; suæ fa miliæ. Et quia dictus Lau. pluries monitus à dicto testatore eius patre nun quam redire uoluit ad meliorem frugem. Voluit tamen dictus testator dicti Lau. solum alimentari & alimenta uictus & uestitus sibi dari & preberi con decenter in domo dicti testatoris, per infrascriptos eius hæredes.

Hæres in quantitate certa.

Item sibi hæredem instituit, fecit, & esse uoluit dictus testator Fiammet tam eius filiam legittimam & naturalem in florenis trecenis auri largis, ultra dotem, quam ei fecit & constituit super monte dotium puellarum communis Florentiæ, quos eam habere uoluit, cũ nupserit uel religionem intrauerit, & interim in domo dicti testatoris reditum domus & alimenta decentia. Et si dictos florenos trecentos exegerit ante quam nubat, ex nunc priuauit eam di ctis alimentis, & reditu in domo dicti testatoris Florentiæ, & in alijs locis, ubi fœminæ non succedant excluse à masculis, non est opus de eis facere men tionen, alibi sic.

Hæres in parte hæreditatis.

Item Iure institutionis sibi hæredem instituit, fecit, & esse uoluit dictus te stator, Carolum eius filium à se emancipatum, natum ex se & domina Lu cretia, olim prima uxore dicti testatoris, in quarta parte omnium bonorum di cti testatoris, detracta prius ex ipsa totali hæreditate domo magna, in qua ad præsens habitat dictus testator posita Florentiæ, in populo sancti Petri maio ris de Florentia. Cuius quidem domus nihil habere debeat dictus Carolus, sed ab ea penitus sit excluſus.

Generalis hæredum institutio.

In omnibus autem alijs suis bonis mobilib. & immobilib. et seu se mouen tibus iuribus nominibus & actionibus, præsentibus & futuris, sibi hæredes uniuersales instituit, fecit, & esse uoluit. Iannotum Alamanum Pandolfum & Sigismundum, eius filios legitimos & naturales, natos ex ipso testatore, & ex dicta domina Angela, eius uxore legitima, & quoscunq; alios filios masculos nascituros ex dicto testatore, & ex dicta domina Angela, eius uxore, &

quacunq;

quacunq; alia eiusdem testatoris uxore legitima, & quemlibet eorum equis portionibus, & eos & quemlibet eorum ad inuicem & uicissim substituit uulgariter & pupillariter, & per fideicommissum, uel dicas si placet.

Alia generalis hæredum institutio.

CErtum quia hæredis institutio caput est & fundamentum principale cuiuslibet ultimi & nuncupatiui testamenti, seu ultimę uoluntatis qua sublata, cætera alia dispositа & ordinata ipso iure nulla & irrita esse censentur. Et propterea dictus Alexander testator in omnibus suis alijs bonis mobilib. & immobilibus, & seu se mouentibus iuribus nominibus & actionibus, præsentibus & futuris, qualiacunq; & quantacunq; fuerint, in quibuscunq; bonis siue rebus, & in quibuscunq; locis consistant, seu reperiri possint, & seu poterunt in futurum, aut quocunq; nomine censeantur, suos hæredes uniuersales instituit, fecit, nominauit, esse uoluit & ordinauit Ioannotum Alamanum Pandolfum, & Sigismundum filios legitimos & naturales dicti testatoris natos ex ipso testatore, & ex domina Angela, eius uxore legitima Et quoscunque alios filios masculos nascituros, ex prædicto domino testatore, & ex dicta domina Angela, & ex quacunq; eius uxore legitima. Et quemlibet eorum equis portionibus. Et eos & quemlibet eorum ad inuicem & uicissim substituit, uulgariter, pupillariter, & per fideicommissum.

Prohibitio detractionis falcidiae.

Item non ignarus dictus testator de qualitate et quantitate patrimonij sui expressum uoluit & mandauit atq; prohibuit dictis eius hæredibus, & cuilibet eorum, ne quoquo modo detrahant falcidiam de legatis suprascriptis, ut supra per dictum testatorem factis, aut per eundem in futurum quandocunq; fiendis.

Prohibitio alienationis bonorum.

Item dictis suis hæredibus & eorum descendentibus & successoribus, & cuilibet eorum imperpetuũ dictus testator prohibuit & uetuit alienationem, uenditionem, donationem, & seu ad longum tempus locationem et concessionem in totum uel in partem, omnium & quorumcunq; bonorum immobiliũ dicti testatoris. Et hoc ideo fecit, quia uoluit omnia & singula eius bona permanere in eius familia, & si quo tempore in futurum, per dictos suos hæredes & eorum descendentes contra factum uel uentum fuerit, & eo casu pœnę nomine, & eos sic contra facientes damnauit in florenis centum auri largis, dandis & soluẽdis hospitali sanctę Mariæ nouæ de Florentia iure legati, pro quolibet eorum, si contrafacient, & qualibet uice & sub irritatione & annullatione, & reuocatione huiusmodi alienationum, uenditionum, donationum, & ad longum tempus locationum & concessionum, sic ut supra per dictos eius hæredes & eorum successores et descendentes, et quemlibet uel alterum eorũ fiendarum, quas & quæ omnia hoc suo præsenti testamento, ex nunc pro ut extunc, & extunc pro ut ex nunc, casu quo fierent declarauit esse nullas et nullius ualoris, efficatiæ, uel effectus & contra eius uoluntatem factas. Prohibitio huiusmodi alienationis possit fieri etiam ad tempus, ut in hoc semper aduertas, & sis cautus, ut apponas causam & rationem quare prohibet.

Pro-

Prohibitio diuisionis ad tempus.

Item uoluit & mandauit dictus testator, quōd dicti Iannotus Alamanus Pandolfus & Sigismundus eius filij legitimi & naturales, ut supra instituti omnes & singuli alij filij legitimi et naturales nascituri ex dicto testatore communiter uiuant & habitent, & ad diuisionem bonorum dicti testatoris, quoquo modo non perueniant, donec & quousq; dicti Pandolfus & Sigismundus, & omnes alij eius filij legitimi & naturales peruenerint ad ætatem legitimam xviij. annorum completorum. Et q; si aliquo modo contrafecerint, & quilibet uel alter eorum contrafecerit, eo casu talem uel tales, sic contra facientes uel uenientes, & seu alios eius fratres & cohæredes, ad diuisionem prouocantes, damnauit in florenis sexcentis auri largis, pro quolibet eorum & qualibet uice dandis & soluendis, pro una dimidia parti obseruanti, uidelicet, quo diuidantur inter fratres & cohæredes prædicta obseruantes, & qui in communione permanerent & perseuerarent, & seu ad diuisionem prouocarentur: & pro alia dimidia hospitali sanctæ Mariæ nouæ de Florentia, quos florenos eisdem iure legati reliquit & legauit in casu prædicto singula singulis congrue referendo.

Tutorum datio.

TVtores autem & pro tempore curatores dictorum Pandolfi & Sigismundi filiorum pupillorum dicti testatoris & omnium & quorumcunque aliorum filiorum nasciturorum ex dicto testatore, & qui tempore mortis dicti testatoris erunt pupilli, & in minori & pupillari ętate constituti, reliquit, fecit, constituit, & esse uoluit, fussit & mandauit, & ordinauit dictam dominam Angelam eius uxorem, & Gregorium dilectum fratrem dicti testatoris & Ludoicum de Adouadis ciues Florentinos, & quemlibet eorum uidelicet, duos ex eis in concordia & superuenientem ex eis. Et confidens de bonitate & legalitate dictorum tutorum, & fide & beneuolentia, quam semper habuit erga præfatos tutores, ex nunc ipsos & quemlibet ipsorum liberauit exemit, & penitus absoluit ab omni & quacunq; inuentarij confectione, & ā reddītione rationis administrationis per eos gerendæ & fiendæ, de dictis pupillis durante tempore tutelæ prædictæ, nisi li & quatenus eisdem tutoribus liberè uidebitur & placebit, aggrauando in hoc eorum conscientias. Mandans iubens & grauans dictos eius hęredes & quemlibet eorum, ut tutores, & pro tempore curatores prædictos liberent, & penitus absoluant reddītione rationis administrationis prædictæ. Et quo tempore dictæ finitæ tutelæ ab eisdem tutoribus, aut aliquo eorum, quomodocunq; et qualitercunq; aliquid petant uel petere possint, uel contra ipsos, aut aliquem ipsorum, tam occasione dictæ tutelæ, quām alia quacunq; de causa, quæ, quomodolibet dici uel excogitari possit, agant seu agere, uel experiri possint, sed ex nunc eisdem eius hæredibus imposuit perpetuum silentium. Non ponas hanc clausulam nisi de expressa uoluntate testatoris, cum maximē præiudicium sit pupillorum. Siuero testator non haberet pupillos, uel eis non relinqueret tutores, & uellet facere executores & commissarios sui testamenti, sic scribas.

Creatio executorum fidecommissariorum.

FIdeicommissarios autem & executores suos & huius præsentis testamenti & ultimæ uoluntatis fecit, constituit & ordinauit Nicolaum de Perusis & Gasparem de Paulis ciues Floren. & quemlibet eorum insolidum, & super

peruiuentem ex eis dans & concedens dictus testator, dictis executoribus & cuilibet eorum insolidum plenum, & liberum arbitrium, potestatem, auctoritatem, & baliam uendendi & alienandi, de bonis ipsius testatoris, cum bannimento, & sine illi uel illis, cui uel quibus, & pro ut libere uoluerint, & pro eo pretio & pretij confessione, eo modo & forma, & pro ut & sicut eisdem libere uidebitur & placebit, omniaq; iura & bona nomina & actiones, & pecunias seu pecuniarum summas dicti testatoris, in quibuscunq; rebus & locis consistant petendi, exigendi, leuandi, recipiendi, & recuperandi, & de receptis leuatis & recuperatis, quietandi & finiendi, pactumq; perpetuum, tam reale quàm personale, de ulterius nõ petendo faciendi usq; ad integram satisfactionem præmissorum, & pro ipsius testatoris uoluntate adimplendo. Et pro prẽmissis omnibus & singulis, & eorum occasione, coram quibuscunq; iudicibus ecclesiasticis, uel secularibus, comparendi, agendi & defendendi in iuditio & extra, nec non cum quibuscunq; debitoribus dicti Alexandri testatoris conueniendi licireq; transigendi & pacisendi, pro ut dictis suis executoribus, & fideicommissarijs prædictis liberè uidebitur expedire, quorũ cõscientiam in prædictis onerauit. Et generaliter omnia & singula alia faciendi gerendi & exercendi, pro executione & implemento uoluntatis dicti testatoris quæ quomodolibet liberè & plenarie concedi possent, quibuscunq; executoribus & fideicommissarijs testamentarijs, cum plena, libera & generali & speciali administratione & mandato, in prædictis & circa prædicta, & pro ut & sicut licuisset & liceret dicto testatori & facere posset dictus testator, si uiueret & præsens esset, ex prædicta executione mandati uellet, et cum illis obligationibus, pactis promissionibus, capitulis clausulis & cautelis, & pro ut & sicut dictis executoribus & fideicommissarijs liberè uidebitur & placebit. Volens insuper & expresse declarans supradictus testator, quòd dicti eius executores & fideicommissarij prædicti nequeant ab executione præsentis sui testamenti, & ultimæ uoluntatis excludi, uel aliqualiter impediri, donec & quousque præmissa omnia & singula fuerint executioni plene demandata. Et si testator uellet eos liberare ab inuentarij confectione & redditione rationis, dicas ut supra in tutore. Sed iterum tibi dico caueto, ne apponas nisi de uoluntate testatoris.

Mulier relicta vsufructuaria.

Item uoluit & reliquit dictam dominam Angelam eius dilectissimam uxorem propter mutuum amorem & dilectionem, quam ad inuicem inter se habuerunt, dominam usufructuariam & massariam omnium bonorum dicti testatoris toto tempore eius uitę, si & in casu, quo uidua steterit, & uitam uidualem, & honestam seruauerit. Et Nota, quòd hoc legatum quando sunt instituti extranei importat plenum & integrum usufructum. Si autem sunt instituti filij, tunc ex generali consuetudine Bulgari importat solummodo quòd dicta domina habeat post mortem mariti nomen dominę & præeminentia, sicut habebat in uita uiri, & habebit usufructum omnium bonorum, quatenus sufficiat sibi ad alimenta secundum facultatem & dignitatem à se ipsa tantum, & non de manu filiorum, & hoc fauore liberorum. Et hoc habet locum etiam si apponantur uerba plenum et liberum usufructum, quantumcunq; importantia, nisi apponantur ista uerba uidelicet.

Item reliquit dictam dominam Angelam dñam usufructuariam & massariam omniũ & quorumcunq; bonorum dicti testatoris toto tempore uitę ipsius dominæ Angelæ, & si casu quo uidua steterit, & uitam uidualem & honestam seruauerit, ita tamen quòd non importet alimenta tantũ, sed consequa-

tur,& cum effectum habeat plenum liberum & integrum usufructum, omnium bonorum dicti testatoris.

Sequitur materia substitutionum.

Substitutio vulgaris expressa.

In omnibus alijs suis bonis mobilibus & immobilibus, nominibus, actionibus sibi hæredem uniuersalem instituit,nominauit,fecit & esse uoluit, Arrigum eius filium. Et sibi dictus arrigus eius hęres non erit uel esse uoluerit & seu non poterit,tunc ex eo casu eidem substituit Petrum.

Substitutio expressa pupillaris.

In omnibus autem alijs &c. suos hæredes uniuersales instituit, fecit,& esse uoluit, Carolum & Petrum eius filios legitimos & naturales impuberes & pupillos,& in pupillari ætate constitutos. Et si dicti eius filij & hæredes prædicti decesserint ambo in pupillari ætate,tunc eo casu, eisdem substituit Iannotum.

Substitutio vulgaris tacita.

Et nota quòd sub uulgari expressa cõtinetur tacita pupillaris,et sub expressa pupillari cõtinetur tacita uulgaris expressa, tacitè sub intelligitur, ꝙ si ipse hæres erit & decesserit in pupillari ætate,quòd nihilominus substitutus admittatur. Et sub illis uerbis si decesserit in pupillari ætate,quæ sunt uerba pupillaris expressa,tacitè sub intelligitur,quòd etiam si ipse non decesserit in pupillari ætate, tamen non fuerit hæres,nihilominus admittatur substitutus.

Substitutio breuiloqua seu reciproca.

In omnibus autem alijs suis bonis &c. suos hæredes uniuersales fecit &c. Dominicum & Alexandrum eius filios legitimos & naturales,eosꝙ ad inuicem substituit. Et nota quòd ista substitutio potest comprehendere secundũ cõtigentium casuum quatuor substitutiones,uidelicet uulgarem, expressam & tacitam,& expressam pupillarem & tacitam.

Substitutio compendiosa.

In omnibus autem alijs &c. suos hæredes instituit,fecit,& esse uoluit Antonium de Bonfantibus,eius filium legitimum & naturalem. Et si dictus Antonius quandocunꝙ decesserit in pupillari ętate,uel quandocunꝙ sine liberis, eidem substituit Cornelium de Marsupinis. Vidi in hoc casu disputari,quòd filius sic hæres institutus,ingressus est religionem, & effectus est monachus, & propterea monasterium fauore ecclesiæ succedit loco liberorum,et non dicitur hæres institutus decedere sine liberis,& ita non admittitur substitutus, ideo reddas certiorem testatorem,ad tollendũ hanc dubitationem, quòd apponat cautelam dicendo,post sine liberis dicat ex se genitis.

Substitutio exemplaris.

In omnibus autem &c. sibi hæredem uniuersalem instituit,fecit,& esse uoluit,Carolum de Capris,eius filium legitimum & naturalem, furiosum uel mente

mente captum,& si decesserit dictus Carolus,antequam mente & cerebro sanus fiat,substituat Iohannem de Vbertis.

Substitutio fideicommissaria, vel Institutio.

In omnibus autem alijs suis bonis &c. suum hæredem fecit & esse uoluit, Camillum eius filium & galeottum Petrũ & ad Obrandinum eius nepotes, ex filio in stirpes & non in capita,& eos & quemlibet eorum grauauit restituere hæreditatem prædictam,si decesserint sine liberis hospitali sanctæ Marię nouæ de Florentia,quod hospitale in casu prædicto eisdem substituit. Ego in istis substitutionibus ulterius me non extendam , quia omnes secundum casum contigentes comprehenduntur sub illis uerbis,quę in prima institutione posui,uidelicet eos & quemlibet eorũ adinuicem substituit uulgariter,pupillariter,et per fideicõmissum , licet multi Notarij,immo maior pars effectũ dictorum uerborũ non intelligant. Vnde sunt tanquam benè cantantes per practicam , sine ratione. Diuiditur autem hæreditas in stirpes, ut ad dictum Camillum filium,dimidia pertineat,& ad reliquos nepotes dimidia. Et hanc dixit & asseruit dictus testator,esse & esse uelle,suum testamentum , & suam ultimam uoluntatem, quam & quod præualere uoluit, omnibus alijs testamentis,codicillis & donationibus causa mortis , & quibuscũq; alijs ultimis uoluntaribus per eum hactenus factis. Et si iure testamenti non ualeret, ualeat ualeret uel ualebit,& ualere uoluit dictus testator iure. Et si iure codicillorũ non ualeret,ualeat ualeret uel ualebit & ualere uoluit dictus testator iure donationis causa mortis,uel cuiuscunq; alterius ultimæ uoluntatis, quo qua & quibus magis & melius , & ualidius de iure subsistere & ualere potest. Cassans irritans & annullans dictus testator,omnium aliud testamentum codicillo donationem causa mortis, & omnem aliam ultimam uoluntatem per dictum testatorem,hactenus factam & conditam manu cuiuscunq; notarij, non obstantibus quibuscunq; uerbis derogatorijs pœnalibus uel pręcisis in dicto testamento appositis,ut puta pater noster,uel aue maria,uel alijs quibuscunq; similibus,de quibus dixit se ad præsens non recordari,& omnino se pœnituisse,& pœnitere huiusmodi uerba apposuisse. Rogans me L. Notarium infrascriptum,quatenus de prædictis publicum conficerem instrumentum.

Forma Instrumenti Testamenti iacentis in agone.

In nomine domini Amen. Anno, Indictione, Pontificatu &c. In mei Notarij publici,testiumq; infrascriptorum ad hoc uocatorum & rogatorum prę sentia,personaliter constitutus honorabilis uir dñs N. Canonicus ecclesiæ N Diocæsis &c. licet debilis corpore, mente tamen sanus, & intellectu uigens, & ratione,prouida meditatione considerans uicissitudines huius mundi omnino uarias fore & instabiles,quòdq; humana fragilitas graue mortis tributum nullo subterfugio euadere ualeat seu quomodolibet euitare,ipsiusq; hora modus & forma cuilibet ambigui sunt penitus & incerti. Talibus ac tantis etiam omnimodè inopinatis casibus, & dubijs euentibus posse tenus obuiare cupiens præfatus dominus testator, extremumq; peregrinationis suæ diem, ne intestatus decedat,seu ab hac luce migrare uideatur, Testamentaria dispositione uolens salubriter præuenire,ex certa sententia,& firmo proposito, auctoritate iuris, consuetudine & potestate testandi,de bonis & rebus à deo sibi collatis & concessis,quæ post mortem suam eum relinquere cõtingit,ne quid per quempiam de eisdem temerè,uiolẽter aut præsumptuosè, seu aliãs atten

tetur. Ordinationem teſtamentariam ſeu ultimæ uoluntatis ſuæ ſtilum fa
cere & ordinare omnibus melioris modo, uia, iure, cauſa & forma, quibus
melius & efficatius fieri potuit & debuit, annuente Domino decreuit, ut infe
rius continetur. In primis igitur animam ſuam, cum eam de ergaſtulo corpo
ris ſui migrare contigerit, in manus clementiſſimi domini noſtri Iheſu Chri
ſti deuotiſſimẽ recommendat, exorando ut eam in numero beatorum faci
at aggregari. Corpus uero eius exanime, inter alia prælatorum uicariorum
&c. Eccleſiæ N. corpora decenter ſepeliri uult & deſiderat. Exinde le
gat Reuerendiſſi. in Chriſto patri domino noſtro, domino N. Archiepi
ſcopo Moguñ. &c. Item uult quòd omnia ſua debita perſoluantur, de quí
bus liquide conſtabit. Et credita per eum à creditoribus exigantur. Item le
gat uel uult &c. Præmiſſis omnibus legatis expeditis, ea quæ ſuperſunt de
bonis & rebus per ipſum dominum N. teſtatorem poſt mortem ſuam dere
lictis, legat & dat &c. Ad præmiſſa omnia & ſingula exequenda, diſponen
da & ordinanda, præfatus dominus N. elegit, nominauit, fecit & ordinauit,
elegit, nominat, facit & ordinat ſuos teſtementarios manufideles, Fideicom
miſſarios, & ultimæ uoluntatis ſuæ executores, uidelicet honorabiles uiros
A. & B. abſentes tanq̃ præſentes, nec non Io. B. de F. præſentem, & onus
huiuſmodi in ſe ſuſcipientem, Deditq̃ præfatus dominus teſtator prædictis
ſuis teſtamentariis & manufidelibus, & ultimæ uoluntatis ſuæ executoribus
autoritatem, facultatem et plenum mandatum prẽmiſſa exequendi, bona ſua
ubicunq̃ & in quibuſcunq̃ conſiſtentia, per eum poſt mortem ſuam derelicta
adeundi, authoritate propria recipiendi, ſubleuandi, petendi, exigendi in iu
dicio & extra iudicium, de receptis quitandi, ipſaq̃ bona ut præmittitur dero
gandi & diſtribuendi, & diſponendi, de ipſis pro ut ſaluti animæ ipſius teſta
toris ſalubrius uidebitur expedire, & ſicuti uoluit coram deo reddere ratiõẽ
in die iudicij. Reuocauit idem dñs teſtator omnes alios teſtamentarios ſeu ma
nufideles per ipſum prius electos et nominatos. Et exinde ordinationem
teſtamentariam poſt ipſum prius conditam ſeu factam, uolens hanc ordina
tionem ſeu ultimam ſuam uoluntatem tam iure teſtamenti codicillorũ quàm
iure cuiuſlibet ultimæ uoluntatis, ac omnibus alijs prævalere. Super quibus
omnibus & ſingulis præfatus teſtator me Io. B. Notariũ publicum ſubſcrip
tum requiſiuit, ut ſibi & domínis ſuis Teſtamentarijs unum uel plura, publi
cum uel publica, deſuper conficerem Inſtrumentum uel Inſtrumenta. Acta
ſunt hæc in Camera præfati domini teſtatoris, Anno, pontificatu, die & hora
quibus ſuprà. Præſentibus ibidem honorabilib. &c. Et requiruntur
ſeptem idonei N. diocæſis teſtib. ad præmiſſa uocatis & rogatis.

Et ego N. clericus Moguñt. diocæſis publicus Imperiali autoritate no
tarius, qui prædictorum teſtamentariorum electioni, nominationi, lega
tioni & poteſtatis donationi, omnibuſq̃ alijs & ſingulis prẽmiſſis dum
ſic ut præmittitur fierent &c.

Codicillus ante Teſtamentum. Adhibeas ad minus quinque teſtes.

Quoniam nil certius morte et nil incertius hora mortis, hinc eſt q̃ Michael
ſanus per dei gratiam mente, ſenſu, uiſu, intellectu, licet corpore languens, uo
lens ſuę ultimę uoluntati ꝓuidere, õi meliori modo, uia, iure, cauſa et forma,
quib. magis meliꝰ potuit et põt, et ſibi licuit et licet hãc ꝑticulari diſpõſitione

per

per hos præsentes codicillos, disposuit & ordinauit in hunc modum & formam, & pro ut inferius continetur uidelicet.

In primis quidem animam suam recommendauit omnipotenti deo, eiusq; glorioseq; matri Mariæ semper uirgini, totiq; cœlesti curiæ paradisi, corpus ãt suum, quum ex hac misera uita migrare contigerit, sepeliri uoluit in ecclesia sancti Stephani ad pontem de Florentia & in sepulchro, suorum ascendentium.

Item amore dei, & pro remedio animæ suę iure legati de bonis suis reliquit & legauit fratribus obseruantiæ, ordinis fratrum minorum sancti Francisci extra mœnia ciuitatis Florentiæ, & super costam sancti Miniatis duo petia panni bigelli florenorum uiginti ad minus pro indumentis dictorum fratrũ.

Item reliquit & legauit iure satisfactionis dominæ Maritanæ, eius uxori et filiæ Symonis &c. dotes suas per eum, confessatas manu domini Marini Rainerij, ciuis & Notarij Florentini, sub suo dotali, quas dixit & asseruit, & confessus fuit in ueritate, fuisse florenos mille.

Item uoluit & reliquit dictam dominam Maritanam, eius dilectam uxorem dominam usufructuariam & masseriam omnium bonorum dicti codicillatoris, cum pleno integro & libero usu & usufructu, omnium bonorum dicti codicillatoris toto tempore uitæ suæ ipsius dominæ Maritanæ, & donec uidua steterit, & uitam uidualem & honestam seruauerit, & dotes suas non petierit, nec exegerit ab hæredibus, dicti codicillatoris. Nota quòd propter illa uerba dotes suas non petierit, ego uidi refricari in dubium, & disputari & consilia & sententias per famosissimos doctores, hincinde ferri, an si mulier relicta usufructuaria sub illa conditione uiduitatis, & non petendi dotem acceptans legatum, & postea decedat, eius hæredes possint petere dictam dotem, quare sis cautus, certificare codicillatorem, & si uoluerit dictam dotem posse repeti per hæredes, ita scribas, quòd declares. Alias semper loquaris præmisso hoc uerbo, si uidelicet, si & casu quo uidua steterit, & uitam uidualem seruauerit, & dotes non petierit: non autem loquaris per ablatiuum, quia esset dubitabile, si diceres ea uidua stante &c.

Commissarios autem suos & huius præsentis codicilli, & ultimæ uoluntatis executores, ad prædicta omnia & singula facienda esse uoluit & mandauit, ordinauit, disposuit & reliquit dictam dominam Maritanam, eius uxorem, et Franciscum & Iohannem eius filios legitimos & naturales, natos ex se, & dicta domina Maritana eius uxore, legitima & superuiuentes, ex eis omnes in concordia. Dans & attribuens & concedens eisdem plenam & omnimodam exequendi potestatẽ & arbitrium & mandatum, quantum in huiusmodi codicillis & quibuscunq; alijs ultimis uoluntatibus, similibus executoribus concedi potest, ut prædicta omnia et singula iuxta ordinationem prædictã distribuant & exequantur, pro ut eis per se, uel alium, seu alios, pro salute animæ suæ, melius uidebitur expedire, ac uolens declarans & mandans, quòd aliqua obscuritas non deprehendatur in hoc suo Codicillo, quòd ipso executores sui hanc ultimam uoluntatem possint & debeant declarare, absq; recursu alicuius iudicis, uel cuiuscunq; personę. Ac eis uoluit de prædictis plenariam fidem adhiberi. Insuper dictos Iohannem & Franciscum filios legitimos & naturales dicti codicillatoris eidem ab intestato succedentes & uenientes, & quoscunq; alios filios masculos, tam natos quàm nascituros. Ex dicto Michele codicillatore, & ex domina Maritana eius uxore, & ex qualibet alia eius uxore legitima rogauit & grauauit supradictus codicillator iure fideicõmissi, per hos præsentes codicillos, quatenus si decedent, sine filijs masculis legitimis & naturalibus, hæreditatem dicti Michaelis codicillatoris insolidum reddant & restituant Andreę fratri carnali dicti codicillatoris, & eius filijs et

descendentibus masculis legitimis & naturalibus. Dicens & asserens, dictus Codicillator, hanc suam ultimam particularem uoluntatem esse, & esse uelle, quam ualere uoluit iure codicillorum: quòd si iure codicillorum ualere nõ potest, ualeat ualeret & ualebit, & eam uoluit dictus Michael, iure donationis causa mortis, uel cuiuscunq; alterius ultimæ uoluntatis, quæ de iure melius et efficatius ualere potest seu poterit & tenere. Rogans &c.

Codicillus post Testamentum.

CErtum esse dicitur, quòd de anno domini M. cccc. lxxi. & Mense Ianuarij dicti Anni Alfonsus de Pandolfinis &c. tunc corpore languens, sanus tamen per gratiam Ihesu Christi, mente & intellectu suum sine scriptis nuncupatum condidit testamentum, in quo plura disposuit, ut in dicto testamento apparere dixit, dictus Alfonsus manu domini Balthasaris de Bondonibus ciuis & notarij Florentini. Vnde hodie hac præsenti suprascripta die dictus Alfonsus, per gratiam dei, mente, sensu, corpore uisu & intellectu. Cum uoluntas hominis ambulatoria sit usq; ad mortem, post testamentum prædictum circa quedam, quæ in testamento prædicto continentur mutata, uoluntate hac particulari dispositione de bonis suis, per hos præsentes codicillos disposuit & ordinauit, & fecit in hunc modum & formam, uidelicet. In primis cum ipse Alfonsus sciat & recordetur in dicto testamento se legasse Petro olim Iohannis de Alamanis floren. lx. ut latius in dicto testamento apparere dicitur, pœnitentia ductus: dictus Alfonsus Codicillator prædictus dictum legatum ademit & subtraxit, & penitus reuocauit, uolens ad dictum Petrum, dictum legatum quoquo modo peruenire.

Item per hos præsentes codicillos iure legati, de bonis suis reliquit & legauit dño Leoni Baptistæ de Albertis usum & usufructum unius poderis dicti testatoris positi in comitatu Florentiæ, & in populo plebis ripoli dicto in Bisarno, infra suos confines, toto tempore uitæ dicti domini Leonis Baptistæ, & eius uita durante, & donec naturaliter uixerit: liberans ex nunc dictus codicillator dictum dominum Leonem, ab omni onere cauendi & satisdandi, de utendo & fruendo, & ad arbitrium boni uiri, dictis bonis eidem, ut supra in usufructu legatis relictis. Non apponas istam clausulam liberam, nisi de uoluntate codicillatoris, & seu testatoris, licet parũ releuent delegata quæ uult codicillator. Cætera autem omnia & singula in dicto testamento & Codicillo præcedentibus, contenta in omnibus & singulis eorum partibus confirmauit, approbauit, & ualere uoluit, asserens & affirmans hanc suam ultimam uoluntatem esse & esse uelle, quam ualere noluit iure codicillorum, quòd si iure codicillorum non ualere potest, ualeat ualeret uel ualebit, & eam ualere uoluit dictus Codicillator iure donationis causa mortis, uel cuiuscunq; alterius ultimæ uoluntatis, ualere & tenere uoluit & mandauit, & eo modo & forma, pro ut magis & melius ualere potest.

Codicilli ante conditum Testamentum, vel nullo condito. Forma.

T. per dei gratiam sanus mente ac corpore, uel æger corpore præsentibus codicillis ultimum suum uelle de bonis suis disposuit in hunc modum. In primis quidem pro anima sua reliquit centum libras, de quibus dare uoluit, tali ecclesiæ tantum, & tali tantum etc. Et hæc exequi et fieri uoluit per tales, quos suos

ſuos uoluit eſſe commiſſarios & executores. Item legauit & iure legati reliquit, de bonis ſuis P. xx. Item uxori ſuæ reliquit dotes ſuas, quæ fuerũt centum. Item illum uel illos, ad quem uel quos hæreditas ſua ex teſtamento, uel ab inteſtato ſpectabit, rogauit per fideicommiſſum, ut ipſam hæreditatem talem quàm primum poterit, tali teſtituat, & hanc ſuam ultimam uoluntatem aſſeruit eſſe uelle, quam ualere uoluit iure codicillorum: quòd ſi iure codicillorum non ualet, ualeat quouis alio iure, quo poteſt melius. Et nolens hanc ſuam ultimam uoluntatem, per aliquam aliam uel aliud teſtamentum, quod fecit uel fecerit infirmari, niſi expreſſe de ſingulis ſuperioribus legatis reuocandis faciat mentionem. Et nota quòd tutius eſt relinquere per codicillos, in quibus ſufficiunt. v. teſtes, quàm per Teſtamentum. Niſi quis uelit inſtituere hæredem, quod in eis fieri non poteſt, licet poſſet quis in eis rogari, ut reſtituat per fideicommiſſum, ut dictum eſt. Nec codicillus per alium, uel per Teſtamentum rumpitur niſi expreſſe.

Teſtamentum cœci.

Adhibeas octo teſtes, qui ſe ſubſcribant, & proprio eorũ Sigillo ſignent, & dicas præſentibus teſtibus &c. proprio ore dicti & infraſcripti teſtatoris uocatis, habitis & rogatis, Gerardus olim Laurenti de Ripabello ciuis Florentinus ſanus per Chriſti gratiam ſenſu corpore mente & intellectu licet cœcus & oculis carens. Conſiderans, quòd dum quies uiget in membris corporeis ratio mentem regit, quam ſiquidem rationem ſæpe languor ita obnubilat, ut non ſolum temporaliũ rerum, ſed etiam ſui ipſius cogat ipſa languoris uehementia obliuiſci. Vel dicas ſi ſanus ſit teſtator. Cum corpus ſanitate uiget, mens interior, in ſemet ipſa collecta, pleniori utitur ratione, Cum non compellatur cogitare id quod dolet. Vnde tunc ultimæ uoluntatis iudicium, in quo tranquillæ mentis & rationis uſus exigitur, ſalubrius prouidetur. Quapropter Gerardus olim Laurentij mente & corpore ſanus licet cœcus & oculis & oculorum lumine carens, compos rerum & bonorum, & de ſubſtantia ſui patrimonij omniũ ſuorum bonorũ diſponen. per præſens nuncupatiuum teſtamentum, quod ſine ſcriptis dicitur in hunc modum diſpoſuit & ordinauit, & facere procurauit & fecit. In primis quidem animam ſuam humiliter ac deuote recommendauit omnipotenti deo, eiuſq; glorioſę matri Mariæ ſemper uirgini, totiq; celeſti curiæ paradiſi. Cumq; animam ſuam de hac luce migrare cõtigerit, corpori ſuo elegit ſepulturã in eccleſia ſancti Laurentij de Florentia.

Item iure legati &c. Apponas primo legata opere ſacriſtię & murorum, deinde ſubdas legata quæ faciet, & ſi ſunt ſimilia ſupraſcriptis apponas. Caue quòd ſemper deſcribas quicquid ordinauerit teſtator, quàm clarius poteris.

Inſtitutio hæredis.

In omnibus autem alijs ſuis bonis mobilibus & immobilibus, iuribus nominibus & actionibus, præſentibus & futuris, ſibi hæredes uniuerſales inſtituit, nominauit & fecit, & eſſe uoluit Iacobum & Gabrielem eius filios maſculos legitimos, & naturales, natos ex ſe & ex dicta domina Nannina, eius uxore legittima, & quoſcunq; alios filios legitimos et naturales naſcituros, ex dicto teſtatore et ex domina Nannina, et ex quacunq; alia eius uxore legitima in lucem prouenientes poſthumos, uel medio tempore natos, et quemlibet eorum æquis portionibus, ſi maſculi erunt. Si uero fœminæ dictas filias fœminas iure inſtitutionis inſtituit in quingentis florenis, in quibus iuſſit eos dota-

ri. Si uero aliqua ex dictis filiabus fœminis tam natis quàm nascituris aut posthumis aliquando decederet ante ætatem nubilem, uidelicet xvij. annorum, sine filijs uel filiabus legitimis & naturalibus, eisdem uulgariter pupillariter & per fideicommissum substituit filios superstites masculos dicti testatoris legitimos & naturales, uel eorum filios in stirpes, & non in capita. Et si aliquis filiorum dicti testatoris tam natorum quàm nascturorum uel posthumorũ, aliquando decesserit, uel infra xxv. annum, uel infra pupillarem ætatem sine filijs masculis legitimis & naturalibus, eidem uulgariter, pupillariter & per fideicommissum substituit eius filios superstites masculos, & eorum filios in stirpes, & non in capita. Et si masculi & eorum filij non fuerint, & non superstiterint, filias fœminas & eorum filios in stirpes & non in capita. Et si omnes eius filij tam masculi quàm fœminæ decederent sine filijs masculis uel fœminis legitimis & naturalibus, tunc & eo casu eidem substituit uulgariter, pupillariter, & per fideicommissum hospitale sancti Francisci, uulgariter sancti Pauli, quod est super plateam sanctæ Mariæ nouellæ de Florentia, sub protectione, & cura proconsulis & consulum artis & uniuersitatis iudicum & notariorum ciuitatis Florentiæ.

Et hanc dixit & asseruit testator prædictus &c. Sequere usq; ad finem ut supra in alijs usq; ad illud. Rogans &c. & antedicas. Igitur prædictis omnibus & singulis suprascriptis, & quolibet eorum in dicto testo. contentis coram dictis & infrascriptis testibus recitatis & narratis, et lectis dictus Gerardus testator prædictus protestatus est hoc esse, & esse uelle suum testamentum, & ultimam uoluntatem seu elegum, ex sui animi & sani intellectus sententia & uoluntate dispositum & ordinatum. Rogans infrascriptos testes, et quemlibet eorum ad testimonium, ut supra adhibitos ad prędicta omnia & singula suprascripta testes esse, & subscriptiones suas & sigilla, secundum iuris ordinem subijcere & apponere.

Et hoc infrascripto modo facies subscribere testes, & si nesciunt grammaticam, scribant uulgariter.

Subscriptiones testium in Testamento.

EGo Iohannes olim Symonis Aromatarius populi sancti Petri Scheradi de Florentia una cum infrascriptis Blasio, Petro, Gabriele, Floriano, Dominico, Baptista & Bernardo, omnibus testibu, sproprio ore dicti testatoris uocatus adhibitus & rogatus in testem huic præsenti testamento, & ultimæ uoluntati, & eius recitationi interfui, & in fidem omnium prędmissorum me subscripsi, solitoq; meo sigillo signaui, sigillum meum proprium, habens sculptum in eius circulo, caput saraceni, & in una ex cordulis ceræ pendentis cum salimbacha imprimens & apponens.

Ego Blasius de Gerardis populi sancti Symonis de Florentia una cum suprascripto Iohanne, & infrascriptis Pe. Ga. Flo. Do. Ba. & Bernardo, omnibus testibus, proprio ore dicti Gerardi testatoris uocatus, adhibitus & rogatus in testem huic præsenti testamento, & ultimæ uoluntati, & eius recitationi interfui, & in fidem omnium præmissorum me subscripsi, solitoq; meo sigillo signaui, sigillum meum proprium habens sculptum, in eius circulo scutum cum armis meę familiæ, uidelicet crucem cum quatuor stellis in una ex cordulis ceræ pendentis, cum salimbacho imprimens & apponens. Et sic successiue subscribant reliqui testes, uocando in testes suos tam suprascriptos quàm infra se scribendos. Nec refert si omnes eodem signo & sigillo signarent.

Ego

Ego L. ciuis & Notarius Florentinus, imperialiq; auctoritate Iudex Ordinarius Notariusq; publicus prædictis omnibus & singulis, dum sic agebantur, interfui & proprio ore dicti testatoris, uocatus, adhibitus & rogatus prę dicta omnia & singula suprascripta, de eius uoluntate & mandato scripsi & publicaui, & in hanc publicam formam redegi, & coram dicto testatore, & dictis testibus ad eorum claram intelligentiam, recitaui & legi, & in fidem omnium & singulorum præmissorum me subscripsi, signumq; meum & etiam Sigillum apposui, consuetum & proprium, habens sculptum in eius circulo scutũ cum armis meę familiæ, uidelicet tria capita boum ad unam ex cordulis ceræ pendentis in salimbacha, imprimens & apponens.

Et nota quòd si quis uellet conficere testamentum solemne in scriptis, faciat quòd testator, si sanus est, uel scit aut potest, propria manu in membranis scribat uoluntatem suam, in quibus undiq; remaneant margines, & seu spatia quatuor digitorum per latitudinem. Si uero infirmus aut ignarus literarum, uel non potest scribere, alicui committat uices suas, postea ipsum claudat & apponat suum Sigillum, & sic clausum subscribant & sigillent testes, sed hoc est periculosum, quia tot solemnitates de iure requiruntur, ut etiam peritissimi in eis celebrandis errauerint, & in forma peccauerint, obmittendo solemnitates debitas, quare tibi consulo, ut potius utaris testamento nuncupatiuo sine scriptis.

Testamenti Forma, complectens varias conditiones et dispositiones.

Proœmium.

LIcet incerta mortis hora, semper debeat in prudentis animo esse suspecta corporis tamen imminente languore ipsius plus naturaliter formidatur euentus. Ideo A. æger corpore &c. per præsens nuncupatum testamentũ, siue scriptum disposuit in hunc modum. In primis quidem disposuit, uoluit & mandauit, omnia à se accepta & habita, per usurariam prauitatem, aut rapinam, aut aliam quancunq; illicitam & indebitam exactionem, seu receptionem restitui & solui de bonis suis usq; ad integram satisfactionem illis, à quibus eum apparuerit habuisse, pro his soluendis omnia bona sua obnoxia, & obligata relinquens. Item pro anima sua & parentum suorum reliquit, *Legata.* de bonis suis c. lib. de quibus dari præcepit ecclesiæ parochiali x. lib. pro restitutione decimarum & iurium subtractorum. Item fabricæ talis ecclesiæ x. lib. Item cuilibet hospitali, & cuilibet loco religioso ciuitatis. v. lib. Item pro sepultura unam &c. Et ad hæc omnia & singula exequenda & complenda esse uoluit & disposuit commissarios suos, & huius testamenti executores C. & P. eius uxorem, & rectorem talis ecclesiæ, qui pro tempore fuit, dans eis et mandans, & cuilibet eorum plenam licentiam, & omnimodam, & liberam potestatem, & sine condictione hæredis eius, aut alterius cuiuscunq; personę, sua auctoritate, de quibuscunq; bonis ipsius testatoris uoluerint auctoritate sua accipere, uendere, alienare & obligare, pro prædictis restitutionibus faciendis, & dictis legatis pro anima soluendis, & pro prædictis omnibus et singulis exequendis, ut dictum est. Et si cõtingeret aliquem uel aliquos dictorum commissariorum suorum præmori eidem testatori, aut mori ante executionem omnium præmissorũ, alij uel alius nihilominus omnia et singula exequantur, uel si uoluerint alium eligant loco eius, liceat quoq; eis agere et facere procuratorem et actorem, qui contra hęredes meos ad omnia, quę dicta sũt exequenda, et ad pœnam testamenti petendam, damna et expensas à meis hęredibus exigenda, et quibuscunq; per eos uel altero eorum, ut dictum est, fue-

rit assignatum & obligatum. Ego res meas omnes illis ex nunc obligo iure hypothecæ .i. pignoris .s. ut eas possint in iudicio petere & habere, ex nunc enim mando & facio, quod ipsi facient & mandabunt. Item de bonis suis reliquit iure legati tali tantum. Item M. uxori suæ reliquit dotes suas, quæ fuerunt c. libræ. Et insuper reliquit ei seu legauit, de bonis suis xx. lib. iure legati, ac omnia mobilia .s. lectisternia, & omnes pannos lineos & laneos, quibus ipsa utetur tempore obitus testatoris: & præterea legauit eidem, uoluitq; & disposuit, quòd ipsa sit in domo & hæreditate sua domina, & usufructuaria quàm diu uixerit, & uidualem et honestam uitam in ipsa domo seruauerit, dotes & legatum, uictum & uestitum habeat honorifice. Bona quoq; personalia, si eam infirmari contingeret, & etiam matrimonialia, qua contingerent suam dotem, pro collationibus, uel aliquibus publicis muneribus, de mea hæreditate soluantur. Si autem filij mei se de ipsa non bene portarent, & ipsa uelet secedere ab eis, tantum habeat de bonis meis. Si uero aliam uitam elegerit nec uoluerit eam habere, solum dotes prædictas & legatum prædictum .i. ipsas xx. libras & mobilia supradicta habeat. Item N. eius filiam sibi hæredem

Institutio. instituit, & c. lib. quas eam habere uoluit si nupserit, uel religionem intrauerit, & insuper in x. lib. iubens eam, & uolens esse contentam de bonis suis. Item H. filiam suam, alias ea præmortua liberos eius superstites, instituit in eo, quod sibi, uel pro ea dedit nomine dotis quando nupsit. Insuper reliquit eidem nomine benedictionis, uel augmenti x. lib. his uolens & iubens eam esse contentam. Vel sic, & iubens eam pro parte uel falcidia eorum bonorum esse contentam ar. C. de inoffi. test. auct. non licet. Item dicunt quidam non sufficere, si falcidia instituatur in dote, unde dicunt sic esse dicendum: filiam meam in c. lib. quas habuerit in dotem, & insuper in c. sol. hæredem instituo, quia exquo in aliquo etiam uilissimo instituitur, computabit dotem in legitimam. In omnibus autem alijs suis corporalibus & mortalibus, mobilibus & immobilibus, iuribus & actionibus, tam præsentibus quàm futuris B. & C. eius filios sibi equalibus portionibus hæredes instituit. Quòd si contigerit ex dicta M. aut ex quacunq; alia eius legitima uxore ex nunc filios habere uenientes in lucem posthumos, aut in eo tempore natos, si masculus aut masculi fuerint, ipsum uel ipsos, cum prædictis B. & C. aut altero qui superuixerit e qualibus portionibus hæredes instituit. Si autem fœmina una uel plures, ipsam uel quamlibet earum sibi in c. lib. hæredem instituit. Vel sic. Et fidicta M. uxor eius pregnans esset, & pareret filium unũ uel plures posthumos aut medio tempore natí ad lucem peruenientes, si masculus uel masculi fuerint &c. ut iam dixit. Et hoc ultimum uidetur locum habere specialiter quan-

Substitutio. do proximus suspicatur obitus testatoris. Si uero aliqua dictarum filiarum, tam natarum quàm nascendarum quàm etiam posthumorum aliquando, uel infra tale tempus decesserit sine filijs, substituit ei pupillariter & uulgariter per fideicommissum superstites filios masculos, uel eorum filios in stirpes, et non capita, & si aliquis filiorum suorum masculorum tam nasciturorum, uel etiam posthumorum infra xxv. annum suæ ætatis decesserit sine liberis, uel infra pupillarem ætatem, substituit ei pupillariter & uulgariter, & per fideicommissum superstites filios masculos, uel eorum filias in stirpes, & non in capita. Item si omnes tam masculi quàm fœminæ non extantibus aliquibus

Prouidentialia. ex eis filijs decesserint, eo casu iussit de bonis suis fieri hoc & hoc. Præterea uoluit, quòd non obstantibus omnibus præmissis dispositionibus & substitutionibus, possit quilibet filiorum suorum, ac filiarum testari ac disponere de eo quod ad ipsum spectabit, ex hæreditate prædicta usque in quantitatem 1. lib. in his falcidia sibi debita computanda. Item uoluit & mandauit, quòd prædicti filij sui masculi simul & communiter habitent, nec ad diuisionem

peruc-

peruenìatur uſquequo omnes compleuerunt xxv. annum ſuæ ætatis, quod ſi non fecerint, uel ſi quis eorum alios ad diuiſionem prouocauerit, priuetur. & eum ipſe teſtator priuauit, tanta quantitate ex ſua parte hęreditatis, quam peruenire uoluit ad talem eccleſiam. Item uoluit quòd talis res uel domus extra familiam ſuam non poſſit alienari, alioquin ſeruantes uoluntatem eius in ſuis partibus partem alienatam uendicent, à quolibet poſſeſſore. In fine uero ſic dices. Hanc autem ſuam ultimam uoluntatem eſſe uoluit: quam ualere uoluit iure teſtamenti. Quæ ſi iure teſtamenti non ualet, ualeat ſtatim iure codicillorum, uel cuiuſlibet alterius ultimæ uoluntatis, Vel dic ut ſupra ℣ prox. uerſ. item uide. Et uoluit hoc teſtamentum nuncupatum, ſeu hanc ultimam uoluntatem omnibus aliis eius teſtamentis, uel ultimis uoluntatibus retroactis prævalere, & tam factis quàm faciendis de cætero prævalere &c. Sicq; teſtator diſpoſuit, ut quicunq; ſuorum hæredum uel legatariorum fideicommiſſariorum contra hanc ſuam uoluntatem fecerit, uel eam non obſeruauerit, uel extra iudìtium uiolenter, uel in iudìtio contentioſè inſtituerit: q; ſit bonorum ſuorum expers: & quicquid ille reliquerit, teneatur per fideicommiſſum reſtituere illi, quem ſua uiolentia uel contentione fatigauit.

Reuocatio Teſtamenti.

GErardus &c. Conſtitutus perſonaliter in præſentia ſupraſcriptorum teſtium, fac quōd ſint ſeptem teſtes & mei L. notarij infraſcripti dicens et aſſerens, omnino pœnitere de quodam teſtamēto & ultima uoluntate per dictum Gerardum facto & celebrato, ut dixit rogato, per & manum dñi Iuliani de ripa, ciuis & notarij Flo. de Anno dñi proximè præteriti M. cccc. die decima menſis Iulij dicti anni ſeu alio ueriori tempore in dicto inſtrumento contento, & omni meliori modo, uia, iure, cauſa, forma, quibus magis et melius potuit & ei licuit & licet, deliberate, & ex certa ſcientia, & non per errorem aliquem iuris uel facti, ipſum teſtamentum, & omnia & ſingula in ipſo contenta & diſpoſita, nec non omnia & ſingula, & quęcunq; alia teſtamenta Codicillos & ultimas uoluntates per ipſam, uſq; in præſentem diem factas & celebratas, & facta & celebrata, per & manu cuiuſcunq; Notarij, & omnia & ſingula in ea & eis contenta, & quodlibet eorum, & quamlibet eorum partem caſſauit, reuocauit, irritauit & annullauit, & caſſa, irrita, & nulla & nullius ualoris, efficatiæ uel effectus eſſe uoluit, declarauit & mandauit. Non obſtantibus quibuſcunq; uerbis derogatorijs penalibus, uel præciſis in dictis teſtamentis codicillis & ultimis uoluntatibus, quomodolibet appoſitis, de quibus dixit et aſſeruit dictus Gerardus, ſe ad præſens non recordari, & ſe omnino pœnitere, huiuſmodi uerba appoſuiſſe. Dicens & aſſerens, ꝓteſtans & affirmans dictus Gerardus, ſe pro tunc uelle decedere inteſtatum. Rogans &c. Ego uidi diſputari utrum hæc reuocatio poſſit fieri de iure cum regulariter teſtamentum non poſſit reuocari, niſi per aliud inſtrumentum.

ANtonius &c. ſanus per dei gratiam, ſenſu, mente, intellectu, licet corpore languens. Nolens inteſtatus decedere, ſuum teſtamentum nuncupatiuum ſine ſcriptis facere procurauit & fecit. Secundum moram & ſtatuta noſtræ ciuitatis regij. Item reliquit pro incertis & male ablatis. Item ſepulturam ſibi elegit. Item mandauit conſtrui capellam unam, in qua impingatur imago glorioſiſſimæ uirginis Mariæ & cætera. Item reliquit Eccleſiæ ſancti Franciſci & eius fratribus. Item reliquit Eccleſiæ ſancti Antonij & B. eius rectori. Item reliquit centum pro uno paramento, altaris conuertens. Item reliquit Titio centum, nutu annuendo, humeris uel capite ad interrogatio

nem

nem. Item reliquit centum, pro puellis pauperibus maritandis, Eligendis per eius uxorem. Item reliquit centum, pro anima sua, tali moniali eius oratrici suorum peccatorum remedio. Item mandauit restitui omnibus illis à quibus extorsit usuræ nomine aliquã quantitatem, de quibus apparet in libro meo, uel etiam habere debentibus. Item reliquit Titio amico suo. Item reliquit Gaio annuum donec cum filijs suis steterit. In primis legauit à concubina equum baium Baltsarium. Item legauit T. laboratori suo pecudes, quas ab eo tenet in sondam. Item legauit A. fundum Albanum, detractis fructibus præsentibus annis. Item P. ultra prædicta legauit domum. Item iussit & mandauit post mortem omnium suorum in domo sua fieri unum hospitalem. Item R. talem fundum quem ducit à scio, & sic qui erat alienus. Item reliquit F. xxv. Flo. in quibus asseruit sibi teneri ex uno equo, quem nunc emi ab eo. Item reliquit R. talem uineam, & quòd ipse possit eam capere, et ad hoc dedit ei licentiam. Item reliquit Carolo factori suo liberationem à quocunq; debito quo tenetur mihi occasione administrationis quam fecit de bonis meis. Item reliquit A. uestem suam morellam aut loricam de Azuro. Item legauit P. unum equum. Item reliquit B. scutifero suo unum equum quem optauerit. Item legatum factum Gario ademit & cassauit, & ualere nõ uoluit, sed illud relinquit Petro. Item T. frumentum uinum & oleum. Item reliquit B. & G. duos ex hæredibus suis in terris grauauit, quòd singulo anno faciant anniuersarium. Item legauit stico seruo Titij xx. Item reliquit Scio filio Gaij decem libras Boñ. Item reliquit G. fundum scianum, & domum instructam sine commissaritijs. Item reliquit Cecho massaritias suas, & omnia alia mobilia, quæ sunt in domo. Item mandauit omnibus satisfieri ab eo recipere debentibus. Item reliquit B. & fundum scianum. Item inter dictos B. & D. prohibuit ius accrescendi. Item reliquit B. eius uxori Dotes suas, quæ fuerunt Mille. Item reliquit D. B. eius uxorem domínam & usufructuariam. Item reliquit T. mulieri concubinæ suæ alimenta in domo dicti testatoris, donec castè & honeste uixerit. Et dotes suas non repetierit. Item reliquit eius uxori omnes ipsius pannos lini & lanæ. Item reliquit dictæ eius uxori lectum suum cameræ uel cameram. Item reliquit L. T. centum, in quibus confitetur se teneri dicto creditori, præsente & acceptante, & Notario stipulante &c. Item reliquit centum Titio & filijs. Item reliquit de. lx. quia ei benè seruiuit. Item reliquit A. fundum Meuianum, quem emi à Gaio. Item reliquit N. centum, ut monumentum sibi faciat. Item reliquit Titio unũ ex suis equis. Item reliquit Titio uestem in paschate. Item reliquit V. decem, si uel cum Titius erit consul. Item iure institutionis reliquit T. filiæ suę maritatę & dotatę dotes suas, & xij. imperia. Et iussit eam fore tacitam & contentam, & plus de bonis suis petere non possit. Item reliquit iure institutionis N. & M. filiabus suis, & cuilibet earum cũ maritabuntur pro earũ dote ducatorum mille. Item reliquit P. uinum oleum & triticum, quod habet in domo. Item reliquit P. equum, qui habet stellam in fronte, & Stichum seruum meum. Item reliquit iure institutionis A. filiæ suæ partem decimam suorum bonorum, dummodo offerat fratribus suis dotes suæ matris. Item reliquit centum Scio, ita ut x. restituantur Titio. Item reliquit Bertę centum, si maritabitur arb. ipsius testatoris. Item reliquit dictis suis filiabus in casu uiduitatis uel necessitatis, habitationem suæ domus, una cum infrascriptis suis hæredibus. Item reliquit centum filio suo naturali tantum natum & Berta concubina, olim sua. Item reliquit F. filio spurio nato ex me & Ambrosina conjugata. Item reliquit B. centum eroganda, ut sibi posuit in secreto. Item asseruit se nihil uelle relinquere L. filio emancipato. Item reliquit C. eius nepoti ex Antonio filio lib. x. Item reliquit Annæ eius Ancillæ quòd per hæredes suos

os manumittatur. Item v. filium suum maledictum exhæredauit. Item reliquit P. nepoti ex Ludouico filio falcidiam suam. Item in omnibus ante alijs suis bonis mobilibus & immobilibus, iuribus & actionibus ubicunq; sitis sibi hæredes instituit in dicta forma L. F. & G. maiores, & B. infantem filios suos. Et quoscunq; filios masculos nascituros, ex quacunq; sua uxore. Et si decesserit sine liberis masculis, in pupillari ætate, uel aliàs quandocunq;. Item G. filio mente capto, siue furioso instituto substituit Borsium fratrem suum. Item reliquit T. hæredem pro parte purè, & B. eius filios in altera parte sub conditione in duabus untijs. Et eos inuicem instituit, Vulgariter, Pupillariter, & per fideicommissum. Item dicto B. eius filio prælegauit talem fundum, & talem Emphiteosim, & domum suæ habitationis. Item sciens uires patrimonij inhibuit falcidiam. Item prohibuit deduci Trebellianicam. Mandans quòd domus propriæ habitationis non possit alienari, sed semper remaneat in familia nostra. Si uero omnes dicti sui filij decesserint sine liberis masculis, eius parentem substituit, & eo casu reliquit R. suum filium dum uixerit, & post mortem eius instituit eius patrem in omnibus armis suis. Et mandauit, quòd in dictum usufructũ non debeat turbari uel molestari, per aliquem suum hæredem. Et post mortem sui patris, uoluit bona sua distribui inter pauperes, per eius executores, & in causas pias, pro anima dicti testatoris, & suorum ascendentium, & si omnes eius filij masculi, & eorum liberi masculi decesserint, ita quòd eius posteritas masculina & masculis deficeret, uoluit omnia bona sua per suos fideicommissarios distribui in pauperibus Christi. Tutores autem & pro tempore curatorum filiorum reliquit B. eius uxorem, & I. ij. M. anologistas esse uoluit, & non teneantur reddere rationem. Executores autem reliquit Titium, Scium, & priorem sancti Dominici. Et si iure testamenti non ualet uel non ualebit, ualeat iure Codicillorum Donationis causa mortis. Vel ualeat omni iure, quo melius ualere potest. Et cuiuslibet alterius ultimæ uoluntatis. Cassans irritans & annullans omne aliud testamentum. Et iurauit dictus Testator dictum testamentum, non reuocare. Et si contingat aliud Testamentum facere, dixit, ibi non esse uoluntatem suam, nisi ibi lit descripta tota Aue maria. Factum, lectum, perfectum fuit dictum testamentum in ciuitate Senarum. In pretorio camuliæ hospitio Galli, in Camera inferiore, in capella sanctæ Mariæ maioris. Præsentibus D. Anto. Ganno Rectore, & parrochiano ecclesiæ sanctæ Mariæ maioris. Et galgano & mariano tribus testibus, adhibitis, ad hoc à dicto testatore rogatis. Qui M. sciens se fore institutum à patre suo in suo Testamento in tali parti, & patrem suum mortuum, eius hæreditapro dicta quotte fore sibi delatam adiuit. Qui B. sciens se parte institutum immiscuit se in hæreditatẽ dicti patris, cum Beneficio inuentarij. Sed dictus L. sciens G. eius patrem decessisse condito Testamento, in quo institutus est in quarta parte eam hæreditatem adiuit.

Emancipatio.

PHilippus filius Zenobij Petri de Nauellis constitutus in Præsentia dicti Zenobij eius patris & mei L. Iudicis Ordinarij & Notarij publici infrascripti, descripti & matriculati in arte & matricula artis iudicum & Notariorum Ciuitatis Florentiæ, habentis, & qui habet auctoritatem interponendi Decretum in emancipationibus, & alia faciendi, quæ & de quibus mihi in imperiali indulto priuilegio & statuto communis Florentiæ, latius continetur, petijt dictus Philippus, dicto Zenobio eius patre summa

cum

cum reuerentia se emancipari, & à sua manu & sacris suæ patriæ potestatis nexibus liberari, eximi & obsolui. Quam ob rem dictus Zenobius pater eiusdem Philippi petitioni fauens tanq; iust ę, ipsum Philippum ibidem præsentem, & ut supra petentem emancipauit, & à sua manu & sacris suæ patriæ potestatis nexibus, penitus liberauit & exemit & absoluit, ita quõd amodo dictus Philippus possit & ualeat testari, iudicio intereſſe, uendere, contrahere & pacisci, & se & sua obligare, & omnia & singula alia facere quæ quilibet ciuis Romanus, liber homo, pater familias, & sui iuris facere potest & exercere. Et in præmium emancipationis prędictæ dedit, tradidit, cessit & concessit, atq; remisit eidem Philippo filio suo emancipato prædicto præsenti, & pro se & suis hæredibus et successoribus recipienti & stipulanti omne eius peculium aduenticium & profectitium castrense, uel quasi per eum quomodolibet quęsitum uel quęrendum. Si uero eidem daret etiam bona immobilia, et apponas & subdas, ut supra in donatione bonorum, usq; ad clausulas generales, & in fine dicas. Quibus omnibus & singulis sic peractis ego L. iudex ordinarius Notariusq; publicus antedictus & infrascriptus meam & Romani imperij, & communis Florentiæ, quibus fungor auctoritatem interposui, pariter & decretum. Rogantes me L. Notarium antedictum & infrascriptum, quatenus de prædictis conficerem instrumentum & instrumenta, unum uel plura.

Adoptio.

PVblicẽ omnibus pateat euidẽter qualiter Benedictus olim Petri Francisci Symonis de Alamaneschis de Florentia, & Hieronymus Laurentij de Tolomeis, & Carolus filius dicti Hieronymi, cum consensu uerbo licentia et uoluntate dicti Hieronimi eius patris ibidẽ prędentis, eidem Carolo in omnibus & singulis infrascriptis consentientis & licentiam parabolam & consensum dantis & præstantis, & quilibet eorum constituti personaliter in iuditio & coram domino Carolo de Caracciolis de Neapoli, milite ac comite, nec non dignissimo potestate ciuitatis Florentiæ, pro tribunali sedente ad eius solitum iuris banchum, pro iure reddendo ut moris est. Qui quidem Benedictus uolens legitimo adoptionis actu, ad solatium eorum, qui filios non habent, inuento, dictum Carolum filium dicti Hieronymi sibi in filium legitimum dari titulo adoptionis, idem Hieronymus Carolum, ibidem prędentem uolentem & consentientem, in præsentia dicti domini Caroli potestatis prædicti in adoptionem liberẽ contulit atq; dedit ipsi Benedicto prædenti petenti, & acceptanti ipsum Carolum, eiusdem Benedicti filiationi submittens. Patriæ tamen potestatis & omni iure naturali sibi & in se ad integrum reseruato. Quibus omnibus sic peractis dictus dominus Carolus, suam & communis Florentię, quibus fungitur auctoritatem interposuit, pariter & decretum mandans dictus dñs Carolus, & dictæ partes rogantes, quatenus de prædictis publicum conficerem instrumentum unum uel plura.

Arrogatio.

PVblicẽ omnibus pateat euidenter qualiter, quõd cum de imperialis plenitudine potestatis in nobilem et magnificum uirum Nicolaum Andreę de Iunijs de Florentia, dei gratia in Tuscia comitem Palatinum priuilegium creandorum tabellionum legitimandi spurios & Bastardos, manseres & incestuosos ac etiam interponendi decretum & auctoritatem imperialem in arrogantibus iurisdictio sit concessa, & multa alia faciendi, quæ in suis rescriptis

tis & priuilegijs, digne à sacro Romano imperio, & sereníssimo príncipe, & domino domino Carolo quarto, diuina fauente clementia, Romanorum imperatore, & semper Augusto ac Boëmiæ rege, concessis, de quus regali bulla plenius in priuilegio & rescripto dicti sereníssimi principis ipsius regali bulla præmunito, dicto Nicolao & eius hæredibus & successoribus concesso de Anno (ponas tempus) & per me L. Notarium infrascriptum, uiso & lecto serioſius continetur. Si uis uti eodem proæmio, quo in legitimatione & infere re priuilegium potes. Hinc est quòd Antonius olim Alamani de Lauris, de Florentia, ætatis annorum sexaginta, uel circa, constitutus personaliter in præsentia dicti magnifici uiri domini Nicolai de Iunijs, Comitis Palatini, præfati, & in parte gerentis uices imperatoriæ maiestatis, pro tribunali ad cautelam sedentis in suprascripto loco, quem pro idoneo & decenti elegit & disputauit, ex certa scientia, & non per errorem aliquem, & omni meliori modo, uia, iure, causa & forma, quibus magis & melius potuit, & eidem licuit & licet, Iohannem filium sibi legitimè arrogauit, & cum omnibus suis possessionibus, bonis, rebus, mobilibus & immobilibus, & seu se mouentibus iuribus nominibus & actionibus, in sua filiatione familia & potestate paterno susceptaffectu, & utroq; tamen primo & ante omnia diligenter interrogato, tam per dictum Comitem Palatinum, quàm per me L. Notariũ infrascriptum utrum hoc fieri uellet, mutuo consensu sibi placere, protinus libere respondentem. Quibus omnibus sic peractis, ibidem dominus Nicolaus Comes Palatinus antedictus suam & sacrosancti Romani imperij, quibus fungitur auctoritatem interposuit pariter & decretum, in quorum omnium testimonium &c. Subdas ut supra in legitimatione & creatione Tabellionum.

Exoneratio Testamentarij.

IN nomine domini Amen. Anno à natiuitate eiusdem milleſimo quingenteſimo decimo quarto. Indictione secunda, die uero Mercurij, uicesima sexta, mensis Aprilis. Pontificatus sanctiss. in Christo patris, & domini nostri domini Leonis Papæ decimi, anno eius secundo. In mei Notarij publici testiumq; infrascriptorum ad hoc specialiter uocatorum & rogatorum præsentia personaliter constitutus uenerabilis dominus Iohannes N. Canonicus in N. Moguntineñ. diocæsis. Et in præsentia prouidi & honesti uiri N. incolæ F. ibidem præsentis præsentia, idem dominus Iohannes dixit & proposuit. Q; licet certis annis præteritis uenerabilis dominus O. de n. dum uixit Cantor ecclesiæ sancti B. F. diocæsis Moguntineñ. prædictæ, cum certis alijs se dominũ Iohannem N. in suum Testamentarium & ultimæ suæ uoluntatis executorem constituisset, fecisset & ordinasset. Sed quia ipse dominus Iohannes N. se testamento seu ultimæ uoluntati, & de executione illorum nunquam intromisisset, nec uoluisset, seu adhuc se de illis intromittere. Sed testamento seu ultimæ uoluntati dicti domini O. de. n. Cantoris & excutioni illorum, maximè cum alij sui contestamentarij, præfati domini O. ut sibi dictũ esset, se de talibus prius exonerassent, se etiam uellet oxonerare, si & in quantum de sua exoneratione & illius occasione supranominatus N. de. n. frater supradicti domini O. de. n. Cantoris ipsum indemnem conseruaret. Et quia præfatus N. de. n. se occasione dicti Testamenti seu ultimæ uoluntatis & illorum executione, necnon de exoneratione ipsius domini Iohannis N. supranominatum dominum Ioannem N. in omnibus & per omnia & erga quoscunq; uelle conseruare indemnem, mihi Notario publico infrascripto tanquam personæ publicę legitimè stipulando & recipiendo uice & nomine omnium & singulorum quorum interest, intererit, aut interesse poterit, sub

hypotheca & obligatione omnium & singulorum bonorum suorum mobiliu
um & immobilium, præsentium & futurorũ promisit. Quare omnib. melio-
ribus modo, uia, iure & causa, quibus supranominatus dñs Io. N. de iure me
lius & efficatius potuit & debuit, se de executione Testamenti seu ultimæ uo
luntatis suprafati dñi O. de n. Cantoris se exonerauit & renunciauit, Cedens
atq; transferens omne ius suum, & quascunq; actiones sibi dño Ioanni N. uti
Testamentario seu executori Testamenti, seu ultime uoluntatis sæpefati dñi
O. Cantoris quomodolibet competentes, in & ad dictum N. de .n. ut illis uti
& experiri possit & ualeat. Renuncians idem dñs Iohannes N. omnibus iuri
bus, priuilegijs & exceptionibus doli mali, fraudis, metus, & quibuscũq; alijs
quibus se contra præmissa tueri ualeat, seu quouis modo iuuare. Ac etiam ge
neralem renunciationem non ualere, nisi præcesserit specialis & expressa, de
& super quibus omnibus & singulis. Actum F. ibidem in domo honorabi-
lis domini N. &c. inibi in stuba mane hora octaua, uel quasi, præsentibus ibi
dem dominis uenerabilibus & honorabilibus uiris &c. testibus, ad præmis
sa uocatis &c.

Extractio Instrumenti à Prothocollo Notarij defuncti, vel absentis ex commissione.

In nomine domini Amen, Vniuersis & sing. præsens publicũ instrumen
tum inspecturis, pateat euidenter & sit notũ. Quòd Año &c. pontificatu etc.
Reuerendus pater dñs N. Curiæ causarum Cameræ apostolicæ generalis au
ditor, mihi Notario infrascripto præsentari fecit quandam suæ cõmissionis ce
dulam, scriptam manu B. dictæ Curiæ Nota. & Sigillo eiusdem curiæ Came
ræ apostolicæ pendente munitam, ut moris est. Cuius tenor talis est. Petrus
de Vincentia Episcopus Cesenatẽ. &c. hic inseratur mandatum dñi Audi
toris de uerbo ad uerbum.) Post cuius quidem commissionis literæ præsen
tationem & receptionem rogatus & requisitus per N. de quodam manuali,
seu prothocollo dicti N. Constituto primo mihi per idoneos & fide dignos
testes, dictũ manuale seu prothocollum, ac dictam notam transumpsi, exem-
plaui, & in publicam formam redegi & iugrossaui, ut sequitur uidelicet. An
no ã natiuitate domini &c. Et extende notam in forma, secundum quod No
tarius consueuit extendere similes contractus. Et in fine pones. In quorum
omnium testimonium præfatus N. uoluit per me Notarium publicum infra
scriptum dictam notam, ex dicto manuali seu prothocollo, sic per me ingros-
tam secundum consuetudinem & stilum dicti N. Notarij publici. De quibus
fidem plenam habui per aliud eius publicum instrumentum, simile per ipsum
Magistrum. N. extensum & ingrossatum, sua propria manu subscriptum,
conscriptum, suoq; solito signo signatum, autenticaui, & in publicam formã
redegi. Ad perpetuam rei memoriam &c.

Qualiter confici debet Instrumentum super refectione Instrumenti debiti deperditi.

NOta quòd quando quis asserens obligatorium alicuius debiti perdidis-
se, uult & petit sibi refici, uocandus est suus debitor in iuditio, & proba-
ta dicti instrumẽti amissione, quam probari sufficit per creditoris iuramentũ,
cuius formam habes infra, iudex præcipiet. Nota qui illud instrumentum
in notam sumpserat, quòd ipsum reficiat, refectum tradat creditori, sed

primo

primo iudex tale creditori exiget iuramentum. Tu iurabis quòd instrumentum quod petis tibi refici, reuera amisisti, quòdq; nullo dolo, ã te uel alio nomine tuo, uel te sciente adhibito, illud perdidisti, quòdq; nescis, ubi uel apud, seu penes quem sit, quòdque dolo uel fraude illud habere uel possidere non desiuisti, quòdque illud nõ postulas refici fraudulenter, quõdque si quocunq; tempore illud ad manus tuas peruenerit, uel habere poteris, restituas tabellioni qui illud confecit, uel iudici cancellatum, uel adnihilatum, nec eo amplius uteris in præiudicium debitoris, sed solum isto publicato siue exemplato. Sed quid si is contrà quem fieri petitur refectio seu exemplatio, dicit non esse faciendã. Respondeo si obijcit iustam causam et statim, uel infra breuetempus paratus est de iure suo docere, audietur ubi in refectione seu expectatione uel dilatione breui non imminet periculum creditori, alias fiet refectio saluo iure sui dicti debitoris. Et præcipiet iudex Tabellioni qui dictum instrumentum scripsit, ut illud reficiat & exhibeat creditori prædicto. Ex quo præcepto & processu prædicto consuluit magister Rolandinus, quòd ille Tabellio ad excusationem sui faciat sibi fieri per alium Tabellionem publicum instrumentum, seu acta publica. Notarius itaq; qui dictum instrumentũ debiti primo scripsit, in notam sumpsit, & exemplabit et scribet ipsum de uerbo ad uerbum sicut fecit primum, & suscriptionẽ nominis sui in fine instrumenti talis scribet, Ego talis Notarius auctoritate tali publicus quæ de prædictis requisitus notam recipi, uerum & publicum instrumentum, quod alia uice præfato tali creditori exhibui, uerũ ex rogatione siue nota eiusdem cancellata, de mandato talis iudicis exemplaui et refeci, & ipsum dicto creditori tradidi, eo quod dicto debitori coram præfato domino iudice citato, & se debitorem confitente refectionique dicti iustrumenti minime condicẽ. si ita fit, aliãs prædicta uerba omittantur. Et dicatur post uerbum citato, nihilq; ualidum in aduersum allegante, dictus creditor iurauit illud sine fraude amisisse. Et facta diligenti collatione signo meo consueto signaui in fidem & testimonium præmissorum. Item nota quòd si instrumentum debiti fuerit à muribus uel tineis corrosum & dilaniatum, aut alias igne uel aqua, uel alio modo uituperatum seu destructum, taliter quòd nullam fidem seu probationem facere possit, nec creditor pro suo debito consequendo dicto instrumento reficiendo adire prætorem, sed poterit notarius qui illud confecerat, dum tamen appareant aliquæ reliquiæ dicti instrumenti, uerum reficere retinendo penes se dictas reliquias alterius primi instrumenti, quia in hoc nullum imminet seu paratur periculum, aut præiudicium debitori. Et idem de quocunq; alio instrumento.

Forma transcripti siue vidimus alicuius publici Instrumenti.

IN nomine domini Amen. Anno &c. Nouerunt &c. quòd apud talem locum & coram uenerabili uiro domino B. iudice uel uicario, uel officiali eiusdem loci ueniens & existens, ac personaliter constitutus Andreas Philippi præfato domino iudici pñtauit & exhibuit quoddam publicum instrumentum, confectum, subscriptum & signatum pro ut in eodem prima facie apparebat per Notarium, sub anno & die in eodem conteñ. non uiciatum, non cancellatum, non abrasum, nec absolutum, aut in aliqua sui parte suspectum, sed omni prorsus uitio & suspitione carens, cuius tenor sequitur sub his uerbis. Anno incarnationis domini &c. inseratur totus tenor instrumenti, quoquidem Instrumento in præsentia & audientia præfati domini Iudi-

cis uicarij, uel officialis, per me Notarium publicum infrascriptum, de uerbo ad uerbum ibidem lecto, dictus Andreas Philippi asserens prædicto instrumento indigere, & uti uelle in pluribus & diuersis locis & iudicijs, & formidans propter itinerum discrimina, aut alias de amissione eiusdem, petijt ideo & requisiuit dictũ dominum iudicem uicarium uel officialem, quatenus prædictum instrumentum transcribi facere, & ad æternam rei memoriam exemplari & publicari, ac in formam publicam redigi, per me Notariũ publicum infrascriptum, & per eundem dominum iudicem uicarium, uel officialem, iudicialiter decerni, ordinari, et declarari huiusmodi transcripto seu exemplari, tantam & eandem fidem in iudicio & extra adhiberi debeat, & adhibendam fore quantam originali prædicto, nec non in præmissis auctoritatem suam, & Curiæ suæ iudiciariam interponi pariter & decretum. Et d. d. i. uicarius uel officialis, uiso per eum dicto instrumento, & illius tenore audito, ipsoq; palpato & inspecto, ac sano & integro reperto, non uiciato, non abolito, nec aliqua sui parte suspecto. Sed omni uicio et suspitione carente, auditaq; requisitione per dictum Andream Philippi, supra sibi facta, & eidem tanquam iuri & rationi consonæ annuens, uoluit, decreuit & ordinauit dictũ instrumentum, per me Notarium publicum infrascriptum transcribi, exemplari, & in publicam formam & exemplum redigi. Et eidem transcripto, siue exemplo tantam, & eandem fidem adhiberi debet originali prædicto, quibus quidem uisioni, ostensioni, lectioni, decreto & declarationi, ac omnibus uniuersis & singulis supradictis, tanq; benè, ritè & legitimè peractis, præfatus dominus iudex uicarius uel officialis sedens ꝓ tribunali more maiorũ suorum in consistorio curiæ suæ, ubi ad iura reddenda cõsuetus est sedere, uel in tali loco, supra quoddam scamnum ligneum uel lapideum, quem locum sibi idoneum, quo ad hunc actum elegit, auctoritatem suam, & dictæ suæ iudiciariam interposuit pariter & decretum. De quibus omnibus &c. Acta fuerunt hæc, & non quòd simili modo potest sui exemplum siue transcriptũ uidimus de literis priuilegiorum aut aliàs sic de publico instrumento mutatis mutandis suis locis. Et de alia quacunq; publica scriptura. Item nota ꝙ inter exemplar & exemplũ est hæc differentia, quia exemplar est ipsum instrumentũ originale, Exemplum uero est scriptum, siue uidimus inde sumptum & extractum; unde uersus. Exemplar generans, exemplum quod generatur.

Forma Instrumenti recognitionis census annui.

In dei nomine Amen. Año &c. Nouerint &c. quod Martinus de ponte, fide, aut sine dolo per se & suos hæredes & in futurum successores quoscũq; tenore huius ueri & publici instrumenti mandato suo confecti firmiter perpetuo ualituri, ac in præsentia mei Notarij publici & testium infrascriptorum, confessus fuit in ueritate gratis. & ex sua certa scientia, recognouit nobili Io. de sancto Baudilio præsenti stipulanti, pro se & suis hęredibus et successores in futurum uniuersis se ab eodem Io. tenere, ac uelle tenere in emphiteosim perpetuam, & sub eius directo dñio, laudimio, cõsilio, iure, fraudis cõmissio. p̃latione et auãtagio, et censu añuo infrascripto, ut quandã terrę petiã cultiuã siue laboratiuã sitam in tali territorio, et sic per dictũ nobilẽ Io. eidẽ Martino hodie accapitũ datam & cõcessam, ꝓut cõstat in instrumẽto publico ꝑ me notariũ publicũ infrascriptũ, in notam sumpto paulo ante pręsentis pub. instrumenti

menti recitationem, si ita sit quòd dicta terra fuerit in accapitum data, ut prę-
fertur, alias dicta uerba omittentur, pro qua quidem terra pecia dictus Mar
tinus dixit, & confessus fuit, se teneri, dare & soluere præfato nobili Iohanni
quolibet anno de censu añuo in quolibet festo beati Michaelis soluendos tres
solidos Turoñ. Quem censum dictus Martinus de potestate promisit & con
uenit eidem nobili Iohanni de sancto Baudilio præsenti, ut stipulanti & reci
pienti anno quolibet in dicto festo beati Michaelis soluere, dictamq; terræ pe
tiam meliorare, & non deteriorare, & illam oculo ad oculum demonstrare,
et pro pręmissis bonus et fidelis emphiteota esse, similemq; recognitionem fa
cere, totiens quotiens fuerit requisitus. Et ita ut præmissum & tenere, com-
plere, attendere & obseruare, contra quam in aliquo nunq; facere, dicere seu
uenire, de iure uel de facto, per se nec per alium aliqua ratione siue causa so-
lemni & sub obligatione dictæ terræ petiæ superius recognitę dictus Marti-
nus, de potestate promisit dicto nobili Iohanni de sancto Baudilio, præsenti,
stipulañ. & recipienti, ut suprà, & iurauit ad & super sancta dei Euangelia, ab
eodem corporaliter, manu sua dextra gratis tacta. Renuncians insuper præ
dictis omnibus & singulis, & specialiter, sub dicto iuramento, iuris & facti ig
norantiæ, omniq; actioni & exceptioni doli mali, metus, & in factum condi-
tioni indebiti sine causa, uel ex iniusta causa, fori priuilegio, petitioni libelli,
oblationi eius decem & uiginti dierum inducijs, ferijsq; messium et uindemia
rum, & omni alij dilationi. Et cæteris iuris facti auxilijs, beneficijs & re-
med. quibus mediañ. quæ prædicta aut ex alijs aliqua posset, uel in aliquo se
iuuare, defendere seu tueri. De quibus omnibus & singulis supra dictis di-
ctus nobilis Ioannes de sancto Baudilio petijt sibi fieri publicum instrumen-
tum, seu publica instrumenta, unum uel plura, per me Notarium publicum
infrascriptum. Acta fuerunt hæc &c. Et nota quòd huiusmodi recogni-
tiones censuum & Vsaticorum annuorum, uario modo fieri consueuerunt,
aliquando enim fiunt sub directo dominio &c. ut in forma præcedenti, &
sub aliquo homagio, quod homagiũ emphiteota facit domino directo, quod
uidetur impropríe & abusiue factum, aliquando consensus qui recognosci
tur est portandus, ut in præcedenti forma, aliquando pro censu soluendo ob
ligatur res quæ recognoscitur dumtaxat, & aliquando obligantur, similiter
omnia alia bona mobilia & immobilia recognoscentur, & multis alijs mo-
dis, quos esset nimis prolixum specificare, & de singulis instrumẽtorum for
mas dare, sed Notarius potest supplere quæ hic desunt, secundum partiũ con
trahen. pacta & conuentiones. Item notandum est, quòd census annuus, si-
ue canon uel Vsaticum consistit in diuersis rebus, puta in pecunia Vsuali, uel
in blado, uel in oleo, uel in uino, cicere, pipere, & sic de alijs pro ut in antiquis
recognitionibus continetur. Et similiter dies siue terminus solutionis est di-
uersus. Nam in quibusdam est in festo beati Michaelis, in alijs in festo san-
cti Andreę, in alijs in festo natalis domini, in alijs in die carnispriuij, & sic de
consimilibus, secundum pacta & conuenta domini et emphitheotica, & secun
dum tenores recognitionum antiquarum, in quibus Notarius errare non po
terit.

Forma Instrumenti diminutionis siue re-
ductionis annui census.

IN dei nomine Amen. Anno &c. Nouerint &c. quòd cum Andreas
Philippi tenent & possident in emphiteosim â nobili Iohanne de sancto
Baudilio, & sub eius directo diuo laudimio consilio, prælatione & auantagio

et certo annuo censu in quolibet festo Michaelis soluendo, triginta solid. turo. trium eminarũ frumenti, & unius gallinę quandam petiam terræ, in qua sunt domus siue casaturę, campus, uinea, & hortus situata in tali loco, & in taliter ritorio, sic & sic, & dictusq; census annuus euidenter & notoriè diceretur esse excessiuus & importabilis consideratis & atten. dictarum domorum antiquitate, fragilitate & demolitione, ac dictorũ campi, horti & uineę sterilitate & infertilitate, ipsisq; nunc uigen. qualitate hinc si quid fuit & est, quod hac die præsenti superius in principio huius uerbi & publici instrumenti annotata, constitutus personaliter dictus Andreas Philippi in præsentia præfati nobilis Iohannis de sancto Baudilio, meiq; Notarij publici et testium infrascriptorum, eundem nobilem Ioannem instantis requisiuit, quatenus censum prædictum, tanquam importabilem & excessiuum diminuere uellet, & ad congruum supportabilem reducere: aliàs si hæc facere recuset, suum animum declarando dictus Andreas dixit, se non esse intentionis dictas res ulterius sub eorum censum tenere. Et dictus nobilis Iohannes auditis & intellectis præmissis per dictum Andream dictis & requisitis, attendens etiam & considerans, quòd res supradictæ occasione dicti census possent in futurum sine possessore dirui ac deteriorari. Et ipse nobilis dictum suum censum siue seruitium annuum ex toto perdere. Igitur pro sua ut asseruit euidenti utilitate, bona fide & sine dolo, pro se & suos hæredes, & in futurum successores quoscunq; tenore huius ueri & publici instrumenti, mandato suo confecti, firmiter perpetuo ualituri informatus sufficienter, ut dixit de præmissis ad finem, ut prædictæ res emphitheotice deferantur prætimore dicti excessiui census, & ita ius suum deteri, uel alias penitus annihiletur, & ad finem quòd dictus Andreas & successo. prædictas domos & casaturas, ac alias res emphiteoticas reparent, manuteneant & meliorent, & ad eas reparandas, meliorandas. & manu tenend. potius inclinentur & inducantur supra dictum antiquum censum annuum triginta solidorum turoñ. trium eminarum frumenti, & unius gallinę tanquam importabilem excessiuum, ut commissum est dicto Andreę Philippi præsenti stipul. solemniter & recipien. pro se & suis &c. diminuit & reduxit ad unum censum quindecim solidorum turoñ. unius eminæ frumenti, & mediæ gallinæ soluendum, deinceps annis singulis in festo beati Michaelis per Andream, & suos successores, præfato nobili Iohanni, & suis in perpetuum succes. eundem Andream & suos successores, ã solutione & præstatione, deinceps dicti maioris census pro rebus emphiteoticis prędictis ac ipsas res liberando, absoluendo & operando. Promittens insuper præfatus uobilis Iohannes de sancto Baudilio, se nihil fecisse &c. sed ita tene. &c. ut in alijs instrumentis usq; ad finem, de quibus &c. dictus Andreas &c. Acta fuerunt hæc. Et nota quòd dominus directus laicus, potest sine alia informatione seu extimatione rerum emphiteoticarum, tales uel similes censuum diminutiones facere, domini aũt directè ecclesiastici, pro ut priores siue rectores ecclesiarum & collegia uel monasteria, & similes, solam administrationem ad uitam suam duntaxat haben. huiusmodi diminutiones censuum facere non possunt, saltem in præiuditium suarum ecclesiarum, & suorum successorum, nisi primitus facta debita informatione & extimatione rerum emphiteoticarum per probos & expertos uiros, & quòd res emphiteotę antiquum censum supportare non possunt, & quòd de illa informatione constet per publicam scripturam siue publicum instrumentum. Item nota quòd aliquando emphiteota dat & tradit domino directo certam pecuniæ quantitatem, uel alio pro diminutione census, & tunc de hoc non faciat mentionem in suo instrumento hoc modo. Et confessus fuit præfatus nobilis Iohannes de sancto Baudilio se à dicto Andrea Philippi pro huiusmodi census diminu

tione

tione habuisse,& realiter recepisse decem libras turon̄. Exceptioni &c. quittauit &c. & habet uerum in domino directō layco,quia in ecclesiasticis nihil dari,cū per huius ecclesiæ uendi seu alienari uideretur, q̄ ita fieri nō potest.

Quomodo conficiendum sit Instrumentum super refectione Instrumenti debiti, de perditi, Ex Stephano Marcilletto.

NOta quōd quando quis asserens instrumentum obligatorium alium debiti perdidisse,uult & petit sibi refici,uocandus est suus debitor in iudicio,& probata dicti instrumenti amissione quàm probari sufficit,per creditoris iuramentum,cuius formam habes infra,iudex p̄cipiet, non qui illud instrumentum in notam sumpserat,q̄ ipsum reficiat,refectum tradat creditori, sed primo iudex tale creditori exiget iuramentum. Tu iurabis quōd instrumentum q̄d tibi refici reuera amisisti,quodq̄ nullo dolo à te uel alio nomine tuo,uel te sciente adhibito illud perdidisti,quodque nescis ubi uel apud seu penes quem sit quod quæ dolo uel fraude,illud habere uel possidere non desiuisti, quōdque illud non postulas refici fraudulenter, quodque si quocunque tempore illud ad manus tuas peruenerit,uel habere poteris, institues Tabellioni,quod illud confecit,uel iudici cancellatum, uel adnihilatum, nec eo amplius uteris in præiudicium debitoris,sed solum isto publicato siue exemplato. Sed quid si is contrà quem fieri petitur refectio seu exemplatio, dicit non esse faciendam. Respondeo,si obijcit iustam causam & statim,uel infra breue tempus paratus est de iure suo dotem,audietur. Vbi in refectione seu expectatione,uel dilatione breui non imminet periculum creditori,alias fiet refectio saluo iure suo dicti debitoris. Et præcipiet iudex Tabellioni, qui dictum instrumentum scripsit,ut illud reficiat & exhibeat creditori prædicto. Et quo præcepto & processu prædicto consuluit Magister Rolandinus, q̄ ille Tabellio ad excusationem sui faciat,sibi fieri per alium Tabellionem publicum instrumentum, seu acta publica. Notarius itaque qui dictum instrumentum debiti primo scripsit,& in notam sumpsit,exemplabit & scribet ipsum de uerbo ad uerbum,sic fecit primum & suscriptionem nominis sui in fine instrumenti taliter scribet. Ego talis Notarius auctoritate tali publicus,quæ de prædictis requisitus notaui, recepi, uerum & publicum instrumentū, quod alia uice p̄fato tali creditori exhibui,iterum ex rogatione siue nota eiusdem cancellata,de mandato talis iudicis exemplaui & refeci,& ipsum dicto creditori tradidi,eo quod dicto debitori coram præfato domino iudice citato, & se debitorem confitente,refectionic̄q; dicti instrumenti, minime cōtradicente,si ita fit,aliàs p̄dicta uerba omittantur. Et dicatur post uerbum citato, nihilq̄ualidum in aduersum allegante dictus creditor,iurauit illud sine fraude amisisse. Et facta diligenti collatione, signo meo consueto signaui,in fidem & testimonium præmissorum. Item nota q̄ si instrumentum debiti fuerit à muribus. uel tineis corrosum & dilaniatum,aut aliàs igne uel aqua,uel alio modo uituperatum seu destructum,taliter quōd nullam fidem seu probationem facere possit,nec creditor pro suo debito consequendo dicto instrumento uti, seu se iuuare ualeat,non erit necesse predicto instrumento reficiendo,adire prætorem,sed poterit notarius qui illud cōfecerat,dum tamen appareant aliquę reliquię dicti instrumenti,iterum reficere, retinendo penes se dictas reliquias alterius primi instrumenti,quia in hoc nullum imminet seu paratur periculū, aut præiudicium debitori. Et idem de quocunq; alio instrumento.

Forma transcripti, siue vidimus alicuius publici Instrumenti.

In nomine domini Amen. Anno &c. Nouerint &c. quòd apud talem locum & coram uenerabili uiro domino B. iudice uel uicario, uel officij eiusdem loci ueniens & exñs personaliter constitutus Andreas Philippi, præfato dño iudici præsentauit & exhibuit, quoddam publicum instrumentum confectum, subscriptum & signatum, pro ut in eodem prima facie apparebat, per Notarium sub anno & die in eodem conteñ. non uiciatum, non cancellatum, non abrasum, nec absolutum, aut in aliqua sui parte suspectũ, sed omni prorsus uicio et suspitione carens, cuius tenor sequitur, sub his uerbis: Año incarnationis domini &c. inseratur totus tenor instrumenti; quoquidem instrumento in præsentia & audientia præfati domini iudicis uicarij uel officij per me Notarium publicum infrascriptum, de uerbo ad uerbum, ibidem lecto dictus Andre. Philippi asserens se prędicto instrumẽto indigere et uti uelle in pluribus & diuersis locis & iudicijs & formidans propter itinerum discrimina, aut aliàs de amissione eiusdem, petijt ideo & requisiuit dictum dominum iudicem Vicarium uel officialem, quatenus prædictum instrumentũ transcribi facere, & ad æternam rei memoriam exemplari & publicari, ac in formam publicam redigi per me Notarium publicum infrascriptum, & per eundem dominum iudicem uicarium, uel officialem iudicialiter, decerni, ordinari & declarari huiusmodi transcripto, seu exemplari tantam & eandem fidem in iudicio & extrà, adhiberi debendam & adhibendam fore quantam originali prædicto, nec non in præmissis auctoritatem suam, & curiæ suæ iudiciariam interponi pariter & decretum. Et d. d. i. Vicarius uel officialis uiso per eum dicto instrumento, & illius tenore audito, ipsoq; palpato & inspecto ac sano & integro reperto, non uiciato, non abolito, nec aliqua sui parte suspecto. Sed omni uicio & suspitione carente, auditaq; requisitione per dictũ Andream Philippi, supra sibi facta, & eidem tanquam iure & rationi consonæ, annuens uoluit, decreuit et ordinauit, dictum instrumentum per me Notarium publicum infrascriptũ, transcribi, exemplari & in publicam formam & exemplum redigi. Et eidem transcripto siue exemplo, tantam & eandem fidem adhiberi, & adhibendã fore in iudicio & extra, quanta adhibetur seu adhiberi debet originali prædicto: quib. quidem uisioni, ostensioni, lectioni, decreto & declarationi, ac omnibus uniuersis & singulis supra dictis, tanquam benè ritè & legitimè peractis præfatus dominus iudex, uicarius uel officialis sedens pro tribunali more maiorum suorum in consistorio curiæ suæ, ubi ad iura reddenda consuetus, in sede uel in tali loco, quoddam scamnum ligneum, uel lapideũ, quem locũ sibi idoneum, quo ad hunc actum elegit, auctoritatem suam, & dictæ suæ iudiciariam interposuit, pariter & decretum. De quibus omnibus &c. Acta fuerunt hæc &c. & non quòd simili modo possit sumi exemplum siue transcriptum uidimus de literis priuilegiorum, aut alijs sicut de publico instrumento, mutatis mutandis suis locis, Et de alia qua cunq; publica scriptura. Item non quòd inter exemplar & exemplum est hęc differentia, quia exemplar est ipsum instrumentum originale Exemplum uero est scriptum siue Vidimus inde sumptum & extractum, unde uersus.

Exemplar generans, exemplum quod generatur.

Transi

Transſumptum certorum Inſtrumentorum, per auditorem Camerae.

IN nomine domini Amen. Nouerint uniuerſi & ſingulí hoc preſens publicum tranſſumpti inſtrumentum inſpecturi, lecturi, & audituri, quòd nos n. de .n. &c. cauſarum camerę, apoſtolicę generalis auditor ad reuerendi patris dñi .n. Abbatis monaſterij .n.n. diocæſis principalis inſtantiam & requiſitionem omnes & ſingulos ſua communiter, uel diuiſim intereſſe putañ. eorumq; procuratores, ſi qui tunc erant in Ro. cu. pro eiſdem ad uidendum & audiendum, non nulla uenditionis certarum petiarum terræ dudum Abbati monaſterij .n. facta publica inſtrumenta, per Notarios publicos, in notam receptam, ſubſcriptam & publicatam tranſſumi, & exemplari, & in publicam formam tranſſumpti redigi. Vel dicendum, & cauſam ſiquam habet rationabilem, quare præmiſſa minime fieri debeant allegandum per audientiam publicam literarum contradictarum d.n. Papæ citari fecimus & mandauimus, ad certum peremptorium terminum competentem, uidelicet ad diem & horam infraſcriptos. Quibus aduenien. comparauit in iudicio legitimè, coram nobis dictus dominus .n. præfatus, citra quorum cunque procuratorum ſuorum, per eum hactenus quomodolibet conſtitutorum reuocationem, & certas literas citatorias in dicta audientia noſtro de mandato executas facto reportauit, citatorumq; in eadem contentorum comparentium contumatiam accuſauit, ipſoſq; contumaces reputari, & in eorum contumatiam prædictam uenditionis inſtrumēta, ſana & illeſa, ac omni prorſus uicio & ſuſpitione carentia facto realiter, & in ſcriptis exhibuit atq; produxit, quæ tranſſumi & exemplari, ac in publicam formam redigi, mandari, noſtramq; & dictæ curiæ auctoritatem iudiciariam & ordinariam pariter & decretum interponi, per nos inſtanter poſtulauit. Nos tunc Iacobus auditor præfatus dictos citatos, non compareñ. reputauimus, merito id exigēte iuſticia contumaces, & in eorum contumaciam dicta inſtrumenta ad manus noſtras recepimus, illaq; uidimus, tenuimus, legimus, & diligenter inſpeximus. Et quia huiuſmodi inſtrumenta ſana, integra & illeſa, omnium prorſus uicio & ſuſpitione carentia inuenimus, idcirco ad dicti domini .n. principalis inſtan. illa per diſcretum uirum integrum N. publicū, apoſtolica & imperiali auctoritatibus, ac dictæ curiæ Notarium & ſcribam infraſcriptum tranſſumi & exemplari, ac in publicam tranſſumpti formam redigi fecimus & mandauimus uolentes & auctoritate dictæ curiæ decernen. quòd præſenti noſtro tranſſumpto publico de cætero & in antea tam in Ro. cu. quàm extrà, ubicunque locorum in iudicio & extra ſtetur illiq; detur & exhibeatur, talis & tanta fides, qualis & quanta dictis originalibus inſtrumentis inſeriis inſertis, & cum præſenti tranſſumpto auſcultatis, & collationatis, & data fuit & adhibita, daturque & adhibetur, ſeu daretur & adhiberetur, ſi in media exhibita fuiſſent aut oſtenſa, huiuſmodi uero inſtrumentorum tenores, de uerbo ad uerbum ſequuntur, & ſunt tales In nomine domini Amen &c. Quibus omnibus & ſingulis, tanquam ritè & legitimè factis auctoritatem & decretum dictæ curiæ, atque noſtram duximus interponendam & interpoſuimus, pro ut interponimus pñtium per tenorem. In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium &c. Pone datam in iudicio & teſtes.

Tranſſump-

Transsumptum in Forma Vidimus.

In nomine domini Amen. Nouerint uniuersi hoc præsens publicum transsumptum inspecturi, quòd nos .n. dei &c. episcopus .n. habuimus, uidimus & diligenter inspeximus Incliti principis domini .n. ducis .n. literas eius sigillo cum cordula sericea impendeñ. signatas, & omnimoda suspitione carentes. Quarum quidem literarum tenor in continentia erat iste. Nos .n. Et de signa sigilla, quibus literæ bullatæ fuerunt. Quibusquidem literis diligenter inspectis ad requisitionem honorabilis .n. per Notarium publicum infrascriptum ipsas exemplari mandauimus et transsumi, ac in publicam formam redigi decerneñ. & uoleñ. ut huic præsenti transsumpto publico siue exemplo plena fides deinceps adhibeatur, ubi libet in locis omnibus & singulis quibus fuerit oportunum, ipsumq; transsumptum fidem faciat, & illi stetur ac si originales ipse literæ apparerent. Quibus omnibus & singulis auctoritatem nostram ordinariam interposuimus & decretum, & ad ampliorem euidentiam præmissorum, sigillum nostrum præsentibus duximus apponendum. Actum &c.

INSTRVMENTORVM quæ Caeterata vulgo vocant, et vt in ipsis Notariorum Protocollis concipiuntur, Liber.

Instrumentum mundualdi caeteratum.

DOminæ Lucretiæ uiduæ, filiæ olim Raynaldi Francisci de Cigliamochis, & uxori olim Deifebi Roberti de Vbertis de Florentia, & de populo sancti Pancratij de Floren. præsenti & petenti &c. dedit in suum & pro suo legitimo mundualdo Sigismundum Francisci de Tornaquincis, ciuem Florentinum, præsentem & esse uolentem &c. Cuius cum consensu &c. possit &c. infrascriptum contractum facere &c. & se obligare &c. Et in prædictis &c. Rogans &c.

Procuratio caeterata pro vt communiter fit in prothocollo.

Item postea & in continenti dictis Anno, Indictione, die & loco, & coram dictis suprascriptis testibus &c. Suprascripta domina Lucretia cum consensu &c. dicti Sigismundi eius legitimi mundualdi per me L. Notarium infrascriptum, ut supra patet, dati præsentis, & eidem consentientis &c. citra tamē reuocationem &c. Et omni meliori modo &c. fecit &c. suos procuratores &c. dominum Symonem olim Grazini de Stagia, & dominum Mathæum Iohannis Notarios Florentinos, & quemlibet eorum absentes &c. ita tamen quòd occupantis conditio non sit melior &c. specialiter &c. In omnibus & singulis causis &c. ad agendum &c. Item ad intrandum in tenutam &c. Item ad petendum bona in solutum &c. Item ad faciendum capi &c. Item ad accusandum &c. Ponas omnes actus, quos uoluerit, faciendo mentionem de prio

de primo uerbo per gerundium ut suprã. Et generaliter &c. Dans &c. promittens &c. sub hypoteca &c. Renuncians &c. Cui &c. per guarantigiam &c. Rogans &c. Et si procuratio fieret per forensem, aut per Florentinum quæ deberet mitti extra territorium: subdas post illam clausulam: promittens &c. Releuans &c. ante illud sub hypoteca.

Venditio prout communiter scribitur in prothocollo.

ANtonius &c. Caueto, ut semper subdas nomen patris & aui, & etiam artem uel nomen familiæ & populum, omni meliori modo &c. per se & suos hæredes iure proprio, & in perpetuum dedit & uendidit &c. Domino co &c. præsenti, & pro se & suis hæredibus & successoribus &c. & nominandis ab eo &c. recipienti & ementi &c. unam domum &c. Ponas latera, uocabula & confines, cum omnibus & singulis &c. & cum omnibus & singulis accessibus &c. Ad habendum &c. Quæ bona dictus Anto. constituit se tenere pro dicto emptore & eius hæredibus & nominandis ab eo &c. Et constituit procuratorem &c. quemcunq; nominandum per dictum emptorem &c. Vel in prothocollo relinquas spacium pro nomine, specialiter &c. ad immittendum in tenutam &c. dictum Dominicum emptorem &c. Et insuper ex causa uenditionis prædictæ dictus Antonius uenditor, cessit &c. eidem Domínico emptori, ut suprà recipienti & stipulanti &c. omnia iura &c. Ipsum Dominicum fecit procuratorem &c. ut in rem suam &c. posuitq; ipsum in locum & uniuersum ius suum. Et promisit &c. dictus Antonius uenditor, dicto Domínico emptori, ut suprà recipienti &c. dicta bona &c. non molestare &c. sed dicta bona &c. de iure et de facto defendere &c. ab omni persona &c. Et si quo tempore aliqua lis etc. mota fuerit dicto Dominico emptori, uel nominandis, ab eo uel eorum hæredibus successoribus &c. inde uel super dictis bonis &c. omnem huiusmodi litem &c. in se et super se animo nouandi iudicium suscipere &c. infra quintam diem proximè futuram, ã die notificationis &c. Ita tamen quòd ex pacto etc. notificatio semel tantum facta &c. ualeat etc. Et in casu euictionis &c. promisit &c. dictus Antonius dicto Dominico emptori, ut suprà recipienti & stipulanti infra octo dies proximè futuros, à die huiusmodi euictionis &c. uel post eidem uenditori, uel eius hæredibus notificatũ fuerit personaliter, uel ad domum &c. Cum pacto etc. quòd denuntiacio domi, & etiam minus legitimè facta etc. ualeat &c. reddere & restituere infrascriptum precium, cum pœna dupli, & omnia damna, expensas & interesse litis & extra. Cum pacto &c. quòd eidem Dominico emptori, & nominandis ab eo &c. non possit obijci, quòd eius negligentia &c. uel iudicis imperitia bona fuerint euicta etc. Et in effectu promisit defensionem generalem, in forma plenissima, secundum stilum Notariorum ciuitatis Florentiæ etc. Et prædictã uenditionem, & omnia & singula suprascripta fecit dictus Antonius, pro precio florenorum quadringentorum septuagintaquinque auri largorum, quod preciũ dictus Dominicus emptor in præsentia mei L. Notarij infrascripti & testium suprascriptorum dedit, soluit, & numerauit dicto Antonio, uenditori præsenti, & ad se trahenti in pecunia numerata &c. de quibus uocauit se bene pagatum &c. Si uero non interueniret solutio precij, dicas, quod precium dictus uenditor fuit contentus & confessus, habuisse & recepisse, à dicto emptore &c. de quo precio dictus uenditor uocauit se benè pagatum, tacitum & contentum: exceptioni non numerate pecuniæ omnino renuncians. Quæ omnia &c. promisit &c. perpetuo firma

& rata habere &c. Sub pœna dupli etc. Quæ pœna. Qua pœna etc. pro quibus &c. dictus Antonius uenditor obligauit &c. Renunciauit &c. Cui &c. præcepi per guarantigiam &c. Rogantes &c. Si eueniret, ut in uenditione, & opus esset apponere aliqua pacta, scribas illa quàm clarius potes. Et aduertas, quòd pauca poterũt interueniri, de quibus suprà non sit facta mentio, & illa de uoluntate partium semper scribas in prothocollo. Vnam cautelam non obmittam, quòd si contigerit uenditionem fieri, cum pacto, quòd bona uẽdita sint prius obligata alicui creditori emptoris, uel alicui, qui bona emisset à præsenti emptore, quòd facias primo instrumentum, de per se ante uenditionem, quòd præsens uenditor obligat dicta bona pro tuitione & securitate illius primi emptoris, de cuius pecunia soluitur præsens precium.

Locatio prò vt communiter scribitur in Prothocollo.

NIcolaus &c. per se & suos hæredes, & omni meliori modo &c. locauit ad affictum &c. Laurentio etc. præsenti, & pro se et suis hæredibus cõducenti unum podere &c. pro tempore & termino quinque annorum proximè futurorum incipiendorum die prima Octobris, proximè futuri, et ut sequitur, finiendorum pro affictu & mercede &c. florenorum uigintiquinque auri de sigillo, promittens &c. dictus Nicolaus locator dicto Laurentio conductori præsenti, et ut supra recipienti et stipulanti &c. dicta bona durante tempore præsentis locationis non uendere &c. nec aliquem alium contractum facere in præiudicium præsentis locationis &c. Sed dicta bona, durante dicto tempore, dicto conductori etc. defendere etc. Et ex aduerso dictus conductor promisit &c. dicto Nicolao locatori præsenti, & per se & suis hæredibus etc. recipienti et stipulanti dicta bona, benè & diligenter colere ad usum boni inquilini. Et dicta bona pro dicto Nicolao tenere, et pro alio non recognoscere, & eidem Nicolao et eius hæredibus respondere, de dicto affictu &c. quolibet anno. Cum pacto etc. resolutio in defectum solutionis dicti affictus ad beneplacitum tantum dicti locatoris. Et finito dicto tempore dicta bona, eidem locatori, et eius hæredibus &c. dimittere libera, uacua et expedita, et potius meliorata quàm deteriorata. Quæ omnia promiserunt &c. attendere &c. sub pœna florenorum quinquaginta, ut suprà in generalitatibus.

Confessio dotis in pecunia cæterata, in Protocollo.

LAurentius & Leonardus &c. quilibet eorum insolidum, et in totum se obligando, unica tamen solutione sufficiente per se & eorum, et cuiuslibet eorum hæredes &c. et ex certa scientia &c. & omni meliori modo &c. fuerunt confessi et contenti, habuisse et recepisse, partim ab officialibus montis communis Florentiæ, et partim à Dominico &c. dantibus et soluentibus in dotem et dotis nomine dictæ dominæ Marietæ, filiæ dicti Dominici, et uxoris dicti Laurentij, inter donarios et res mobiles communi concordia, inter dictas partes extimatas, florenos octingentos auri largos hoc modo, uidelicet, florenos centumquinquaginta, à dicto Dominico, de quibus uocauerunt se benè pagatos &c. Et propterea fecerunt eidem dominæ Marietæ, licet absenti, et mihi Io. Notario infrascripto, ut publicæ personæ pro dicta domina

Marieta

Marietta,& eius hæredibus & succeſſoribus &c. recipienti & ſtipulanti do nationem propter nuptias de libris quinquaginta ſp,ſecundum formam ſtatu torum & ordinamentorum communis Florentiæ. Quas dotem & dona tionem propter nuptias promiſerunt &c. dictæ dominæ Mariettæ, licet abſenti & mihi Io. Notario infraſcripto, ut ſupra recipienti & ſtipulanti reddere &c. eidem dominæ Marietæ,& eius hæredibus & ſucceſſorib. &c. in omnem caſum & euentum dictæ dotis reddendę & donationis ſoluendæ, conſtante matrimonio uel ſoluto floreno. &c. Et generaliter ubiq; locorum &c. Cum pacto dotali &c. promittens &c. de dicta dote &c. non opponere ſolutionem &c. niſi per hoc inſtrumentum ſibi redditum. Quæ omnia &c. promiſerunt &c. perpetuo firma & rata habere &c. pro quibus &c. obliga uerunt &c. quæ bona obligata conſtituerunt ſe precario nomine, pro dicta do mina Marietta & eius hæredibus poſſidere, renunciauerunt. &c quibus per guarantigiam &c. Rogantes &c.

Ceſſio Iurium cæterata.

CErtum eſſe dicitur; q; Cęſar &c. Narres prius inſtrumentum, de quo fit ceſſio, & ad illud facias q; partes ſe referant, & poſtea dicas. Vnde hodie hac præſenti ſupraſcripta die Auguſtinus &c. titulo & cauſa uenditionis & ante infraſcripti precij ſolutionem dedit & ceſſit &c. dicto Alexandro fi deiuſſori, præſenti pro ſe & ſuis hæredibus &c. recipienti &c. ius & nomen dicti debiti &c. Et omnia & ſing. alia &c. ſibi Auguſtino quomodolibet cõ petentia cõſtituens dictũ Alexand. procuratorem, & dñm ut in rem ſuam: po nensq; eum in locum & uniuerſum ius ſuum. Ita q; amodo dictus Alexander poſſit uti &c. dictis iurib. &c. promittens &c. dictus Aug. dicto Alex. ut ſu pra recipienti & ſtipulanti &c. ſe eſſe uerũ creditorem, & dicta iura &c. apud ſe eſſe illeſa &c. & dicta iura alteri non conceſſiſſe &c. & contra non facere &c. Et prædictam ceſſionem, & omnia ſingula ſupraſcripta fecit dictus Au guſtinus, pro precio flo. centum auri largorum &c. quos florenos centum di ctus Alexander in præſentia mei Notarij infraſcripti & teſtium ſupraſcripto rum, dedit & ſoluit, & numerauit dicto Auguſtino præſenti &c. Quæ omnia promiſit &c. attendere &c. ſub pœna dupli: &c. Quæ pœna &c. pro quib. &c. obligauit &c. renunciauit &c. Cui per guarantigiam &c. Rogantes &c.

Inſtrumentum finis in protocollum.

PEtrus &c. non ui, dolo uel metu &c. ſed ex eius certa ſcientia &c. & om ni meliori modo &c. fecit finem &c. Miniati &c. ibidem præſenti pro ſe & ſuis hæredibus recipienti & ſtipulanti de omni & toto eo, & omnibus et ſingulis his, ad quæ dictus Minias dicto Petro hactenus tenetur &c. quacun que de cauſa etiam quomodolibet excogitanda. Non apponas iſta uerba, ni ſi de conſenſu partium, cum ſcriptura uel ſine &c. & hanc finem &c. fecit di ctus Pe. quia ſibi à dicto Mi. integrè ſolutum & ſatiſfactum eſſe aſſeruit, de omnibus & ſingulis his, ad quæ dictus Mi. tenebatur dicto Pe. & de quibus uocauit ſe benè pagatum &c. Quem finem uoluit extendi &c. etiam ad incog nita &c. Non apponas hanc clauſulam, niſi de conſenſu partium, liberans &c. Quæ omnia &c. promiſit &c. perpetuò attendere &c. ſub pœna &c. Quæ pœna &c. qua pœna &c. pro quibus &c. obligauit &c. renunciauit &c. Cui præcepi per guarantigiam &c. Rogantes &c.

Compromissum in prothocollo.

Iohannes &c. per se & suos hæredes ex parte una. Augustinus &c. suo nomine proprio, & pro & uice & nomine Mathei eius fratris carnalis, pro quo de rato promisit &c. & se facturum & curaturum ita & taliter cũ effectu omni iuris & facti exceptione remota, quòd dictus Matheus ratificabit &c. præsens cõpromissum, et omne laudum, exinde ferendum &c. infra unũ mensem proximè futurum, per publicum instrumentum &c. manu mei Notarij infrascripti, uel alterius cuiuscũq; notarij, dum modo si manu alterius notarij deueniat et deuenire debeat infra dictũ tẽpus, ad notitiam dicti Io. uel mei Notarij infrascripti, alias de suo proprio facere et obseruare promisit, sub infrascripta pœna, et quolibet dictorũ modorũ & nomine, ex parte alia &c. Et omni meliori modo &c. generaliter omnes & singulas eorum lites &c. commiserunt & cõpromiserunt etc. in Orlandum et Mariottum, tanq; in eorum arbitros etc. ambos in concordia. Dantes &c. dictis arbitris &c. plenam licentiam &c. in prædictis &c. laudandi &c. de iure & de facto &c. etiam super liquidis &c. Non apponas hanc clausulam, nisi de consensu partium. Et de bonis, rebus & iuribus unius partis, & econuerso, alteri parti dandi & adiudicandi &c. Cũ pacto &c. q; de omnibus & singulis his, de quibus per dictos arbitros &c. ambos in concordia laudari contigerit &c. intelligatur fuisse litem & quæstionẽ inter dictas partes &c. Nec non promittentes &c. dictæ partes &c. stare &c. omni laudo &c. & ab ipsorum laudis &c. non appellare &c. quinimmo præsens compromissum, & omne laudum &c. exinde ferendum &c. perpetuo firma & rata habere &c. sub pœna florenorum ducentorum &c. Quæ pœna &c. Qua pœna &c. pro quibus &c. obligauerunt &c. renunciauerunt &c. quibus præcepi, per guarantigiam &c. Et hoc præsens compromissum durare uoluit, & uires habere hinc ad tres annos proxime futuros. Rogantes &c.

Instrumentum pacis caeteratum.

Bernhardus &c. suo nomine proprio, & per se et eius filios, et hæredes & successores frat. et nepotes attinẽtes, cõplices et sequaces, ex line tã fœminea quàm masculina, pro quibus et quolibet eorum de rato promisit &c. se facturum &c. alias de suo proprio facere, attendere & obseruare promisit, sub infrascripta pœna, quolibet dictorũ modorũ & nominũ &c. ex parte una &c. et Hiero. &c. p se et suos filios hæredes et successores, fratres et nepotes attinentes, cõplices et sequaces, ex utraq; linea, pro quibus, et quolibet eorum de rato &c. promisit &c. sub infrascripta pœna et quolibet dictorum modorum & nominum simul insolidum, & de per se ex parte alia, & quilibet eorum de ratoliberate, & excerta scientia &c. & omni meliori modo &c. fecerunt & reddiderunt, sibi inuicem & uicissim, unus alteri & econuerso, solemnibus stipulationibus hinc inde interuenientibus pacem & concordiam &c. oscullo pacis uicissim interueniente. Generaliter de omnibus & singulis iniurijs assaltis percussionibus &c. uni per alium, uel econuerso usque in præsentem diem illatis &c. cum armis uel line &c. occasione brigarum &c. quæ erant, uel esse dicebantur inter dictas partes &c. Quæ omnia dictæ partes dictis modis & nominibus inter se remiserunt &c. & de omnibus et sing. processibus & condemnationibus &c. Et maximè & specialiter &c. de omni et toto eo, q; contra dictum Hieronymum in curia præsentis dñi Potestatis ciuitatis Flo. proceditur per uiam inquisitionis &c. Narres processum, & si secuta esset cõdemnatio, narres sententiam, et si non esset formata inquisitio uel institutaaccusatio, narres delictũ. Et promiserũt dictæ partes dictis modis et nominibus sibi in

sibi inuicem & uicissim &c. solemnibus stipulationibus &c. prædictam pacem &c. semper firmam & incorruptam habere &c. perpetuis temporibus duraturam fore. Quæ omnia &c. promiserũt &c. perpetuẽ firma & rata habere &c. et attendere &c. sub pœna florenorum mille auri largorũ applicanda, ꝑ una dimidia cameræ & fisco cõmunis Flo. licet absenti et mihi L. ut publicæ personæ, pro dicta camera, & fisco recipienti & stipulanti &c. ꝑ alia dimidia applicanda, parti offensę & prædicta seruanti. Quæ pœna &c. qua pœna &c. pro quibus &c. obligauerunt &c. renunciauerunt &c. quibus prȩcepi per guarantigiam &c. Rogans &c.

INSTRVMENTORVM super Ecclesiasticis negocijs confi ciendorum, Liber vnus.

Instrumentũ nominationis, praesentationis, et possessionis per procuratorem.

IN nomine dñi amen. Año á natiuitate eiusdem millesimo quingentesimo N. &c. Indictione N. die uero N. mensis N. pontificatus sanctiss. in Christo patris et dñi nostri, dñi N. diuina ꝓuidentia papę N. año N. coram uenerabilib. circũspectis dñis N. N. & N. canonicis capitularib. ecclesię N. diocæsis, ipsis inibi in libraria iam dictę ecclesię capitulariter cõgregatis, & cõuocatis, eiusdẽ capituli maiorẽ partẽ, tunc faciẽtes & representantes, inq; mei notarij publici, testiumq; infrascriptorũ ad hoc specialiter uocatorũ & rogatorum ꝓsentia, ꝓsonaliter cõstitutus uenerabilis dñs N. de N. prędictæ ecclesiæ N. decanus, dixit et ꝓposuit beneficium seu officium subcustodiæ, eiusdem ecclesiæ N. per obitum quondam honorabilis dñi N. de N. earundem beneficij & officij ultimi et nouissimi possessoris, extra Romanam curiam, & in partib. defũcti, uacare, quorũquidem beneficij & officij collatio, prouisio, ꝓsentatio, seu quæuis alia dispositio, ad uenerabilem dñm N. canonicũ & custodem, ecclesiæ prędictæ, tunc absentem & in Romana curia existẽtem, ex parte eiusdem custodię suę, quotiẽs illa uacare cõtigerit, pleno iure & ex antiqua hactenus legitimè introducta atq; seruata cõsuetudine pertineret, qui quidẽ dñs N. custos se dñm N. de N. decanũ ante ipsius ad Romanam curiã recessum, in suũ legitimũ fecisset et ordinasset procuratorẽ, ipsius dñi N. custodis nomine, et pro eo ipso, sic in Romana curia existente, absentia, aliquod seu aliqua beneficiũ uel beneficia, ipsi dño N. prædicto canonicatus et præbendæ suorũ prædictorũ, desuper erecta, seu etiam ratione dicti sui officij custodiæ, in supradicta ecclesia N. seu uacante seu uacatura, ad cõferendũ debita seu debentia, huiusmodi beneficiũ uel beneficia, cuicunq; personę ad hoc abili cõferendũ, nominandũ, supradictis dñis N. et capitulo prȩsentandũ, seu prouidere faciendũ, iuxta et secundũ quoddam prothocollũ, per honorabilẽ dñm N. notariũ publicum, ut apparebat cõfectũ et subscriptũ, quod tunc exhibuit & legi fecit. Quo sic lecto, & ad huiusmodi pro sufficiente habito dñs N. de M. Decanus supranominatus eo quo supra procuratorio nomine dñis N. et capitulo supradictis honorabilem d. N. de N. clericũ N. diocęsis, ibidem præsentem tanq; abilem & idoneum ad præfatum beneficium seu officium subcustodię tenendum, regendum & gubernandum præsentauit, & ut moris, nominauit. Supplicans cum eodem &c. In forma cõmuni aliorum instru-

mentorum possessionem &c. ipse nihilominus prius in manibus mei notarij publici infrascripti, solemniter stipulanti se propter carentiam ex tunc libro statutorum ecclesiæ N. supradictæ, si speciale iuramentum beneficij & officij subcustodiæ esset, se illud eciam cum liber statutorum prædictus apportare tur, postea etiam facturum prout illud in quodam instrumento publico habebatur & continebatur, præstitit & iurauit, huiusmodi sub tenore. Reliqua ut in alijs instrumentis possessionum.

Præsentatio Juris beneficij patronatus Laicorum.

VEnerabili ac circũspecto dño Officiali præpositurę ecclesię sancti B. opidi F. Con. de N. Sinceram charitatem, et quicquid poterit reuerentię et honoris, Ad perpetuũ beneficium triũ missarum in ecclesia sancti Petri in suburbio F. quæ fieri debent tribus, scilicet secunda, quarta & sexta ferijs in sũmo altari sancti M. ex eiusdẽ ecclesiæ, iuxta instaurationis tenorem. Quod quidem beneficiũ quondam piæ memoriæ Caspar Comes pro salute animæ suę per me dictum Conra. Bartholomei, eiusdem beneficij ultimi & nouissimi possessoris dum uixit. Cuius quidem prę sentatio ac collatio, seu quæuis alia dispositio iuxta fundationis tenorem, quotienscunq; uacauerit seu uacare contigerit, ad me tanq; uerum collatorem spectare et pertinere dinoscitur. Ad beneficium tale regendum & obtinendũ pleno iure discretum Balthas. de n. cler. Moguñ. dioces. purè propter deum, tanq; abilem & idoneum, uenerabilitati uestrę dignum duxi præsentandum, necnon omnibus melioribus modis, uia, iure et causa & forma prę sento in dei nomine, per prę sentem supplicationem humiliter unà cũ dicto præsentato, & pro ipso, quatenus eundẽ præsentatum diuinæ pietatis intuitu, iuxta uestri officij debitum ad dictum altare seu beneficium, pro ut ad uestrum spectat officium, instituere & inuestire dignemini, facien. sibi de uniuersis redditib. fructib. obuen. iuribus et procurato. quibuscunq; ad dictum beneficium spectañ. integraliter responderi. Adhibitis in his & circa præmissa solemnitatib. debitis & consuetis. In cuius rei testimonium sigillum meum proprium præsentibus duxi appendendum. Datum die 6. mensis &c. Anno &c.

Instrumentum ad acceptandum et nanciscendum possessionem.

ANno &c. xv^c. N. Indictione N. die uero N. mensis N. pontificatus nostri domini N. Papæ N. anno N. in mei notarij publici testiumq; inscriptorum ad hoc specialiter uocatorum & rogatorũ præsentia personaliter constitutus uenerabilis dñs N. Scolasticus ecclesiæ N. N. dioces. & altaristaltaris N. in N. eiusdem dioceſis principalis principaliter pro se ipso, citrata amen reuocationem procuratorum suorũ, per ipsum hactenus quomodolibet constitutorum, & omnibus melioribus modo &c. quibus melius debuit, fecit, constituit &c. in suum certum legitimum &c. procuratorem, actorem factorem &c. uidelicet, honorabilem dominum N. de N. presbiterum N. dioceſis præsentem, & onus procurationis huiusmodi in se sponte suscipientem, solum & insolidum, ad supradicti domini constituentis corporalem realem

realem & actualem possessionem altaris N. prædicti, Iuriumq; & pertinentiarum eiusdem petẽdũ, recipi, poni, induci, & obtinendũ, possessionemq; altaris illius recipiendum, apprehendendum & nanciscendum, secq; in huiusmodi possessionem defendi, sibiq; de illis iuribus, fructibus & redditibus, uniuersis responderi faciendum, fructus, redditus & pertinentias altaris supradicti leuandum & exigendum, locandum, arredandum, de leuatis quittandum. Et quodlibet licitum & honestum iuramentum, si necesse fuerit, præmissorũ occasione, in animam sui principalis prædicti præstandum & iurandum, dictumq; altare supradicti domini constituentis nomine, & pro eo in diuinis rogandum &c. Et si necesse, uel plures procuratores loco sui substituendum & reuocandum &c. Et generaliter omnia & singula alia faciendum, dicendum gerendum, & exercendum &c. quę in prędmissis quomodolibet fuerint necessaria & oportuna. Etiam si talia forent, quæ mandatum exigerent magis speciale &c. Et ipse dominus constituens met faceret, si præmissis interesset in forma meliori.

Instrumentũ ad capiendum possessionem.

In mei Notarij publici testiumq; infrascriptorum ad hoc specialiter uocatorum & rogatorum præsentia personaliter constitutus dominus N. Custos & Canonicus ecclesiæ N. N. Diocæsis principalis principaliter pro se ipso, citra tamen reuocationem procuratorum suorum, per ipsum hactenus quomodolibet constitutorum reuocatione, sponte & eius certa scientia, omnibus melioribus modo, forma, iure & causa, quibus melius & efficacius potuit et debuit, constituit, fecit, & solemniter ordinauit, in suum certum & legitimum & in indubitatũ procuratorem, specialem & generalem, ita tamem quõd specialitas generalitati non deroget, nec econtra, actorum, factorũ, negotiorumque suorum infrascriptorum, uidelicet, honorabilem dominum N. plebanũ in N. diocæsis M. præfatæ, absentem tanquam præsentem, solum & insolidum, ad petendum & obtinendum, sibi dicti domini constituentis nomine & pro eo Canonicatum & præbendam in ecclesia N. diocæsis N. supradictæ, per obitum quondam domini N. illius dum uixit ultimi possessoris, & extra Romanam Curiam, ac partibus, seu alijs quocunq; modo uacante, de quibus dño constituenti supradicto, per sanctissimum in Christo patrem, & dominum nostrum dominum N. Papam N. gratiosè prouisum fuerat, ã uenerabilibus dominis Præposito, Decano & Capitulo ecclesiæ eiusdem, seu quocunq; alio ab hoc potestatem habente conferri, secq; in corporalem realem & actualem possessionem canonicatus & præbendæ prædictorum induci, ac stabulum in choro, et locum in capitulo, cum plenitudine iuris canonici assignari, ac possessionem canonicatus et præbendæ prædictorum, cum omnibus et singulis iuribus et pertinentijs, earundem intrandum, apprehendendum, nanciscendum et adipiscendum, secq; in huiusmodi possessionem poni, induci et defendi faciendum, sibiq; dicti domini constituentis nomine ãdictorum canonicatus, et præbendæ fructibus, redditibus, prouentuũ iuribus obuentuum uniuersis integrè responderi, petendum, exigendum, leuandum et recipiendum, nec non de obseruandis statutis et consuetudinibus ecclesiæ supradictæ, in animam ipsius domini constituentis, solitum et quodlibet alterius generis licitum iuramentum præstandum, ipsosq; fructus, redditus et prouentum supradictos uendendum, arredandum, locandum, ac ad firmam seu annuam pensionem, quibuscunq; personis dandum et concedendum, in diuinis laudabiliter regi faciendum, ac de perceptis et leuatis quitantiam fiendum ac etiam pactum de ulterius non petendo faciendum.

Instrumentum possessionis per Notarium traditae vigore translationis.

In nomine dñi Amen. Anno à Natiuitate eiusdem Millesimo quingentesimo N. Indictione N die uero N. Mensis N. pontificatus sanctissimi in Christo patris, & domini nostri domini N. diuina prouidentia Papæ N. anno N. in mei Notarij publici, testiumq; infrascriptorum, ad hoc specialiter uocatorũ & rogatorum, presentia personaliter constitutus uenerabilis dominus N. canonicus ecclesiæ N. diocæsis N. principalis principaliter pro se ipso habens & tenens in manibus suis quasdam patentes literas translationis, sigillo uenerabilis domini N. scolastici ecclesiæ N. opidi supradicti commissarij & executoris, in cera uiridi in pressula pergamenea impẽdente, sigillatas ac alias debite roboratas, super translationem prouisionem, collationem altaris tituli beatæ N. & sanctæ N. in cœnobio monialiũ sanctæ N. opidi N. supradicti confectas, prout in eisdem translationis literis, plenius dicitur contineri. Et me Notarium publicum infrascriptum, quatenus uigore et auctoritate literarum prædictarum, actualem uidelicet, post quarum in eisdem literis positæ, nec non mandati desuper mihi facti, subq; cẽsuris, & pœnis inibi contentis & cõprehensis sibi corporalem, realem & actualem possessionem, prænominati altaris beatæ N. & sanctæ N. cum suis iuribus & pertinentijs uniuersis tradere, ipsumq; effectualiter inducere requisiuit. Ego tunc Notarius subscriptus, sic ut præmittitur requisitus, in uim mandati supradicti domini commissarij, & executoris, in hac parte mihi facti uolens & tenere illum obedienter parere præfatum dominum N. principalem, in literisq; translationis supradictis principaliter nominatis in corporalem, realem & actualem possessionẽ altaris beatæ N. & sanctæ N. præfati, iuriumq; & pertinentiarum prædictorum, per tactũ cornu altaris, eisdem in manus eius tradidi, ac libri calicis & ornamentorum assignatione, & diuinorum commissione, posui & induxi, libiq; quantum in me fuit, de omnibus & singulis fructib. & emolumentis respondi. Mandatum insuper omnibus & singulis reddituarijs, pensionarijs, & colonis eiusdem altaris, quatenus sub pœnis & cẽsuris in sæpefatis literis translationem, ut præmittitur, contentis & comprehẽnsis, de fructibus & redditibus uniuersis sibi domino N. principali, seu eius legitimo procuratori, ad hoc mandatum habente, responderent seu responderi, quantum in eis fuerit, realem & cum effectu facerent. Super quibus omnibus &c.

Quia dictorum, requisitioni, possessioni, traditioni, fructuum responsioni, mandati interpositioni, omnibusq; alijs &c.

Instrumentum possessionis translationis.

IN nomine domini Amen. Anno à natiuitate eiusdem Millesimo quingentesimo N. Indictione N. die uero N. Mensis N. pontificatus sanctissimi in Christo patris, & domini nostri, domini N. diuina prouidentia Papæ N. Anno N. in Sacristia ecclesiæ sanctorum N. & N. diocæsis N. Coram uenerabilibus & honorabilibus dominis N. scolastico N. Cantori N. N. N. & N. canonicis capitularibus capitulũ, eiusdem ecclesiæ tunc facientibus & presentantibus capitulariter conuocatis & congregatis, inq; mei notarij publici, & testium infrascriptorum ad hoc specialiter uocatorum & rogatorum, præsentia personaliter constitutus uenerabilis dominus N. presbiter N. dio

cæsis

cæſis, principalis habens & tenens ſuis in manibus quaſdam literas prouiſionis Reuerendiſſimi in Chriſto patris & domini, domini N. miſeratione diuina epiſcopi N. ſanctæ Romanæ eccleſiæ, cardinalis N. Patriarchę Iheroſolimitanę, per uniuerſam germaniam, & quorum alia loca, ad quæ ipſum diuerti contigerit, dñi noſtri papæ, & ſedis apoſtolicæ legati ſibi à prælibato reuerendiſſimo dño N. epiſcopo, Cardinali & Legato, deſuper canonicatu & prebenda in eccleſia ſanctorum N. & N. opidi N. N. quam ultimo uenerabilis dñs N. clericus N. diocæſis, in eadem eccleſia, ultimo habuerit & poſſederit gratioſę conceſſis, ad quas quidem canonicatum & prebendam idem dñs N. alʒ una permutatione, quemadmodū in eiſdem literis ſupradicti reuerendiſſimi dñi cardinalis epiſcopi & legati ac proceſſibus inde ſecutis, pleniuſc ō tinetur & haberetur, tranſlatus eſſet, præfatos dños ſcolaſticum & capitulū monuit, requiſiuit ac humiliter petijt, quatenus ipſum earundem literarum reuerendiſſimi dñi cardinalis epiſcopi & legati ſupranominati & proceſſuū deſuper fulminatorum uigore, in & ad corporalem realem & actualem poſſeſſionem dictorum canonicatus & prebendæ admittere, ſtabulū ſibi in choro & locum in capitulo, cum plenitudine iuris canonici aſſignarent, ſibiq; de ipſorū fructibus redditibus & prouentibus, iuribus & obuentib. uniuerſis reſponderent literis, quę huiuſmodi apoſtolicis in omnib. & per omnia ſub pœnis & ſententijs in eiſdem deſcriptis & contentis, realiter & cum effectu parerent. Ad quas quidem monitioni & requiſitioni per ipſum magiſtrum N. ſic ut præmittitur factis, ſupradicti dñi ſcolaſticus & capitulum matura deliberatione inter ſe præhabita uolen. ſupranominati reuerendiſſimi dñi Cardinalis epiſcopi & legati obedire mandatis, ſupradictum dominū N. principalem inſtantem requirentem, & id fieri petentem, ad ſupradictum canonicatum & præbendam admittendum duxerunt, & admiſerūt, iuramentumq; per canonicos prædictæ eccleſiæ de obſeruandis ſtatutis & conſuetudinibus preſtari ſolitum & conſuetum, in libro ſtatutorum eiuſdem eccleſiæ deſcriptū, ab eodem dño N. principali receperunt. Qui quidem dñs N. principalis iam dictus iuramentū ſupradictū tactis per eū ſcripturis ſacroſanctis, ad ſancta dei euangelia corporaliter iurauit & preſtitit. Quo quidem iuramento, ſicut præmittitur, preſtito, ſupradictus dñs ſcolaſticus ſui & totius capituli nominib. dño N. principali ſæpedicto recepto, admiſſo & iurato dictorū canonicatus & præbendæ, cū omnib. iurib. & pertinentijs ſuis per bireti traditionem, & capitis ſui impoſitionem, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, poſſeſſionem realem, corporalem & actualem tradidit & aſſignauit, ducens deinde eū dem dominū N. principalem indutum religione in chorū, locumq; & ſtallū dextri lateris introitus chori, ut moris eſt, cum iſtius uerſiculi, trina repetitione: hæc requies mea in ſeculū ſeculi, hic habitabo, quoniam elegi eam: trina repetitione aſſignauit. Extunc honorabilis dñs N. uicarius & ſubcuſtos dictę eccleſiæ, ſæpedictū dominum N. principalem ad campanulam, inibi in choro pendentem duxit quam trahendo pulſauit, in ſignum uerę, realis, actualis & corporalis poſſeſſione dictorum canonicatus & præbendæ, iuriumq; & pertinentiarum eorundem integrę adeptionis. Super quibus omnibus &c. dictus.

Inſtrumentum poſſeſſionis.

In nomine domini Amen. Anno à Natiuitate eiuſdem Milleſimo quingenteſimo N. Indictione N. die uero N. menſis N. pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris, et domini noſtri, domini N. diuina prouidentia papæ N. coram uenerabilibus et honorabilibus dominis N. Decano N. ſcolaſtico N. Cuſtode N. N. et N. Canonicis et capitularibus eccleſiæ N. capitulum ec

cleſiæ, eiuſdem tunc facientes et repreſentantes inibi loco capitulari ſolito ca
pitulariter congregatis et conuocatis, in mei Notarij publici, teſtiumq; infra
ſcriptorum ad hoc ſpecialiter uocatorũ & rogatorum pręſentia, perſonaliter
conſtitutus uenerabilis dominus N. canonicus dictæ eccleſiæ N. principalis
principaliter pro ſe ipſo habens & tenens ſuis in manibus quaſdam patentes
literas tranſlationis Sigillo uenerabilis & egregij uiri dñi N. utriuſq; iuris
doctoris Canonici eccleſiæ N. Maguntiæ ac reuerendiſ. domini dñi archiepi
ſcopi N. confirmati in ſpiritualibus uicarij & cõmiſſarij, & executoris in cera
uiridi in preſſula progamea, appenden. ſigillatas, manuq; honorabilis domi
ni uiri N. Notarij publici, ut apparebat ſubſcriptis ac alijs, in quib. ſiquidem
literis tranſlationis N. principalis ſupradictus in & ad canonicatum & præ
bendam, quam in eadem eccleſia N. uenerabilis & egregius uir dominus N
ſupradicti reuerendiſſimi dñi, dñi N. archiepiſcopi N. &c. Cancellarius ob-
tinuerat & poſſederat una permutatione tranſlatus fuerat, prout in dictis lite
ris tranſlationis latius continebatur. Et præfatos dominos Decanum & capi
tulum, quatenus ipſum literarum tranſlationis uigore in canonicum & con-
fratrem admittere & recipere, ſibiq; dictorum canonicatus & prębendæ rea
lem, corporalem, & actualem poſſeſſionem tradere, atq; ſtallum ſibi in choro,
in capitulo cum plenitudine iuris canonici aſſignare, necnon de illarum fructi
bus, redditibus, iuribus, prouentibus & obuentib. reſpondere, literiſq; tran-
ſlationis ſupradictis, in omnibus & per omnia, realiter & cum effectu, obedi-
re dignarentur requiſiuit, & illud offerens ad conſueta fieri ſolitis paratum.
Ad quas quidem requiſitiones per ipſum dominum N. principalem ſupradi
ctum, ut præmittitur factis, ſupradicti domini Decanus & capitulum matu-
ra deliberatione, inter ſe pręhabita, uolentes literis tranſlationis & manda-
tis inibi contentis obedire, dominum N. principalem ſupranominatum ad ca
nonicatum, & prębandam ſupradictas admittendum duxerunt, & admiſe-
runt, iuramentum quoq; per canonicos præfatæ eccleſiæ N. de obſeruandis
ſtatutis & conſuetudinibus illius præſtari ſolitum, & conſuetum in libro ſta
tutorum deſcriptum ab eodem domino N. principali receperunt. Qui qui-
dem dominus N. principalis ſæpe dictus ſupradictum iuramentum, tactis p
eum ſcripturis ſacroſanctis, ad ſancta dei Euangelia, corporaliter preſtitit &
iurauit, quo iuramento ſic preſtito ſupradictus dominus Decanus, ſuo & toti
us capituli nominibus dicto N. principali recepto, admiſſo & iurato dictorũ
canonicatus & prebendæ, cum omnibus iuribus & pertinentijs ſuis, per Bire
ti traditionem & capiti eius impoſitionem, poſſeſſionem realem & actualem,
in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti tradidit, et deinde eundem dominũ
N. principalem inductum, religione in chorum eccleſiæ eiuſdem induxit, &
ſibi locum & ſtallum in dextro latere, introitus chori ut moris eſt, cum iſtius
uerſiculi: Hæc requies mea in ſeculum ſeculi, hic habitabo, quoniam elegi
eam, trina repetitione aſſignauit, duxitq; eundem dominum N. principalem
ad campanulam inibi pendentem, quam idem trahendo pulſauit, & deinde
ad domum, ad canonicatum & prebendam prædictis ſuis N. pertinen. tra-
dendo ſibi annulum ianuę & clauium, dominus inſtituens ipſum dominum
N. in poſſeſſionem eiuſdem domus in ſignum uerę realis & actualis poſſeſſio
nis canonicatus, & prebendæ prędictorum, luriumq;, pertinentiarum, earun
dem integræ adoptionis. Supra quibus omnibus &c.

Inductio in poſſeſſionem epiſcopatus in vim literarum apoſtolicarum.

In

In nomine domini Amen. Anno &c. Coram uenerabilibus & circumspectis uiris dominis n. archiadiacono de n. & n. archiadiacono de n. canonicis de capitulo cathedralis ecclesiæ n. cæterisq; canonicis personis & capitularibus, dictæ ecclesiæ n. inibi simul congregatis & conuenientibus, in loco suo capitulari ad sonum campanę pulsatę, iuxta usum & consuetudinem ipsorum hactenus obseruatis, uocatis in mei notarij publici & testium infrascriptorum ad hoc uocatorum specialiter & rogatorum præsentia, personaliter constitutus, uenerabilis uir dominus n. decretorum Doctor, literarum apostolicarum scriptor, procurator procuratorio nomine Reuerendiss. patris domini n. episcopi n. prout de suæ procurationis mandato, per quoddam publicum instrumentum, quod ibidem præsentauit, & oñdit legitimis cõstat documentis & quasdam literas apostolicas electionis, seu prouisionis episcopatus, dictæ ecclesiæ n. dicto domino n. per præfatum dominum nostrum Papam, gratiosè concessam, quarum tenores propter earum prolixitatem obmitto, ibidem præsentauit & legi fecit. Quarum quidem literarum apostolicarum uigore idem dominus n. procurator nomine quo suprà procuratorio dictos capitulum, aliasq; personas singulares & capitulantes prædictos, qtũs ipsum nomine præfati domini n. de n. in & ad corporalem, realem & actualẽ possessionem dictæ ecclesiæ, & episcopatus n. cum omnibus iuribus & pertinentijs suis ac oneribus & honoribus, iuxta & secundum earundem literarũ apostolicarũ uim, continentiam & tenorem, sub pœnis sententijs & censuris in eisdem contentis ponerent & inducerent, debita cum instantia postulauit. Qui quidem domini de capitulo singulæq; personæ, capitulantes prædictæ, ad statim supradictas literas apostolicas obedieñ. filij ad se recipieñ. & eisdem obedire uolentes, eundem dominum n. procuratorem, in personam dicti domini n. in realem, corporalem & actualem possessionem dictæ ecclesiæ & episcopatus N. cum decantatione & solemnitatibus, in talibus fieri solitis & consuetis receperunt & induxerunt, & in sede episcopali, in choro & loco & capitulo, eiusdem ecclesiæ n. sedere fecerunt, necnon possessionem audientiæ dictæ ecclesiæ, quæ tenetur modo in capella domini n. olim episcopi n. in eadem ecclesia n. ac in domum siue palacium episcopale n. eundem dominũ n. procuratorem nomine, quo supra procuratorio, cum solemnitatibus, in talibus solitis & consuetis induxit, & eandem domum, siue palacium episcopale eidem n. nomine procuratorio, quo supra assignarunt, recepto primitus ab eodem domino n. procuratorio nomine, quo suprà corporali iuramento, qd propter hoc ad preces dictorum dominorum de capitulo & aliorum prædictorum in manibus mei notarij publicij infrascripti, in animam dicti domini n. prestitit, de obseruando omnia priuilegia, immunitates antiquas consuetudinis dictæ ecclesiæ & episcopatus, & quod si aliquæ consuetudines antiquę essent uiolatæ in dicta ecclesia, & episcopatu & episcopis, bene faciatis eas seruari. Super quibus &c.

Inductio in possessionem parrochialis collatae auctoritate ordinaria, per executorem.

In nomine domini Amen. &c. Constitutus uenerabilis & circumspectus uir dominus n. presbiter rector parrochialis ecclesiæ n. habens & tenens in suis manibus quasdam collationũ. & prouisionũ. factarum de dicta parrochiali ecclesia pateñ. literas, per Reuerendissimum in Christo patrem, & d. d. Nicolaũ miseratione diuina, tituli sanctæ Ceciliæ, sacrosanc. Roo. ecclesiæ pbr̃m cardinalem Theaneñ, eidem concessas, eiusq; Reuerendissimi domini cardinal'

na? ſigillo, cera rubea, alba circumdata, cum cordono fili rubei impendeñ. ſi gillatis, ſub anno, Indictioñ. & pō. prædictis, ac die xx. menſis Iunij, illas ue nerabili & circumſpecto uiro dño n. Canonico Regino prę fatí Reuerendiſ. domini Cardinalis, auditori commiſſario, & executori unico in eiſdem literis collationis, prouiſionis, ſpecialiter deputato, præſenti & recipienti, ad manus realiter tradidit, eumq; uigore & auctoritate earundem literarum, ut ipſum in corporalem realem & actualem poſſeſſionem dictæ parrochialis eccleſiæ, de qua ſibi certo modo, tunc uacañ. fuit per præfatum Reuerendiſſimū d. cardinalē prouiſum, prout in eiſdem literis continetur, iuriumq; & pertineñ. ipſius poneret & induceret, iuxta illarum formam & tenorem debitè requiſiuit. Quiquidem n. Commiſſarius & executor præfatus receptis primo præfatis Reuerendiſſimi domini cardinalis, cum honore & reuerentia, quibus decet literis, attendens requiſitionem huiuſmodi fore iuſtam & conſonam rōni, ut & tanquam uerus obedientiæ filius dictum dominum n. in corporalem, realem & actualem poſſeſſionem parrochialis eccleſiæ, iuriumq; & pertineñ. prædictorum, per traditionem tactum & palpationem clauis introitum ad altare, & pulſationem campanarum, eiuſdem eccleſiæ nemine contradicente poſuit & induxit. Et nihilominus omnibus & ſingulis ipſius eccleſiæ utriuſq; ſexus parrochianis, ut dicto domino n. tanquam uero rectori ipſius eccleſiæ, uel eius legitimo procuratori, de fructibus redditibus & prouentibus dictæ eccleſiæ ſuis loco & tempore, congruis & oportunis reſponderent, præcepit & mandauit. De & ſuper quibus &c.

Inſtrumentum poſſeſſionis præbendæ, vigore nominationis, in Capitulo per Canonicum.

In nomine domini Amen. Anno à natiuitate eiuſdem milleſimo quingenteſimo N. Indictione N. die uero Menſis N. pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris, & domini noſtri domini N. diuina prouidentia Papæ, N. coram uenerabilibus & circumſpectis uiris dominis N. Decano N. ſcolaſtico N. N. cuſtode N. N. & N. canonicis capitularibus eccleſiæ N. diocæſis N. capitulum eiuſdem eccleſiæ, pro tunc inter ſe canonicos capitulares, in eadem eccleſia facieñ. et illud repræſentañ. inibi in ſacriſtia in loco capituli ſolito capitulariter congregatis & conuocatis, in mei notarij publici, teſtiumq; infraſcriptorum, ad hoc ſpecialiter &c. præſentia perſonaliter conſtitutus, honorabilis dominus N. presbiter N. diocæſis principalis principaliter pro ſe ipſo. Et quia canonicus & præbenda per obitum uenerabilis domini N. extra Romanam, et in partibus defuncti, quos quidem dominus N. dum uiueret in eadem eccleſia N. ultimō habuit, uocare ceperunt, & uacarent de præſenti. Cum autem dominus N. ſcolaſticus & canonicus, ad ſupradictos ut canonicos eccleſiæ eiuſdem, ex quadam turno ſeu ordinatione nominandi, aliós ad canonicatus & præbendas, ſeu alia beneficia eiuſdem eccleſiæ uacañ. ſeu uactura de conſuetudine diutiſſimè introducta, & iure approbata, ex tunc ad ſupradictas canonicatum & præbendam, ſic ut prę mittitur, uacante quam uellet ſaltē abilem & idoneam perſonam nominare, & præſentare haberet. Quare idē dominus N. iam dicto domino N. ſcolaſtico & canonico capitulari, ſe dñm N. principalem prædictum ad prelibatos canonicatum & præbendam, ut præmittitur, ſeu alias quouis modo in eadem eccleſia uacañ. nominare, dictiſque dñis Decano et capitulo, ſibi de illis prouidendū & præſentare dignare-

tur

tur, humiliter eum propter deum supplicauit. Qui dominus N. Scolasticus & canonicus præfatus habita deliberatione. In primis quidem per nominationem suam huiusmodi quam facere intenderet mandatis, seu literis apostolicis quibuscunq;, seu etiam precibus primarijs Reuerendissimi domini domini N. archiepiscopi N. nequaquam contrarium facere uellet. Et quòd nisi sua huiusmodi nominatio sortiretur effectum, illam uelle sibi reseruari saluam & illesam. Ita & præterea quòd postea nihilominus iterum loco nominationis seu præsentationis suæ huiusmodi fundeñ. nominare & præsentare posset & ualeat, protestatus fuerat, et protestabatur publicè et expresse. Assentiensq; dicti domini N. principalis supplicationib. supradictis iure turni, seu ordinatione præfatis prælibatum dominum Scolasticum et Canonicum capitularem ex ordine, tunc ut præmittitur contingeñ, eundem dominũ N. principalem prædictum, ibidem pręsentis instantem, et id fieri petentem. Omnibus melioribus modo, uia, iure, causa et ordine, quibus melius, tutius et efficatius potuit et debuit, tanquam abilem et idoneum, ad præfatas canonicatum et præbendam obtinendam pręmisso, seu alias quouis modo uacantiũ prędictis dominis Decano et capitularibus canonicis ecclesiæ præfatæ, nominañ. et præsentan. dixit pariter et nominauit et præsentauit eundem, eosq; dominos Decanum et capitulum, una cum eodem domino N. principali, quatenus eundem dominum N. per ipsum sic, ut præmittitur nominatum et præsentatum, ad prælibatos canonicatum et præbendam admittere, sibiq; de illis auctoritate sua ordinare, prouidere, ac in et ad ipsorum iurium et pertinentiarum omnium eorundem possessionem realem, actualem et corporalem, uel quasi inducere, et sibi stallum in choro, et locum in capitulo cum plenitudine iuris canonici assignare uellet, petijt, exhortabatur fideliter et rogauit, domini itaq; Decanus, et capitulum prædicti, præhabita inter se deliberatione matura, nominationi præfati domini Scolastici et Canonici, ac petitionibus et exhortationibus indeseruitis supranominatum dominum N.

Instrumentum Receptionis ad Capitulum.

In nomine domini Amen. Anno à Natiuitate eiusdem Millesimo quingentesimo N. Indictione N. die uero N. mensis N. in ecclesia N. diocesis N. inibi in loco capitulari solito, dñis N. Decano, N. Cantori, N. Custode, N. N. & N. Canonicis capitularibus eiusdem ecclesiæ, Capitulum tunc facientib. & representantib. capitulariter conuocatis & congregatis, inq; mei notarij publici, testiumq; infrascriptorum ad hoc specialiter uocatorum & rogatorum præsentia, personaliter constituti uenerabiles domini N. Scolasticus & capitularis, & dominus N. nondum capitularis ecclesiæ iam dictæ canonici. Idem dominus N. dixit, proposuit & allegauit. Cum ipse al's se ad capitulum eiusdem ecclesiæ post residentiam suam recipi ab ipsis dominis Decano & capitulo petijt dñs N. Scolasticus, ne admitteretur & reciperetur sibi impedimento fuisset, dicens se dominum N. suprà canonicatum & præbendam, quas in eodem ecclesia obtineret, esse inquietum, quapropter ipse dñs N. ipsum dñm coram Scolasticum sanctæ N. sedis iudicibus conuenisset, in quo iudicio & in primo termino iam dictus dñs Scolasticus per procuratorem suum magistrum N. narrata in literis monitoñ. pœnalib. propterea contra ipsum dominum Scolasticum ab eo obtentam, diffessus fuisset, Attamen si cæteri domini de capitulo beatæ N. prædicti contenti sint, ipsum dominum N. ad capitulum recipere & admittere, Sit ipse dominus Scolasticus de hoc pariformiter contentus eundem dominum N. ad capitulum admittere, neq; ipsum

sum uelle impedire iuxta quasdam literas eiusdem recessus in forma solita & autentica sigillo dictorum dominorum iudicum sedis N. prædictæ sigillatas, per eundem dominum N. tunc exhibitas, quare sic ad capitulum se recipi & admitti, locumq; in capitulo, & stallum in choro, cum plenitudine iuris canonici, in eodem assignari, per præfatos dominos Decanum & capitulum, iterum petijt & humiliter supplicauit dñs N. Scolasticus ibidem præsens se tũc, quando prælibatus dominus N. se ad capitulum recipi petijsset, tunc in capitulo se audiuisse proposuisse, quæ animũ suum dubium fecissent, anne illis modo absentẽ idem dominus N. tanquam quietus ad capitulum recipi deberet, nec ne, pro quorum dubiorum discussion. se etiam ad Reuerendissimum dominum nostrum Archiepiscopum N. eius in spiritualibus uicarium retulisse. In quibus tamen allegatis suis modo non absen. ipse Scolasticus tunc dominum N. si saltem cęteri domini Decanus & capitulum ipsum suscepissent, admitti contentus fuisset, pro ut in prothocollis, desuper confectis latius continetur, & habetur, quare & modo contentus sit prę persona, ut idem ad capitulum reciperetur, si cęteri domini Decanus & capitulum ipsum dominũ N. ad capitulum recipere uellent, sicq; ut præmittitur, uotum suum prius datum intelligi uellet, & non aliter aliomodo dixit & protestatus fuit, domini uero Decanus & capitulum supranominati præhabita inter se deliberatione, qua dominus N. Scolasticus per procuratorem suum N. in iudicio diffessus esset, narrata in monitorio pœnali contra ipsum præmissorum occasione, ut præmittitur emanato contenta. Igitur ipsi dñi Decanus & capitulũ ipsum dñm N. sic & ex tunc ad capitulum recipere & admittere uellent, per argumen. domini N. Cantoris supranominati respondendum duxerunt & responderunt. Q; dominus N. se iactitasset habere gratiam expectationis, & ius ad prædictos canonicatum & præbendam ipsius domini N. atq; uidisse quandam missiuam ex Romana curia, continentem dominum N. esse ea occasione citatum, nec non quandam publicat. propterea affixam, diceretur q; ipsum dominum N. habere cession. à N. aduersario suo, quæ quidem animum suum, ut in originali. Super quibus omnibus & singulis præmissis, quoniam iam dicti dñi Decanus & capitulum, quoniam dominus N. Scolasticus & N. sibi à me Notario publico &c.

Actum N. mane hora N. præsentibus N. & N. uicarijs testibus.

Collatio canonicatus præbendæ per liberam resignationem.

IOhannes dei gratia Episcopus n. dilecto nobis in Christo n. nostro canonico n. magistro in artibus. Salutem in domino sempiternam. Literarũ scientia, uitæ ac morum honestas, aliaq; probitatis & uirtutum merita, quib. fidedigno commendaris testimonio, nos inducunt, ut tibi ad gratiam reddamur liberales. Cum itaq; canonicatus & præbenda ecclesiæ nostræ N. quos nuper dilectus noster n. ipsius ecclesiæ, tunc canonicus præbendatus obtinebat, per liberam resignationem ipsius n. de eisdem in manibus nostris, sponte factam, & per nos nostra auctoritate ordinarie admissam uacare noscantur ad præsens. Nos præmissorum meritorum tuorum intuitu, & consideratione, canonicatum & præbeñ. prædictos sic uacañ. cum plenitudine iuris canonici, ac omnibus iuribus & pertineñ. suis tibi eadem auctoritate nostra ordinaria, tenore præsentium conferimus & assignamus, ac de his etiam prouidemus, teq; coram nobis propter hoc, personaliter constitutum in corporalem possessionem canonicatus & præbendæ, iuriumq; & pertineñ. prædictorum

rum, per annuli nostri traditionem inducimus & inuestimus de eisdem recepto per nos à te, quòd nobis & successoribus nostris episcopis N. obediens eris & fidelis, ac sanctæ matris ecclesiæ, nostrisq; & successorum nostrorum parebis mandatis, eidemq; ecclesię secundum ipsius statuta consuetudines ordinationes & legitimas deseruies & deseruiri facies in diuinis, iuraq; & libertates ipsius ecclesiæ ac canonicatus & præbendæ prædictorum manu tenebis & defendes pro posse, nihilq; quod ad dictos canonicatum & præbeñ. spectabit & pertinebit, alienabis seu distrahes, alienataq; & distracta ad ius & proprietatem dictorum canonicatus, & præbendæ reduces & reduci procurabis pro posse, ad sancta dei euangelia corporali iuramento. Vobis omnibus & singulis personis ecclesiasticis Decano, capitulo, canonicis & personis dictæ nostrę ecclesiæ, alijsq; Notarijs & tabellionibus publicis, per ciuitates et dioc. nostras constitutis, subditis nostris tenore præsentium committimus & mandamus, qtūs uos, aut alter uestrum qui super hoc requisiti, uel fuerit requisitus, ad prædictam ecclesiam accedatis seu accedat, eumq; N. uel procuratorem suum eius nomine, auctoritate & uice nostris, in corporalem, realem & actualem possessionem canonicatus & præbeñ. iuriumq; & pertineñ. prædictorum inducatis & defendatis inductum, amoto exinde quolibet detentore ac eundem N. uel procuratorem suum eius nomine, ad eandem præbeñ. in prędfata ecclesia N. in canonicum recipi faciatis, & recipi faciat, & in fratrem, stallūq; sibi in choro, & locū in capitulo ipsius ecclesiæ, cum plenitudine iuris canonici assignetis, sibiq; de ipsorum canonicatus & præbeñ. fructibusq; redditibus proueñ. iuribus & obueñ. uniuersis integrè respondeatis & faciatis ab alijs, quantū in uobis fuerit, plenarie et integrè responderi. Contradictores &c. In quorum omnium &c. Item similiter facies literam de canonicatu & præbeñ. ecclesiæ, collegiatæ per simplicem resignationem uacañ.

Collatio de Scolastria vacañ. per simplicem resignationem.

IAcobus dei & apostolicæ gratia episcopus N. dilecto nostro magistro N. Scolastico ecclesiæ nostræ N. decretorum doctori. Salutem in d. sempi. Literarum scientia &c. ut in præcedeñ. Cum itaq; Scolastria ecclesiæ nostræ N. quam nuper uenerabil'uir N. tunc dictæ ecclesiæ Scolasticus obtinebat per liberam resignationem dicti N. de ea quam tunc obtinebat in manib. nostris spontè factam, et per nos auctoritate nostra ordinarie admissam liberè uacare noscatur ad præsens. Nos Scolastriam ipsam, quæ inibi dignitas non tamen post pontificalem maior existit, sic uacañ. tibi cum omnibus iuribus & pertineñ. suis præmissorum tuorum meritorum intuitu conferimus & assignamus, ac prouidemus etiam de eadem, teq; coram nobis constitutum in corporalem possessionem, seu quasi Scolastriæ, iuriumq; & pertineñ. prædictorū per annuli nostri in tuis manibus traditionem inducimus & inuestimus de eadem, recepto prius à te in nostris manibus, quod nobis & successoribus nostris N. episcopis fidelis, & obediens eris & sanctę matris ecclesiæ, ac nostris & successorum nostrorum parebis mandatis, iura & libertates dictæ nostræ ecclesiæ & Scolastriæ prædictæ manutenebis & defendes, pro posse onera ipsius Scolastriæ incumbentia debitè supportabis, & eidem ecclesiæ in diuinis ratione dictæ Scolastriæ, deseruies & deseruire facies, nihilq; quod ad dictam scolastriam nunc pertinet, aut in posterum pertinebit, alienabis aut distrahes, sed alienata & distracta ad ius & proprietatem dictæ scolastriæ reduces & reduci procurabis pro posse, ad sancta dei euangelia corporali iuramen

ro. Vobis propterea domino Decano canonicis & personis dictæ nostræ ec
clesię, præsentium tenore damus in mandatis, qtūs uos aut alter uestrum, qui
super hoc per dictum N. uel procuratorem suum fueritis requisiti, seu fuerit
requisitus, ad dictam ecclesiam accedatis, seu alter uestrum accedat, eundem
q; N. uel procuratorem suum eius nomine in corporalem, realem & actualem
possessionem Scolastriæ, iurium & pertineñ. prædictorum recipiatis amoto
exinde quolibet illicito detẽtore, ac eundem N. uel dictum procuratorẽ, pro
eo ad dictam scolastriam admittatis, ut est moris. Sibiq; de ipsius scolastriæ,
fructibus, redditibus, proueñ. iuribus & pertineñ. uniuersis integrè respon-
deatis, & ab alijs responderi faciatis. Contradictores auctoritate &c. compes
cendo. In quorum &c. Dat. &c.

Collatio parrochialis per resignationem ex causa permutationum, pro canonicatu et præbenda.

MArtinus dei gratia episcopus N. Dilecto nobis in Christo N. presbite
ro rectori parrochialis Ec. N. nostræ dioc. Sal. in d. sempi. Desideria
iusta petentium congruo fauore prosequimur, & uotis eorum qui ā rationis
tramite non discordant, libenter exhibuimus nos promptum & benignum.
Cum itaq; hodie tu per teipsum canonicatum & præbeñ. Ec. N. et dilectus
noster in Christo N. parrochialem Ec. N. nostræ dioc. quem obtinebat per
dilectum nostrũ n. procurato. suum ad hoc ab eo specialiter constitutũ ex cau
sa permutationñ. de ipsis inter uos fiendę, & non alias sponte & liberè resigna
ueritis in manib. nostris. Noscq; resignationñ. ipsas ex causa prædicta admisi-
mus. Nos uotis tuis in hac parte fauorabiliter annueñ. parro. Ec. prædictam
per huiusmodi resignationem uacañ. tibi cum omnibus iuribus & pertineñ.
suis, auctoritate nostra ordinaria conferimus & assignamus ac prouidemus,
etiam de eadem, ac te coram nobis personaliter constitutum in corporalem
possessionem, seu quasi parrochialis Ec. iuriumq; & pertineñ. prædictorum
per annuli nostri tradition. inducimus & inuestimus de eadem, præstito per
te & per nos recepto, quòd nobis & successoribus nostris episcopis N. fide-
lis & obediens eris, & sanctæ matris ecclesiæ, nostrisq; & successorum nostro
rum parebis mandatis, dictæq; ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus, acin
diuinis benẽ & laudabiliter deseruies & deseruiri facies. Oneraq; ipsius Ec.
debitè supportabis, & iura nostra persolues, terras, domos uineas, & alias pos
sessiones, atq; iura parrochialis ec. manutenebis & defendes pro posse, nihil-
q; quod ad dictam ec. pertineat, alienabis uendes seu distrahes, sed alienata di-
stracta & uendita ad ius & proprietatem dictę parrochialis ec. reduces p posse, & reduci, pcurabis ad sancta dei euangelia corporali iuramento. Vobisq;
uniuersis & sing. personis ecclesiasticis ac Notarijs et tabellionibus publicis,
alijsq; officialibus & subditis nostris, qui super hoc per dictũ N. uel procura-
torem suũ eius nomine fueritis requisiti, seu alter uestrũ fuerit requisitus, da-
mus tenore præsentium in mandatis, qtūs uos uel alter uestrum statim post
requisitionem huiusmodi ad dictam parro. eccle. accedatis, seu alter uestrum
accedat, ac eundem N. uel procuratorem suum eius nomine, in corporalem
realem, & actualem possessionem parro. ec. iuriumq; & pertineñ. prædicto
rum inducatis uice nostra, & defendatis inductum, amoto exinde quoli-
bet detentore, ac sibi de illius fructibus, redditibus, & prouentibus, iuribus,
etiam

etiam obuentibus uniuerſ. reſpondeatis,& faciatis ab alijs,quantum in uobis fuerit plenarie & integrè reſponderi. Contradictores auctoritate noſtra,per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendo. In quorum &c. Dat. &c.

Collatio canonicatus et præbendæ reſignatorum ex cauſa permutatiõ. pro alijs canonicatu et præbenda,cum inſertione lumine epiſcopi,in cuius eccleſia ſunt.

HEnricus dei gratia,epiſcopus N. Dilecto nobis in Chriſto N. canonico N. magiſtro in theologia. S. in d. ſempi. Deſideria iuſta petentium congruo fauore proſequimur,& uotis eorum,quæ à rationis tramite non diſcordant,libenter exhibemus nos propicium & benignum. Cum itaq; hodie tu per dilectum noſtrum N. clericum noſtræ dioc. canonicatum & præbeñ. quos in noſtra eccleſia N. obtinebas, & dilectus noſter N. canonicatum & præbeñ. quos in eccleſia N. ſimiliter obtinebat,per dilectum noſtrum N. procuratores ueſtros à uobis ſpecialiter conſtitutos in manibus noſtris, ex cauſa permutatiõ. de ipſis inter uos faciendę,& non alias ſponte & liberè reſignauerit is. Nos reſignatiõ. huiuſmodi ex cauſa prædicta,& ſpeciali commiſſione,per reuereñ. in Chriſto patrem d. N. dei gratia epiſcopum N. ſuper hoc nobis in modum,qui ſequitur factam N. dei gratia,epiſcopus N. reuerendo in Chriſto patri,& domino N. dei gratia epiſcopo N. Salutem &c. recepimus & admiſimus, noſq; uigore commiſſionis huiuſmodi uotis,ueſtriſq; in hac parte fauorabiliter annueñ. prædictos canonicatum & prębendam eccleſiæ N. cum plenitudine iuris canonici,ac omnibus iuribus & pertinentijs ſuis,tibi N. tenore præſentium conferimus & aſſignamus ac prouidemus,etiam de eiſdem, teq; licet abſentem,in perſonam dicti procuratoris tui coram nobis, propter hoc perſonaliter conſtituti, in corporalem poſſeſſionem,ſeu quaſi canonicatus & præbendam iuriumq; & pertineñ. prædictorũ,per anuli noſtri traditionem inducimus et inueſtimus,de eiſdem prędicto per te,in manibus noſtris,quod eidem d. epiſcopo N. & ſucceſſoribus ſuis epiſcopis N. fideles eris & obediens,ac ſanctæ mris eccleſiæ,eiuſdem domini epiſcopi N. & ſucceſſorum ſuſt. prædictorum parebis mandatis iura libertatem eccleſię N. necnon canonicatus & præbeñ. prædictorum, aduerſus omnes manutenebis & defendes, eidemq; eccleſiæ rõe canonica. & præbeñ. deſeruies & deſeruiri facies,laudabiliter in diuinis. Ac nihil quod pertineat ad eoſdem canonicatum & præbendam alienabis,nec diſtrahes, ſed alienata & diſtracta ad ius & proprietatem dictorum canonicatus & præbeñ. reduces,pro poſſe & reduci procurabis. Quocirca uobis dominis Decano & capitulo eccleſiæ n. prædictæ uice & nomine dicti epiſcopi,præſentium tenore damus in mandatis,quatenus eundem N. uel procuratorem ſuum eius nomine,in & ad corporalem,realem & actualem poſſeſſionem canonicatus et præbeñ. iuriumq; et pertineñ. prædictorum recipiatis,amoto ab eis quolibet detentore,ac eundẽ N. uel procuratorem ſuum prædictum,ad eoſdem canonicatum & præbeñ. in præfata eccleſia N. in canonicum recipiatis et in fratrem, ſtallumq; ſibi in choro,& locum in capitulo ipſius eccleſiæ,cum dicti iuris plenitudine aſſignatis. Sibiq; de ipſorum canonicatus & præbeñ. fructibus,redditib. prouentib. iuribus & obuentibus,uniuerſis integrè reſpondeatis,& ab alijs plenarie & integrè reſponderi faciatis. In quorum omnium & ſingulorum &c. Dat. &c.

Collatio facta per Decanum et capitulũ de beneficio ad eorum collationem pertineñ.

VNiuersis & singulis præsentes literas inspecturis Io. de N. decretorum doctor, Decanus & capitulum ecclesię N. Salutem in eo, qui uiuit et regnat sine fine. Cum itaq; cappellania ad altare sanctæ N. sitũ in ecclesia nostra N. cuius collatio prouisio & omnimoda dispositio ad Decanum, pro tempore existentem & capl'm dictæ ecclesiæ, quotiens uacat, pertineat pleno iure, quam quondam N. dictæ capellaniæ capellanus dum uiueret obtinebat, per ipsius N. obitum, qui nuper diem uitæ suæ clausit, extremum uacauerit, & uacare noscatur ad præsens. Nos uolentes dilectum nostrum N. Licentiatũ in decretis clericum N. dioc. apud nos de literarum scientia uitæ ac morum honestate, aliisq; uirtutum meritis multipliciter commendatum horum intuitu fauore prosequi, gratiosè capellaniam ipsam sic uacañ. cum omnibus iuribus & pertineñ. suis præfato N. auctoritate nostra contulimus & assignauimus, ac prouidimus etiam de eadem pro ut tenore præsentium conferimus & assignamus ac prouidemus de eadem, ad ipsum N. in corporalem, realem & actualem possessionem, seu quasi capellaniæ, iuriumq; & pertineñ. prædictorum poni & induci, mandamus ac ponimus & inducimus per præsentes, & exinde abeo in forma consueta recepimus iuramentum præstari consuetum, adhibitis solemnitatibus in talibus fieri solitis & consuetis. In quorum omnium testimonium præsentes literas. Sigilli capituli N. appeñ. munitas præfato N. duximus concedendum. Datum &c.

Mandatum syndicatus generale, ad omnes causas.

IN nomine domini Amen. Anno à. Natiuitate eiusdem Millesimo quingentesimo N. Indictione N. die uero N. Mensis N. Pontificatus sanctissimi in Christo patris, & domini nostri, domini N. diuina prouidentia Papæ N. Anno eius N. in mei Notarij præsentia personaliter constituti, uenerabiles & circumspecti uiri N. Decanus N. Scolasticus N. Cantor N. N. N. & N. Canonici & N. & N. uicarij capitulares ecclesiæ N. dioœsis N. capitulum eiusdem ecclesiæ, tunc facient. & representañ. capitulariter congregatis principales principaliter pro se ipso, citra tamen quorumcunq; syndicatorum seu procuratorum suorum, per ipsos hactenus quomodolibet constitutorum reuocatioñ. Ratificando primitus & approbando omnia & singula pro ipsis dominis constituen. Decano & Capitulo, ac communis præsentiæ manibus, per prouidos uiros magistrum N. N. & N. in sanctæ sedis N. causarum, & ipsorum in causa, & causis huiusmodi subscriptis Syndicos & procuratores, & ipsorum quemlibet, acta, facta, dicta, gesta, seu etiam quomodolibet procurata. Omnibus melioribus modo, uia, iure, causa, forma & ordine, quibus melius & efficatius potuerint & debuerint de nouo fecerunt, constituerunt, creauerunt & solemniter ordinauerunt suos ueros certos legitimos & indubitatos Syndicos Procuratores, factores, negotiorumque suorum infrascriptorum gestores ac nuncios speciales & generales. Ita tamen quòd specialitas generalitati non deroget, nec econtra, uidelicet supranominatos magistros N. N. & N. sanctæ sedis N. causarum procuratores absentes tanq; præsentes, & quemlibet ipsorum insolidum, ita tamen quòd non sit melior conditio primitus occupantis, nec deterior subse-

subsequentis. Sed quod unus ipsorum incœperit, alter ipsorum id prosequi, continuare, mediare, terminareq; ualeat, pariter & finire. Ad prosequendū deducendum & pertractandum, dictorum dominorum constitutionis nomine, & pro ipsis dominis Decano & capitulo, ac communi præsentia ecclesiæ præfatę, generaliter omnes & singulas causas, quas idem dominus cōstituens suo & prædicti ipsorum capituli nominib. occasione, quarūcunq; litium quę stionū. & controuersiarū, super quibuscunq; rebus, tam mobilib. quàm immobilib. iuribus & alijs, contra quascunq; personas, tam spirituales quàm seculares, ac etiam contra ipsos, ā quibuscunq; motas & mouendas nūc habent, seu seorsim in futurum habebunt, mouent seu mouere intendunt. Et præsertim causam & causas quæ uertitur, uertuntur seu uerti & esse sperantur. Coram Reuerendis & circumspectis uiris dominis sanctæ N. sedis iudicibus, necn. ō reuerendissimi domini, domini nostri Archiepiscopi N. in spiritualibus uicarij, inter ipsos dominos constituen. ex una, & prouidum uirum N. laicum N. diocæsis, incolam opidi N. de et super pertitione unius floreni auri, et uigintiduo solidorum monetę N. annui census, ac etiam honorabilem dominum N. uicarium ecclesiæ sancti N. super petitione de et super petitione duorum florenorum, etiam annui census, rebusq; in alijs, in actis causæ et causarū, huiusmodi latius designatis et designandis, et illarum occasione, hinc inde ex principales, omnesq; alios et singulos sua communiter, uel diuisim interesse putan. respectiue partibus ex alterum, cum omnibus et singulis suis emergen dependen. incidēn. annexis et connexis, tam coram dictis dominis sanctæ N sedis, iudicibus ac in spiritualibus uicario, quàm omnibus et singulis, et sic cō sequenter in forma communi.

Constitutionis ad acceptandum quaecunq; et qualiacunq; beneficia.

IN nomine domini Amen &c. Constitutus N. principalis, et citra reuocationem constituit in suos Procuratores N. et N. absentes tanquam præsentes etc. Ad dicti domini cōstituentis nomine, et pro eo quodcunq; seu quæcunq; beneficium seu beneficia, ecclesiasticum seu ecclesiastica, cum cura uel sine cura, etiam si Canonicatus uel præbenda, dignitas, administratio, uel officiū fuerit seu fuerint, sibi cōstituenti apostolica uel ordinaria auctoritate aut uigore nominationis Imperialis uel regalis, aut ex prę sentatione quorūcunq; collatorum uel patronorum ecclesiasticorum siue secularium, debitū seu debita, conferendum seu conferenda, acceptandum huiusmodi ex nominatione, præsentatione seu collatione, quacunq; sibi constituenti quomodolibet competens siue competiturum, prosequendum, literas quascunq; tam præsentationis et collationis quām institutionis siue inuestituræ petendum, recipiendum et obtinendum. Ipsiusq; literas intimandum, insinuandum et publicandum. Sibiq; de huiusmodi beneficio seu beneficijs prouideri, illudq; et illa sibi conferri, fecq; ad ipsum seu ad ea recipi, admitti, et induci ac institui, atq; de eodem seu eisdem institui et inuestiri petendum et faciendum. Possessionem eiusdem seu eorundem, iuriumq; et pertinentiorum illorum realem et corporalem recipiendum, intrandum et adipiscendum. Stallum sibi in choro, et locum in Capitulo, cum plenitudine iuris canonici, si canonicatus et præbenda fuerit, sibi assignari petendum et recipiendum, nec non de obseruandis statutis et consuetudinibus ecclesiæ uel ecclesiarum, in qua uel quibus beneficium seu beneficia huiusmodi fuerit uel fuerint, et quodlibet alterius generis licitū

et honestum iuramentum, in animam ipsius constituentis præstandum, Beneficium seu beneficia huiusmodi in diuinis laudabiliter deseruiendum et deseruiri faciendum, fructus, redditus, prouẽtus et emolumenta subleuandum et recipiendum, ac de receptis ac subleuatis quitandum, fructus, redditus et prouentus huiusmodi locandum'dislocandum, seu pro annua pensione arrendum. Et pro præmissis omnibus et singulis, si opus fuerit, coram dominis iudicibus tam Ecclesiasticis quàm secularibus, quacunq; auctoritate fungentibus comparendum et agendum, Ipsumq; constituentem, et eius iura in omnibus et per omnia defendendum, necnon quoscunq; terminos obseruari necessarios, tenendum et obseruandum. Vnumq; uel plures etc. Et generaliter etc. Promittens de rato etc. Releuans etc. Super quibus. Actum.

Constitutio Procuratorum ad capiendum possessionem et appellandum ab intrusione, ac ad concordandum et permutandum.

IN nomine domini Amen etc. Ad ipsius domini constituentis nomine et pro eo corporalem, realem et actualem possessionem parrochialis ecclesiæ N dioceſis, iuriumq; suorum capiendum, apprehendendum, manutenendum et defendendum, ac ipsum recipi in rectorem et possessionem, sibi conferri petendum et obtinendum, nec non contra et aduersus quemcunq; ipsius beneficij, detentorem et occupatorem, omnesq; alios et singulos sua communiter uel diuisim interesse putañ. literas citatorias, monitorias, executorias, aggrauatorias et reaggrauatorias, et alias quascunq; iusticiæ impetrand. et quibuscunque iudicibus et personis, ad id potestatem habentibus committi faciendum et procurandum, nec non et cuiuslibet ipsorum executionem prosequendum & obtinendum, seu impetrari, prosequi & obtineri faciendum & petendum. Causam & causas, super dicto beneficio de N. ad Ro. cu. deuoluendũ & deuolui petendum, ac ab intrusionibus huiusmodi si qua in eo sit, & alijs quibuscunq; grauaminibus ad præfatum dominum nostrum papam, ac sanctam sedem apostolicam prouocandum & appellandum, apostolos petendũ & obtinendum, & à possessione dicti beneficij uacuari petendum & faciendum, nec non ipsius ecclesiæ fructus, redditus & proueñ. iura, obueñ. & emolumenta quæcunq; petendum, leuandum, exigendum & capiendum, ac de illis habitis & receptis, quitandum & quitantiam, seu quitantias dandum, cũ pacto de rem habitam, ulterius non petendo, ac illi ecclesiæ in diuinis deseruiri faciendum, petendum & obtinendum, eamq; regendum & gubernandũ, seu regi & gubernari faciendum ac arrendandum, seu ad firmam uel annuã pensionem dandum & concedendum, nec non tractandum componendum pacificandum, concordandum, amicabiliter cum quibuscunq; personis, superdicta parrochiali N. ius habere putantibus conuenieñ. necnon purẽ libere & simpliciter, uel ex causa permutationẽ, etiam cum quibuscunq; personis, pro quocunq; alio beneficio ecclesiastico, cum cura uel sine cura, in manibus cuiuscunq; ad id potestatem habentis, etiam coram Notario publico, & testibus resignandum & ad iurandum, in dicti domini cõstituentis, q; in huiusmodi resignatione non interuenit nec; interueniet, fraus, dolus, symoniæ labes aut alia quæuis pactio illicita, seu corruptela, ac quancunq; recompensationẽ super dicta parrochiali ecclesia, capiendum, petendum & obtinendum, expensas quoq; & fructus in toto uel in parte, pro ut sibi uisum fuerit, expedire quitandum & remittendum, & ipsum dominum constituentem ab eisdem

aduer

aduersarijs etiam similes expensas æquitari faciendum, ac etiam consentiendum assignationi pensioñ, annuę super fructibus, redditibus, proueñ. iuribus et obuen. ipsius ecclesiæ, per ipsum dominum constituentem, et suos in dicto beneficio successores, quoscunq; annis singulis persoluendę, sub pœnis, sententijs, censuris ad hoc consuetis, pro ut eisdem procuratoribus uisum fuerit expedire, et super his omnibus et singulis, et eorum quolibet literas publicas et auctenticas dandum et concedendum, et fieri faciendum, petendū, procurandum et obtinendum. Et generaliter &c.

Constitutio procuratorum ad prosequendum mandatum, de prouidendo de beneficio, quod speratur vacare per assecutionem.

Ad prosequendum &c. sibi factam, de quadam perpetua portione in ecclesia N. quam uenerabilis uir d. N. in dicta ecclesia obtinebat, siue adhuc obtinet, & quæ ex eo q; eidem N. huiusmodi portionem obtinenti de canonicatu & prębeñ. eiusdem ecclesię, tunc certo modo uacantibus apostolica fuerat auctoritate prouisum per assecutionem, eorundem canonicatus & præbeñ. per ipsum N. faciendam uacare sperabatur, seu tunc actu quouis modo uacaret, & per præfatum sanctissimum d. N. papam reseruatis, ac de ea ipsi dño constituenti extitit mandatum prouideri, pro ut in literis apostolicis & processibus inde secutis, plenius continetur. Literasq; ipsas &c. episcopo ac decano et capitulo &c. presentandum &c. ac executioni debiti demandari iuxta dictarum literarum & processuum continentiam & tenorem, nec non portionem prædictam, cum per assecutionem huiusmodi uacauerit, seu iam actu quouis modorum in dictis literis expressorum, uacet eidem dño constituenti, per aliquem executorib. seu sub executoribus in literis ac processibus antedictis deputatis, & eorum uigore eligendum et requirendum, cum omnibus iuribus & pertinentijs suis conferri et assignari, ac de ea prouideri, secq; nomine quo supra &c. et inductum defendi, & ad illam ut est moris admitti, & de illius fructibus &c. ipsamq; possessionem intrandum & defendendum, iurandumq; &c.

Constitutio ad impetrandum quascunq; literas apostolicas et processus, desuper fulminandum et obligandum in camera.

In nomine dñi amen &c. Ad impetrandum quascunq; literas aplicas gratiam seu iusticiam in se continen. necnon gratias quaslibet sibi per præfatum dñm nostrum papam concessas, seu in posterum concedendas prosequendū literas, de sup expediendū ac sup eisdem & earū qualiber ꝓcessus necessarios & oportunos per executores in eisdem literis apostolicis forsan deputatos, seu in posterum deputandos fulminari & decerni, sub pœnis & censuris in eisdem literis apostolicis contentis, petendum & obtinendum, ac quibuscunq; literis contra ipsum dominum constituentem impetratis seu impetrandis, contradicendum, obtinendum, ac easdem impugnandum, & quodcunq; iuramentum in premissis, et circa ea necessariū et consuetū in animam dicti dñi cōstituentis prestandū et subeundū, necnon ad concordandū cū camera apostolica in forma super annuata seu annuatis, beneficij seu beneficiorū sibi

auctoritate apostolica collati uel conferendi, collatorum uel conferendorum & ad obligandum dictum dominum constituentem, ad dictarum annuate seu annuatarum solutionem, sub pœnis & censuris cameræ antedictæ. Et quodlibet licitum iuramentum, quod occasiõ. præmissorum requiritur, ac postulat ordo iuris, prestandum. Et generaliter omnia alia &c. Promisitq; &c.

Constitutio ad recipiendum quamcunq; collationem ordinariam beneficiorum.

In nomine domini Amem &c. Anno à natiuitate domini &c. n. clericus N. diocæsis principalis principaliter pro se ipso, citra tamen quorumcũq; &c. uidelicet, uenerabiles & honorabiles uiros dominos N. & N. absentes &c. uidelicet specialiter & expresse ad ipsius domini constituentis nomine, & p eo quoscunq; canonicatus & præbend. necnon integras seu dimidias, ac pstimonia prestimoniales portiones, & simplicia beneficia in ciuitate & dioc. N. consistẽ. & consistentia, per Reuerendum in Christo patrem & dominum dominum N. dei & apostolicæ sedis gra. N. episcopum, eiusq; in spiritualibus uicarium seu prouisorem ac dictarum N. & N. ecclesiarum unitarum, ac ad inuicem capitulum facien. necnon per quoscunq; alios ordinarios collatores præfato domino constituenti, collatos, collatas seu collata, ac conferendos, conferendas & conferenda, acceptandum & recipiendum, sibiq; dicto nomine procuratorio, illos illas & illa, conferri & assignari, ac de eisdem prouideri, ipsorumq; & ipsarum possessionem corporalem, realem & actualem, iuriumq; & pertinen. earundem & eorundem omnium intrandum, nanciscendum, adipiscendum, continuandum, regendum & gubernandum, seque in dictis N. & N. cathedralibus, ac N. & N. collegiatis ecclesijs, ad præben. huiusmodi in canonicum recipi, & in fratrem, stallum sibi in choro, & locum in capitulo, cum iuris canonici plenitudine assignari petendum, faciendum & obtinendum. Necnon de obseruandis statutis & consuetudinibus ecclesiæ, siue ecclesiarum prædictarum, ac quod in prædictis collationibus & prouisionibus, non interuenit hactenus, nec in futurum interueniet dolus, fraus illicita pactio, simoniaca prauitas seu quęuis alia corruptela, etiam de obseruandis statutis & consuetudinibus ecclesiæ, uel ecclesiarum, in qua seu quibus canonicatus & præbendæ, aliaq; beneficia prædicta, forsan fuerint, et quodcunq; illius generis licitum iuramentum & honestum, in animam ipsius domini constituentis præstandum, dictosq; canonicatum & prębendã, ac prestimonia prestimoniales portiones et beneficia antedicta, in diuinis laudabiliter deseruiri faciendum, fructus quoque reddi, & prouen. ex eisdem prouenien. locandum &c. ut supra.

Requisitionis et receptionis Termini, quo ad possessionem.

In nomine domini Amen. &c. Anno. Mensis &c. Coram uenerabilib. et honorabilibus uiris dominis A. B. C. Canonicis ecclesiæ B. Moguñt. dioc. Capitulum dictæ ecclesiæ repræsentantibus, Mecq; Notario publico ac testibus infrascriptis ad hoc specialiter uocatis ac rogatis, personaliter constituti H. G. et Io. L. procuratores, et eo nomine procuratorio, honorabilis C. D. eorum principalis etc. et ibidem coram præfatis dominis capitularibus

laribus capitulum repræsentantibus, in medium producto, & per eosdem re cepto & examinato, legitimam fecerunt fidem habeñ. & teneñ. suis in manibus quasdam Apostolicas literas gratiæ expectatiuæ, præscripto eorum principali, per præfatum S. d. nostrum Papam, gratiosè factæ & concessæ. Necnon processum eorundem uigore per Reuerendum in Christo patrem & do. Io. An. Episcopum A. alterum super his exequendis Apostolicum iudicem & executorem, decretis fulminatis, & inde secutis, quibus mediantibus me Notarium publicum infrascriptum, quatenus eisdem dominis sic ut præmittitur capitulariter congregatis dictas Apostolicas literas & processum indese cutum insinuarem, legerem & publicarem, debitè requisierunt, & quilibet eorum requesiuit. Quasquidem Apostolicas literas & processus, cum ego Notarius animo & intentione insinuandi legere cœpissem, dicti domini capitulares recepta primitus, earundem literarum apostolicarum & processuum uera copia etiam per me Notarium infrascriptum, cum originalibus literis debitè collationata, auscultata & subscripta. Easdemq; habuerunt & tenuerunt pro perlectis & sufficienter insinuatis. Mox præfatus dominus H. G. Procurator, eo quo suprà nomine procuratorio prælibatos dominos Capitulares capitulariter congregatos, sub pœnis, sententijs & censuris, in prædictis apostolicis literis ac processibus quomodolibet contentis, debitè requisiuit, quatenus huiusmodi literis & processibus Apostolicis, & in ijsdem contentis parendo. Ipsum nomine procuratorio præfati domini E. d. sui principalis & in eius personam, ac uice uersa in Canonicum & fratrem reciperent, ipsumq; in & ad possessionem corporalem & realem & actualem Canonica. & præbeñ. præfatæ ecclesiæ B. prædictæ, per obitum quondam bonæ memoriæ dñi M. ultimi ipsorum canonici & præbendarij dum uixit possessoris extra Romanam curiam, & in partibus defuncti uacañ. & per eundem dominum H. G. quo suprà nomine Procuratorio acceptatione admitterent. Stallum sibi in choro, & locum in capitulo cum plenitudine iuris canonici iuxta & secundum dictæ ecclesiæ B. Necnon sæpedictarum literarum Apostolicarum & processuum indesecutorum, continentiam, uim, formam, & tenorem assignarent, & ad executionem earundem cum effectu procederent debitè & legitimè requisiuit. Quiquidem domini Canonici & capitulares & capitulum in in se representãtes, habita aliquali mora, pro deliberatione, per uenerabilem N. eiusdem ecclesia custodem, pro ipsis & eorum nomine responderunt, sub hac uerborum, uel saltem ipsis in effectu similium forma uidelicet. Nos recipimus nobis terminum iuris, uidelicet sex dierum, in sæpefatis processibus nobis datis & assignatis. Quo termino lapso dabimus uobis responsum super requisitione uestra nobis facta. Super quibus omnibus & singulis tam ipse dominus H. G. quàm etiam dominus Io. L. procuratores &c.

Instrumentum inductionis in possessionem ad Ecclesiam vel Altare.

In nomine domini Amen &c. Constitutus &c. Procurator parrochialis ecclesiæ N. B. diœcesis, habens ac suis manibus tenens quasdam literas, seu quendam processum super gratia expectatiua, per præfatum dominum nostrum &c. Inter cætera de beneficio uacañ. uel uacaturo, ad prouisionem, præsentationem R. P. D. Episcopi, & uenerabilium uirorum &c. Decani totiusq; capituli N. fact. & concess. & per uenerabilem uirum dom num N. Canonicum Patauien. Executorem dictorum, & discretum uirum dominũ N. clericum &c. diœcesis, publicum imperiali autoritate Notarium, ut prima

facie

facie apperebat, subscriptis & signatis, ac quoddam Instrumentum acceptationis & prouisionis, de dicta ecclesia, in & per eum, & sibi factarum, uigore quarum literarum, aut uigore eius processus dictus dominus N. me Notarium infrascriptum, sub pœnis & censuris in eodem processu contentis, quatenus sibi possessionem realem & actualem antedictæ ecclesiæ, per eum, ut promittitur acceptatę, & de qua sibi prouisum extitit, traderem & assignarem realiter & cum effectu, legitimè requisiuit. Ego uero N. Notarius infrascriptus uolens mandatis Apostolicis parere, ut teneor, claues ad antedictam ecclesiam spectantes sibi tradidi & assignaui, cum quibus portas siue ualuas illius aperuit & intrauit, Ac deinde dictum N. ad cornu altaris duxi, quod ibi tetigit, & ibidem librum Missalem, calicem & alia ornamenta ecclesiastica, ad manus suas accepit. Cum quibus conuocando populum ad diuina audiendum pulsaui. Quibus diuinis & Missarum solemnijs peractis, oblationes à Christi fidelibus in summo altari oblatas, ad manus suas tradidi, quas etiam à me recepit, & in suos usus conuertit. Deinde præfatum dominum N. in domum siue dotem ad dictam Ecclesiam spectantem, quam uacuam & expeditam reperi, duxi. Eandem domum siue dotem, & alia supradicta, in signum realis & actualis possessionis assignaui. Curam & administrationem, tam temporalium quàm spiritualium omnium præmissorum, in animam suam cõmittendo. Super quibus &c. Act. &c.

Quia dictis requisitioni, inductioni, & fructuum possessionis traditioni. Omnibusq; alijs & singulis &c. uidi & audiui. Et in parte feci &c.

Admissionis parrochialis Ecclesiae, per capitulum factae.

In nomine domini Amen. Anno &c. Papæ &c. coram uenerabilibus & circumspectis uiris dominis Io. de B. Decano Io. So. Scolastico, Georgio N. Cantore, cæterisq; canonicis capitularibus ecclesiæ Sancti B. F. Moguñt. diocæsis, in libraria iam dictæ, loco ipsorum capitulari, ipsis inibi capitulariter congregatis, & capitulum inter se facientibus & representantibus, inq; mei Notarij publici, ac testium &c. præsentia constitutus N. presbiter Moguñt. diocæsis principalis principaliter pro se ipso. Et uigore quorundam literarum translatorialium de persona sua, de altari siue perpetuo beneficio in Redenbach dictæ diocæsis, in & ad parrochialem ecclesiam in Schuueynheym, per cessionem siue liberam resignationẽ, causa tamen permutationis honorabilis domini Io. Mertz, iamdictæ ecclesiæ ultimi possessoris factæ per uenerabilem & circumspectum uirum dominum Geor. Hast. Canonicum ecclesiæ sancti B. F. prædictæ iudicem & commissarium à reuerendiss. in Christo patre & domino domino B. dei & apostolicæ sedis gratia, Archiepiscopo Moguntinense, in uim specialis commissionis ordinationi celebratæ & consummatæ, iam dictos dominos Decanum, totumq; Capitulum ecclesiæ S. B. prædictæ monuit, ac sub pœnis, sententijs & censuris in eisdem literis contentis requisiuit. Quatenus ipsum dominum N. principalem, in & ad parrochialem ecclesiam, in Schweynheim prædictam, solito more admitterent, sibiq; eiusdem parrochialis ecclesiæ possessionem realem, actualem & corporalem traderent, pariter & assignarent. Sibiq; de ipsius ecclesiæ in Schw. fructibus, redditibus, prouentibus, obuentionibus & emolumentis uniuersis responderent & responderi facerent. Prælibati tunc uenerabiles & circumspecti uiri domini dominus Decanus, totumq; capitulum

præscriptum

præscriptum, Nominationi & requisitioni huiusmodi fauorabiliter annuentes, superiorumq; & maiorum mandatis obtemperare & obedire affectantes. Dictum dominum N. principalem instantem & petentem, ad prædictam parrochialem ecclesiam in Schweynheim admiserunt, eamq; ecclesiam eidē domino N. per libri statutorum ecclesiæ sanctæ B. prædictæ in manus traditionem assignarunt, ac eundem instituerunt, & more solito de eadem inuestierunt. Iuramentum quoque per plebanos ecclesiæ parrochialis in Sch. dari et prestari solitum & consuetum, à iam dicto domino N. receperunt. Quod quidem Iuramentum idem dominus N. tactis per eum corporaliter scripturis sacrosanctis, ad sancta dei Euangelia, in manibus dictorum dñorum, Decani & capituli prestitit, in hunc qui sequitur modum.

Ego Iohannes Mertz uicarius & plebanus ecclesiæ parrochialis uillæ Schw. iuro quòd ab hac hora inantea sim fidelis ecclesiæ s. B. Fr. Decanoq; ac Capitulo & singularibus Canonicis ipsius ecclesiæ obediens in licitis & honestis, ipsosq; & singulares personas eiusdem ecclesiæ in debita reuerentia teneam. & secreta capituli, si ad me peruenerint, secretè seruem, utilitatem ecclesiæ & capituli prædictorum procurabo. Et quæ in eorum damna uergunt ipsis indilatè notificabo. Et calices, libros & alia ornamenta & bona, res atq; iura, ad plebanatum meum pertinentia, & spectantia non alienem, sine licentia & consensu Decani & capituli prædictorum speciali. Deperditaq;, subtracta & alienata, iuxta posse, reformabo, exigam & defendam. Curiamq; dotis dicti plebanatus, et alia ad ipsam spectantia, in structura, cultura, et emēdatione debitis conseruabo. Item quòd omnes redditus, census & bona ipsius ecclesiæ perpetuos, fideliter conscribam, & cōscripta sic omni anno, Decano et capitulo, cum nominibus dantium tradam. Item quòd dictum plebanatum non permutabo, absq; Decani & capituli præfatorum licentia & consensu speciali. Item quòd non impetrabo quicquam contra dictos dominum Decanū & capitulum, aut singulares personas ecclesiæ s. B. nec utar impetratis à quocunq;. Item promitto, quòd infra annum præsentem, in dicto plebanatu & amplius, continuam per me faciam residentiam ueram & nō fictam, ipsam salubriter regendo, & saluti animarum populi fideliter ibidem prouidebo mihi commissi. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia. De & super quibus omnibus & singulis præmissis tam prælibati domini Decanus et capitulum quàm ipse dominus Io. Mertz sibi à me Notario publico infrascripto, unum uel plura, publicum uel publica fieri atq; confici petierunt instrumentum & instrumenta. Acta fuerunt hæc sub Anno, Indictione, die, mense, Pontificatu & loco, quibus supra præsentibus &c.

Quia dictis requisitioni, admissioni, & iuramenti præstationi, Cæterisque præmissis omnibus & singulis, dum sic &c.

Aliud Instrumentum admissionis super Canonicatu et prædenda.

In nomine domini Amen. Anno &c. Pontificatus &c. Año. In mei Notarij &c. præsentia, personaliter constitutis uenerabilib. & circumspectis dominis Io. de Greyffensteyn Decano Io. S. Scolastico, & Georgio N. Cantore, cæterisq; canonicis capitularib. ecclesiæ s. B. F. Moguñt. dioc. ibidem in libraria siue loco capitulari capitulariter congregatis, & capitulum facientib.

honorabi-

honorabilis dominus H. S. Iunior presbiter dictæ diocæsis, post eius admissionem & receptionem ad Canonicatum & præbendam dictæ ecclesiæ sancti B. F. per dictos dominos de ipso reuerenter et obedienter ac effectualiter factam. Quo facto præfatus dominus Decanus nomine, quo supra ut asseruit, ipso domino H. certum iuramentum subscriptum de obseruandis statutis & consuetudinibus ipsius ecclesiæ sancti B. solitum, tactis per ipsum dominum H. sacrosanctis Euangelijs Dei, manibus suis propriis præstitit corporaliter, & iurauit in hac uerba. Ego N. iuro quòd sim fidelis ecclesiæ sancti B. F. obediensq; Decano & capitulo eiusdem in licitis & honestis. Et q; seruem statuta, consuetudines & ordinationes ipsius scripta & non scripta, facta & facienda. Et quòd non permutabo præbendam meam, ad quam acceptus & admissus sum, sine consensu & expressa licentia Decani & capituli, seu maioris partis residentis. Et quòd non sim in aliqua conspiratione contra Decanum & capitulum, nec adhærebo alicui Appellationi cõtra eosdem interpositæ uel interponendæ per quoscunq;, & quod nõ impetrabo aliquid à quibuscunq; contra præfatos Decanum & capitulum, uel contra singulares personas capituli, aut ecclesiæ prædictorum, neq; utar contra eosdem impetratis quouis modo. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia. Super quibus omnibus & singulis dominus Decanus supranominatus nominibus, quibus supra me Notarium publicum subscriptum instanter requisiuit, ut ipsis exinde unum uel plura, publicum seu publica conficerem instrumentum uel instrumenta. Acta sunt hæc sub anno, Indictione, die, mense, loco, & à pontificatu, quibus supra præsentibus.

Donatio fructuum certorum beneficiorum cum mandato, ad eos recuperandos tanquam in rem propriam.

In nomine domini Amen &c. Constitutus N. asserens alias donasse, prout de præsenti non ui, dolo, metu, fraude, aut aliqua sinistra machinatione interuenien. seductus, quinimo ex libero & spontaneo suæ uoluntatis arbitrio matura super hoc deliberatione præhabita, certa dilectione & charitate motus dedit & donauit donatione pura libera simplici ualida, perfecta & irreuocabili facta inter uiuos, ac transtulit & supportauit sine spe aliquid reposcendi, purè, liberè & simpliciter, omnibus melioribus modo, uia, iure, causa & forma, quibus melius, ualidius et efficatius potuit nobili uiro domino N. presenti & consentienti ac acceptanti omnes & singulos fructus, redditus & prouen. omnium & singulorum præstimoniorum prestimonialium portionum & simplicium beneficiorum, quę idem dominus N. habet in ciuitate N. de anno natiuitatis M. cccc. &c. Transferens in eundem N. omne ius & omnes actiones præfato domino N. prætextu fructuum, reddituum & proueñ. actorum præstimoniorum præstimonialium portionum & simplicium beneficiorum, eorumq; occasionem, & in eisdem competen. Idcirco idem dominus N. dictis melioribus modo, uia, iure, causa & forma, constituit suum procuratorem irreuocabilem, ut in rem suam propriam eundem N. præsentem & acceptantem, surrogans eundem in locum & in ius suum, ad petendum exigendum, leuandum & recuperandum uirtute donatioñ. cessionis & translationis huiusmodi dictos fructus, redditus & proueñ. ac pecuniarum summas, ad quas fructus prædictorum præstimonialium portionum & simplicium beneficiorum ascendunt, à quibuscunq; arrendatoribus, debitoribus, cuiuscunq; dignitatis, status, gradus, ordinis uel condictioñ. aut cuiuscunq; dioc. existant

existant. Necnon à quibuscunq; alijs, qui nomine dicti domini N. habuerunt receperunt, leuarunt prædictos fructus, redditus & proueñ. eorundem præstimonialium portionum & simplicium beneficiorum. Et specialiter à N. ac alijs quibuscunq;, qui eosdem fructus receperunt leuarunt & habuerunt, de receptis quoq; habitis & leuatis soluen̄. quitandum & liberandum, finemque quitantiam ac pactum de ulterius non petendum soluta, faciendum & dandum. Et si necesse fuerit &c. Et generaliter omnia alia & singula faciendum, dicendum & exercendum, quæ prædicto N. in præmissis necessaria fuerint, seu quomodolibet oportuna. Et quæ ipsemet dominus N. donator ante donationem & cessionem huiusmodi facere poterat & debeat, & quæ uerus & legitimus Procurator in rem suam propriam facere potest & debet. Promisit insuper idem dominus N. donator mihi Notario publico infrascripto, tanquam publicæ personæ solemniter stipulanti & recipienti, uice ac nomine omniū & singulorum, quorū interest, intererit aut interesse poterit, quomodolibet in futurum dictas donationem, cessionem, ac omnia & singula supra dicta ratas et rata, firmas & firma tenere et inuiolabiliter obseruare, nec contra ea facere, dicere uel uenire, per se uel alium, seu alios, directè uel indirectè quouis quesito colore uel ingenio, tam de iure quàm de facto, propter quod effectus donatioñ & concessioñ. huiusmodi possit seu ualeat, quomodolibet impediri, sub omnium et singulorum bonorum suorum, mobilium & immobilium, præsentium & futurorum, obligatioñ. & hypotheca. Super quibus omnibus & singulis præmissis idem N. petijt à me Notario publico &c. unū uel plura &c.

Institutio præsentati per Decanum et capitulum, ad canonicatum et præbendam.

ROdolphus dei gratia, episcopus N. Dilecto nostro N. clerico nostræ diocæsis licentiato in decretis. Salutem in domino. Cum ad honorabiles uiros dilectos nostros N. Decanum & capitulum ecclesiæ nostræ ius patronatus & præsentatio personæ idoneæ, quando uacant canonicatus & præbeñ, & ad episcopū N. pro tempore existentem personarum præsentatarum huiusmodi receptio & admissio. Necnon institutio ipsarum, ac collatio assignatio & prouisio canonicatuum & præbendarum prædictorum iure ordinario de antiqua approbata, & hactenus pacificè obseruata consuetudine pertineant per Decanum & capitulum prædictis ad canonicatum & præbeñ. ipsius ecclesiæ, quos quondam N. ipsius ecclesię canonicus dum uiueret obtinebat per ipsius N. obitum, qui nuper diem clausit extremum, nobis fuisti litera toriè præsentatus, quem super hoc nobis præfatus Decano & capitulo supplicantibus gratioſè admitteñ. Quapropter te in canonicum præbendatum dictæ ecclesiæ instituimus, ac illos sic uacañ. cum plenitudine iuris canonici, ac omnibus iuribus & pertineñ. suis auctoritate nostra ordinaria conferimus & assignamus, ac prouidemus etiam de eisdem, ac uos &c. ut in collatioñ.

Institutio parrochialis facta præsentato per patronos.

Iohannes dei gratia, episcopus N. Dilecto nostro Iacobo de N. presbitero nostræ dioc. Salutem in dño sempiternam. Cum per uenerabilem in Christo patrem, & dñm N. abbatem monasterij sancti N. ordinis sancti N. diocesis ad ecclesiam parrochialem beatæ Mariæ N. nostræ dioc. tunc liberam & uacañ. per obitum quondam n. dictæ ecclesiæ rectoris dum uiueret nuper uita functi fuerit is præsentatus, & per dictum dñm abbatem nobis supplicatum extiterit, quatenus præsentationem huiusmodi recipere & admittere, & uos in dicta ecclesia sic uacañ. in rectorem & curatum inuestire, illamq; uobis conferre & assignare cum omnibus iuribus & pertineñ. suis dignaremur. Nos qui uos ad ecclesiam ipsam obtinendum sufficientem & idoneum esse comperimus huiusmodi supplicationibus inclinati uos in rectorem & curatum dictæ parrochialis ecclesiæ ut præmittitur uacante auctoritate nostra ordinaria instituimus, illamq; uobis cum omnibus iuribus & pertineñ. suis conferimus & assignamus ac prouidemus, etiam de eadem, ac uos coram nobis propter hoc constitutũ in corporalem possessionem, seu quasi parrochialis ecclesiæ, iuriumq; & pertineñ. prædictorum per annuli nostri traditionem inducimus & inuestimus de eadem. Recepto per nos à uobis &c. ut in collationibus.

Prouisio facta per subexecutorem, de parrochiali ecclesia acceptata vigore expectatiuæ.

IN nomine domini Amen &c. Constitutus uenerabilis uir dominus N. diocæsis N. dicens & asserens parrochialem ecclesiam de N. diocæsis N. ad præsens per obitum quondam N. ipsius ecclesiæ, dum uiueret rector extra Romanam curiam defuncti uacañ. ipsamque parrochialem ecclesiam, cuiusdam gratiæ expectatiuæ sibi per præfatum dominum nostrum Papam, & processus inde secutos uigore coram Notario publico & testibus infrascriptis, infra tempus legitimum acceptauisse, pro ut per quoddam publicum acceptationis Instrumentum ecclesiæ prædictæ manu N. publici &c. Notarij signatum & subscriptum constare docuit. Quod quidem publicum acceptationis Instrumentum uenerabili uiro domino N. presbitero canonico ecclesiæ N. præsentauit, & eidem N. Canonico præsenti quem in subexecutorem dictæ gratiæ uigore clausulę generalis. Cęterum in processibus prædictis contentis eligebat, petijt & requisiuit, quatenus ecclesiam prædictam sic ut præmittitur uacantem & acceptatam, ac sub dicta gratia sua cadentem & comprehensam sibi conferre & assignare, ac de ea sibi prouidere uellet & dignaretur. Qui quidem N. subexecutor tanquam obediens filius uolens mandatis apostolicis obedire dictam parrochialem ecclesiam, sic ut præmittitur uacantem & acceptatam, eidem domino N. cum omnibus iuribus & pertinentijs suis contulit & assignauit, ac per dictarum literarum apostolicarum traditionem sibi prouidit de eadem, cum protestationibus in talibus fieri solitis et consuetis, & alijs necessarijs et opportunis. De & super quibus &c.

Per præmissa facies alias prouisiones, & uide suprã in acceptatione & prouisione simul.

Prouis-

Prouisio similis, per simplicem resignationem.

MIchael permissione diuina humilis abbas monasterij sancti Benedicti. Dilecto nostro fratri Rodolpho presbitero monacho nostro. Salutẽ in dño. Religiõ zelus, uitæ ac morum honestas, quib. laudabili testimonio commendaris, promerentur, ut nos spiritualis gratiæ fauore prosequamur. Cum itaq; prioratus noster de monte acuto N. dioc. ordinis sancti Benedicti quem quondam B. N. dicti prioratus prior dum uiueret, obtinebat per ipsius B. obitum, qui nuper diem clausit extremum, uacauerit, & uacet ad præsens. Nos uolentes uobis præmissorum meritorum uestrorum intuitu, gratiam facere specialem, prioratum prędictum, qui à dicto monasterio dependet, & cui cura imminet animarũ sic ut præmittitur, uacañ. cũ omnib. iuríb. & pertineñ. suis, auctoritate nostra cõferimus & ꝓuidemus, etiã de eodẽ ac uos corã nobis constitutum in corporalem possessionem prioratus, iuriumq; & pertineñ. prædictorum per annuli nostri traditionem inducimus & inuestimus, de eodem curam, regimen & administrationem dicti prioratus in spiritualibus & temporalibus uobis plenarie committendo. Vobis uniuersis & singulis subditis nostris præsentium tenore damus in mandatis, qtũs uos uel alter uestrum, qui super hoc fueritis requisiti, uel fuerit requisitus, per dictum R. uel eius procuratorem ad dictum prioratum personaliter accedatis seu accedat, eumq; seu dictũ procuratorem eius nomine, in corporalem, rea. & actua. possessionem prioratus, iuriumq; & pertineñ. prædictorum inducatis auctoritate nostra, & defendatis inductum, amoto quolibet detentore ab eodem, sibiq; de ipsius prioratus fructibus, redditibus, proueñ. iuribus & obueñ. uniuersis integrè responderi faciatis. Dat. &c.

Et ita de alijs modis uacationis habendo respectum ad collationes ordinarias.

Acceptionis et prouisionis super parrochiali ecclesia.

In nomine domini Amen. Anno ã natiuitate eiusdem Millesimo quingentesimo decimo tertio, Indictione prima, die uero Lunæ, Mensis Maij penultima, Pontificatus sanctissimi in Christo patris & dñi domini nostri dñi Leonis Papæ decimi, anno eius primo. In mei Notarij publici, testiumq; infrascriptorum ad hæc specialiter uocatorum atq; rogatorum præsentia, personaliter constitutus honorabilis uir, dominus A. G. de S. presbiter Moguñt. dioc. principalis principaliter pro se ipso, dixit, & asseruit se transactis multis diebus propter bella, discrimina & pericula uiarũ, nunc in Italia existentia, in itinere de Romana curia, ad has partes fuisse, Ita quod ipse sic debitam diligentiam circa acceptationem & prouisionem beneficiorum sibi uigore cuiusdam gratię expectatiuę à felicis recordationis domino Iulio Papa secundo cõcessæ, debitè & deben. facere non potuisset, de quo protestatus fuit & protestabatur publicè & expresse. Sed iam primum in partibus ad suam deuenisset notitiam parrochialem ecclesiam in K. dictæ dioc. Mogunt. quam dum uiueret honorabilis dñs Vu. S. obtinebat, ad præsens, per eiusdem dñi Vu. S. extra Roma. curiam, & in partibus defuncti, uacare, prout uacet de præsenti. Quocirca satisfaciendo &c. eandem ecclesiam parrochialem sic ut præmittitur, siue alias quouis modo uacantem, gratiæ expectatiuæ supranominatę & processuum desuper fulminatorum & inde secutorum uigore, omnibus

melioribus modo,iure,forma,causa & ordine,quib. melius & efficatius potuit & debuit.Cum protestatione uidelicet,si & in quantum præfata ecclesia parrochialis sibi eiusdem gratiæ suæ expectatiuæ uigore,de iure non debetur,in forma meliore &c.

Et ego &c. Acta Franck. in ambitu cimiteriũ prædicatorum &c. hora &c. Sub anno quibus suprã præsentib. &c. testibus ad præmissa uocatis & rogatis &c.

Resignatio beneficiorum ad manus patroni laici.

Constitutus N. altarista altaris s. N. siti in N. principalis,nõ ui,dolo &c. ut asseruit circumuentus,sed ex pura &c. uoluntate,spe assequendi uberius beneficiũ,dictũ altare suum,cum omni iure sibi ad illud cõpetenti,coram me Notario publico & testibus infrascriptis,ad hoc specialiter uocatis & requisitis,purè,liberè,& simpliciter resignauit,in & ad manus N. collatoris & patroni dicti Altaris,absenti tanquam præsenti &c. Promisitq; dictus N. quod in huiusmodi resignatione non interuenerint fraus,dolus &c.

Renunciatio facta de parrochiali per rectorẽ principaliter in manibus ordinarij.

VNiuersis & sing. præsentes literas inspecturis. Io. dei gra. episcopus N. Salutem in dño sempi. Noueritis q; cum honorabilis uir dñs N. rector parrochialis ecclesię s. Martini s.d. ecclesiam ipsam,quam obtinebat ex certis rationabilib. causis ad hoc animum suũ mouentib. resignare intenderet ecclesiam ipsam,cũ omnib. iurib. & pertinentijs suis,in manibus nostris spontè & liberè resignauit. Et nos ad ipsius n. tunc rectoris instantiam resignationem huiusmodi ut p̃fertur,factam admisimus,& tenore præsentis publici instrumenti admittimus. Recepto per nos ab eodem dño n. q; in resignatione huiusmodi nõ interuenit,fraus,dolus,simonia,seu quæuis alia illicita pactio,ad sancta dei euangelia corporali iuramento. In quorum omnium & singulorũ fidem & testimonium præmissorum præsentes literas,siue præsens publicum instrumentum,exinde fieri & per notarium &c.

Renunciatio beneficij,facta coram Notario et testibus.

In nomine domini Amen &c. Constitutus honorabilis uir dominus A. præsbiter N. perpetuus capellanus ad altare N. in tali ecclesia,non ui,dolo,metu,fraude,nec aliqua siniſtra machinatione circumuentus,ex certa eius scientia,libera & spontanea uoluntate,etiam ut asseruit,& benè de libera uoluntate omnibus melioribus modo,uia,iure,causa & forma,quibus potuit & debuit præfatam suam Capellaniam,& ius sibi quomodolibet competens ad eandem per calami,quem suis manibus tenebat,traditionem,in manibus mei Notarij publici infrascripti,uice & nomine collatoris aut collatorum,cuiuscunque uel quorumcunque,necnon aliorum,aut alterius suprascriptam Capellaniam conferendi potestatem habentis uel habentium,recipientis resignauit,eidemq; capellaniæ atq; iuri sibi in eadem quouis modo cõpeten. renunciauit,penitus & in toto,promisit nihilominus præfatus dñs resignans mihi notario publico infrascripto,per fidem noĩe iuramenti ab ipso corpo-

corporali præstitam, quōd in huiusmodi per eum ut suprā facta resignatione & renunciatione non interueniat fraus, dolus, symoniaca prauitas illicita, aut quæuis alia corruptela. Requirens me infrascriptum Notarium, qtūs sibi super præmissis omnibus & singulis conficerem, unum uel plura, publicū seu publica, instrumentum & instrumenta. Acta fuerunt &c.

Et ita de alijs siue loquatur ordinarius siue Notarius.

Resignatio ad manus Capituli simpliciter.

IN nomine domini Amen &c. uts. Personaliter constitutus uenerabilis dominus I. R. Canonicus ecclesiæ sancti B. apud F. Moguntineñ. dioc æsis principalis principaliter prose ipso & suos, Canonicatum & præbendam, quæ ante ipsum bonæ memoriæ uenerabilis dominus Io. de Greyffensteyn, Decanus præfatæ ecclesiæ sancti B. alias extrā Romanam curiam, et in partibus defunctus dum uixit, in eadem ecclesia obtinebat, & ipse dominus Io. R. nunc. Ad quos alias per dominos N. N. nominatus, & sibi de illis prouisum fuit. Non ui, dolo, metu, fraude, nec aliqua siniſtra machinatione circumuentus, sed ex certa eius scientia, & spontanea & libera uoluntate, uti asseruit, Omnibus melioribus modo, uia, iure, causa, forma & ordine, quibus potuit & debuit, ad omne ius suum sibi ad prædictos Canonicatum & præbendam, ex nominatione præfata quomodolibet competens, in manib. suprano minatorum dominorum Capitularium resignauit, ac eisdem renunciauit. Promisit nihilominus dictus dominus Io. R. mihi Notario publico subscripto per fidem, nomine iuramenti, se dictam resignationem & renunciationem nullo unquam tempore reuocare uelle. Quōdq; in huiusmodi resignatione & renunciatione non interueniat fraus, dolus, Simoniaca prauitas, illicita pactio, aut alia, aut quæuis alia illicita corruptela, per eum interuenerit. Domini itaq; de Capitulo suprā nominati, organo domini Ioannis de Fago Scolastici, dictam resignationem & renunciationem Canonicatus & præbendæ præfatorum, & iuri sicut præfertur admittendam duxerunt, & admiserunt. De & super quibus omnibus actis & præsentibus ut in instrumento suprā &c.

Constitutio ad pertractandum causam Beneficialem.

In mei Notarij publici testiumque infrascriptorum ad hæc specialiter uocatorum præsentia personaliter constitutus dominus Iohannes P. Canonicus ecclesiæ Limpurgensis, Treuerensis diocæsis principalis &c. Constituit &c. Ad ipsius domini cōstituentis nomine, & pro eo causam & causas, quam uel quas, quidam dictus Iacobus T. assertus clericus Treuerensis diocæsis, ex aduerso principalis, Coram Reuerendiss. patre domino Paulo de Ca. utriusq; iuris Doctore, præfati domini nostri Papæ capellano, & ipsius sacri palatij Apostolici causarum, causæq; & causis huiusmodi, partibusq; prædictis ab eodem domino nostro Papa, Auditore specialiter deputato, contra dictū dominum Iohannem. P. Constituentem, de & super quodam Canonicatu & præbenda in dicta ecclesia Limpurgensi, rebusque alijs in Actis causæ & causarum huiusmodi latius designatis, & illorum occasione monet monereq; uult atq; intendit. Cum omnibus & singulis suis emergentibus, inciden-

ribus, dependentibus, annexis & connexis, si saltem causa seu causæ huiusmodi ad Romanam curiam, legitimè sint deuolutæ, & in ea de iuris necessitate tractandæ, prosequendum, deducendum & pertractandum, tam coram præfato domino Auditore, quàm alijs &c. ac etiam in Audientia dicti domini nostri papæ, literarum antedictarum comparendum &c.

Instrumentum relaxationis sequestri.

Reuerendo &c. eiusq; in spiritualibus &c. Ac honorabili uiro domino N. inferius nominato, nec non colonis, agricultoribus, decimatoribus, uiñ. & censuarijs terrarum uinearum pratorum domorum, & aliarum rerum quarumcumque ad parrochialem ecclesiam N. diocæsis &c. eiusque pro tempore rectorum, qualitercunque spectantium & pertinentium, omnibusque alijs & singulis, quorum interest, uel intererit, quosque infrascriptum tangit negocium, seu tangere poterit quomodolibet in futurum, quibuscunque nominibus censeantur, aut quacunque præfulgeant dignitate. Salutem &c. & præsentibus fidem &c. Noueritis quòd dudum inter honorabilem uirum dominum N. ex una, & quendam N. tunc possessorem seu detentorem parrochialis ecclesiæ N. supra dictæ, de & super eadem parrochiali Ecclesia & eius occasione partibus, ex altera materia quæstionis &c. Sanctissimus in Christo &c. causam & causas huiusmodi non obstañ. quòd ex Roma. cu. legitimè deuolutis, aut in ea de iuris necessitate tractandę & finiendæ non essent, uenerabili & circumspecto uiro domino N. Capellano suo, ipsiusque sacri pallacij causarum Apostolici coauditori nostro commisit audiendũ, cognoscendum, decidendum, & fine debito terminandum cum omnibus & singulis suis emergentibus, incidentibus, dependentibus, et connexis. Quiquidem dominus auditor in causa & causis huiusmodi, coram se legitimè introductis inter partes hinc inde prædictas, seu earum procuratores ritè & debitè procedens, tandem seruatis seruandis, & cognitis huiusmodi causæ meritis, ad suam diffinitiuam sententiam proferendum processit, eamque per ea quæ uidit & cognouit, in scriptis tulit & promulgauit in hunc qui sequitur modum &c. Post cuiusquidem diffinitiuæ sententiæ prolationem præfatus dominus noster Papa antedicto domino N. coauditori nostro quondam aliam commissionis siue supplicationis cedulam per certum suum cursorem præsentari fecit huiusmodi sub tenore. Dignetur. &c. Huiusmodi siquidem commissionis uigore dominus auditor præfatus omnes & singulos fructus, redditus & proueñ. ecclesiæ supradictę, super qua agebatur, necnon quascunq; terras, domos, uineas, possessiones & res alias ad eandem parrochialem ecclesiam, siue ipsius pro tempore rectorem qualitercunq; spectañ. & pertineñ. auctoritate aplica sibi in hac parte cõmissa sequestrauit. Et per uos reuereñ. patrem dñm episcopũ, aut in spiritualibus uicariũ siue officialem generalem sequestrari, colligi, recipi & ad usum partis in pñti causa finalem uictoriam obtineñ. conseruari uoluit & mandauit, literasque sequestratorum desuper oportunas & necessarias in forma solita & consueta decreuit & concessit, prout in sequestratorijs literis uobis directis latius dicitur contineri. Et subsequenter postquam dominus noster Papa causam Appellationis pro parte dicti domini N. à diffinitiua sententia prædicta, ad sedem Apostolicam, tunc interpositam nobis N, auditori præfato cõmisit audiendum, cognoscendum & decidendum, cum omnibus &c. Nos eiusdem cõmissionis uigore in causa et causis, huiusmodi ritè & legitimè procedens, seruatis seruandis & cognitis huiusmodi causæ meritis, ad nostram diffinitiuam sententiam proferendũ processimus, eamq; de dominorũ &c. in scriptis tulimus, & promulgamus in hæc uerba. Christi nomine &c.

Postq;

Postquam uero huiusmodi diffinitiua sententia, nulla prouocatione suspensa in rem transiuit iudicatam, comparauit coram nobis dominus N. principaliter pro se ipso, citrà tamen &c. Et in prouidi uiri magistri N. in Ro. cu. &c. procuratoris ad infrascripta expresse consentientis præsentia sequestrum prę narratum, uidelicet, in fructibus, redditibus &c. dictæ parrochialis ecclesiæ, ut præmittitur, appositum tolli & relaxari, per nos instanter postulauit. Nos tunc N. auditor præfatus atteñ. postulationem &c. ratioñ. prædictum sequestrum &c. appositum, ac etiam omnes & singulos fructus, redditus & proueñ. eiusdem ecclesiæ N. penes uos reuerendum patrem dominum episcopũ aut uestrum uicarium, siue officialem prædictum ipsius sequestri, uigore hactenus recollectos supradicto domino N. principali uel procuratori suo legitimo eius nomine, tradendum & assignandum melioribus modo, iure, causa & forma, quibus melius potuimus & debuimus, duximus relaxandum, & tenore præsentium relaxamus, ipsumq; sequestrum, omnino tollimus præsentibus, & etiam amouemus. Quæ omnia & singula præmissa uobis reuereñ. patri domino episcopo N. & uestro in spiritualibus uicario seu officiali generali, omnibusq; aliis & singulis, quibus hæ præsentes nostræ literę diriguntur et eorum cuilibet insolidum communiter & diuisim intimamus, insinuamus, & notificamus, ac ad uestram & cuiuslibet uestrum noticiam deducimus, & deduci uolumus per præsentes, ne de præmissis, uel eorum aliquo ignorantiam aliquam prætendere possitis, aut possint in posterum, seu etiam quomodolibet allegare. In quorum &c.

Testamentum pro infirmis.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ trinitatis pa. & fi. & spiritus sancti amen. &c. Constitutus discretus uir N. æger corpore, compos tamen mentis & rationis, aduertens quòd immensa dei bonitas, ut magis bonũ effunderet, et populorum deperditorum ordinem repararet, creauit hominem ad similitudinem suam, non subiturum morborum angustias & pericula diræ mortis, sed gratiæ suæ participem & ęternæ uitæ futurum hæredem, deinde tamen superueniente hostis antiqui suggestione, nequissima mors est indicta homini, quæ in posteros est postmodum declinata, propter quod decet hominem uigilem esse, ut cum uenerit illa dies, quam & eius horam scire non possumus, eum non inueniat dormientem, sed iam suæ salutis animæ, per dispositionem bonotum temporalium prouidisse, maximè cum dies nostri breuissimi sint, & sicut umbra prætereant. Quapropter pia mente & animo plenę deliberato, ac bono intellectu illius sententię reminiscens: Memento homo, quia cinis es & in cinerem reuerteris. Memorq; conditionis humanæ, quam semper immutat humana fragilitas, cui ab ipsius uitæ principio mortis imperium dominatur. Volensq; cum ratio regit mentem, & uiget in sui corporis membris quies, de suis temporalibus disponere bonis, saluti animæ suæ, ac fratrum, filijs & propinquorum suorum quieti prouidere, & de rebus & bonis sibi ã deo collatis salubriter ordinare, omnibus melioribus &c. ordinauit suum præsens nuncupatum testamentum, seu suam ultimam uoluntatem inter cętera in hunc, qui sequitur modum. In primis quidem, quoniam anima melior & precioſior est corpore & rebus humanis, de æterna regis misericordia, plenè confidens, quòd cor contritum & humiliatum non despiciet. Quiq; ut suum redimeret populum gustare uoluit calicem passionis, animam suam ex nunc omnipotenti deo, & beatę Marię uirgini, ac omnibus sanctis curię supernalis commendauit et si eum de infirmitate qua de præsenti laborat, decedere cõtingat, & de hac luce migrare corpori suo elegit sepulturam in ecclesia N. ubi

ſecundum ſuum honeſtum modum uoluit ſepeliri &c. Item &c. Huiuſmodi quidem teſtamenti ſiue extremæ ordinationis, ac ultimæ uoluntatis executores & procuratores prædictus teſtator, omnibus melioribus etc. ut in forma, cum illa clauſula. Et ſi neceſſe fuerit reuelare, promittens &c.

Inſtrumentum conſtitutionis teſtamentariorum.

IN nomine dñi amen. Anno à natiuitate eiuſdem milleſimo quingenteſimo N. Indictione N. die uero N. menſis N. in mei Notarij publici & teſtium infraſcriptorum ad hoc ſpecialiter uocatorum & rogatorum præſentia uenerabilis dominus N. canonicus eccleſiæ N. diocæſis N. iacens in lecto ægritudinis infirmus & languidus corpore, cõpos tamen mentis & bonę rationis, & iuxta laudabilem obſeruantiam, & ſtilum clerici N. in conſumendis & ordinandis ſingulis annis, ſuos teſtamentarios huc uſq; laudabiliter obſeruatam. Omnibus melioribus modo, uita, iure, cauſa, forma & ordine, quibus melius potuit & debuit, fecit, conſtituit, & ſolemniter ordinauit, poſt eius mortem in ſuos teſtamentarios manufideles, & in ultimæ ſuæ uoluntatis executores, uidelicet, uenerabiles & honorabiles dominos N. & N. Scolaſticum & cantorem eccleſiæ N. prædictę, & magiſtrum N. ſedis N. cauſarum procuratorem, & N. de N. eius domini conſtituentis famulam abſentes tanquam præſentes, & quemlibet ipſorum inſolidum. Ita tamen quòd ſi omnes ſuam ultimam uoluntatem, quemadmodum talis in cedula quadam per ipſum conſtituentem, poſt eius mortẽ relinquenda reſcripta reperiretur, exequi nõ ualeant, ſeu commode poterint, aut ualuerint intereſſe, duo nihilominus, aut unus ipſorum, eam exequatur, & ad debitum deducat effectum in omnibus & ſingulis ſecus ſiue in ipſius conſtituentis bonis rebus iuribus & actionibus, tunc præſentibus & futuris. Quemadmodum deſuper altiſſimo, ſuper quæ ipſorum cuiuslibet onerauit conſcientias ſeu conſcientiam, ualeant reddere rationem. Cui ſoli altiſſimo ipſius occaſione horum, & nulli alteri rationem debere: uoluit etiã ut debita omnia perſoluant, & credita ſeu obligata exigerent. Ac omnia alia & ſingula facerent, quæ circa executionem ultimæ uoluntatis ipſius conſtituentis prædictæ quomodolibet fuerint neceſſaria & opportuna. Super quibus omnibus & ſingulis dicti domini teſtamentarij me notarium publicum requiſiuerunt, ipſis unum uel plura, publicum uel publica, de ſuper confici inſtrumentum & inſtrumenta. Acta fuerunt hæc in opido N. diocæſis N. ſupradictæ, in domo ſupradicti domini cõſtituentis in ſtuba ſua in qua iacuit infirmus, hora poſt prandium N. uel quaſi, ſub anno, Indictione pontificatu, præſentibus.

Conſtitutio Teſtamentariorum.

In nomine domini Amen. Anno à natiuitate eiuſdem milleſimo quingenteſimo N. die uero N. menſis N. pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri, domini N. Papæ. N. anno eius N. in mei Notarij publici, teſtiumq; infraſcriptorum ad hoc ſpecialiter uocatorum & regatorum præſentia uenerabilis dominus N. Scolaſticus & canonicus eccleſiæ ſancti N. diocæſis N. principalis iacens in lecto ęgritudinis, languidus & infirmus corpore, ſanus tamen mente, & bonę rationis dixit & propoſuit. Cum eſſet de ſtatuto & conſuetudine eccleſiæ ſancti N. ſupradictæ, ac etiam cleri N. ut quęlibet per-

persona, eiusdem ecclesiæ semel in anno certo statuto die facere & cõstituere teneretur suos testamentarios, & ultimæ uoluntatis suæ executores, uerum cum ipse dominus N. Scolasticus illo eodem die quo sic ut præmittitur in ecclesia sancti N. iam dicta constituuntur, & fiunt testamentarij, absens ab opido N. fuisset. Ne tamen se ipsum absque constitutione testamentariorum suorum ultimæ uoluntatis suæ executorum decedere contingat, Omnibus melioribus modo, uia, iure, causa, forma & ordine, quibus melius & efficatius potuit & debuit. Reuocatis prius per ipsum dominum N. Scolasticum prædictum suis testamentarijs manu fidelibus, & ultimæ uoluntatis suæ executoribus, quibuscunque ab seipso quomodolibet generaliter uel specialiter factis, constitutis & ordinatis, de nouo fecit, constituit, nominauit, & solemniter ordinauit in suos testamentarios manu fideles ultimæ suæ uoluntatis, seu testamenti executores uidelicet, egregios uenerabiles & honorabiles dominos N. Iurium doctorem N. commorantem N. licentiatum N. Canonicos & N. fratrem dicti domini constituentis uicarium ecclesiæ sancti N. diocæsis N. prædictæ absentes tanquam præsentes, & quemlibet ipsorum insolidum. Ita quòd si unus ipsorum executioni ultimæ uoluntatis seu testamenti sui interesse non posset, uel se intromittere nollet, alij seu alius, nihilominus id exequantur. Ad dicti domini constituentis testamentum, Codicillum, seu ultimam uoluntatem, in omnibns & singulis quemadmodum per ipsum dominum N. in suo testamento, codicillo, seu ultima uoluntate, quod testamentum seu ultimam uolùntatem, quam manu N. famuli sui iussu & mandato ipsius domini constituentis, ut idem dominus constituens asseruit, scriptum exhibuit, dispositũ esse & ordinatum, exequendum, & ad effectum debitum deducendum, ut altissimo desuper reddere ualeant & possent rationem, de quo ipsorum seu ipsarum cuiuslibet onerauit conscientiam seu conscientias. Vnum quoque uel plures loco sui substituentes, illumque uel illos, totiens quociens ipsi seu ipsorum alteri placuit reuocandum. Omniaque alia & singula faciendum, dicendum, gerendum & exercendum, quæ Testamentarij, manufideles, & ultimarum uoluntarum executores de Iure & consuetudine, ac alias facere debent, possent & ualeant, & præsertim ea quæ circa executionem huiusmodi fuerint necessaria, seu etiam quomodolibet oportuna, protestans nihilominus supradictus dominus constituens, quòd si Testamentum suum seu ultima uoluntas sua per ipsum, ut præmittitur exhibitum, non ualeret seu ualebit iure testamenti, ualere tamen deberet iure codicillorum, seu cuiuscunque alterius ultimæ uoluntatis iure. Præterea dictus dominus constituens subiunxit & dixit. Quòd N. relicta quondam prouidi uiri N. prothonotarij opidi N. supradicti hospita ipsius domini constituentis haberet trecenta minus tribus cum dimidio octalia siliginis, iacentia iuxta siligines ipsius domini cõstituentis, quæ ipsa alias à Testamentarijs quondam domini N. Cantoris dum uixit ecclesiæ N. emisset, uoluit idem dominus constituens quòd dictæ N. hospitę suæ talia grana seu octalia siliginis post mortem suam restituerentur. Cæterum cũ eadem N. hospita haberet etiam certum triticũ, iacens in domo horti, eiusdem N. iuxta quod ipse dñs constituens nonnulla octalia tritici sibi domino constituenti pertineñ. iacere haberet, uoluit ut tale suum triticum ipsi N. hospitę suæ ad expendendum in usus pauperũ, remanere deberet. Excusans eandem N. hospitam suam supradictam, necnon N. eiusdem Dorotheæ famulam atq; N. famulum ipsius dñi constituentis, quòd licet N. famula eius, & N. iam nominati, domum ipsius domini constituentis iam in sua infirmitate intrassent, ita quòd inde possit fieri de subtractione aliqua suspitio, dixit idem dominus constituens

stituens se illas easdem personas de subtractione aliqua tenere insontes, intextos & inculpabiles, sicut deus ipsum adiuuaret. Quia de suis bonis, & rebus quas haberet, ita plene disposuisset, quod sciret de illis non posse fieri aliquam subtractionem. Quibus sic factis idem dominus Scolasticus sæpedictus, in mei Notarij publici & testium infrascriptorum præsentia præfatum suum testamentum, seu eius ultimam uoluntatem, annulo suo signatū, quem loco sigilli proprij, quod secum tunc non habere dixit, utebatur, clausit, clausumq; & pro clauso haberi uoluit. Addicēs, si se aliquas cedulas ad testamentum seu ultimam uoluntatem huiusmodi sicut præmittitur, clausum imponere contingit, uellet & uoluit easdem cedulas sic impositas, habere uoluit firmitatem ut testamentum suum, seu eius ultima uoluntas, de quo & quod idem testamentum seu ultima uoluntas sua post eius mortem non deberet aperiri, nisi publicè coram Notario, & testibus protestatus fuit & ptestabatur publicè & expresse. Idem quoq; dominus cōstituens legauit domino N. uicario & ecclesiæ sancti N. supradictæ unum florenum auri, ob certas causas, ut asseruit animū suum ad hoc moneñ. de et super quibus omnibus supranominatis dominus constituens me Notarium publicum subscriptum sibi unum uel plura publicum uel publica, fieri & confici petijt & requisiuit, instrumentum & instrumenta. Acta sunt hæc N. in domo supranominato N. in qua dominus constituens infirmus iacuerat, inibi in stuba minori superiori, mane hora N. uel quasi sub. anno, indictione, die, mense, & pontificatu, quibus supra præsentibus ibidem honorabilibus dominis N. & N. uicarijs ecclesiæ sancti N. supranominatę, testibus ad prę missą uocatis specialiter atq; rogatis.

Ego N. &c. Quia dictorum testamentariorum reuocationi, de nouo constitutioñ. potestatis dationñ. dispeñ. & protestationñ. omnibusq; & alijs singulis &c.

Instrumenti Adhæsionis appellationis á tergo veri Instrumenti appellationis ponendum.

In nomine domini amen. Anno domini, Indictione, die, mense & pontificatu, quibus retrō, in mei Notarij publici &c. Præsentia personaliter constitutus uenerabilis & generosus Engelbertus de N. ecclesiarum Moguntiñ. Canonicus, & sancti Barth. oppidi Fr. præpositus, Appellationi retroscriptæ per uenerabilem uirum dominum Eberhardum Beck, canonicum & scolasticum ecclesiæ sancti Bartholomei præfatæ Appellationis principalem interpositis. Omnibus quibus potuit melioribus, modo, uia, iure, causa, stilo, ordine & forma adhæsit. Secq; & sua propterea protectioni, tuitioni, & defensioni Sanctiss. domini nostri papæ, eiusdemq; S. Sedi apostolicæ submisit, super quibus omnibus & singulis præfatis uenerabilis & generosus dominus Præpositus sibi unum uel plura, publicum seu publica fieri petijt atq; confici instrumentum & instrumenta. Acta sunt hæc in curia præfati uenerab. & generos. domini Præpositi, uulgo zu dem N. nuncupata, siue solita residentia. Præsentibus ibidem uenerabilib. dominus N. N. N. &c. testibus ad premissa uocatis specialiter atq; rogatis.

Et ego Vuipertus Vlman &c. Notarius. Quia dictæ appellationi, adhæsioni, omnibusq; &c. pub. instrumentum manu alterius fideliter scriptum, exinde confeci &c.

In

Transſumptum certorum Inſtrumentorum per auditorem Camerae.

In nomine domini Amen. Nouerint uniuerſi & ſinguli hoc præſens publicum tranſſumpti inſtrumentum inſpecturi, lecturi & audituri, q̃ nos N. de N. &c. cauſarum cameræ apoſtolicæ generalis auditor ad reuereñ. patris dñi N. abbatis monaſterij N. N. diocæſis principalis inſtantiam & requiſitionē omnes & ſingulos ſua communiter uel diuiſim intereſſe putañ. eorumq̃ procuratores, ſiqui tunc erant in Ro. cu. pro eiſdem ad uidendum et audiendum nonnulla uenditionis certarum petiarum terræ dudum abbati monaſterij N facta publica inſtrumenta, per notarios publicos in notam receptam ſubſcriptam & publicatam tranſſumi et exemplari, & in publicam formam tranſſumpti redigi. Vel dicendum, & cauſam ſi quam habeat rōnabilem, quare prẽmiſſa minime fieri debeant, allegandum per audientiam publicam literarū cōtra dictarum d. n. papæ citari fecimus & mandauimus, ad certum peremptoriū terminum cōpetentem, uidelicet, ad diem & horam infraſcriptos. Quib. aduenieñ. cōparuit in iudicio legitime, coram nobis dictus dñs N. præfatus, cōtra quorumcunq̃ procuratorum ſuorum per eū hactenus quomodolibet conſtitutorum reuocationem, et certas literas citatorias in dicta audientia noſtro de mandato executas, facto reportauit, citatorūq̃ in eadem cōtentorū compa rentiū cōtumaciam accuſauit, ipſoſq̃ cōtumaces reputari, & in eorū cōtumatiam prędictam uenditionis inſtrumenta ſana & illeſa, ac oñi prorſus uicio & ſuſpitione carentia facto realiter, et in ſcriptis exhibuit atq̃ ꝓduxit, quæ tranſſumi & exemplari ac in publicam formā redigi, mandari, noſtramq̃ & dictæ curię auctoritatem iudiciariam & ordinariam, pariter et decretū interponi, ꝓ nos inſtanter poſtulauit. Nos tunc Iacob. auditor præfatus dictos citatos non cōpareñ. reputauimus, merito id exigeñ. iuſticia cōtumaces, & in eorū contumaciam dicta inſtrumenta, ad manus noſtras recepimus, illaq̃ uidimus, tenuimus, legimus, & diligenter inſpeximus. Et quia huiuſmodi inſtrumenta ſana integra et illeſa, omni prorſus uicio & ſuſpitione carentia inuenimus, idcirco ad dicti dñi N. principalis inſtañ. illa per diſcretum uirum magiſtrum N. publicum apoſtolica & imperiali auctoritatib. ac dictæ curię notariū & ſcribam infraſcriptum tranſſumi & exemplari, ac in publicam tranſſumpti formā redigi fecimus & mandauimus, uolẽtes & auctoritate dictæ curiæ decerneñ ꝓ prẽſenti noſtro tranſſumpto publico de cætero, & in antea tam in Ro. cu. quàm extrà, ubicunq̃ locorū in iudicio & extra ſtetur, illiq̃ detur & exhibeatur talis & tanta fides, qualis et quanta dictis originalibus inſtrumentis inferius inſertis, & cū præſenti tranſſumpto auſcultatis & collationatis data fuit & adhibita, daturq̃ & adhibetur ſeu daretur & adhiberetur, ſi in medio exhibita fuiſſent aut oſtenſa, huiuſmodo di uero inſtrumentorū tenores de uerbo ad uerbū ſequuntur, & ſunt tales. In nomine dñi amen &c. Quibus omnib. & ſingulis tanq̃ ritè & legitimè factis auctoritatem & decretum dictę curiæ, atq̃ noſtram duximus interponendum, & interpoſuimus, pro ut interponimus præſentium per tenorem. In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſti. &c. Pone datam in iudicio, & teſtes.

Ceſſio debiti in forma Camerae.

In nomine domini amen &c. Perſonaliter conſtitutus N. Romanam curiam ſequens, ut & tanquam Procurator, factor, inſtitutor, & negociorum geſtor honorabilis uiri N. dictam curiam ſequeñ. pro ut de ſuæ procuratioñ.

man

mandato mihi Notario publico infrascripto plenè constat,& pro quo de rato & ratihabitione promisit sub obligatione omnium bonorum suorum mobilium & immobilium,præsentium & futurorum,omnibus ui,dolo,fraude, seu alia machinatione cessañ. Certioratus de bono iure,quod idem dominus N. habebat seu habere poterat erga N. ratione,& ex causa N. ducatorum. In quibusquidem N. ducatis dominus N. eidem N. sub pœnis camerę efficaciter obligatur,ex causa amicabilis mutui,omnibus melioribus modo,uia,iure,causa & forma,quibus melius,tutius & efficatius potuit & debuit,prout potest & debet ex certa sua scientia & animo deliberato, omne ius omnemq; actionem,realem,personalem,utilem & directam,seu mixtam pretoriam,& ciuilem,quod seu quam præfatus N. habet seu habere potest,contra & aduersus dictum N. uigore dictorum N. ducatorum sic ut præmittitur,per eundem N. seu eius hæredes eidem N. debitorem,in discretos uiros N. & N. ibidem præsentes,pro se ipsis ac ipsorum hæredibus & successoribus stipulañ. & recipleñ. & ipsius N. fideiussori,transtulit & transportauit,ipsiq; N. & N. donatione mera,pura,ualida,simplici atq; irreuocabili cessit,donauit & remisit,se de dictis iure & actione,deuestiendo & præfatos N. & N. inuestiendo de eisdem,donandoq; præfatis N. & N. plenam & omnimodam potestatem posse pro dictis N. ducatis in iudicio & extra, coram quibuscunq; dominis iudicibus,tam ecclesiasticis quam secularibus experiri,tanquam de re sua propria,iusto & legitimo titulo acquisita,constituendo ipsos N. & N. dominos & proprietarios,ut & tanquam domini proprietarij possint agere re sua,& ad finem quòd ipsi domini N. & N. non sint damnificati, omnib. melioribus &c. potuit & debuit &c. constituit &c. nec econtrà præfatos dominos N. & N. præsentes & onus procurationis huiusmodi in se sponte susscipientes,& eorum quemlibet insolidũ,ita tamen q; nõ sit melior cõditio &c. sed specialiter & expresse,ad agendũ,defendend.& litigandũ dicta de causa cum præfato N. in quibuscũq; curijs, et corã quibuscũq; iudicib. tam ecclesiasticis quãm secularibus,& coram ipsis comparendi,ac omnes & singulos terminos substantiales & accidentales in similibus obseruari solitos & consuetos obseruandum,& à quocunq; grauamine illato uel inferendo,prouocandi & appellan. apostolosq; peteñ. Nec non peteñ. exigeñ. ac etiam recuperañ. dictam summam,damna,expeñ.& interesse,& de receptis habitis leuatis quitandum,cum pacto solemni de rem receptam & habitam,ulterius non petendo. Cum potestate in prædictis substituendi & surrogandi procuratorem. unum uel plures & substitutos reuocandi,præsenti mandato,nihilominus in suo robore permanente. Et generaliter in prædictis omnia alia,& singula faciendi,procurandi & exercendi,quę iuris ordo & facti qualitas prædictorũ postulant ac requirunt, & quę ipsemet constituens & cedens facere posset,si præsens adesset. Dans sibi plenum mandatum,ut in rem suam propriam.

Promittens dictus constituens & cessionarijs,quibus supra nominibus N. & N. & mihi Notario infrascripto,ut publicæ personæ stipulanti & recipienti uicè & nomine omnium & singulorum, quorum inter est, aut in futurũ poterit interesse,se ratum & gratum habiturum totum id, & quicquid per dictos N. & N. actum,dictum,factum,gestumue fuerit in præmissis,seu quolibet præmissorum. Et non cõtrafacere uel uenire,sub pœna dupli dictæ quantitatis,qua pœna soluta uel non præmissa,omnia & singula firma perdurent. Et pro præmissis obseruandis submisit se præfatus N. iurisdictioni curiæ cameræ apostolicæ,& quarumcunq; aliarum curiarum, tam ecclesiasticarũ quãm secularium ubilibet constitutarum,& renunciauit omnibus & singulis exceptionibus & beneficijs, tam apostolicis quãm regalibus,non sic celebrati con-

ti contractus, & aliter fuisse dictum quām scriptum, & alijs exceptionibus. Promisitq; & iurauit præmissa omnia & singula in præsenti instrumento cō tenta obseruare, & non reuocare, neq; contra facere uel uenire ullo unquam tempore quouis quęsito colore, sub hypotheca & obligatione, omnium & singulorum bonorum suorum, præsentium & futurorum. Et subsequenter idem N. cedens confessus fuit & recognouit, se habuisse & recepisse à prædictis N, & N. ibidem præsentibus, & ut supra stipulantibus & recipientibus dictam summam N. flor. auri de camera. De quibus quitauit dictos N. & N. & eorum quemlibet cum pacto solemni de ulteriusnil petendo, de & super præmissis præfati N. cedens, ac N. & N. sibi à me Notario publico infrascripto unum uel plura &c.

Cessio siue translatio debiti, cum insertione obligationis.

In nomine domini Amen. Nouerint uniuersi & singuli hoc publicum instrumentum inspecturi. Quòd anno ā natiuitate &c. continuando quousq; instrumentum primi obligationis fuerit, de uerbo ad uerbum insertum. Subsequenter uero anno à natiuitate &c. pontificatus &c. in mei Notarij &c. præsentia personaliter constitutis uenerabilibus uiris N. ex una, & N. mercator Florēn. partibus, ex altera præfatus N. suo, & aliorum suorum socio rum, & cuiuslibet ipsorum nominibus ex eius certa scientia & spontanea uoluntate omnibus melioribus &c. debuit, dedit, cessit, transtulit & remisit supra dicto domino N. fideiussori ante dicto & principali debitori constituto, omnia & singula iura, omnesq; actiones reales & personales, seu mixtas, tacitas & expressas, quæ & quas præfatus N. dictis nominibus habet, seu quouis modo habere potest, seu dictus quondam N. habuit & habere potuit, & eorum socij hæredes & successores habeant seu habere dinoscuntur, aut dicto quondam N. dum uixit competijt, & N. & N. socijs & hæredibus competūt, seu cōpetere possunt, contra & aduersus supradictū N. principalem, & N. et N. eius fideiussores ut supra obligatos in supradictis N. flo. pro quibus dictus N. ut in preinserto obligationis instrumento cōtinetur, est fideiussor & principalis debitor constitutus, nec non etiam usq; ad summam N. flor. quos supradicti mercatores iudicialiter exposuerunt, cōtra supradictos N. & N. pro supradicto debito recuperando ipso domino N. præsente, ac pro se & suis hęredibus & successoribus ritè & legitimè stipulante & recipiente. Constituens idem N. nominibus antedictis præfatum N. ibidem præsentem stipulantem & recipientem procuratorem suum, tanq; in rem suam propriam, & ponens eundem dñm N. in locum suum, ita quòd modo & in antea idem N. possit & ualeat contra præfatum dñm N. principalem, & N. N. ipsius N. fideiussores, eorumq; & cuiuslibet ipsorum hæredes successores, & bona omnia & singula usq; ad supradictas summas N. flor. pro dicto debito principali, nec non N. flor. pro expeñ. ut supra in recuperatione dicti debiti, per societatem dictorum mercatorum factis, uti, frui, & gaudere iuribus & actionibus supra dictis, ac pro eis agere & experiri, siue tueri, & huiusmodi summas N. flor. à prædicto N. & fideiussoribus supradictis, ipsorumq; & cuiuslibet eorum hæredibus successoribus, exigere petere & recuperare, & de receptis &c. quitare & liberare, literasque quitantiæ & liberationis concedere, omniaq;, & singula facere, pro ut & quemadmodum dictus N. dum uixit, & si nunc ageret in humanis, & præfatus N. ante huiusmodi cessionem facere potuisset.

Pro

Promittens idem N. nominibus antedictis eidem domino N. præsenti sti-
pulanti & recipienti contra præsentem cessionem ullo unquam tempore nõ
facere, dicere uel uenire, per se uel alium, seu alios aliqua ratione uel causa, in
iudicio uel extra, directè uel indirectè, de iure uel de facto, sed perpetuò ipsam
cessionem, & omnia & singula in præsenti publico instrumento contenta fir
ma, rata & grata habere, tenere, obseruare & ad implere. Et qđ de dictis iuris
bus & actionibus per eum ut præmittitur sic cessis, per dictum N. dum uixit
neq; per ipsum N. aut aliquem ex hæredibus dicti N. nulli alteri facta fuit
cessio seu donatio, nec aliquod aliud propter quod præfatus N. in recuperatio
ne supradictorum N. florẽ. quomodolibet ualeat impediri aut differri. Et
hoc propterea quia supradictus dominus N. nominibus antedictis confessus
& contentus fuit, à supradicto domino N. tanquam fideiussore ante dicto iu
dicialiter compulso satisfactum fuisse sibi N. realiter & cum effectu, in pecu
nia numerata, de supradictis N. flor. pro debito principali, & N. pro expen
sis prædictis. Præterea præfatus dominus N. obligauit se & bona sua mo
bilia & immobilia, præsentia & futura, quòd in casu in quo reperiatur, seu
in futurum reperiri posset, quod quondam N. dum uixit, aut aliquis ex hære-
dibus suis, seu dictus N. dictæ societatis nominibus summam N. flo. auri prę
dicto domino N. principali, uel eius fideiussoribus supradictis, aut ab aliquo
ipsorũ usq; in præsentem diem datę præsentis instrumenti cessionis dictas sum
mas N. flor. recepissent seu habuissent, uel aliquis eorum recepisset seu habu
isset, quod tunc eo casu ipse N. teneatur, & debeat eidem N. cessionario resti
tuere, realiterque persoluere dictas summas N. flor. una cum omnibus et sin-
gulis expeñ. damnis & interesse. Submittendo se & obligando in forma ca-
merę, ad longum ponatur ut suprà, in instrumentis arrendationum, mutatis
mutandis.

Instrumentum iniuriarum verbalium ad animum reuocatarum.

COnstitutus N. habens & tenens in suis manibus quandam papyream
cedulam, uerba iniuriosa ipsi constituenti per N. ut ipse exponens dolo
rosè exposuit, die tali in tali loco in præsentia fidedignorum in ipsius expo-
neñ. denigrationem honoris, ut asseruit, illata contineñ. Quam idem N. ibi-
dem de uerbo ad uerbum, alta & intelligibili uoce legit, et iniuriam in dicta ce
dula expressam ad animum reuocauit, & dixit quòd illam iniuriam pro mille
noluisset sustinuisse flor. Reneñ. & citius de bonis suis tantum expositisse,
quàm talem iniuriam sustinuisse seu sustinere uelle, si bona sua ad tantum se
extendissent, & alia fecit pro ut in dicta cedula continetur. Cuius tenor cedu
læ sequitur, de uerbo ad uerbum, & est talis. Licet ego N. per uiginti & qua
tuor &c. annos Ro. cu. curialis, in eademq; curia coram diuersis sacri palacij
apostolici causarum auditoribus, maximè coram N. apostolicæ sedis, dum ui
xit, prothonotario, per tempora quàm plurima ut apostolica auctoritate No-
tarius scriba à tempore, quo ad annos discretionis peruenì, citra iactantiam lo
quendo, fueram, & fui bonæ famæ, laudabilis uitæ, honestæ conuersationis,
& me à dictis temporibus, & per ipsa tempora, in quantum permisit humana
na fragilitas, ab illicitis & inhonestis, præsertim à furto & subtractione qua-
rumcunq; rerum abstinui. Nihilominus tamen quidam N. de anno præsen
ti, die tali &c. in præsentia plurimorum fidedignorum testium me N. publi-
cè alta & intelligibili uoce furem nominauit, & alia iniuriosa uerba in uulga
ri lingua dixit, & me talem denotauit, in honoris & status mei denigrationem
maximam iniuriam. Quamquidem iniuriam ad animum coram uobis No-
tario

ario & testibus hic præsentibus, per præsentes in foro meliori reuoco, puta, dicta die &c. coram eisdem fidedignis, eandem ad animum reuocaui, illamq; iniuriam extimaui, & extimo ad mille flo. Reneñ. quosq; flo. Reneñ. ego H. potius de meis exposuissem bonis, quàm illam sustinuissem, si facultas bonorum meorum tanta fuisset. Et protestor quòd illam iniuriam tempore congruo prosequi uolo. Super quibus omnibus & singulis &c.

Instrumentum de iniurijs illatis facto vsq; ad sanguinis effusionem.

IN nomine domini Amen. In mei Notarij publici &c. personaliter constitutus discretus uir Ioannes clericus T. dioc. multum tristis, dolens, flendo, ululando, & sanguinolentus me Notarium & testes infrascriptos ad se uocauit publicè, alta & intelligibili uoce in copiosa populi numerositate me, ut super manuum uiolentarum iniectione, & cum cultello siue dagnia quam N. de N. assertus clericus N. dioc. euaginatam & cruentatam in manu sua ad huc tenebat in capite percussionibus usq; ad sanguinis effusionem, non modicam inclusiue, aliisq; iniurijs & oppressionibus eidem Io. per dictum N. me Notario publico, & testibus infrascriptis, uidentibus, cernentibus & cõtinentibus factis & illatis, ut de ipsis sub debito prestiti per me in Notariatus creatione iuramenti conficerem instrumentum publicum instantissimè requisiuit Et nihilominus de huiusmodi manuum uiolentarum iniectione et percussione, ac sanguinis effusione, iniurijsq; sibi per dictum N. factis & illatis, & de illarum suis loco & tempore prosecutione à iure & canone inflictis solemniter protestatus fuit. Etiam mox & incontinenti dictus N. cultellum siue dagniam adhuc euaginatã in manu sua tenens eidem Io. reclamañ. & protestañ. dixit, & respondit in hæc, uel in eis in effectu similia uerba, taceas si in præmissis non fueris contentus, expediam te in alia forma minus condecente. Super quibus omnibus & singulis iniurijs, percussionibus ac furiosa responsione dicti N. idem Io. iterum protestando à me Notario publico, ac etiam super percussionibus & iniurijs antelatis à me præfato Notario, unum uel plura &c:

FRANCOFORTI, Apud Christianum Egenolphum.

Mense Septembri. An.
M. D. XXXIX.

BIBLIOTEKA
WARMIŃSKIEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO
„HOSIANUM"
w Olsztynie

O-1/51